

3 1761 05969095 8

SCRIPTORES
RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX

MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS
RECUSI.

THIETMARI MERSEBURGENSIS
EPISCOPI CHRONICON.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.

XX

521

26 Bde

Handwritten marks and scribbles in the top left corner.

Monumenta Germaniae
Historica
SCRIPTORES

RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX

MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS

RECUSI.

_____

v. 54

THIETMARI MERSEBURGENSIS EPISCOPI CHRONICON.

564549

11. 6. 53

HANNOVERAE

IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.

1889.

THIETMARI
MERSEBURGENSIS EPISCOPI
CHRONICON

POST EDITIONEM

IOH. M. LAPPENBERGII

RECOGNOVIT

FRIDERICUS KURZE.

HANNOVERAE

IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI.

1889.

DD

136

T5

1889

PRAEFATIO.

Thietmari chronicon, quod b. m. Joh. Mart. Lappenberg L annis ante in Scriptorum tomo III. edidit, in collectione scriptorum separatim imprimendorum denuo editurus illustrissimum illum virum in consilio atque ratione operis plane secutus sum, cuius et apparatus criticum de integro recensum tamen, quoad eius fieri potuit, ad verbum retinui et adnotationes permultas repetii. Locos antiquorum scriptorum, quos Thietmarus imitatus est, in margine appositos ei omnes fere debeo. Etiam praefationem eius libentissime quam maxima ex parte integram recepissem, nisi in hac ipsa plurima corrigenda mihi fuissent. Rationem tamen et ordinem eundem servare libet, quo facilius, quid in quaque re novi adiecerim, lectori perspicere liceat.

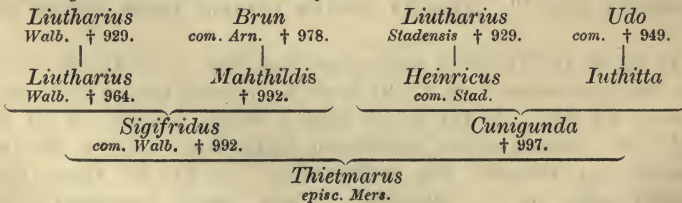
Thietmarus patrem habuit Sigifridum comitem¹, matrem Cunigundam². Avos ipse appellat Liutharium³ monasterii Walbeccensis fundatorem⁴ et Heinricum comitem⁵. E quibus Liutharium Sigifridi, Heinricum Cunigundae patrem fuisse vel inde apparet, quod patruo Thietmari nomen Liuthario⁶, avunculorum uni Heinrico⁷ fuit; praeterea autem Thietmarus patris Sigifridi matrem Mahthildem⁸ fuisse narrat, quam alio loco⁹ Liutharii uxorem dicit. Alteram igitur Thietmari aviam, quam Iuthittam dicit¹⁰, Heinrici comitis uxorem fuisse necesse est.

- 1) II, 29. et IV, 11: pater meus comes Sigifridus. 2) IV, 38: mater mea Cunigund nomine. 3) II, 21: Avum autem meum nomine Liutharium. 4) Conf. VI, 43. 5) III, 6: avi meimet Heinrici comitis. cf. II, 28. 6) IV, 38: patruum meimet marchionem Liutharium. 7) IV, 30: tres avunculi mei Heinricus, Udo et Sigifridus. 8) IV, 17: Quem (Sigifridum) mater sua . . . Mahtildis . . . cum coniuge Cunigunda deflet. 9) VI, 43: Quo (Liuthario) discedente uxor sua Mahtildis. 10) II, 42: avia meimet Iuthitta nomine.

Ex proavis auctor duos affert, utrumque Liutharium nomine¹. Quorum alterum Liutharii avi eius patrem fuisse consentaneum est, alterum Heinrico patrem tribuimus, propterea quod aviarum Thietmari patribus alia nomina fuisse aliunde colligitur. Matertera enim Sigifridi, i. e. soror Mahthildis, Emnildis quaedam sanctimonialis Quedlinburgensis fuisse fertur², quae in Annalibus Quedlinburgensibus (SS. III) a. 991. Emnild filia Brunonis dicitur. Igitur Brun comes Arneburgensis, quem a. 978. Nov. 30. mortuum esse Thietmarus refert, proavus eius et pater Mahthildis videtur fuisse. Iuthittae autem pater quis fuerit, ex hoc perspicitur, quod matris suae avunculum, Iuthittae igitur fratrem, Thietmarus appellat Udonem ducem sive comitem a. 982. in Calabria occisum³, quem Udonis comitis sive ducis Franciae orientalis a. 949. mortui filium fuisse satis constat⁴.

Nobili igitur loco natus Thietmarus cum nobilissimis atque praeclarissimis aetatis suae viris cognatione coniunctus fuit⁵. Patruus eius Liutharius, cuius supra mentionem fecimus, Thiedrico marchione a. 985. mortuo marchiae aquilonari praefectus est, quam, cum a. 1003. ex vita decederet⁶, Wirinhario filio ex Godila Wirinharii filia genito et cum Liutgarda Ekkihaldi marchionis Misniensis filia matrimonio copulato⁷ reliquit. Praeter illum Liutharii filii fuerunt Berhtoldus⁸ et Thiedricus clericus et capellanus regis⁹, filia autem, ut videtur, Brigida abbatissa S. Laurentii Magdeburgensis¹⁰. Liutharii et Sigifridi soror fuit Eila sive Eilsuith, quae Berhtoldo co-

- 1) I, 10: duo abavi mei uno nomine, quod Liutheri sonat, signati.
 2) IV, 16: in Quidelingeburg apud suam (*Sigifridi*) materteram nomine Emnildam. 3) III, 20: Udonem ducem matris meae avunculum.
 4) *Hoc igitur stemma Thietmari fuit:*

- 5) V. stemmata p. VIII. 6) VII, 26. 7) IV, 39—42, VII, 24—26.
 8) VIII, 53: Berhtoldus Liutharii filius. 9) VIII, 7. 10) I, 12.

miti et marchioni pagi Nordgau nupserat et Heinricum marchionem plerumque ab urbe sua Schweinfurt dictum (fortasse etiam fratrem eius Bucconem¹⁾ pepererat².

Mahthildis aviae Thietmari fratrem novimus Ricbertum comitem³. Alter eiusdem frater fortasse fuit Brun apud posteriores rerum scriptores de Querenvorde dictus, cuius filium Brunonem ex Ida genitum a. 1009. martyrio in Prussia coronatum esse constat⁴.

Heinrici comitis Thietmari avi, quem Annalista Saxo (SS. VI) Stadensem nominavit, filii fuerunt tres: Udo (a. 994. a piratis occisus), Henricus († 1016), Sigifridus († 1037), quorum civitatem Hersevel (Harsefeld) fuisse Noster dicit⁵. Henrici filium Sigifridum nomine in clade illa maritima perisse Thietmarus refert, Sigifridi filium Liutharium Udonem vocatum a. 1056—1057. marchiae aquilonari praefuisse Ann. Saxo memoriae prodidit. Illorum et Cunigundae una soror Hathui a. 973. abbatisa monasterii Heeslingen facta est⁶; altera Hildegard cum Bernhardo I. Saxoniae duce, Herimanni ducis filio, cuius sororem Swanhildam Thietmarus marchio et post mortem eius († 978) Ekkihardus in matrimonium duxerat, nupta fuit et mater Bernhardi II. ducis et Thietmari comitis facta est⁷. Tertia soror, cuius nomen non traditum est, nisi ipsa fuit Hildegarda, nescio cui collocata mater fuit Thiedericus Monasteriensis episcopi⁸.

Udonis I. praeter Iuthittam liberi fuerunt Udo II. († 982) comes, Konradus I. dux Alemanniae (982—997), Heribertus⁹; Konradi filius Herimannus II. dux Alemanniae (997—1003)¹⁰, qui ex Gerberga Konradi Burgundiae regis filia Herimannum III. (1003—1012) et Giselam postmodo imperatricem

1) V, 34. 2) V, 14: Henricus comes Bertoldi amiteque meae filius; V, 38: Henrici comitis inclita mater Eila nomine; VIII, 63: marchio Henricus amitae meimet filius . . . in Suinvordi civitate sua; cf. II, 21. 3) V, 3: patruus meus . . . cum avunculo suo Ricberto. 4) VII, 34: Brun . . . ab Ida venerabili matre unice dilectus . . . Huius pater erat Brun . . . amicus mihi consanguinitate. 5) IV, 23—25. 6) II, 42. 7) I, 13, VIII, 19. 8) VIII, 48: Thiedricus sanctae Mirmingendensis aeccliesiae presul, materterae meae filius; cf. IX, 26. 9) IV, 60. 10) V, 22: Herimannus dux matris meae avunculi filius.

1. Bruno
com. Arn. † 978.

Werinarius	Liutharius <small>Walb. † 964.</small>	Mahlialis <small>† 992.</small>	Emnidis <small>† 991.</small>	Ricbertus	Bruno <small>episc. † 1009.</small>	Ida
Godila	Liutharius <small>marc. † 1003.</small>	Sigifridus <small>com. † 992.</small>	Eliswith <small>† 1013.</small>	Bertholdus <small>marc. † 980.</small>	Bruno	Geohardus <small>com. Querc.</small>
Werinarius <small>marc. † 1014 uz. Luitgarda.</small>	Bertholdus	Thiedricus <small>cap. reg. abb. Magd.</small>	Thietmarus	Henricus <small>marc. † 1017 uz. Gerberga.</small>	Bucco	

2. Henricus
com. Stad.

Henricus <small>com. † 1016.</small>	Udo <small>† 994.</small>	Sigifridus <small>com. † 1037.</small>	Cunigunda	Hathui <small>abb. Hest.</small>	N.	Hildegarda	Berthardus I. <small>dux Sax. † 1011.</small>	Swanilda	Ekkihardus <small>marc. † 1002.</small>
Sigifridus <small>† 994.</small>	Liutharius <small>marc. † 1057.</small>	Udo	Thietmarus	Thiedricus <small>ep. Mon. † 1022.</small>	Berthardus II. <small>dux Sax. † 1059.</small>	Thietmarus <small>com. † 1048.</small>	Thietmarus	Swanilda	Ekkihardus <small>marc. † 1002.</small>
					Luitgarda <small>† 1012 com. Wirmh.</small>	Herimannus <small>marc. † 1032.</small>	Elckihardus <small>marc. † 1046.</small>	Guntherius <small>com. reg.</small>	

3. Udo I.
com. † 949.

Liutha	Udo II. <small>com. † 982.</small>	Konradus I. <small>dux Alem. † 997.</small>	Heribertus <small>com.</small>
Cunigunda	Herimannus II. <small>dux Alem. † 1003.</small>	Otto <small>com.</small>	Geohardus <small>com.</small>
Thietmarus	Herimannus III. <small>dux Alem. † 1012.</small>	Gisela	Gerberga <small>com. Heitr. marc.</small>
Henricus <small>com.</small>	Friedericus <small>præf. Magd.</small>	Sigifridus <small>ep. Mon.</small>	Bruno <small>ep. Verd.</small>

genuit, *Heriberti liberi Otto (de Hamerstein)*¹ et *Gebehardus comites et Gerberga Heinrici marchionis uxor*².

*Fratres Thietmarus habuit Heinricum comitem et Fridericum*³, quem postea praefectum Magdeburgensem factum esse *Ann. Saxo a. 998. refert, Sigifridum abbatem S. Johannis Magdeburgensis*⁴ 1009 — 1022, episcopum Monasteriensem 1022—1032, et *Brunonem Corbeiae educatum*⁵, abbatem Nienburgensem *Herdingi successorem, Magdeburgensem* 1025—1034, episcopum *Verdensem* 1034—1049. *Ad quos accedit Willigisus Thietmari ex patre frater, quem ille episcopus Merseburgensis electus praepositum Walbeccensem post se constituit*⁶.

*Liutharius uterque Thietmari proavus in pugna a. 929. prope Lenzen commissa interiit*⁷. *Liutharius avus eius monasterium in urbe sua Walbeck fundavit*⁸ et *testibus Annalibus necrol. Fuld. (SS. XIII) a. 964. mortuus est. Cuius filius Sigifridus a. 972. caelebs cum Hodone marchione contra Polonos profectus cladi Zehdenensi interfuit*⁹. *A. 979. cum fratre Liuthario Geronem comitem captum custodiendum accepit*¹⁰. *A. 983. contra Slavos pugnavit*¹¹, *a. 984. inter sectatores Heinrici ducis fuit*¹², *a. 990. expeditioni contra Bohemos susceptae*¹³, *a. 991. ei, quae contra Liuticios ad urbem Brandenburg facta est, interfuit. Qua in re cum ab equo cecidisset, infirma valetudine laborare coepit, ut arma ferre non iam posset*¹⁴. *Mortuus est in civitate Walbeck a. 992. Mart. 15*¹⁵. *Ipse Thietmarus natus a. 975. Jul. 25.*¹⁶ *atque primis litterarum elementis in urbe Quedlinburg ab Emnilda patris matertera imbutus a. 988. Ricdago abbati S. Johannis Magdeburgensis educandus traditus est. Inde a. 991. inter canonicos S. Mauricii receptus*¹⁷ *a. 1002. praepositus Walbeccensis*¹⁸, *a. autem 1009. episcopus Merseburgensis factus est, quo munere novem annos functus a. 1018. Dec. 1. ex vita decessit*¹⁹.

1) V, 24. 2) V, 35. 3) IV, 41: cum confratribus meis Heinrico, Fritherico. 4) VII, 1: fratre meo abbate Sigifrido. 5) IV, 70. 6) VI, 47. 7) I, 10. 8) VI, 43. 9) II, 29. 10) III, 9. 11) III, 19. 12) IV, 2—7. 13) IV, 11—13. 14) IV, 16. 15) IV, 17; quae *Ann. Saxo de his rebus narrat, nullius sunt momenti, quoniam ille ea ex uno Thietmaro collegit.* 16) III, 6. 17) IV, 16. 18) VI, 44. 19) *Conf. 'Neues Archiv' XIV, p. 84—86; plura de Thietmari vita v. apud Strebitzki 'Forschungen' XIV, p. 349—366.*

De opere Thietmari vide dissertatiunculam meam 'Abfassungszeit u. Entstehungsweise d. Chronik Thietmars' ('Neues Archiv' XIV, p. 59—86). Hoc loco ea brevissime repetere satis habeo, quae ibi probasse mihi videor. A. 1012. Thietmarus historiam aevi sui conscribere coepit atque primum quidem eodem anno VII, c. 1—15 (apud Lappenbergium VI, 41—46) et fortasse I, 1—18 scripsit. A. 1013. fere libros II et III, a. 1014. IV, 1—9 (1—8), 15—17 (10—11), 23—25 (16), 31—37 (22—24), 39—54 (26—34), totum librum V, praeterea VIII, 1—2 (VII, 1—3) et 3 (4), a. 1015. totum librum VI et VIII, 4—20 (VII 5—13) videtur perfecisse. A. 1016. cum novus fons Annales Quedlinburgenses ei aperirentur, totum opus retractare et plurima, quae antea in posterum tempus distulerat, addere coepit. Scripsit igitur a. 1016, quae in libro II. et III. postmodum adiecta sunt, praeterea VII, 16—41 (VI, 46—61) et VIII, 20—35 (VII, 13—25), a. 1017. IV, 10—15, 18—22, 26—30, 38 et VIII, 36—69 (VII, 25—50), praeterea I, 26—28 (15—17) et IV, 55—69 (35—46), a. 1018. denique omnia, quae reliqua sunt, i. e. VIII, 70—76 (VII, 51—54) et totum librum IX (VIII), praeterea IV, 70—75 (47—51).

Fontes Thietmari iamdudum¹ cogniti sunt Widukindi Rerum Saxonicarum libri III², Annales Quedlinburgenses (SS. III), Ruotgeri Vita Brunonis (SS. IV), Gerhardi Vita Udalrici (SS. IV), Necrologia Merseburgense³, Magdeburgense⁴, Lunenburgense⁵; praeterea decretum synodi Dortmundensis a. 1005. habiti, diplomata ecclesiarum Merseburgensis et Walbeccensis. Inter quos Widukindus fons librorum I. et II. principalis est, ita ut ea, quae ex illius opere petita sunt, quasi truncum quendam efficiant, qui ceteris, quae Thietmarus aut ex sua scientia aut ex aliis fontibus adiecit, ut ramis foliisque vestitur. De Annalibus Quedlinburgensibus Thietmari fonte v. 'Neues Archiv' XIV, 67—80, ubi auctorem in prima operis conceptione usque ad finem septimi (sexti) libri Anna-

1) Conf. Lappenberg, praef. p. 728 sq., Wattenbach 'Geschichtsquellen', Strebitzki 'Thietmarus quibus fontibus usus sit', diss. Königsb. 1870.

2) SS. III. et ed. Waitz³ 1882. 3) Ed. E. Dümmler, 'Neue Mittheil. d. sächs.-thür. Ver.' XI. 4) Ibid. X. 5) Ed. Wedekind 'Noten' III.

libus nondum usum esse demonstravi. Circiter a. 1016. demum Annalibus potitus ad libros I—III. pauca¹, ad quartum plura² in foliis vel paginis vel paginarum particulis antea vacuis relictis inseruit. Praeterea in continuatione operis Annalibus usus est inde a VII, 22 (IV, 49); cum autem VIII, 1—2. et 3—20 (VII, 1—13) iam antea conscripta essent, ne illic quidem res ex Annalibus petitae inveniuntur. Ex vitis Brunonis et Udalrici Thietmarus paene nihil sumpsit, plurima ex Necrologiis. Inter quae longe maxime Merseburgensi usus est, quod saeculo decimo incohatum tamen maxima ex parte ipsis demum Thietmari temporibus perfectum et ab eisdem fere scribis atque chronicon eius exaratum est.

Praeter hos in primis Magdeburgensi et Halberstadensi quibusdam fontibus, qui non iam exstant, Nostrum usum esse iam Lappenberg vidit. De quibus priusquam disseramus, ad ea accedamus, quae ex narratione eorum, quibuscum conversatus est, auctor petiit. Quorum nomina saepenumero ipse affert, saepius tamen silentio praeterit. Atque plurima de rebus antea, quam ipse ad iuvenilem perveniret aetatem, gestis parentes eius ceterique cognati narravisse ei videntur, ut ea, quae II, 21, 28, 29, 31, 42, III, 6, 8, 9, 19, IV, 1—8, 11—23, 21, 22, 23—25 referuntur. Ipse Thietmarus eis interfuit, quae a. 984. et 986. Quedlinburgii³, inde ab a. 988. eis, quae Magdeburgii acta sunt. De rebus Corbeiensibus frater Bruno ei rettulit, qui Corbeiae educatus est⁴, de expeditionibus ab Heinrico a. 1004. in Italiam et Bohemiam factis⁵ fortasse Heinricus frater, quem utrique interfuisse ex VI, 15 colligere licet. Nonnulla etiam Ratisbonensis auctoris videntur esse⁶, quem Taginonem fuisse ex V, 43 perspicitur. Ex eodem autem fonte ea videntur manasse, quae II, 17 de reliquiis Ratisbonam allatis et inde Parthenopolim transmissis traduntur. Sed ea, quae Ann. Saxo et Ann. Magdeburgenses (SS. XVI)

1) Plurima II, 34—35. 2) Conf. IV, 10—15, 18—22, 26—30. 3) Conf. IV, 2 et 9. 4) Conf. II, 32—33 de Brunone Verdensi episcopo, qui Corbeiae monachus fuerat, II, 18, III, 3, 9, IV, 70, 71, VIII, 13 de Liudolfo abbate. 5) VI, 2—15. 6) Ut I, 26. de Arnulfo duce Bavariae, II, 26—27 de Gunthario et Michaele episcopis, II, 40 de Heinrico duce et coniuge eius Iuthitta, IV, 44 de Ottone Ratisbonae suscepto.

a. 961. de eadem re memoriae produnt, e scripto quodam libro, quo Thietmarus quoque fonte usus sit, hausta esse necesse est. Atque cum ipse Noster, id quod adhuc omnino neglectum est, V, 44 de scriptura quadam Taginonis dicat, ex hac illa petita esse consentaneum est. Quodsi vero Tagino et de reliquiis a. 960. Parthenopolim transmissis (II, 17) et de consecratione sua a. 1004. facta (V, 44) scripsit, hoc chronicon illud Magdeburgense fuisse perspicuum est, quo Thietmarum fonte usum esse plurimi loci docent. Ex illo autem cum Ann. Magdeb. et Gesta archiepiscop. Magdeb. (SS. XIV) maximas partes ad verbum congruentes excriserint, nonnullis locis etiam integra Taginonis verba restitui possunt.

De chronico Halberstadensi equidem nihil novi proferre potui. Praeterea tamen ad librum tertium conscribendum annales quosdam brevissimos scriptori praesto fuisse fortasse ex ordine illius libri optime cum chronologia rerum gestarum congruente suspicari licet.

Iam ut, quo ordine Thietmarus in rebus enarrandis usus sit, pauca disseramus, in libris I. et II. Widukindum secutus est, cetera quaeque aliquo modo adiunxit. In tertio libro annalium ritu progreditur multis rebus ex Taginonis opere narrationi interpositis. Sed cum in hoc et quarto libro certum ei deesset chronologiae fundamentum, compluribus locis plus minusve spatii vacuum reliquit, ubi postea multa in primis ex Annalibus Quedlinburgensibus petita inseruit. Sic etiam in fine primi et quarti libri compluria folia vacua sunt relicta, quae postea variis historiis explevit; quibus cum in quarto libro spatium deficeret, etiam integrum fasciculum (fol. 73—80) operi interposuit. Ex quo perspicitur, unde ordo huius libri magna ex parte admodum turbatus existat. Inde a quinto libro usque ad finem operis auctor nusquam ab annalium ratione discedit, nisi quod saepenumero de singulis rebus digressiones parvas interponit. Qua in re cognoscenda id potissimum animadvertendum est Thietmarum imperfecto, perfecto, plusquamperfecto temporibus promiscue sine ullo discrimine uti.

Sermonem Thietmari rudem satis atque incultum esse Lappenbergio non concedo, quamquam a latinitate classica longe discrepat et propter dictionem tumidiorem insolitasque locutiones

saepius non facile intellegitur. Graeci scriptores ei ignoti fuerunt, inter latinos in primis poetas videtur legisse, e quibus Terentii, Catonis, qui vocatur, Horatii, Vergilii, Ovidii, Lucani, Persii, Iuvenalis, Martialis, Statii, Ausonii locis plurimis dictionem suam ornavit. Praeterea ex Macrobi, Augustini, Gregorii I. papae operibus nonnulla, plurima autem e scriptura sacra attulit. Ex recentioris aevi poematis Ecbasin captivi¹ notam ei fuisse primus Lappenberg vidit², ad quam Planctus de obitu Caroli Magni et Cantilena de Ottonis II. fuga edita accedunt³.

Vivo Thietmaro⁴ opus eius Adalboldus exscripsit in Vita Heinrici II. (SS. IV); praeterea eodem fonte usi sunt Annalista Saxo, Annales Magdeburgenses, Gesta archiepiscoporum Magdeburgensium, Gesta episcoporum Halberstadensium (SS. XXIII), Chronicon episcoporum Merseburgensium (SS. X), Vita Meinweri (SS. XI), Gobelinus Persona Paderbornensis († 1420) in Cosmodromio⁵, Paulus Lange in Chronico Citiensi 1515 et Numburgensi 1536, Brotuf in Chronico Merseburgensi 1557⁶.

Codices Thietmari duo tantum exstant:

1. Codex Thietmari autographus⁷ a Wernhero episcopo Merseburgensi (1061—1091) monasterio S. Petri Merseburgensi dedicatus, unde eum Sigismundo de Lindenau, episcopo Merseburgensi 1535—1544, traditum esse Brotuf, qui ipse codicem vidit, memoriae prodidit⁸. Anno 1574. libellus Wittenbergae fuisse videtur, siquidem subscriptum ei est: 18. Decemb.

1) Ed. E. Voigt, Strassburg 1875. 2) Conf. VIII, 30, Voigt l. l. p. 10.
 3) Cf. III, 21; IX, 30. 4) Conf. VI, 10. 5) Ed. Meibom, Script. rer. Germ. I, 53—369. Cf. A. Hagemann 'Ueber die Quellen des Gobelinus Persona', Dissert. Hal. a. 1874. p. 51. 6) Praeterea Lappenbergius codice quodam Honorii Solitarii in bibliotheca Alvenslebiana Stendalii servato exhiberi locum Thietmari I, 7 (11—14) a Vignotio collatum dixit: sed et in editione Spirensi Honorii a. 1583. facta locum illum non legi ipse Lapp. adnotat, neque codex ille apud R. Wilmans in editione Honorii (SS. X) inter libros manuscriptos commemoratur. 7) De quo conf. etiam Haupt 'Archiv' VII, 421—426. 8) L. l. II, c. 7, p. LXVI: das rechte Original vnd exemplar / hat das Closter Sanct Petri vor Marsburg / dem Herrn Sigismundo Dechande zu Marsburg geliehen. Ibid. c. 59, p. CII': Sigismund von Lindenau, Dechant zu Marsburg, erwelet durch das Capittel etc.

1574 Viteb. Anno 1579. eum *Dresdam* translatum esse *Lappenberg* dicit, nescio quo argumento usus. Nunc in bibliotheca regia publica *Dresdensi* servatur, in quam a. 1832. eum transiisse ipsi codici inscriptum est. Codex est membranaceus in 4. olim ex 26 foliorum fasciculis compositus. E quibus fasciculi 1—4, 6—7, 9—15, 19—22, 24—26 quaterniones, 5 et 23 biniones, 16—18 quiniones fuerunt, fasciculus 8 novem foliorum est. Fuerunt igitur viginti fasciculi octonorum, duo quaternorum, tres denorum, unus novem foliorum, in summa 207 folia. Quindecim tamen ex his perierunt, scilicet fasciculi 1. folia prima duo, quorum alterum nihil nisi titulum libri videtur continuisse, fasciculi 8. quattuor folia interiora, fasciculus 13. totus, fasciculi 17. folium primum. Ea, quae restant, 192 folia is, qui in ultima operis pagina subscripsit 18. Decemb. 1574 Viteb., ita numeravit, ut prima triginta folia numeris 1—30, quattuor quae sequuntur 31^a—31^d, proxima sedecim 32—47, decem sequentia 51—60, ea quae restant 62—193 signaret. Folia igitur 31^b—31^d primo 48—50 numerata videntur esse, praeterea per errorem post numerum 60 ilico 62 positus est. In singulis paginis vicenae singulae sunt lineae, quattuor tamen paginae (fol. 12', 13, 184, 193') et maior pars fol. 80' vacuae manserunt.

Scribae in opere perficiendo laboraverunt novem, e quibus praeter ipsum Thietmarum (T), cuius manus iam ex *Missali Merseburgensi*¹ satis nota est, quinque (pro magnitudine partium a singulis scriptarum A, B, C, D, E a me signati) plures et maiores, tres (F, G, H) singulas parvas partes exaraverunt. Quos aut ex dictatu aut e schedis autographis auctoris scripsisse necesse est. Atque dictasse multa Thietmarum aliquot scribarum mendis comprobatur, quorum pauca collegi, ut quā horitur II, 35 pro quo moritur, hunc si VII, 11 pro unxi, abire VII, 34 pro habere, augeat VIII, 46 pro Augia, ubi in maiestatis partem VIII, 49 pro ubi magnam aestatis partem, et necti VIII, 55 pro adnecti, grām (= gratiam) IX, 33 pro Graeciam. Tamen haud scio an etiam nonnulla mendorum ex scriptis verbis male lectis ortorum exempla in-

1) Eodem, qui *Necrolog.* illud *Merseb.* continet, cod. capituli *Merseb.* nr. 129, fol. 38.

veniantur. *Accedunt manus Wernheri episcopi (W)*, qui undecies in imis paginarum marginibus nomen suum inscripsit¹ et tribus locis pauca sive correxit sive addidit², et interpolatorum quorundam duorum, quorum alter (N) temporibus Henrici V., alter (V) Lotharii videtur scripsisse. N, quem Lappenberg cum ipso Thietmaro confudit (1^b), plurimas adnotationes in margine inferiore aut superiore adiecit, ita tamen ut semper in dextro aut sinistro margine eiusdem paginae rasura inveniatur, ex qua intellegimus eodem loco iam a Thietmaro quaedam verba addita fuisse, quae N deleverit. V, qui eundem Wernherum episcopum sese esse simulat³ et a Lappenbergio eadem qua ille nota (1^c) signatur, in ipso textu plurima mutavit. Praeter haec saec. XVI. et XVII. manus multa marginibus ascripserunt, quae ego non minus quam Lappenberg omnino neglexi.

2. *Codex Bruxellensis bibliothecae regiae quondam nr. 5815, nunc nr. 7513. membr. in fol. 'collegio societatis Iesu Paderbornensi donatus a. 1612', postea societatis Iesu Antwerpensis, praeter alia inde a fol. 209 Thietmarum saec. XV. ineunte exaratum continet⁴. Hunc non ex ipso codice Dresdensi, sed ex apographo eius quodam libro Corbeiae scripto fluxisse pluribus probatur additamentis ad illud monasterium spectantibus⁵. Ubi cum notitiae quaedam occurrant ex codice Msc. I, 133 circa a. 1158. scripto sumptae⁶, Corbeiensem illum Thietmari codicem, quo Annalistam Saxonem usum esse iam dudum constat, circa a. 1160. conscriptum esse R. Wilmans comprobavit⁷. Neque vero solum addidit codex Corbeiensis multa, sed etiam 'omnino textum Thietmarianum', ut ait Lapp,*

1) Fol. 18 et 19, 26' et 27, 77' et 78: S^co PETRO WERNHER' ^ep̄s; f. 22' et 23, 58' et 59, 91' et 92, 109' et 110, 168' et 169, 182' et 183 eadem, sed WERINH'; f. 40' et 41 eadem, sed WERINHERUS; f. 192' et 193: Sancto Petro apostolo Wernherus episcopus. 2) Fol. 27': cū missa A, cū 'missa (cum commissa) corr. W; fol. 31^c: flacium E, flagitium corr. W; f. 142': Henricus secundus add. W. 3) In margine inferiore fol. 40. scripsit: S^co petro in Merseb^g Werner' ^ep̄s; f. 124': Sancto Petro in Merseburg Wernerus episcopus fundator loci (scil. monasterii S. Petri). 4) Vide Haupt 'Archiv' VII, 426. 5) I, 18 (10), II, 42 (26), IV, 72 (48), VIII, 14 (10), 35 (25), 75 (53). 6) Vide VIII, 14. 7) Wilmans 'Kaiserurkunden d. Prov. Westf.' I, 109—112.

'nimis arbitrario modo immutavit et recensuit potius quam descripsit'. Ac si codex Dresdensis 'integer nobis esset servatus, alio prorsus non egeremus': ea igitur tantum, quae Dresdensi desunt, e Bruxellensi Lappenb. sumpsit praeter collationem Leibnitii in bibliotheca regia Hannoverana servatam nova a Bethmanno facta usus. Quibus ego nihil adieci, nisi ea, quae Waitz SS. VI, p. 543 corrigenda esse monuit.

Ex editionibus antiquioribus, quas Lappenb. in praefatione (p. 732) omnes exhibet, hoc loco unam hanc afferre sufficiat: 'Thietmari Chronicon ad fidem codicis Dresdensis denuo recensuit, Ursini, Kinderlingii et Wedekindi, passim et suas adiecit notas I. A. Wagner, Norimb. a. 1807. 4.' Quamquam enim 'codice Dresdensi negligenter tantum', ut ait Lapp., 'usus est editor', tamen 'adnotationes bonae frugis sunt plenae'; e quibus nos quoque paucas servavimus.

Postea Lappenbergius collatione codicis Dresdensis a M. Hauptio facta et Pertzii, Bethmanni, Waitzii curis a¹ usus editionem praebuit egregiam (SS. III, p. 723 — 87) quae prima genuina Thietmari verba accuratissime exhiberet. Neque tamen quisquam eorum manuum distinctionem satis curavit, quae quantum ad tempus et ordinem orti operis explicanda adferat, ego demonstrasse mihi videor¹.

Inter versiones thiodiscas antiquiores mentione etiamnunc digna est ea, quam I. F. Ursinus Dresdae a. 1790. 8. commentario de vita atque opere Thietmari adnotationibusque bonis additis ex codice Dresdensi fecit, quippe quae et editioni Wagnerianae et versionibus posterioribus fundamentum iecerit. Post hunc ex editione Lappenbergii J. C. M. Laurent in collectione scriptorum antiquitatis germanicae Berol. 1848. versionem exhibuit pro difficultate operis omnino bonam. Cuius editionem alteram instituit J. Strebitzki Lips. 1879, qui multa correxit, nonnullas etiam adnotationes cum nominum indice adiecit, plurima tamen menda ipse quoque reliquit.

Nostra, ut Lappenbergii, 'in Thietmari opere edendo ratio haec fuit, ut ad litteram exprimeremus codicis autographi textum eum, quem Thietmarus ipse curis secundis constituit'. Qua

1) 'Neues Archiv' XIV, l. c.

in re apparatus criticum Lappenbergii corrigere aut augere vix perpauca locis opus fuit. Maximam tamen operam ad distinguendas librariorum manus contuli, atque summa assiduitate per amplius duos menses adhibita praeter opinionem mihi contigit, ut paene ad litteram singularum manuum propria cognoscerem. Quae res quanti momenti ad intellegendam operis totius compositionem esset, cum animadvertissem, id quoque operam dedi, ut effigiem codicis autographi quam accuratissimam lectori praeberem. Ac ne exteriores paginarum margines notis diversis nimis implerentur, in interioribus cum foliorum numerum tum manuum ordinem notavi; paginarum quoque editionis Lappenbergianae numeros ibidem adieci. In exteriori margine scriptorum locos, quos Thietmarus ibi fontes habuit aut aliquo modo respexit, et annorum numeros diesque ea ratione posui, ut eas temporum significationes, quae non ex ipso Thietmari opere colliguntur, uncis includerem. In textu ea uncis inclusi, quae postmodum inserta sunt; atque singula verba brevesque adnotationes inclusa, ad quae nihil adnotatur, ipsius Thietmari manu (T) adiecta esse scito.

In libris et capitibus distinguendis editionem veterem non secutus sum. Librorum distinctio magna ex parte ad ipsum Thietmarum redit, qui se tempora Heinrichi I. libro primo, Ottonis II. tertio complexum esse et in libro quinto ad res Heinrichi II. accedere dicit¹, ultimo autem libro in fol. 176'. inscribit: Incipit libellus II. Heinrichi imperatoris secundi. Unde sequitur libro secundo tempora Ottonis I, quarto Ottonis III. tribuenda esse, post versus autem in f. 141'. positos priorem Heinrichi II. imperatoris libellum incipere. Eam vero operis partem, qua tempora Heinrichi II. regis tractantur, non ut pristini editores in duos, sed in tres libros dividendam esse censui, ita ut quintus usque ad restitutionem episcopatus Merseburgensis pertineret, ubi etiam versus interpositi sunt, sextus autem usque eo, ubi altera operis pars inde ab a. 1012. conscripta incipit, septimus denique ceteras res inter a. 1012. et

1) I, 28: Primus iste codicellus clausus sit primi morte Heinrichi. III, 1: Otto secundus sit codicelli materies mei; III, 26: Obseram modo tercia seriem voluminis. IV, 54: Et hic (*Heinricus*) quintus in ordine, secundus in nomine, notet quinti titulum libri.

1014. *gestas contineret. Capitem quoque distinctionem a Lapenbergio factam mutavi, ita tamen ut pristinos numeros uncis inclusos apponerem.*

Denique VV. Ill. Ill. E. Förstemann et Schnorr von Carolsfeld bibliothecae regiae publicae Dresdensis et O. Hartwig bibliothecae universitatis Halensis praefectis et Horn civitatis Torgaviensis consuli, quorum opera et benevolentia factum est, ut codice Dresdensi in bibliotheca Halensi et in curia Torgaviensi paene tres menses uterer, ceterisque omnibus, qui hoc opus meum benigne adiuverunt, hoc quoque loco gratias ago maximas.

Halae Saxonum, mense Octobri a. 1888.

F. KURZE.

P R O L O G U S. ^{a.*}

cod. 2.

* Coniunctum dulci fraterni iuris amore
 Et mihi dilectum supplex rogo te Sigefridum ¹
 Nunc ego Thietmarus ^b, videas mea scripta benigne,
 Quae placeant addens et quaeque superflua tollens.

5 Haec non ornatu splendent dictaminis ullo,
 Sed tantum plano percurrunt ordine campo
 Saxoniae regum vitam moresque piorum,
 Quorum temporibus regnum velut ardua cedrus
 Enituit nostrum longe lateque timendum;

10 Dicunt ecclesiae structuram dampnaque nostrae,
 Eius laetificos, in quis reparatur, et annos,
 At provisos eiusdem tum simul omnes.
 Non asscribatur mihi, si quid in hoc variatur
 Libro vel desit, testis cum parvulus ² assit.

15 Nevas inscitia natas ^c, carissime, muta,
 Credens, quod numquam cepissem scribere quicquam,
 Ni quod prefatus tibi sum foret ³. Ergo benignus
 Tales funde preces mecum de corde gementi:

p. 734.

* Christe, decus regum, moderator et imperiorum,
 20 Propiciare tuo commissis sibi regno,
 Ut tibi, non nobis, solvatur gloria laudis,
 Et non externis tuus umquam substet ovilis.

O vos christicolae, cordis nunc voce rogate,
 Maiestas Domini quo dignetur misereri,
 25 Ne mala nos stringant, quae multa meremur, et angant,
 Certa futurorum quae vox ventura bonorum
 Predixit nostris in temporibus, manifestis
 Pro ^d dolor! in multis manifestandisque profecto.

*) Incipit prologus venerabilis domni Thietmari episcopi Merseburgensis in Gesta Saxonum 2.

a) prologus et initium libri primi, in 1. deperdita, suppleta sunt e 2. b) thitmarus 2. semel hoc loco. c) Naevos inscitia natos correxit Leibnitiuss; at Thietmarus semper utitur verbo naeva, numquam naevus. L. d) proch 2. semper.

1) Abbatem monasterii S. Iohannis Magdeb. (1009—1022), postea episcopum Monast. (1022—1032). 2) I. e. testis rarus, testes pauci; cf. II, 40. L. 3) Sc. inopia testium s. annalium. L.

- Et quicumque meam debes curare cathedram,
 30 Hanc lege scripturam, studiosus amato pusillam,
 Quae strictim pandit, quae plurima mens tua poscit.
 Vincit mortales florens dictatus et omnes.
 Quod nunc est passim dispersum, collige sensim.
 Non servi famae, sed vitae dona supernae
 35 Ut capias, vigila, merearis ut hancque, labora.
 Sis memor, oro, mei, qui crimina multa peregi,
 Predecessorum deterrimus ecce meorum.
 Me tibi committo, veniam petito mihi, queso.
 Cronica Thietmari se poscunt, lector, amari,
 40 Usibus assiduis excludunt tristia mentis.
 Ludis et variis eadem preponito vanis:
 Sis iustos laudans, pro peccatoribus orans.

LIBER I.*

1. (1.) Mens est omnibus aliqua proficuitate cluentibus in presenti et in futuro sibi proficere, commissasque sibi res, ut potis est vel sollers fiducia sinit, propagare viventique semper memoriae commendare. Quocirca ego Thietmarus, non solum honoris, verum etiam nominis indignus episcopalis, Merseburgensis seriem civitatis olim longe lateque cluentem, nunc autem oblivionis senio caligantem fervens retegere, admodum vereor *fumum ex fulgore* inscicia producere et ut imus faber *infelici summa operis* deficere. Sed suppetente cuiquam bona voluntate, et ut beatus fatetur Gregorius, Christo ad hoc aspirante, incipio, ac ignotae eiusdem clemenciae, qualiter vel scriptura haec vel etiam omnis prefatae urbis summa concludatur, supplex committo.

2. (2.) Huius a primo fundamentum et cum terra superedificationem Romulea ex gente, quae Iulium Caesarem Pompeii generum¹ est huc olim secuta in omnibus potentem et utrisque² viribus precluum, incepisse, lector diligens accipe. Et quia tunc fuit haec apta bellis et in omnibus semper triumphalis, antiquo more Martis signata est *nomine. Posterius autem Mese, id est mediam regionis, nuncupabant eam, vel a quadam virgine sic dicta³. Qui vero eiusdem principes, vel quae eorundem fuerint virtutes, ante Christi incarnationem vel post, quia antiquorum sagaci^a memoria certum indagare^b

*cod. 1, fol. 1
(fasc. 1),
man. A.

*) Explicit prologus, incipit liber primus de Hinrico primo imperatore 2.

a) sagati A, quod radendo aliquis correxit. b) indare A, corr. V.

1) Constat Caesarem fuisse socerum Pompeii. 2) I. e. corporis animique; cf. I, 26. V, 42. VI, 50. VII, 15. VIII, 46. 73. IX, 6. 3) Nomen est origine Slavicum: Mesibor, et significat urbem medias inter silvas sitam (polon. między, bohem. mezy, sorab. mes = inter; bor = silva). Cf. Schafarik, 'Slaw. Alterthümer, übers. von Aehrenfeld', II, 620.

nequeo, nec per scripta invenio, ne mendax inveniar, prorsus omitto.

3. Ab Heinrico* sumatur exordium, qui predictae civitatis adpertenencia multorum ius tunc *respicientia univit, maioraque his multum sua virtute et industria subegit. Hic nobilissimo^a Ottonis et Hathui¹ stemmate editus, *ut arbor occulta* excrevit a puero, et ut bonae indolis gradatim enituit tiro, sicut flos in vere novo. Isque a patre suo in provintiam, quam nos Teutonice Deleminci vocamus, Sclavi autem Glomaci appellant, cum magno exercitu missus, devastata eadem multum atque incensa, victor rediit. Sed qualiter pagus iste nomine hoc signaretur, edicam.

Wid. I, 17.
Hor. Od. I,
12, 45.

Wid. I, 17.

(3.) Glomuzi est fons, non plus ab Albi quam duo miliaria positus, qui unam de se paludem² generans, mira, ut incolae pro vero asserunt oculisque approbatum est a multis, sepe operatur. Cum bona pax est indigenis profutura, suumque ^{*}[haec^b] terra non^c mentitur fructum, idem tritico et avena ac glandine refertus, laetos vicinorum ad se crebro confluentium efficit animos. Quando autem seva belli tempestas ingruerit, sanguine et cinere certum futuri exitus^d indicium premonstrat. Hunc omnis incola plus quam aecclesias, spe quamvis dubia, veneratur et timet. Et haec provincia ab Albi usque in Caminizi fluvium³ porrecta⁴ vocabulum ab eo trahit derivatum.

* fol. 1'.

4. Sed non longe a predicto amne in pago Chutizi dicto⁵ Arn episcopus sanctae Wirciburgiensi^e aecclesiae**, ab expeditione Boemiorum reversus et iuxta plateam^f in parte septentrionali, fixo super unum collem suimet tentorio⁶, cum missam caneret, hostili circumvallatus agmine, premissisque omnibus per martirium^g suimet consociis, semet ipsum

*) I. add. V.   **) VIII. add. V.

a) nobilissima A, corr. T.   b) in rasura add. T.   c) terraena A, e et a erasa.
d) exitos A, corr. T.   e) nirciburgiensi A, v add. T, postea tertium l erasum.   f) viam A, corr. T.   g) omnibus iteravit A, corr. T.

1) *Necrol. Mers. (ed. Dümmler, 'Neue Mittheil.' XI), Dec. 24: Hathuwi mater Heinrici regis.* 2) *Poltzcher See, distans dimidia hora ab urbe Lommatzsch. URŠ. Cf. Schafarik; 'Slav. Alterth.' II, 604.* 3) *Chemnitz.* 4) *Fines pagi Glomaci (Lommatzsch) fuisse videntur Triebsche fluvius et Albi inde ab urbe Meissen usque ad oppidum Strehla, Zschopau et Mulde a Frankenberg usque ad Wurzen; ad ipsum Chemnitz fluvium mihi tamen non videtur pagus pertinuisse. Cf. III, 16; H. Böttger, 'Diocesan- und Gaugrenzen Norddeutschlands' IV, 214—217, 224—229.* 5) *Scilicet in parte orientali eius pagi (cf. III, 16), quae inter fluvios Chemnitz et Zschopau et utramque Muldam iacebat.* 6) *Ipso eo loco, ubi nunc urbs Chemnitz exstat (der Schlossberg), ibi enim via veterrima, quae est ex Bohemia in Saxoniam et quae Prag, Kommotau, Reizenhain, Marienberg, Zschopau, Chemnitz tangit, hunc fluvium retransit. E. Trauer, 'Wissenschaftl. Beil. d. Leipziger Zeitung', 9. Jul. 1887.*

892
Iul. 13. optulit Deo patri [DCCCXCII^o dom. incarnac. anno et^a
temporibus Arnulfi inperatoris]¹ cum oblacionibus consecratis
in sacrificium laudis, ubi hodie sepe accensa videntur lumi-
naria; et sanctos Dei martires hos esse nec Sclavi dubitant.
Predictus antistes in diebus offitii suimet in urbe Wirzburgi-
ensi^b unum Domino templum et in episcopatu suo ad
instar eiusdem aecclesias VIII in X annis fecit. Et cum
maximam harum [is] benediceret, * et cum reliquiae Christi * fol. 2.
martyris Kiliani — qui de Scottis huc veniens, Christum
Gozberto duci et Geilan uxori eius caeterisque comprovin-
cialibus primo predicavit, et instinctu secundae Herodiadis
cum sociis suimet Colomanno et Totmanno ibi martirizatus
est² — circumferrentur^c, Dominus per eum LXX operatus
est miracula; et magister coquorum^{d.3} hoc videns, suos sic
hortatur discipulos: ‘Nolite’, inquit, ‘tardare, sed quae
vobis sunt credita, diligenter et sine mora operamini. De-
minus enim noster Kilianus inclita ex se nunc agit signa
absque omni mora’. Quantae autem virtutis supra memoratus
presul fuisset, stilo comprehendere nequaquam suffitio, sed
hinc apud Deum magni esse meriti ex corde credo.

5. (4.) Interim cuiusdam matronae famam, quae Hathe-
burch dicebatur, [Heinricus]* comperiens, qualiter eam sibi
sociaret, iuvenili exarsit amore. Haec erat filia Ervini
senioris, qui in urbe predicta, quam Antiquam civitatem⁴
nominamus, maximam tenuit partem, et quae is filium non
habuit, geminis filiabus suis e medio decedens** reliquit.
Ob huius pulchritudinem et hereditatis divitiarumque utili-
tatem internuntios Heinricus quam prope re misit, et quam-
vis [hanc esse] viduam⁵ et sciret^e velaciam, suae tamen ut
satis faceret voluntati, eam fide promissa petivit. Tunc illa * fol. 2.
multorum precibus et consilio devicta comitatur et honori-
fice suscepta ac karitative a suis, ut decuit, est habita.
Nuptiis ex more peractis, sponsus cum contactali ad Merse-
burch venit; omnesque convocans vicinos, quia vir fuit in-
dustrius^f, tanta familiaritate [sibi] adiunxit, ut quasi amicum
diligenter et ut dominum honorarent^g.

*) I. add. V. **) hereditatem magnam add. 2.

a) et erasum. b) tertium i erasum. c) circumferrentur A. d) cocorum 2. e) c add. T.
f) industris A, illustris V. g) honerarent A, corr. V.

1) Hoc sumptum est ex Ann. Qued limb. a. 892, cf. Dümmler, ‘Gesch. des Ostfr. Reiches’ III, 355. 2) Necrol. Wirzb. saec. IX (ed. Dümmler, ‘Forschungen’ VI, 116), Iul. 8: Eodem die sanctus Chilianus episcopus in castro Uuirziburgo cum sociis, suis Totmanno presbitero et Colmanno diacono sub Gozberto duce martirizavit. 3) De magistro coquorum cf. I. Grimm et A. Schmeller, ‘Lat. Gedichte des X. u. XI. Jahrhunderts’ p. 386. L. 4) Die Altstadt Merseburg. L. 5) Muritum eius fuisse Osdagum comitem Falke (Trad. Corb.) halucinatus est.

* p. 736. 6. Ea tempestate Conradus, Francorum quondam *dux Wid. I, 16. egregius^a.¹ et tunc Luthuwici successor pueri, arcem tenebat regni²; quem ob meritum sui Otto predictus, ab omnibus regni principibus in regem electus, sibi quasi ad hoc indigno preposuit, seque cum filiis fidei suae ac potestati subdiderat. Spiritualis autem pater et pastor Orientalium tunc fuit Sigimundus, sanctae Halverstidensis ecclesie presul egregius, vir ingeniosus, omnigenarumque, quae spiritalia vel etiam carnalia respicit, arcium scientia omnes suimet contemporales [tunc] precellens³. Hic pietate maxima, et quod summum est perfectionis culmen, Christi zelo fervens, ut perpetrati facinus conubii primo audivit, ovium culpam suarum ingemuit, et aliquam inter se fieri amplius commixionem per inter-

* fol. 3. nuncium et per epistolam *banno apostolicae auctoritatis interdicens, ad conductum ambos^b synodum vocavit. Henricus tali rumore turbatus, ad imperatorem properavit, omnemque indicens ei rem ordine, auxilium eius petiit, et quia familiaris ei fuit, et patris commisso ac fidei servitio impetravit. Nam legato ad antistitem concite⁴ directo, ut vinctos^c solveret et ad suimet presentiam differre voluisset, postulavit.

7. Post haec Ottone [II. Kal. Decembris]⁵ carnis uni- (912)
versae viam intrante, sepe memoratus iuvenis in vacuum Nov. 30.
succedens, hereditatem iure et maximam benefitii partem Wid. I, 21.
gratuito regis suscepit ex munere; et quod ei defuit, cum suis omnibus egre tulit, ac postea, sicut cum tritico lolium, (906).
sic ex eo latentis odii flex excrevit. Quod rex caute con-
siderans, ut ignotum dissimulat; et quem vi aliqua superare non presumpsit, nota Hathonis⁶ versutia archipresulis, qua
et antecessor suus⁷ Aethelbertum^d comitem⁸ Teresi^e.⁹ capitis
abscisione devicit, et hunc decipere temptavit. Hoc consilium
Deus sapiens infatuavit. Nam faber ille, qui iussu presulis
torquem aureum, in quo Henricus occidi deberet, mira arte
preparabat, cum ingemiscenti senioris relatu, quo *pacto hec
fieri deberent, perquireret, opere ad unguem perducto et
presentato, clam postea evadens, obviam ducem predictum

a) simplici i apud scriptores Saxonos illius aetatis eandem vim inesse atque litteris ji sive gi, plurima exempla docent; cf. nulgerula VI, 31, viilla VII, 8, Ivicansten saepius, Isilbertus apud nostrum et Widukindum. b) s add. V. c) iunctis A, corr. T. d) primum e erasum. e) tereti radendo alqs. corr.

- 1) Inde ab a. 906 usque ad a. 911, quo Ludovico in regno successit.
- 2) I. e regnum tenebat. Similiter Bedā Histor. Anglor. III, 3: Monasterium Hii in cunctis monasteriis . . . arcem tenebat. L. Ceterum ea, quae in hoc capite narrantur, ante annum 909. regnante Ludovico puero facta esse constat; cf. G. Waitz, 'Heinrich I.'³ 1885, p. 16.
- 3) Sedit annis 894—924; cf. infra c. 22. 4) I. e. citissime. L.
- 5) Necrol. Mers.; Otto mortuus est a. 912; cf. Waitz l. c., p. 12. et 195—196.
- 6) Hattonis I. archiepiscopi Magontini 891—913. 7) Ludovicus rex.
- 8) Babenbergensem, de quo vide Dümmler, 'Ostfränk. Reich' III, 522—527.
- 9) Theres ad Main flumen prope Hassfurt.

Hor. Ep. II,
3, 294.

- Verg. Aen. VI, 723. habuit, et cuncta ei ordine pandit. Qui rediens nuntium remisit ad antistitem, qui occulta patesceret¹, seque in sui detrimentum celeriter invigilare pronuntiaret. Quicquid enim (913). ad episcopum in Saxonia vel Thuringia pertinuit, totum sibi precepit occupari, amicos regis partibus ex his omnino^a depredatos expellens. Moxque morte repentina archipresul exspirat hominem², et fortuna, quae hactenus^b regem^c feliciter aspiravit, Heinrico quam propere cessit. Sed mihi ad alia properanti longum est enarrare, quociens congressi mutuo^d cederent vel vincerent, et quod postremo bonorum instinctu in amicitiam convenirent.
- Caton. dist. 2, 15. Wid. I, 23. 24. 8. (5.) Interea Conradus longa infirmitate detentus, et quia totius contrarietatis, quae sibi ex parte Heinrici provenerat, oblitus, fratri suo Evurhardo^e populoque primario in unum collecto consilium hoc dedit, si quando naturae communi se concederet³, ut eum^f regni gubernaculo undiquessecus aptum eligerent, animamque suam *cum residua consanguineorum * fol. 4. ac familiarium caterva firmae suimet fidei committerent et ad hoc sine aliqua dilatione consentirent. Hanc petitionem extremam cum magno luctu ac gemitu suscipientes et impleturos se vita comite promittentes, festino eius obitu in (918) VIII° ordinationis suae anno [et] XIII. K. Novembris⁴ [pro dolor!] completo ac exequiis in Viliniburch⁵ peractis intererant, et concione in Fridisleri⁶.⁶ celeriter posita, Heinricum coronaverunt et sibi credita sub Christi et tocius *aecclesiae testimonio fideli, non sine lacrimis regi tunc et * p. 737. (919). domino commendaverunt. Qui primo, ut decuit, divinae pietatis munus, postque universalem tantae caritatis affectum, humili suscipiens devotione, Deo gratias egit, seque ad haec et ad omnia, quae communi consilio expetissent, se assensurum promisit. Episcopalis unctionem benedictionis, a Herigero archiepiscopo⁷ exhibitam, antecessorum more priorum non desideravit, nec suscipere voluit, sed prorsus ad hoc indignum se affirmavit⁸. Attamen in hoc eum equidem peccasse vereor, quia in Vita sancti patris Othelrici⁹, quem idem rex post

a) om̄iū (= omnium A), om̄io corr. T; ex his omnibus partibus 2. b) h add. T. c) regi V; exspirat. Omen et fortuna, q. h. regem f. aspirauerunt, H. q. p. cesserunt 2. d) mutua A, corr. fortasse N. e) euerhardo corr. V. f) delevit et add. Heinricum in marg. V. g) frideslari V.

1) I. e. patefaceret. L. 2) Mortuus est 913. Mai 15; Waitz p. 196.
3) I. e. moreretur. L. 4) Errat Noster: Konradus rex Francorum mortuus est X. Kal. Ian.; XIV. Kal. Nov. (993) obiit Konradus rex Burgundiae. Utriusque diem emortualem Thietmarus in Necrol. Merseb. invenit; Waitz p. 201. 5) Weilburg ad fluvium Lahn. 6) Fritzlar ad fluvium Eder. 7) Magentino 913—927. 8) De hac re cf. Waitz p. 39—40. et 217—221. 9) Episcopi Augustani 923—973, de quo cf. Waitz p. 75 et infra III, 8. V. Vitam eius auctore Gerhardo (SS. IV) c. 3.

* fol. 4. ad sacerdotalem promovit ordinem, legi sanctam Christi martyrem ^aAffram dilecto suimet presuli multa in visu ostendisse, inter quae duos enses, unum cum capula, aliumque sine ea, ac per eum Heinricum regem consecrationis expertem demonstrasse¹. Sed occulto hoc Dei iudicio relinquens, amplius progrediar.

9. (6.) Fama novi regis undiquessecus dispersa amicorum corda laetificat rebelliumque econtra mestificat, quia vir talis fuit, ut suos sciret sapienter tractare, inimicos autem callide viriliterque superare. Interea Tammo* natus est; et mens regis ab amore uxoris decrescens, ob pulcritudinem et rem^b cuiusdam virginis, nomine Mathildis, secreto flagravit. Iam iamque latentis animi fervor erupit; et iniusto se hactenus multum peccasse conubio tandem professus, per affines legatosque suos filiam^c Theodrici et Reinildae^{d. 2} ex Widicinni^e Wid. I, 31. regis tribu exortam, [inter]pellat^f, ut sibi voluisset satisfacere. Et quia flexibilis est mulieris animus, et quia sciebat eum in cunctis eligantem, consensit, coniunctaque ei³ tam in (909). divinis quam in humanis profuit. Que tres filios congruo pariens in tempore, Ottonem**, Heinricum et Brunonem***, prospere educavit, doloremque partus tantae stirpis dulcedine (909). ^asupervavit.

10. Et quoniam mihi sermo est de Ottone, non autumo opus esse, omnia patris sui gesta singulatim discutere, cum et in filio appareat, quanta eius sit dignitas, et scriptis multorum vite eiusdem satis fulgeat claritas. Sed quaedam intersero, quae dictu maxime necessaria^g puto. Has regiones sibi fecit tributarias, Boemiam, Deleminci^h, Apodritas, Wilti, Wid. I, 36. Hevellun et Redarios; qui statim rebelles aliosque ad hec concitantes, urbem Wallislevo⁴ oppugnant, destruunt et in- (929). cendunt. Ad hoc vindicandum noster convenit exercitus, et Lunziniⁱ civitatem⁵ obsidens, socios eorundem, eos defendere cupientes, invadit et, paucis effugientibus, prostravit; urbem quoque pefatam acquisivit. Ex nostris autem duo abavi mei, uno nomine, quod Liutheri^k sonat, signati, milites optimi

*) qui et Tanckmarus *add.* 2. **) imp. *add.* V. ***) arch. *add.* V.

a) prius *f* *erasum*. b) p. in amore 2. c) virginem *A*, corr. *T*. d) alterum *i* *add.* *T*. e) uldicinni *A*, v *add.* *T*, widikindi *mutavit* *V*. f) paellare *A*, corr. *T*; interpellare cepit 2. g) necessario 1. h) delemicci *A*, corr. *T*. i) alterum *i* *erasum* 1. k) duo *i* *erasa* 1.

1) *Ab hac visione Henricus dictus est Ensis sine capulo in Ann. necrol. Prumiens. (SS. XIII) a. 919.* 2) *Necrol. Merseb. Mai 11: Reinhild mater regine Mahtildis obiit.* 3) *Nuptiae hae celebratae sunt anno 909. Waitz l. l. p. 18.* 4) *Walsleben vicum prope Albin inter Werben et Arneburg situm.* 5) *Lenzen in dextra parte Albis infra Wittenberge.*

Verg. Aen. X, 858. 859. et genere clarissimi, decus et solamen patriae, Nonas Sept. 7. tembris cum multis aliis oppeciēre¹.

11. (7.) Ut nullus Christo fidelium de futura mortuorum resurrectione diffidat, sed ad beatae immortalitatis gaudia anhelanter per sancta proficiscatur desideria, quaedam, quae in urbe Wallislevo post excidium eius[dem]^a *reedificata * fol. 5'. accidisse veraciter comperi, intimabo. In ipso orientis diei crepusculo solitus erat presbiter eiusdem ecclesiae matutinam canere. Sed cum ad atrium defunctorum veniret, videns in eo magnam multitudinem oblationes offerentem sacerdoti coram templi foribus stanti, primo substitit, posteaque signo sanctae crucis se muniens, per omnes hos, nec uno saltem agnito, oratorium trepidus adiit. Quem una noviter de hoc seculo egressa et sibi bene nota, quid hic vellet, interrogat; edoctaque ab eo, quare venerit, haec omnia ab his esse completa, parvumque temporis eundem victurum predixit. Quod vicinis * post retulit, veraque [haec] esse comprobavit². * p. 738.

12. Meis temporibus in Magadaburg — sicut a veracibus accepi testibus, in ipsa tunc continue manens³ — in ecclesia mercatorum custodes eadem nocte vigilantes, his quae predixi convenientia visu et auditu percipientes, optimos civitatis adducunt. Qui cum longe ab atrio cadaverum adstarent, lucernas candelabris superpositas videre, duosque invitorum⁴ canere matutinasque laudes ordinatim omnes persolvere pariter audire; accedentes autem nihil omnino intellexere. Hoc ego cum subsequenti die nepti meae, quae Brigida *dicebatur⁵, * fol. 6. cura regens pastorali monasterium sancti Laurentii⁶, referrem^b in infirmitate sui corporis laboranti^c, protinus ab ea, nequaquam hoc miranti, tale percepi responsum: 'Tempore Baldrici presulis, qui octoginta annos⁷ vel plus Traiecti sanctam^d regebat sedem, in loco, qui^e Deventeri dicitur, ecclesiam senio dirutam renovans benedixit ac presbitero suimet commendavit. Qui in una dierum valde diluculo ad eam pergens, vidit mortuos in ecclesia et atrio offerentes atque [audivit] cantantes. Quod mox episcopo ut primum is retulit, iussus ab eo in ecclesia dormire, cum lecto, quo re-

a) dem a T additum postea erasum est. b) alterum r add. T. c) laborante A.
d) traiectiscā A, traiectensem corr. V. e) que A.

1) *Necrol. Merseb.*: Nonas Septembr. Liuthardus comes cum multis Lunzini obiit. *Annales Corbeienses autem rectius pugnant II. Non. Septembr. a. 929 factam esse tradunt; Waitz p. 128.* 2) *Sc. morte sua.* 3) *Versatus est ibi Thietmarus annis 988—1002; cf. IV, 16. et VI, 44.* 4) *I. e. psalmum 99. L.* 5) *Liutharii marchionis (985—1003) filiam eam fuisse I. L. L. Gebhardi, Marchiones aquilon. p. 29 suspicatus est.* 6) *Videtur monasterium monialium in nova urbe Magdeburg, bello tricennali penitus destructum, intelligere. KIND.* 7) *Baldericus episcopatus Traiectensi praefuit 918—976; cf. Hirsch, 'Heinrich II.', I, 343.*

quievit, sequenti nocte a defunctis eiectus est. Ob hoc idem trepidus apud antistitem talia queritur. Is autem precepit ei, ut cum sanctorum reliquiis signatus, aqua sancta asspersus, suam custodire non desisteret ecclesiam. Qui iussa secutus domini, iterum dormire in ecclesia voluit; sed stimulat^a timoris sic iacendo evigilavit^b. Et ecce solita venientes hora, elevaverunt eum, coram altari eum ponentes et in favillas tenues corpus igne resolventes. Hoc ubi presul audivit, penitencia ductus triduanum indixit ieiunium, ut et sibi animaeque defuncti^c succurreret. Multa, fili, de his omnibus, ^{* fol. 6'.} ni infirmitas obstaret, dicere potuissem. Ut dies vivis, sic nox est concessa defunctis^d. Non oportet plus sapere mortalem, quam, ut sanctus ammonet Paulus, *ad sobrietatem*.

Rom. 12, 3.

13. Sed quia^e duo vel tres ad unum sufficiunt testimonium, haec quae novellis nostris evenere temporibus scripsi, ut discat incredulus vera esse prophetarum oracula, e quibus testatur unus: *Vivent, inquit, mortui [tui], Domine!* et alius: *Surgent mortui, qui in monumentis [sunt], audient vocem filii Dei et laetentur*¹. Quandocumque a viventibus^f haec audiuntur vel videntur, novum aliquid^g signat, ut idoneum in multis approbat testimonium, cuius magnam partem scio, maiorem autem ignoro^b, sed veracibus testimoniis credo. Fui ego in mea curte Retmerslevo^{1.2} dicta, ubi XV. Kal. Ianuarii, VI. feria³, in primo galli cantu magna lux ab ecclesia emicans totum replevit atrium, sonitusque [grunniencium more] auditur inmensus. Quod meus frater [Frithericus]⁴ cum satellitibus^k meis caeterisque huc convenientibus aspecxit¹, et ille, qui coram me dormivit, capellanus audivit. Hoc crastino cum comperirem, si umquam prius ibi aliquid tale contigerit, interrogans, semel hiis^m similia accidisse ab antiquissimis percepi, et in hoc anno⁵ miserabiliter^{*} compleri videbam in obitu [domnae] Liudgardisⁿ inclitae⁶, ex una parte neptis

Ier. 26, 19.

Iob. 5, 28.

1012.
Ian. 18.1012.
Nov. 13.* fol. 7.
(fasc. 2).

a) stimulatⁱ timoris casu corr. V. b) e add. T. c) defuncti A. corr. T. d) ut dies —defunctis in 1. erasa sunt. e) a add. T. f) ti add. T. g) aliqd i. saepius. h) ignora A, corr. T. i) ratmarsleuo V. k) ti add. V. l) c a T additum postea erasum est. m) alterum i add. T. n) ita A videtur scripsisse, V corr. lukardis.

1) Optime Thietmarum emendavit Honorius in *Imagine mundi*: et alius (sc. Daniel 12, 2): 'Multi de his, qui dormiunt in terrae pulvere, evigilabunt'; et ipse erravit. BETHM. Quoniam autem illud 10 annos ante mortem Liutgardis factum esse non posse apparet, verisimillimum fit, Thietmarum dicere voluisse diem 18. Ian., XV. Kal. Febr. a. 1012, quae fuit feria sexta. 4) Is, quem postea praefectum Magdeburgensem factum esse Annalista Saxo a. 998. 1032. 1049. tradit. 5) I. e. in eo, de quo modo dixit auctor, a. 1022; cf. 'Neues Archiv' XIV, p. 62. 6) Mortuam eam esse d. 13. Nov. a. 1012 ipse Thietm. narrat VII, 24.

2) Rottmersleben vico inter Magdeburg et Markt-Avensleben sito. 3) Haec temporis descriptio quadrat tantum in a. 1002, quo sexta feria incidit in a. d. 15. Kal. Ian., nisi Thietmarus ipse erravit. BETHM. Quoniam autem illud 10 annos ante mortem Liutgardis factum esse non posse apparet, verisimillimum fit, Thietmarum dicere voluisse diem 18. Ian., XV. Kal. Febr. a. 1012, quae fuit feria sexta. 4) Is, quem postea praefectum Magdeburgensem factum esse Annalista Saxo a. 998. 1032. 1049. tradit. 5) I. e. in eo, de quo modo dixit auctor, a. 1022; cf. 'Neues Archiv' XIV, p. 62. 6) Mortuam eam esse d. 13. Nov. a. 1012 ipse Thietm. narrat VII, 24.

meae¹ [ac ex alia nurus]², et quod inter amicos precipuum est, familiarissimae mihi, de qua in sequentibus edisseram^a enucleacius. Sepe mihi accidit, ut in nocte ligna incidi audirem, et semel defunctos pariter colloquentes ego et socius meus caeteris dormientibus manifeste percepi, et in his duobus signis *[crastino] subsecuturum funus intellexi.

* p. 739.

Hor. Ep. II,
3, 304.

14. Etsi ego *fungar vice cotis*, ferrum et non se ex-acuentis³, tamen ne muti canis obprobrio noter, inlitteratis et maxime Sclavis, qui cum morte temporali omnia putant finiri, haec loquor, certitudinem resurrectionis et pro qualitate meriti futurae remunerationis^b firmiter indicens cunctis fidelibus. Tres namque sunt animae, non equaliter incipientes nec simul finientes⁴. Prima angelorum incorporeorum, quae cum eis est sine inicio et termino; II^a hominum, quae cum eis sumit exordium, sed in fine non habens participium. Namque immortalis est, et ut quidam gentiles opinantur, in futuro non habens hoc offitium, quod in hoc seculo. Tercia species est animae paecudum^c ac volatilium, quae cum corpore parem inicii finisque sortitur equalitatem. Unde sicut in lege Moysi a Domino data^d precipitur, ita verus christicola ab eorum sanguine nequa^{*}quam pollui canonica auctoritate^e * fol. 7.

Multi enim sunt pauperes, qui hunc in usu cômmissionis habent, et se in hoc aliquid peccare ignorantes, sibi in hoc contradicentibus cunctis resistunt. Ergo tu homô, gloria et magno honore a Deo coronate et super omnia eiusdem opera constitute, da pre omnibus gratias altissimo, retribuens ei pro possibilitate tua, quae tibi fecit miseratione sua. Et ego repetam longius aberrata.

Wid. I, 38.

15. (8.) Rex autem Avarum^f * sepe numero insurgentes expulit. Et cum in uno dierum hos in pari congressu ledere (924). temptaret, victus in urbem, quae Bichni vocatur⁵, fugit; ibique mortis periculum evadens, urbanos maiori gloria, quam hactenus haberent vel comprovinciales hodie teneant, et ad haec muneribus dignis honorat.

Quocienscumque contra Deum et seniore suimet dum (Wid. I, 39). vixit se umquam superbiendo erexit, tocies humiliata potestate

*) i. Ungaros *add. V.*

a) edissero *A. corr. T.* b) re *add. T.* c) pecudum *corr. manus recentior.* d) dat⁹ *I.*
e) actoritate *I.* f) e pro littera *expuncta et postea erasa posuit T.*

1) *Filia fuit Swanhildae, cuius frater Bernhardus I. dux Hildegardam Thietmari materteram, Heinrichi comitis Stadensis filiam, in matrimonium duxerat; cf. Hirsch, 'Heinrich II.' II, 304, n. 5.* 2) *Nupserat Wirin-hario comiti, qui patruelis Thietmari fuit.* 3) *Parum accurate redduntur Horatii verba: cotis, acutum Reddere quae ferrum valet exors ipsa secandi.* 4) *Ex Gregorii I. papae Dial. IV, c. 3 (ed. Benedict., Paris. 1705, tom. II).* 5) *Püchen sive Püchari iuxta Muldam fluvium inter oppida Wurzen et Eilenburg; cf. Waitz p. 77.*

sua se ad emendationem [condignam] inclinavit. Audivi, quod hic Romam causa orationis petens, plus pedibus quam equo laboraret, et a multis interrogatus, cur sic ageret, culpam profiteretur.*

16. (9.) Hic montem unum iuxta Albim positum et^a arborum densitate^b tunc occupatum excoluit, ibi [et] urbem faciens, de rivo quodam, qui in septentrionali parte eiusdem fluit¹, nomen eidem Misni imposuit; quam, ut hodie in usu habetur, presidii et *imposicionibus caeteris munit. Ex ea Milzenos² suae subactos dicioni censum persolvere coegit. (932).
 Urbem quoque Liubusum^{c.3}, de qua in posterum lacius disputaturus sum, diu possidens, urbanos^d in municiunculam infra eandem positam fugere, et se dedicios fieri compulit. Ex eo die, qua haec tunc incendio iuste periit, usque ad nostra tempora⁴ habitatore^e caruit. Si quid in regno suimet, ut multi dicunt, is predatus sit, huic Deus clemens ignoscat.

17. Insuper Northmannos et Danos armis sibi optemperantes^f fecit et ab errore^g pristino revocatos cum rege eorum Cnutone^{h.5} hos Christi iugum portare edocuit. Sed quia ego de hostiis eorundem antiquis mira audivi, haec indiscussa preterire nolo¹. Est unus in his partibus locus, caput istius regni, [Lederun nomine, in pago, qui Selon dicitur^k]⁶, ubi post VIII¹ annos mense Ianuario, post hoc tempus, quo nos theophaniam^m Domini celebramus, omnes convenerunt, et ibi diis suimet LXXXX [et VIII] homines et totidem equos, cum canibus et gallis pro accipitribus oblatis, immo⁷lant⁷, pro certo, ut predixi, putantes hos eisdem [erga inferos] servituros et commissa crimina [apud eosdem] placaturos. Quam bene rex noster fecit, qui eos a tam execrando ritu prohibuit! Acceptabilem enim Deo patri hostiam fert, qui

*) *Erasis duobus versibus, qui in margine sinistro scripti erant, in inferiore marg. add. N: Anno dom. incarn. DCCCCXXXI^o imperator effectus est⁸.*

a) ex A, et T, et ex 2. b) densitate A. c) litterae i et ū erasae 1; Lubuzuam 2. d) urbanus (= urbanus) A, corr. T. e) at add. V. f) optēantes 1. g) re add. T. h) Cnutone 2. i) non placet A, corr. fortasse T. k) lederun—dicitur add. T in loco vacuo et supra lineam. l) VIII in rasura fortasse iam A. m) theophlam A, corr. T; ephphaniam superscripsit V.

1) Qui infra IV, 5. Tribisa, hodie Triebsche dicitur. 2) Milzenorum fines plane fere congruunt cum Lusatia superiore marchia. Eadem haec videtur fuisse expeditio atque illa in pagum Losicin (Lusatiam inferiorem) facta, de qua Ann. Hildesh. et Weissenb. a. 932 referunt; cf. Waitz p. 145. 3) Lebuse vicum inter oppida Dahme et Schlieben situm in orientali parte provinciae Saxoniae. 4) Anno 1012. Henricus II. eam restituit; cf. VI, 59. 5) Nomen regis Chnubae, quod apud Widukindum invenit, ex arbitrio noster mutavit; cf. Waitz p. 159—162. 6) Leire prope Roeskild in insula Seeland. 7) Conf. Adam. Brem. (SS. VII) IV, c. 27. et I. Grimm, 'Mythol.' 4I 36 sq. L. 8) Hoc sumptum est ex loco Widukindi (I. 39) male intellecto.

Exod. 23, 7. humano sanguini* parcit. Precipit enim Dominus: *Innocentem et piū^b non interficias.*

18. (10.) Antiquum opus Romanorum muro rex predictus in Mersburg^c decoravit lapideo, et infra *eandem aecclesiam, * fol. 8.
 Mai 19. (22.) quae nunc mater est aliarum, de lapidibus construi et XIII. K. Iunii precepit dedicari¹. Caeteras quoque urbes ad salutem regni et templa Domino ob remedium animae devota mente fabricavit*.

Post innumera virtutum insignia idem, decurso vitae
 Wid. I, 41. suimet stadio, sextodecimo regni, aetatis autem suae sexa-
 936. gesimo anno, sexta Non. Iulii² Miminlevo moritur, et in
 Jul. 2. Quidilingaburch, quam ipse a fundamento construxit, sepultus, a cunctis optimatibus merito defletur.

936. 19. [*Accidit^{d.3} hoc anno dominicae incarnationis * man. A
 DCCCCXXXVI^o. Indoles^e [autem] relictæ posteritatis tris- al. temp.
 stia principum^f corda laetificat, et certos voluntariae electionis hos fecit. Ve populis, quibus regnandi spes in subsecutura dominorum sobole [non] relinquitur, et inter se facta dissensione et longa contentione aliquod consilium vel solamen cito non providetur^g! Si in consanguinitatis linea aliquis tali offitio dignus non inveniatur, saltem in alia bene morigeratus, omni odio procul remoto assumatur; quia maxima perdicio est alienigenos^h regnare: hinc depressio et libertatis venit magna periclitatio. Ab hoc, de quo dixi, Heinrico et successoribus suis usque huc *Saxones elevati et in omnibus * fol. 9.
 Wid. I, 39. sunt honorati. Quicquidⁱ in hiis^k laudatur, ab equivoco eius, de quo scripturus sum vita comite, diligenter servatur, et post, ut vereor, finitur⁴.]

20. [Ergo quaecumque de hiis ullatenus¹ nunc preteream vel vita deficiente indiscussa relinquam, successor karissime, compleas et temporum qualitates scripturae memoria concludas. Ego peccator et in omnibus neglegens vacavi hactenus^m a bonis et studui in malis, sero ad ista [et ad meliora] respiciens, animaeque memoriam salutarem nullo modo exer-

*) *Cod. 2 et Ann. Saxo addunt: Hic in nova Corbeia aram sancti Viti martyris auro et gemmis variis mirifice ornavit hortatu Mathildis coniugis sue.*

a) sanguine A. b) Impium A. c) in mesburg corr. mersburg ipse A videtur addidisse. d) pergit eadem manus A, sed alio tempore et usque ad finem folii 9, in rasura. e) indolis corr. manus posterior. f) principium A saepius. g) providebitur A, sed erasum bi incertum a quo. h) aligeninos A, aligenienas corr. V. i) quicquid l. k) alterum i add. T. l) la add. V. m) h add. V.

1) *Necrol. Merseb. XI. Kal. Iun.*: In Mersburg dedicatio ecclesie infra monasterium constitute. 2) *Ex Necrol. Merseb.* 3) *Hinc incipit altera huius libri pars, quae post quintum demum librum diversis temporibus paulatim conscripta est; cf. 'Neues Archiv' XIV. l. c.* 4) *Vetur videlicet noster, ne Heinricus II. sine liberis moriatur, a successore autem eius Saxones minus honorentur.*

cens. Postquam pastor effectus sum, docui subiectos verbis tantum, et non exemplis^a. Extrinsecus apparui bonus, interiora violans pessimis cogitationibus; de immundo semine conceptus, volutabar in luto ut immunda sus. Dicat aliquis: male laudasti te! cui respondeo verum hoc esse, quod deterioreme nescio^b. Idcirco me sic arguo, ut, agnitis vulneribus meis, succurras [mihi] medicationibus necessariis et ex magna parte consors mei sic adiuves in omnibus me, sicut velis exhiberi pro te.]

21. (11.) [Et inclita venerabilis gesta Machtildis^c, quae post excessum senioris sui sumopere fecit, equidem paucis comprehendam ad imitationem bonam *fidelibus cunctis¹; quia sancta est, ut scriptura docet, et salubris cogitatio, pro defunctis orare et elemosinis absolutionem [hiis] impetrare. Legimus², ut^d unius captivi vincula, [quem]^e uxor sua putans mortuum assiduis procuravit exequiis, tocies solverentur, quocius pro eo acceptabiles Deo patri hostiae^f ab^g ea offerrentur^h, ut ipse ei post retulit, cum domum suam liber revisit. Hoc exemplo domnaⁱ Mahtildis, viro suimet vinculo momentanae mortis depresso, succurrit, non solum pauperibus, verum eciam avibus victum subministrans^k. Congregationem [quoque] sanctimonialium in die tricesima in supra memorata urbe statuit³ et huic, quantum ad victus et sui vestitus necessaria suppetebat¹, ex sua proprietate^m.⁴, laudantibus hoc suimet filiis, concessit *et scriptis confirmavit. *Asserunt nonnulli eandem hoc sumopere diu enituisseⁿ, quod iunior filius suimet Heinricus patris sedem possideret. Sed hoc Deus, electos sibi ad unaquaeque semper preordinans, noluit, nec summatum optima pars consensit^o, sed ratione prudenti et ideo facile suadenti [haec] merentis reginae animo paulo minus a proposito declinavit, et huic^p Bawarios ad tuendum^p apcius assignari⁵, prehabito sibi nato^p maiori, consuluit^p.]

22. (12.) [*Anno dominicae incarnationis DCCCCXXIII, indiccione XI, regni autem primi regis Heinrici V^o [venerabilis Sigimundus]^q, sanctae Halverstidensis aeclesiae an-

2. Macc.
12, 46.

Iul. 30.

Ann. Quedl.
923 (924)
Jan. 14.
Chron.
Halb. ?

a) em add. T. b) aliquem add. V. c) mecht. corr. V, et ita semper. d) quod V. e) ita T deleto et. f) ostias A, hostias T, hostie V. g) habeo A, corr. T. h) offerrentur A, offerrentur T, 2, offerri procurarentur V. i) dona A, corr. T. k) subministras A, corr. T. l) te add. T. m) proprietate A, corr. T. n) nisam fuisse corr. V. o) summa optimatum pars concessit 2. p) hunc, tumentum, natu, consulit primo T scripserat, sed ipse correxit. q) add. N in loco raso.

1) Confer vitas eius SS. X. et IV, quarum neutram noster videtur novisse.
2) Apud Gregorium, Dialog. IV, c. 57. 3) Cf. Dümmler, 'Otto I.', 42—43; fundationem huius monasterii Otto rex confirmavit 936. Sept. 13. (DOI. 1.) 4) Urbem Quedlinburg Heinricus rex 929. Sept. 16 (DHI. 20) uxori suae Mahtildae in ius proprium concessit. 5) Heinricus dux Bavariae fuit 948—955.

* fol. 9^r.

* man. T.

* p. 741.

* fol. 10,
man. A.

tistes VI^{us}*, XVIII. K. Februar. [obiit]¹, cui Bernhardus, eiusdem capellanus, successit², sicut ei prius vir sanctus predixit. Namque is diu infirmus videt in somnis, quod baculum pastoralem e manibus suis elapsum Bernhardus pone sequens elevaret et in aperto portaret. Et expergiscens^a vocavit eum ad se, dicens: 'Vade ad curtem regiam, sumens ex mea parte, quae tibi sint ad haec necessaria, et acquire gratiam et auxilium ibi optime valentium, ut tibi liceat sine omni offensione mihi succedere. Providebit enim haec omnia [tibi] Deus, dilecte fili!' Edictum amati senioris obeditione humili Bernhardus [mox] complens, dum a rege Heinrico^b reverteretur, comperit, dominum suimet et patrem de hac luce tricesimo ordinationis suae anno ad Christum migrasse; et mox repedans, predicti regis munere, quod postulat, consequitur. Positum est autem corpus prefati presulis in dextera parte altaris Christi protomartiris [in gradu preiacenti], ut ipse antea premonstravit, non iacendo, sed supra cathedram sedendo, sperans se patroni suimet intercessionem sancta et benedictione sacerdotali perpetualiter muniri.]

23. (13.) [*Qualiter misericors Deus predictum regem in diebus suis respexerit, quamvis de *Pierio fonte* nil umquam biberim, cunctis [tamen] fidelibus innotescam. Fuit in occiduis partibus quidam rex, ab^c incolis Karl Sot, id est stolidus, ironice dictus^{c.3}, qui ab uno suimet ducum⁴ captus, tenebris (923) includitur carceralibus. Hic Heinrici regis nostri, nepotis autem sui⁵, inplorans auxilium^d, dexteram Christi martiris Dionisii et cum ea omne regnum Luthariorum, si ab eo liberaretur, sibi traditurum sacramentis promisit. Nec mora, inclitus miles invictricibus se armis circumcingens, proximum laborantem visitat, et in ereptione eius ac restitutione dignus operator mercedem suam promeruit, et honorem pristinum sibi suisque successoribus in tantum adauxit⁶.]

*) *Erasis, quae inter lineas et in marg. dextra scripta fuerunt, N in margine inferiore adiecit*: ab Arnulfo rege ibi positus anno regni suimet VII.

a) g add. T. b) einrico in loco raso add. T. c) verba ab inc. — dictus in 1. erasa sunt, sed non tam funditus, quin, quid scriptum fuerit, comparato cod. 2. cognosci possit. d) xi add. V.

1) *Annum huius mortis Thietmarus ex Annalibus Quedlinb., cetera data fortasse e Chronico Halberst. sumpsit, diem emortualem sine dubio etiam in Necrol. Merseb. invenit, cuius prima pars perdita est; Sigismundum a. 924. mortuum esse probavit Waitz p. 75.* 2) *Sedit annis 924—968; cf. II, 18.* 3) *Karolus III. Simplex occidentalis regni rex 893—923.* 4) *Heriberto Viromandensi comite; Widuk. I, 30 falso Hugonem dicit. Cf. Waitz p. 71—72.* 5) *De consanguinitate Heinrici et Karoli alibi nihil traditur.* 6) *Heinricum Karolo opem tulisse Thietmarus Widukindi relationi adiecit.*

24. (14.) [Sed quia homo unusquisque proclivior est ad labendum, quam natura suimet muniatur ad standum, quam miserabiliter iste semel deliquerit, ad terrorem et ad devitandum piis non taceam. In cena Domini nimis inebriatus, in sequenti nocte uxori suae multum repugnanti diabolico instinctu inlicite coniunctus est. Hoc factum auctor tanti sceleris et humanae salutis irretitor Satanus cuidam venerandae sic prodidit matronae: 'Mahtild regina, nuper hortatu meo maritali consentiens^a voluptati, concepit filium *sine omni dubio meum; et tu vide, ut tantum optime celes commissum.' Haec multum ob hoc clam tristis effecta^b predictae hoc celeriter adnunciavit reginae, ammonens, ut semper episcopos atque presbiteros secum haberet et in ipsa pueri nativitate sacri baptismatis unda ablueret, quicquid^c in eo sibi dilectum^d accidisse^e demon infaustus iactaret. Et sic Deo^f gratias egit. Videns autem daimon, id est omnia sciens, se prorsus esse delusum, domnam increpavit supra memoratam, talia subnectens: 'Etsi mea nunc sit voluntas tuis frustrata^g blasfemiis, tamen in hoc profeci, quod ex eo et ex omnibus de lumbis eiusdem umquam progredientibus numquam deerit mea comes discordia, nec proveniet eis pax firma.' Mendax ille et veritatis inimicus haec pro voluntate sua dixit et, ut spero, non pro adimplecione. Multi autem affirmant, ut in sequenti dictatu apparet, quod sub eius¹ et filii suimet temporibus crebra fieret commotio et quietis parva certitudo.

Isid. Etym.
VIII, 11, 15.

* p. 742. In diebus vero hiis, quibus regnare cepit tercius in *numero ducum Heinricus et in ordine sceptriferorum secundus, tunc illa flex iniquitatis exaruit et^h pacis bonae flos virens enituit; et si quid prioribus [huic] simile in aliquo nunc accidit, hoc non culpa sui, sed instigatoris fuit impij.]

* fol. 11'. 25. [Legimus, quod omnia tempora *tempus habent, sed non omnia, id est a Deo nullum esse viciis locum ab initio constitutum; et quia fragilitas carnis sine aliqua contagione non valet esse, a capitalibus se criminibus abstineat et in sollempnitatibusⁱ universis mundiciam servet. In legitimis coniunctionibus non esse delictum aliquod scriptura testatur; et hoc cum observatione festivitatum honoratur et nulla periculi imminentis procella turbatur. Ad haec amplius approbanda unum profero exemplum. Quidam vir, Uffo nomine, civis^k Magadaburgiensis^l, nimia ebrietate compulsus,

Eccles. 3, 1.

1. Cor. 7, 28.

a) maritali^l sentiens E, maritali c^osentiens T, ut videtur. b) effectum E, sed m^o erasum et litterae u manu recentiore superscriptum a. c) ita 1. 2. ne quid corr. V falso. d) delictum 2. e) accidisset W, 2. f) p^o (= populo) E, corr. T. g) frustata I. h) ex E. i) sollepn. I. k) cives E. l) i in his nominibus semper erasum est a V, ni fallor.

1) Scilicet Heinrici I. ducis Bavariae (948—955) filijque eius Heinrici II. (955—995); cf. Dümmler, 'Otto I.' p. 268.

Dec. 28. [in sancta sollempnitate^a] Innocentium, coniugem suam Gelsusam consentire sibi coegit, quae eadem nocte a viro alligata suo, cum in congruo tempore pareret infantem in pedibus digitos habentem retortos, obstipuit^b et, accersito protinus ad se marito, miraculum ostendit. Culpaque amborum hoc evenisse ingemiscens: 'Nonne,' inquit, 'predixi, ne sic faceres? Ecce, ira Dei se nobis manifestat, et ne sic ulterius agamus, atrociter rogat. Peccatum tibi magnum [est], iniusta mihi precipere, et mihi, obedienciam tibi exhibere^c.' Postquam autem infans baptizatur, inter innocentium agmen de hoc exilio deducitur. Bene est in perpetuum illo^d, qui tali utitur contactali, quae pro absente infatigabiliter orat marito et presentem, oblita sexus, ut se ^{*}custodiat, ortatur.] * fol. 12.

(937). 26. (15.) [^{*}Eo tempore, quo supra memoratus^e rex maxime vigeabat, fuit in Bawaria quidam^e dux, Arnulfus nomine¹, preclusus in mente pariter et corpore^e, qui omnes episcopatus in hiis partibus constitutos sua distribuere^e manu singularem habuit potestatem; sed cum hic^e post varios virtutum suimet ornatus vitam hanc finisset^e, non^f successoribus suis tantum reliquit honorem². Quin^e potius reges nostri et imperatores, summi Rectoris^e vice in hac peregrinatione prepositi, hoc soli ordinant^e meritoque pre caeteris pastoribus suis presunt, quia^e incongruum nimis est, ut hii, quos Christus sui memores huius^e terrae principes constituit, sub aliquo sint dominio^e absque eorum, qui exemplo Domini benedictionis et^e coronae gloria mortales cunctos precellunt. Audivi^e tamen nonnullos sub ducum, et quod plus doleo, sub comitum^e potestate magnam sustinere calumniam, quibus nil^e licitum est, nisi quod seculi amatoribus prodest. Impia namque potestas cum Deo id consenciente recte dominante premit, dilatata crudelitate mox furit.] * man. D.

27. (16.) [^{*}In^g palacio predicti regis accidit res una ^{*}fol. 13'. mirabilis. In conspectu totius populi presentis quidam canis, dum eminus hostem suum consedentem agnosceret, propius accedens, dexteram eiusdem rapido morsu ex inproviso abstraxit, et quasi optime fecisset, cauda reverberante mox rediit. Mirantibus hoc cunctis et admodum stupentibus, ab

a) in s. s. *T* in loco raso. b) obstupuit *V*. c) non e. *E*. d) ille *E*; e puncto deletit et o superscr. *T*, deinde alqs. illi radendo corr. e) versus sedecim priores huius folii, quod non plus 19 versus continet, truncato margine mutili sunt; ex codice 2. supplevimus haec: oratus rex, dam dux ar, corpore qui, sribuere ma, ic post vari, sset non suc, uin potius, ris vice in hac, dinant meri, quia incongru, huius terrae, ominio absque, et coronae, divi tamen non, mitum po, il li. f) ita supplendum esse *Lappenb. bene conticit*; successorum suorum nulli 2. g) duabus paginis fol. 12' et 13 vacuis relictis eadem pergit manus *D*.

1) *Filius Liutpoldi*; ducatus praefuit a. 907—937, cf. *Riezler*, 'Gesch. Baierns', 1878, I, p. 245, 314 sq. 2) *Conf. Dümmler*, 'Otto I.' p. 68, 79.

hiis miser is, quid fecerit, interrogatur. Quibus ilico respondit divina ulcione id sibi merito evenisse et prosequitur: 'Inveni', inquit, 'virum, huius canis dominum, fesso corpore dormientem, et infelix occidi eum, multas tunc ab isto, qui me modo lesit, persecutore impugnaciones perpessus; et quem tum vix evasi, nunc ista sperans prorsus oblita culpabilis occurri. Scio deinceps, quod aut hic aut in futuro examine unusquisque reus sine subsequenti poena^a non latet ullatenus.']

28. (17.) [Multa sunt^b, lector carissime, regis nostri ac imperatoris^b predicti facta memoriae semper viventi admodum digna; [sed] qui haec, sicuti fuere, concludere¹ nequeo, tristis omitto, quia hic, sicut predixi, de nostris regibus nomen et in omni virtute sua principatum iuste optinuit. Parvum de magnis eiusdem operacionibus librum habeo inscriptum, sed spero memoriale eius in libro vitae asscrip^{tum}^c fore, qui precursoris Christi, inter natos mulierum, ut Christus dominus ac Deus noster affirmavit, maximi, *fidelis famulus erat et in nostra urbe fundamentum subsequentis culturae primus posuit; et quicquid umquam huic ullatenus supereificatur, laudi eiusdem merito signatur. Eligans^d namque ortus ac finis bonus, ubicumque id fieri potest, optime concordant; ac si hoc in omnibus compleri nequid, laudemus Dominum in hoc quod fecit et, maiestatem suam ut ad summum^e perducere dignetur, benignitatem suam suppliciter orent quique fideles et maxime tu, Merseburg inclita, cum spiritali prole tua, in tempore dilecti senioris tui more compressus² pre caeteris comprovincialibus tuis exaltata.

*Age grates continuas Deo³ Et, ut in te bona quaeque divino moderamine perficiantur, studiosa in timore dominico semper adoptato. Mos est enim malorum, Inmemores esse bonorum, Et hoc vertere in peius, Quod creare dignatus est Omnipotens in melius. Si aliquid predicto operi ego umquam addere queo, Nullatenus cessabo. Sin autem, si quis tanti rectoris nostri sit aliquantulum in bono memor, Sit ei propicius omnium, qui sunt, exauditor.

*Primus iste codicellus clausus sit primi morte Heinrichi.]

[Otto, decus regni, de stemmate cretus herili
Heinrici patris, fulgebat ubique coruscis
Actibus, et solium concenderat inde paternum.
Huic primo multi contradixere maligni

5 Invidia, cunctos quos vicerat iste superbos

a) o erasum 1. b) sunt — imperat D in rasura scripsit. c) alterum s add. T.
d) elegans V. e) assummum 1.

1) Scil. scripturae memoria, ut supra c. 10 (20). L. 2) Animo scriptoris videtur obversata esse cedrus. 3) Attende versus.

Famine divino, quod semper poscit ab alto.
 Non fuerat tantus Caroli de morte patronus,
 Nec puto simili regnum pastore potiri.
 Episcopatus construxit denique senos.

10 Hic Beringerum superans virtute superbum,
 Longobardorum sibi subdit colla furentum.
 Imperatorem fecit sibi Roma potentem
 Hunc, et maritimi solvunt tributa remoti.

Pacis amicus erat bellum lateque premebat.
 15 Occidentales sedat Danosque feroces.

Hor. Od. I,
35, 31.

Partibus Eois tunc non apparuit hostis.
 Maximus in sceptro ter denos sedit et octo

Ann. Quedl.

Annos¹ in regno. Tunc disceserat^a Otto,
 Flebilis heu patriae, simul invincibilis, atque

20 Linqvens hic post se tunc contactalis amicae
 Pignus et gnati, quo laetabantur amici.]

LIBER II.

Wid. II, 1.
936.

1. (1.) *Omnes rei publicae principes magnum reginae * fol. 15
Mathildis merorem lenire cupientes, Ottonem, filium eius, (fasc. 3),
patris sui decreto ac petitione uno ore in regem sibi et man. A.
dominum elegerunt, elevatis dextris conclamantes: 'Vivat et
valeat rex victor in eternum!' pariterque cum eo ad Aquas-
 grani proficiscuntur. Quo cum appropiarent, omnis senatus
 obviam perrexit, fidem cum subiectione promisit et ad sedem
 eum ducens usque imperialem statuit eundem in loco priorum,
 in regem sibi conlaudans ac Deo tunc gratias agens. Hunc
 Hillibertus, Mogantinae cura^b cathedrae², cum licentia Wig-
 fridi, sanctae* Coloniensis archipresulis³, in cuius diocesi
 hoc fuit, [et] auxilio Treverensis⁴ benedixit, [anno dominicae
 incarnationis DCCCCXXXVI^o]⁵ in aeclesia sanctae Mariae
 semper *virginis, quam cum omni diligentia magnus construxit * p. 744.

Wid. I, 37.

(929). maximus⁶ Otto coniugem suam Editham, Ethmundi regis
 Anglorum filiam⁷, bene timoratam, quam patre suo adhuc
 vivente duxerat, consecrari precepit.

*) sedis add. V.

a) discerat primum T scr., sed ipse corr. b) curator 2.

1) Rectius 37 annos, sc. ab a. 936 Aug. 8. usque ad a. 973 Mai 7. L.
 Thietmarus hunc numerum ex Ann. Quedlinb. ita videtur collegisse, ut
 936 primum, 973 ultimum regni eius annum numeraret. 2) Hildibertus
 Magontinus archiepiscopus 927—937. 3) Wigfridus sedit 924—953.
 4) Rotberti archiepiscopi 931—956; de quo cf. IV, 31. 5) Ex Ann.
 Quedlinb. 936. 6) Regum maximus de Ottone Wid. II. 1. Similiter
 de Heinricho I, 41. L. 7) Rectius Eadwardi (901—925) filia, Eth-
 mundi (940—946) soror, quem errorem debet noster Widukindo I, 37. L.
 Cf. Dümmler, 'Otto I.', p. 11.

2. Huius prospera multa turbabant adversa. Nam Boemiorum ducem Ventizlavum^a.¹ Bolizlavus² nefandus fratrem³ et postea devictus est a rege viriliter; fratri suimet Heinrico, Bawariorum duci, ad serviendum traditus^b est³.

Avares quoque patri suimet quondam contrarii, sed diu pacificati, iterum insurgunt celeriterque fugati redeunt⁴.

Discordia etiam inter concives consociosque oritur non minima, quae Tammonem^c regis et Liudgerdae^d.⁵ concitavit^e filium, eo quod legatio Sifridi comitis Merseburgensis⁶, quam sibi idem vendecaverat, Geroni sit tradita [marchioni] hereditasque materna sit ei prorsus ablata. Hunc rex in Eresburch obsedit, filiumque^f ab iniqua presumptione terroribus et blandiciis^g amovere curavit. Sed exercitus capta urbe ingressus, iuvenem prefatum usque in ecclesiam sancti Petri, ubi prius ab antiquis Irminsul colebatur, bello defatigatum depulit. Ad ultimum [autem Maginzonis]^h hasta de fenestra tyro perfossus a tergo, secus aram oppecit⁷; quem rex postea crudeli morte vindicaverat⁸ [secundo regni suimet anno¹.⁹]

3. (2.) Quaecūque ei publice vel occulte provenere nocentia, divinae miserationis gratia ac intercessione suimet sanctissimae contectalis Aedithae^k assidua securus evasit. Cuius instinctu^l Magadabur^{giensem} aedificare^m cepit civitatem, ad quam reliquias Christi martyr Innocentii cum magno adduxit honore¹⁰. Nam urbem hanc ob aeternae re-

a) uvenzlaum V; legendum est Vencizlavum, saepissime enim ti ponitur pro ci, etiam cum nulla subsequitur vocalis: cf. paulo infra contitavit et in c. 4 simpltitate. b) ante traditus vocabulum ei erasum I. c) tommonem A. d) Hateburgae 2. recte. e) contitavit I. f) fratremque 2. recte. g) blandicis I. h) in loco vacuo add. T. i) s. r. s. a. a. add. T alio tempore, quam supra marchioni et autem Maginzonis. k) ed. corr. V semper. l) instintu I. m) a erasum I, et ita saepius.

1) Wenceslavum I. (926—935), filium Wratislavi I. (912—926), de quibus vide Palacky, 'Geschichte Böhmens' I. 2) Boleslavus I. (935—967) Crudelis, cf. Palacky l. l., Dümmler p. 50—54; de nominum interpretatione v. IV, 45. 3) Anno 950; Dümmler p. 180—181. 4) Anno 937; cf. Dümmler p. 58. 5) Thanemari matri nomen Hatheburg fuisse ipse noster recte retulit supra I, 5. 6) Sigifridus mortuus erat 937 Dec. 3; de quo cf. Dümmler p. 69, Kurze, 'Gesch. d. sächs. Pfalzgrafsch.' (Neue Mitteilungen XVII) § 2. 7) Anno 938 Jul. 28; cf. Dümmler p. 69—75. 8) In pugna Birteniana (939) cum occisum esse Wid. II, 17 narrat. 9) Haec annotatio postmodo adiecta ex Ann. Quedl. a. 937 sumpta est atque non ad proelium illud, sed ad mortem Thanemari spectat. 10) Non urbem ipsam, sed monasterium S. Mauricii Otto fundavit 937 Sept. 21 (DOI 14); cf. Dümmler p. 64—66. Hoc primo loco Thietmarus ex Chronico Magdeburgensi Taginonis amisso (v. praefat. p. XII) hausit, cuius verba ex Ann. Magd. (SS. XVI) a. 938 et Gest. arch. Magd. (SS. XIV) p. 377 in hunc fere modum restituere ausus sim: Otto — novum huius civitatis posuit fundamentum. Secundo namque regni sui anno regale inibi abbatiam in honore beati Petri apostolorum principis ac Mauricii egregii Thebaeorum ducis dignique confubernalis illius Innocentii militis fundavit, cuius corpus Rodulfus rex Burgundionum ei

munerationis gratiam patriaeque communis salutem¹ et acquisivit atque construxit. Iuvit eum ad hoc beatae Edith memoriae, quibuscumque potuit; quae innumera virtute praedita, ut signis post obitum claruit, inducias vitae istius sibi concessas Deo hominibusque accepte perduxit. Fuit haec cum viro suo X et VIII annos, ordinationis suaeque obiit (946) XI° anno, VII. Kal. Febr.², unicum relinquens filium nomine Liudulfum, cunctis viribus fulgentem; sepultaque est in civitate prefata in maiori aeclesia^a, in oratorio aquilonari.

Wid. II, 41.
(946)
Jan. 26.

4. Rex autem in venatione, qua sperabat^b [se] paululum refocilari, turbabatur vulnere letali inauditumque sustinuit merorem, quo ab adventu dilecti compescuit^c filii. Qui ramosam Samii Pitagorae litteram humanae motus vitae signantem, laudabili puer simplicitate^d percurrit ad bivium et dextrum iter aggressus³, virgulam breviorē, tamen potiorem, de die in diem ut *virens hedera* exurgit, et in omnibus patrisans, nobilitatem moribus in tantum ornavit, ut cunctis primatibus, *quod *laus est non ultima*, placeret. Unde patris gratia * fol. 16^r sibi in tantum arrisit, ut hunc communi tocius senatus electione honoris consortem atque laboris decerneret successoremque firmaret⁴. Desponsavit etiam illi Idam, Hirimanni (947). ducis⁵ filiam, pulchritudinem et sexum omni probitate vincentem. Quam cum sibi pater vinculo maritali coniungeret, modicum post intervallum soceri ducatum et hereditatem (949). defuncti sibi dedit. Tanti patris ac filii temporibus quantum vigeret regnum, difficile est [ulli] ad enucleandum⁶. Venerabilis autem regina Mahthildis, constructo, [ut predixi]⁷, in Quidilingeburg monasterio, congregationeque sanctimonialium ibi collecta, fideli erga Deum servitio promeruit, quod virtus filii in omnibus floruit. * p. 745.

Hor. Od. I,
25, 17.

Hor. Ep. I,
17, 35.

Wid. III, 1.

Wid. III, 6.

a) prius a erasum. b) sperabant A, corr. T. c) compescitur V. d) simplicitate I.

ac reginae transmissum regium immo divinum munus donavit. XI. Kal. Octobris (ex DOI 14 a. 937 Sept. 21 et DOI 15 a. 937 Sept. 27). 1) *Conf. supra I*, 18 ad salutem regni, *II*, 20 ob spem remunerationis aeternae defensionemque communis patriae. 2) *Hunc diem praeter Widuk. sine dubio etiam Necrol. Merseb. exhibuit, cuius prior pars perit.* 3) *Eadem imago occurrit in Ann. sive Ausonii Idyllion de litteris monosyll.* Pythagorae bivium ramis pateo ambiguus. *L.* 4) *Cf. Dümmler p. 149.* 5) *Hermannii I. ducis Alemanniae* (926—949), *Dümmler p. 159, 176—177.* 6) *Cf. Wid. III*, 63: Imperium cum filio quam magnifice dilataverit, nostrae tenuitatis non est edicere. *L.* 7) *V. supra I*, 21 (11).

5. (3.) Interea Beringerus¹, Luthuvici^a invasor regni², Wid. III, 7.
 Ethelheidam^b eiusdem viduam³ [XII. Kal. Mai captam Cumis]⁴ Apr. 20.
 depredavit et cum custodia ac inedia lacrimabiliter affixit. (951).
 Huius laudabilem formam et famam rex noster animadvertens, Wid. III, 9.
 Romam pergere simulavit in ipsoque^c itinere Longobardiam
 usque pervenisse prefatam per legatos^d alloquitur dominam,
 [fuga tunc aelapsam a custodia]⁴, et donis precedentibus (Aug. 20.)
 placatam suae voluntati consentire coegit pariterque cum ea
 fol. 17. *Papiam vendicavit civitatem⁵. Qua de re Dudo^e.⁶ filius
 eius, admodum tristis effectus, ad nostrates properavit locisque,
 quae ad Saleveldun⁷ pertinent, abditiis doloque idoneis oc-
 cultavit. Post haec rex, Papia presidio munita dispositisque Wid. III, 10.
 ibi rebus necessariis, revertitur; quem Beringerus cum duce
 Conrado⁸ subsequitur regisque gratiam urbe Augustana sua (952).
 filiique deditioe promeruit simulque reginae iram supplici Wid. III, 11.
 venia placavit bonaque cum pace patriam revisit⁹.

6. Rex autem Franciam regendo perlustrans latentes Wid. III, 13.
 insidias, quae a filio generoque Hugone¹⁰ parabantur, com- (953).
 perit moxque eis per internuntios [haec] ira dictante man-
 davit, ut vel tanti facinoris auctores sibi mitterent vel se Wid. III, 15.
 potestatis regiae inimicos pro certo scirent. Quos huius-
 cemodi legationi conivere^f nolentes collecto exercitu usque Wid. III, 18.
 in Magonciam persequitur, universis urbibus, quas [natus]
 possedit, aut captis aut dediciis, hacque manu valida circum-
 septa^g, rebelles assiduo multum fatigavit bello. Datis tunc
 electis ex utraque parte obsidibus, pater cum filio loquitur,

a) luduici V. b) adhelheidam V. c) ip add. T. d) legatas A. e) Ludolfus hic
 et paulo post corr. V. f) conivere V. g) circumseptam I.

1) *Berengarius II. rex Italiae* 950—961. 2) *Widukindum* (l. l. c. 7)
 et in hoc secutus *Thietmarus Aethelheidis maritum priorem Lotharium*
erronee appellat Ludovicum. L. Lotharius filius Hugonis regis Italiae
 (926—947) *rex fuit cum patre inde ab a. 931 et mortuus est 950 Nov. 22;*
cf. Dümmler p. 109—111, 134—141, 184—187. 3) Filiam Rudolphi II.
regis Burgundiae (912—937), *quae a. 947 Lothario regi nupsit;*
Dümmler p. 173. 4) Necrol. Merseb. XII. Kal. Mai.: Eodem die
capta est Aedelheid imp. Cumis a Berengario rege. XIII. Kal. Sept.:
Eodem die liberavit Dominus Aethelheida(m) regina(m) de vinculis. L.
 5) *Conf. Dümmler p. 190—198. 6) Dudo nihil esse videtur quam*
contracta nominis Liudolfi (primitus fortasse, Lappenbergio monente,
Thiodulfi, quod idem significat quod Liudolfus) forma; ita enim Li-
utolfus aut Liutoldus episcopus Augustanus (cf. Ann. Aug. SS. III
a. 989) in Ann. Einsiedl. a. 988 Tuto et Toto appellatur (SS. III
p. 143); Liudgardis vero, Liudolfi soror, in tabula gen. (ibid. p. 215)
Dudicha audit. WAITZ. 7) Saalfeld oppidum Thuringiae. 8) Konrado
duce Lotharingiae 944—953. 9) A. 952; cf. Dümmler p. 201—206.
 10) *Wid. III, 13: rex . . . audivit, quia ei insidiae parentur a filio*
generoque, nomine non addito: unde Thietmarus, cui gener plerumque
est maritus sororis, pro Konrado duce Lotharingiae, qui Liudgardam
Ottonis regis filiam in matrimonio habebat, falso Hugonem Magnum
ducem Franciae (923—956) posuit, cui Hathui Ottonis soror nupsit.

- (953). ac sui gratiam, si consocios talia machinantes aperiret et *sibi traderet puniendos, daturum spondit^a. Hoc cum *fol. 17
iuvenis facere nec posset neque voluisset, eo quod apud suos fidem cum iuramento polluere noluisset, a patruo convitiatus
Wid. III, 19. Heinrico, urbem rebellaturus ingreditur Ekbertumque comitem¹ cum multis patrui militibus sibi associavit et clam
Wid. III, 20. noctis silentio cum suis omnibus exiens, Ratisbonam, quae Reinesburg dicitur, Bawarii caput regni, cum urbibus munitissimis cepit, ductricem Iuthitam solum cum filiis ab his ex-
Wid. III, 23. pellens finibus. Thiedricum insuper ducem² ac Wigmannum comitem³ in presidium ad Magontiam denuo possidendam arma commoventes, patre se subsequente, pecunia per legatos
Wid. III, 24. amovere temptans, Thiedrico nequaquam aspirante, Wigmannum blandiciis^b delinitum celeriter corrumpit. Interim
Wid. III, 26. rex parata in expeditionem militia Bawariam petens, clausis sibi omnibus murorum portis, eadem regione depopulata at-
Wid. III, 28. que combusta rediit⁴.

- Wid. III, 30. 7. Tunc Dudo^c patri suimet ac regi resistere desperans
(954). Avars pharetratos conduxit in socios; quod regem protinus non latuit. Namque cum signis militaribus obviam pergit inimicis insurgentibus; sed aliter ei, quam quisquam ratus sit, pro dolor! evenit. Hii siquidem ducibus iniquis per aliam directi viam, Franciam inva^{*}serunt miserabiliterque *fol. 18.
vastaverunt^d. 5.

Sed si quis secreto mentis seu viva voce requirit, unde talis oriatur extraneis audacia, ut tam habitatas longeque semotas presumant infringere regiones: quantum scriptis umquam didicimus vel per *nos scimus, audiat respondentes, *p. 746.
quia consensu divino hii facinoribus nostris accenduntur in vindictam Dei nosque admodum terrii fugimus ignavi iniusticia nostri fitque tunc, ut qui in prosperis spreverimus timorem Dei, merito sustineamus flagellum Domini, ac invocantes Deum non exaudimur, qui offensam placare supernam nullo modo conabamur. Inde accidit, ut Germania, caeteris compvincialibus^e suis inpar, viribus his succumberet; quis^f murus dicitur esse, quodcumque^g valet sagittis obstare⁶.

a) ita semper apud Thietmarum, alterum s erasum I. b) alterum i add. T. c) Ludolfus V. d) vas straverunt A, corr. T. e) a add. T. f) Is corr. V. g) quicumque radendo correxit V; 2. nostram lectionem exhibet.

1) Ekbertum uioculum, qui ei obses datus erat (Wid. III, 19), filium Wigmanni I. († 944) fratris Herimanni ducis Saxoniae, et fratrem Wigmanni II. († 967); cf. Wid. II, 4, III, 23—25, 29, 62, Dümmler p. 579 sq. 2) Thiedricum tunc quidem comitem, qui 965 Geroni in marchia septentrionali successit et exinde ut Gero saepius dux appellatur († 985). 3) Wigmannum II., Ekberti fratrem. 4) Quaecumque in hoc capite narrantur, cadunt in a. 953; Dümmler p. 215—229. 5) Conf. Dümmler p. 231—235. 6) Similiter Widukind. III, 46, qui secutus est Sallustium Catil. c. 58: Audacia pro muro habetur. L.

8. Commotus tandem Deus meritis iustorum gemituque (954). miserorum, fugavit turbam perfidorum; et rex eos iterum alió quam putaret divertentes insecutus, Bawariam rursus invadit. Qui¹ mox de pace tractantes induciasque petentes impetraverunt. Et semper dubii suisque infideles dominis cum se apud regem excusare non possent, cum Liudulfo seniore suo nota Reinesburg presidia palantes^a petunt. Quos rex exercitu valido subsecutus, predicta possedit in *urbe; factaque mutuo longa concertatione, tandem [grandi] fame filium suosque pacem petere coegit. Post haec Dudo^b cum Hugone² penitentia ductus patris pedibus advolvitur, de preteritis veniam et de presentibus supplex poscit emendationem, de futuris quoque cautelam spondit^c. Hunc rex suorum devictus consilio principum suscepit commissaque remittens, suimet gratiam firmiter dedit. Restituit tum fratri suo regnum diu amissum pacificatisque, ut speravit, adversis omnibus Saxoniam victor repetit³.

9. (4.) [Et] ecce iterum Avares*, quasi iam perpetrati sceleris obliti, adversum nos arma commoverant^d; quos adventare dux Heinricus regi nuncians^e, inceptis eum itineribus revocavit. Rex autem ad Augustanam universos suimet familiares ad se convocat civitatem, affirmans se mori malle quam tanta^f plus perpeti [mala]⁴ hortaturque suos, premia promittens cum gratia cunctis se^h faventibus poenamqueⁱ fugientibus. Collegit undiquessecus octo tantum legiones, quas adversum hostes dispositas consolatur, morientes ibi remuneracionibus demulcens aeternis, vincentes autem presentibus delectamentis. Quarum extremitates hostis acer iuxta Lech fluvium [celerem] latenter circumeundo incautas opprimit, cesis tunc pluribus ac despoliatis. Hoc rex ut comperit, Conradum ducem cum suis pone misit, qui captivos cum omni preda ex lupi raptoris faucibus eripuit victoria[que] potitus castra revisit.

10. Postera die⁵, id est in festivitate Christi martyris Laurentii, rex solum se pre caeteris culpabilem Deo professus atque prostratus, hoc fecit lacrimis votum profusis: si Christus

*) id est ungarum *add. V.*

a) fugientes A, corr. T. b) Ludolfus V. c) alterum s erasum, ut semper in hoc vocabulo. d) commoverat A, corr. T. e) nuncias A, corr. T. f) tanti A, corr. T. g) h *add. T.* h) sibi V. i) o erasum I.

1) Scil. Bawari. 2) Rectius Konrado; v. supra p. 21. 3) Haec acciderunt a. 954; Dümmler p. 237—240. 4) Terent. Eunuch. I, 1, 3. Non perpeti . . . contumelias. 5) ubi pati non puteris, 21. mori me malim. L. 6) Rectius dixisset auctor eodem die; ut in die praecedente pugnam a Widukindo III, 44 narratam poneret, adductus est narratione de bello Slavico apud Wid. III, 45 his pugnis interposita; cf. Dümmler p. 257.

(955). dignaretur sibi eo die tanti intercessione preconis dare victoriam et vitam, ut in civitate Merseburgiensi^a episcopatum in honore victoris ignium construere domumque [suimet] magnam noviter inceptam sibi ad aecclesiam vellet edificare. Nec mora, erectus a terra, post missae celebrationem sacramque communionem ab egregio porrectam Othelrico confessore suo¹, sumpsit [rex] clipeum lancea cum sacra, milites in hostem precedendo resistentemque primus inrupit [ac] mox terga vertentem usque ad vesperam prostravit ac effugavit. Peracta [tandem] cede, virentibus pratis victrice cum turba rex considens, diligenter inquit, si ab exercitu [suo] aliquis remaneret. Comperit tum ducem Conradum, [generum sui] et egregium militem, oppeciisse; cuius corpus merito defletum atque diligenter procuratum Wormatiam misit tumultandum².

Wid.III, 46. Insuper nuntios sanctae premiserat matri, qui cuncta *ordine³ pandentes, eam cura solverent mentesque fidelium in laudem Christi pariter accenderent. Tantum divinae pietatis donum omnis christianitas maximeque regi commissa, ineffabili suscepit tripudio, gloriam et gratiam spallens unanimiter in altissimis Deo*.

Wid.III, 47. * 11. (5). Interim rex Saxoniam revisens laetus patriam, * p. 747.

Wid.III, 49. a cunctis principibus a longe [sibi] obviantibus summis excipitur studiis; diuque expectatus a venerabili suimet genitrice profusis pre gaudio lacrimis amplectitur. Quibus suum ilico aperiens promissum, qualiter hoc ad unguem produceret, eorundem ad hoc consilium obnixè peciit et suffragium. Hiis tunc id collaudantibus piaequè petitioni aspirantibus, statuit³ rex abbaciam in Magadaburgiensi civitate, incipiens aecclesiam mirum in modum in loco, ubi sancta requiescit Aedith^b et iuxta quam post obitum [suimet] pausare desideraverat ipse. Ibi etiam episcopatum facere conatus, apud Bernardum, sanctae Halverstidensis aecclesiae antistitem [VII^{um}], in cuius diocesi urbs prefata iacet,^c quamdiu vixit, impetrare non potuit. Quicquid in prediis vel rebus in aliis

*) *Erasus paucis, quae in marg. sinistro scripta post accenderent inseri Thietm. voluerat, N in marg. inf. addidit:* In hoc anno Heinricus dux et frater regis obiit.⁴

a) -giensis A, i erasum, s puncto deletum. b) a erasum 1 (V). c) iacuit V?

1) *Othelricum episc. Augustanum, quem tunc in urbe sua fuisse constat, inter comites regis versatum esse falso noster collegit ex Gerhardi Vita S. Udalrici c. 12; cf. Dümmler p. 255 n. 4.* 2) *Cf. infra c. 38.* 3) *I. e. aedificavit; v. supra c. 3. Conf. Taginonis chronicon, cuius verba ex Gest. arch. Magd. sic fere colliguntur: (Otto) — supra ossa beatae Edith reginae, quae obiit anno dom. incarn. 947, anno vero regni sui 11. monasterium sumptu magnifico, sed spe magnificentiori, mirabili modo arte dispositum aedificavit. Namque civitatem ipsam — — — impetrare non valuit.* 4) *Ex Ann. Quedl. a. 955.*

Verg. Aen.

I, 415.

Wid.III, 49.

Taginon.
Chr. Magd.

permisso^a contraxit in tempore, totum hoc Deo militique eius Mauricio concessit heredi.

* fol. 20. 12. (6.) Dum haec aguntur, ex parte Sclavorum *bellum (955).
ingruit horridum, hortatu Vigmanni comitis et Ekberhti, Wid.III, 50.
ducatu autem Nacconis et Stoinnegui fratris eius.¹ Quos Herimannus dux superare diffidens, regis petivit auxilium. Wid.III, 52.
Hic ut erat inpiger, milicia forti aquilonares invadit regiones, Wid.III, 53.
malum sepissime, ut scriptura docet, pandentes; ibique Ier. 1, 14.
Stoingneum, luco absconditum fugientibusque sociis captum, Wid.III, 55.
decollari precepit,² confratres autem tanti sceleris auctores, Wigmannum, [materterae regis filium],³ et Ekbertum fugavit.

Liudulfus vero, regis filius, malorum depravatus consilio, Wid.III, 57.
rursum resistit patriaque cedens Italiam perrexit ibique, cum (956).
unum ferme annum esset, VIII. Id. Sept. pro dolor! obiit.⁴ (957)
Huius corpus a sociis eiusdem Magontiam delatum, lugubriter Sept. 6.
est in ecclesia Christi martyris Albani sepultum. De tam miserabili fama rex in expeditione, qua fuit adversus Redarios, Wid.III, 58.
supra modum turbatus, planxit filium ut Davit Absalon.*

13. (7.) Post haec sedatis bellorum asperitatibus, Romam iterum pergere simulans, Langobardiam manu valida Wid.III, 63.
intravit Berengariumque predictum [in monte sancti Leonis⁵] (961).
duos possidens annos⁶ cum uxore [Willan] et filiis [ac filiabus] ad ultimum cepit [callide] exilioque [eum in Bavan- (962-964).
berge⁷], ubi post moritur⁸, relegavit. Dehinc Romam (964).

* fol. 20'. armato petens milite eiusdem cives sibi *resistentes^b bis vicit⁹,

*) *Erasis 6 versibus, qui in margine dextro scripti fuerunt, in inf. marg. hic inserit N: Thietherdo Hillineshiemmensi antistite mortuo Advinus Magadaburgensis aecclisiae abbas successit.*¹⁰

a) concessio 2; sibi concessi A. S; promisso *Ann. Magd.* b) resistens 1.

1) *Principum quorundam Slavorum, quos Widuk. subregulos appellat.*
2) *In pugna prope Razam fluvium (Recknitz) 955 Oct. 16 facta; Dümmler p. 265—267.* 3) *Ex Ann. Quedl. a. 955, ubi tamen Ekbertus dicitur; utriusque matrem fuisse Friderunam Mahthildae reginae sororem Dümmler p. 580 probavit.* 4) *Non seditionis causa, sed iussu patris Liudolfus autumno a. 956 in Italiam profectus est, ubi 957 Sept. 6 diem supremum obiit; cf. Dümmler p. 285—290. Diem emortualem Thietmarus ex Necrol. Merseb. sumpsit.* 5) *Hodie San Leo sive Montefeltro castellum in montibus Apennini non ita longe ab urbe San Marino situm; Dümmler p. 340.* 6) *A vere a. 962 usque ad initium a. 964; Dümmler p. 340—355.* 7) *Omnia haec additamenta petita sunt ex Ann. Quedlinb. a. 964; quorum cum pars ea, quae a. 962—983 continebat, nobis desit, cf. Ann. Hildesh., Weissenb., Lamberti.* 8) *Mortuus est a. 966; Dümmler p. 380—381.* 9) *964 Ian. 2 imperator seditionem Romanorum, qui Iohannem papam a. 963 mense Decembri depositum restituere studuerunt, oppressit et, cum Romani post discessum eius Iohanne mortuo Benedictum V. papam elegissent, urbem mense Iunio expugnavit; Dümmler p. 356—363.* 10) *Ex Ann. Quedl. a. 955; Thiethardus sedit 928—954 (Waitz p. 122, Dümmler p. 243), Othwinus abbas Magdeburgensis fuit a. 950—954, episc. Hildesh. a. 954—984.*

Wid. III, 63. urbemque gloriosus intravit.* Insuper benedictionem a (962). domno apostolico Iohanne¹, [cuius rogatione huc venit]², cum sua coniuge anno regni eius XXVIII.³ prouenerit imperialem ac patronus Romanae effectus ecclesiae Beneuentum, Calabriam atque Apuliam, ducibus eorum devictis, sibi vendicavit.

(8.) Temporibus suis aureum illuxit seculum; apud nos inventa est primum vena argenti;⁴ devictus est quoque Wigmannus.

Wid. III, 64. 14. Apud Danos regnante tunc Haraldo⁵ contempta
Wid. III, 65. christianitas sic per Popponem renovata est presbiterum. Arguebat enim idem et regem et populum, antecessorum cultura suorum deviantem^a, diis ac demonibus vacantem, unum affirmans in tribus personis Deum. Interrogatus autem a rege, si ignito voluisset dicta ferro comprobare, paratum se ad hoc esse hilari respondit animo crastinaque die ferrum ingentis^b ponderis benedictum ad locum a rege determinatum portavit manumque securam imperterritus elevavit. Quo rex miraculo laetus admodum * effectus, cum * p. 748. suis omnibus Christi iugo protinus humiliter se subdidit, in finemque fidelium more preceptis obtemperavit divinis. Imperator autem hoc ut audivit, vocatum ad se venerabilem virum Popponem, si pugil Christi esset, interrogat et sacerdotali honore sublimat⁶.

Wid. III, 66, 67. (9.) * Gero Orientalium marchio Lusizi⁷ et Selpuli,⁸ * fol. 21. (963). Misonem⁹ quoque cum sibi subiectis imperiali subdidit
Wid. III, 68. dicioni. Herimannus dux Seliburem et Mistui¹⁰ cum suis imperatori tributarios fecit.

*) *Paucis in marg. sin. erasis N in superiore add.: DCCCCLXI° dom. incarn. a.*¹¹

a) deinuantem A, corr. V. b) ingenti I.

1) Iohanne XII. papa 955—963. 2) *Ex Ann. Quedl. a. 961.* 3) *Annum regni, qui apud Widukindum non invenitur, unde sumpserit noster, equidem ignoro; neque a. 964, sed 962 Febr. 2. Otto imperator coronatus et unctus est. Dümmler p. 330.* 4) *De illa metallorum inventione cf. Waitz, 'Heinrich I.', Excurs 15, Dümmler p. 498.* 5) *Harald Blaatand 936—986.* 6) *De episcopatibus Daniae cf. Lappenberg, 'Archiv' IX, p. 382—438. Cui eorum Poppo praefectus sit, non constat.* 7) *Lusatiæ inferioris marchiae partem meridianam et occidentalem usque ad Spreewald et Neisse pertinentem.* 8) *Selpuli pagus septentrionalem Lusatiæ inferioris partem inter Schlube (Friedrich-Wilhelmskanal), Oder, Neisse et Spreewald sitam cum territoriis Beeskow, Storkow, Teupitz, Zossen videtur continuisse. Hae pugnae fuerunt a. 963; Contin. Regin. 963, Dümmler p. 384.* 9) *Mieczylavum I. (cf. IV, 45) ducem Poloniae († 992); quem non a Gerone, sed a Wigmanno victum esse Widuk. III, 66 narrat.* 10) *Mistwoi (i. e. urbis expugnator; polon. miasto, boh. město, = urbs, woj = pugna) Abodritorum dux etiam infra occurrit III, 18 et IV, 2; Seliburem Wagriis praefuisse Widuk. refert.* 11) *Ex Ann. Quedl. a. 961.*

15. Aequivocus imperatoris, iunior inquam Otto, quem Wid. III, 70. peperit inclita mater Ethelheidis,^a in nativitate Domini (967) Romae imperator effectus est,¹ patre iubente ac tunc in Dec. 25. Capania^b iuxta Capuam commorante. Qui filio suimet uxorem ab^c imperatore Constantinopolitano desponsare de- Wid. III, 71. siderans, nuntiis eiusdem ob aliam ad se missis causam, suos fideliter commisit principes hanc legacionem ferentes. Quos in ipso itinere² Greci solita calliditate ex improviso (969) irruentes, alios occidunt, quosdam vero captos domino suimet augusto presentabant. Pauci autem ex his effugientes imperatori suo rei eventum aperiunt. Hic detrimentum Wid. III, 72. suorum graviter ferens milites optimos Gunterium³ [ac] Sigifridum⁴ tale facinus ad ulciscendum in Calabriam prope misit. Qui Danaos victoria priori elatos et [sibi] occurrentes occiderunt, alios autem in fuga comprehensos obtruncant naribus tributum a Grecis in Calabria et Apulia extorquentes spoliisque ditati cum gaudio remeabant. Constantinopolitani autem funere suorum et Wid. III, 73. captivitate tristes effecti, adversus dominum suum⁵ conspiravere dolosaeque imperatricis⁶ consilio per quendam militem perimerunt^d (Dec. 10.) eundem, loco eius hunc designantes ad imperii tocius provisorum.⁷ Qui mox magnificis muneribus comitatuque (972) egreio non virginem desideratam,⁸ sed neptem suam, Theophanu vocatam, imperatori nostro trans mare mittens suos absolvit amiciciamque optatam cesaris augusti promeruit. Fuere nonnulli, qui hanc fieri coniunctionem apud imperatorem inpedire studerent eandemque remitti consulerent. Quos idem non audivit, sed eandem dedit tunc filio suimet in uxorem arridentibus cunctis Italiae Ger- (Apr. 14.) maniaeque primatibus.

a) adhelheidis V.   b) capania I.   c) ad A saepius, corr. T.   d) peremerunt V.

1) A. 967 Dec. 25; *Ottone I. tunc prope Capuam commoratum esse Thietmarus ex Wid. III, 70 falso conclusit. Conf. Dümmler p. 429. 435.*
 2) *Iterum noster Widukindi verba male intellexit sive parum diligenter legit, siquidem non legatos ab Ottone missos, sed exercitus partem ab eo in Apulia (ante urbem Bovino) relictam Graeci aggressi sunt et devicerunt; cf. Dümmler p. 463—464.*   3) *Guntharium marchionem Misniensem (965—976), † 982; cf. infra III, 20, IV, 39, Dümmler p. 468, Posse 'Markgr. v. Meissen' p. 14.*   4) *Fortasse comitem Merseburgensem, qui in diplomatis a. 961—980 occurrit; cf. 'Sächs. Pfalzgr.' (Neue Mittheilungen XVI) p. 15—17.*   5) *Nicephorum Phocam imperatorem 963—969.*   6) *Theophano, quae humili loco nata (Anastasia) ab imperatore Romano II. (945—963) in matrimonium ducta erat et post mortem illius successoris eiusdem nupsit; cf. Dümmler p. 172, 421, 469.*
 7) *Iohannem Tzimiscen imperatorem 969—976; hoc accidit 969 Dec. 10, cf. Dümmler p. 469.*   8) *Haec recte ita se habere probare nititur Ioh. Moltmann, 'Theophano die Gemahlin Ottos', Dissert. Götting. a. 1878.*

Chron.
Halberst.?

16. (10.) Multa sanctorum corpora imperator ab Italia ad Magadaburg^a per Dodonem capellanum [suimet]¹ transmisit.² Hoc [autem], quod de eius^b [clerico] audiui [nomine^c Poppone Willehelmi com.³ germano] memoria dignum, non est pretereundum. Is cum imperatori diu fideliter serviret, nimis infirmatur et, in extasi effectus, in montem excelsum ducitur, ubi civitatem magnam et pulchra [eius] conspicitur aedificia. Inde perveniens ad turrim arduam laboriosos eiusdem scandit aggressus. In cuius sumitate [magna] Christum cum sanctis omnibus sedentem videre promeruit. Ibi Brun [archiepiscopus] Coloniensis⁴ ob inanem philosophiae executionem a summo iudice accusatur et a beato Paulo defensus [iterum] inthronizatur. Tunc iste vocatus * fol. 22.
simili de causa redarguitur, et supplici sanctorum intercessionem suffultus talem audivit vocem: 'Post tres dies ad me veniens, hanc, quam ego nunc tibi demonstro, cathedram possidebis'. Haec omnia sacerdos, cum evigilaret, cesari ad se accersito explicuit et non esse somnium, sed veram affirmans visionem, gratias ei retulit pro bonis omnibus, quae ei umquam fecit; et sicut ei indictum est, facta confessione et indulta a presentibus remissione, dereliquit aliena, repetens sua cum pace bona, flentem tam felici obitu consolatus seniore.

17. (11.) Preciosum quoque marmor cum auro gemisque [cesar] precepit [ad Magadaburg]^d adduci. In omnibus[que] columnarum capitibus sanctorum reliquias diligenter * p. 749.
includi iussit. Corpus egregii^e comitis Christini⁵ aliorumque iuxta supra memoratam posuit ecclesiam, in qua sibi sepulturam, quamdiu vixit, preparari concupivit. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXI., regni autem eius 961 (960). vicesimo V^o, presentibus cunctis optimatibus, in vigilia na-

a) magaburg I. b) de eo A, corr. T. c) hoc vocabulum utrum T alio atque caetera tempore an N adiecerit, dubito. d) eo preceptum adduci A, corr. T. e) gi add. T.

1) *Apud Contin. Reginon.* 964 hic appellatur Duodo palatii capellanus et idem videtur fuisse atque Liudolfus is qui cancellarius Ottonum I. et II. in diplomatibus a. 953—967 occurrit et episcopatui Osnabrugensi 967—978 praefuit; cf. Stumpf, 'Reichskanzler' II, p. 8, 48, Dümmler p. 165, 368, 438. 2) De his reliquiis cf. Wedekind, 'Noten' I, p. 115. 3) *Wilhelmi II. comitis Wimariensis* († 1003); cf. Ann. Sazo 965 et infra V, 8, Knochenhauer, 'Gesch. Thüringens'. 4) 953—965, frater Ottonis I. 5) *Christianus in compluribus chartis a. 937 (DOI 14, 16, 17) comes pagorum Nordthuringa et Suevia, in una a. 945 Mai 1 (DOI 64, ubi marchio appellatur,) comes pagi Seromunti occurrit. Coniugem eius Hiddam, filios Thietmarum et Geronem (v. infra c. 24, 25), fuisse Ann. Sazo 965 memoriae prodidit. De anno mortis eius nihil constat (errore inductus 'Zeitschr. d. Harzver.' XX p. 9 a. 965 eum mortuum esse dixi), sed 951 Aug. 28 (DOI 134) Thietmarus successor eius in p. Serimunt commemoratur.*

titivatis Domini corpus sancti Mauricii et quorundam sociorum eius cum aliis sanctorum porcionibus Ratisbone [sibi] allatum est.¹ Quod maximo, ut decuit, honore Parthenopolim^a transmissum unanimi indigenarum^b et comprovincialium [conventu] ibidem susceptum est et ad^c salutem patriae tocius hactenus^a veneratum est.

18. (12.) Interea Bernhardus antistes venerandus plenus-⁽⁹⁶⁸⁾ que dierum XLVIII°.^d ordinationis suae anno² et in ipso^{Chr. Halb.} die, id est III. Non. Februarii³, *obdormivit in Domino. In-^{Febr. 3.} super Willehelmus, sanctae archipresul^e Magonciae, cui cura ab imperatore, domino suimet et parente, commissa fuit Parthenopolim disponendi caeteraque regni necessaria regendi, cum egrotantis reginae finem Mahtildis expectaret, in Redul-^{Wid. III, 74.} werothe⁴ VI. Non. Marci⁵ moritur. Huius obitum nimia^{Mart. 2.} corporis infirmitate oppressa venerabilis regina, nullo adhuc certa nuntio, presentibus cunctis intimavit: 'Filius', inquit, 'meus Willehelmus^f, pro dolor! iam expirans^g [memoriae indiget salutari].' Et Liudulfus, abbas Corbensis^h egregiusⁱ, corporaliter^k sibi occurrentem illum nocte eadem, qua transiit, videns, obstupuit^l et mortuum [hunc] esse [confratribus] nunciavit. Post haec sancta Mahtildis II. Id. Marci migravit^{Wid. III, 74.} ab hoc exilio, spiritum committens ac creatori suimet reddens^{Mart. 14.} Deo sepultaque est coram altari Christi presulis Servacii iuxta seniore suum, quia quem viventem dilexerat, [huic] se mortuam coniungi, quamdiu deguit, semper inploravit.

19. (13.) Gero quoque, defensor patriae, dum unici^{Wid. III, 75.} morte turbaretur filii [suimet] illustris Sigifrudi⁶, Romam pergens, emeritus iam senex coram altari principis apostolorum Petri arma deposuit [victricia] et apud domnum apostolicum sancti impetrans brachium Ciriaci ad Deum cum omni suimet hereditate confugit. Patriamque revisens nati suimet viduam,

a) h add. T. b) indienarum A (cf. I, 6 n. a); g add. T. c) d add. T. d) corr. ex XLVIII°.
e) archipre presul in duabus lineis I. f) uillehellmus I. g) expiravit A, corr. T.
h) corbeiensis V. i) alterum e add. V, ni fallor. k) carporaliter A. l) obstupuit V.

1) *Conf. Ann. Sax. et Ann. Magd. a. 961, ex quibus hic antiquioris fontis contextus colligitur*: Regnante piissimo rege Ottone, anno regni eius XXV., presentibus legatis domni apostolici et universalis pape Iohannis XII. — —, archiepiscopis vero — —, episcopis quoque — —, in vigilia sanctae nativitatis corpus sancti Mauricii et quorundam sociorum eius, insuper et plurimorum reliquiae sanctorum apostolorum scilicet, martirum confessorum atque sanctarum virginum gloriosissimo regi Ratisponae allatae sunt. *Unde Thietmarum hausisse apparet; qua in re annum regni XXV. falso interpretatus est a. 961, cum esset 960. Dümmler p. 319.* 2) *Rectius XLV. aut XLIV., v. supra I, 22, Dümmler p. 438.* 3) *Ex Necrol. Merseb., ni fallor.* 4) *Rottleberode vico inter Stolberg et Kelbra sito.* 5) *Ex Necrologii Merseb. parte deperdita.* 6) *Mortuus videtur esse 959 (v. VIII, 3, Dümmler p. 324), nisi Thietmarus in numero annorum, per quos viduam eius monasterio Gernrodensi praefuisse dicit, erravit, ut saepe in numeris eiusmodi.*

Chron. Halb.?
 (965)
 Mai 20.
 Wid. III, 75.

prius velatam monasterio in^a *salu, quod suo signatur nomine*, constructo, Hathui vocatam, statuit abbatissam, a Bernhardo consecratam episcopo. Firmatisque his omnibus felici hos obitu precessit XIII. K. Iun.¹

* fol. 23
 (fasc. 4).

Tagin. chr.

20. (14.) Imperator autem comperta lugubri matris et filii caeterorumque nece principum, gravi queritur merore invincibile tocius rei publicae damnum. Urguebat eum ad hoc timor mortis propinqua et, quod Deo rebus promisit in anxiis^b, oportuno tunc complere studuit^c in tempore. Electum namque a cuncto sanctae Halverstidensis aeccliesiae clero et populo Hilliwardum, tunc prepositum et a domno suimet Bernhardo ad hoc presignatum, Romam venire precepit. Cumque eodem [venisset]^d, quod diu latebat, secretum mentis revolvit, scilicet facturum se in urbe Parthenopolitana^e archiepiscopatum semper studuisse, ob spem remuneracionis aeternae defensionemque communis patriae, seque ad omnia, quaecumque umquam ab eo expetisset^f, promisit paratum, si consentiret sibi hoc perficere votum. Hic autem, ut erat sapiens, pia^g conivebat^g petitioni; partemque parrochiae, quae sita est inter Aram^h et Albim et Badam^h fluvios, et [insuper] viam, quae Fritherici dicitur², Deo concessit sanctoque Mauricio ac¹ inperatori. *Insuper idem caritative rogatus a cesare augusto, dedit Deo sanctoque Laurentio parrochiam iacentem inter fluvios Willerbizi et Salsum mare et Salam ac Unstred et Helmana et foveam, quae est iuxta Valeshusun^k. 3.

* fol. 23^v.

*) Gerinrod *add. V.*

a) *de in in duabus paginis 1.* b) *anxiis videtur A scripsisse, g erasum 1.* c) *studit 1.*
 d) *deest in codd.* e) *Parthenopolita 1.* f) *expitisset 1.* g) *conivebat V.* h) *oram et bodam, corr. manus multo posterior.* i) *sq. maur. et A, seqq. mauricio ac T.*
 k) *uvalenhusun V.*

1) *Unde hoc sumpserit noster, non constat; Gero mortuus est a. 965 Mai 20, cf. Dümmler p. 385.* 2) *Ad septentrionem videlicet haec parrochia Are (Ohre), ad orientem Albi (Elbe), ad meridiem Bada (Bode) terminabatur, ad occidentem vero via Fritherici, quam in occidentali fine burgwardorum Unseburg, Wanzleben, Haldensleben fuisse ex Notitia de actis synodi a. 967 Apr. 20 Ravennae habitae conscripta (apud Uhlirz, 'Gesch. d. Erzbist. Magd.' 1887) fontibusque inde derivatis (Taginonis chron. Magd. deperdito, Ann. Magd., Gest. archiepisc. Magd.) perspicitur; cf. Uhlirz l. l. p. 48 n. 1.* 3) *Eius igitur parrochiae, quae episcopatu Merseburgensi tribuebatur, fines fuerunt ad septentrionem Wilderbach rivus, qui inter Eisleben et Mansfeld oritur et in Dulcem lacum cadit, Salsus lacus Salzaque, quae ex hoc ad Salam fluit, ad orientem Sala, ad meridiem Unstrut, ad occidentem Helme et fovea quaedam prope Wallhausen sita (cf. DOI 191 a. 979 Mai 20, Winter, 'D. Grafsch. im Hassegau', 'Neue Mittheil.' XIV; Grössler, 'Friesenfeld u. Hassegau', 'Harzeitschr.' VI). Igitur quod Notitia illa fontibusque derivatis traditur episcopatum Halberstadensi pro concambio datam esse omnem decimationem in ea parte pagi Hosgowe, quae in septentrionali parte lacuum sita fluvii Saale, Wilderbach, Wipper includebatur, minime cum his pugnare apparet; cf. Uhlirz p. 62—67.*

p. 750. 21. Tali munere inperator arridens per * manus suscepti (968). eundem curamque ei baculo committens pastorem: 'Accipe', inquit, 'precium¹ patris [tui]!' Hunc enim, Ericum nomine, cum Baccone [Herimanno, Reinwardo, Wirino, Eserico]² caeterisque, qui in Quidilingeburg eundem^a tunc [in pascha sollempni]² occidere conabantur, decollari precepit³. Avum autem meum nomine Liutharium⁴, eiusdem consilii participem, libenter perdere voluit; sed sibi familiarium devictus consilio principum, captum hunc misit [tunc] Bawariam ad comitem Bertoldum⁵, comprehensis [sibi] omnibus suimet rebus ac [late] distributis, usque in annum integrum; tuncque gratiam regis et sua omnia cum magna pecunia et predio in Sonterslevo et in Vodenesvege^b.⁶ iacenti acquisivit. Sed ceptum iter peragam. (941). (942).

22. Imperator vocavit ad se Richarium, Magadaburgiensi Tagin. chr. ecclesie abbatem tercium, — nam Anno et Otwinus, tunc (968). episcopi, prefuerunt ei⁷, — volens hunc dignitate sacerdotali decorare. Sed visa quadam epistola, quae clanculum [sibi] deferebatur, omisit * Aethelbertumque^c Treverensem, professione monachum, sed Rusciae [prius] ordinatum presulem⁸ [et hinc a gentilibus expulsum], ad archiepiscopatus apicem, inclitum patrem et per omnia probatum, anno dominicae incarnationis DCCCCLXX^o, XV. Kal. Nov.⁹ apostolica aucto- 970 (968) Oct. 18.

a) regem A, corr. T. b) Vodenesvege A, e add. T. c) adh. V, semper fere.

1) I. e. Wergeld. L. 2) Ex Ann. Quedl. a. 961. 3) De coniuratione ea cf. Dümmler p. 116—117. 4) Comitem Walbecensem, † 964 (Ann. necr. Fuld.); cf. VI, 43. 5) Comitem Babenbergensem in pago Nordgau, † 980 (Ann. necr. Fuld.), qui postea Liutharii filiam Eilam sive Eilsuith nomine in matrimonium duxit; cf. Dümmler p. 117. 6) Gr.-Santersleben et Gutenswegen inter Magdeburg et Neuholdensleben. 7) Anno (episc. Worm. 950—978) abbatiae a. 937—950 praefuit, Othwinus (episc. Hildesh. 954—984) a. 950—954, Richarius a. 954—968; mortuus enim est II. Id. Mai. (Necr. Magdeb.), et in ipsa sedis mutatione (Ann. Magd. et Gesta arch. Magd. ex Taginonis chronico) successit ei Herdingus (968 Aug. 9). Conf. Dümmler p. 450—451. 8) Ruscorum (Russen) sive Rugorum (ut appellantur apud Contin. Regin. 959 et DOI 366 a. 968, unde etiam Tagino hausit,) episcopus Adalbertus fuerat a. 961—962; cf. Dümmler p. 311, 321. 9) Bulla Iohannis XIII. papae, qua pallium Adalberto tribuitur, data est 968 Oct. 18 (Jaffé, Reg. pont. Rom., 2I, 3728); Thietmari error manavit ex Taginonis chronico, cuius haec pars integra videtur servata esse in Gestis arch. Magd. Ibi enim legitur: Quo (Bernhardo) defuncto et venerabili Hildewardo pro ipso sacerdotii officio functo ipse (imperator) — in suburbio Ravennae . . . coadunavit synodum . . . . . Anno igitur integro et dimidio iam evoluto . . . Hildewardus episcopus . . . piae eius (Ottonis) petitioni annuit . . . . . Transmutata itaque est abbatia in montem . . . . . Iohannes . . . illum (Adalbertum) apostolica auctoritate archiepiscopum fore eiusque successores decrevit. Cui et pallium ad missarum sollempnia celebranda dedit et ipse (ann. Magd. 970: Dans etiam eidem pall. a. m. s. c.) . . . XV. Kal. Nov., id est in festo sancti Lucae evangelistae, ordinavit.

(968). toritate promovit. Tunc misit eum ad sedem suam cum magno honore precipiens universis Saxoniae principibus, ut
 Dec. 25. proximum natale Domini cum eo essent¹. Archiepiscopus autem a clero et omni populo magnifice susceptus, in his festivis diebus consecravit Bosonem, Merseburgensis aeclesiae pastorem I.², Burchardum Misnensis^a ecclesie provisorum [I.]³, Hugonem [episcopum] Citicensem^b [I.]⁴; Havelbergensis aeclesiae custodem [I.] hiis Tudonem coaptavit [prius consecratum]⁵: [omnes hos] subieccionem sibi suisque promittentes successoribus, disposita singulis quibusque parrochia [speciali]. Additus est his confratribus Brandenburgensis aeclesiae [I.] pastor Thietmarus [ante hoc unctus]⁶ et Iordan, episcopus Posnaniensis [I.]⁷.

23. (15.) Opere precium est, quamvis iure preposterus mihi imputetur ordo⁸, hoc adnectere, qualiter imperator fratri suimet, domno Brunoni, nominato a suimet patruo⁹ duce Brunone, qui a Luthuwigo^c rege¹⁰ in expeditionem ad
 Wid. I, 16. Danos missus, cum episcopis duobus^d [Thiaedrico et Marco-
 (880) quardo]^e.¹¹ * caeterisque militibus [III° Non. Febr.]¹² fluminis * fol. 24.
 Febr. 2. inundatione interiit, mortuo Agripinae sedis provisoro Wig-
 (953). frido¹³, episcopatum eiusdem ducatumque regni insuper daret Liutharii.

a) misnesis I.   b) ti in hoc vocabulo semper erasum.   c) luduuulco V.   d) tribus A, corr. V.   e) in loco vacuo scripsit B.

Quare noster adductus est, ut synodum Ravennatem, quae habita est 967 Apr. 20, post consecrationem Hildewardi, scil. in aestate a. 968 poneret, fundationem igitur archiepiscopatus circiter in initio a. 970, festum autem illud S. Lucae in XV. Kal. Nov. a. 970. 1) DOI 366 a. 968, ex quo Tagino hausit. 2) 968—970, cf. II, 36. 3) 968—969, cf. IV, 6. 4) Hugonem I. 968—979; cf. III, 18. 5) Dudonem episc. Havelb. primum 948—983; cf. Dümmler p. 168, et infra III, c. 17. 6) Thietmarum episc. Brand. primum (948—?) tunc iam mortuum fuisse constat, quoniam in DOI 366 fontibusque inde derivatis successor eius Dudenlinus, quem noster III, 17 Dodilonem appellat, occurrit, id quod noster neglexit. 7) Episcopus Posnaniensis paulo post ceteros eodem anno 968 fundatus videtur esse; cf. Dümmler p. 504. Iordanus sedit 968—982, si noster VII, 5 non erravit. 8) In Halberstadensi Thietmari fonte hoc loco de Gerone archiepiscopo Coloniensi commemoratum videtur esse, de quo priusquam dissereret, noster de antecessoribus pauca dicere voluit; quod suo loco supra omisit, quia Widukindus, quem praeter ceteros secutus est, mortem Brunonis silentio praeteriit. 9) Rectius a patris patruo, fratre scilicet Ottonis ducis († 912) a. 880 mortuo, de quo vide Dümmler, 'Ostfränk. Reich' III. 10) Ludovico III. (Iunior) rege 876—882. 11) Thiedrico Mindensi (853—880) et Markwardo Hildesheimensi (876—880). 12) Episcoporum nomina et dies pugnae sine dubio ex necrologio Merseburgensi suppleta sunt, cuius prior pars periit; ceterum praeter Widukindum nullos de hac re fontes nostro praesto fuisse consentaneum est. Conf. Dümmler, 'Ostfränk. Reich' III p. 136. 13) Archiepiscopo Coloniensi 924—953; cf. Dümmler, 'Otto I.' p. 220 et 225.

Hic post iniquorum, quamvis sapientissimus esset, consilio depravatus, pro bono malum regi suimet germanoque restituere meditatur. Vocavit namque ad se Hugonem generum, regi, ut supra memoravimus¹, nimis infidelem, ad convivium, et cum corona artificiose gemmata regnum ipso^a committere, consanguinitatis et iuramenti in[memor,] studuit. Qui cum in sancto die sollempnis paschae paratis omnibus instrumentis regalibus, generum promissa femineo expetentem desiderio coronare voluisset, odio, divinae miserationis gratia sapiencieque cuncta volventis freno, paululum relaxato, puduit incepti et penituit. Accersitoque clam suimet secretario, quem prediximus², Wolcmero^b, quod in mente latebat vulnus aperuit qualiterque curaretur, diligenti consilio quesivit. Sed conversis quibusque paratus ad omnia Deus, huic in mentem caelitus misit, quo curam sui senioris respondendo talibus mitigavit. 'Sanctus,' inquit, 'Spiritus tibi, senior karissime, *suggessit, ut non amplius ad*versum nos prevaleret tanti auctor sceleris inimicus; quem sic confundi teque autumo posse honorari. Coronam, quam genero tuo cras te daturum promisisti, vobis consedentibus presentabo, ut fides tua in conspectu omnium clarescat; et invitus corruens disrupto eandem, ut fraternus amor modo frigidus in posterum recalescat.' Placuit hoc archiepiscopo, et sic expleri votis exultantibus divinas pulsavit suppliciter aures. Mane autem facto, dicta haec ut factis sunt impleta, archiepiscopus magnum simulabat merorem; Hugo autem sui que tanta spe frustrati^c inconsolabilem sustinere dolorem; consummatisque diebus festivis aliis, quam ratus sit, donis honoratus rediit. Post haec confratres, rex inquam et episcopus, reconciliati invicemque pietatis studio perseverantes omnem inimiciciae scrupulum deinceps amovere curabant.

Sed archipresul, divinitus in cunctis humanitusque pollens proficuitatibus, XIII. ordinationis suae anno, somno pacis soporatus, [V. Id. Octobr.]³ fratrem reliquit^d tristem. Tales (965) Oct. 11. insidancium^e laqueos compluresque alios, in regni ac in cura imperii XL ferme annos conversatus, Otto prefatus Christo se in omnibus^f *protegente securus evasit. Pauca locutus sum de innumerabilibus et isto^g.⁴ melioribus tanti viri ingenuis actibus, quia liber unus de eiusdem nobili conversatione pleniter inscriptus⁵ me aliquid prohibet addere.

a) ipsi V.   b) prius u erasum I.   c) frustrati I.   d) reliquit I. saepius.   e) insidancium I.   f) omnibus I.   g) histo A.

1) *Supra* (II, 6. 8) falso eum dixit noster pro Conrado duce Lotharingiae. 2) *Errat auctor; Wolcmeri mentionem in his libris antea non fecit.* L. 3) *Ex Necrol. Merseb.; Bruno mortuus est 965 Oct. 10/11, cf. Dümmler p. 396.* 4) *I. e. coniuratione modo narrata.* L. 5) *Sc. Ruotgeri vita Brunonis (SS. IV).* L.

(965). 24. (16.) Imperator autem fraterna clade turbatus, Wolmero, eiusdem familiari^a capellano^b.¹, ob amorem eius episcopatum et anime curam fideliter commendavit. Quo sedente tempus a Deo sibi permissum^c et in omnibus egreie conversanti et de medio [XV. K. Augusti]^d.² discedenti Gero, (969) frater Thietmari^e marchionis³, a clero et ab omni populo electus est; et hoc imperatori mox adnuntiatur. Hic quia Iul. 18. prefato fratri suo ob multas causarum species iratus fuit, dare huic episcopatum noluit. Interea is, quia capellanus tunc erat, in uno dierum missam celebrans in Papija civitate, vidit solus sanctum Petrum et Ambrosium sancto se benedicentes oleo; et nullo^f tunc prodidit, sed tantum divinae pietatis munus equa mente portavit. Imperatori^g autem in sancto dominice resurrectionis die evaginato apparuit angelus gladio, cum iam preparatus excepta corona ad ecclesiam pergere voluisset: 'Nisi,' inquit, 'in Gerone hodie compleveris electionem, *securus non evadis hanc^h sedem.' Ex-^{*} pavesens ob hoc cesar: 'Domnum,' inquit, 'vocate Geronem.'^{fol. 26.} Eiqueⁱ protinus venienti curam baculo pastorem commisit et indulgentiam humiliter efflagitavit. Hic a suffraganeis postea benedictus, ut signis hodie declaratur, nomen et officium Deo hominibusque accepto, dum vixit⁴, tota mentis devotione portavit.

25. Huius sancta mater, Hidda^k nomine⁵, Ierusalem orationis gratia petens illicque infirmata, hanc suis legationem pedisequis commendavit: 'Egredienti^l animae meimet prolongato huius exilii incolatu, corpus meum matri terre celeriter tradite, et mox euntes, haec filio nunciate Geroni, quo peregrinae genitrici suae talem in terris non deneget honorem, qualem pius in caelis dare dignatus est Deus, et altare mihi in aeclesia sanctae constituat Ceciliae.' Talibus preceptis devotae obtemperantes famule dominam suam post haec feliciter exspirantem sepelierunt et statim recedentes miseriam^{*} insciae effugierunt subsecuturam. Nam Saraceni Ierusalem tunc invadentes⁶ nil reliquere victis, quod sancta**

*) non add. fortasse N, et item 2. **) Hidda add. 2.

a) familiari A, H add. T. b) capellana I. c) permissam A. d) in loco vacuo add. T. e) thlaetmari A. f) nulli V. g) Imperatore I. h) e add. T. i) Cumque A, corr. V. k) Ida corr. manus multo posterior. l) Aegredienti A.

1) Wolmero (Volcmaro) supra commemorato, qui sedit 965—969; cf. Dümmler p. 466. 2) Ex Necr. Merseb. 3) Filii fuerunt Christiani comitis sive marchionis et Hiddae (v. supra c. 17 et infra c. 25); Thietmarus marchiae orientali post Geronis mortem institutae praefuit 965—978; cf. Giesebrecht, 'Otto II.', Excurs X, Dümmler p. 388. 4) Gero sedit 969—975; cf. Dümmler p. 467 et infra III, 4. 5) Quam sororem fuisse Geronis marchionis Ann. Saxo 965 tradit. 6) Exercitus chalifae Abu Tamim Ma'add el-Mu'izz ex gente Fatimidarum orti expugnata Aegyptio Palaestinam intravit et El-Hassan praefectum provinciarum

fol. 26'. eis clam tunc predixit *matrona, cum se mortuam iussit propeare tumulari et suas abire. Venientes autem heę Coloniam cuncta archiepiscopo pandunt ordine. Quas idem benigne suscipiens Deo gratias egit et iustae eiusdem petitioni satisfecit. Et quia pauca locutus sum de laude ignota tanti presulis, libet in sequentibus¹ cetera disserere, ut in his virtus eiusdem valeat enucleacius apparere.

26. (17.) Imperator audita Ratisbonensis ecclesiae presulis² morte, eó perrexit, et ut episcopatum non alio^a daret, nisi eo^b, qui primus sibi occurrerit, in somnis ammonitus p. 752. *est. Crastina autem die primitus inlucescente cesar ad monasterium Christi martiris Emmerammi, monachis hoc nescientibus, cum paucis venit et paulatim ostium pulsans a quodam Guntherio^c, aecclesiae pervigili custode et per omnia venerabili patre, intromissus est. Quem intuens ad adorandum primo supplex processit deindeque talibus aggreditur: 'Quid mihi, frater, pro adipiscendo episcopatus honore vis dare?' Senior ad haec subridens: 'Calceos,' inquit, 'meos.' Hunc autem cum caeteris confratribus ad electionem antistitis ad sanctum Petrum venientem *cesar, explicato cunctis^d somnio fol. 27. ceteroque rei eventu, cum^e consilio cleri tociusque populi ad sacerdotem constituit. Is vero accepta benedictione sedebat tantum VI menses^f.³ egritudineque compressus valida, ad modicum evaluit^g sumptoque in manus^h cinere locum, quo de hoc seculo migrare voluit, signo sanctae crucis ipse conurgendo signavit solotenusque positus illud beati Iob carmen beatus et ipse cecinit: *'Auditu auris audivi te, Domine, nunc autem oculus meus videt te; idcirco ipse me reprehendo et ago penitentiam in favilla et cinere.'* Et continuo confessione cum lacrimis peracta emisit spiritum; inpletumque in eodem est, quod antecessor illius similis habitus huic predixit: 'Tu debes, frater, secundus post me hanc aecclesiam regere; sed parvo tempore vives, Deo tantum te misericorditer coronante.' Quod, quamdiu hic peregrinatus est, iuxta Dei voluntatem fieri idem semper optavit. (942 Febr. 5.)

27. Has de duobus episcopis sententias ideo protuli, ut scias, lector, quod celestis gratia imperatori sepe aperiret, quid sibi in humanis fieri placeret. Hic audito obitu tanti

a) alii V. b) ei V. c) i erasum est. d) cunctis I. e) cuni (commun?) I. f) mensis A, i expuncto T superser. e. g) convaluit V et Ann. Saxo. h) manis I.

Ramla et Damascus pugna prope Ramla (inter Ierusalem et Iaffa) commissa devictum cepit mense Dsul-Higga a. post fugam prophetae 358, i. e. mense Iun. a. p. Chr. n. 969; Wüstenfeld, 'Gesch. d. Fatimiden-Chalifen', Abhdl. d. Gött. Gesellsch. d. Wiss. XXVII, 1881. 1) V. infra III, 2—4. 2) Isengrими episcopi 930—942; cf. Dümmler p. 125. 3) Mortuus est 942 Oct. 8; Dümmler p. 125.

- (942). patris, Michaelēm [huic] succedere fecit¹. *Qui cum com-
missa^a sibi optime diu^b regeret, commoventibus iterum orien-
tales Ungrīs, cum caeteris Bawariorum principibus his ad
(949). succurrendum venit. Sed exorto^c mox inter eos duello^c, pro
dolor! nostri victi^d ab hostibus^e atque prostrati sunt². Epi-
scopus autem, abscisa suimet auricula et caeteris sauciatis
membris, cum interfectis quasi mortuus latuit. Iuxta quem
inimicus homo iacens et hunc vivere solum ab insidiantium
laqueis tunc securus cernens hastam sumpsit et necare eun-
dem conatus est. Tunc iste confortatus in Domino post
longum mutui agonis luctamen victor hostem prostravit et
inter multas itineris asperitates incolomis notos pervenit ad
fines. Inde gaudium gregi^f suo [exoritur] et omni Christum
cognoscenti. Excipitur ab omnibus miles bonus in clero^g
et servatur optimus pastor in populo et fuit eiusdem mutilatio^h
non ad dedecus, sed ad honorem magis. Et nunc revertar
ad explanandam narrationis seriem.

- (964). 28. (18.) Romanorum prepotens imperator augustus
valentiorē [sibi] in Christo domnum apostolicum, nomine
Benedictum, [quem] nullus absque Deo iudicare potuit, ini-
iuste, ut spero, accusatum, deponi consensit et, quod utinam
non fecisset, exilio ad Hammaburg religariⁱ precepit³, ut
post luci^d dius indicabo⁴. Interim⁵ Hirimannus dux Saxoniam
regebat; positaque ad Magathaburg^k concione, susceptus est
ab archiepiscopo manūque deductus ad aecclesiam, accensis
luminaribus^l cunctisque sonantibus campanis. Ibi avum
meimet Heinricum⁶, tantae resistentem superbiae, dolo capere
dux nisus non potuit, quia [hunc] militum magna caterva
vallavit. Precepit tamen ei, ut Romam post inperatorem
pergeret. Quod libentissime complens transcensis Alpibus ut
primum ad imperatorem venit, videns eum a longe solotenus
se prostravit; interrogatusque, quid causae hoc esset, quod
accusatus apud eum gratiam suam pietatemque solitam

a) cūmissa A, cūmissa corr. W. b) optinere primo A, quod ipse videtur mutavisse in optine diu; postea me superscr. T. c) exorta — duella A. d) vincti A. e) h add. T. f) grei A, corr. T. g) bonis implero A, corr. T. h) ti add. T. i) religiri A, corr. T. k) magadaburg V. l) ri add. T.

1) *Episcopum* 942—972; *Dümmler* p. 496. 2) *Pugna apud Lovo facta* a. 949 *Aug.* 9; *Dümmler* p. 182. 3) *Benedictum V., qui a Romano Iohanne XII. mortuo* a. 964 contra Leonem VIII. papa constitutus erat, Otto eodem anno captum per synodum Lateranensem deposuit; *Dümmler* p. 361—364. 4) *V. infra IV, 18; VII, 28.* 5) *Thietmarus secundam Ottonis I. expeditionem in Italiam* (961—965) cum tertia (966—972) hic confudisse videtur. In illa Benedictum imperator deposuit; hac durante Aethelbertus archiepiscopatum obtinuit Magdeburgensem. L. 6) *Comitem Stadensem, cuius filia Kunigunda mater Thietmari fuit; qui idem videtur esse, quem Wid. III, 51 expeditionis a. 955 contra Slavos factae participem commemorat.*

perdidisse timeret, lacrimabiliter respondit. Quem protinus elevatum inperator osculatur singulaque sagaciter perquirens et de susceptione ducis, quomodoque [is] in medio episcoporum ad mensam loco imperatoris sederet lectoque dormiret, perdidit. Ob hoc cesar augustus mascula bile succensus, Aethelberto per epistolam mandavit epi*scopo, ut tot sibi equos mitteret, quot duci campanas sonare vel quot coronas accendi preciperet. Inperator archipresul peragens edicta, quibus-cumque valuit modis se per legatos suimet excusare *contendit. Comes prefatus tam ingeniosus erat, ut cesarem iratum pre caeteris principibus placare potuisset facilius et, quia eius fuit consanguineus, gratiam inperialem usque in exitum [suimet] vitae fideliter obtinuit. Quem torque aureo donatum cesar dimisit remeare suosque familiares contristatis hostibus laetificare.

29. (19.) Interea Hodo^a, venerabilis marchio¹, Miseconem inperatori fidelem tributumque usque in Vurta fluvium² solventem exercitu petivit collecto. Ad cuius auxilium pater meus comes Sigifridus³, tunc iuvenis necdumque coniugali sociatus amori, venit solum [cum]^b suis et in die sancti Iohannis baptistae adversus eum pugnantes primoque vincentes a fratre eiusdem Cideburo, exceptis tantum comitibus prefatis, omnes optimi milites interfecti oppecierunt in loco, qui vocatur Cidini⁴. Hac de fama miserabili inperator turbatus de Italia nuncios misit precipientes Hodoni^c atque Miseconi, si gratiam suimet habere voluissent, usque dum ipse veniens causam discuteret, in pace permanerent⁵.

30. (20.) Post haec subditis sibi cunctis hostium cuneis, arduam Alpium transcendit viam, Bawariam invisens regionem, ibique cunctis sapienter *dispositis, recto itinere ad Magadaburgiensem^d pergens civitatem palmas ibidem festivo duxit honore. Namque solebat in sollempnitatibus universis ad vesperam et ad matutinam atque ad missam cum processione episcoporum venerabili deindeque caeterorum ordine clericorum cum crucibus sanctorumque reliquiis ac turribulis^e ad ecclesiam usque deduci. Hicque cum magno Dei timore, qui est *principium sapientiae*, staret atque sederet, usque dum finita sunt universa, nil loquens nisi divinum, sed ad

a) ^vōdo corr. V.   b) cum solum suis A, corr. T.   c) ^vōdoni corr. V.   d) da add. T.
e) primum r erasum I.

1) Hodo Geroni successit in comitatu pagi Nordthüringen meridiano et in altera marchiarum orientalium (quarum alteram Thietmarus obtinuit, v. s. II, 24); cf. Giesebrecht, 'Otto II.' p. 148—149, Dümmler p. 387. Mortuus est 993; cf. IV, 60.   2) Warthe.   3) Walbeccensis comes, filius Liutharii II, 21 commemorati.   4) Zehden oppidum in dextra ripa Oderae inter Königsberg et Freienwalde situm.   5) Unde perspicitur haec facta esse a. 972; cf. Dümmler p. 502.

- (973). caminatam suimet cum luminaribus multis comitatuque magno sacerdotum, ducum ac comitum remeabat. Pro medio autem animae suae tradidit postera luce ineffabilia Deo munera invictissimoque eius duci Mauricio in prediis, in libris caeteroque apparatu regio, confirmans omnia legitima advocatorum tradicionemque scripturarum, presentia et laude^a inperatricis et filii atque sub omnium testimonio Christo fidelium.
- Wid. III, 75. Mart. 17. 31. Dehinc ivit ad Quidilingeburg proximum pascha divinis laudibus humanisque peragens gaudiis. Huc confluebant inperatoris edictu Miseco atque Bolizlavo¹ *duces, * fol. 29 [et legati Grecorum, Beneventorum, Ungariorum, Bulgariorum, Danorum et Sclavorum,]² cum omnibus regni totius primariis; consummatisque pacifice cunctis, ditati muneribus [magnis] reversi sunt ad sua laetantes. [Kal. Apr.]³ Herimannus autem dux ibi tunc moriens inperatoris gaudia turbavit. Huius corpus dum ad Liuniburg^b a filio suimet Bernhardo deferretur^c, contigit ibi Brunonem, Ferdensis ecclesiae antistitem⁴, in proximo esse. Hic quia Herimannum, dum vixit, banno constrictum habuit, suppliciter rogatur a filio, ut et solutionem saltem defuncto impenderet et in aecclesia eundem sepeliri liceret. Sed is, quod postulat, nequaquam inpetrat.
- Apr. 1. (Mart. 27). 32. (21.) Sed quia presulis istius memoriam feci, volupe^d est mihi de eodem amplius effari. Fuit hic consanguineus⁵ predicti^e ducis, nova monachus Corbeia; et ob venerationem suam inperator eundem Amolongo successorem statuit episcopo⁶, qui aecclesiam in Werduun^f · 7, cui racionabiliter prefuit, de ligno* fecit egregiam^g, et magnitudine et qualitate caeteras precellentem benedixit et in senectute bona proficiens [obiit III. Nonas Mai]^h · 8, fraterⁱ prefati ducis. Hic⁹ autem dum senio et infirmitate assidua gravatus ad-
- Gen. 25, 8. (962) Mai 5.

* *N in marg. inf. add.*: quia lapis defuit ei. *In sinistro marg. fortasse aliquid erasum est.*

a) laudae A. b) primum i erasum 1. c) defereretur A. d) voluntas V. e) ita T, prefati A, 2. A. S. 973. f) uerduun A, corr. T. g) egregem A, corr. T. h) in loco vacuo add. T. i) f. p. d. erasa sunt 1; f. ipsius Herimanni ducis 2.

1) Boleslavus II. Pius dux Bohemiae 967—999, filius Boleslavi I.; cf. Palacky, 'Gesch. Böhmens', Dümmler p. 502. 2) Ex Ann. Quedl. 973. 3) Ex Necrol. Merseb., ubi sub Apr. 1 mors Herimanni III. ducis Alemanniae (1003—1012) refertur, quem noster cum hoc confudit. Huius Herimanni mors ibidem sub Mart. 28 traditur, in Lunenburgensi autem necrologio sub Mart. 27. Conf. Dümmler p. 506. 4) Brunonem I. episc. Verdensem 962—975; cf. II, 32 et III, 6. 5) Filium Wigmanni I. († 944), fratris Herimanni, et fratrem Ekberti uniuoculi et Wigmanni II. eum fuisse verisimillimum est; cf. Wedekind, 'Noten' II, p. 71. 6) Amelungo episc. Verd. 933—962; cf. Waitz l. l. p. 158, Dümmler p. 394. 7) Werden oppidum ad fluvium Ruhr non longe a Düsseldorf situm. 8) Ex Necrol. Merseb. Mai 5: Amulungo episcopus. 9) Scil. Bruno.

fol. 30. modum tardaret, rogatur a^a cesare, ut Hirimannum^b *suimet capellanum, Volcmeri fratrem antistitis¹, pro filio nutrire et ad iuvamen et ad heredem voluisset [sibi] eligere^c. Hanc legationem gementi animo suscipiens talia reddit: 'Curam, quam mihi dominus meus indigno committere dignatus est, studiose hactenus rexi; et quamdiu hic conversari debeo,

p. 754. sine tali fame si licet degere^d concupisco. *Humilitatis ac superbiae non est aequa societas, nec umquam *consortem patitur potestas*². Quodcumque in alio placet seniori meo, devotus^e inplebo. Non sit^f spes iuveni in morte senis decrepiti, quia peccatum est; reminiscatur, quod pellis vituli crebro suspenditur parieti³. Talia exorsus, se ad aecclesiam Christi virginis Ceciliae iubet portari humoque prostratus, se indigne hactenus^g ei servisse [sic] lacrimis queritur effusus: 'A Deo et a te repudiatum me infelix cognosco, cum alienus mihi preponitur et servituti tuae ut dignior assumitur. [Unde] hinc^h tristis [nunc] abcedere volo et Christi gratiam et tuimet intercessionem sanctam in hoc exspectare desidero. Vellem, ut, sicut ego aliena iniuste non appetoⁱ, ita nullus umquam^k de meo gaudere presumeret detrimento.

Lucan. 1, 92.

fol. 30'. Nunc a Deo, quid sibi placeat et aecclesiae *prosit meae, supplex exoro.'

33. Finita hac oratione surrexit et discedens tamdiu in sua morabatur parochia, quoadusque^l de nece supra-memorati iuvenis certus efficitur^m et tunc, convocatis in unum sociis: 'Dominum,' dixit, 'non habetis novum; me autem ad monasterium deferte meum, diem iudicii ibidem absque omni vagatione cum magna sollicitatione [exspectaturum]. Et discite vos mortales, omnia, quae vobis sunt salubriter profutura, *non currentis neque volantis*ⁿ, *sed pocius miserantis*ⁿ Dei esse. Simus exemplum vobis, quod nemo confidens in Deum desolatur, nec in se sperans [utiliter] exaltatur. Ponite, filii, in Deo patre spem vestram, et cum auxilio Unigeniti eius et Paracliti consubstantialis vincite timorem noxium. Propitium orate Deum, ut, quod ego in vobis seu umquam vos in me humana fragilitate deliquimus, emendetur deinceps in melius et, ut post me Deo carum et vobis utilem habere possitis seniore[m] [et tempora prospere arridencia^o]. Post haec verba ad^p predestinatum perveniens locum, quam-

Rom. 9, 16.

a) ad A. b) hirrimannum A, alterum r puncto deletit T; herimannum V. c) nutrire A, corr. T. d) rege A, corr. T. e) devotis A, corr. T. f) sis spes A, corr. T. g) h add. T. h) in A, corr. T. i) appetit A. k) nullus de meo nullus de meo A, corr. T. l) quamdiu A, corr. T. m) efficitur I. n) volentis — miserantis V. o) et t. p. a. in loco raso add. T. p) d add. T.

1) Archiepiscopi Coloniensis 965—969. 2) Conf. V, 23. 3) H. e. iuvenes saepissime mori. L.

vis multa senectutem suam circumvenirent incommoda, tamen affabilis et laudandae [fuit] conversationis.

- [34. (22.) *Expeditis¹ breviter supradicti^a imperatoris inclitis actibus, fert animus, priusquam obitum eius scriptis comprehendam, de his aliquid dicere, qui eiusdem temporibus utiles aeclesiae et sibi exspiravere et quod interim accidit renovare. Hillibertus, qui eum unxit, archiepiscopus² in 937 secundo regni suimet anno obdormivit in Christo [II. Kal. Mai 31. Iunii]^b 3; et huic Frithericus succedens Deo placuit et seculo*. In hoc anno Ungarii^c Thuringiam^d atque Saxoniam vastantes in locis perierunt [firmissimis], nonnulli autem ex illis, timore sibi alas subministrante, patriam reviserunt. Everhardus, (938). Francorum^e dux, regi** infidelis, degradatus est et comes Wigmannus humili supplicatione reconciliatus est⁴. In sequenti anno frater regis Henricus ab Ewarhardo^f comite^g 939. captus, in vinculis tentus est. In III. anno supramemorati regis Henricus frater eius et Evurhardus^h dux ac Isilbertusⁱ, comes Lutharingorum^k.⁵, cum caeteris nequiciae suimet fautoribus cis Renum plurima depopulati sunt. Hoc Udo⁶ amici regis ilico comperiens Evurhardum^h occidit; Isilbertumⁱ autem cum *consociis in Reno dimergi¹, Henricum^m autem regi gratiam petere coegit. Post haec legati Grecorum (944). regi nostro bis ab imperatore suo⁷ munera detulerunt utrisque convenientia.]
- Ann. Quedl. 35. [Frithericusⁿ archipresul⁸ XVII. ordinationis suae 954. anno, vir abstemius^o obiit, et Willehelmus, de matre quamvis captiva [et Sclavonica] tamen nobili et ex rege predicto

*) *Erasis in dextro margine tribus versibus in inferiore add. N:*
Hic in fine suo gratias egit Deo, quod aeclesiae suimet nil umquam iniuste acquisierit seu perdidit.

***) *diu add. N.*

a) er su in loco raso add. fortasse T; brevīt . . . . p̄dicti A. b) in loco vacuo add. T.
c) secundum i erasum. d) Thurinniam A, corr. V. e) ita 2. In 1. haec vox erasa est.
f) euerhardo corr. V. g) domite A. h) euerh. corr. V. i) gisilb. corr. V; cf. I, 6.
k) lutharingorum A. l) dimergit corr. V. m) Hericum A; Henricum V. n) Fridericus V. o) abstinentissimus 2.

1) C. 34—42 in uno fasciculo postmodum inserto leguntur, atque quae in c. 34 et 35 narratur, omnia ex Ann. Quedlinb. petita sunt. 2) Magontinus, v. supra II, 1. 3) Ex Necr. Merseb. 4) Wigmannus I., frater Herimanni ducis Saxoniae, † 944 (Ann. necr. Fuld.); quae in Ann. Quedl. sub a. 937 narrata acciderunt a. 938. Dümmler p. 72—76. 5) Gisilbertus, filius Reginharii, dux Lotharingiae 915—939. 6) Filius Gebehardi comitis 910 ab Ungari occisi, qui patruus Eberhardi fuerat, frater Herimanni I. ducis Alemanniae (926—949), comes sive dux Franciae orientalis (939—949): cf. Dümmler p. 175—176. Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.' II, 22 sq., Bresslau, 'Forschungen' XIII, 106—110. Udo proavus Thietmari auctoris fuit, siquidem filia eius Iudith Henrico comiti Stadensi collocata Kunigundam peperit matrem Thietmari. 7) Constantino VII. Porphyrogenito 911—959. 8) Archiepiscopus Magontinus 937—954.

* fol. 31 a
(fasc. 5),
man. A
al. temp

* fol. 31 a

genitus, vice eius ordinatur anno dominicae incarnationis 954.
 DCCCCLIII^o. Dehinc in quarto eiusdem numeri anno 958.
 signum salutiferae crucis in vestimentis^a hominum mirabiliter
 et magis miserabiliter elucens digne accipientibus profuit
 [et] irriditibus nocuit. Anno dominicae incarnationis
 DCCCCLXIII. ob depositionem supra memoratam¹ Benedicti 963(964).
 papae et exilium, quo moritur^b, seua mortalitas inperatoris
 exercitum subsequitur, quae Heinricum Treverensem archi-
 episcopum² et ducem Godefrithum^c.³ cum caeteris innumera-
 bilibus consumpsit. In tertio anno II. Kal. April. aecclesia^d 965
 Halverstidensis cecidit⁴; et inperator de Italia *pergens, Mart. 31.
 Francanavord^e venit; et in his partibus diu manens inter
 suos pacem atque concordiam firmavit. Subsequente autem 966.
 anno inperator iterum Romanorum partes invisit. *In quarto
 anno equivocus inperatoris, comitante Willehelmo, Mago- 967.
 ciacensi^f archiepiscopo, Romam veniens a domno Iohanne
 venerabili papa⁵ in benediccione patri similis efficitur. In
 VII° autem anno⁶ templum Domini in Thornburg⁷ conbu- 971.
 stum est.]

36. (23.) [Placet eciam mihi hoc adnectere, quod Boso,
 antecessor meus a prefato imperatore constitutus, curam sibi 970
 commissam annum I et menses X ac III dies regens, in patria Nov. 1.
 obiit Bawaria Kalendas^g Nov.⁸ sepultusque est in Merse-
 burg, in aecclesia sancti Iohannis baptistae coram [summo]
 altari. Qui in monasterio Christi martiris Emmerammi*,
 quod extra urbem Ratisbonam in australi parte situm est,
 monachus conversacione nutritus est et, inde ad servicium
 cesaris assumptus, beneficium Citicensis aecclesiae pro magni
 laboris sui debita remuneracione percepit et iuxta predictam
 civitatem in quodam saltu, quod^h ipse construxitⁱ ac suo

*) quod construxit Arnulfus inperator add. V.

a) festimentis A. b) quā horitur A, corr. T. c) Godefridum V. d) alterum c add. T.
 e) tertium a erasum. f) cia add. T. g) II. Non. primo T scripserat, quod ipse correxit.
 h) qđ corr. qđ 1. i) c erasum 1.

1) C. 28; ceterum et depositio Benedicti et ea, quae illam secuta esse
 noster ex Ann. Quedl. a. 963 (cf. Ann. Hildesh. a. 963) tradit, a. 964
 demum facta sunt. Conf. Dümmler p. 364—366. 2) Qui sedit 956—964.
 3) Godefridus I. auspicijs Brunonis archiepiscopi ducatum Lotharingiae
 inferioris administravit 953—964. 4) De hac re Hildesh., Weissenb.
 Lambertique annales tacent; tamen hoc quoque ex Ann. Quedl. sumptum
 esse crediderim. 5) Iohanne XIII. papa 965—972; v. supra c. 15.
 6) Rectius VIII°; in numeris eiusmodi Thietmarus plurima menda ad-
 misit. 7) Thornburg, castellum olim et palatium Ottonis I. et sequen-
 tium inperatorum ad sinistram fl. Albis ripam situm, nunc mutato alveo
 ad dextram fluvii proxime ad urbem Barby (Dornburg vicus), fluctibus
 Albis plane ferme absorptum est, ut vix rudera cerni queant. URS.
 Nescio tamen, an hoc quoque loco Dornburg oppidum ad Salam situm
 dicatur; cf. infra c. 36 et V, 39. 8) Ex Necr. Mers.

* p. 755.

fol. 31 b,
man. T.

nomine vocavit, templum Domino de lapidibus edificat consecrarique fecit. Beneficium autem omne, quod ad aecclesias in Merseburg [et] in Mimenlevo^a positas ac ad Thornburg¹ et Kirberge² pertinens^b fuit, antequam^c ordinaretur, optinuit; et quia is in oriente innumeram Christo plebem predicacione assidua et baptisate vendicavit, inperatori placuit eleccionem-[que] de tribus constituendis episcopatibus [ei] dedit, Misnensis^d, Citicensis atque Merseburg. *Pre hiis omnibus, eo quod pacifica erat, Merseburgiensem^e ab augusto exposcens aecclesiam, quamdiu vixit, studiose eandem rexit.] * fol. 31 b

37. [Hic ut sibi commissos eo facilius instrueret, Sclavonica scripserat verba et eos kirieleison cantare rogavit exponens eis huius utilitatem. Qui vecordes hoc in malum irrisorie mutabant ukrivolsa^f, quod nostra lingua dicitur: aeleri [stat^g in fructum³; dicentes: 'Sic locutus est Boso', cum ille aliter dixerit.^h] Inperator huic paucas villas ad predictam urbem pertinentes et in pago Chutici positum quoddam castellum, quod Medeburu vocatur⁴ — interpretatur autem hoc: mel prohibe⁵ —; concessit quoque ei filius suimet et equivocus* aecclesiam in Helpithi⁶ positam, quam pater eius in honore sanctae Radegundis constructam, Bernhardum ipse praesens dedicare precepit antistitem. Sed cum primus ecclesiae [pater] nostrae, sicut predixi, expiraret, intercessione Annonis, episcopi Wormacensis, inperator Gisilero, moribus et natura nobili, [episcopatum] dedit. Hic consecratur in Magadaburgⁱ ab Athelberto archiantistite^k Iunio mense.]

38. (24.) [[Equidem], quia¹ de Conrado duce, qui gener cesaris iuxta Lech fluvium occisus est, pauca dixi, non incongruum esse reor, quedam tunc a me indiscussa aperire. Post longum tempus imperator ad Merseburg veniens, a quodam proditore com*perit exuvias eiusdem a Sclavis in Zuen-

*) Otto secundus add. V.

a) inimenlevo aperto calami lapsu 1. b) ita 2. A. S.; pertinentes 1. c) anquam 1. d) misnensis T, corr. V. e) ita T, postea i crasum est. f) kriolosso primo T, quod ipse corr. g) i (= id est) add. V; alnus stat in fructu 2; alnus quae stat in fructis A. S. h) stat — dixerit in una integra linea, quam prius vacuam reliquerat, inseruit T. i) magadaburg 1. k) archiantistite T, corr. V. l) a add. T.

1) Dornburg oppidum Thuringiae ad Salam situm. 2) Kirchberg castellum prope Ienam nunc dirutum; cf. Hirsch, 'Heinrich II.' I, 220 n. 4. DOII 139, 976 Aug. 1. 3) w polon. et boh. = in, krze(w) pol., křowj boh. = fructum, olsza pol., wolše boh. = alnus. 4) Magdeborn prope Roetham, haud procul a Lipsia. URS. 5) Medebor significat silvam mellis plenam (med boh., miód pol. = mel, bor = silva); Medeburu est locativus casus Sclavonica, Medeburun (IV, 5) dat. plur. Thiudisca ratione inde derivatus, ex quo Saxones nostrorum temporum etymologia vocis male intellecta fecerunt Mägdeborn. 6) Helfta vicus prope Eisleben situs.

cua¹ sub Cuchavico^a seniore sibi multum dilecto haberi; et cum auxilio illius hos in singulari prelio devictos suspendi precepit, predaeque maximam partem restituit². Sed hoc ignoro, utrum hanc eiusdem interemptores^b sumpserint, an sic casu accidente, necis eius inculpabiles, invenerint; et quia hoc ullatenus celare presumpserunt, digna morte poenas^c persolverunt.]

39. [Filiam vero suimet, uxorem eius³, a quodam Conone^{d.4}, eo quod sibi satisfacere noluisse, late diffamatam * p. 756. * et coniugem suam clam fore ab eodem dictam, cesar hoc graviter ferens sic eam expurgavit. Convocatis^e omnibus (950). regni suimet principibus⁵, primo secretis allocutionibus eandem, si huius rei culpabilis esset, diligenter inquit; posteaque cum illam adhibito Christi testimonio et sacramentis se nimis excusare vidisset, presentibus cunctis indixit, si aliquis ex numero sibi familiarium eam armis defendere voluisset, ut se firmum in die hac et in perpetuum acquirere potuisset amicum. Burchardus comes⁶ haec audiens in medium prosiliit et Cononem^f per omnia *mentitum fore, coram omnibus dixit. Ille autem cum id verum esse sacramentis affirmaret, cum eodem congressus in primo aditu dexteram mendacem perdidit et iniusticiam suimet devictus innotuit; et misericors Dominus a falso crimine hanc eripuit, quam innocencia^g vitae sibi placere fecit. Haec marito vivente suo, quamvis sepe despiceretur et laboribus crebris fatigaretur, tamen virili patientia haec sufferens honorem innatum servare conatur. Cum autem vitam hanc finiret, in aecclesia Christi martiris [Albani] in Megoncia flebiliter est sepulta; (953). cuius fusum argenteum in eius memoria ibidem est suspensum.]

40. (25.) [De prefato autem duce Heinrico^h quaedam dico, quae impie fecit in suimet regno, et in quibus valet considerariⁱ, quod supradictis omnibus non valet contradici. Patriarcham de Aquileia⁷ castrari et archiepiscopum Salz-

a) suchaulco primo scripsit E, sed ipse correxit; Euchaulco 2. A. S. b) ter add. T. c) o erasum. d) conone V. e) conculcatis E, corr. T. f) cononem V. g) innocia E, cē add. V. h) heinricho E. i) considerare E.

1) Zwenkau oppidum prope Leipzig. L. 2) I. e. recuperavit. KIND. 3) Liutgardam a. 947 Conrado duci collocatam et 953 mortuam; cf. Dümmler p. 158 et 228. Contin. Regin. a. 950 autem eandem historiam narrat de quadam nepte regis, quam Liutgardam fuisse negandum est; Dümmler p. 179. 4) Conrado filio Gebhardi; Cont. Reg. 950. 5) In urbe Wormatia. 6) Saxonem eum fuisse dicit Cont. Reg. a. 950; fortasse hic idem fuit, qui a. 982 in Calabria perit (III, 20) atque pater Burchardi comitis palatini, qui Thietmari temporibus comitatum Merseburgensem obtinuit. Conf. 'Gesch. d. sächs. Pfalzgr. (Neue Mittheil.) XVII p. 41. 7) Engelfridum, ut videtur, quem c. 944—963 sedisse dicit Gams, 'Series episc. eccl. cathol.', Ratisb. 1873.

(954). burgiensem^{a.1} precepit execari. Causas preponere^b nolo, quia ad haec promerenda non esse idoneas in veritate scio.

(955). Is cum in fine suo a Michaele^c, Ratisbonensi episcopo de tali commisso auoneretur^d, se in priori peccasse^e solum fateatur et in archipresule nichil; ignorans, quam parva² res est, in qua flagitium^f deest. Unde Davit supplex loquitur: *Ab* Psalm.18,13. *occultis meis munda me, Domine!* Huius^g coniunx, Iuthitta^g * fol. 31 d. nomine³, cum presens adesset, hanc confessionem audivit et mox viro suimet moriente, corpus eiusdem in aecclesia, quam ipse in honorem sanctae Mariae semper virginis construxit⁴, cum magno merore deposuit, et in quocumque animam eius umquam deliquisse ipsa scivit vel ab aliis comperit, lacrimis ac ineffabilibus emendavit elemosinis.]

41. [Haec in viduitate sua continenter vivens cum Hahraham^h, Frisingensem episcopum⁵, pre caeteris diligeret, invido vulgari dente admodum inculpabilis dilaniebatur. Quae cum de hac luce migraret, in die depositionis suae ab eodem antistite missam cantante sic expurgatur. Ante communionem is versus ad populum, quae merita eius fuerint, circumstantibus indixit: 'Hoc', inquit, 'delictumⁱ, quo diffamata fuit, si hec umquam^k commisit, faciat omnipotens Pater Filii suimet corporis et sanguinis salutare remedium mihi provenire ad iudicium et ad debitam^l dampnationem^m animaeque eius ad perpetuam salvationem.' Et tunc cum mentis ac corporis innocentia sumpsit unicum cunctis fidelibus remedium. Creditur populus, quamvis sero, et cum detraccione iniusta plus ei profuit, cum nocere studuerit.]

42. (26.) [*Fuit in diebus predicti cesaris quidam comes, * fol. 31 d. Hed nomine, qui aecclesiam in honore Christi adletae Viti^{*} in Heslinge⁶ constructam, quia heredem non habuit, maxima totius proprietatis suae parte dotavit et, congregatione sanctimonialium ibidem facta, eandem abbaciam mundiburdo Etheldagi, Bremensis archiepiscopi⁷, subditⁿ. Sed prepositae huic sedi geminae venerabiles matronae, quibus unum erat vocabulum Winnilgerd^o dictum, cito, pro^p dolor! obiere.

*) Septennis pueri, qui in nova Corbeia requiescit *add. 2.*

a) salb. E, z *add. V.* b) $\bar{p}$ *erasum I.* c) *michale E, corr. T.* d) *amm. V.* e) *peccasse I. f) ita W, A. S. a. 955; flacium E. g) alterum t add. T. h) h erasum. i) debitum E, corr. T. k) si um hecquam E, corr. T. l) delictam E, corr. T. m) dapn. I. n) subdidit V. o) uuin — gerd in duabus lineis E, nll T in margine adscripsit; Windilgard 2. A. S. p) *proch V saepius.**

1) *Heroldum (939—958) a. 954; cf. Dümmler p. 104, 248, 295.* 2) *i. e. rara, res paucae, conf. I. prol. v. 14. L.* 3) *Filia Arnulfi ducis (907—937), quam Heinrich a. 938 in matrimonium duxerat; Dümmler p. 80.* 4) *In abbacia Niedermünster in urbe Regensburg fundata; Dümmler p. 508.* 5) *Qui sedit 957—993.* 6) *Heeslingen vico ad fluvium Oste prope Zeven sito.* 7) *Qui sedit 936—988.*

Avus¹ autem meus cum filiam suimet, Hathui nomine, ibi educatam prius ac traditam eis succedere rogasset, ab archi-antistite prefato impetrare non potuit. Postea vero archipresul a cesare, patrino suimet, rogatus, eandem, cum iam duodecim esset annorum, II. Kal. Mai. die dominica² velavit et in proxima die ad abbatissam in patris presentia ordinavit; quod postea eum nimis penituit. Namque, ut dicturus sum, interpositis diebus quinque, Italiae decus^{*} et Saxoniae salus, Otto primus obiit. Pausat autem avia^a meimet, Iuthitta^b nomine³, in aeclesia, quam post de lapidibus, qui in hac terra pauci habentur, filia eius sumopere construxit^c, excedens ex hoc seculo VII. Kal. Novembr.⁴

973
Apr. 30.

Mai 7.

Oct. 26 (16).

Wid. II, 38.

*Aeclesia Fuldensis, pro dolor! incensa, sub eodem imperatore renovata est⁵.]

43. (27.) *Ascensionem autem Domini inperator in Merseburg fuit et, quicquid de promissione remansit, devota mente ibidem complere studuit. Exin III. feria ante pentecosten ad Miminlevo^d veniens postera die ad mensam laetus sedebat. Qua finita, cum iam vespera cantaretur, infirmari cepit et inclinare. Quem, qui astabant proxime, suscipientes deposuerunt; refocilatusque divino celeriter viatico, orantibus pro eius exitu cunctis, debitum persolvit naturae^{*} Non. Mai. IIII. feria. Sequenti vero nocte viscera eius soluta in ecclesia sancte Mariae sunt tumulata; corpus autem eiusdem aromatibus conditum ad Parthenopolim translatum est ibique honorabiliter atque lacrimabiliter susceptum marmoreoque inpositum sarcophago, sepultum est ab archiepiscopis Gerone atque Aethelberto^e ceterorumque auxilio episcoporum clerique tocuis⁶.

973 Mai 1.

Wid. III, 75.

Mai 6.

Mai 7.

Wid. III, 76.

Tagln. chr.

Wid. III, 76.

44. (28.) Aequivocus autem eius, iunior scilicet Otto, patre adhuc vivente electus et unctus, iterum conlaudatur a cunctis^f in dominum et regem. Quantum vero pro liberatione animae senioris suimet Aethelheidis^g inperatrix in vigilaverit usque in finem, dictis non valet comprehendi nec

*) Numero quodam, quem inter lineas hoc loco T scripserat, eraso N in inferiore margine adiecit: XXXVIII° ordinationis suae anno.

a) ana I. b) alterum t erasum I. c) c erasum I. d) mimlevo A; mimleue V.
e) primum e erasum I. f) accunctis A. g) adelheids V.

1) Avus sc. maternus, Heinricus comes Stadensis. L. 2) Dies dominica hic videtur dici Ascensio Domini, quae anno 973 incidebat in Kalendas Maii. L. 3) Filia Udonis I. comitis supra commemorati (II, 34) et uxor Heinrici comitis Stadensis; cf. III, 20. 4) Ex Necrol. Merseb. XVII. Kal. Nov.; apud nostrum litteram X excidisse apparet. A. 973 Iuthittam mortuam esse ex hoc loco conici nequit. 5) Incensa anno 937, renovata a. 948; cf. Dümmler p. 166. 6) De funeralibus cum taceat Widukindus, ex fonte Magdeburgensi haec hausta esse crediderim.

factis. *Quicquid enim honoris sibi vel proventus secularis * fol. 32.
 umquam provenit, non ullo suimet merito, sed Daviticis
 Psalm. Christo asscripsit laudibus: *Non nobis, inquit, Domine,*
 115, 1. *non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Si in me facundia,
 scientia et memoria convenirent, in explicanda cesaris laude
 deficerent. Sicut dominus, sic et^a principes eius fuerunt.
 Non eos ciborum seu aliarum rerum superflua varietas, sed
 Hor. od. II, in cunctis delectabat aurea mediocritas. Omnes, quae leguntur
 10, 5. virtutes, his degentibus florentes, hiis obeuntibus marcesserunt.
 Hii etsi corporaliter non vivunt, supersunt animae immortales
 bonorum propectu operum beata aeternitate gaudentes.

45. Sed ut concludam^b sermonem, post Carolum Magnum
 regalem cathedram numquam tantus patriae rector atque
 defensor possedit. Precedentibus mortem eius, ut predixi,
 plurimis optimatibus omnes, qui superfuerunt, tantae iucundi-
 tatis haud^c inmemores, novam hanc^d normam, quae seque-
 batur, nec voluerunt neque sequebantur, sed ad exitum vitae
 suimet ab recta antiquae veritatis et iusticiae semita sua
 sponte non deviabant. Impleri tunc namque videbant, quod
 a quodam sapiente presago futurorum scriptum est: *Primum*
 est aureum seculum, deinc aereum postque ferreum sequitur. fol. 33.
 Audiat unusquisque fidelium veredica^e beati Gregorii monita:
Cum augentur dona, raciones crescunt donorum, et in com-
 missis^f se nimis peccasse perhorrescat et pro anima in-
 peratoris Deum supplici mente deposcat, ut flagicia servi
 peccatoris innumera^g, quae in tot sibi subditis rebus preca-
 veri nequiverant, clementer ignoscat, regnorumque dominator
 omnium populis presentibus atque futuris pervigil piusque
 custos assistat! Et tu, quicumque mihi succedas, tanti
 memor beneficii, animae eius recordationem fidei mentis
 Aug. 10. custodia serves maximeque in festivitate Christi adletae
 Laurentii, cuius intercessionem obnixè postules, ut sicut eo
 die meritis ipsius hostium huic concessa est divinitus victoria
 visibilium, ita sibi a Deo donata, quam semper optavit, rem-
 missione, laqueos inimicorum mereatur invisibilium evadere
 a sinistrisque^h segregatus, in die iudicii collocetur aⁱ dextris
 Dei patris^k. *

*) Incipit prologus libri tertii de Ottone secundo 2.

a) et. et A.   b) concludam A.   c) vox haud erasa in cod. 1. exstat apud A. S.
 d) hac I.   e) veredica V.   f) commissis I.   g) innuma I. linea super u erasa.
 h) asinisque A, corr. T.   i) ad I.   k) voces Dei patris a T additae postea erasae sunt.

- * p. 758. *Tertius in numero regum, sed proximus Otto
 Nomine, scribatur^a, et digna laude locetur
 Sede patris magni, vivens per secla secundo^b
- fol. 33'. *Successu, miseris qui profuit omnibus horis.
- 5 Huius prima bonis laetantur, triste supremis
 Advenit, nostris criminibus undique magnis.
 Tunc luit hic mundus, quod sprevit recta malignus.
 Ultrici gladio perierunt plurima regno.
 Nulla patet nobis certissima causa, peritis
- 10 Cunctis est visum, Mersburgi flebile damnum
 Ex quo sustinuit, quod pax pia longe recessit
 Finibus e nostris, late regnabat et hostis.
 Quis valet effari, seviret ut iste crudeli
 Funere, cum [Christi] templis nec parceret almi.
- 15 Congressi mutuo ceciderunt atque duello
 Ex nostris multi, Saracenis exuperati.
 [* Vere felices, qui Christum semper amantes
 Tranquillae pacis retinent optata, timoris
 Funditus ignari pulsantis corda maligni,
- 20 Plus quam tricenos qui nunc turbaverat annos
 Antecessores nostros, et, pro dolor! hostes
 Armavit, nostras quoque nunc infringere terras.
 Qui caelos ferris coniunxit^c, ponat ut istis
 Finem supplicii, optet modo quisque fidelis.]*

man. T.

fol. 34,
man. A.

LIBER III.

1. (1.) *Tertius regni procurator nostri, Otto secundus, sit codicelli materies mei¹. Qui iuvenis viribus corporis cluens eximiis, primo quae sunt proterva sectatur, largitusque plurima pietatis opere², absque temperamento matura fugit consilia; deindeque castigatus a multis, inposito sibi laudandae virtutis freno, nobiliter in diebus suis conversatus est; sicut in sequentibus explanabo.

*) Expl. prologus. Inc. lib. terc. 2.

a) Tertius in numero, sed nomine proximus Otto A me scribatur A, corr. T. b) felicit A, corr. T. c) c erasum.

1) *Deficiente Widukindi opere Thietmaro ad hunc librum conscribendum minores fontes relinquebantur, inter quos praeter Necrologia Chronicon Halberstadense et Tagimonis chronicon Magdeburgense deperdita novimus; ad c. 1 etiam diplomatistae usus est. Praeterea autem aliquos ei annales brevissimos praesto fuisse nonnullis indicibus commoveor ut suspicer.*
 2) *Largitus sensu passivo. Sensus videtur esse: plurima ei donata sunt a parentibus. L.*

(979). Piae genitricis suae instinctu, cuius gubernaculo vigebat, Miminlevo^a, ubi pater suus obiit, iusto acquisivit concambio decimasque, quae ad Herevesfeld^{b.1} pertinebant; et congregatis ibi monachis, liberam fecit abbaciam datisque sibi rebus necessariis, apostolico confirmavit privilegio^{c.2}.

(979). Insuper licentiam archiepiscopum eligendi confratribus Deo famulantibus [Magadaburg] precepto inperiali presente archiepiscopo dedit Aethelberto³, et cum uno libro, qui^d hodie ibidem est, in quo sua inperatricisque Theuphanu imago auro splendet formata, munus affirmavit. Quod gratia cesaris et in presentia eius archiepiscopus, preparatus ad missam, cum perlecto euangelio more solito optime predicasset, recitato coram precepto inperiali, *quo electio * fol. 3. continebatur, ostendit eundemque, quicumque temerarius hoc umquam auderet infringere, terribili excommunicatione damnavit, cunctis prosequentibus 'Amen! fiat! fiat!' consolidavit.

DDOII. Pauperem adhuc episcopatum Merseburgiensem largiflua pietate respexit et eius provisorio Gisilero, quia hunc multum dilexerat*, Suencuam civitatem⁴ cum appertinentibus cunctis ad servitutem sancti Iohannis baptistae tradidit et, quicquid Merseburgiensis murus continet urbis cum Iudeis et mercatoribus ac^e moneta et foresto inter *Salam ac Mildam * p. 75. fluvios et Siusuli atque Plisni pago iacenti⁵, Chorin⁶ et

*) *Erasa in margine sinistro una linea N hic inserit in margine inferiore: primo abbaciam in Palithi⁷, dein*

a) miminleue V. b) Hereues fel A; heresfeld V. c) precepto A, corr. T. d) quod A. e) ita T, A. S.; cum A.

1) *Hersfeld monasterium ad Fuldam fluvium situm.* 2) *Diploma imperatoris et bulla papae, quibus fundatio monasterii Memleben confirmatur, non iam inveniuntur; 979 Mai 20 (DOII 191) Otto tres capellas cum omnibus decimationibus in pagis Friesenfeld et Hassegau, quas a monasterio Hersfeld concambio acquisiverat, 'ad quandam locum Mimelevo dictum . . . , ubi idem senior noster ultimam humanae sortis ingressus est viam, . . . in ius et dominium abbatis monachorumque, quos inibi ad dei servitium collegimus, donando' tradidit.* 3) 979 Nov. 19 (DOII 207). 4) *Zwenkau; v. DOII 89, 974 Aug. 30: civitatem Zuenkova nuncupatam in regione Chutizi et in comitatu Gundherii comitis sitam.* 5) *DOII 90, 974 Aug. 30: forestum in eodem episcopatu et in comitatu Gunterii comitis et in pago Chutizi situm — inter Salam ac Mildam fluvios ac Siusli et Plisni provincias iacentem. Siusili pago, qui Chutizi pagum ab aquilonari parte terminabat, Thietmarus VIII, 50 regionem circa Eilenburg sitam attribuit, quae in DOI 231 (961 Iul. 29) Quecizi pagus dicitur; de finibus eius nihil certi constat. Plisni pagus in utraque ripa fluvii Pleisse circa urbem Altenburg iacebat. Conf. Böttger, 'Diöcesan- u. Gaugrenzen' IV.* 6) *Kohren oppidum inter Altenburg et Rochlitz.* 7) *Pöhlde vicus inter Nordhausen et Northeim situs; abbatiam eam Otto II. a. 981 Sept. 23 (DOII 259) archiepiscopo Magdeburgensi dedit.*

Niriechua¹, Bucithi² et Cothug³ ac Borintizi⁴ et Gunthorp^{a.5} permisit, ei [haec omnia] scriptis *manu propria conroboratis affirmans.

2. (2.) Interim Gero, Agripinae sedis egregius^b provisor, (975). obiit⁶; de quo quia pauca prelibavi, quae tunc reservavi, paucis edicam. Hic crucifixum, quod nunc [stat] in media, ubi ipse [pausat], aeclesia, ex ligno studiose fabricari precepit. Huius caput dum fissum videret, hoc summi artificis et ideo salubriori remedio nil de se^c presumens sic curavit. Dominici corporis porcionem, unicum in cunctis necessitatibus solacium, *et partem unam salutifere crucis coniungens posuit in rimam et prostratus nomen Domini flebiliter invocavit et surgens humili benedictione integritatem promeruit. Is dum capellam clara iam luce intraret suam, Victorem sanctum, ut suis post intimavit fidelibus, cum zablo^{d.7} dimicantem atque vincentem vidit.

3. Huius obitum cuidam abbatissae Gerbergae^{e.8}, quam propter castitatem mentis et corporis idem multum dilexerat secumque sepe detinuit, diabolus bonorum invidus omnium, sicut prius^f solebat in ceteris, prodidit: 'Vellem tibi meum aperire secretum, ni te scirem cuncta hactenus numquam servavisse commissa. Sed si fideliter hoc continere mihi promittis, ea dico ratione^g, quandocumque alicui vis aperire, vitam tibi me non dubites tollere. Gero, tuus familiaris, in hoc anno tantam incidit infirmitatem tres dies, ut mortuus credatur; et si ab aliquo hoc spacium custoditur, tale potest securus evadere periculum.' Sed ancilla Christi verbis obstupefacta talibus fidei se silentio haec promisit omnibus occultare. Haec cum eundem videret evanescere, directo mox itinere archiepiscopo universa narravit. Quod diabolus intelligens in tantum eam cecidit, ut post *innumeros^h dies vitam hanc fragilem vita mutaret aeterna. Archiepiscopus autem in die depositionis eius missam celebrans meritum eius cunctis asstantibus indixit indulgentiamque ei ab his postulavit, et ipse fecit.

4. Post haec infirmitate predicta gravatus, se Evurgero^{i.9} custodiendum commisit. Qui eundem acri dolore defatigatum quasi mortuum lavari feretroque inpositum ad

a) et Gunthorp erasum in 1 ex A. S. supplevit iam Ursinus. b) egregius 1. c) deest 1; recte suppleverunt iam 2 et A. S. d) ita A, zablo corr. V. e) gerbege 1. f) pius A, corr. T. g) ut addit V. h) paucos A. S. a. 974, Ann. Magd. a. 971. i) euerg. V.

1) Nerchau oppidum in dextra ripa Muldae infra Grimman. 2) Poetzschau inter Rötha et Grimma (Urs.), an Pautzsch prope Grotzsch? 3) Gautzsch inter Leipzig et Zwenkau (Urs.)? 4) Brandis oppidum inter Leipzig et Wurzen. 5) Gundorf inter Leipzig et Schkeuditz. 6) Anno 975; Ann. Colon. (SS. I). 7) I. e. diabolo. L. 8) Coloniensi, ut videtur, ceterum ignotae. 9) Eidem fortasse, qui a. 985—999 archiepiscopatum Coloniensem obtinuit.

975. aecclesiam portari posteraque die sepeliri iussit. Hic, ut aiunt populi, tertia nocte quasi de gravi somno expergiscens audivit sonantem campanam et, ut aperirent ei velociter, terna exclamacione rogavit. Obstupefactus is, qui audivit, Evurgerum prefatum custodem aecclesiae, ut episcopo laboranti succurreret, interpellavit. Qui eundem per omnia fuisse mentitum affirmans magno percussit baculo; sicque
 Iun. 29. quievit divae presul memoriae III. Kal. Iulii¹. Apparuit autem [is] mox Liudulfo abbati² dicens: 'Requiem eternam nobis cantate!' et evanuit [ab oculis eius. Huius vice Warinus³ eleccione et inperatorio munere protinus ungitur]^{a. *}
 (975 5. (3.) *Mortuo quoque Roberto, Magontinae sedis archi- * fol. 31
 Iun. 13). presule⁴, inperator cancellarium suimet nomine Willigisum⁵, multis hoc ob vilitatem sui generis rennuentibus, eidem prefecit aecclesiae. Sciebat enim Petro attestante^b, quod *non est personarum acceptor Deus*, sed omnes se ex corde diligentes pre caeteris amat, incomprehensibili honore remunerans. Qualiter autem *hunc pastorem futurum divina pietas pre- * p. 70.
 Acta ap. signaverit, non est silendum. Huius mater, quamvis pauper-
 10, 34. cula, tamen, ut in sequentibus apparet, bona, dum eundem in utero portaret, vidit per somnium, quod sol e sinu^c suimet fulgens totam radiis flammantibus repleret terram. Et in ea nocte, qua [haec] talem peperit infantem, simili procreacione totum hoc iumentum, quod ipsa in domo sua habuit, quasi gratulabundum dominae respondit. Ille, qui tunc natus est, sol erat, quia sanctae predicationis suae radiis corda multorum a Christi caritate torpentium illuxit. Et idcirco in eius nativitate masculini sexus mirabilis multitudo gignitur, quia vir Dei ad salutem patriae totius summa predestinatione regnaturus exoritur. Felix mater, quam Dominus pre caeteris contemporalibus suis in tantum * visita- * fol. 36
 vit, ut prolem nobilioribus coequalem vel etiam nonnullis meliorem pareret et ostensae [sibi] visionis spem oculis et re ipsa veram esse probaret. Sed haec alias dico^d.

*) *Erasis in marg. sin. 4 versibus N in inferioribus huius et sequentis paginae marginibus adiecit haec: Anno medii Ottonis II. Heinricus Bawariorum dux captus est et ad Gilhiem⁶ deductus caute custoditur. In hoc anno hiemis asperitas longa fuit et sicca et magna nix effunditur caelitus.⁷ Idem eraso in dextro huius imae paginae margine numero DCCCCLXXX^o in summo sequentis marg. addidit DCCCCLXXV^o.*

a) ab — ungitur in ultimis paginae lineis una et dimidia antea vacuis relictis add. T.
 b) alterum t add. T. c) essinu A. d) pleo A, corr. T.

- 1) *Ex Necr. Merseb., cf. Necr. Gladbac.* 2) *Corbeiensi 965—983; v. II, 18.* 3) *Archiep. Col. 975—985.* 4) *Qui sederat 970—975.*
 5) *Cancellarius fuit 971—975, archiepisc. Magont. et archicapellanus 975—1011.* 6) *Ingelheim; pro Ingelhiem falso lectum in Gilhiem.*
 7) *Ex Ann. Quedlinb.; cf. Ann. Hild. a. 974 et 975.*

6. (4.) [Inperator^a prima expedicione Buschuth civitatem 974. cepit¹. Secunda]² Danos sibi rebelles petens, ad Sleswic 975. properavit^{b.3}. Ibi etiam hostes suos foveam, quae ad^c defensionem patriae parata^d est⁴, et portam, quae Wieglesdor^e vocatur⁵, armis preoccupare videns consilio Bernhardi^f ducis et avi meimet Heinrici comitis omnes has munitiones viriliter exuperat^g.

In hoc itinere prima malae irrisionis in clericos exclamatio attollitur et a malis hominibus hodie servatur. Admodum miserabile est, cum aliquid boni a iustis inventum in usum ad modicum habetur, statim ut nimis detestabile a maxima multitudine repudiatur. Quod Deo autem displicet et hominem ad promerendam reatus sui penam protrahit, hoc discit et [ut] ruminando firmat. Quamvis [vero] multi irrisiones non serio faciant, tamen sine peccati macula has nulla^{*}tenus peragunt.

Urbem unam in hiis finibus cesar edificans presidio firmat. Brun presul supra memoratus⁶ VII. Id. Martii⁷ obiit, et Erp, prepositus Bremensis, intercessione Aetheldagi archipresulis ordinatur. Temporibus hiis ego natus sum VIII. Kal. Augusti, mense Iulio.

Mart. 9
(Febr. 14).

Iul. 25.

7. (5.) *Anno^h vero dominicae incarnationis DCCCCLXXVI^o 976. Heinricus, dux Bawariorum, honore et communione privatus, Boemiam fugit⁸. Quem inperator ibidem valido petens exercitu cum duce Bolizlavoⁱ manentem, nil ibi prorsus in neutro horum profecit, sed magnam Bawariorum catervam, sibi ad

a) inperator — cepit *T* scr. in una linea rasa, secunda sequenti lineae idem anteposuit.
b) uenit *A*, corr. *T*. c) a *A*, ad corr. *T*. d) munita *A*, corr. *T*. e) Heggedor 2.
f) n add. *T*. g) in cod. 1 hic exstat spatium vacuum dimidii et duorum versuum, quorum ultimus erasus.
h) pergit *A* in initio quintae lineae. i) bolizlavo *A*, v super u posuit *V*, tandem utraque littera crasa est; et ita postea semper u deletum est.

1) Boussu ad fluvium Haine in pago Hennegau. Expeditionem illam Otto fecit contra Reginharium III. et Lambertum, filios Reginharii II. Longicollis, qui ab Ottone I. a. 958 in Bohemiam relegatus erat. Illi tunc ex Francis reversi occisis Wirinhario et Reginoldo, quos Otto I. terrae illi praefecerat, bona paterna et comitatum Hannoniae recuperaverant, ab Ottone II. autem iterum expulsi sunt. Conf. VIII, 46, Gesta episc. Camerac. (SS. VII) I, 95, Ann. Altah. (SS. XX) 974. 2) Quae hoc loco postmodum noster inseruit, ex Ann. Quedl. petita sunt; cf. Ann. Weissenb. et Lamberti (SS. III), a. 974. 3) V. Lamberti Ann. a. 975 (Altah. 974), et Theodorici monachi Trondhemiensis historiam apud Langebek SS. rer. Danic. V p. 316; quem locum optime illustravit I. Asmussen, 'Archiv f. Staats- u. Kirchengesch. d. Herzogth. Schleswig, Holstein u. Lauenburg' I p. 252 sq. L. 4) Vulgo dicitur Danevirke. L. 5) Wieglesdor, Fifeldor, Heggedor, Aegidora, Oegisdyr nominibus Oceani portam significari, illam autem non portam veram fuisse, sed fluvium Eider dici I. Grimm, 'Mythologie' 4 I. p. 198 probavit. -6) Episcopus Verdensis; v. II, 31. 32. 7) Ex Necrol. Merseb.; v. VII, 34. 8) Conf. W. v. Giesebrecht, 'Gesch. d. deutschen Kaiserzeit' 5 I p. 576—580; Riezler, 'Gesch. Baierns' I, 361—369.

976. auxilium huc venientem et iuxta Pilisini¹ urbem castra metatam, dolo cuiusdam militis Bolizlavi sic perdidit. Vespere facto Bawarii se lavantes nulla custodum securitate fruuntur; et ecce hostis loricator adveniens nudos eosdem in tentoriis et in virentibus pratis occurrentes prostravit et cum omni preda laetus et incolomis revertitur. Inperator autem, audita tantorum strage virorum et quod nulla sibi via redeundi patuit, recto itinere ad civitatem suam, quae
977. Camma dicitur², venit et in proximo anno prefatum ducem
978. ad Pataviam³ confugientem subegit. [In consequenti anno H. dux et Ekbertus comes et Henricus presul⁴ apud inperatorem accusati Magadaburg capti sunt et exilio deputati longo^a.]⁵
- (978). 8. (6.) *Post haec [autem] inperator omni studio ordinavit expeditionem suam adversus [Lutharium]⁶, regem Karelingorum⁷, qui in Aquisgrani palacium et sedem regiam, nostrum semper respicientem dominium, valido exercitu presumpsit invadere sibi que verso aquila designare. Haec stat in orientali parte domus morisque fuit omnium hunc locum possidentium ad sua eam vertere regna. Quem celeriter abeuntem cesar insequitur depopulatis omnibus et incendio consumptis usque ad Parisiam sedem. In illo itinere multis infirmitate nimia compressis Brun, comes Harneburggiensis, miles per cuncta laudabilis⁸, obiit II. Kal. Decembr.⁹ Reversus inde inperator thriumphali^b gloria, tantum hostibus incussit terrorem, ut numquam post talia incipere auderent; recompensatumque est hiis, quicquid dedecoris^c prius intulere nostris.
- (973). Interim Augustanae pastor aecclesiae Othelricus, gemma sacerdotum, L^o ordinationis suae anno excedens a seculo, fructum laboris devoti Christo remunerante percepit [III. Non. Iulii]^d.¹⁰ Henricus autem huic succedens, parvo tempore sedebat, ut post enucleabo¹¹.

* fol. 37
p. 76L

Nov. 30.

Iul. 4.

a) In cons. — longo *T* in margine sinistro addidit. b) *ita V*; thriumphali *A*. c) *ita V*; decoris *A*. d) III. non. Iulii in loco vacuo add. *T*; proxima quoque verba postea inserta esse fortasse conieceris ex verbo enucleabo in margine posito.

1) Pilsen. 2) Chamb oppidum ad fluvium Regen situm. 3) Passau. 4) Episcopus Augustanus 973—982. Noster hic vero cum illo, qui tres tantum menses custodia tentus est, confudisse videtur Henricum Minorem (de quo v. III, 24 et IV, 3). Conf. Vitam Udalrici (SS. IV) c. 28, Herimann. Contr. (SS. V) a. 978. L. 5) Ex Ann. Quedl.; cf. Ann. Hild. a. 978. 6) Hoc nomen fortasse ex Ann. Quedl. Thietmarus adiecit. 7) Haec expeditio facta est a. 978. V. Ann. Hildesh., Lamberti et Colonienses (Alth.) et quae de ea fusiùs narrantur in Gest. episc. Camerac. (SS. VII) I c. 97—98. L. 8) Thietmari proavus; v. IV, 16. 9) Necrol. Mers. III. Kal. Dec., Necr. Luneb. V. Kal. Dec. 10) Ex Necr. Mers.; annus fuit 973, v. Vitam Udalr. (SS. IV) c. 27. 11) Quod tamen omisit noster. Conf. supra c. 5 (7) not. et infra c. 12 (20) not. L.

9. (7.) *Accusatus apud inperatorem Gero comes¹ a (979).

Waldone et in loco, qui Sumeringe dicitur², ortatu Aethelberti archipresulis et Thiedrici marchionis captus, patri meo patruoque³ firmiter est commissus. Deindeque convocatis ad Magathaburg cunctis regni principibus congressi sunt hii^a iudicio in insula quadam singulari certamine, vulneratusque in cervicem bis Waldo ardentius insequitur hostem percuciensque ictu valido capud prostravit eundem. Interrogatus autem Gero comes ab eodem, si plus potuisset pugnare, coactus est, quod iam defecisset, profiteri. Waldo tum egressus aqua refocilatur depositis armis et post tergum mortuus cecidit. Tunc Gero iussus est decreto iudicum et voce inperatoris a carnifice quodam decollari III. Id. Augusti⁴. Haec pugna nullo^b nisi tantum archiepiscopo Aethelberto et Thiedrico placuit marchioni; correptusque est inperator ab Ottone, Bavariorum duce, Liudulfi filio⁵, [eodem die venienti,] et a comite Bertoldo⁶, quod ob tam vilem causam tantus vir umquam damnari debuisset. Libet paucis exponere Liudulfi Corbensis^c meritum *patris, cui multum vigiliis ieuniisque laboranti plurima Deus dignatus est revelare. Hic in die prefati certaminis cum diluculo missam humiliter et timorate, ut semper solebat, celebraret, vidit super altare comitis capud Geronis finitaeque hac aliam pro defunctis cantavit; exutisque sacerdotalibus vestimentis, cum silentio exivit congregatisque fratribus obitum eius indicavit orationemque pro eo fieri communem suppliciter postulavit. Decollatio autem eius in ipso solis occasu fiebat.

Aug. 11.

10. [*Pro cuius memoria soror eius Tetta et coniunx eius Aethela^d monasterium in loco qui Eleslevo dicitur⁷, ubi ipse requiescit, construentes ... partem^e totius suimet hereditatis tradidere Deo eiusque precursori dilecto, hoc privilegio et imperiali precepto ea ratione firmantes, ut abbacia ibidem liberaliter facta inperatoris suorumque potestatem ac tutelam respiceret successorum. Comitum prefati

a) hi duo 2, A. S. a. 979. b) nulli V. c) corbeiensis V; abbas Nove Corbeie 2. d) prius e erasum I. e) in I. ante partem spatium trium fere litterarum vacuum relictum est, decimam partem A. S. l. l., omnem suam hereditatem Ann. Magd.

1) Qui in DO I. 387 (970 Ian. 25) et DO II. 115 (975 Iul. 15) comes in pagis Northuringa et Mrozini occurrit. 2) Sömmeringen vicus olim inter Kl.-Dedeleben et Pabsdorf (inter Halberstadt et Schöppenstedt) situs; Schmidt, 'Urk. d. Hochst. Halb.', Register. 3) Sifrido comiti et Lothario, fratri eius, filiis Lotharii de Waldebike. URS. 4) Necrol. Magd. III. Id. Aug.: Gero et Waldo. Annus fuit 979; cf. Ann. Hild. et Lamberti. 5) Ex Ida genito (cf. II, 4); qui post mortem Burchardi II. a. 973 ducatum Alemanniae, Heinrico autem deposito a. 976 etiam Bavariae acceperat. 6) Babenbergensi; cf. II, 21. 7) Congregationem sanctimonialium in propria urbe Alsteben ad Salam fluvium sita in honore S. Iohannis baptistae a comite Gerone ipso iam fundatam esse testatur DO II. 190 (979 Mai 20). L.

corpus post tres annos, cum iuxta illud contactalis sua poneretur, integrum una cum vestimentis inventum est.

980. Inperante tunc predicto Ottone VI annos¹, Lutharius rex cum filio suimet^a ac muneribus magnificis ad eum venit, et sibi satisfaciens amicitiam eius *firmiter acquisivit. Et in hoc anno cesar noster Italiam pergens numquam has regiones, pro dolor! amplius invisit.]

Tagin. chr. 11. (8.) [Post haec] *prefatus antistes^b Aethelbertus^{c. 2}, * fol. 39, man. A.

981. inperatore iam Roma commorante, terciodecimo suae ordinationis^d anno, suos docendo et confirmando ac Gisillero^e presulis³, quia [tunc] cum cesare fuit, diocesim perlustrans,

Iun. 20. XIII. Kal. Iulii in Merseburg missam celebravit^f proximamque noctem cum Hemuzone, venerabili laico, in Chruvati^{g. 4} laetus duxit; crastinoque die exurgens tristis capitis nimium queritur dolorem, et tamen abibat; cumque Cirmini villam⁵, ad Frekenlevo^{h. 6} pergere cupiens, preterisset, ni cito a suis sustentaretur, ex equo paulatim declinans in terram cecidisset. Is vero tapeto superpositus, completis[que] omnibus, quae a clericis dicenda erant, fideliter migravit ad Christum

Iun. 21. XII. Kal. Iulii^{i. 7}. Huius corpus ad Ivikansten^{k. 8} delatum atque sacerdotali apparatu vestitum navigio ad Magadaburg usque deductum est, flebiliterque a confratribus et maxime a monachis susceptum, commendatum est ab egregio sanctae Halverstidensis aecclesiae episcopo Hilliwardo, favente sibi Hardingo abbate⁹ venerando, in medio aecclesiae coram altari apostolorum Philippi et Iacobi. Quanta sollicitudine idem sibi sub*ditis invigilaret gregibus, lector attende! Sepenumero ad ovile sancti Iohannis baptistae sanctique Mauricii noctis silentio venit, duobus tantum comitantibus, qualiterque confratres¹ ad matutinam convenirent vel, qui in dormitorio remanerent, ex improvise perspexit; et si bene fuit, Deo gratias egit, sin autem, culpabiles digna castigatione redarguit.

* fol. 39.

a) sul imet in duabus lineis I. b) Prefatus autem A. c) aethlbertus I. d) consecrationis A, corr. T. e) alterum I in hoc nomine semper fere erasum est. f) caelebrauit A. g) ita etiam Gesta arch. Magd.; chorrueti V; Cruwati Ann. Magd. a. 981; Crowate Ann. Sazo; Erderwaite 2. h) frankenleue V. i) ita Thietmarum dictasse scriba male audiente aut certe dictare voluisse consentaneum est; innit I. k) geviksten V. l) fratres A, c̄ add. T.

1) Scilicet ex morte patris sui. L. Dicit noster annum 980, quoniam haec usque ad finem capitis ex Ann. Quedl. a. 980 sumpsit; cf. Ann. Hildesh. 2) Magdeburgensis (968—981). 3) Merseburgensis (971—981). 4) Kl.-Corbetha vicus in sinistra ripa Salae inter Merseburg et Halle situs. 5) Zscherben prope Halle; quod nomen Schermen debet scribi, nisi secutum esset analogiam nominis vici Zscherben prope Merseburg, quod ex Sciervene (Chron. Gozecense c. 8, SS. X) ortum est. 6) Freckleven ad Wipperam infra Sandersleben. 7) Necrol. Mers., Magd., St. Maximini Trevir. 8) Giebichenstein prope Halle. 9) St. Iohannis Magdeburgensi (inde ab a. 968).

12. Sed clerus et populus tanti patris funere turbatus Tag. chr.
 Ohtricum^a confratrem et tunc imperatori fideliter servientem 981.
 communiter eligerunt in dominum et archipresulem; quamvis hoc nullo modo posse fieri predictus archimandrita, dum adhuc viveret beneque valeret, multis ex eorum numero publice predicaret. Cum enim episcopus et Ohtricus numquam convenirent moribus, magna confratrum et hospitem, quia magister fuit scolae, caterva bene elaborata, maluit idem exire, quam in monasterio permanere. Huic cesar cum apud archiepiscopum licentiam sibi famulandi [vix] impetraret, contigit in die resurrectionis sanctae, episcopum ad missam paratum, subdiacono, ut mos est, sanctam crucem coram tenente, ambabus eandem complectens manibus, ut Ohtricus et Ico^b numquam sedem possiderent suam, lacrimis postulat profusis. Peracto autem divino pleniter ministerio, cum idem ad mensam sederet, prefatos numquam sibi successuros palam cunctis presentibus innotuit. Qualiter autem hoc sibi fuerit revelatum, non aperuit, nec umquam mihi aliquis intimare potuit. Post mortem quoque eius Walterdo sibi dilecto¹, qui et Dodico vocabatur, ut ipse mihi pro vero narravit, in somnis idem cuncta, quae in hac re vivus prenuntiaverat compleri, talibus affirmavit. Hic in lecto positus excessu mentis vidit archiepiscopum in australi ecclesiae ianua, quae cimiterium respicit, stantem, eundemque quasi Romam cum baculo suimet pergere cupientem hiis^c exasperavit verbis: 'Mi Dodico, ut quid^d meum alio^e prebebis honorem?' Cui respondens is: 'Nonne', inquit, 'in tristi meo habitu non voluntatem, sed oboedientiam^f solum, senior carissime, vales considerare?' Ad haec archiepiscopus tunc prosequitur: 'Pro certo', dicens, 'scias, Ohtricum sedem numquam possessurum meam.'

13. Universus autem clerus et populus, ut supra me- Tag. chr.
 moravi, completa electione, miserunt Ekki^ghardum, qui dice- fol. 40'
 batur Rufus, cum consortio aliorum fratrum et militum, qui hanc imperatori nunciarent et de promissis ammonerent. man. C.
 *Qui cum Italiae partes, ubi cesar tunc commorabatur, man. A.
 itinere *adtingerent^g, Gisileri suffragium, qui apud imperatorem tunc plurimum valebat, implorantes, legationis suae secretum [ei] aperiunt. Promissa ab eo est hiis^c fidelis intercessio completurque sibi cunctis proxima in omnibus benevolentia^h. Namque ut audita cesaris auribus instillavit, p. 763.
 pedibus supplex advolvitur, *promissa et diu expectata longi

a) h semper erasum 1.   b) Leo 2; Hico Ann. Magd. a. 982 et Gesta arch. Magd.; Iko presb. Nocr. Mers. ad Nov. 3.   c) alterum i add. T.   d) qd 1.   e) alii V.
 f) o erasum 1.   g) ita V; antingerent A.   h) benlu. radendo alqs. corr.

1) Postmodum praeposito 984—1012, archiepiscopo 1012; cf. VII, 17.

981. laboris premia postulans^a, Deo hoc consentiente, protinus impetrat. Egressus autem interrogatur a nuntiis et maxime ab Ohterico, qui se fidei suimet firmiter commendavit, si quid in sibi creditis proficeret, quod vix suis necessitatibus in hoc subveniret, respondit. Corruptis tum pecunia [cunctis] primatibus maximeque Romanis, quibus cuncta sunt semper venalia, iudicibus, qualiter ad archiepiscopatum aliqua ratione veniret, primum secreto *revolvit, deindeque palam domni * fol. 41 papae Benedicti septimi¹, qui^b sic vocabatur ex numero precedentium equivocorum, obnixè petit auxilium, quod, cum totius consilio senatus si posset impendi, ex sua parte sibi paratum fore et hic promisit.

Tag. chr. 14. Positum est Romae concilium generale²; sapientis-
(Sept. 9).
Lament. 4, 1. simi conveniunt, impleturque illa Ieremiae prophetia: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus*, et caetera. Nam cum iudices ab apostolico interrogarentur, si liceret Gisillerum promoveri ad archiepiscopatum, quia certam non haberet tunc sedem, sed ab episcopo iniuste, ut semper sit questus, ablatam Hildiwardo, caruisset hactenus quam possiderat: tunc hoc auctoritate canonica percipere iure meritoque verbis affirmabant et exemplis, Davitica transgredientes monita: *Recte iudicate, filii hominum*; et illud:

Psal. 57, 2.

Hor. Sat. II,
2, 8. 9.

Corruptus iudex nequid discernere verum.

Lector, crede mihi, quod piget atque pudet me his longe inferiorem hoc verbis exponere, quod hii ob presentem ac futurum pudorem noluerunt omittere. Merseburg, quae usque *huc liberaliter^c dominabatur, aecclesiae Halverstidensi, sede * fol. 41 episcopali destructa, subditur, et Gisillerus, eiusdem non pastor sed mercenarius, ad maiora semper tendens, desiderata IIII. Id. Septembr. percepit³, proverbii non memor illius: *Quanto alcior gradus, tanto gravior fit casus*. Certe si voluisset is in cura sibi credita persistere, omnem scrupulum in aliquo sibi umquam obsistentem imperatoris auxilio potuisset expellere magnamque securitatem ac rerum affluentiam cunctarum sibi suisque successoribus efficere. Sed quia Dei iudicia sunt hominibus occulta, numquam autem iniusta, non illo^d solum, sed communibus nostrimet inputo peccatis, quibus, domesticis quicquid adversi accidit, iuste asscribitur.

Sept. 10.
Prov. 16, 8.

Tag. chr.

15. Ohtricus vero Beneventum postea veniens infirmatur. [Confrater] meus, nomine Huswardus, [ut mihi retulit,] vidit

a) postulas A, corr. T. b) quia A. c) libera 2, A. S. l. l. d) illi V.

1) *Qui sedit* 974—983. 2) 981 Sept. 9; cf. Iaffé, 'Regesta' 2 I p. 482, nr. 3808. 3) *Ex Taginonis chronico, qui bullam Benedicti VII (Iaffé 2 I p. 484, Schmidt, 'Urk. d. Hochst. Halb.' I, 31) legerat.*

[is] assistere sibi Aethelleken^a, prepositum quondam nostrum¹ 981. sed tunc defunctum, annonam sancti Mauricii eminus sibi porrigentem. Expavescens tali visione idem: 'Cernis,' inquit, 'frater, aliquid?' et exponens ei ordine cuncta: 'Ve mihi,' dixit, 'misero et peccatori, quod unquam monasterium meimet et obedientiam ob ambitionem^a dereliqui, et si divina largitas aliquam mihi concedere dignatur sanitatem, supplex huc venio numquamque recedo.' Talia prosequutus infirmitate validiori opprimitur et post paucos dies in prefata civitate Nonas Octobris² moritur ac sepelitur, non ullum sapientia³ atque facundia sibi relinquens similem. Oct. 7.

16. (9.) Gisillerus autem accepta ab imperatore licentia Magadaburg II. Kal. Decembris³ Thiedrico Metensis aecclesiae episcopo⁴ comitante venit. Fuit hic amicus cesaris et valde ei carus unusque ex numero corruptorum, qui mille^b talenta auri atque argenti pro veritatis obumbratione ab archiepiscopo percepit. Cui quidam, cum ab eodem iussu imperatoris ad matutinam ioculariter benediceretur: 'Saciet te', inquit, 'Deus in futuro, quem hic omnes non possumus auro.' Tunc omnia nostram prius aecclesiam respicientia divisa sunt miserabiliter, Sclavonicae ritu familiae, quae accusata venundando dispergitur⁵. Pars episcopatus nostri, quae iacebat inter Salam et Elstram ac *Mildam fluvios, et Plisni, Vedu et Tucherini pagos⁶, cum villis Passini et Piscini⁷, Fritherico *Citicensi datur episcopo⁸. Wolcoldo^c autem, Misnensis aecclesiae antistiti, pars illa conceditur cum adpertenentibus villis Wissepuig⁹ et Lostatawa¹⁰, quae ad Gutizi^d orientalem pertinet ac fluviis Caminici Albique distinguitur¹¹; sibi autem retinuit* VIII^a urbes, quarum sunt

*) Gisilherus *add. V.*

a) primum e erasum I. b) milia A, corr. T. c) vuolcoldo A, v erasum. d) guntizi A, n puncto deletum et postea erasum.

1) Adaldagus a. 968 *primus Magdeburgensis ecclesiae praepositus constitutus erat*; Ann. Magd. 970 et Gesta arch. Magd. c. 10 (SS. XIV p. 382) ex Tag. chron. Inter vivos occurrit 979 Iul. 8 (DO II. 193). 2) Ex Necr. Mers. 3) II. Kal. Decembris, id est in festivitate sancti Andreae Ann. M. et Gesta a. M. ex Taginonis chronico. 4) Qui sedit 965—984; cf. Vitam eius auctore Sigiberto (SS. IV). 5) De dissolutione episcopatus Merseburgensis cf. Uhlirz, 'Gesch. d. Erzb. Magd.' 1887. 6) Scil. ea pars dioeceseos, quae ad occidentem Sala, ad septentrionem Elstra inde ab ostio usque ad Lipsiam et linea inde usque ad Muldam prope Wurzen perducta, ad orientem Mulda, ad meridiem pagis Plisni (cf. supra c. 1), Tucherini (circa oppidum Teuchern), Vedu (ad rivum Wetau) terminabatur. 7) Gr.-Possna inter Leipzig et Grimma et Pissen prope Markranstedt; cetera, quae in hoc districtu episcopatus propria fuerunt, ut Zwenkau, Kohren, Nerchau, cetera (cf. III, 1) in usum abbatae relicta videntur esse. 8) Qui sedit 979 — c. 991. 9) Non iam exstat; Wisseburg dicitur in diplomate Heinrici II. a. 1004 Mart. 5 (Stumpf 1374). 10) Lastau in dextra ripa Muldae infra Rochlitz. 11) Quae hic de finibus pagi Gutizi orientalis

981. haec nomina: Scudici, Cotug, Vurcin^a, Bigni, Ilburg^b, Dibni, Pauc^c, Liubanici¹ et Gezerisca². Precepta, quae munera regalia seu inperialia detinebant, aut igni comburebat aut aecclesiae suae mutato nomine designari fecit³. Mancipia et totum, quod Merseburg respicere debuit, ne umquam colligeretur, sponte dispergit; abbaciam ibi statuit⁴ eidemque Ohtradum^d, venerabilem de sancto Iohanne monachum, prefecit. Postque Heimonomem de eodem monasterio constituit. Sed quae res destructionem hanc subsequerentur, lector attende!

982(983). 17. (10.) Gentes, quae suscepta christianitate regibus et inperatoribus tributarie serviebant, superbia Thiedrici ducis aggravatae presumptione^e unanimi arma commoverant. Quod patri meo comiti Sigifrido, priusquam fieret, sic relatum est. Vidit in somnis aerem nube densa contractum, et pre ammiracione, *quid hoc esset, percontatus audivit ^{* fol. 43.} vocem talia proferentem: 'Nunc illud compleri debet vaticinium: *Pluit Deus super ius[os et iniustos]*.' Quod eciam

Math. 5, 45. III. Kal. Iulii scelus, percusso in Hawelbergium^f presidio⁵ destructaque ibidem episcopali cathedra, primum exoritur.

Iun. 29. Jul. 2. Transactis autem trium spaciis dierum Sclavorum conspirata manus Brandeburgiensem episcopatum, [XXX annos⁶ ante Magadaburgiensem constitutum,] cum iam prima sonaretur, invasit, fugiente prius [tercio] antistite eiusdem Wolcmero^g, et defensore [eius] Thiedrico ac militibus ipsa die vix evadentibus. Clerus ibidem capitur, et Dodilo, eiusdem sedis antistes [II.], qui a suis strangulatus tres annos iacuit tunc sepultus⁷, e tumulo eruitur et, integro adhuc eius corpore ac sacerdotali apparatu, ab avaris canibus predatur et iterum temere reponitur; omnis aecclesie thesaurus distrahitur et sanguis multorum miserabiliter effunditur. Vice Christi et piscatoris eiusdem venerabilis Petri varia demoniacae heresis cultura deinceps veneratur et febilis haec mutacio non solum a gentilibus, verum etiam a christianis extollitur.

a) alterum u add. T.   b) hilburg A, h puncto deletum et postea erasum I.   c) a erasum I.
d) h erasum I.   e) psumcloue A, p add. T.   f) haelberg radendo alqs. corr. I.
g) prius u erasum I.

dicuntur, minime conveniunt cum eis, quae Thietmarus I, 4 terminis pagi Glomaci exposuit. Illa pars parochiae fluvii Chemnitz et Zschopau et utraque Mulda inclusa videtur fuisse. 1) Schkeuditz (ad Elstram), Gautzsch (v. s. III, 1), Wurzen, Püchen, Eilenburg, Düben, Pouch, Löbnitz (ad Muldam). URS. 2) Neque Gerichshain (Urs.) neque Göhritzsch (Böttger l. c.); locus ille non iam exstat. 3) Cuius rei exemplum vidimus in abbacia Pöhlde supra c. 1. L. 4) De cuius fundatione v. bullam Benedicti VII. a. 983 Apr. 27 (Iaffé² I, 3821). 5) Qua in re Dudo episcopus primus mortem videtur occubuisse; quem secutus est Hildericus (983—1008). 6) Cum episcopus Brandenburgensis fundatus sit anno 948, archiepiscopus Magdeburgensis vero anno 968, patet Thietmarum in illo annorum numero errasse. L. 7) Mortuus igitur erat a. 980.

18. (11.) Temporibus hiis^a ecclesia Citicensis a Boemiorum^b exercitu Dedi^{c.1} duce capta est et depredata, Hugone primo tunc episcopo hinc effugato². Tagin. chr.

^{fol. 43.} *Posteaque monasterium sancti Laurentii martiris in urbe, quae Calwo^d dicitur³, situm desolantes⁴, nostros sicuti fugaces cervos^e insequabantur; nostra etenim facinora nobis formidinem et his suggerebant validam mentem. 982(983).

Mistui, Abdritorum dux, Hômanburg, ubi sedes episcopalis quondam fuit, incendit atque vastavit. Quid^f vero ibi mirabilium Christus operaretur & celis, attendat religio tocius christianitatis. Venit de supernis sedibus aurea dextera, in medium collapsa incendium expansis digitis, et plena cunctis videntibus rediit. Hoc admiratur exercitus, hoc stupet Mistuwoi^g timoratus; et id mihi indicavit Avico, capellanus tunc eius, et spiritualis frater meus postea effectus⁵. Sed ego cum eodem *sic tractavi, reliquias sanctorum itinere in caelum divinitus collatas abisse hostesque terruisse atque fugasse*. p. 765.

19. Desolatis tunc⁶ omnibus preda et incendio urbibus ac villis usque ad aquam, quae Tongera vocatur⁷, convenerunt e Sclavis peditum ac equitum plus quam XXX legiones⁸, quae sine aliqua lesione residua quaeque suorum auxilio deorum [tunc] devastare non dubitarent, [tubicinis precedentibus]. Non latuit hoc nostros. Conveniunt episcopi Gisillerus et Hilliwardus cum marchione *Thiedrico⁹ caeterisque comiti- Tagin. chr.

^{fol. 44.} *) *Erasius sex in sin. marg. versibus N in inferiore haec addidit:* Post haec Mystuwoi in amentiam versus in vinculis tenetur; et aqua benedicta inmersus: 'Sanctus', inquit, 'me Laurentius incendit!' et antequam liberaretur, miserabiliter obiit.

a) alterum 1 add. T.   b) bemiorum A;   littera o superposita sed iterum deleta.   c) De-
done 2, A. S. a. 983.   d) calue V.   e) ceruuos A.   f) Qd corr. Qd I.   g) mi-
stuiuof A; mistuwoi T.

1) De quo v. VI, 48—50.   2) Quod multo prius accidisse necesse est, siquidem Hugonem iam a. 979 mortuum esse Ann. necr. Fuldenses memoriae produnt. In codice autographo haec verba contextui postmodum inserta esse W. Giesebrecht, 'Otto II.', Excurs XI non recte suspicatus est. Sed in fonte Thietmari, scil. in Chronico Magdeburgensi Taginonis, haec exempla ad illustrandas 'multas bellorum turbines', quibus 'temporibus prefati caesaris sancta quatiebatur ecclesia' (Ann. Magd. 983) collecta promiscue videntur conscripta fuisse, ita ut haec verba in margine adicerentur: Thietmarus autem res falso ordine composuit.   3) Kalbe oppidum ad fluvium Milde situm.   4) Non Bohemi videlicet, sed eidem, qui Havelberg et Brandenburg destruxerant.   5) Dies eius emortualis Oct. 7 in Necrol. Merseb. notatur. L.   6) Scilicet ab eis, qui Kalbe vastaverant.   7) Tanger rivus, qui prope Tangermünde in Albim cadit.   8) XXX milia Ann. Magd. 983, qui hoc loco (Quos Saxonici principes — fuga transacta) integra Taginonis verba servasse videntur.   9) Quem a. 983 propter seditionem Slavorum depositum esse Ann. Sazo temere huic narrationi adiecit. V. Ann. Quedl. 985: Theodericus et Riedagus marchiones preclari obierunt.

982 (983). bus, Ricdago¹, Hodone^a et Binizone², Fritherico³, Dudone⁴ ac patre meo Sigifrido aliisque^b compluribus; qui ut dies sabbati primo illuxit, missam omnes audiunt, corpus animamque coelesti sacramento muniunt hostesque obvios fiducialiter inrumpentes paucis in unum collem effugientibus prosternunt⁵. Laudatur a victoribus in cunctis Deus mirabilis operibus, approbaturque veredicus^c Pauli⁶ doctoris sermo: *Non est prudentia neque fortitudo nec consilium adversus Dominum*. Derelicti sunt, qui prius Deum spernere presumpserunt idolaque manufacta et prorsus inania creatori suo stulti preposuerunt. Appropriante tunc nocte nostrisque a longe castrametantibus, hii, quos supra memoravi, furtim, pro dolor! evasere. Omnes autem nostri, exceptis tribus, crastino gaudentes remeabant, applaudantibus^d cunctis, quos obviam habuere vel domi invenere.

Proverb.
21, 30.

Tag. chr.

20. (12.) Interim⁷ cesar Romanum sic regebat inperium, ut quod patrem suum prius respiciebat, omne detineret, et Saracenis sua inpugnantibus viriliter resisteret et a finibus suis longe hos effugaret. *Calabriam a crebra Grecorum * fol. 44
incursione et Saracenorum depredatione magnam vim^e per-

982. peti cesar comperiens, ad supplementum exercitus sui Bawarios ac fortes in armis Alemannos vocavit⁸. Ipse autem cum Ottone duce, fratris filio Liudulfif, ad urbem Tarentum, Mart. quam Danai iam presidio munitam optinuerant, festinavit Apr. eamque viriliter in parvo tempore obpugnatam devicit. Saracenos quoque valido exercitu sua populantes superare contendens^g, cautos illo speculatores misit, qui certa de hostibus referrent. Quos primo infra urbe quadam^h.⁹ clausos effugavit

a) hōdone V.   b) ceterisque A, aliisque corr. T.   c) veridicus radendo atqs. corr. I.
d) applaudantibus V.   e) 111 1.   f) prius i erasum 1.   g) ita V; contendas A.
h) urbe quadam corr. V.

1) *Marchione Misniensi* (976—985) et comite in pago Suevia (Stumpf 828).
2) *Comite Merseburgensi*, de cuius comitatu v. VI, 50.   3) *Comite in pagis Harzgau et Nordthüringen*, postea comite palatino Saxoniae (995—1002), de quo vide 'Gesch. d. sächs. Pfalzgrafschaft' (Neue Mittheilungen XVII) p. 31—38.
4) *Eodem, ut videtur, quem a. 993 obiisse Ann. necr. Fuld. referunt; fortasse hic Dudo sive Liudolfus pater fuit Brunonis Brunsvicensis comitis, de quo cf. VIII, 8; certe gentis Brunonum in pago Derlingun videtur fuisse.*
5) In loco, qui Belxem dicitur A. S. a. 983.   6) *Ita non Paulus, sed Salomon Proverb. 21, 30. L.*
7) *Nunc demum Thietmarus ad res Italicas venit ordinem secutus fontis sui, cuius haec videntur fuisse verba (Gest. arch. Magd. p. 389): (Imperator autem) anno Domini 982 apud Calabriam contra Sarracenos periculosissime dimicans occiso exercitu ipse natando per mare vix aufugit et veniens Veronam curiam celebravit.*
8) *De hac vocatione notitia exstat imperatoris satis notabilis (Iaffé, Bibl. V, 471), quam Thietmarus neglexit; cf. Lehmann, 'Forschungen' IX, 435—444 W. v. Giesebr., 'Kaiserz.' I, 848, Matthäi, 'Klosterpolitik Heinrichs II.', diss. Gott. 1877.*
9) *Quam Scillacium (Scyllaceum, nunc Squillace) nominavit Pratiillo in Chron. Cav. spurio; de quo cf. Pertz, 'Archiv' IX.*

devictos, postque eosdem in campo ordinatos fortiter adiens^a 982. innumeram ex his multitudinem stravit prorsusque hos speravit esse superatos. Sed hii ex inproviso collecti ad nostros unanimiter pergunt et paululum resistentes prosternunt, pro dolor! III. Id. Iulii . . .^b Richarium lanciferum et Udonem^c Iul. 13. ducent^d, matris meae avunculum^e, comitesque Thietmarum, Becelinum, Gevehardum, Gunterium^{c-3}, Ecelinum eiusque fratrem Becelinum cum Burchardo et Dedi⁴ ac Conrado ceterisque^e ineffabilibus, quorum nomina Deus sciat⁵.

21. Imperator autem⁶ cum Ottone prefato caeterisque effugiens ad mare venit, vidensque a longe navim, salandriam nomine, Calonimi equo Iudei ad eam properavit. Sed ea preteriens suscipere hunc recusavit. Ille autem littoris presidia petens invenit adhuc Iudeum stantem seniorisque dilecti eventum^d sollicitè expectantem. Cumque hostes adventare conspiceret, quid^e umquam fieret de se^f, tristis hunc interrogans, et habere se amicum apud eos, cuius auxilium speraret, animadvertens, iterum equo comite in mare pro-siliens ad alteram, que seque^g batur^g, tendit salandriam, et ab Heinrico solum milite eius, qui Szlavonice Zolunta vocatur, agnitus intromittitur, et in lecto senioris eiusdem navis positus, tandem ab ipso etiam cognitus, si inperator esset, interrogatur. Qui cum hoc diu dissimulare^h studuisset^h, tandem professus: 'Ego sum', inquit, 'qui peccatis meis id promerentibus ad hanc veni miseriam. Sed quid nobis sit modo communiter faciendum, diligenter accipite. Optimos ex meo nunc perdidit miser imperio et propter hunc doloris stimulum neque terras has intrare nec horum amicos^e umquam possum vel cupio videre. Eamus tantum ad urbem Rossan⁷, ubi mea coniunx meum prestolatur adventum omnemque pecuniam, quam teneo ineffabilem, cum eadem sumentes visitemus imperatorem

a) ad eius 1; ad eius interitum 2; adiens coniecit Wagnerus. b) inter Iulii et Richarium septem fere litterarum spatium vacuum est 1. c) i erasum. d) eventum A. e) qd 1. f) ita V?; dente A. g) sequabatur A, corr. V. h) studuissent E.

1) Udonem II., filium Udonis I. (v. II, 34), fratrem Konradi I. ducis Alemanniae (982-997), ducem Franciae orientalis. 2) Frater igitur fuit Iuthitae II, 42 commemoratae. 3) Marchionem Misniensem depositum, patrem Ekkihardi marchionis; cf. IV, 39. 4) Burchardum et Dedi filios Dedonis comitis in pago Hassegau († 957) fuisse plerique recentiores suspicati sunt; cf. 'Neue Mittheil.' XVII l. c. 5) Necrol. Mers. Iul. 13 nomen habet Heinrichi episcopi Arguntani, quem, 'cum ibi pugna cum Sarracenis ageretur, plurimis ex utraque parte occisis, sive captum sive occisum' esse Vita Udalrici c. 28 tradit; in Necr. Mers. Iul. 16 tamen legitur: Heinrichus episcopus a Saerecenis cum aliis multis occisus. Necrol. Luneb. Iul. 14: O. Gunther et Udo et alii multi occisi. 6) Thietmarum in sequentibus cantilena latina, cui 'Modus Liebine' nomen erat, usum esse Scherer acute demonstravit (Müllenhoff und Scherer 'Denkmäler', 2. Ausg., p. 337). 7) Rossano oppidum in Calabria ad sinum Tarentinum situm.

982. vestrum, fratrem scilicet meum, certum, ut spero, meis necessitatibus amicum.' His dulcibus colloquiis provisor navis delectatus consensit et perdius ac pernox ad conductum pertingere locum properavit. Quo cum propiarent, binomius ille iussu inperatoris premissus inperatricem et, qui cum ea erat, Thiedricum^a presulem supramemoratum cum somariis plurimis quasi pecunia sarcinatis vocavit.

22. Greci autem primo ut inperatricem cum tantis de urbe prefata muneribus exire viderunt, anchoram ponentes^b Thiedricum antistitem cum paucis intromittunt. Sed inperator rogatu presulis vilia deponens vestimenta et induens meliora, viribus suis et arte natandi confisus, ut stetit in prora, mare velociter insiluit. Quem cum quidam ex circumstantibus Grecis apprehensa veste detinere presumeret, perfossus gladio Liupponis, egregii militis¹, retrorsum cecidit. Fugierunt^c hii in alteram partem navis, nostri autem, quibus huc veniebant, puppibus incolumes cesarem sequebantur^d, * eos littoris se-
 * fol. 46
 curitate prestolantem premiaque promissa magnis muneribus Danais implere cupientem². Hii vero multum perterriti promissionibusque diffidentes abierunt, patrios repetentes fines;

quique dolo omnes semper vicerant naciones,
 simili se tunc delusos arte sentiebant.

Quanta autem laetitia a presentibus posteaque venientibus inperator susceptus sit, explicare non valeo.

23. (13.) Sed ut in omnibus, lector carissime, certus efficiaris, salandria³ quid sit^e, vel cur ad has pervenerit horas, breviter intimabo. Haec est, ut prefatus sum, navis mirae longitudinis et alacritatis^f et utroque latere duos tenens remorum ordines ac centum quinquaginta nautas. Duabus hoc unum erat nomen navibus, quae iussu basilei Nicaphoris Calabriam petierunt colligendi gratia tributis; quae licet Romano specialiter serviat inperio, tamen ne aliquam a Grecis paciantur^g molestiam, auri debitum quotannis voluntarie persolvit Constantinopolitanis. Inperator autem has venientes inextinguibilemque ab omni re preter acetum ferentes ignem sibi coniunxit et in mare ad comburendas Saracenorum *naves conductas direxit. Quarum una, sicut
 * fol. 46
 predixi, suscipere devictum eundem recusavit, seu ob ignoran-

a) thredricum I. b) ita V; ponens A. c) i erasum I. d) sequabantur A, corr. T.
 e) ita V; quissit A. f) aclaritatis corr. claritatis I. g) paciantur A.

1) Qui Liuppo sive Liebo et cantilenae illi perditae, quae de his rebus exstabat, et ei, quae in modum illius composita ad nostram aetatem pervenit, nomen videtur dedisse; cf. Scherer l. l. Liuvo pincerna regis occurrit 978 Mai 10 (DO II. 177). 2) Imperator Iulii d. 31. adhuc in civitate Rossano degit. L. 3) Chelandria apud Liudprand. (SS. III) V, c. 9 sqq. I.

tiam sui, seu ob metum subsequenti inimici; altera autem, quae hunc instinctu Heinrici suscepta, velut prefatus sum, invita reddidit.

24. (14.) Paululum mihi nunc devianti mens est incepta perficere. Omnes nostri principes, comperta tam miserabili fama, conveniunt dolentes et, ut eum sibi liceret videre, per epistolae portitorem unanimi supplicatione poscebant. Quorum legationem cesar ut audivit, desideranti animo consensit. Ponitur^b in Berna civitate conventus¹ [et omnis huc convocatur principatus]^c, necessaria^d ut hic^e tractarentur^f multa. [*Solus dux Bernhardus in media revertitur via; namque una ex urbibus suis . . .^g, quam imperator contra Danos opere ac presidio firmavit, dolo ab hiis denuo capta, cesis defensoribus eiusdem incensa est^{h.2}.

Tag. chr.
(983 Jun.).

man. T. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIII. inperator 983. Verone placitum habuit, et Heinricus minor exilio solutus

* man. T. al. temp. dux Bawariorum effectus est. Et *in hoc anno Sclavi unanimiter restiterunt cesari et¹ Thiedrico marchioni³. Et filius inperatoris^k ab omnibus^l in dominum eligitur.]

* p. 767. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIII. inperator 983. Verone placitum habuit, et Heinricus minor exilio solutus

* fol. 47, man. A. 25. (14.) *Post paucos dies discedebant ultimum vale

Tag. chr.

dicentes⁴; namque inperator cum Romam veniret^m, relicta matre sua venerabili in Papia civitate, graviter infirmatus ut extrema persensit adesse, omnem suimet pecuniam partes divisit in quatuor, unam aecclesiis, II^{am} pauperibus, III^{am} dilectae suimet sorori Mahtildae, quae abbaciam in Quidilingeburg devota Christo famula obtinuit, quartam suis tristibus donavit ministris ac militibus. Factaque latialiter confessione coram apostolico caeterisqueⁿ coepiscopis atque presbiteris acceptaque ab eis optata remissione VII. Id. Decembr.⁵ ex hac luce subtractus est; terrequae commendatur, ubi introitus orientalis paradisi domus sancti Petri cunctis patet fidelibus et imago dominica honorabiliter formata venientes quosque stans benedicit. Equidem sortis memor humanae multumque indignis indulgentiae, coeli terraeque Deum et Dominum supplex efflagito, ut, quicquid^o hic in mea umquam pecca-

Dec. 7.

a) it *T* in rasura correxit. b) fit *A*, corr. *T*. c) et — princ. add. *T* in loco raso. d) alterum s add. *T*. e) ut hic *T* in rasura. f) tractabantur *A*, corr. *T*. g) inter suis et quam spatium octo fere litterarum relictum. h) pergit idem *T*, sed alio tempore, linea et dimidia, quae antecedunt, vacuis relictis. i) et et *I*. in duabus lineis. k) ra add. *T*. l) ab omnibus in rasura *I*. m) venirent *A*. n) ceterisque *I*. o) quicquid corr. quicquid *I*.

1) Veronae imperatorem invenimus 983 Mai. 7 (DO II. 291) et Jun. 1—18 (DO II. 292—312). 2) Adam. Brem. II, 18. 3) Haec ex Ann. Quedlinb. 983 petita sunt, ubi eandem Sclavorum seditionem dici, de qua supra c. 17—19 tractavit, noster non animadvertit. 4) Hoc cap. cf. cum Ann. Magd. a. 983: Post haec Romam reversus etc., in quibus integra Taginonis narratio cognoscitur, cum Gesta hoc loco Thietmarum exscripserint. 5) Necrol. Mers.

verit aecclesia, clemens remittat, pro beneficiis autem centuplum largiatur, potestateque^a inmerito mihi [concessa indulgeo], [te] obnixè [successorem] *postulans, ut huic veniam * fol. 47.
nemini in ultimis denegandam semper ex corde tribuas.

983. 26. (15.) *Huius inclita proles, nata¹ sibi in silva, * man.

Dec. 25. quae Ketil vocatur², in die [proximi] natalis Domini ab Iohanne archiepiscopo Rawennate^{b.3} et a Willigiso Magociacense in regem consecratur Aquisgrani, et completo hoc officio, mox legatus tristi nuncio tanta perturbans gaudia advenit. Movit multorum corda ineffabilis dolor, virtus sublata queritur, quam sepiissime incolumem homo fragilis et dubius persequitur. Sedit hic bis quinos solares annos post obitum patris sui, regni tutor et inperii, hostibus cunctis horrendus commissis[que] gregibus inexpugnabilis murus. Nutat anxia^c in tantis rebus populi sententia, quam cito firmavit divinae maiestatis miseratio. Solvitur a Traiectensi custodia dux Henricus et ab eo rex tenellus ad nutriendum sive ad degradandum a Warino, Coloniensi archiepiscopo, cuius firmae fidei ab inperatore predicto [is] commissus fuit, assumitur. Obseram modo tercii seriem voluminis duro vecte necis deflendae tercii inperatoris^d nostri et certitudinem pietatis almae, qua^d omnem exclusit ambiguitatem, stilo laetus aperire conabor*.

cf. Hor. Od.
III, 24. 31.

LIBER IIII.

984. 1. (1.) *Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXIII^o * fol. 51
domna inperatrix Theuphano, tercii mater Ottonis et, pro (fasc. 8)
dolor! in hoc ordine ultimi, novitate diri^e vulneris et unici man. B
absencia filii percussa, ad Ethelheidam^f inperatricem Papiam civitatem veniens magno succipitur luctu caritativoque lenitur solatio. Prefatus vero dux cum Poppone venerabili episcopo⁴, sub cuius potestate diu tenetur, et cum Ekberto comite unióculo^g Agripinam veniens, regem patronus legalis de Warino, ut predixi⁵, archipresule suscepit, eiusdemque auxilium cum omnibus, quos ad sui gratiam convertere poterat, firmiter est adeptus. Dispositis autem, prout sibi placuit, cunctis dux ad Corbeiam cum eis venit ibique Thiedricum⁶

*) Explicit liber tercius. Incipit liber quartus de Ottone terció imp. 2.

a) potestaque A, corr. T. b) rauennate *primum T ser., deinde add. alterum n, postea alterum u erasum est.* c) c erasum l. d) peratoris — qua in loco raso l. e) ita 2, A. S. a. 984; di l. f) Adhelh. V *semper.* g) monoculo 2, A. S. l. l.

1) A. 980; v. *Ann. Magd. et Ann. Sax. l.* 2) *Ubi hodie villa parochialis Kessel iuxta fluvium Niers ad arcem Genney in districtu Clevisensi. l.* 3) *Iohanne XIII. archiepiscopo 983—998.* 4) *Traiectensi (976—990).* 5) *V. supra III, 26.* 6) *Comitem palatinum (982—995); de eo et fratre eius Sigeberto v. 'Neue Mittheil.' XVII l. c.*

p. 768. et Sicconem comites ac confratres nudis pedibus *veniam 984. postulantes dedignatur suscipere. Quod hii egre ferentes abierunt, cognatos suimet et amicos a ducis ministerio toto mentis nisu amovere studentes. Qui cum palmarum sollem-
 Mart. 16. nia in Magadaburg celebrare voluisset, omnes regionis illius principes¹ huc convenire rogavit atque precepit, tractans quomodo se suae potestati subderent regnique eum fastigio sublevarent. Huic consilio maxima pars^a procerum hoc dolo consensit, quod licentiam a domino suimet rege, cui iuraverat, prius peteret postque secunda novo regi serviret. Quidam autem ob eius indignationem digressi, occultis meditantur astutiis, qualiter hoc numquam fieret².

fol. 51'. 2. (2.) Inde egressus Heinricus proximum *pascha Quidilingeburg^b festivis per[egit] gaudiis³. Quo magnus regni primatus colligitur, a quibusdam autem venire illo nolentibus ad omnia diligenter inquirenda nuntius mittitur. Hac in festivitate idem a suis publice rex appellatur laudibusque divinis attollitur. Huc Miseco et Mistui et Bolizlovo⁴ duces cum caeteris ineffabilibus confluebant, auxilium sibi deinceps ut regi et domino cum iuramentis affirmantes. Multi ex his fidem violare ob timorem Dei non presumentes paululum evaserunt et ad civitatem Hesleburg^{c.5}, quo consocii eorum adversus ducem iam palam conspirantes conveniebant, [festinavere]. Quorum haec sunt nomina. Ex oriente hii comites cum Bernhardo duce et Thiedrico marchione, Ekkihardus⁶, Bii, Esic⁷, Bernwardus comes et clericus⁸, Sifrith eiusque filius⁹, Frithericus¹⁰ et Ciazio¹¹ confratres. Conprovincialium autem Thiedricus et Sibert confratres¹², Hoico¹³, Ekkihardus et Bezeco germani, Brunig et sui, militesque sancti Martini¹⁴

a) ita V; pras B. b) quidelingaeburg B. c) hesteburg B, corr. T, ut videtur.

1) *Igitur Sigifridum quoque Thietmari patrem, qui infra inter adversarios ducis non dicitur.* 2) *Conf. Ann. Hildesh. h. a.* 3) *Ubi ipsum Thietmarum puerum tunc adfuisse ex IV, 16 perspicimus.* 4) *Boleslavus II. dux Bohemiae (967—999).* 5) *Hohen-Assel prope Burgdorf inter Hildesheim et Wolfenbüttel.* 6) *Guntheri marchionis depositi (IV, 39) filius et postea marchio Misniensis (985—1002).* 7) *Büo et Esic comites Merseburgenses, de quibus cf. 'Neue Mittheil.' XVII l. c.* 8) *Postea magister regis (987—993) et episcopus Hildeshemensis (993—1022); cuius Vita auctore Thangmaro exstat SS. IV.* 9) *Sifrith, comes Northemensis eiusque filius aequivocus. De quibus confer Schrader, 'Die älteren Dynastenstämme zwischen Leine, Weser und Diemel'; quem hic tamen locus fugit. L.* 10) *Comes Eilenburgensis; cf. VIII, 50.* 11) *Qui infra c. 44 Ziazio, in diplomate autem a. 1000 Ian. 31 dato (Stumpf 1211) Zazzi vocatus idem videtur fuisse atque Daedi ille Thiedrici de tribu, quae Buziei dicitur, filius (VI, 50), cuius nominis aliam formam Dadi Widuk. III, 18 exhibet. V. 'Neue Mittheilungen' XVII p. 32—34. Conf. polon. dziekan = decanus, dziakon = diaconus, dziad = boh. děd (= avus).* 12) *V. supra c. 1.* 13) *Conf. infra c. 8.* 14) *Scilicet ecclesiae archiepiscopalis Magontinae.*

984. iussu archipresulis Willigisi, quibus adherebat occidentalium maxima multitudo.

3. Quod dux comperiens suos magnis muneribus ditatos cum gratia dimisit; ipse autem cum valida manu ad perturbandam hanc coniurationem seu pacificandam ad Werlu¹ properans Popponem misit episcopum, ut adversantes sibi disiungere [vel] reconciliari temptaret. Qui cum cepto itinere persisteret, hostes congregatos iamque ducem petere paratos inveniens vix pacem mutuam in loco, qui Seusun² dicitur, ad conductum pepigit diem. *Ad quam dux Bawariam continuo proficiscens cum venire aut noluisse^a aut propter Heinricum ducem, qui tunc Bawariis atque Carentis prefit munere prefati inperatoris³, non potuisset, hostilis immanitas urbem comitis Ekberti, quae Ala⁴ dicitur, possedit; destructisque protinus muris intrantes Ethelheidam inperatoris filiam, quae hic nutriebatur, cum pecunia ibi plurimum collecta rapiunt gaudentesque redeunt.

* fol. 52.

4. (3.) Dux autem conversis ad se omnibus Bawariorum episcopis comitibusque nonnullis Francorum terminos his fretus sociis adiit et in pascuis ad Bisinstidi⁵ pertinentibus ad alloquendos regionis illius principes consedit. Magontinae tunc provisor aeclesiae Willigisus cum duce Conrado⁶ caeterisque optimatibus huc venit. Hos dux, quibuscumque valuisset, sibi coniungere temptans eosque a promissa regi suo cum sacramentis fide numquam vita comite recessuros unanimi eorum responso percipiens coactus est futuri timore duelli cum iuramentis affirmare, ut III. Kal. Iulii ad locum, qui Rara vocatur⁷, veniret puerumque matri suae illisque redderet. Tunc unusquisque remeavit ad sua, mente diversa pre gaudio atque tristitia.

Iun. 29.

a) noluisse B.

1) Palatium Werla inter Goslar et Wolfenbüttel situm fuit prope vicum Burgdorf; cf. Oesterley, 'Histor.-geogr. Wörterbuch d. Mittelalters'. 2) Seesen inter Goslarum et Gandersheim; dictum Sehuson in Ambergio in DO II. 36 (974 Iun. 7). L. At infra VII, 21 nomine Sehusun oppidum Seehausen prope Oschersleben situm significatur. 3) Henricum Minorem, filium Bertholdi ducis Bavariae († 947), qui deposito Henrico duce a. 976 Carinthiae tunc a Bavariae seiunctae constitutus, duobus autem annis post ipse depositus mortuo Ottone Alemanniae et Bavariae duce a. 982 Bavariae et paulo post etiam Carinthiae ducatum acceperat. 4) Ala urbs in Ann. Stederburg. (SS. XVI) Alsburch, Olesburch dicta hodie est Ölsburg vicus inter Hildesheim et Braunschweig prope Peine ad fluvium Fuse situs. Conf. Wedekind, 'Noten' I, 40, Oesterley l. c. 5) Bürstadt in districtu Heppenheim prope Wormatiam; Oesterley l. c. 6) Konrado I., Udonis I. filio (II, 34) duce Alemanniae (et Franciae orientalis) 982—997; cf. Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.' II, 25. 7) Gross-Rohrheim in praefectura Hasso-Darmstadensi Zwingenberg. L.

p. 769. 5. (4.) *Post haec Heinricus Bolizlavum^a, ducem Boemio- 984.
rum, in cunctis suimet necessitatibus semper paratum, cum
suis adiit honorificeque ab eo susceptus cum exercitu eius-
dem a finibus suis per Niseni¹ et Deleminci pagos usque ad
fol. 52. Mogelini² ducitur. Deinde cum nostris obviam *sibi
pergentibus ad Medeburun³ proficiscitur. Wagio vero miles
Bolizlavi ducis Boemiorum, qui Heinricum cum exercitu
comitatur, cum ad Misni redeundo perveniret, cum habita-
toribus eiusdem pauca locutus Frithericum Rigdagi marchio-
nis tunc in Merseburg commorantis amicum et satellitem⁴
ad aecclesiam extra urbem positam⁵ venire ac cum eo loqui
per internuntium postulat. Hic ut egreditur, porta post eum
clauditur, et Ricdagus eiusdem civitatis custos⁶ et inclitus
miles iuxta fluvium, qui Tribisa dicitur⁷, ab hiis dolose
occiditur. Urbs autem predicta Bolizlavi mox presidio
munita eundem cito dominum et habitatorem succipit.

6. (5.) A quo Wolcoldus^b antistes⁸ vulgi instinctu varii
expellitur [et ad] Willigisum archiantistitem veniens benigne
ab eodem succipitur^c. Hunc enim pro filio episcopus nutrit
et, cum ad eoas ordinaretur regiones, secundo Ottoni^d, cui
magisterio prefuit, diligenter vice sui habendum commendavit.
Hoc semper iste in animo tenuit ac maximo honore cognovit,
et tunc adprime, cum sibi fuit necesse; et in Erpesfordi^e.⁹,
quo ipse desideravit, procurari^f eundem sumopere iubet. Ibi
diu conversatus post mortem Ricdagi marchionis incliti¹⁰
Ekkiharo succedente et Bolizlavo ad propria remeante, (985).
sedem propriam revisit. Posteaque Bolizlavi amiciciam fir-
miter acquirens, cum in Pragu^g cenam Domini celebraret,
cf. Virg. Aen. I, 415.
posteraque die, quae est parasceue, *cum memoriam divinae^h
[passionis] rite perageret, paralisi percussus asportatur et in
hac infirmitate usque ad finem huius vitae, quamvis ad
tempus evalesceret, permansit. Sedebatⁱ XXIII annos, X. Kal. (992)
Sept. 11 ex huius carnis ergastulo [eductus]. In huius vice Aug. 23.

a) bozlaum I. b) prius u erasum I. c) susc. V. d) ottone B. e) erfordia V.
f) procurari B. g) praga radendo alqs. corr. h) dominicae 2. A. S. i) ita V;
Sebat B.

1) Qui in sinistra parte Albis fluminis a monte 'Erzgebirge' usque ad
fluvium Tribsche (v. infra) pertinebat. 2) Mügeln oppidum inter
Grimma et Riesa. 3) Magdeborn, cf. II, 37. 4) Conf. VI, 50.
5) Ecclesiam S. Nicolai in foro novo suburbii Misniensis. L. 6) Se-
burggravius Misniensis. Fortasse is, quem occisum esse Oct. 11. Necrol.
Luneb. (ed. Wedekind, 'Noten' III) commemorat. L. 7) Tribsche rivus,
qui prope Meissen in Albim cadit. 8) Misniensis episcopus secundus
(969—992); v. infra. 9) Erfurt. 10) Ricdagus, marchio Misniensis
obit anno 985. V. Ann. Quedl. et Ann. necr. Fuld. L. 11) Mortuus
est a. 992, siquidem successor eius Eid († 1015) plus 23 annos epi-
scopatu praefuisse fertur (VIII, 35); ordinatus igitur est c. 969, nisi
Thietmarus in numero erravit. A. 971 Wolcoldus episcopus occurrit in
charta DO I. 406.

984. Eid^a, nostrae congregationis frater, vir iustus et magne simplicitatis, ordinatur hortatu Gisilleri archipresulis, de cuius inclita^b conversacione multa ad edificationem nostram utilia, cum tempus fuerit, narrabo, nunc inceptis persistens.

7. (6.) Interim fautores regis Willelhelmum comitem¹, duci nimis familiarem, in Wimeri^{c.2} possidentes comperto eiusdem adventu illo festinant ac iuxta villam, quae Iteri dicitur³, convenientes castra metati sunt, crastino contra eum bellaturi. Quod cum ducem protinus non lateret, Gisillerum huc misit archiepiscopum, qui voluntatem eorum perquireret pacemque, si potuisset ulla fieri ratione, firmaret. Hic cum senioribus congregatis suae legationis aperiret secretum, dictum est ab his: si regem suum et dominum reddere nilque de rebus suis preter Merseburg, Walbizi⁴ et Frasu⁵ ad supramemoratum diem sibi detinere voluisset idque sacramentis credibilibus approbaret, quod tunc cum securitate eorum ex parte consolidata huic abire liceret; sin autem, quod eundi redeundique^d nullus vivo patesceret locus. Quid plura? quicquid exposcunt, crastino impetrant eumque ad Merseburg, ubi ductrix Gisla⁶ *longo tristis sedebat ab-
cessu, hii discedentes ire permittunt. Is vero cum fidelibus suis singula quaeque discutiens seque ob Dei timorem patriaeque salutem a proposito^e recessurum suo veraciter indicans grates auxilii suimet ac bonae voluntatis condignas refert et, ut cum illo ad conductum pergerent diem, omnes caritative postulat.

* fol. 5.

Iun. 29.

8. Ventum est ad Rara ab inperatricibus in Papia humiliter divinam consolationem huc usque prestolantibus et ab universis imperii ac regni principibus; fidelisque promissio ducis completur, data cunctis, qui ad regnum pertinebant, gratia sui abeundique licentia. Stella a Deo predestinati rectoris media die cernentibus universis clara refulsit⁷. Fit unus laicorum atque *clericorum in Christi laude
contentus ac prius repugnantium supplex affectus, convenitque in unum dissona turba dominium. Rex a^f suimet matre aviaque diligenter susceptus, Hoiconis magisterio comitis commissus est. Inter regem et ducem pax firmatur, usque ad supramemorata Bisinstidi prata, utrisque sua petentibus. Convenientibus autem his malorum instinctu in malo dis-

* p. 770.

a) id B, corr. T.   b) erasum est I.   c) uimari V.   d) reundique I.   e) ita V; pposito B.   f) ab . . . suimet ex matre B.

1) Willelhelmum II. († 1003); cf. Knochenhauer, 'Gesch. Thüringens'.
2) Weimar.   3) Eythra prope Zwenkau.   4) Walbeck oppidum ad Alleram prope Helmstedt.   5) Frohse oppidum ad Albim paulo infra Schönebeck.   6) Heinrici ducis Bavariae uxor, filia Conradi regis Burgundiae, qui erat frater Adelheidae imperatricis. URS.   7) Idem referunt Ann. Quedl. a. 984; cf. tamen 'Neues Archiv' XIV l. c.

cesserunt, sicque multum temporis stetit intervallum^a. Oritur autem inter hunc¹ et prefatum Heinricum, qui minor dicebatur, magna sedicio, qua^b Herimanni^c comitis consilio postmodum finita regis gratiam in Francanafordi^d et ducatum (985 Iul.) dedicius promeruit².

9. (7.) Celebrata est proxima paschalis sollemnitas *in (986) Quidelingeburg a rege, ubi quattuor^e ministrabant duces, Apr. 4. Heinricus ad mensam, Conrad ad cameram, Hecil³ ad cellarium, Bernhardus equis prefuit. Huc etiam Bolizlavus et Miseco cum suis conveniunt omnibusque rite peractis muneribus locupletati discesserunt. In diebus illis Miseco semet ipsum regi dedit et cum muneribus aliis camelum ei presentavit⁴ et duas expeditiones cum eo fecit⁵.

In primo anno regni eius antistes Hillinessemensis Ad- 984 winus⁶ Kal. Dec.⁷ obiit et Osdagus, eiusdem monasterii pre- Dec. 1. positus, successit. Quo sedente quinque annos et tunc exspirante⁸ Gerdagus tunc cellerarius^f ordinatur. Et cum 989 (Nov. 8.) ille in III° ordinationis suae anno Romam causa orationis petens reverteretur, VII. Id. Dec.⁹ obiit, et corpus eiusdem 992 Dec. 7. per singula divisum membra in scriniis duobus ad monasterium suimet a consociis lugubriter delatum est. Hos antistites duos Gisillerus archipresul casu ibidem adveniens terrae commendavit. [Tunc Bernwardus^g, magister regis, facta eleccione consecratur¹⁰.]

(8.) Multis bellorum asperitatibus Sclavos lacessere rex non desistit¹¹. Orientales quoque adversum se presumentes insurgere devicit. De occidentali parte quam plures arma sepius commoventes multosque depredantes, vi et arte is superare contendit. Puerilia non est opus numerare, longumque videtur, quae pro prudentibus is effecerit consiliatoribus, *enarrare.

10. [Cometa¹² apparens damna in pestilenciis sub- Ann. Quaedl. sequutura *indixit. (989).

a) Intervallum B. b) quæ codd. c) prius i erasum I. d) francinfordi radendo alqs. corr. e) prius t erasum. f) ita V; cellenarius B. g) n erasum I.

1) *Scl. Heinricum ducent.* 2) *I. e. Heinricus dux olim depositus Bavariam recepit, cum Heinrico Minori Carinthia relinqueretur; charta regia in Frankfurt data est 985 Iul. 2 (Stumpf 896). Conf. Ann. Quaedl. 985.* 3) *Heinricus Minor dux Carinthiae († 989).* 4) *Conf. Ann. Quaedl. et Hild. 986.* 5) *A. 985 et 986; cf. Ann. Hild. 6) Othwinus quondam S. Mauriti Magdeb. abbas secundus (950—954); cf. II, 12.* 7) *Necr. Mers.* 8) *Necr. Mers. Nov. 8.* 9) *Necr. Mers.* 10) *De episcopis Hildeshemensibus cf. Ann. Quaedl. a. 989 et 992, Ann. Hild. 990, 992, 993, Vitam Bernw. (SS. IV) c. 2; tamen inde noster nihil horum videtur hausisse.* 11) *V. Ann. Quaedlinb. a. 986, 987, 990. L.* 12) *Hinc prima earum partium incipere videtur, quae Thietmarus Annalibus Quaedl. fonte principali usus libro summatim ab-soluto in spatio antea vacuo relicto inseruit. Conf. infra c. 13 et 'Neues Archiv' XIV p. 74—79.*

1. Cor. 13, 11.

* Inperator, iam factus vir, ut ait apostolus, *evacuavit* * *man. B.*
quae^a erant parvuli; semperque Merseburgiensis destructionem ecclesiae deflens, quomodo haec renovaretur, sedula mentis intentioneolvebat^b et, quamdiu in corpore vixit, hoc votum perficere studuit monitis^c piaematrix¹. Quae talia, ut mihi Meinsuth^{d. 2} post retulit, sicut ab ipsa percepit, in somnis vidit. Apparuit ei intempestae^e noctis silentio sanctus Christi adleta Laurencius dextero mutilatus brachio: 'Cur', inquit, 'quis^f sim, non interrogas?' Et illa: 'Non audeo', inquit, 'domine mi!' Ille autem prosequitur: 'Ego sum' dicens et nomen innotuit. 'Quod in me modo ipsa consideras, tuus effecit senior³, eius persuasum seductus, cuius⁴ culpa electorum Christi magna multitudo discordat.' Post haec nati suimet commisit fidei, seu vivente Gisillero seu moriente fieri potuisset, redintegrato^g episcopatu patris sui animam in novissimo die ad eternam requiem renovaret. Haec, quamvis^b sexu fragilis, modestae tamen fiduciae et, quod in Grecia rarum est, egregiae conversationis fuit regnumque filii eius custodia servabat virili, demulcens in omnibus pios terrenisque ac superans erectos. De fructu vero ventris (999). sui decimas Deo obtulit filias suas, I. ad Quidilingeburg (1002). Aethelheidam nomine, alteram ad Gonesheim¹, * *quae Sophia* * *fol. 55.* dicitur⁵.]

Ann. Quedl.?

11. (9.) [Eo tempore Miseco et Bolizlavus inter se dissonantes multum sibi invicem nocuerunt⁶. Bolizlavus Liuticiorum⁷ suis parentibus et sibi semper fideles in auxilium sui invitat; Miseco autem predictae imperatricis adiutorium^k postulat. Quae cum tunc in Magadaburg fuisset, Gisilerum eiusdem archiepiscopum comitesque hos, Ekkihardum⁸, Esiconem, Binizonem⁹, cum patre meo et eius equivoco¹⁰, Brunone¹¹ ac Udone¹² caeterisque compluribus eo misit. Qui * *p. 771.* [vix cum IIII] proficiscentes [legionibus] ad pagum Selpuli

a) q (= que) B; q *add. T.* b) uoluebat B. c) ita V; monitis B. d) meinsuth B.
 e) in tempestate B, *corr. T.* f) ita V; quid B. g) redintegrato I. h) quavis I.
 i) gandesheim V; Gunesheim 2. k) adiutorium B, *corr. T.*

1) *Theophano imperatricis.* 2) *Quam confratrem Thietmari Magdeburgensem fuisse Strebitzki, 'Forschungen' XIV vix cuiquam persuaserit.*
 3) *Sc. Otto II. imperator. L.* 4) *Sc. Gisileri. L.* 5) *Ann. Quedlinb. a. 999. Sophiam harum sororum natu maiorem fuisse dicunt. L.*
 6) *V. Ann. Hildesh. a. 990.* 7) *Eo nomine, quo communis ortus vel maxime exprimitur (Iud. pol., hliud sorb. = populus, cf. germ. leute; liutici = populares), omnes liberae Slavorum gentes, quae inter fluvios Elbe, Elde, Peene, Oder incolebant, ipsae sese complectebantur; cf. VI, 25.*
 8) *Marchionem Misniensem.* 9) *Comites Merseburgenses.* 10) *Sigifrido Nordhemensi; cf. supra c. 2.* 11) *Hic videtur primus ille coniux fuisse Giselae postmodum imperatricis, de quo cf. Hirsch, 'Jahrb. Heinrichs II.' I, Excurs V.* 12) *Stadensi?*

dictum¹ venerunt ac iuxta unam paludem, supra quam pons 990. longus porrigitur, [conederunt]. Et ecce, in noctis silentio unus ex sociis Willonis, qui pridie ad perspicendum suimet predium precedens a Boemiis captus est, evadens periculum imminens Binizoni primó indixit comiti. Tunc nostri eius ammonitione celeriter surgentes se preparant et in ipso iam venientis aurorae crepusculo missam audiunt, quidam stando et alii super equos sedendo; et in ortu solis exeunt e castris^a solliciti de eventu futuri certaminis.]

12. [Tunc Bolizlavus cum suis venit t[urmatim III. Id. Jul. 13. Iulij]^b, et utrimque nuncii mittuntur. Et ex parte Bolizlavi quidam miles, Slopan^c nomine, ad perspicendum agmen nostrorum accessit et reversus inde interrogatur a domino, qualis esset exercitus hic, si cum eodem potuisset pugnare an non. Ortabantur enim hunc satellites sui, ut nullum de nostris vivum [sineret] abire. A quo sic ei re^ddictum est: 'Exercitus [hic] quantitate parvus, qualitate sua optimus et omnis est ferreus. Pugnare cum eo tibi potis est; [sed] si tibi hodie victoria evenit, sic prosterneris, ut fugiendo Misedonem inimicum te continuo persequentem vix aut nequaquam evadas^d et Saxones tibi hostem^e in perpetuum acquiras. Si autem victus fueris, finis est de temet ipso et de omni regno ad te pertinenti. Non enim remanet spes ulla resistendi inimico te undiquesecus^f vallantis.' Talibus alloquii furor illius sedatur, et pace facta^h principes nostros alloquitur, ut, qui contra eum huc venirent, cum eo ad Misedonem pergere et in restituendis suimet rebus se apud Misedonem adjuvareⁱ voluissent. Hoc laudabant nostri, et Gilsilerus archipresul cum Ekkihardo, Esicone ac Binizone comitibus proficiscebatur cum eo, caeteris omnibus domum cum pace revertentibus. Advesperascente iam die hiis omnibus arma^k sumuntur et mox cum iuramento firmatis redduntur. Venit Bolizlavus cum nostris ad Oderam; ad Misedonem nuncius mittitur, qui diceret, [se] in potestate sua auxiliares suos habere. Si regnum sibi ablatum redderet, hos incolómes abire permetteret; sin autem, omnes perderet. Sed Misedo huic talibus respondit: si voluisset rex suos acquirere^l salvos aut ulcisci^m perditos, faceret; et si hoc non fieret, quod propter eos nil omnino perdere voluisset. Hoc Bolizlavus ut accepit, salvis omnibus nostris, quaecumque potuit, ex locis circumiacentibus predatur [ac incendit]ⁿ.]

a) et astris B, corr. T. b) urmatim—Iulii in loco raso scr. T. c) Flopan V; Zlopan A. S. a. 990. d) euadis radendo atqs. corr. e) hostes V. f) undiquesecus B; alterum s. add. T, quod postea rursus erasum est. g) uuallanti B. h) patefacta I; A. S. l. l. omisit hanc vocem. i) aduuuare I. k) armis B. l) acquireret V. m) ulcissi B, corr. T. n) ac incendit in margine add. T.

1) Conf. II, 14.

990. 13. [*Inde^a.¹ reversus urbem unam . . .^b nomine² possedit^{*} fol. 56,
 et hanc cum domino eius, urbanis nil repugnantibus, acqui-
 man. T.
 sitivit eundemque Liuticis ad decollandum dedit. Nec mora,
 diis fautoribus^c haec ostia ante urbem offertur et de rever-
 sione ab omnibus tractatur^d. Tunc Bolizlavus sciens nostros
 ex parte Liuticiorum incolumes non posse domum sine eo
 pervenire crastino dimisit eos crepusculo, ut ammoniti fuerant,
 multum properantes. Quod ut predicti hostes comperierunt^e,
 pone sequi maxima electorum multitudine^f mox nitebantur^f.
 Quos Bolizlavus [vix] conpescuit talibus: 'Vos, qui in meum
 huc venistis auxilium, videte ut hoc perficiatis bonum, quod
 incepistis, pro certo scientes, quod hos, quos in fidem succepi
 meam et in bona pace dimisi, vita superstite mea nullum
 hodie pacior perpeti malum. Non est nobis honor nec consilium,
 hactenus amicos familiares nos nunc effici [manifestos] hostes.
 Scio magnam inter vos esse inimiciciam; et hanc ulcisci
 eveniunt vobis tempora hiis multo apciora.' Hiis sedati eloquiis
 Liutici duos ab eo [detenti]^g ibidem dies et tunc invicem salu-
 tantes antiquum[que] foedus^h renovantes discescerunt. Et
 tunc illi infideles, qui nostros insequerentur, quia pauci erant,
 ducentes milites eligerunt. Quod nostris mox a quodam
 Hodonisⁱ satellite comitis intimatum est. Unde in ipsa ac-
 celerantes hora, Deo gratias! ad Magadaburg incolumes per-
 venerunt, hostibus se in vanum sic laborantibus.]

14. (10.) [Id ut primitus *audivit, prosperitati eorum^{*} fol. 56,
 arrisit imperatrix. Sed quia de optima eius conversacione
 parum mihi ad noticiam^k venit, ideo superius strictim de
 immensa eius nobilitate explicui. Haec occidentales tunc
 inhabitat regiones, quae *hoc nomine merito dicuntur, quia^{*} p. 772.
 ibidem sol et omnis equitas cum [obediencia et] caritate
 mutua in occasum se vergit. Nox nil aliud est, nisi umbra
 terrae*, et hoc totum, quod indigenae isti operantur, nil nisi
 peccatum. Hic predicatorum sancti in vanum laborant, hic
 reges et caeteri principes modicum valent; predones et iusti
 persecutores dominantur. Multa sanctorum corpora in hiis
 partibus requiescunt; sed habitatores^l hos, ut video, spernunt
 prevaricantes. Sed ne quis me *Crispini discipulum lippi esse*

*) Per quam perfidorum peccata intelliguntur add. 2.

a) hoc folium est singulare et postea fasciculo insertum. b) spatium hic septem fere litte-
 rarum relictum I. c) d. f. erasa in I; sed A. S. ea adhuc legit. d) trac tur in duabus
 lineis I. e) i erasum I. f) multitudo m. nitebatur primo scr. T, quod ipse mutavit.
 g) add. V. h) fodus B, corr. T. i) hōdonis V. k) ita V; nociam T. l) habitores
 primo T, quod ipse corr.

1) Hoc folium integro fasciculo cum sit interpositum, ea quoque, quae
 antecedunt et ad eandem narrationem spectant, posteriore tempore quam
 cetera scripta esse necesse est. V. supra c. 9 n. 2) Nomen eius
 supplendum esse Nimptsch (v. VIII, 59—64) sine causa sufficiente
 Ursinus ex Cosma (SS, IX) III, 1 collegit.

arbitretur, de hiis sileo, quia ob inlicitas coniungciones aliasque ineffabiles versucias hos prope interitum esse non dubito. Innumeras antistitum excommunicaciones spreverunt et propter hoc stare diu non poterunt. Hoc tantum una mecum, queso, Christi fideles orate, ut hii mutantur in melius et ad nos numquam veniat^a talis usus.]

15. [Nunc autem de fine imperatricis predictae locuturus, quae hunc precesserint signa, narrabo. Anno dominicae incarnationis DCCCCLXXXVIII sol defecit XII. Kal. Novembris [et V. diei hora]¹. Sed cunctis persuadeo christicolis, ut veraciter credant, hoc non aliqua malarum incantacione^b mulierum vel esu² [feri] vel huic aliquo modo seculariter adiuvari posse, sed sicut Macrobius³ testatur caeterique sapientes fieri asserunt, et id de luna.] * [Et sequenti anno]^c 990(991). consummato in bonis vitae suimet cursu in Niumagun* infirmatur [imperatrix] atque ab hac vita XVII. Kal. Iulii⁴ Jun. 15. discedens sepulta est ab Ewergero^d sanctae Coloniensis aeccliesiae archiepiscopo in monasterio sancti Pantaleonis, quod datis inpensis Brun archipresul ibi requiescens construi precepit, presente filio ac multa pro remedio matris his confratribus largiente. Quod [cum] inclita inperatrix Ethelheidis comperiret, tristis protinus effecta regem [tunc VII annos regnantem]⁵ visitando consolatur ac vice matris secum tamdiu habuit, quoad ipse protervorum consilio iuvenum depravatus^e tristem illam dimisit.

16. (11.) Huic *bene nata* virtutibus ornanti pater meus comes Sigifridus domi militiaeque fideliter servivit, et in expedicione ad Brandanburg, qua ultime militavit⁶, ab equo 991. cadens valido corporis dolore fatigari cepit. Sensit insuper octavum sibi adesse annum, sic ei in somnis presignatum. Dormiens namque in Colonia his suscitatur denuo verbis: 'Sigifride, vigila et ab isto die post octo annorum curricula vitam te hanc finire presentem pro certo scias.' Hunc prefnitum diem vigilantem semper animo previdit ac, quibuscumque virtutum fructibus valuit, preoccupare non desistit. Me autem in Quidilingeburg apud suam materteram nomine

*) Teophanu *add. V.*

a) veniant *primo T, quod ipse corr.* b) *ne postea add. T.* c) *et s. a. in loco raso T.*
In s. a. V. d) *prius u erasum I.* e) *depuatus I.*

1) *Ex Ann. Quedl., ubi tamen hoc rectius ad a. 990 ponitur; v. 'Neues Archiv' XIV p. 75.* 2) *Conf. I. Grimm, 'Deutsche Mythologie' 4 II p. 588 — 590.* 3) *Comment. in Ciceronis 'Somnium Scipionis' I, 15.* 4) *Necrol. Mers.* 5) *Ex Ann. Quedl.* 6) *Quae nulla alia fuisse potest nisi ea, de qua Ann. Hild. a. 991 referunt, siquidem Sigifridus post imperatricem Theophano mortuus videtur esse, sed antequam Reginbertus episcopus Oldenburgensis ordinaretur (cf. IV, 43, 44). Certe aestate a. 993 Sigifridus non iam vixit; cf. infra c. 22.*

- Emnildam¹, quae paralisi longo tempore laboravit, primo
 988. litteris bene adhuc instructum sumpsit^a et Ricdago abbati
 [II.] de sancto Iohanne in Magadaburg commendavit. Ibi
 991 tres annos ego conversatus in omnium festivitate sanctorum
 Nov. 1. ad sanctum Mauricium, quia ad altare *hoc me dare non
 Nov. 30. potuit, fraternitatis consortio ab eo iunctus sum, proximaque
 sancti Andreae natali magnum et valde cunctis acceptabile
 convivium duos dies peractum est.
- 992 17. Inde egressus et imminente quadragesima in civitate
 Mart. 15. Wallibizi dicta infirmatus Id. Marcii² defensor patriae ac
 homo verus utriusque debitum persolvit naturae. Quem
 mater sua venerabilis omni probitate Mahtildis, celeriter
 hunc prosecutura, cum coniuge Cunigunda deflet. Namque
 tanto orbata solatio cum inmenso merore diem expectavit
 Dec. 3. extremum ac in eodem anno tercia Nonas Decembris² fide-
 liter migravit ad Christum*. Patruus autem meus, nomine
 Liutharius, cui equaliter nobiscum haec hereditas contigit,
 Verg. Aen. matri meae antiquum *renovans dolorem* multa intulit mala
 II, 3. et, quamvis haec [firme] suimet fidei^b a matre sua sibi fuerit
 commissa, tamen omnibus eiusdem bonis eam privare con-
 tendit. Quid multis moror? Inperatoris auxilio cuncta^c
 ei restituuntur^d.
- (988 18. (12.) * [Interea^e Atheldagus [archiepiscopus] Bre-
 Apr. 29. mensis obiit³, et Liaevizo⁴ successit, qui papam Benedictum⁵
 (964). exulem a patria suimet, quae sita est in confinio Alpium^e
 et Suevorum, huc secutus erga Deum et regem ad hunc
 Ann. Quedl. honorem promeruit venire. * Scavi iterum appetiti subduntur * p. 773
 (987). regi renovatis iuxta Albim castellis, et in hieme aqua inun-
 dans et ventus ingens multum nocuit⁶. Aestas nimia frugibus
 (988). et seva mortalitas hominibus nimis nocuit⁷.
- 991(992). Anno dominicae * incarnationis DCCCCXCI^{f. 8} Hilliwardus, * fol. 58
 Ann. Quedl. sanctae Halverstidensis aecclesiae venerabilis antistes, qui
 me baptizavit^g atque confirmavit, templum Domini, quod

*) *N in inf. marg. add.: DCCCCXCVI^o dom. inc. anno. In sinistro marg. aliquid erasum est.*

a) sumpsit B, p add. T. b) ita V; fidet B. c) cuncta I. d) ita V; resistuntur B.
 e) Interea—Alpium in loco raso I. f) post hunc numerum litteram I erasum esse, id quod
 Lappenb. suspicatus est, equidem non credo. g) baptizavit I.

1) Haec sine dubio illa fuit Emnild filia Brunonis, quam a. 991 mortuam esse Ann. Quedl. tradunt. Unde colligitur Brunonem Thietmari proavum fuisse. 2) Necrol. Mers. 3) Ann. necr. Fuld. 988. Unde Thietmarus hoc sumpserit, equidem non video. 4) I. e. Libentius, apud Italianos Libenzo sive Livenzo dictus, apud Saxones Livizo sive Lievizo; noster hic Liaevizo scribit, ut VI, 51 et VIII, 50 Thiaedricus. 5) Benedictum V, cf. II, 28. 6) Ex Ann. Quedlinb. a. 987. 7) Indid. a. 988. 8) Ex Ann. Quedl., qui hoc rectius ad a. 992 referunt; cf. supra c. 15, 'Neues Archiv' XIV p. 75, 78.

ipse a fundamento edificans tunc ad unguem usque perduxit, 991 (992).
 XII. Kal. Nov.¹ dedicavit. Adfuit ibi tunc rex cum imperatrice Ethelgida et avia eius, abbatissa Mahtildis et archi-
 arististis hii: Willigisus, Gisilerus et Liewizo cum suis confratribus XVI². Festivitas autem erat eadem Christi confessoris Galli, in cuius monasterio predictus presul edoctus est, et ideo semper studuit in hac celebritate suum perficere desiderium, et tunc inerat XXIII^[tus] ordinationis suae annus. Hunc adiuvit in omnibus fidelis suimet capellanus Hildo et prudentissime cuncta disposuit. Omnes Saxoniae primates hic tunc convenientes caritative succipiuntur. Numquam fuit^a ante nec post, ut veraces affirmant, in divinis laudibus et in negociis secularibus omnia plenius cunctisque acceptibus peracta.]

Oct. 21
(Oct. 16)

19. [In sequenti anno in galli cantu primo lux ut dies 992 (993).
 ex aquilone effulsit et unam sic manens horam undique celo interim rubente evanuit³. Fuere nonnulli, qui dicerent eodem anno vidisse^b tres soles et lunas tres ac stellas^c invicem pugnasse. Et post haec Ekbertus Treverensis archiepiscopus, cuius successor Liudulfus fuit⁴, et Dodo Mirmigendensis, post quem Suitgerus ordinatus est⁵, Erp quoque Ferdensis, cui Bernharius tunc ibi prepositus subponitur⁶, obiere. Fames quoque valida nostras oppressit^d regiones⁷.]

Ann. Quedl.
Dec. 9.

fol. 58r.

In tercio^e predictae dedicationis anno avunculi mei a 993 (994).
 piratis capti sunt, ut in sequentibus patet.⁸

In quarto pestilencia^f cum fame et bello orientalibus 994 (995).
 ingruit, et rex Apodritos petit et Wiltios vastavit.⁹

20. (13.) [Post haec rex in Magadaburg cum suis (995).
 principibus colloquium habuit, ad quod Heinricus Bawariorum dux inclitus venit. Et cum inter hunc [et] Ratisbonensem^g Gebhardum¹⁰ longa haberetur contentio, cum bono ibidem finitur consilio. Et pius ille dux, qui omne suimet delictum continuis mundavit elemosinis, inde pergens ad Gondensem^{h. 11},

a) fuerunt V. b) se B, vidis addit T; fortasse vidisse se voluit. L. c) stellis B, corr. T.
 d) oppresit I. e) terciā I. f) pestilencia I. g) ractisbonensem B. h) Gandensem V.

1) Ita male pro XVII. Kal. Novembr. scripsit Thietmarus, quia non animadvertit in Ann. Quedlinb. ad a. 992, ex quibus haec de ecclesiae Halberstadensis dedicatione sumsit, plane alia quaedam de phaenomeno XII. Kal. Nov. viso narrari. L. 2) Quorum nomina vide in Ann. Quedlinb. et Chron. Halb. a. 992. L. 3) Ex Ann. Quedlinb. a. 993. 4) Ex Ann. Quedl. 993 et 994; Ekbertus sedit 977—993, Liudulfus 994—1008; cf. VI, 35. 5) Ex Ann. Quedl. 993; Dodo sedit 967—993, Suitgerus 993—1011; cf. IX, 24—26. 6) Ex Ann. Quedl. 994; Erp sedit 975—994, Bernharius 994—1014; cf. III, 6, VIII, 31. 7) Ex Ann. Quedl. 994. 8) Indidem; cf. c. 23—25, 'Neues Archiv' XIV, 77. 9) Ex Ann. Quedl. 995. 10) Gebhardum I. episcopum 994—1023. 11) Gandersheim.

- (995). ubi domna Gerberg soror suimet fuerat^a abbatissa¹, egritudine premitur subitanea; et tunc vocans ad se equivocum eius talibus instruit: 'Vade celeriter ad patriam ac dispone regnum ac numquam regi ac domino resistas tuo. Multum [enim] me penitet hoc umquam fecisse. Patris memor sis tui, quia numquam hunc in hoc seculo videbis.' Filioque mox abeunte dux preclarus in infirmitate [sua] semper kirieleison ex corde clamans migravit ad Christum V. Kal. Sept.², sepultus ibidem in medio aeccliesiae coram sanctae crucis altari^b. Quod cum filius eiusdem comperiret, electione et auxilio Bawariorum patris bona apud regem optinuit.
- Ann. Quedl. Eodem anno Thiedricus comes palatinus et Sibertus frater eius de hoc seculo transierunt.]
- Ann. Quedl. 21. (14.) [Ea tempestate nepos meus marchio Henricus³
- (994). Ewerkerum^c, *Bernwardi^d Wiricburgiensis aeccliesiae episcopi⁴ * fol. 59 militem egregium, set nimis superbum, cepit et ob inlatas sibi iniurias in loco, qui Lindinlog dicitur⁵, excecavit. Rex autem de internuntiis ab episcopo id multum querentibus comperiens hocque graviter ferens predictum comitem exilio relegavit, et post haec gratiam suimet huic dedit et apud antistitem digna emendatione reconciliavit. Predictus presul post haec Liupoldum marchionem Orientalium⁶ et nepotem
- Iul. 8. eius Henricum ad missam sancti Kiliani, quae est VIII. Id. Iulii, ad se vocans cum magna caritate eosdem habuit; et [comes] in sacra nocte post matutinam cum suis militibus * p. 774 ludens, ex uno^e foramine ab excecato amico sagitta volante^f
- Iul. 10. vulneratus est et facta confessione VI. Id. Iulii exspiravit⁷, innocens in facto predictae accionis et in consilio. Hic postera die [ibi] sepultus merito defletur, quia sibi prudentiorem et in cunctis actibus meliorem [nullum reliquit].
- Ann. Quedl. Hiemps, quae precesserat, asperitate et pestilentia
- (994). nimioque frigore et vento ac insolita siccitate plena erat. In hac devicti sunt Sclavi.]

22. (15.) [Sed quia superius destructionem Brandaburgiensi aeccliesiae dixi, nunc qualiter ad tempus prefato subderetur [regi], breviter explicabo. Fuit in nostra vicinitate quidam miles inclitus, Kiza nomine⁸, qui a marchione

a) fu erasum 1. b) altare B. c) prius u erasum 1. d) n erasum 1. e) una B. f) sic A. S. a. 994; uallente B, vallante V.

1) 959—1001. 2) *Ex Necrol. Merseb.* 3) *Berhtoldi et Eilae filius (cf. II, 22), marchio in pago Nordgau, a posterioribus plerumque Henricus de Schweinfurt dictus.* 4) *Qui sedit 990—995.* 5) *Lindenlohe vicus prope Burglengensfeld oppidum in districtu Oberpfalz situs; v. Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.' I, p. 18.* 6) *Berhtoldi fratrem et Henrici patrum.* 7) *Ex Necr. Mers.; Ann. Quedl. exhibent VII. Non. Iun.* 8) *Num hic sit is, qui in DO II. 162 (977 Iul. 30) comes in pago Helmingowe occurrit, dubito.*

Thiedrico aliter, quam sibi placeret, habitus est. Ob hoc et quia facultas suae nequaquam [pietati]^a suppeteret^b, ad hostes perrexit nostros; *qui eundem in omnibus sibi nimis fidelem cognoscentes supramemoratam urbem nobis sacius ad nocendum eidem commiserunt¹. Hic postea nostris delinuitus blandiciis eam regiae potestati cum semet ipso tradidit.² Unde Liutici^c nimio furore succensi [eum] cum omnibus, quas habebant, catervis ilico petebant. Interea rex in Magathaburg fuit; et cum hoc comperiret, quos ibi tunc habebat, celeriter eo misit, Ekkihardum marchionem et [tres] avunculos meos³ cum Fritherico comite palatino⁴ [et patruo meo]⁵. Et hii^d omnes eo cum suis venientes interrupti sunt ab hostibus se acriter irrumpentibus^e; et una pars ex nostris in urbem venit, alia vero, quae remansit, cesis militibus nonnullis rediit. Tunc rex collectis undiquessecus sociis illo properat, et hostes nostri magnam vim defensoribus urbis inferentes, cum ultimam legionem vidissent, [cito] amotis fugierunt^f castris. Nostri autem in ereptione interius gaudentes kirieleison canunt et advenientes unanimiter respondent. Munita urbe presidio rex abiit et eandem in sua potestate diu tenuit. Post haec Kizo ad Quidilingaburg cum veniret, civitatem suam cum uxore et satellitibus suis perdidit; quae omnia urbe excepta [post] recepit. Unus autem suimet miles, Boliliut^g nomine⁶, cuius consilio hoc totum, quamvis tunc absens esset, agebatur, ibidem dominabatur; et Kizo cum in his partibus [post] latenter nocere voluisset, optimus miles cum suis *interfectus est^h.]

man. T.

* fol. 60

(fasc. 9).

man. B.

23. (16.) * [Et, sicut predixi,]^{i.7} tres avinculi^k mei, (994).
 Heinricus, Udo et Sigifridus, cum Ethelgero caeterisque compluribus, piratis sua populantibus VIII. Kal. Iulii⁸ Iun. 23. navibus occurrunt, factoque invicem certamine Udo decollatur, Heinricus autem cum fratre suimet Sigifrido et comite Elergero devictus, dictu miserabile, a pessimis hominum captus deducitur¹. Hoc infortunium [inter] Christi fideles fama

a) pietati add. T, i pietati corr. V. b) eret V super rasura. c) liutisel B. d) allerum i add. T. e) irrumpentibus I. f) i erasum I. g) bolliut B, corr. T; Bollwit A. S. a. 992. h) interfectus est pagina deficiente T in margine adiecit; infra V scripsit: Hic sequitur: Et sicut predixi tres avunculi mei. i) et sicut predixi T in loco raso scripsit. k) avunculi V. l) deducitur B; deducuntur V; abducitur A. S. a. 994.

1) Quod a. 991 factum esse Ann. Hildesh. tradunt. 2) Id quod Ann. Hild. ad a. 993 referunt. 3) Stadenses comites, de quibus paulo infra agitur. 4) Qui tunc nondum comes palatinus videtur fuisse, siquidem antecessor eius Thiedricus a. 995 demum mortuus est; cf. 'Neue Mittheilungen' XVII l. c. 5) Liuthario marchione. 6) Ita et hic et infra (c. 64) legitur. Nomen Boli-liut magnum populum videtur significare; conf. Bolizlavus infra c. 45, Liuticios supra c. 11. 7) Supra c. 19. 8) Necrol. Mers. VIII. Kal. Iul.: Udo.

(994). volante [mox] dilatatur. Bernhardus dux, qui proximus fuit, nuntios quam propere misit, qui precium pro eorundem redemptione eis promitteret et conveniendi pacifice ac locum colloquendi peteret. Parati sunt, pacem firmam^a et ineffabilem pepigerunt pecuniam. Quid autem ad haec primo [rex]^b deindeque in nostris partibus omnis christianorum larga benignitas debito humanitatis officio impenderit, explicare non suffitio. Mater autem mea tanto dolore intrinsecus commota omne, quod habuit vel acquirere ullo modo potuit, pro fratrum ereptione attribuit^c.

24. Execrata vero piratarum^d turba cum maximam collectae pecuniae partem inmenso suimet pondere perciperent, Heinrici vice filium eius unicum Sigifridum nomine cum Garevardo^e [et Vulferemo], Ethelgeri autem loco avunculum [eiusdem] Thiedricum et amitae suimet filium Olef vocatum succipientes, ut, quod de promisso eis tesaurο adhuc remansit, eo velocius colligeretur^f, eos abire Sigifrido solum remanente permisit. *Hic quia filium non habuit, a matre mea re- * fol. 60
medium ab uno filiorum suimet postulavit. Quae tam
necessariae petitioni satisfacere desiderans *nuncium^g ad * p. 775
abbatem Rigdagum¹ celeriter misit, qui fratrem meum Sigifridum tunc ibi sub habitu monachico degentem accepta licencia reduceret. Hic quia satis prudens vir fuit, cunctis sollicite perquisitis iniustae legationi resistit^h et, propter curam a Deo sibi creditam quod hoc facere non presumeret, respondit. Nuntius autem, ut ei iussum fuit, ad Ekkihardum, qui tunc² custos aecclēsiae sancti Mauricii et magister erat scholae, veniens, ut me ob rem necessariam matri meae remitteret, supplex rogavit. Veni et cum laicali habitu, quo apud piratas debui obses conversari, prioribus
Iun. 28. adhuc indutus vestimentis V. feria profectus sum.

25. Et in ipsa die Sigifridus de pervigili hostium custodia, qua multum vulneratus detinebatur, sic divino evasit auxilio. Idem in angustia vehementi positus cum Nodbaldo et Edicone, quomodo evaderet, plurimum semper versans precepit hos veloci navicula, quantum his, qui eum detinebant, satis valuisset ministrare, de vino ac de caeteris appertinentibus sibi deferre. Iussis tum sine mora completis canes avari saturabanturⁱ; factoque mane presbiter ad missam paratur, et comes cunctis absque custodibus solum hesterno gravatis vino ad proram lavaturus accedens puppi parate

a) firmam dare 2. A. S. l. l.   b) ita T, 2; inperator scripserat B, quod restituit V.
c) at erasum I.   d) piratum I.   e) e add. T.   f) ita V; colligetur B.   g) nuncium I.
h) ita V; insistit B, restitit A. S. l. l.   i) saturabantur I; saturantur A. S. l. l.

1) Abbatem S. Iohannis Magdeb. secundum, qui quando Herdingo (III, 11) successerit, non constat.   2) Scilicet ex morte Ohtrici († 981).

insiluit. Extollitur clamor, presbiter quasi consiliator^a capitur, (994).

col. 62. anchorae *levantur, remiges velociter hos fugientes insequen-
bantur. Quos comes vix evadens, cum littoris securitatem
attingeret, ut prius ipse precepit, paratos invenit equos et
ad civitatem suam Hersevel dictam¹, ubi frater suus Heinricus
[et] uxor eius Ethela² tanti gaudii inscia fuit, pergere pro-
peravit. Hunc hostes pone sequuti urbem, quae littori^b vi-
cina stabat, Stethu nomine³, incurrunt eum curiose in ab-
ditissimis querentes locis; et non inventes feminis inaures
vi rapiunt tristesque recedunt. Tali furore omnes succensi
crastino clericum et nepotem meum⁴ cum caeteris obsidibus
universis naribus ac auribus et manibus obruncant, foris
eos proicientes in portum. Tunc pugnantibus his unusquisque
a suis rapitur merore inaudito insurgente. Ego autem visi-
tatis meimet avunculis remeavi Christo largiente incolumis,
caritative a familiaribus meis susceptus. Jun. 29.

26. (17.) [In illo tempore Liudulfus, Augustensis epi-
scopus venerabilis, VIII. Kal. Aug.⁵ obiit; et Gevehardus,
[Elewangensis]^c abbas, ordinatur⁶. Ann. Quedl. (996) Jul. 25.

Interim in quadam villa Horthorp dicta⁷ natus est in-
fans, dimidius homo, posterioribus auce⁸ similis, dextram
aurem et oculum leva minorem habens, dentes croco similes,
sinistrum brachium absque IIII digitis solo cum pollice inte-
grum; ante baptismum attonite videns, et post nihil, IIII^a
die moriens. Magnam hoc monstrum facinoribus nostris in-
tulit pestilentiam^d. Ann. Quedl. (995).

ol. 62. *Predictus antistes Hilliwardus, cum aecclesiam et gregem
sibi commissum XXVIII annos⁹ gloriosissime verus Israelita
regeret, VII. Kal. Dec.¹⁰ exspirans sepultus est extra aecclesiam
infra claustrum, ubi ipse sibi prius paraverat domicilium.
Et cum confratres eius in electione convenire non possent,
an. T. [pre]positus est hiis^e de capella regis *Arnulfus et Id. Dec.
ordinatur, sicut ille vir sanctus antecessor eius, dum adhuc
valeret, predixit cunctis tunc presentibus: 'Hunc,' inquit,
an. B. 'hospitem honorate^f, *et quantum potestis illi servite. Pro-
videre enim debet is vos post me.' Et cum idem iam in

Chron. Halb. ? Dec. 13.

a) conliator I. b) ita V; littore B. c) in loco raso T. d) pestilentiam in margine scripsit T. e) alterum I add. T. f) ita T; honorate V.

1) Harsefeld vicum in districtu 'Geestkreis Stade' ad fluvium Lühe situm. 2) Quam Geronis a. 979 decollati filiam fuisse Ann. Sax. a. 979 memoriae prodit; ubi Adela non Heinrici, sed Sigifridi uxor dicitur.

3) Stade. 4) Sigefridum, Heinrici comitis filium. 5) Necrol. Mers. VI. Kal. Aug., Necrol. Magd. VIII. Kal. 6) Liudulfus sedit 989—996, Gebhardus 996—1000. 7) Hordorf ad Bodam inter Groningen et Oschersleben. 8) I. e. avicæ, aucae (cf. ital. oca) sive anseri.

9) Accuratus dicitur noster: in XXVIII. anno. 10) V. Ann. Quedl., Necrol. Mers. et Magd.

(996). agone exitus sui iaceret, vidit gloriam Dei et vocato ad se Vulfhario suimet capellano: 'Vides', inquit, 'frater, aliquid?' Et ille se nihil vidisse respondens audivit ab^a eo, quod caminata haec, in qua tunc iacebat, in qua duo antecessores^b sui obierunt, divina maiestate plena fuisset. Et haec dicens transivit de hoc^c carcere ad indeficiens lumen.]

Ann. Quedl.
(996)
Dec. 25.
(996)
Apr. 12.

27. (18.) [Rex autem natali Domini in Colonia fuit¹, et pacificatis omnibus in his regionibus, ad Italiam diu desideratus perrexit, in urbe Papia paschale peregit festum. Dehinc Romam veniens gloriose nepotem suum Brunonem, Ottonis filium ducis², in loco Iohannis papae³ nuper defuncti cum omnium laude presentium^d *statuit; in ascensione Christi, quae tunc erat XII. Kalendas Iunii, anno etatis suae XV., regni autem XIII., indi^ectione octava⁴, ab eodem unctionem imperialem percepit et advocatus ecclesiae sancti Petri efficitur. Post haec vero imperium illud priorum suorum more gubernavit, etatem suam moribus industriaque vincens.]

Mai. 21.

(996). Postque¹ cum permissu eiusdem patris Prucorum^k mentes a Christo alienas freno sanctae predicationis edomare temptaret, cuspide perfossus nono¹ Kalendas Mai⁹ capitis absensione

Ann. Quedl.

(997)

Apr. 23.

28. (19.) [In prima estate⁵ Aethelbertus^e, Boemiorum episcopus, qui nomen, quod Woytech^f sonat⁶, in baptismate, aliud in confirmatione percepit ab archiepiscopo Parthenopolitano, in eadem urbe ab Ohtrico^g superius memorato⁷ litteris instructus, cum sibi commissos ab antiquae pravitate errore monitis divini precepti^h amovere nequivisset, omnes excommunicans Romam ad excusandum se apud apostolicum venit eiusque licentia sub districta Bonifacii abbatis regula⁸ humiliter multo tempore conversatus bono deguit exemplo. Postque¹ cum permissu eiusdem patris Prucorum^k mentes a Christo alienas freno sanctae predicationis edomare temptaret, cuspide perfossus nono¹ Kalendas Mai⁹ capitis absensione

a) habeo B. b) antecessoris 1. c) deo B, h et c add. T. d) desunt huius quaternionis folia interiora quattuor (fol. 62a—62d). e) Adalbertus 2. f) ita correxit Lappenb., cf. Brunonis Vitam S. Adalberti (SS. IV); uuortech 2, uuortegus 1 infra VIII, 56. g) Ochtrico 2. h) preceptis 2. i) Postq̄; (i. e. Postquam) 2. k) paucorum 2, corr. Lapp. l) nouo 2.

1) Hoc ex narratione annalium parum accurate lecta Thietmarus videtur sumpsisse, ubi Otto ex Italia reversus natalem¹ Domini diem a. 996 Coloniae celebrasse dicitur. 2) Cognatus erat regi Bruno, utpote qui aviam habuerat Liutgardin, Ottonis M. filiam, uxorem Conradi, ducis Francorum, cuius filius Otto, dux Carinthiae et marchio Veronae, pater erat Brunonis. URS. 3) Iohannis XV. (XVI.) (985—996); Bruno papa Gregorius V. dictus sedit 996—999, v. infra c. 43. 4) Haec omnia ex Ann. Quedl., ubi tamen rectius: indictione nona. 5) Hoc non ad iter Romanum, sed ad mortem Adalberti spectat, quae in Ann. Quedl. 996 sub reditum imperatoris et celebrationem natalis Domini refertur. 6) Woytech bohém. solatium belli significat (wogna boh., wojna pol. = bellum, tešiti boh. = solari). 7) V. supra III, 12. 13. 15. 8) Scil. in monasterio S. Bonifacii Romae in monte Aventino constructo, ubi Adalbertus a. 989—994 fuit; cf. Vitam eius auctore Brunone (SS. IV) c. 14 (p. 602). 9) Ann. Quedl., Necr. Mers.

optatum^a semper martirium solus ex suis percepit absque (997).
omni gemitu, ut in ipsa nocte in sompnis ipse vidit cunctis-
que fratribus predixit: 'Putabam', inquit, 'me missam
celebrare solumque communicare.' Sed nefandi sceleris
auctores eum iam expirasse cernentes ad augmentum sui
sceleris divinaeque ulcionis corpus pelago mersere beatum,
caput sude conviciando figentes ac exultando redeuntes.
Quod Bolizlavus, Miseconis filius, comperiens data mox
pecunia martiris mercatur incliti cum capite^b membra. Im-
perator autem Romae certus de hac re effectus condignas
Deo supplex retulit odas, quod suis temporibus talem sibi
per palmam martirii assumpsit famulum.

Eo tempore Bernwardus, sanctae Wirciburgensis eccle- Ann. Quedl.
siae¹, iussu cesaris ad Greciam missus in Achaia moritur (996).
cum maxima sociorum suorum caterva. Per quem quia
plurima Deus faciat mirabilia, plures affirmant.]

29. (20.) [Inperator autem a Romania discedens nostras Ann. Quedl.
regiones^c invisit et accepta Sclavorum rebellione Stoderaniam, (997).
quae Hevellun^d dicitur, armato petens milite, incendio et
magna depredacione vastavit et victor Parthenopolim rediit.
Ob hoc hostes nostri Bardengun^e turmatim aggressi a nostris
sunt devicti². In illo certamine Ramwardus, Mindensis epi-
scopus, fuit, qui socios arrepta in manibus cruce sua se-
quentibus signiferis precessit et ad haec facienda potenter
consolidavit. In illo die Gardulfus comes cum paucis occu- (Nov. 6).
buit³, ex^f hostibus autem maxima multitudo; caeteri relicta
preda fugierunt.]

30. (21.) [Crescentius autem Romae absente papa pre- Ann. Quedl.
dicto, qui post benedictionem Gregorius vocabatur, Iohannem (997).
Calabritanum, Theophanu imperatricis dilectum comitem et
tunc Placentinum antistitem⁴, substituit et sibi imperium
tali presumptione usurpavit, inmemor iuramenti et magnae
pietatis ab Ottone augusto sibi illatae. Insuper nuncios eius-
dem a predicto invasore capti diligenti custodiae traduntur⁵.
Imperator mox ut haec audivit, illo properans domnum Ann. Quedl.
apostolicum sibi obviare per internuncios postulavit. Iohannes (998).
autem supplantator hiis appropinquantibus fugit; sed postea

a) sic A. S. a. 996; optavit 2, ubi quod supplevit Leibnitius. b) capita 2. c) regionis 2.
d) Hevellim 2. Heveldun A. S. a. 997; cf. I, 10. VI, 57. e) bardangan 2, Bardangao
Ann. Quedl.; cf. VI, 36 derlingun, VIII, 44 et 72 Hassegun, IX, 10 Northringun.
f) et ex 2.

1) Qui sedit 990—996. 2) Ex Ann. Quedl. 997. 3) Necrol. Mers.
Nov. 6: Gardulf obiit. 4) Iohannes Placentinus episcopus a. 992
Octob. 16 interfuit dedicationi ecclesiae Halberstadensis; vide (Ann.
Quedl. et) Chron. Halberstad. (SS. XXIII). Conf. de eo Arnulfi
Gesta arch. Mediol. (SS. VIII). L. Inter papas numeratur Iohannes
XVI (XVII). 5) Omnia ex Ann. Quedlinb. a. 997.

(998). a fidelibus Christi et cesaris captus linguam cum oculis ac naribus amisit. Crescentius vero Leonianum ingressus claustrum¹ imperatori resistere frustra temptavit. Namque
 Apr. 17. inperator dominicam resurrectionem Romae celebrans, post
 Apr. 24. festivos dies instrumenta bellica preparans, post albas² domum Thiederic³, ubi ille perversus sedebat, Ekkihardum marchionem impugnare iussit. Qui eandem perdius et pernox lacescere non desistens tandem per machinamenta alte constructa ascendit et eundem decollatum voce imperatoria per pedes laqueo suspendit et timorem cunctis presentibus ineffabilem intulit⁴. Gregorius autem papa cum magno honore intronizatur⁵, et cesar sine omni infestatione deinceps dominabatur.]

31. (22.) * Videtur^a mihi optimum, quaedam eiusdem temporis facta memorare, quae nonnullis puerilia et multum mirabilia esse videbantur, sed haec a Deo predestinata in suis virtutibus agnoscuntur. Vir felicitis memoriae, comes profecto Ansfridus, vir omni inquam bonitate conspicuus, dum adhuc esset alto progenitorum germine⁶ puerulus, cum omni lege mundana a patruo suo Rotberto^b, Trevericae civitatis episcopo⁷, tum divina adprime est institutus; inde a patruo suo, scilicet suo equivoco, XV comitatum comite⁸, strenuo domino Brunoni, archiepiscopo Agrippinensi, traditur^c ad res militares. Sic bonae indolis adolescens penes ipsum cottidie proficiebat, donec primi Ottonis magni imperatoris Romam cum exercitu iam acquisituri mancipatus est servitio. Cui in inicio militiae eius iniunxit, ut tentorium suum, quod adeo pulchrum videbatur, cottidie poneret e regione contra imperiale et spatam suam duceret, ut in hoc probaret, si palatinis se agiliter initiaret. Hoc ideo tam gratanter suscepit, quia psalmos oris eius dulcissimos, hunc per devia sequens^d quasi delectationis causa aviculis insidiando, sine detractioe^e frequentare occultius potuit.

a) hinc fol. 62 v, i. e. tertiam perditarum octo paginarum coepisse crediderim. b) rutperto 2. c) tradetur 2. d) sequens Ursinus restituit ex A. S. e) sic A. S. l. l.; detritioe 2.

1) A papa Leone IV. (847—855) munita; vulgo urbs Leonina. L. 2) I. e. dominica Quasimodogeniti. 3) Castellum Crescentii, quod vulgo domus Theodorici appellatur. Ekkehardus Uraug. (SS. VI) a. 1083. Hodie Castello di S. Angelo. L. 4) Romae data est charta imperatoris 998 Apr. 29 (Stumpf 1151). 5) Imperator mox — intronizatur ex Ann. Quedlinb. a. 998. 6) Patruos eius Ruotbertum et Ansfridum ipse Thietmarus hic commemorat; Ruotbertus autem frater Mahthildae reginae fuisse fertur: et Ruotbertus igitur et Ansfridus I. et pater Ansfridi II. (quem Lantbertum fuisse 'ex archivis monasterii Gemblacensis collig' Miraeus 'Chron. Belg.' p. 221 dixit) filii Thiedrici et Reinhildae, de quibus cf. I, 9, videntur fuisse. Wilmans, 'Kaiserurkunden d. Prov. Westf.' I, 433 sq. 7) Qui sedit 931—956. 8) Eodem fortasse, de quo Widuk. II, 28 agit, nepote Gisilberti ducis.

32. Romam sane predicto cesare ingrediente, non minimum confusus in iuvene fecit eum spataferium suum, dicens: 'Dum ego hodie ad sacra limina apostolorum perorabo, tu gladium continue super caput meum teneto. Nam fidem Romanam antecessoribus nostris sepius suspectam non ignoro. Sapientis enim est, adversa quaeque longe adhuc posita cogitando prenoscere, ne forte improvisa valeant superare. Deinde redeundo ad montem Gaudii¹, quantum volueris, orato.' Inde vero reversus abbatiam, quae dicitur Torna², de hereditate propria construxit, in qua filiam suam abbatissam, plurimarum Deo devotarum sanctimonialium matrem, assensu pontificis³ constituit, sanctoque Lantperto⁴ pro remedio animae suae ex integro tradidit.

33. (23.) Huius vero omnipotentis Dei famulae quia mentionem fecimus, quod nostris temporibus per eam Dominus operatus est, silentio non preteribimus. Hospitalitatis non oblita tantae dapsilitatis circa egenos et peregrinos exitit, ut quadam die de vino nil sibi vel sororibus beneficentiae^a communicationisque causa pretermisit. Hoc dum celleraria sibi nuntiasset, ait: 'Equo animo esto, cara, et confortare! Dei enim gratia satis nobis poterit dare.' Statimque solito more ante crucem prostrata in oratorio sanctae Mariae cepit orare, vinumque in vase funditus pridie exhaustum crescere cepit, quoadusque superfluxit. De quo non tantum sanctimonialia, sed et quam plures diu ad laudem Domini biberunt circummanentes vel adventantes.

34. Interea contigit, ut domina Hersuit^b comitissa, ipsius scilicet coniux reverenda, in curte sua, qui dicitur Gilisa, cepit egrotare. Quae statim velut mortis presaga futurae festinavit ire ad Torna. Quo dum pre nimio dolore nequiret pervenire, in domo cuiusdam maioris remansit in itinere. Qui, sicut ipse nobis retulit, nimiae ferocitatis canes habuit, quorum latratum ipsa infirma graviter sustinuit. Hospes ut audivit, festine precatus ab ipsa hos libentissime voluit capere vel ad ultimum, si potuisset, eciam occidere. Horum dum neutrum potuisset, mirabiliter accidit, ut nullus eorum postea quivit latrare, donec sancta Dei ancilla obdormivit in pace. Quam secus monasterium communis^c laboris comes sanctae simplicitatis in secretario sepelivit. Huius cameraria multis annis fuit ydropica. Huic visum est in vigilia natalis Domini, quod ad sepulchrum dominae
Dec. 24.
suae candelas deberet afferre; quod et fecit. Mox dum

a) beneficentia 2. b) Hersuit A. S.; heresuint 2. c) sui communis A. S. a. 995.

1) *Nunc Monte Mario in dextra ripa Tiberis, cf. Waitz, 'Verfassungsgesch.' VI, 186.* 2) *Turne oppidum in sinistra ripa Mosae infra Maastricht prope Roermonde situm.* 3) *Leodiensis.* 4) *Leodiensi.*

matutinae laudes celebrarentur, exivit, solutionem habuit, sana coram omni populo rediit.

35. (24.) Post discessum autem dominae ipsius felix comes, non de terreni operis casu desperatus, sed in virtutis volatu eo ipso sublevatus, mente disposuit, ut monasterialem vitam subiret, sicubi maioris obedienciae regulam inveniret. Quod dum in exordio per intentionem agitur, a tercio Ottone imperatore ad episcopatum Traiectensem per Notgerum, Leodii pontificem¹, summa necessitate vocatur. Illud profecto dum audit, capellam Aquensem introiit et mundi dominam exoravit, ut si esset a Deo, canonicè perficeretur, si non, misericorditer annullaretur. Sed postquam Evergerus, Coloniensis archiepiscopus, suffraganeorum consensu imperatori sibi in^a medium consuluit, vellet nollet ad episcopum acclamatur². Non multo post quinque curtes de sua proprietate beato Martino tradidit, fidei inquam fideiussor talionis earum.

36. In senectute ergo sua, caligantibus iam oculis ipsius, factus est monachus. Septuaginta duos pauperes propria manu cottidie pavit. Illorum quippe infirmioribus, camerario precedente, cecus ipse ab imo vallis ad summa montis balneum portans preparavit in nocte et mutatoria ceteraque necessaria corporis prebuit, iubens eos in pace recedere, ut sic sua opera obnubilare valeret. In eodem monte monachorum congregationem ordinavit³, a quorum prioribus scopis est sepius castigatus, dum auderet resistere eorum iussionibus. Quicquid ad ultimum acquirere potuit, pauperum manibus tribuit. Aviculis etiam in hieme manipulos super arbores ad manducandum intuitu pietatis in monte suo ponere^b fecit. Sub clamidis absconso continue vestiebatur cilicio.

(1009) A natali Domini usque ad sanctae crucis inventionem
Dec. 25. infirmabatur, quo temporis spatio ultra tres panes non man-
(1010) ducavit. Appropinquante iam carnis eius dissolutione, crucem
Mai 3. in fenestra, quae ibi post caligationem oculorum eius facta fuit, vidit et circumstantibus se videre manifestavit, laudans Deum et dicens: 'In circuitu tuo, Domine, lumen est, quod nunquam deficiet.' Tandem sacrosancti viatici perceptione munitus, doctus tota expectatione Iudicem diligere atque, ut ita dixerim, timendò presencialiter rennuit timere perpetualiter. Multum in sanctae Dei genitricis intercessione,

a) s. i in 2. b) poni A. S.

1) *Qui sedit* 972 — 1008. 2) *Ansfridus episcopus fuit* 995 — 1010. De eo vide etiam *Alpertum de temporum diversitate* (SS. IV) I, 11—15. L. 3) *In loco, cui nomen erat Hohorst, postea Heiligenberg, prope urbem Amersfoort; cf. chartam foundationis a. 1006 Nov. 16 datam in Actis Sanct. Mai I, 430. In hoc monasterio Alpertus opus illud videtur conscripsisse; cf. Wattenbach, 'Geschichtsqu.'* ⁴I, 303.

cui se suaque dederat, confisus tamdiu signaculo sanctae (1010). crucis sese signavit, quoadusque obdormiens in pace manu simul et mente quievit.

Mai. 3.

37. Post cuius obitum Traiectenses nudis pedibus et armatis manibus venerunt flentes, orantes et domesticis dicentes: 'Pro Dei nomine date nobis pastorem nostrum, quo portetur ad suae sedis tumulum.' Quo contra reverendae vitae abbatissa, eius scilicet filia sanctissima, cum capellanis et militibus respondit: 'In eodem loco debet sepeliri, ubi e vita presenti a Deo est permissus exui.' Perwentum est ad hoc, ut armati ex utraque parte periculosissime convenire et plures vita deberent carere, nisi quod domna abbatissa se in medio eorum prostravit et adeo pacem inter illos vel ad momentum rogavit. Interea videbatur militibus, quod ex illa parte, qua fratrum fuerant officinae, ab aqua Ema nominata¹ ad montis supercilium ipsius traherent^a sarcophagum. Quod dum niterentur, corpus a Traiectensibus sustollitur et levisime, sicut ipsi iurant adhuc, ultra aquam ducitur. Sic nutu Domini fortior pars delusa est militum. Post translationem corporis sacri fragrantia miri odoris percepta est in via, quae ultra tria miliaria veracissimorum hominum, sicut ipsi testantur, nares perfudit et pectora.

38. (25.) [Revochemus ad memoriam, quod miserabiliter Gisilero archipresuli^a incuria sui contigit damnum. Imperator ob defensionem patriae Harnaburg civitatem opere muniens (997 Iun.) necessario², eam IIII ebdomadas ad tuendum huic commisit. Qui fraude ignota ad placitum a Sclavis vocatus cum parva multitudine exiit. Alii namque precesserunt, et quosdam in urbe reliquit. Ecce autem unus e consociis eiusdem a silva erumpere hostes prodidit. Congredientibus vero tunc ex utraque parte militibus, archiantistes, qui curru venit, equo fugit aláto, ex suis mortem evadentibus paucis. Sclavi^b victores preda interfectorum [VI. Nonas Iulii] sine periculo pociuntur³ et archiepiscopum sic elabisse conqueruntur. Custodivit tamen, quamvis sic lugubriter mutilatus, urbem ad dictum diem Gisilerus tristisque reversus obviam habuit patrum meimet marchionem Liutharium, cuius curam civitas predicta tunc respiciebat; firmiterque ei eam committens^a abiit. Accessit autem comes et, ut urbem vidit incendio fumigantem, archiepiscopum remeare per internuntium frustra petiit. Ipse autem ignem in duobus locis iam alte ascen-

Ovid. Fast. III, 416.

Iul. 2.

a) ita A. S. a. 1010; traheret 2. b) c add. T.

1) Eem fluvio. 2) Ipse imperator ibi adfuit chartis testibus a. 997 Iun. 5, 8, 13 (Stumpf 1113—1115). 3) Plurimi mortui adnotantur in Necr. Mers. Iul. 2. L. Conf. Necr. Magd. Iul. 2: Obitus militum sancti Mauricii, qui occisi sunt in Arneburg.

(997). dentem extinguere temptans, cum nil omnino proficeret, portam hostibus patentem derelinquens domum mestus re-visit; et accusatus post apud inperatorem inputatam sacramento purgavit culpam. *Post VIII dies¹ predictae cedis *
Iul. 13. mater mea, Cunigund^a nomine, tertia Id. Iulii² in civitate Germeresleva³ expiravit.]

39. (26.) *Ekkihardus* ex nobilissimis Thuringiae australis natalibus huius⁴ genealogiae ortum ducens, cum gradatim ad virilem pertingeret aetatem, parentelam suimet omnem tam morum quam actuum gravitate^b inclitorum^c honorat; quia, ut legimus: *dedecorant bene nata^d culpae***. Is post multas bellorum asperitates, quas cum patre suo Guntherio^e ab honore suo diu suspenso⁵ perpessus est, ad gratiam imperatoris secundi [Ottonis^f] et ad patriam honorifice cum remearet, Thietmari comitis⁶ viduam et Bernhardi ducis^{***} sororem⁷, nomine Suonehildam, in matrimonium sibi copulavit ex eaque primogenitam nomine Liudgerdam acquisivit filiam.

Hor. Od. IV,
4, 36.

Liutharius autem ex clara Thuringiae septentrionalis prosapia editus, cum vir factus aetatem virtutibus superaret^g; cumque secundo multum karus esset Ottoni, eius auxilio quandam matronam^h, Godilam nomine, ex occidentali regione nobiliter natam, cum licentia Wirdunensis Wigfridi presulis⁸ consobrini eius sibi in coniugem desponsavit et acquisivit, quae peperit ei in tertio decimo aetatis suae anno primo-genitum, patris sui nomine appellans Wirinhariumⁱ.

40. Sed cum duae propagines istae, puer inquam et puella, ex tam nobilissime vitis radice emersissent, iamiam paulatim ad maturitatem fructus pertingere inclitis virtutum scalis nitebantur^k. Sed Liutharius comes, ut puellae illius formam et conversationem bonam primo pensensit, qualiter

*) marchio Misnensis *add. V.*

**) *Pro eo versu 2 hunc exhibet: Valde mali mores deturpant nobiliores.*

***) *de Luniburg add. V.*

a) gunigund primo T, quod fortasse ipse corr. b) grauite I. c) ita aut inclitam legendum. Conf. infra V, 16; inclitum I. L. d) ita V; benata B. e) i erasum I. f) Ottonis *add. V.* g) ita videtur legendum; superare B; c. v. f. esset, a. v. superare nitebatur V; v. f. esset a. v. superavit A. S. h) matrimonium I, quod non dictatum a Thietmario, sed a scriba non satis intento, cui illud vocabulum paulo ante occurrerat, per errorem scriptum esse apparet. i) uuerinharium B; uuerinharium V. k) nitebatur B, corr. T.

1) Non IX, sed XI: fugaci errore inductus noster Idus Iul. in tertio decimo die videtur posuisse. 2) Necr. Mers. III. Id. Iul.: Cunigund obiit. 3) Nord-Germersleben vicus prope Mkt.-Alvensleben et Rottmersleben. 4) huius pro suae. L. 5) Guntherius, qui post mortem Geronis a. 965 marchiae Misniensi praefectus erat (v. DO I, 366 a. 968), propter seditionem cum Heinrico duce factam a. 976 depositus et cum Ekkihardo filio excommunicatus est; v. MG. LL. II B, p. 171. 6) Marchionis Orientalium a. 978 mortui, de quo v. II, 24. 7) Filiam igitur Herimanni ducis. 8) Qui sedit 962—983.

fol. 61. eam *consociaret filio suo, mentis secreto semper volvit. Et ad ultimum erumpens per fideles internuntios Ekkihardo tunc marchioni desiderium diu latens^a aperuit ac celeriter inpetravit. Convenientibus tunc in unum familiaribus eorundem, promisit legitime Ekkihardus Liuthario, eandem se filio suo daturum in uxorem, more suo et iure presentibus cunctis optimatibus affirmans. Qui* cum tercio Ottoni multum placeret et apud eundem inter alios primates plurimum valeret, nescio qua causa depravatus pactum firmissime stabilitum interrumpere quam maxime conatur. Quod mox Liutharium non latuit, et ut hoc ne fieret, anxia menteolvebat.

41. Imperatore et Ekkihardo pariter tunc in Romania (998). commorante, comissa erat regni istius cura venerabili abbatissae Mathildi, de qua^b superius memoravi, in cuius civitate Quidilingaburg^c nuncupata puella haec educabatur. Fit publicus in Darniburg¹ abbatissae totiusque senatus in unum conventus. Interim Wirinharius, ut arbitror, non consilio patris, sed amore virginis et ob metum manifesti^d dedecoris, cum confratribus meis Heinrico, Fritherico ceterisque militibus optimis urbem prefatam ascendit sponsamque suam et reluctantem et clamantem vî auferens cum suis ad Wallibiki letus et incolomis pervenit. Quod cum abbatissa
fol. 64'. ab certo comperiret legato, graviter commota cunctis *hoc principibus lacrimis queritur obortis, rogans ac precipiens, ut armati omnes publicos hostes celeriter insequerentur [ac] ut captis seu occisis virginem sibi reducere conarentur. Nec mora, iussa haec miles armatus accelerare contendit et, priusquam urbem munitam adtingerent, eosdem per compendiosa itineris interruptos vî capere vel occidere seu effugare anhelavit. Compertum est autem a viatoribus, quod hi, quos insequēbantur, valida manu clausisque portis, notis iam gauderent presidiiis; nulli patere ingressum; aut velle mori, aut se [ibi] defendere et numquam ulli^e sponsam reddere. Quo audito admodum tristis effectus revertitur.

42. Liutharius autem et cum eo Alfricus senior milesque comitis Ekkihardi Thietmarus proficiscentes voluntatem
p. 780. sponsae per*quirunt, seque ibidem tunc manere malle quam reverti, satis certi ab eadem effecti domnae abbatissae^f caeterisque^g haec responsa intimabant. Consulenti tunc de talibus primates abbatissae dictum est ab his, quod sibi

*) i. (= id est) e(kkhardus) *add. V.*

a) *ita A. S. l. l.; lateris I.* b) *quo I.* c) *quidilingabur I.* d) *manifesti I.* e) *illi B;*
ulli T. f) *alterum s add. T.* g) *ceterisque B, a add. T.*

1) *Derenburg oppidum inter Halberstadt et Wernigerode.*

Verg. Aen.
IV, 30.
XI, 41.

(999). videretur optimum, in Magadaburg fieri conventum, huc sponsum cum contectali venire, auxilio quoque omnes aut se reos ibi presentare, aut damnatos fugere. Sicque factum est. Confluente maxima illuc multitudine, Wirinharius cum suis cooperantibus nudis provolvitur pedibus, uxorem reddit. Veniam de commissis sibi suisque auxilio principum^a promissa^b emendatione promeruit. Sed venerabilis in omnibus Mahtildis finito colloquio Liudgerdam^c secum duxit, non pro retentione, sed pro timoris^d magni confirmatione^e.

43. (27.) *Bonae autem^f suimet voluntatis propositum preventu subitaneae mortis interruptum est. Namque post paucos dies, cum haec ad locum a Deo sibi paratum veniret, continuo infirmata Bernwardum^g, sanctae Hillinessemensis^h aecclesiae tunc pastorem, vocavit et accepta ab eo quam postulavit indulgentia VIII. Id. Febr.¹ hominem exiit interiori sepultaque est in aecclesia ad caput aviⁱ suimet regis Heinrici. Hoc funere inperatrix Ethelheidis^k mater eiusdem supra modum turbata ad imperatorem nuntium misit, qui et obitum eius huic innotesceret^l et equivocam suam sororem eius huic succedere postularet. Cesar piis assensum prebens desiderii amatae suimet necem deflet et abbaciam dilectae suimet germanae [per Becelinum portitorem] virga a longe commisit aurea et, ut ab episcopo benediceretur Arnulfo, precepit. Aethelheidis^m autem inperatrix urbem, quae Celsa vocatur², [interim] edificans collectis ibidem monachis omnibusque perfectis in eodem anno XVI. Kal. Ianuarii³ gaudens appeciit, de quibus orta fuit; cuius fideli servitio iusta recompensans premia Deus ad tumbam eius plurima hodie operatur miracula. [Papa quoque Gregorius bene dispositis Romae omnibus II. Nonas Februarii⁴ obiit, Gerberto sibi mox succedente^{5.n}.]

44. (28.) *Post haec imperator Gisillerum archiepiscopum, eo quod duas teneret parrochias, in sinodo accusans Romana iudiciali eum sententia ab offitio suspendi ac per inter-nuntios ab apostolico eundem illo vocari precepit⁶. Qui

a) plurimum B videtur scripsisse, corr. T. b) alterum s add. T. c) Liudgerdam I. d) amoris 2, A. S. a. 999. e) fr add. T. f) autem erasum in cod. I; exstat ap. A. S. g) n erasum I. h) hillinessemensis B saepius. i) atavi B. k) adhelheidis V semper. l) ita V; innoceret B. m) aethelidis B; hei add. T. n) Papa — succedente scripsit T in loco vacuo relicto.

1) Sine dubio ex ea, quae periit, Necrologii Mers. parte; Ann. Quaedl. a. 999 et Necrol. Luneb. habent VII. Id., Ann. Necrol. Fuld. a. 999 VI. Id. 2) Selz oppidum Alsaciae Adelheidi ab Ottone I. 968 Nov. 16 (DO I, 368) datum. 3) Ex Necrol. Mers.; de vita Adelheidis cf. Bentzinger, diss. Bresl. 1883. 4) A. 999 mortuum eum esse noster in Ann. Quaedl. invenit, diem mortis ex Necrol. Merseb. videtur sumpsisse. 5) Silvestri II. papa 999—1003; cf. VII, 40. 6) De actis concilii illius generalis a Gregorio V. papa praesente imperatore aut exeunte a. 998 aut inito 999 Romae habiti cf. Iaffé, 'Regesta' 2 I, p. 494.

tunc paralisi percussus, cum huc venire nequiret, Rotmannum (999). misit clericum, qui iuramento, si aliter non crederetur, se excusaret. Datis tunc induciis differtur, usque dum imperator cum comprovincialibus episcopis hoc discutere valuisset.

Postea cesar auditis mirabilibus, quae per dilectum sibi martyrem Deus fecit Aethelbertum, orationis gratia eo pergere festinavit. Sed cum Ratisbonam veniret¹, a Gebehardo, (1000). eiusdem aeccliesiae antistite, magnifico honore susceptus est, (Ian.). comitantibus secum Ziazone tunc patricio² et Robberto oblationario cum cardinalibus. Nullus imperator maiori umquam gloria a Roma egreditur neque revertitur. Huic Gisillerus obviam pergens gratiam eius quamvis non firmam promeruit et comitatur.

45. Cesar autem ad Citicensem perveniens urbem a secundo Hugone, eiusdem sedis provisorio tercio³, ut decuit imperatori, suscipitur. Deindeque recto itinere Misnensem tendens ad civitatem a venerabili Egedo, huius aeccliesiae episcopo, et a marchione Ekkihardo, qui apud eum inter precipuos habebatur, honorabiliter accipitur. Decursis tunc (Mart.) Milcini terminis huic ad Diedesisi pagum⁴ primo venienti Bolizlavus, — qui maior laus non merito, sed more antiquo interpretatur,⁵ — parato in loco, qui Ilua dicitur⁶, suimet hospicio, *multum hilaris occurrit. Qualiter autem cesar ab eodem tunc susciperetur et per sua usque ad Gnesin^{a.7} de- Tagin. chr. duceretur, dictu incredibile *ac ineffabile est⁸. Videns a longe urbem desideratam nudis pedibus suppliciter advenit et ab episcopo eiusdem* Ungero⁹ venerabiliter susceptus aeccliesiam introducitur et ad Christi gratiam sibi impetrandam martyris Christi intercessio profusis lacrimis invitatur. Nec mora, fecit ibi archiepiscopatum, ut spero legitime, sine consensu tamen prefati presulis, cuius diocesi omnis haec regio subiecta est; committens eundem predicti martyris fratri

*) Posnaniensi *add.* 2.

a) genesin B.

1) *Ubi datae sunt chartae a. 1000 Ian. 31 et Febr. 6 (Stumpf 1211 et 1212).* 2) *De quo cf. supra c. 2.* 3) *Qui post Fridericum sedit c. 991—1002.* 4) *Inter fluvios Oder, Bober, Katzbach situm. L. 5) Bolii in antiqua Slavorum lingua = major, sława pol. = gloria. Idem fere significat Wenceslavus (więcej pol. = plus); cf. Mieczyslavus (miecz pol. = gladius), Iaroslavus (jary = vernus, vicens), Mistislavus (miasto = urbs), Wladislavus (władac pol. = walten), Sobislavus (v. VI, 12), Prebizlavus (IV, 64).* 6) *Eilau vicus ad fluvium Bober paulo infra Sprottau situs; ubi tunc finem Poloniae fuisse hinc perspeximus. Conf. V, 9—10, 18.* 7) *Gnesen.* 8) *Haec et quae sequuntur Thietmarus ex Taginonis chronico (Ann. Magd. 996 et Gesta a. M. p. 390) sumpsit, sed suis additamentis, ut facere solebat, auxit.* 9) *Qui sedit 982—1012; v. VII, 5.*

(1000). Radimo eidemque subiciens Reinbernum, Salsae Cholbergiensis ecclesiae episcopum, Popponem Cracuaensem^a, Iohannem Wrotizlaensem^b, Vungero Posnaniensem^c excepto¹; factoque ibi altari sanctas in eo honorifice condidit reliquias.

46. Perfectis tunc omnibus imperator a prefato duce magnis muneribus decoratur et, quod maxime sibi placuit, trecentis militibus loriceis. Hunc abeuntem Bolizlavus Tagin. chr. comitatu usque ad Magadaburg deducit egreio, ubi palmarum Mart. 24. sollemnia celebre peracta sunt². Secunda feria archiepiscopus Mart. 25. eiusdem loci imperatoris edictu priorem suscipere sedem rogatus data internuntiis magna pecunia inducias usque ad Quidilingeburg vix impetravit. Fit illuc magnus senatorum Mart. 31. concursus³; paschalia eciam ibi peraguntur gaudia, et habito Apr. 1. in II. feria sinodo iterum *Gisillerus vocatur. Hic infirmitate^d oppressus valida a predicto excusatur Rotmanno et in multis a Waltherdo tunc preposito defenditur. Indicitur^e (Mai.) huic concilium in Aquisgrani^f.⁴, quo ipse cum suis veniens iterum ab archidiacono Romanae sedis alloquitur. Qui sapienti consilio usus generale sibi postulat dari concilium; sicque indiscussa dilata sunt haec omnia, usque dum haec Deus finire dignatus est nostris propicius temporibus.

47. (29.) Imperator antiquam Romanorum consuetudinem iam ex parte [magna] deletam suis cupiens renovare temporibus multa faciebat, quae diversi diverse sentiebant. Solus ad mensam quasi semicirculus factam loco caeteris^g eminentiori sedebat. Karoli cesaris ossa ubi requiescerent, cum dubitaret, rupto clam pavimento, ubi ea esse putavit, fodere, quousque haec in solio⁵ inventa sunt regio, iussit. Crucem auream, quae in collo eius pependit, cum vestimentorum parte adhuc imputribilium sumens caetera cum veneratione magna reposuit. Sed quid memorem singulos eiusdem accessus et recessus per omnes suimet episcopatus et comitatus? Cunctis apud Transalpinos bene dispositis Romanum visitabat

Prud. in
Symm. II,
766.

a) a erasum I. b) urotizlaensem V. c) posnaniensem B. d) infirmitate B, it add. T. e) inciditur B, corr. T. f) aqisgrani I. g) cęteris corr. ceteris I.

1) *Tagino l. c.*: imperator — in ipsa urbe Gnesi Gaudentium beati Adalberti germanum consecrari fecit archiepiscopum eique tres alios episcopos in tribus locis, id est Salzholberch, Cracowe, Wrotizlave ordinatos subiecit; Poznaniensem vero episcopum non assentientem priori iuri et Magdeburgensis archiepiscopi subiectioni reliquit. *Tunc igitur a. 1000 ab Ottone archiepiscopatus in Gnesen et episcopatus in Kolberg, (quam urbem iam tum salinis claram fuisse hinc apparet,) Krakau, Breslau constituti sunt. Diploma ibi datum est Mart. 15 (Stumpf 1213). 2) Charta ibi data est Mart. 23 (Stumpf 1214). 3) Diplomata ibi data sunt Apr. 1—21 (Stumpf 1215—1219). 4) Ubi datae sunt chartae Apr. 30—Mai. 15 (Stumpf 1220—1224). 5) Quo nomine hoc loco non sellam regiam, sed sarcophagum significari Linder, 'Forschungen' XIX, p. 181 — 186 demonstravit.*

imperium Romuleasque pervenit ad arces; ubi [ab] apostolico (1000). caeterisque coepiscopis magnis laudibus suscipitur¹.

48. (30.) Post haec Gregorius, qui cesari valde carus (1001). erat, dolo eum capere nisus occultas tendebat insidias.

* fol. 67. * Quibus collectis et ex improviso adversus eum iam insurgentibus, inperator de porta cum paucis evasit, maxima (Febr. 16). suorum caterva sociorum inclusa; et vulgus numquam suis contentum dominis malum huic pro ineffabili pietate restituit. Deinc nuntio suimet omnes cesar sibi familiares convenire illuc rogat et precipit, demandans singulis quibusque, si umquam de honore sui vel incolumitate curarent, ad ulciscendum eum ac amplius tuendum armato ad se milite properarent. Romani autem, manifestati tunc sceleris culpa se^a erubescences seque invicem supra modum redarguentes, omnes inclusos emisere securos, gratiam imperatoris et pacem modis omnibus suppliciter expetentes². Quos ubicumque vel in ipsis vel in rebus suis cesar ledere potuit, verbis eorundem mendacibus diffidens, nocere non tardavit. Omnes regiones, quae Romanos et Longobardos respiciebant, suae dominacioni^b fideliter subditas, Roma solum, quam pre caeteris diligebat ac semper excolebat, excepta, habebat. Conveniente tum cum Heriberto, sanctae^c Agripinae archiepiscopo³, plurima fidelium turba, inperator laetatur; et quamvis exterius vultu semper hilari se simularet, tamen conscientiae secreto plurima ingemiscens facinora noctis silentio vigiliis oracionibusque intentis, lacrimarum quoque rivis abluere non *desistit. Sepenumero omnem ebdomadam excepta V. feria ieiunus perducens, in elemosinis valde largus exstitit.

* p. 782. 49. Appropinquantem eius obitum multa prevenere importuna^d. Namque nostri duces et comites, non sine conscientia^e episcoporum, multa contra eum conspirare nituntur^f, Heinrici ducis, postea successoris sui, ad hoc auxilium postulantes. Hic ultima patris suimet et equivoci^g monita, qui in Gonneshem^h obiit ac requiescit, memori servans in pectore, et sibi hactenus in cunctis fidelis, nullum his prebuit assensum. Inperator hoc statim comperiens et patienti ferens animo, in Paterna urbe⁴ pustellis interiora prementibus et interdum

a) se *erasum* I; culpam erub. A. S. a. 1001. b) *ita* V; domanacioni B. c) *sedis* add. V. d) *importunia* B. e) *ita* V; *conscientia* B. f) *netuntur* B. g) *equoci* I. h) *Gandeshem* V.

1) *Romae fuit Otto iam Nov. 1 charta teste (Stumpf 1242).* 2) *Narrationem de his rebus accuratissimam et copiosissimam ab hac paulo divergentem Vita Bernwardi (SS. IV) c. 23—27 praebet; cf. W. v. Giesebrecht, 'Kaiserz.' 5 I, 744 sq.* 3) *Qui post Ebergerum sedit a. 999—1021.* 4) *Paterno.*

(1002). paulatim erumpentibus infirmatur¹. Qui facie clarus ac fide
 Ian. 24. precipuus VIII. Kal. Febr.² Romani corona imperii exivit
 ab hoc seculo, suis insuperabilem relinquens merorem, quia
 Apocal. 1, 8. illo. *Alfa et O* misereatur eo^a tribuens pro parvis magna,
 pro temporalibus sempiterna.

50. (31.) Hii autem, qui extremis eius intererant^b,
 haec tam diu celabant, quoad exercitus undique tum dis-
 persus per internuntios colligeretur. Tunc tristis turba dilecti
 senioris corpus comitata magnas bellorum asperitates VII
 dies continue perpessa est; nullaque securitatis certitudo ab
 hostibus concessa est, nisi tum dumtaxat, quando ad Bernam
 perveniunt civitatem. Exin cum ad *Pollingun³, curtem * fol. 68.
 Sigifridi presulis Augustanae⁴, venirent, ab Heinrico duce
 suscepti lacrimis eiusdem vehementer iterum commoti sunt.
 Quos singulatim, ut se in dominum sibi et regem eligere
 voluissent, multis promissionibus hortatur; et corpus impera-
 toris cum apparatu imperiali, lancea dumtaxat excepta,
 quam Heribertus archipresul clam premittens suam sumpsit^c
 in potestatem. Archiepiscopus autem custodia parumper
 detentus relicto ibi pro vadimonio suimet fratre⁵ cum licentia
 abiit, ac sacram mox lanceam remisit. Is cum omnibus,
 qui huc inperatoris funus sequebantur, excepto antistite
 Sigifrido, duci tunc non consenciebat^d, neque omnino^e dene-
 gabat^d, sed quo^f melior et maior populi tocius pars se in-
 clinaret, libenter assensurum pronuntiabat.

51. Dux vero cum his Augustanam attingens urbem
 dilecti senioris intestina duabus lagunculis prius diligenter
 reposita in oratorio sancti presulis Othelrici, quod in honorem
 eius Liudulfus, eiusdem aeccliesiae episcopus, construxit, in
 australi parte monasterii sanctae martyris Afrae sepulturae
 honorabili tradidit et ob animae remedium suae [C] mansos
 propriae hereditatis concessit. Deinde dimissa cum pace
 magna multitudine ad civitatem suam, quae Nova vocatur⁶,
 corpus cesaris prosequitur. Posteaque ab equivoco suimet
 Heinrico, cuius sororem vivente *inperatore^g iam duxit, * fol. 68.
 suppliciter exoratus tandem corpus valedicens singulis ad
 loca destinata dimisit.

a) ei V.   b) intererent B, corr. T.   c) supsit I.   d) consenciebant, denegabant B.
 e) non inserit 2.   f) qui B, corr. T.   g) inperatorem B.

1) *Fabulas de morte Ottonis narrant Landulfus (SS. VIII) II, 18—19, Sigebertus (SS. VI), Ann. Colon. Maximi (SS. XVII).* 2) *Ex Necrol. Mers. parte deperdita; eundem diem habent Ann. Quedl.* 3) *Polling iuxta fluvium Ammer, infra Weilheim. L.* 4) *Episcopi 1000—1006.* 5) *Heinrico episcopo Würzburgensi 996—1018; v. VI, 32.* 6) *Neu-berg iuxta Danubium. L.*

52. (32.) Interim principes Saxoniae comperta senioris (1002) sui nece inmatura ad Frasam curtem regiam, quam tunc Guncelinus comes¹ ex parte inperatoris in benefitium tenuit, tristes conveniunt, Gisilerus archiepiscopus Magadaburgiensi cum coepiscopis, Bernhardus dux, Liutharius et Ekkihardus ac Gero marchiones cum optimatibus regni, de statu rei publice tractantes^a. Comes autem Liutharius ut per primo persensit, Ekkihardum se velle exaltare super se, archiepiscopum predictum et meliorem procerum partem in secretum foras vocavit colloquium, hoc omnibus dans consilium, ut iuramento firmarent, se nullum sibi dominum vel regem communiter vel singulariter electuros ante constitutum in Werlo colloquium. Quod ab omnibus laudatum, excepto Ekkihardo, et collaudatum est. Hic se paululum a regni fastigio dilatam graviter ferens erupit: 'O Liuthari comes,' [inquiens]^b, 'quid^c adversaris?' Et ille: 'Num', inquit, 'curru^d tuo quartam deesse non sentis rotam?'² [Sic] interrupta est electio et fit vera antiquorum^e relatio, quod unius noctis intermissio fiat unius anni dilatio [et illa usque in finem vitae huius pro longacio. Tempore predicti cesaris monasterium in Hilleslevo^f.³ a Sclavis combustum est, eductis sanctimonialibus; et eodem die multi ex nostris sunt interfecti]^g.

* p. 783.

* fol. 69. 53. (33.) *Equidem ab incepto multum devians tandem revertar, exequias inperatoris succincte^h perstringens. Cuius corpus cum ad Coloniam veniret, primo susceptum est ab archiepiscopo eiusdem civitatis Heriberto. Ad monasterium sancti Severini post palmas II. feria, ad sanctum [Pantaleonem]ⁱ Mart. 30 III^a defertur feria, ad sanctum Gereonem IIII. die. In cena -Apr. 1. Domini ad sanctum Petrum portatur, ubi penitentibus more Apr. 2. aeclesiastico introductis et indulgentia resolutis animae presentis corporis ab archipresule remissio datur, a sacerdotibus [autem] memoria exposcitur, lacrimabiliter autem a populo supplicii impenditur. VI. feria illucescente^k Apr. 3. funus elevatum, ad Aquasgrani sancto perducitur in sabbato; Apr. 4. die vero dominica in aeclesia sanctae Mariae semper virginis in medio sepelitur choro. Impensa ab eo cunctis pietas Apr. 5. obnixae oraciones fletusque suasit perducere concrepantes. Dominicae resurrectionis festa, angelorum ac hominum gau-

a) tractatans B, corr. T. b) additum a T, postea erasum. c) qđ I. d) ita V; curru B.
e) ita V; anquorum B. f) hillelleuo primo T, quod ipse corr. g) haec inseruit T in loco antea vacuo relicto. h) succinte I. i) albanum B, corr. T. k) illuessente B.

1) De quo v. VIII, 5. 2) Nobilitatem generis et propinquam cognationem cum regia gente videtur per quartam rotam intelligere. Haec saltim praerogativa erat Heinrichi, de qua Adelboldus cap. 1. KIND. Conf. tamen Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.' I, p. 200 n. 3. 3) Hillersleben inter Wolmirstedt et Neu-Haldensleben.

(1002). dia communiter gratulabunda, propter fragilitatem^a convenientium non valuerunt digna veneracione compleri, quia peccatis hoc promerentibus suis agnoverunt pariter vindictam Dei. Acquirat animae istius veniam cum lacrimis, quicumque sit professione [fidelis]^b Deo, quod [is] nostram renovare studuit aecclesiam conatu mentis summo. Percipiat in terra viventium semper adoptatam com^{*}unionem piorum cum bonis Domini indefectivis, qui [semper] studuit misereri miseris. * fol. 69

54. (34.) Maxima pars^c procerum, qui hiis interfuerunt exequiis, Herimanno duci¹ auxilium promittunt ad regnum acquirendum et tuendum, Heinricum mencientes ad hoc non esse idoneum propter multas causarum qualitates. Longabardi autem audito^d imperatoris discessu de futuris nil solliciti neque de dignis penitentiae fructibus cupidi Hardwinum^{e.2} sibi in regem elegerunt, destruendi potius gnarum artis quam regendi, ut in divino iudicio ipsis post claruit huius rei auctoribus. Sed haec posterius exponenda^f relinquens ab eo incipiam scribere, qui pietate divina et virtute sua omnes^g adversum se umquam erigentes humiliavit et cervice flexa sibi honorem inpendere coegit. Et hic quintus in ordine, secundus in nomine, notet quinti^h titulum libri.*

55. (35.) [[Et]ⁱ³ *quia omne, quod in huius planicie^{*} operis asscribendum est, ordinatim ponere nequeo, in consequentibus sensim recolligere equidem non erubesco. Iterantis^k enim varia vicissitudine fruor, qui rectae semitis^l ductum nunc ob asperitatem, interdum autem propter ignorantiam flexuosa callium varietate mutat. Unde Miseconis, Poleniorum incliti ducis et in superioribus libris ex magna parte signati, residuum ex^{*}plico factum. Hic a Boemia * man. 1
(966). regione nobilem sibi uxorem senioris Bolizlavi⁴ duxerat sororem, quae, sicut sonuit in nomine, aparuit veraciter in re. Dobrawa enim Slavonice dicebatur, quod Teutonico sermone Bona interpretatur.⁵ Namque haec Christo fidelis * fol. 70

*) *Cod. 2 ita pergit*: Prologus libri. Quia omnia — residua gesta explicabo (*ita*). Libellus interpositus de quibusdam pretermisiss. Misco dux inclitus a Boemia regione etc.

a) *ita V*; fragilitatem *B*.   b) *ita T*; coram *B*.   c) *pras B*, corr. *T*.   d) *audita B*.
e) *harduigum corr. V*.   f) *exponendo B*.   g) *se add. V*.   h) *quarti B*, corr. *T*.
i) *et add. T*.   k) *itinerantis V*.   l) *semite V*.

1) *Herimanno II. duci Alemanniae* 997—1003, *filio Konradi I. ducis*; *v. 'Jahrh. Heinr. II.' II*, 25.   2) *Arduinum marchionem Ivreae*; *v. 'Jahrh. Heinr. II.' I*, 236 sq.   3) *Hinc incipit altera huius libri pars, quae in reliqua huius fasciculi parte et in integro fasc. 11 postmodum interposito varias res ex temporibus Ottonis III. singillatim insertas continet*; *cf. I*, 19, '*Neues Archiv*' XIV, 82 sq.   4) *Boleslavi II. ducis Bohemiae* 967—999; *a. 966 nuptias illas fuisse Ann. Cracov. vetusti et Ann. capituli Cracov. (SS. XIX p. 577) tradunt, a. 965 Ann. Polon. (ibid. p. 615)*.   5) *Dobry pol. = bonus*.

dum coniugem suum vario gentilitatis errore implicitum esse perspiceret, sedula revolvit angustae mentis deliberacione, qualiter hunc sibi sociaret in fide^a; omnimodis placare contendit, non propter triformem mundi huius nocivi appetitum, quin potius propter futurae mercedis^b laudabilem ac universis fidelibus nimis desiderabilem fructum.]

56. [Haec sponte sua fecit ad tempus male, ut postea diu operari valuisset bene. Namque in quadragesima, quae [con]iunctionem^c predictam proxima sequebatur, cum a se abstinentia carnis et afflictione corporis sui decimacionem Deo acceptam offerre conaretur, dulci promissione a viro suimet propositum frangere rogatur. Illa autem ea ratione consensit, ut alia vice ab eodem exaudiri facilius potuisset. Quidam dicunt, eam in una carne manducasse quadragesima, alii vero tres. Audisti^d nunc, lector, delictum eius; modo *considera fructum eligantem piae voluntatis illius. Laboravit enim pro conversione coniugis sui ac exaudita est a benignitate Conditoris sui, cuius infinita bonitate persecutor suimet studiosus resipuit, dum crebro dilectae uxoris ortatu innatae infidelitatis toxicum evomuit et in sacro

fol. 70'. *baptismate nevam originalem detersit.¹ Et protinus caput (967). suum et senioremem dilectum membra populi hactenus debilia subsequuntur^e et nupciali veste recepta inter caeteros Christi adoptivos^f numerantur. Iordan, primus eorum antistes², multum cum eis sudavit, dum eos ad supernae cultum vineae sedulus verbo et opere invitavit. Tunc congratulantur legitime^g coniugati, predictus mas et nobilis femina, illisque subdita omnis familia gaudet se in Christo nubsisse. Post haec peperit bona mater filium longe sibi degenerem et multarum perniciem genitricum, quem fratris sui nomine Bolizlavi^h appellavit, hunc inquam, qui in eadem primo latentem maliciam aperuit deindeque in viscera sevit, ut in sequentibus a me manifestum fit.]

57. (36.) [Sed cum mater eiusdem obiret³, pater eius unam sanctimoniam de monasterio, quod Calva dicitur⁴, Thiedrici marchionis filiam, absque canonica auctoritate duxit. Oda fuit nomen eius, et magna erat presumptio illius. Spreverat enim sponsum coelestem, preponens ei virum

fol. 71'. *militarem, quod cunctis ecclesiae rectoribus et maxime antistiti suimet venerabili Hilliwardo displicuit. Sed propter

a) et add. V. b) c add. T. c) coniunctionem V. d) Audistis D. e) subsequuntur I.
f) adoptiuos D. g) legitime I. h) bolizlaum V.

1) A. 967 *Ann. Crac. vet. et Ann. cap.*, 966 *Ann. Pol.* Cf. *Roepell, 'Gesch. Polens' I, vierte Beilage, p. 622 — 626.* 2) *Poznaniensis* 968—972; v. II, 22. 3) A. 977 *mortuam eam esse Cosmas (SS. IX) tradit.* 4) *Kalbe oppidum ad fluvium Milde situm.*

salutem patriae et corroboracionem pacis necessariae non venit hoc ad discidium, sed reconciliacionis continuae remedium salubre. Namque ab ea Christi servitus omnis augebatur, captivorum multitudo ad patriam reducitur, vinctis catena solvitur reisque carcer aperitur; et ut spero, ei magnitudo perpetrati facinoris a Deo remittitur, cum in ea tantae pietatis dileccio cognoscitur. Legimus autem, quod is frustra Dominum^a placare studeat, qui inceptae propositum nequiciae omnino prorsus non abiciat. Haec genuit viro suimet tres filios, Miseconem, Suentepulcum et ...^{b.1}, cum magno honore ibi degens usque ad finem viri, accepta cum quibus fuit et proficua de quibus venit.]

992. 58. (37.) [[Sed]anno dominicae incarnationis DCCCCXCII^{o.c} regni autem tercii Ottonis ...* prefatus dux iam senex et febricitans ab exilio hoc ad patriam** transit², relinquens regnum suimet plurimis dividendum, quod postea filius eiusdem Bolizlavus³, noverca et fratribus*** expulsa execatisque familiaribus suis Odilieno atque Pribuvoio⁴, vulpina calliditate contraxit in unum. Hic ut tantum solus dominaretur, ius ac omne fas postposuit. Duxit hic Rigdagi^d marchionis filiam, postmodum dimittens eam; *et tunc ab Ungaria * so sumpsit uxorem, de qua habuit filium, Besprim nomine, similiter expellens eam. Tercia fuit Emnildis^e, edita a venerabili seniore Dobremiro⁵, quae Christo fidelis ad omne bonum instabilem coniugis sui mentem declinavit et^f immensa elemosinarum largitate et abstinentia utriusque maculas abluere non desistit. Peperit haec duos filios, Miseconem⁶ et alium, quem dilecti senioris sui nomine pater vocavit⁷; filias quoque tres, quarum una est abbatissa, II^a nupsit Hirimanno comiti⁸, tertia filio regis Wlodemiri⁹, sicut dicturus sum.]

*) Hoc loco in 1. rasura trium fere litterarum est; item in dextro margine pauca erasa sunt, in inferiore autem addidit N: X^o et VIII. Kal. Iunii. **) caelestem add. 2. ***) tribus add. 2.

a) domini D, corr. T. b) in cod. 1 et apud A. S. l. l. spatium relictum, quod in priore manus seculi XVII. nomine Bolizlavum supplēvit. c) DCCCCXCII^o 1. d) ita T; ricdagi D. e) emnildis 2. A. S. f) et et 1.

1) Tertium hunc Odae filium fuisse Wlodoweium (Wladiwoi) illum, de quo noster agit V, 23, primus Palacky, 'Gesch. Böhmens' I, 252 suspicatus est. 2) Annum 992 etiam habent Ann. Hildesh. et Ann. necrol. Fuld. 3) Boleslavus I. dux Polonorum 992—1025. 4) De nomine cf. Prebi-zlavus infra c. 64; woj, wojna = pugna, bellum. Conf. Wladiwoi V, 23. Mistwoi II, 14. 5) De nomine cf. IV, 55 Dobrawa et VI, 11 Iaromir. 6) Mieczyslavum II. ducem 1025—1034. 7) Ottonem; cf. IX, 1. Quem eundem fuisse atque Besprim illum paulo supra dictum Roepell, 'Gesch. Polens' I, 164 voluit. 8) Ekkhardi marchionis filio; cf. VI, 33, VIII, 11. Nomen ei fuit Regilinde; v. 'Jahrb. Heinr. II.' I, 254 n. 5, v. Zeissberg, 'Kriege Heinrichs II. mit Bolesl. v. Polen' Wiener SB. LVII p. 431. 9) Suentopulco; v. VIII, 72.

59. (38.) [Inperatoris autem predicti gratia et hortatu gener Heinrici, ducis Bawariorum, [Waic]¹ in regno suimet episcopales cathedras faciens coronam et benedictionem accepit.

Nec sileo quoddam miraculum temporibus prefati cesaris Romae caelitus exortum. Nam cum ducis Herimanni milites monachorum sancti Pauli prata vi sua comprehenderent, suppliciter ab hiis sepe rogati discedere noluerunt. Et continuo nubes variae ascendunt, fulmina micant, terrorem dominicum monstrantes; tonitrus terribilis protinus subsequitur ac ex eorum numero optimos quatuor occidens caeterosque fugans pauperes Christi in [hoc] mundo non esse contemptibiles ostendit. Protector enim est talium

^{* fol. 72.} miser^{*}icors Deus et hos honorantes^a ac in necessitate sua
^{* p. 785.} exaudientes digna retributione provehit eorumque persecutores aut hic, quod levius habetur, aut in futuro, quod est gravius, punit.]

60. [*Cesaris eiusdem soror, Mahtild nomine, Herimanni comitis palatini filio Ezoni^b nupsit². Et hoc multis displicuit; sed quia id non valuit emendare legaliter, sustulit hoc unicus frater illius pacienter, dans ei quam plurima, ne vilesceret innata sibi a parentibus summis gloria.

In temporibus suis Conradus, Suevorum ductor egregius³, (997). ac eiusdem frater Heribertus comes⁴ necnon Hodo inclitus marchio⁵, pro dolor! morte momentanea depressi^c sunt. (993). Sigifridus autem predicti marchionis filius in Nova urbe⁶, ubi pater suus requiescit, inter monachos diu in eodem habitu conversatus cucullam proiecit, laicalem suscipiens vestem⁷. Qui ab Ekkihardo abbate suo⁸ et Gisillero archipresule vocatus ad sinodum Parthenopolim^d venit et, quam-

a) honerantes D. b) ezone D. c) ūa V; depresi D. d) parthepolim I.

1) Rex Pannoniae add. *Ann. Sax. a. 999. Fuit Stephanus I. rex Ungariae (997—1038), qui Giselam Heinrici ducis et postmodum regis sororem in matrimonio habuit; cf. 'Jahrb. Heinrichs II.' I, 299 sq.*

2) De quo cf. 'Jahrb. Heinrichs II.' I, Excurs IV (auct. Usinger); Mahtild diem supremum obiit a. 1025 Nov. 4, Ezzo a. 1034 Mai. 21.

3) Konradus I. dux Alemanniae (982—997), filius Udonis I. comitis († 949) et pater Herimanni II. supra commemorati, mortuus est 997 Aug. 20; cf. W. v. Giesebrecht, 'Deutsche Kaisergesch.'⁵ I, p. 669.

4) Cuius filii infra occurrunt Gevehardus (VIII, 49) et Otto (V, 24, IX, 7. 18).

5) Mortuus est teste Necrol. Luneb. Mart. 13; quod a. 993 accidisse v. Leutsch, 'Markgraf Gero' p. 136 probavit.

6) München-Nienburg oppido ad confluentem Salae et Bodae sito.

7) Cum Hodo in monasterio Nienburgensi a Thietmaro marchione et fratre eius Gerone fundato sepultus sit et Gero Thietmari filius in marchia ei successerit, Sigifridus autem Hodonis filius invitus monachus factus sit, praeterea etiam Geronis nepoti Hodoni nomen fuerit, Hodonem fratrem Thietmari, sed non matrimonio legitimo genitum fuisse suspicor.

8) Abbate Nienburgensi 994—1017; cf. VIII, 65.

vis invitus, pristino habitu indutus iudiciali sententia duodecimus ipse sacramentis exsolvit, exemplo unius, qui Romae simili sententia se in conspectu prefati inperatoris purgavit. Patres eorum spirituales plenum super se testimonium habuere; sed iudicibus, ut vereor, corruptis absque omni suimet culpa eosdem perdidere.]

61. (39.) [Memorare *etiam mihi libet Franconis episcopi Wormacensis brevem vitam, qui iuvenis ac omni probitate cluens cesari augusto placuit; et cum eundem suae coniunctum familiaritati in divinis pollere sedulo vidisset, (998). mortuo predictae civitatis antistite Hillibaldo¹, eidem succedere fecit. Qui unum dumtaxat annum sedens in Italia (999). obiit, ibidem sepultus².

Vellem libentissime, si umquam fieri potuisset, ut optimorum quorumlibet memoria per inutilium opera meimet manuum presentibus ac posteris quadam novitate accepta florisset, ut hii omnes, etsi hoc non delectati, pro pietate tamen sua apud Deum omnipotentem recordentur^a mei. *Agnosco enim memet ipsum, et minus, quam debeo, ac in baculi fragilitate harundinei^b nil prorsus confidens iustis suffragatoribus me peccatorem supplex committo.]

- (999). 62. [Voluit quoque imperator^c capellanos suimet Herponem de Halverstidi ac Racõnem de Bremun episcopali gradu sublimare; et hiis in lecto ob infirmitatem validam iacentibus pastoraalem baculum dedit, sed uterque sine sacerdotali unctione discescit³. Quid vero de hoc dicere possim, ignoro, cum numquam de talibus aliquid legi vel etiam audivi. Cognitor omnium Deus haec solus ordinavit et scire potest.

(40.) *Hii duo, quamvis pii, tamen inter episcopos non debent asscribi, quia in benedictione hiis consortes non valuerunt effici. Razo^d autem iussu dilecti senioris sui ossa supra dicti papae Benedicti, sicut ipse prelocutus est, de Hammburg Romam reduxit. Namque pater venerabilis, domnus inquam apostolicus, dum in exilio esset in Christi servitio studiosus cumque adhuc aquilonaris haec pars optata pace gauderet: 'Hic,' inquit, 'fragile corpus meum debet resolvi; et post haec omnis^e ista regio gentili gladio desolanda ferisque inhabitanda relinquatur, et ante translationem meam

a) recordarentur D. b) harundei I. c) impator primo T, quod ipse corr. d) Raco C, corr. T. e) i add. T.

1) Qui sedit 979—998. 2) A. 999 Aug. 27; cf. *Vitam Burchardi episcopi Worm.* (1000—1025), qui frater Franconis fuit (SS. IV, 829—846). 999 Aug. 28 exhibent *Ann. necrol. Fuld.* 3) *Erpo Franconis successor electus iam tertio die, Razo in itinere ordinationis accipiendae causa ad imperatorem suscepto Curiae eodem anno mortuus est. Cui Burchardus successit; cf. Vitam eiusdem l. c.*

[non videbit] indigena pacem firmam. Quandocumque vero [domi resideo, apostolica intercessione paganos quiescere spero.]

63. (41.) [In tempore prefati cesaris multi obiire pii, quorum vitam ignoro ac propterea de hiis sileo. De quorum numero quaedam cometissa, nomine Cristina^a, predii suimet, quod in Stuwib^b civitate¹ habuit, magnam partem sancto tradidit Mauricio in Magadaburg. Haec vitae huius celerem cursum [cum] in Christo vivens pertransiret, VIII. Id. Marcii² ad diu optati thalamum sponsi gaudens venit; Mart. 8.

* fol. 73^r. quod Gisilero archipresuli^c [tunc] Parthenopolitano *in Quidilingeburg tunc moranti sic manifestatum est. Apparuit ei quidam vir, dicens ei: 'Scisne, quod omnis milicia caelestis exercitus se preparat ad adventum Christo fidelis animae ac ad condignam susceptionem talis sponsae? Iam enim venit ad remunerationem atque ad aeternae mansionis beatam spem.' Qui cum evigilaret, Waltherdo tunc preposito primitus innotuit; et cum is *venerabilem matronam ex hac luce eadem nocte, qua haec visa sunt, migrasse mox audiret, seniori refert et visionem suam dixit esse completam. Haec bona quaeque conscientiae tegens secreto suae fuit caeteris matronibus^d, quae apud modernos^e sunt, longe dissimilis, quarum magna pars menbratim* iniuste circumcincta, quod venale habet in se, cunctis amatoribus ostendit aperte. Cumque sit in hiis abhominatio Dei et dedecus seculi, absque omni pudore coram procedit** speculum tocius populi. Turpe est ac nimis miserabile, quod peccator unusquisque cf. Pers. I, 3. non vult delitescere^f, sed ad irrisionem bonis et ad exemplum malis presumit procedere.]

64. (42.) [In diebus illis nupsit Mahtild sanctimonialis, filia Thiederici^g marchionis, cuidam Sclawo, nomine Prebzlavo³. [Quae post] a Brennebrugiensis^h iniusto provi^{sore} civitatis Boliliuto^{1,4} capta in tantum constricta est, ut neque dominicam nativitatem nec aliam sollempnitatem vel ieiunio congruenti prevenire vel festivis celebrare gaudiis potuisset. Ubi quendam puerum genuit, quem lugubriter educavit, posteaque tantae solutionem miseriae [et abbaciam

*) pro iniuste — cunctis haec exhibet 2: inhonesta circumcincta turpitudinem suam, quasi eam venalem habeat, cunctis.

**) procedit et, unde verecundari deberet, irreverenter in spectaculum totius populi ponit 2.

a) cristana C, deleta a T superscripsit 1; deinde radendo alqs. corr. cristina. b) stuii C, v add. T. c) archipresule C. d) matronis V. e) modernas C, corr. T. f) ita V; delitescere C. g) prius e erasum I. h) brandebvrgensis V. i) ita I, neque ququam mutavit; bolibuto L.

1) Stoeben villa Thuringica non procul a Camburgo ad Salam. URS.
2) Ex Necrol. Merseb., ut videtur. 3) De nomine cf. IV, 58 Pribuvoius et IV, 45 Boleslavus. 4) De quo cf. supra IV, 22.

in Magadaburg]¹ indigna percepit. Cuius vir [antea]^a a confratribus geminis Ugione ac Ufficone V. Kal. Ianuarii occubuit². Huius frater, Liudulfus nomine, deposito clericatu arma sumens ultricia multum nocuit nostris, captus autem a cesare iterum restitutus est gradui pristino.]

65. (43.) [In temporibus predicti caesaris fuit in urbe Parthenopolitana quidam decanus, Hepo nomine, hilaris homo et valde utilis in monasterio et maxime in choro. Qui cum iam senex et in cunctis actibus suis maturus esset, paralisi subito percussus obmutuit; sed summi auxilio medici psalmos optime potuit cum confratribus canere; ad caetera vero parum valuit aspirare. Et in hac mirabili re laudanda virtus Christi cognoscitur, quae servienti^b sibi fideliter vires suggerere in multis approbatur. Sed cum venerabilis pater in relicto habitu monachico se nimis peccasse facta confessione [tunc] in*gemisset idque ortatu fratrum in receptione eius- * fol. 74.
dem emendare voluisset, non longe post Nonas Ian.³ obiit, sepultus ad sanctum^c Iohannem cum caeteris confratribus, cum quibus vivere deberet, si sic humana fragilitate fieri posset.]

66. [Predictae autem custos ecclesiae Ekkihardus, cognomine Rufus, arte grammaticus et tunc magister scholae, cum in una dierum altare magnum et aureum gemmisque optimoque ornatum electro, si aliquid in eo deesset, considerare voluisset, ex inproviso ab eodem deprimitur; et ex hac collisione tardatus pecuniam suimet diu congregatam larga manu distribuendam Waltherdo commisit preposito et post
Sept. 4. paucos dies II. Non. Septembris spiritum fidelem exalavit⁴. Quem non in aliqua re accuso; sed hoc veraciter scio, quod, si quis sanctum offendit Mauricium, dampni subsequentis^d non ignoret periculum. *Huius thesaurum quidam iuvenis instinctu^e diabolico cum nocte tenebrosa furari voluisset in primoque aditu trepidare incipiens desistere iam studuisset, ut ipse post retulit, vocem quandam ad haec audacter^f agenda exortantem audivit. Sed ille miser sumpta ibidem corona celeriter in ipsa est captus^g fractisque cruribus rotae superpositus.] * man. T.

67. (44.) [*Nec lateat te lectorem cuiusdam fratris mei constantia Huswardi; ad quem iuxta [me tunc] dormientem * fol. 75.
man. C.

a) ita T; post hæc C. b) servientibus C. c) sanctam C. d) dampnis sequentis C, corr. T. e) institui primo T, postea idem add. nc. f) fiducialiter primo T scripserat, postea idem corr. audacter. g) ecclesia add. A. S. a. 999.

1) Abbatiam S. Laurentii in nova urbe Magdeburg, cui antea Brigida, libro primo memorata, praefuerat. KIND. 2) Necrol. Luneb. 3. Kal. Ian.: Prebeszlaus frater noster. 3) I. e. non longe post, scil. Nonis Ian.; Necrol. Magd. Ian. 5. 4) Inter annos 995—1002; cf. supra c. 24. Diem habent Necr. Mers. et Magd.

cum diabolus, insidiator noster callidus, in nocte crebro accederet ac prope eum iacendi locum frustra peteret, ad ultimum, ut sibi pro accipienda mercede voluisset servire, suppliciter rogavit. At ille pius votique non inmemor dominici, ut promissum sibi premium inprimis ostenderet posteaque responsum suimet perciperet, postulavit. Tunc is: 'Consimili,' inquit, 'bravio¹, quo meum in occidente nuper ditavi ministrum, te mihi consensurum remunerabo.' Auditus talibus alloquiis presbiter hic venerandus, ut sepe antea consueverat, signo sanctae crucis et increpacionibus asperis hunc effugavit; cumque in occiduis partibus quendam clericum ob criminis sui magnitudinem laqueo suspensum esse conperiret, nobis omnibus et antecedens [ac] consequens intinavit. Et mirum est, cum omni dominica die ad dormitorium [illud] Christi crux vera portaretur, ille malignus talia facere est ausus. *In illo itaque anno predictus frater, victor, ut spero, effectus ac de commissis penitentia ductus, VII. Kal. Martii² seculare periculum evasit. Quem agonizantem mater sua, Berhta nomine, [iam] decrepita consolatur, geminum patienter ferens dolorem. Namque tunc erat annua dies filii suimet Bevonis, optimi militis, cui prius oculos abstulit marchio Ekkihardus.]

* p. 787.

* fol. 75.

Febr. 23.

68. (45.) [Nec taceam Merquardi visionem confratris nostri. Hic, ut ipse mihi gemens retulit, ductus est in cimiterium commune, ubi sepulchrum nimis incensum vidit, et a ductore suo sic allocutus est: 'In hanc ardentem tu debes cito proici foveam; et Rodulfus te sequi deberet, ni modo in limine Ludgeri^a conversus staret.' Ambo enim hii fuerant monachi in monasterio confessoris predicti, qui locum hunc, Helmanstidi [vocatam]³, proprietate^b sua construxit tempore Karoli imperatoris magni, frater Hildigrimi, Cathelauensis episcopi sanctaeque Halverstedensis aeclesiae rectoris primi, quam tenuit XL et VII [annos], discedens ab hoc seculo, regnante tunc Luduvico imperatore pio, dominicae incarn. DCCCXXVII^o anno⁴. Liuderus^c autem primus 827. Mirmingerdeyvordensis aeclesiae pastor a Carolo caesare effectus est *et optime ordinata suimet parochia et loco Wirdunun⁵ ex propriis constructo inpensis anno dominicae [incarnationis]^d DCCCVIII^o premium caeleste recepit⁶. Post 808(809).

Ann. Quedl.

* fol. 76.

a) g add. T. b) pietate C, corr. T. c) Liudigerus V. d) deest in codd.

1) I. e. brabeo, praemio. L. 2) Necrol. Magd. 3) Helmstedt oppidum. 4) Ex Ann. Quedl. 781 et 827. Catalaunensi episcopatu Hildegrimus praefuit c. 804—809, Halberstadensi 809—827; cf. Abel, 'Karl d. Gr.' I, p. 290 sq. 5) Werden ad fluvium Ruhr prope Essen. 6) Ex Ann. Quedl. a. 809.

814
Jan. 28.
Apr. 14 (15). quem predictus imperator* nil nisi quinos vixerat annos, emittens spiritum V. Kal. Febr.**, LXX° primo etatis suae anno, regni autem XLVII°, imperii vero XIII^o1. Predictus autem presbiter in^a hoc anno, quo haec vidit, habitum [resumere^b] pristinum et obedientiam vovit et non longe post XVIII. Kal. Mai obiit². Haec quae de confratribus meis dixi^c non arguendo, set potius, ut cauti simus et bonos imitaturi, obsecrando locutus sum.]

69. (46.) [Regnante tertio Ottone Albi³, filius Gunce- lini^{d.4}, a satellite suo in quadam silva ob inutilem causam occisus est. Cuius comitatum cum beneficio iuxta Mildam iacenti Gisilerus archipresul accepit. Huius camerarius et confrater meus Gunterius^e, mortuo Dodone Asanbruniensis aecclesiae episcopo⁵, carus imperatori et sepe fideliter serviens, Italiam venit. Cumque ibidem clementer susciperetur et in omnibus exaudiretur, in sequenti nocte vidit Christi martires Crispinum atque Crispinianum ad se venientes et, si suum vellet accipere episcopatum, [interrogantes]. Quibus cum responderet: 'Si Deus vult et vobis placet,' perfixus est ab^{* fol. 76^r.} hiis duabus hastis; et [mox] evigilans nullatenus per semet ipsum potuit exurgere. Crastino autem caesar ut eius infirmitatem comperit, fidele promissum^f complevit. Post haec idem convalescens domum rediit acceptaque consecratione Nov. 24. cum magno dolore vixit pene VIII annos⁶, VIII. Kal. Decembris⁷ haec mutans temporalia in aeternaliter manentia. (998). Nescio, si quid^g Deo vel sanctis martyribus suis in eo displicebat. Hoc vidi et de caeteris audivi, quod vir iustus et bene timoratus fuit, mitis et castus et, sicut hii, cum quibus modo requiescit, asserunt, plurimum nunc valere apud Deum, ut signis probatur in multis. Ego hoc veraciter scio, quod reum non bis vindicat Deus in id ipsum.]

70. (47.) [*Predictorum vero reverenciam martirum in^{* man. T} libris antiquioribus satis lucentem, lector, ut a me cognoscas, unam rem profero, quam frater meus Brun, in nova educatus Corbeia et eiusdem altaris servus, de priorum relatu

*) Karolus sanctus *add. V.*

**) in octavo Agnetis *add. V*; *idem in margine*: Translatio sancti Karoli est VI. Kal. Augusti.

a) an hoc C, quod ex duplicatione vocis anno a scriba male audita ortum esse apparet; in corr. T. b) in loco vacuo *add. T.* c) dix C, corr. T. d) guncellino ab C. e) i erasum I. f) promissum I. g) qd I.

1) *Ex Ann. Quedl. a. 814.* 2) *Necrol. Mers. et Magd. Apr. 15.*
3) *Fortasse Aluui dictus in Necr. Mers. Dec. 17. L.* 4) *Guntherii marchionis († 982), ut videtur.* 5) *Qui sederat 978—996; cf. Erhard, 'Regesta histor. Westf.' I.* 6) *Maior fides Annalibus necr. Fuld. habenda est, qui eum a. 998 mortuum esse referunt.* 7) *Necrol. Mers. et Magd.*

suorum mihi indicavit. Tempore predicti abbatis Liudulfi¹ in omnibus bonis admodum memorandi erat quidam iuvenis confrater suus et regularis monachus; qui cum in sibi commisso tunc moratus officio supranominatorum reliquias martirum solito more secum *veheret incurioseque tractaret, persensit in poena celeriter subsequenti, quod peccavit in martires *Christi. Namque moritur carnaliter, qui sanctis Dei servire neglexit spiritualiter. Et* ut hoc predicto abbati innotescerent^a, ante ianuas aeclesiae exeunti illo^b nocte obviaverunt. Quos ut primum aspexit, timore magno percussus substitit silentiumque servavit. Cui protinus talia dicunt: 'Cur non interrogas, pater, qui simus vel ob quam rem huc venissemus?' Qui cum retulisset eis, quod non auderet, audivit mox ab illis nomen eorum et causam et quod hoc inultum non relinqueretur. Discedentibus autem hiis, abbas confratribus suis haec indicavit dicens: 'Mortuus est ille iuvenis, qui in nostra nunc erat obedientia, de incustodita^c sanctorum, quos secum habuit, reverentia. Heu mihi talia umquam consentienti!' [Et] non longe post venit nuncius, qui haec vera esse affirmaret et corpus [eiusdem] adduci intimaret.]

71. [Venerabilis autem vir nec huic obviam exire^d voluit nec fratres more solito illud suscipere sinit; sed iratus ad truncum^e talia fatur: 'Quare tu proterve eos, qui cum unigenito^f Dei vivi filio cum honore *habentur magno, neglegenter tecum ducere vel post tale facinus huc ausus es *absque supplicii interventu ullatenus venire?' *Decanus^g autem defunctum fratrem pro possibilitate sua excusans tale a patre suo responsum accepit: 'Mi frater amate, scis, quae servus ad oculum in tuo conspectu is egerit; quid vero absentia-liter fecerit, ignoras; ego autem optime perpendo**, qui hunc in tormentis gravibus nunc intellego. Et modo nostrorum intercessionem patronorum supplex peto, ut per hos divina pietas mihi innotescat, quando ei a se laxato mihi liceat peccatori absolutionem facere et communionem dare. Asperum nimis est eculeo^h recalcitare et hominibus indecens irata maiestate indulgentiam exhibere.' Post hanc vocem pius abba ad oratorium, speciale suimet in rebus anxiis asilum, nudis pedibus venit et more solito in se et aliis humanam

Act. ap. 9, 5.

*) ipsi martyres sancti *add. 2, A. S.*

**) et intime ingemisco *add. 2, A. S.*

a) et notescerent *E, corr. T.* b) illi *V.* c) inta *E, quod correxit T superscripto custodi. Hinc V effecit: de neglecta custodia s. q. s. h. et r.; A. S. a. 990 habet: ob incustoditam s. q. s. h. reverentiam.* d) exhire *E, h puncto deletum.* e) tractum *E, corr. T; truncum corporis 2, A. S. l. l.* f) unigenitus *E, corr. T.* g) haec scripsit *D, sed non prius quam fol. 184'—191.* h) aculeo *2. A. S. l. l.*

1) *V. supra II, 18; III, 3. 9.*

fragilitatem deflens placavit Deum et solvit reum; et protinus cum multis gratiarum accionibus exurgens divina potestate coram fratribus cunctis defuncto crimen remisit et corpori aeclesiae communionem ac sepulturae dedit.]

72. (48.) [Nunc, lector, audisti de contemptu sanctorum gravem poenam; modo accipies de amore continuo salubrem medicinam. Fuit olim sub tempore Godescalki^a *abbatis¹ * fol. 78. quidam monachus nomine Alvricus, cui in capite [suo] multum nocuit migranea, quae duplex est, aut ex gutta aut ex vermibus.* Sed cum eundem iam poene deficientem confratres custodirent, casu accidit, ut singulariter egredientes hunc dumtaxat solum relinquerent. Tunc e cloaca egressi sunt demones, libros speciales in manibus habentes eorumque^b lectione gravi infirmum de suis actionibus inscriptis in vanum terrentes. Namque inclitus Christi martir Vitus ilico ingressus eisdem^c fugam manu indixit et iuxta eum stans consolatur eum et, quis esset, protinus ei intimavit ac data benedictione surgere eum iussit et haec mandata predicto abbati celeriter deferre: *'Videsis^d, ut tot ammoniciones nostras sic incuriose non * man. C accipias, ne in posterum vacua lamentacione gemas. Pro vero enim assero tibi, si amplius inobediens mihi eris, a Deo contempneris et [te]^e adhuc superstite alium in tua sede dominum videbis.'** Haec, ut puer^f sanctus per monachum egrotantem prenotavit, abbas negligens^g postea persensit². Inde bonorum crebros hortatus hominum servare, consilium nimis est salubre; quanto magis horum, qui merito suimet inter filios Dei feliciter *computati voluntatem eius sciunt in * fol. 78 p. 789.

*) *Sequentia ita exhibet 2., cum quo A. S. a. 891 convenit:* Cui pro remedio ostensum est a quibusdam, ut secari in capite debuisset, quod et factum est, sed de die in diem dolor augebatur in tantum, ut iam desperaret. Sed — casu accidit ut singuli e. h. d. s. iacentem r. Tunc e cloaca vidit septem demones teterrimos procedere. Sex eorum singuli portabant in manibus sex libros, id est omnes XXXVI. Septimus vero immense magnitudinis volumen gestabat et sedens lectione eius gravi infirmum de suis actionibus, quae ab infancia vel cogitando vel loquendo vel operando usque in eam horam umquam gesserat, in vanum terrebat. Preciosus namque martir Vitus, veste fulgida indutus, vultu angelico conspicuus, e templo celle, in qua eger iacebat, contiguo procedens ingreditur et inmundae turbe fugam manu indixit.

**) *Codex 2 pergit:*

Dixerat hec astans et mox disparuit infans.

Hec autem ut preciosus martir, puer inquam Vitus, p. m. e. denunciavit, a. n. p. p. Nam ei adhuc viventi suppositus est ipsius rogatu venerabilis abbas Bovo, vir omni laude dignissimus. Hinc igitur bonorum c. h. h.

a) c erasum I. b) que erasum I. c) eadem D. d) sis erasum I. e) add. V.
f) vir C; puer T. g) negligens radendo alqs. corr.

1) *Corbeiensis* 890—900, † 913. 2) *Depositus enim est a. 900.*

eventu^a futurorum. Quicumque temerarius sapienti non in-
nititur consilio, videbit, quis^b sit in semet ipso. De talibus
plurima habemus exempla, quae imitatores suos ad elaboratum
perducunt bravium, cum veniunt ultima.]

73. (49.) [Augusto sepe memorato Gisillerus archipresul
multum carus fuit, quod Ekkihardum marchionem primo
latenter momordit posteaque paululum emersit, cum hunc
in omnibus sibi priorem esse non sine gravi dolore persensit.
Interim predicti comitis* subditi quoddam furtum in oppido
Goresin dicto¹ fecere, quod nostri protinus inultum non re-
liquere. Namque eos coram suis comprovincialibus accusatos
laqueo suspenderunt, quia hoc prefato seniori, ut iustum
erat, innotescere non noverunt. Ob hoc furor comitis non-
dum extinctus accenditur^c, et miles eiusdem haec ad vindi-
canda armari iubetur. Rambaldus^d ab eo unice dilectus
collecta multitudine grandi predictam circumdedit villam
viroque omnes cum bonis, quae possederant, capiens secum
abduxit ad urbem suam. Nec ullum ex hiis solverat, nisi
fol. 79. quem precium grave postea *redimerat. Qualiter autem tale
facinus reconciliaretur, nostros id mihi conquerentes cum
interrogarem, nullam subsequi emendationem ab hiis audi-
vi et graviter ingemui. Si in hac provincia aliquid valeret lex
divina, non sic insaniret secularis potentia^e. Dico enim
presentibus atque futuris, quod non potest haec causa sene-
scere vel sine sacerdotali districtione finiri legitime. Unus-
quisque potest, in quantum velit, tacere, sed successori suo
indiscussam rationem nequaquam valet abalienare; et in quo-
cumque loco^f aliquid^g tale oritur, ibi canonica auctoritate
finitur. Si consentiret^h voluntas coepiscoporum, sicut legitur
in actibus apostolorum, non sic corroboraretur pertinax pre-
sumptio iniquorum. Cum aliquis ex numero illorum recte
inpugnatur, ab alio, quolibetcumque id fieri potest modo,
defenditurⁱ; et non est hoc excusatio, set ad multum de-
teriora quaedam iniusta sibi in posterum nocens confor-
tatio. Ergo redeant ad unanimi-
tatem, qui fideliter credant in
unitatem, ut eo fortius confundant venenatam perversorum
conspirationem. Et haec dicta sufficiant.]

fol. 79. 74. (50.) [Nunc *autem de quodam confratre^k meo, no-
mine Conrado, pauca loquar, ne^l sit apud me in aliqua

*) ek (= Ekkihardi) *add. V.*

a) inem tufuterorum C, corr. V. b) qis I. c) acenditur I. d) ramboldus *radendo*
alqs. corr. e) potentencia I. f) loca C. g) aliqd. h) sicsentiret C; si csentiret
corr. V; si consentiret 2. i) descenditur C, corr. V; cod. 2 vero ita hunc locum emendare
studuit: impugnatur ab aliquo episcoporum, quocumque modo id fieri possit, ab aliis con-
descenditur illi, et hoc non est compassio sed etc. k) confre C, confre corr. V. l) ni 2.

1) *Gr.-Görschen prope Lützen.*

oblivione, qui proximos suimet dilexit divina iussione. Hic archiepiscopi Geronis¹ avunculus fuit, et ad peragendam iugem Christi servitute^a, ut in homine potest fieri, voluntas atque efficacia in eo pariter convenit. Audivi namque ab eodem sepiissime, quod, postquam aliquid cantando vel legendo publice complevit, iterum se id facturum studiosus optavit. Numquam inobediens prepositis suimet erat, sed eos caritate continua^b cum ceteris confratribus subiugaverat. Sed tam venerabilis persona caesari predicto ubi primo fit nota, mox ab illo efficitur amata propinquitatque suimet coniuncta. Hunc, ne dignitatem optatam et ab augusto sibi propositam perciperet, mors inmatura impedit eundemque ab hac luce^c V. Aug. 28. Kal. Septembr.² abstulit. Hic genitus in Saxonia pausat in Italia, quem filium spiritualem flet Parthenopolis inclita.]

75. (51.) [Quam egregios proceres in hac urbe vidi, quorum laudabilem vitam pro debito nec sum imitatus neque memoriam eorum post solutionem carnis *assequitus. Heu * fol. 1 me misero^d! qui tot tantisque immerito sum coniunctus in fraternitate, sed longe dissimilis existo in condigna conversatione. Ego in peccatis iam pene mortuus, ut spero, vivam in lucido conspectu Dei eorundem meritis refocilatus; quia etsi in hoc seculo parum boni operatus sum, tamen defunctorum semper memor sum. Voluntas mea interdum bona est; sed quia eidem vires aptas suggerere^e non studeo, parum prodest. Semper me accuso, sed sicut debui reatum non solvo; sumque ideo in omnibus corrigibilis^f, quia me non converto ad eum, qui est super omnia laudabilis. *Agnosce, lector, procerem^g*, et videbis in me parvum homuntionem, maxilla deformem leva et latere *eodem, quia hinc olim erupit * p. 71 semper turgescens^h fistula. Nasus in puericia fractus ridiculum de me facit. Idque totum nil questus essem, si interius aliquid splenderem. Nunc sum miser, nimis iracundus et ad meliora inflexibilis, invidus, subsannans alios, ipse deridendus, nulli pro debito parcens, *glutto* et simulator, avarusⁱ et detractor et, ut haec *convicia merito illata concludam, peior sum, quam possit dici vel ullatenus estimari¹. Unicuique sit fas non solum muttire^k, quin potius in aperto^l, quia peccator sum, dicere, et post correptionem fraternam congruit suppliciter orare. Multi a populo laudantur, nisi pauca res eis obstaret, quod inter optimos haberentur; et

Inu. Sat.
VIII, 26.

Pers. Sat.
V, 112.

a) ita V; servitem C. b) continuo C, corr. T. c) lucē I. d) miserum V. e) ita V; suggero C. f) incorrigibilis 2. g) proceritatem V. h) ita V; turgescens C. i) verba avarus — estimari in I. erasa sunt; exstant tamen in cod. 2; ubi ad finem legitur: q. d. p. v. estimari. k) muttire C, correxisse T videtur. l) apto C; apte V.

1) Magdeburgensis 1012—1023; cuius parentes Dedi de Wodeneswege et Eilicam fuisse Ann. Saxo a. 1023 et Gesta arch. Magd. c. 18 ex antiquiore quodam fonte referunt. 2) Necrol. Magd.

quia verum est, hominibus de perfectione iusta nimis deesse, quid^a prodest de inferioribus hiis tale quid^a promulgare? Omnis laus in fine canitur et mortalis conversacio igne probatur.*]

*Heinricus scandit, postquam puerilia vicit,
 Ardua virtutum cretus^b de stemmate regum.
 Huic pater Heinricus dux et genitrix erat eius
 Gisla, suis meritis aequans vestigia regis
 5 Conradi patris, Burgundia regna tenentis.
 Nutrit preclarum Wolfgangus presul¹ alumnum,
 Qui sequitur dominum toto conamine Christum.
 Postque necem patris ductor successit² herilis
 Eius et imperium longe spectat quoque clavum³.
 m. T. 10 * [Maxima^c pars regni Sclavo vastata crudeli
 Multum laetatur, quod ab huius pace potitur
Sedibus optatis iustoque⁴, rapacibus altis⁵
 Prorsus depulsis ac dira lege sedatis.
 Inflatos omnes contra se deprimit hostes,
 15 Demulcens socios iocundo fame cunctos^d.
 Si quo deliquit modicum, statim resipiscit
 Fructibus ac dignis curabat vulnera carnis.
 Utilis ecclesiae cunctis miseratur ubique.
 Mersburg, si scires huius pia vota, sitires
 20 Adventum tanti rectoris et inclita Christi
 Munera laudares condignaue premia ferres.]**

Verg. Aen.
VI, 203.

LIBER V.

1. (1.) *Largifluus divinae pietatis respectus, humanae necessitati non nostri merito, sed suae miserationis munere gratuito superhabundans, fidelium corda suorum ad laudis amorem suae et ad referendas ei grates accendit ac me, stultum ingenio, prepeditum eloquio ac in omnibus negligentem^e et nimis ociosum, bonos^f in hoc imitari compellit. *Magnus^g est enim Deus, ut Davit testatur, et laudabilis valde;* Psalm.95,4.

*) *In hac pagina, cuius dimidia pars inferior vacua relicta est, manus aliqua posterior s. XI. a ceteris omnibus, ut videtur, diversa haec adiecit, quae postea erasa sunt: Uirgo singularis, inter omnes mitis, nos culpis solutos mites fac et iustos.*

Incipit prologus lib. quinti add. 2.

***) Inc. lib. quintus 2.

a) qđ I. b) natus V. c) versus tres, qui proximi sequuntur, in rasura leguntur, unde apparet haec esse postea inserta. d) cunctos primo T, quod ipse correxit. e) negligentem radendo alqs corr. f) bonis A, corr. T. g) Magnum A, corr. T.

1) Ratisbonensis 972 — 994. 2) In ducatu Bavariae a. 995. L.
 3) I. e. gubernaculum regni. L. 4) I. e. iustitia. L. 5) Homi-
 nibus superbis et rapacibus. L.

2. Macc. 7, 28. *cuius sapienciae numerus non invenitur ullus, qua omnia ex nichilo creavit hominemque solum dumtaxat conformavit.* Qui dum talia inmemor beneficiorum^a non perpendit, iumentum in suo stercore computrescens iuste appellatur. Sed quicumque hoc verbum *gnoti saucton*^b, in superliminaribus templi antiquitus notatum, intra se memoriter retinere omniaque, * p. 791
- Macrob. Saturn. I, 6. *quae in verbis seu operibus facienda sunt, in nomine Domini,* ut sanctus ammonet Paulus, satagit implere, ille est, qui a * fol. 82
- Coloss. 3, 17. *patre Deo in filium optatus denario,* quamvis tarde veniat, remuneratur *diurno.* Haec ego considerans, quia retributione condigna sanctae Trinitati^c et individuae unitati respondere
- Matth. 20, 2. *nullatenus valeo, sancti Iohannis baptistae intercessionem, * ut corde et corpore ad hoc idoneus reddar, supplex efflagito.*

2. De temporibus autem hiis, in quibus respexit Deus aecclesiam nostram obprobriumque eius auferre dignatus est, laeciori mente et laciori stilo scribere pietatemque ducis Heinrici, summa preordinatione^c in regnum electi conor retegere. De quo post mortem imperatoris cuidam venerando patri revelacione divina sic dictum est: *'Recordaris, frater, qualiter cecinit populus: Deo nolente voluit dux Heinricus regnare? nunc autem debet Heinricus [divina predestinacione] regni curam providere.'* Omnia, quae ad divina vel humana pertinebant, hunc pre caeteris^d sibi tunc contemporalibus, nollent, vellent, ad regnum promovebant. Sed quis ex nostra regione ei obsesset scrupulus, paucis iam prescribens, occidentaliu iniquam presumpcionem neque consilio neque prudentia neque fortitudine contra Deum valentem enucleabo.

cf.
Prov. 21, 30.
1002.

3. (2.) Herimannus^e, Alamanniae et Alsaciae dux, timoratus et humilis homo, a multis, quibus lenitas eius placuit, seductus contra Heinricum se armavit¹. Theodericus vero Liuthariorum^f dux², vir sapiens et militaris, quo se pars populi maior et melior inclinaret, securus expectabat. Interim * fol. 8
patruus meus, de quo superius memoravi³, profectus occulte ad Bavanberg cum avunculo suo Ricberto⁴, quem a comitatu suo imperator deposuit Liudgeroque⁵ Arnulfi presulis⁶ militi dedit, gratiam ducis⁷ ac spem retinendi et augendi beneficii, quamquam^g servato adhuc sacramento manus eidem non

a) ita V; beiciorum A. b) gnotis caucton I. c) diturna predestinacione A, corr. T. d) ceteris I. e) i erasum I. saepius. f) luth. radendo alqs corr. I. g) quam I; quamvis A. S. a. 1002.

1) Conf. supra IV, 54. 2) Thiedricus I., filius Friderici I. († 978), dux Lotharingiae superioris (978—1027). 3) Marchio Liutharius; v. supra IV, 38. 39. 52. 4) Filio Brunonis comitis Arneburgensis, de quo v. Hirsch, 'Jahrb.' I, 455—56, 'Neue Mittheil.' XVII, 38—40. 5) Qui in charta a. 1022 Dec. 5 (Stumpf 1795) comes in pagis Derlingowe et Harthegowe occurrit. 6) Halberstadensis 996—1023. 7) Sc. Heinrici.

applicuit¹, tamen cum sui nepotis Heinrici² auxilio adeptus^a. 1002. Huius consilio dux quendam militem ad civitatem, quae Werlu dicitur, ad neptes suas, consorores Sophyam et Ethelheidam³, et ad omnes, qui tunc ibi convenerunt, regni primates^b misit. Qui omnibus in unum collectis legationem suam aperuit auxiliantibusque domino suimet ad regnum bona plurima promisit. Cui mox a maxima multitudine vox una respondit, Heinricum Christi adiutorio et iure hereditario regnaturum; se paratos^c ad omnia, quae sibi umquam scirent esse voluntaria. Hocque dextris manibus elevatis affirmatur.

4. (3.) Ekkihardus cum suis, quia praesens non erat, simulata tunc paciencia hoc pertulit, quia quicquid peccatur a multis, ut scriptura testatur, inultum est. Vespere autem iam facto, cum prefatis dominis* in magna domu^d sedilia

7. 83. *auleis ornata et mensa esset variis cibis referta, Ekkihardus eandem preoccupans cum Arnulfo episcopo et Bernhardo duce ibi epulatur. *Ante ruinam enim exaltabitur cor et ante gloriam humiliabitur.* Quod mentem consororum prius tristem caeterosque complures, qui interfuere, multum commovit; renovaturque in eundem odium diu celatum, sed cito, pro dolor! finiturum. Namque cum predictus marchio omnia aliter, quam [um]quam^e speraret, ibi provenire prospexisset, optimum duxit, ut occidentales visendo regiones Herimannum ducem cum caeteris optimatibus de rei publice suique commoditate alloqueretur. Salutatis postera die suis familiaribus inimicisque caute notatis cum Bernwardo^f antistite^g Hillinshem^h venit, ubi ut rex suscipitur honorificeque habetur.

5. Deinde ad Pathelbrunnanⁱ pergens clausas invenit portas et iussu venerabilis Retharii presulis⁴ intromissus primo ecclesiam causa oracionis intrat postque ad domum, ubi episcopus cenabat, veniens caritative susceptus est. Ibi tunc interdictum^k est huic, quod colloquium in Diusburg⁵, cuius gratia huc venerat, fieri nullo modo potuisset. Insuper 07. 83. animadvertit, *multum displicere antistiti¹ de incepto eius inconveniēti. Et propter hoc abiens, cum ad Northeim, Sigifridi comitis curtem, veniret, diligenter susceptus est

*) dominabus s. (= Sophia) et e. (= Ethelheidis) V; quae in cod. 2 non inveniuntur.

a) *supplendum cum A. S. l. l.*: est. L.   b) primatis A.   c) peratos A.   d) domo V.
 e) *quam quam pro simplici* quam scr. A, quam umquam *postea corr. T.*   f) n a T ad-
 ditum *denuo erasum est.*   g) antiste A, corr. V.   h) Hildenshem V.   1) l a T ad-
 ditum *denuo erasum est.*   k) inter *erasum 1*; interdictum 2, dictum A. S.   1) antisti A,
 corr. T.

1) I. e. sacramento Werlae iurato (IV, 52) fidelis Liutharius Heinricum nondum regem agnovit. 2) Schweinfurtensis; cf. infra c. 14. 3) Filiae fuerunt Ottonis II. imperatoris, fratruelis scilicet ducis Heinrici rixosi L. 4) Episcopi Paderb. 983—1009. 5) Duisburg.

1002. atque, ut ibi pernoctare vellet, rogatur. Intimaverat huic occulte domna Ethelind cometissa^a, quod Sigifrith et Benno, senioris suimet filii, cum confratribus Heinrico et Udone¹ aliisque conspiratoribus suis *de nece sua positis tractarent * p. 78 insidiis, suppliciter efflagitans, ut aut ibi usque in crastinum maneret seu alio diverteret. Talia comes benigne suscipiens propositum itineris propter eos interrumpere nequaquam posse nec velle respondit. Inde protinus discedens caute suos per omnem diem hanc circumspexit et, ut optimus erat miles, ne terrentur, ammonuit. Quod eminus hostis e latentibus insidiis considerans, quia non utile sibi tunc videbatur, distulit et sequenti nocte inceptis persistere dextris confirmavit.

6. (4.) Pervenit autem comes ad locum predistinum^b, qui Palithi^c dicitur; et facto vespere comedit et in lignea caminata cum paucis^d dormitum ivit. Caeteri vero quam plurimi in proximo quiescebant solario. *Quos cum sopor * fol. 8 oppido lassos gravaret, inimica manus incautos opprimens invasit comitemque clamoribus immensis excitatum a lecto celeriter surgere compulit. Is vero braca suimet et quibuscumque potuit igni vires suggerit et, quod tunc premeditari^e non valuit, fractis fenestris maiorem nocendi quam se defendendi^f hostibus aditum patefecit. Nec mora, pre foribus occiditur miles Herimannus^g et exterius ad auxilium domino properans Athulfus, ambo fortes et usque ad mortem fideles. Vulneratur insuper Erminoldus, imperatoris camerarius^{h.2}, ac solus tunc repugnat Ekkihardus, vir domi miliciaeque laudabilis; cui Sifridus hasta fortiter emissa nodum cervicis infregit terramque oppetere compellit. Quo casu protinus perspecto alacriterⁱ omnes irruunt, capud amputant et, quod miserum est, funus predantur*. Facta sunt autem Apr. 30. haec II. Kal. Mai³. Peracto tandem inmani scelere percussores laeti et incolomes^k redeunt. Hii autem, qui in solario erant ignavi, nec dominum laborantem in aliquo adiuvabant nec mortuum ulcisci^l conabantur. Abbas vero

*) Ekkehardi *add. V.*

a) comitissa *radendo alqs corr. 1.* b) predistinum *A, corr. T; predest. V.* c) polithi *radendo alqs corr.* d) *ita V. pacis A.* e) premeditare *A.* f) *ita V; defendi A.* g) heriman¹ *I.* h) cameris *A, corr. T.* i) *la add. T.* k) incolomes *A; incolomes T.* l) *ita V; ulcissi A.*

1) De Catelenburch *add. Ann. Sax. Filios Sigefridi comitis ex secundo matrimonio cum Ethelinda inito illos fuisse Lappenbergius censuit. At Heinricum et Udonem Sigifridi et Bennonis fratres fuisse Thietmarus non dicit: vertendum enim non est mit ihren Brüdern, sed mit den Brüdern. De Udone comite Kallenburgensi cf. Bresslau. 'Jahrb. Konrads II.' II, Excurs VIII.* 2) *Eius meminit Necr. Mers. Mai 9. L.* 3) *Ex Necrol. Luneb., ut videtur. Eundem diem Ann. Quedl. exhibent.*

col. 84. eiusdem^a loci^b, *Alfkerus^c nomine¹, corpus visitavit ac 1002. commendationem animae summa devotione perfecit.

7. (5.) Quae vero sit causa, quae hos ad tale facinus perpetrandum persuaserit, veraciter explicare nequeo. Quidam dicunt, Heinricum instinctu predicti comitis ab imperatore flagellis cesum haec sepius in eum meditatam fuisse. Alii autumant, sicut predixi, in Werlu ob contumeliam consororibus illatam, quia isti libenter his serviebant, ac per convivia^d minasque ab ipso sibi manifestatas haec eos inceperunt. Hoc tantum scio, quod decus regni, solatium patriae, comis suis^e, terror inimicis et per omnia perfectissimus foret, si in humilitate solum persistere voluisset. Huius vitae cursum quam probabiliter^f egit, qui apud dominum suimet beneficii maximam partem acquisivit in proprietatem^g! Milizientos a libertate inolita servitutis iugo constrinxit. Boemiorum ducem Bolizlavum, qui cognominatur^h Rufus², ad militem sibi aliumque³ ad amicum familiarem blandiciisⁱ ac minis adipiscitur. Super omnem^k Thuringiam communi totius populi electione ducatum promeruit. Comites vero orientales paucis tantum exceptis regnumque in *spe habuit. Quae omnia ad tam miserabilem hunc detraxere finem.

8. Huius fama diu mox propagata domnam Suonehildam venire fecit obviam filiique eius laeticiam turbavit Herimanni. Is¹ namque, cum iussu patris Willelhelmum comitem⁴, senectute ac omni bonitate proficuum, ob vindicandam^m Widikindi et Herimanni necem a filio suimet⁵ eis inlatam valida manu in Wimeriⁿ possideret emeritumque senem in presentiam predicti comitis venire et, quicquid ipse ab eo exposceret, implere iuramento constringeret, accepta nece parentis improvisa cum matre celeriter occurrit patrisque corpus ingenti luctu suscipiens in urbe, quae Geniun^o dicitur⁶, sepeliri fecit. Peracto autem tricesimo die⁷ domna Suonehildis ad Misni proficiscitur cum filiis.

9. (6.) Interim Bolizlavus, Miseconis filius patri longe inferior, de morte laetatur comitis Ekkyhardi; moxque

a) eadem A, corr. T. b) loci loci in duabus paginis I. c) f add. T. d) conviva A, corr. T. e) comissus A, spes comissis corr. aut T aut N. f) ita V, 2, A. S.; probabiter A. g) ita V; proprietatem A. h) cognominatur I. i) ita V; blandiciis A. k) alterum m add. T. l) Isque A. m) vindictam an A, corr. T. n) uulmari V. o) un erasum, sed viz a Thietmario, qui punctis delere solet; n supra lineam scriptum fuit, fortasse a T demum additum.

1) Qui postea monasterio Magdeburgensi praefuit a. 1005—1009; cf. VI, 20.
2) Boleslavum III. ducem Bohemiae 999—1002, filium Boleslavi II.; cf. Palacky, 'Geschichte Böhmens' I. 3) Boleslavum ducem Poloniae (992—1025). 4) Willelhelmum II. comitem Wimariensem († 1003); cf. Knochenhauer, 'Geschichte Thüringens'. 5) Willelhelmo III.
6) Gross-Iena villa, sita ubi fluvius Unstrut effluit in Salam. I.
7) Cf. Sachsenspiegel I, art. 22. L.; Vita Hludowici c. 21.

1002. collecto exercitu omnem Geronis marcham^a comitis¹ *citra*^{p. 793} Albim iacentem deindeque premissis obsidibus Budusin civitatem² cum omnibus appertinenciis comprehendens statim Strielam^b urbem³ invasit, Misnenses *pecunia corrumpere*^{fol. 87} clam temptans. Qui novis semper gaudentes in una dierum, cum presidii maximam multitudinem^c ob acquirendam equorum annonam exisse conperirent, portam, quae orientem respicit, in ea parte, qua satellites habitant dicti Sclavonice Vethenici⁴, Cukesburgienses^d, Guncelino ad hoc duce irruunt Bececonemque^e, Herimanni comitis satellitem, primo occidentes ad caminatam eiusdem omnes armati conveniunt, fenestram lapidibus impugnant grandibus, dominum urbis⁵, Ozerum nomine, sibi ad occidentum reddi vociferantes. Sed Thietmarus miles ex cubiculi sola munitione: 'Quare sic,' inquit, 'agitis?*' quis furor vos ita seduxit, ut obliiti beneficiorum comitis Ekkihardi spontanaeque invitationis sic assurgitis in perniciem filii? Si causam tanti facinoris seu^f publice seu clam cuiquam nostrum vultis aperire, commissi emendationem vobis complacitam futurique timoris vestrimet securitatem ex mei senioris nostrorumque omnium parte firmiter, qualitercumque vultis, promitto. Hunc quem in mortem vobis dari inclementer exposcitis, nobis viventibus^g *non accipitis.*^{fol. 88} Pauci sumus; aut communiter mori aut incolumes urbe hac nos exire pro certo sciatis.' Tunc illi auditis sermonibus his colloquantur^h abeundique licenciam hiis prestantes ducem Bolizlavum per internuncios invitant portisque

*) Cur in tantum scelus itis *add. 2, A. S.*

a) marchiam V.   b) 1 *erasum I.*   c) multitudinem I.   d) cukesburgiens I.
e) becceconemque I; Beccionemque A. S.; cf. IV, 2 Bezeco.   f) ita V; se A.   g) de-
gentibus A, *correxisse T videtur* quamdiu supersumus 2, A. S.   h) colloquantur I.

1) Filii Thietmari marchionis, qui cum fratre suo Gerone archiepiscopo Coloniensi monasterium Nienburgense fundaverat et a. 978 mortuus erat. Pro Gerone tunc puero Hodo comes usque ad a. 993, quo mortuus est, marchiam illius, scil. Orientalem inter Salam et Albim in septentrionali parte Misniensis sitam, administrasse videtur, qui fines eius longe ad orientem protulit; cf. IV, 60. 2) Bautzen. 3) Strehla oppidum in sinistra ripa Albis infra Riesam situm. 4) Vocabulo Wodnik apud Polonos castellanum notari Lappenb. dixit, qua de re ego nihil investigare potui. Prze-wodnik pol., wednik sorab. est dux, Anführer, Wegweiser, quae vocis significatio huic loco parum convenire videtur. Praeterea Vethenici derivari potest aut a woda pol. = aqua, aut a widać, widzieć = videre. Atque equidem eo nomine incolas suburbii ad flumen siti (der Wasservorstadt) significari censuerim, Thietmarus autem alteram sententiam sequi videtur, siquidem interpretatur Cukesburgienses. Ad interpretationem enim vocis Slavonicae hoc spectare Ursinus, cui Hirsch ('Jahrb.' I, 206) assentitur, recte cognovit. Quod autem Lappenb. Guncelinum a burgwardo Ciuskesburg in chartis (Stumpf 1001 et 1565) commemorato Cukesburgiensem dici arbitratus est, ego nullo modo probare possum. 5) Burggravium Misniensem L.

eundem^a suscipiunt apertis; completurque quod scriptum 1002. est: *Letantur, cum male fecerint, ac exultant in rebus pessimis*; Prov. 2, 14. et iterum*: *Sunt principia eorum ut mel et novissima quasi* ^{ibid. 5, 3. 4.} *absinthium*^b.

10. Hac elatus^c prosperitate Bolizlavus^c omnes regionis illius terminos usque ad Elstram fluvium preoccupavit presidiiisque suimet munit. Congregantibus se tunc unanimiter ad haec prohibenda nostris dolosus ille legatum obviam misit, qui se protestaretur cum gratia Heinrici ducis ac licencia haec incepisse; in nullo se incolis nociturum et, si quando is in regno vigeret, voluntati eiusdem in omnibus assensurum; sin autem, quod his tum placeret, libenter facturum. Hoc animadvertentes nostri *verbis* credere *phaleratis*¹ et inhoneste, quasi ad dominum, ad eundem profecti honorem innatum supplicatione et iniusta servitute** mutabant. Quam inique comparandi sunt antecessores nostri et *contemporales! Vivente egregio Hodone^d pater istius Miseco domum, qua eum esse sciebat, crusinatus² intrare vel eo assurgente numquam presumpsit sedere. Deus indulgeat imperatori, quod tributarium^e faciens dominum ad hoc umquam elevavit, ut oblita sui genitoris regula semper sibi prepositos auderet in subiectionem paulatim detrahare vilissimoque pecunie transeuntis inescatos amo in servitutis libertatisque detrimentum capere.

Terent.
Phorm. III,
5, 15.

11. (7.) Alter autem Bolizlavus, Boemiorum provisor, cognomento Rufus et impietatis auctor immensae, antiquo more iam paululum refrenato duci aspiravit Heinrico; qui initio mensis Iunii cum primis Bawariorum et orientalium ^{Iun.} Francium^f Wormatiam venit, causa Renum ibidem transeundi Magontiaque benedictionem accipiendi. Quod prohibere Herimannus dux nititur nullumque eis patefecit Reno favente ingressum. Dux autem Henricus habito de hiis rebus cum suis consilio, simulato in Bawariam reditu transituque quasi desperato, ad urbem Larsem³, ubi sanctus requiescit Nazarius, venit. Deindeque ad Magontiam celeriter *properando Renum securus enavigat. Hic VIII. Id. Iunii⁴ ibidem com- ^{Iun. 6 (7).} muni devotione in regem electus a Willigiso, eiusdem sedis archiepiscopo, suffraganeorumque suimet auxilio accepta re-

*) Sed vere illis eveniet, quod item scriptum est 2.

***) Sclavi *add. 2, A. S.*

a) eundemque A.   b) e *erasum 1.*   c) *ita V; elatis, bolizlaum A.*   d) *hōdone V.*
e) *triburarium 1; sclavum add. 2.*   f) *Francorum V.*

1) *Ex Terentii Phorm. III, 5, 15: phaleratis dictis ducas me. URS. Ita et infra VII, 51 (VIII, 71): promissiones phaleratae. L.*   2) *A Slavico crusina, i. e. veste pellicea. L.*   3) *Lorsch.*   4) *Necrol. Mers. et Magd. Iun. 7: Ordinatio Heinrici regis.*

1002. gali uncione cunctis presentibus Deum collaudantibus coronatur. Francorum et Muselenensium^{a.1} primatus regi manus tunc applicans^b gratiam eiusdem meruit. * p. 794.

12. Omnibus huc undique confluentibus in^c miliciam a rege susceptis rursus Renum inundantem rex novus^d transiens per orientalem Franciam^e, sibi quam fidelem, Alemanniam invadere et cum depopulatione illius terrae ab inceptis Herimannum resistentem conatur avertere. Dux autem ut audivit sua a rege predata, nondum volens humiliari^f, sed pro dolor! contra dominum et regem exaltans se, caput ducatus sui Argentinam, que Strazburg dicitur, quia episcopus eiusdem urbis Wicelinus² sibi resistere presumpserit, cum Conrado suimet genero^{g.3} milite petit armato murosque ascendens nil victis reliquit^h. Sed execrata Alemannorum turba ad rapiendum promptissima inscio duce maiorem ecclesiam sanctae Dei genitricis intrepidaⁱ intrans omnem thesaurum^k diripit et, quod maximum erat facinus, igne domum Domini consumpsit. Si vere felix fuisset, primi ingressus acerbitate deterrita numquam maiora aggredi presumeret. Nam antistitis militibus Reinwardo auctore infideliter repugnantibus maxima hostium caterva irruens proprio perfossa hastili corruit vitamque hanc divina ultione miserabiliter finit. Haec Herimannus insolabili¹ questus merore disciscit inultumque, quia defendit numerus, reliquit. * fol. 87.

Iun. 24. 13. (8.) Regi autem apud Augiam insulam⁴ nativitatem^k sancti Iohannis baptistae commoranti fama velox et sepissime dubia Herimannum¹ ducem litem duello causa finiendi venire nuntiavit eundemque hinc discedere adventumque ducis cum iudicio pugne in pratis virentibus ac latis fecit exspectare. Iun. 29. 30. Ibi tunc apostolorum⁵ celebrans festa longumque certitudinem prestolans ducem inceptis persistere neque velle nec posse pro certo comperit. Consultum est ei a malesuasis fautoribus, quod Argentinae damnum Constantia impleret. Namque eiusdem civitatis episcopus, nomine Lanbertus⁶, cum Curiensi pastore⁷ Othelrico⁷ Herimannum^m auxiliabatur, non tantum ex animo, quantum in civitatis contiguo⁸. Sed * fol. 88.

a) muselesensium A. b) applicatis A. c) i A; i V. d) ita V; nouis A. e) franciam A. f) humiliare A. g) ge ro in duabus lineis 1; germano 2, A. S. h) reliquit A, reliquit radendo alqs. corr. i) insolabli 1. k) in nativitate V. l) i erasum 1. m) hermanno V.

1) Muselenenses sunt Mosellani, accolae Mosellae fluminis et incolae Lotharingiae superioris, cuius dux antea dubitaverat; cf. supra c. 3.
2) Wernherus episcopus 1001—1029. 3) Konrado Ottonis Carinthiae ducis (de quo v. infra c. 24) filio, qui Herimanni filiam Mathildam in matrimonium duxerat et postea ipse dux Carinthiae fuit 1004—1012; cf. VII, 22, 'Jahrb.' I, 217 et 246. 4) Reichenau. 5) Petri et Pauli. 6) Lanbertus episcopus Constantiensis 995—1018. 7) Qui sedit 1002—1026. 8) I. e. propter civitatis suae vicinitatem. L.

rex, ut erat de Dei timore sollicitus et de acquirendis certus, 1002. horum profana spreuit^a consilia curtesque^b ducis vastando circuiens ad ultimum clamore devictus pauperum ad Franciam^c remeare disposuit.

14. Et ecce Heinricus^d comes¹, Bertoldi amiteque meae² filius, ad regni apicem acquirendam regi usque huc fidelis adiutor, animadvertens senioris sui mentem^e sibi paululum alienam, per optimos exercitus eiusdem viros diu firmiterque promissum Bawarii regni ducatum dari postulavit. Quibus rex tale fertur dedisse responsum: 'Nonne scitis, haec in hac expeditione nequaquam fieri posse, Bawarios ab initio ducem eligendi liberam habere potestatem, non decere tam subito eos abicere neque constitutionis antiquae ius absque consensu eorum frangere? Si voluisset exspectare, usque dum ipse ad has regiones venire, cum communi consilio principum eorundem ac voluntate sibi libenter in hoc satisfacerem^f.' Quod ubi Heinricus ab internuntiis accepit, in maiorem promissi muneris desperationem^g veniens paulatim se ab regis substraxit familiaritate; comitaturque tamen regem ab Alemannia proficiscentem in Franciam, postea ad Thuringiam.

fol. 88^r.

(9.) Ibi tum^h Willehelmus, Thuringiorum tunc potentissimus³, obviam pergens dominumque venientem cum magna gratulatione suscipiens regis⁴ efficitur. Ibi tunc rex a prefato comite et a primis illius⁵ regionis conlaudatur in dominum et ab omni populo rogatus^k debitum his porcorum⁶ remisit censum⁴.

15. Inde Merseburg veniens susceptus est ab Heimone abbate et a fideli suimet comite Esicone, qui urbem hanc et Alstidi⁵ ac Thornburg^{m.6} cum appertinentiis vivente Ekkihardo hocque graviter ferente viriliter usque in presentiam optati senioris servavit. Huc conveniunt archiepiscopi Lievizoⁿ Bremensis et Gisilerus Magadaburhgiensis^o cum caeteris confratribus, Rethario Patheburnensi^p, *Bernwardo^q Hillinesemensi, Arnulfo Halverstidensi, Ramwardo [Mindensi⁷, Egedo]^r

* p. 795.

a) ita A. S.; sperū (i. e. spervit) A, spei radendo alqs. corr. b) ita V; curesque A.
c) franciam A saepius. d) ita V; heinricus A. e) mī A, quo eraso V post allenam add. mētē; A. S. exhibet: suimet—dignationem. f) satisfacere I. g) erasum I. h) miles add. V. i) illis I. k) regatur A, corr. T. l) erasa haec vox in I; sed habent Ann. Sazo et 2, ubi legitur: rogatur debitum censum porcorum illis dimittere, quod et fecit. m) n add. T. n) luuzio radendo alqs. corr. o) h add. T. p) patheburngiensi A, correxiase T videtur. q) n erasum I. r) verba inclusa, quae in codd. desunt, supplenda esse iam monuit Urs.

1) Schweinfurtensis, marchio in pago Nordgau. 2) Eilae; v. infra c. 38. Filia fuit Lotharii Walbeccensis comitis, qui a. 941—942 in custodia Bertoldi fuerat; cf. II, 21. 3) Conf. supra c. 7. 4) V. 'Jahrb.' I, 221. 5) Allstedt oppidum Wimariense inter Eisleben et Artern situm. 6) Dornburg oppidum ad Salam situm; cf. tamen II, 35. 7) Qui sedit 996—1003; cf. 'Jahrb.' II, 211.

1002. Misnensi, Bernhario^a Ferdensi, Hugone Citicensi, ducibus autem Bernhardo^b ac Bolizlavo cum marchionibus Liuthario et Gerone ac palatino comite Fritherico¹ *aliisque^c quam pluribus tam episcopis quam comitibus, quorum nomina longum est enarrare per singula. Hii omnes regem supplici devocione suscipiunt.

* cod. 2,
fol. 23r

Iul. 24. 16. Crastina itaque regem, id est octavo Kalendas Augusti, Bernhardus dux² cum consensu omnium astante coram rege voluntatem plebis convenientis aperiens omniumque necessitatem ac legem specialiter exponens, quid eis misericordiae dictis promittere seu factis vellet impendere, diligenter inquirat.

Talia quaerebat ac contra rex referebat:

Verg. Aen.
I, 600.

Deo primum deindeque vobis omnibus condignas grates persolvere nequaquam sufficio. Unde voluntatis meae secretum vobis aperio, quod ex adiutorio efficaciter vobis omnibus impendere desidero. Notum etenim mihi est, quam fideliter vestris regibus semper ubique obaudientiam et solatium prestare^d studueritis. Et ideo vos magis in omnibus optime honorare, diligere et ad regni provectum nostramque salutem libet conservare. Et ut certi de hiis sitis, quomodo vobis placet, salvo honore regni affirmo, quia non rennuentibus nec contradicentibus vobis, set potius quasi applaudentibus et huc me invitantibus hac regali dignitate honoratus appareo. Legem igitur vestram non in aliquo corrumpere, set vita comite malo clementer in omnibus adimplere et vestrae rationabili voluntati, in quantum valeo, ubique animum adhibere.'

17. Taliter effatur rex, et vox una levatur

Protinus astantis plebis regi iubilantis

Laudes et grates super has tantas pietates.

Bernhardus igitur dux accepta in manibus sacra lancea ex parte omnium regni curam illi fideliter committit.

Rursus tolluntur voces laudesque canuntur

Undique, Christe, bonis hiis pro tantis tibi donis;

Insuper et fletus fundunt pia pectora letos.

Inclita letare Mersburg, hiis congratulare,

5 Da iubilum Christo condignum sole sub isto.

Istum inquam solem, id est diem, venerabiliter cole, quo electus est in te, qui te repudiatam post haec semper meditata est provehere et ad priorem statum reducere. Benedictus sit Deus, qui se honorantes et ex corde diligentes exaltat ad horrorem et dedecus se execrantium. Finis venit

a) n add. T. b) berhardo A; berhardo V. c) fasciculus tertius decimus, quem sine dubio idem A exaraverat, totus perit; quae desunt, ex cod. 2 supplevimus. d) prae 2.

1) Qui in eo munere Thiedrico a. 995 mortuo (v. IV, 20) videtur successisse, a. 1002 autem iam mortuus esse; cf. 'Neue Mittheil.' XVII l. c.
2) Conf. 'Jahrb.' I, 222 sq.

luctus tui, quia salutaris auster amicam temperiem tibi afflavit. Non diu in servitute manebis, quia ad dominandum libere, o Syon, renovaberis. Set amplius progrediamur. 1002.

18. (10.) Omnes qui priori imperatori serviverant, Liudgero solo remanente¹, regi manus complicant, fidele auxilium per sacramenta confirmant. Bolizlavus^a autem Misnensem urbem tantummodo innumerabili pecunia acquirere satagebat et, quia oportunitas regni non erat, apud regem optinere non valebat, vix impetrans, ut haec fratri suo Guncelino² daretur, redditis sibi Lusizi^b et Milzieni^c regionibus³. Hunc Henricus comes, nepos meus⁴, oppido diligens, quocumque modo potuit, libenter et amicabilem eum adiuvabat. Quem cum bene muneratum et cum licentia regis abeuntem comitaretur, concurrentem vidit armatam multitudinem et, per Deum testor, absque regis consilio et conscientia adversus se insurgentem. Qui cum causam tanti tumultus investigare et, ne plus damni oriretur, voluisset compescere, vix securus socium fracta exteriori porta educit. De sequentibus autem militibus nonnulli a comprimenti turba sunt predati, quidam autem admodum sauciati mortem Bernhardi ducis auxilio evaserunt. Hi namque curiam regiam armati intrantes et de hac exire iussi nolentes culpa sua tale periculum merito sustinuerunt. Bolizlavus autem hoc factum esse dolo mali consilii autumans gravi merore consumitur, regi, quod non promeruit, imputando. Salutato ergo Henrico et, si unquam indigeret, auxilio suo firmiter promisso patriam celeriter revisit. Cumque pervenisset ad Strelam urbem, protinus eam incendens magnam multitudinem comprovincialium secum abduxit, nuncios quoque quosdam remittens, quocumque potuit, regi avertere contendit. Quod mox ad aures regis postquam pervenit, suos familiares caritative rogavit, ut archanas Sclavi insidias perquirerent et, si fieri posset, exploratores eius capere temptarent.

Verg. Aen.
II, 81.

a) Bolizlaus 2 semper. b) Liudziz 2, A. S.; Llusizi Urs. correxit. c) ita A. S.; miltizieni 2.

1) V. supra cap. 3. 2) Guncelino Ekkihardi marchionis fratri; qui quo iure frater Boleslavi dicatur, non liquet, quoniam neque patrem nec matrem cum illo communem habuisse potest. Conf. 'Jahrb.' I, 223 n. 7. Fortasse Oda Boleslavi noverca (IV, 57) Guncelini mater fuit. 3) Scilicet Boleslavo Lusizi et Milzieni regiones datae sunt (cf. VI, 2), ita ut Elstra nigra finis regni Polonici efficeretur. Quae Hirsch et Usinger ('Jahrb.' I, 224 n. 1), Neumann ('Neues Lausitz. Mag.' 33), v. Zeissberg ('Kriege Heinrichs II. mit Boleslaw v. Polen' Wiener SB. LVII, p. 275—76) diplomate Heinrichi 1004 Aug. 8 dato (Stumpf 1391) nisi, quo rex monasterio Nienburgensi loca quaedam illorum finium ut sua donat, contra hanc sententiam proferunt, mihi nequaquam probantur neque ullius sunt momenti, quoniam rex illos pagos iam vere a. 1004 aggressus autumnum eiusdem anni recuperavit (v. VI, 2. 14. 15). 4) Marchio in pago Nordgau.

1002. 19. (11.) Dispositis itaque omnibus, prout tempus tunc erat, regnum Liuthariorum petere contendit. Veniente autem eo ad urbem, quae nova Corbeia vocatur, ab ea nomen sortita, unde cepit, scilicet ab illa Francorum Latinorum Corbeia, ubi requiescit sanctus Vitus infans et martir, inclita Cunigunda^a sua coniux ei occurrit; ubi ambo a venerabili abbate Thietmaro^{b.1} cum omni honore suscipiuntur, et ibi divinis et humanis honorati, ad Pathebrunnan^c leti proficiscuntur. Postera luce, quae mundo festiva illuxit beati Laurentii martirio, domna Cunigunda benedictionem et coronam et Sophia soror imperatoris a rege iam constituta abbatissa² consecrationem a Willigiso^d archiepiscopo humiliter susceperunt. Publicum inde consurgit gaudium, quod, pro pudor! admodum turbavit insatiabilis avaritia Bawariorum. Hii namque paucis domi semper contenti, exterius vero prope modo insaciabiles, cum vicinorum fruges vi diriperent eosque hoc defendentes^e caederent, pugna gravissima invicem oritur. Domestici regis exeunt^f, indigenae cum adventitiis preveniunt et subsequuntur. Fit magnus conflictus congregientium devictumque agmen Bawariorum in regalem curtem fugit. Hic Heinricus, frater Eilberti cancellarii³, qui ad mensam regi iugiter serviebat, hasta vulneratus occubuit. Quapropter, qui prius aberant, collecti Saxones iterum insecuntur et, ni dux Bernhardus cum validiori manu medius interveniret, numerus militum infinitus mutuo caderet. Post haec autem castigati sunt omnes, quicumque inveniri poterant tanti sceleris auctores. Mestitiam praesulis postea placavit Bockenevorde⁴ a rege tradita.

20. (12.) Rex autem recto itinere hinc ad Diusburg perveniens Liutharienses quam tarde exspectat. Leodicensis⁵ vero et Camaracensis⁶ presules primi huc venientes archiepiscopum Coloniensem⁷ diu morantem exspectant. Quem cum altius, quam quisquam crederet, custodia, qua paululum, sicut iam dixi, detinebatur⁸, in mentis secreto

a) cunigundis A. S., cunegundis 2 *semper*. b) *ita* A. S.; thoitmaro 2. c) patherbrunnon 2, A. S. d) Willigisio 2. e) prohibentes A. S. f) superveniunt A. S.

1) *Error hic videtur singularis (procul dubio ab interpolatore commissus, qui haec omnia de Corbeia addidisse videtur, cum Adalboldus, qui Thietmarum sequitur, Gruonae reginam Heinricho occurrisset dicat. WAITZ); nam Thietmarus abbas anno 1001 Mart. 12 diem supremum iam obiit. V. Ann. Corbei. (SS. III), Ann. necr. Fuld. et Necrol. Luneb. Successerat ei Hosed abbas. L. 2) Gandershemensis 1002—1039. 3) Qui postea episcopus Frisingensis fuit 1006—1039. 4) Böckenförde, villa parochialis in districtu Arnsberg, praefectura Lippstadt. Exstat charta imperatoris super hac donatione a. 1005 (1006) Oct. 24. Corbeiae data (Stumpf 1433). L. Conf. tamen 'Jahrb.' I, 227 n. 4. 5) Notger episcopus 972—1008. 6) Erlwinus episcopus c. 995—1012. 7) Heribertum. 8) Conf. supra IV, 50.*

morderet, simulabat se ob hoc tam sero ad regis gratiam 1002. accessisse, quod in accipienda benedictione Magontinum^a sibi rex voluisset preponere. Igitur hii confratres, episcopi scilicet, regem pariter eligentes fidemque sacramentis firmantes usque ad Aquasgrani^b eundem comitantur. Quo in nativitate sanctae Mariae a primatibus Liuthariorum in regem collaudatur et in sedem regiam more antecessorum suorum exaltatur et magnificatur. Sept. 8.

Interim Franciam revisere insistentemque hyemis asperitatem ibidem perducere conatur, ut vere primum exorto Herimannum ducem in Cisalpinis partibus sibi solum resistantem vi cogeret cedere. Qui de vindicta Dei, quam in Argentina promeruit, multum timidus populumque propter se laborantem non amplius sustinens per intercessores fidos sibi suisque fautoribus regis gratiam postulat.

21. (13.) Sed antequam id ab eo deliberatum esset, quaedam res ab Alamannis perpetrata est, a nobis non pretereunda. Gerhardus, comes Alsatie¹, accepto a rege quodam comitatu prefati ducis cum domum rediret, iuxta unam urbium castra metatus est. A quo urbani pacem vix unam noctem impetrantes egressi sunt dolose quasi ad colloquium, sed revera ad explorandum. E quibus unus calliditate eque ac velocitate persepe probatus propius accessit signiferamque lanceam, qua beneficium ducis comes idem acceperat a rege, coram tentorio eius affixam elevando circumspexit ad ultimumque cum ea urbem securus, cunctis incassum pone^c sequentibus, intravit. In urbe mox exultatio magna extollitur, porta clauditur, comes quasi honore privatus irridetur. Qui eandem primo dulcibus promissis frustra temptans recipere, sed illis negantibus redditum, tristis abiit, tam vacuus a beneficio quam a militari signo.

(14.) Fuere in alia civitate munitissima, Brizach dicta², episcopi duo, Argentinensis³ et Basiliensis⁴, ad presidium, quorum milites cottidie ob acquirenda equorum pabula armati exire solebant. Quod amici ducis caute considerantes eo tempore, quo hii paululum precesserant, simili habitu sarcinatisque equis ad urbem cantantes pergunt et pro sociis a custodibus intromittuntur. Proiectis ilico oneribus magna voce se hostes manifestant episcopisque vix elapsis omnia diripiunt.

a) mogont. *A. S.*, mogunt. 2.   b) Aquisgrani 2.   c) pene 2 *saepius*.

1) *Gerardus I., Everhardi Alsatie comitis filius, qui duxerat Evam, filiam Sigifridi, comitis Luciliburgensis, Cunegundis imperatricis sororem. L. Conf. 'Jahrb.' I, 535.*   2) *Alt-Breisach in dextra Rheni ripa.*   3) *Wernherus; cf. supra c. 12.*   4) *Adalbero II.; cf. Gams Series episc.*

1002. 22. Post haec Herimannus dux, matris meae avunculi¹
 Oct. 1. filius, divina, ut predixi, compunctione Kalendis Octobris
 Bruselae² regi humiliter presentatur. Misericorditer eius
 gratiam impetravit et in beneficio et in omnibus iusti de-
 siderii satisfactionem persolvens, excepto Argentinae dampno,
 quod idem iussu et consilio regis de sua proprietate et abba-
 tiam in eadem urbe sitam reparavit, miles et amicus eius
 fidus efficitur. Hiis ita dispositis rex ad Bawariam per-
 rexit, ut eis adventu suo et omni caritate innotesceret,
 quod eos precipue inter omnes amaret. Quem Ratisbonam³
 venientem Gebehardus, eiusdem presul egregius, cum cleri
 totiusque populi tripudio suscepit ibique festum sancti
 Nov. 11. Martini celebrantem in multis honorificavit.

23. (15.) Interim Boëmiorum dux Bolizlavus, quia *po-
 Lucan. I, 92. testas consortis et successoris est semper pavida*³, Iaremimum
 fratrem eunuchizans iunioremque Othelricum^b in termis
 suffocare cupiens, una cum matre⁴ eosdem patria expulit
 ib. IX, 726. *sobusque vice basilisci noxii regnans*⁵ populum ineffabiliter
 constrinxit. Qui pondus illati facinoris diutius ferre non
 valens Wlodoweium⁶, qui potestas exercitus interpretatur⁷,
 a Polonia clam vocans, aspidem venenatam absque omni
 legis pietate suos tractantem, hunc in sedem basilisci illius,
 id est Bolizlavi, deiecto eo, consanguinitatis linea et pietatis
 affectu unanimiter electum collocavit. De quo rem unam
 incredibilem dico, sed non alicui christiano imitabilem, quod
 hic numquam sine potu unam horam perdurare valuerit.
 Sed Bolizlavus, quae sola via fugae patuit, ad Henricum
 marchionem, qui proximus ei tunc fuerat, confugiens propter
 illatas sibi iniurias ab eo captus est; postmodum, quia
 hospes eo advenerat, dimissus ad equivocum suum amitae-
 que filium, in sceleribus comparem, licet facultatibus dis-
 parem, vitae dumtaxat amore perrexit. Iste autem potiori
 usus consilio ad regem Ratisbonae adhuc commorantem
 proficiscens cum humili subiectione et fideli promissione
 hunc in dominum elegit et, quae postulavit ab eo, in bene-
 ficium acquisivit et habitus in omnibus caritative revertitur
 cum bona pace.

24. (16.) Dum haec aguntur, Hardwigus^c, de quo superius
 dixi⁸, de prosperitate et adventu regis Henrici admodum

a¹ ratisp. 2, A. S. *plerumque.* b) othelricum 2. c) hartwigus 2 *semper.*

1) Non Udonis II. († 982), qui III, 20 item Kunigundae avunculus
 (i. e. Iuthittae frater) appellatur, sed fratris eius Konradi I. ducis
 Alemanniae (982—997); cf. 'Jahrb.' II, 25. 2) In oppido Bruchsal
 districtus Karlsruhe. 3) Conf. II, 32. 4) Emma; v. infra c. 29.
 5) Conf. IX, 7. 6) Misoconis, ut videtur, filium; cf. IV, 57. 7) Pol.
 władać = *thiud.* walten; woj, wojna = *pugna, bellum.* Conf. Wladimir
 VIII, 72, Wladislaw IV, 45. 8) Conf. IV, 54.

curiosus, omnes introitus Longobardiae, qui ab accolis clusae 1002. vocantur, vigilantia custodia firmabat. Qui, ut superius dixi, electionis suae consiliatores et fautores, ut digni fuerant, tractare non desistebat. Inter quos Brixiensem episcopum¹ aliqua, quae sibi displicebant, loquentem capillis arripiens et solotenus ut^a bubulcum deiciens cunctis ineffrenatam manifestavit iram. Sed quid eum singulis vitiis circumscribere conor, cum in regno et populo appareat, quae turba iniquitatis ad haec perpetranda eum armaverit? Unde nonnullos priores^b sibi suppositos² commissi poenituit, et per internuncios et per litteras Heinricum regem ad defendendum se venire rogabant aut, eo in aliis negotiis occupato, principes suos mittere^c. Horum necessitati ad succurrendum Otto Carentorum^d dux et Veronensium comes³ cum Heriberti comitis⁴ filio Ottone et Ernasto Liupoldi^e marchionis filio cum aliis paucis ob spem maioris auxilii ab Italis promissi a rege dirigitur.

25. Quis autem ille dux Otto fuerit, quia superius reticui, breviter intimabo. Hic igitur a Conrado duce et Liudgarda, filia Ottonis maximi, procreatus morum gravitate actuumque probitate parentelam suam decorabat⁵. Et cum post mortem cesaris iure consanguinitatis et aetatis virtutumque maturitate ab Heinrico tunc duce in regem eligeretur, tantum hoc onus humiliter excusans eundem^{*} primus per internuncios ac per se ipsum quasi ad haec aptiorem sibi preposuit fideliterque semper adiuvit. Hunc ex parte regis venientem archiepiscopumque Ravennae Frithericum⁶ cum marchione Thiedolfo⁷ ceterisque regis fidelibus ei ad auxilium occurrentem Hardwigus in medio positus *linceisque oculis* omnia perlustrans^f cum comperiret, ad interrumpendos eos Veronam cum magna multitudine venit clusasque ab episcopo eiusdem civitatis⁸ huc usque munitas expugnando cepit.

Hor. Sat. I,
2, 90.

a) ita A. S.; ad 2. b) tunc add. A. S. c) ita A. S.; mitteret 2. d) carrentorum 2. e) arnesto llupoldi 2. f) collustrans A. S.

1) Non Godefridum Thiedoldi marchionis fratrem ('Jahrb.' I, 239), quem a. 976 Lunam transiisse et c. 998 mortuum esse Gams (Series episc.) dicit, sed Adalberonem, qui 976—1007 videtur sedit. 2) I. e. primates sibi subditos. L. 3) Primum Otto a. 978 Heinrico Minore Bertoldi ducis Bavariae († 947) filio deposito ducatum Carinthiae cum marchia Veronensi acceperat. Deinde a. 983 Heinricus restitutus est, quo mortuo a. 989 Heinricus II. Bavariae dux Carinthiam recepit. Post mortem illius a. 995 Otto iterum dux factus est († 1004). 4) De quo v. IV, 60. 5) Similis fere locutio legitur supra IV, 26 (39). L. 6) Qui post Leonem II. (v. VIII, 2) sedit 1001—1004; cf. VI, 6 et Gams l. c. 7) Thiedoldo (ita legitur VI, 6) sive Thedaldo marchione de Canossa, filio Adalberti sive Azzonis illius, qui a. 951 Adelheidam reginam in praesidium suum receperat, et avo Mahthildae marchionissae illius celeberrimae; cf. Bresslau, 'Jahrb. Konrads II.' I, Excurs IV, p. 431 sqq. 8) Otberto (c. 988—1008).

1002. Audiens autem Teutonicos in Tridenti planitie consedisse illo properat et eos non inveniens iterum velox se in campaniam Veronensem¹ recepit.

Dec. 25. 26. Quo dominicae nativitatis festa in quodam castello celebrante^a Otto dux, omnia eius acta ut primo intellexit, legatos sibi licentiam transeundi aut ex sua parte accipiendi postulantes misit. Hiis petitis ex profunda calliditate animi Hardwigus respondit: 'Hic pernoctate, ut cum meorum amicorum consilio vos crastino de hiis omnibus certos remittam.' Ille autem nunciis^b nostris id ignorantibus per omnem eam noctem singulariter suos in castris positos circumquaque perlustrans ad preliandum mane contra Teutonicos mentem^c corroborare et arma preparare monet. Proxima primum oriente aurora legati ducis responsi gratia regem^d aggressuri, cum Longobardos militari manu pugnae intendere eventum cernerent, ipsum, quid hoc significaret, percunctantes certam adversus ducem congressionem iussi abire perceperunt. Quos Hardwigus cum exercitu pone^e secutus ad Ungaricum^f montem², ubi dux cum suis legatos expectabat, sole iam mediante pervenit hostesque, quamvis per fodrum et ad custodiendas undique vias divisos, tamen ad resistendum paratos invenit. Confligunt itaque utrimque fortia agmina impetu vehementi et, nisi Teutonicorum^g aciem hostium numerositati imparem fuga Ottonis, germani presulis Gebehardi³, turbaret et impediret, victricem eam hostis Langobardus sensisset. Tum^h vero ex magna parte mutilata, pro pudor! ceditur et victoriae honore privatur, sed non sine maximo Hardwigi detrimento.

Dec. 25. 27. (17.) Interea rege a Bawaria egresso et in Francanafordiⁱ incarnationem dominicam celebrante, multorum legationes ei deferuntur; qui legati primo benigne auditi, dehinc largiter munerati omnes revertuntur leti. Ibi quoque dux Herimannus^k humiliter regi famulatur et ab eo caritative, ut talem decuit personam, habetur. Inde rex 1003. discedens Muselenorum pagum visitavit et ad Theodonis-
(Ian.) villam⁴ veniens generale ibidem colloquium cum comprovincialibus habuit. Rege vero ibidem omnibus aliqua necessitate laborantibus benigne legem dare cupiente, Herimannus ac

a) celebranti 2.   b) nuncius 2.   c) ita lacuna in cod. 2. suppleta ex A. S. a. 1003.
d) tyrannum A. S.   e) ita A. S.; pene 2.   f) Ungarium A. S.   g) thetunicorum 2.
h) Cum 2.   i) franckenforde 2; Franconevorde A. S. a. 1003.   k) heremannus 2. saepius.

1) *Insolita locutio. Campos Veronenses hanc regionem appellavit Liudprandus (SS. III) II, 11; Thietmarus ipse VI, 4 eam appellat planiciem Veronensem. L.*   2) *In valle Brentae fluminis inter Tridentum et Bassanum; cf. 'Jahrb.' I, 241.*   3) *Ratisbonensis (994—1023).*   4) *Die-denhofen. Rex ibi fuit Ian. 15 teste charta (Stumpf 1341 et 1342). L. Conf. 'Jahrb.' I, 243—248.*

Theodericus solo nomine duces, sed non re, temptabant hoc 1003. impedire, sed frustra^a, continuo animadvertentes auctori iustitiae se merito succumbere. Nam rex quoddam castellum ducis, Mulsberg dictum, ob instantem totius populi necessitatem destrui et ut numquam reedificaretur, firmiter precepit.

28. Hiis absque remotione^b omni peractis rex ad Aquasgrani iter disposuit, ut ibi anniversarium domini et antecessoris sui cesaris¹ summa diligentia compleret et Liutharienses unanimiter convenirent. Quem quamvis paululum tardaret interim innata infirmitas, tamen ad perficiendum iusti desiderii propositum Christi illi aspiravit vires ineffabilis pietas. Dein Traiectum² amore sancti presulis Servatii³ veniens de prelio nostrorum male pugnato ibi certum comperit. Et quia omne, *quod nequit corrigi, lenitur^c paciencia*, quamvis graviter, tamen sapienter audita sustulit incommoda. Inde Leodium ob impetranda Christi athletae Lamberti patrocinia veniens ibi colica passione admodum gravatur, sed praedicti martiris intercessionis suffragiis liberatur. Hinc ad Aquasgrani rediens purificationem Dei genitricis ibidem venerabiliter peregit. Inde ad Niumagun⁴ commeans pluribus diebus quadragesimae ibi moratur, primo *regnum Dei iustitiamque eius quaerere, postea humanae fragilitati studens necessaria suggerere.

29. (18.) Mortuo interea duce Wlodoweio fratres praedicti, una cum matre expulsi⁵, a Boemensibus penitentia ductis revocantur. Quos Bolizlavus, Poleniorum rector, collecto undique exercitu petens iterum expulit equivocumque suum exulem pristinis honoribus prefecit seque domum, latentibus insidiis suis alta mentis intentione, recepit. Sciebat enim nepotem suum se^d nimis vindicaturum in fautoribus suae expulsionis, sperans se tunc meliori occasione forsan introducendum. Quod et ita accidit. Enimvero cum Bolizlavus^e Boemensis cerneret populum suum, execrando ritui deditum, in maxima securitate constitutum, impietatem suam ad confringenda foedera pacis, quam sacramentis firmaverat, in tantum armavit, ut collectis in unam domum coram se cunctis optimatibus primo generum suum gladio in caput eius merso ipse occideret ceterosque inermes in ipsa sancta quadragesima, vir sanguinum et dolosus nec sibi concessos

a) nam add. A. S. b) dilatione A. S. c) leniter 2. d) se deest apud A. S. e) bollslaus 2.

1) Ian. 24; v. IV, 49. 2) Maastricht. 3) *Episcopi Tungriae, qui a. 384 mortuus et illic sepultus esse fertur.* 4) *Noviomagi constat ex chartis regem fuisse Febr. 23 et 28 (Stumpf 1346—1349). L.* 5) *Iaremirus et Othelricus materque eorum Emma; cf. supra c. 23, 'Jahrb.' I, 251 et Excurs VIII: 'Die Verhältnisse Böhmens u. Polens im Zeitalter Heinrichs II. etc.'*

1003. umquam dignus dimidiare dies¹, cum suae malitiae fautoribus interficeret.

30. Ob hoc residuus populus multum formidans ad Bolizlavum Polenum nuncios clanculum misit, qui perpetrati facinoris magnitudinem edicerent et futuri timoris ereptionem ab eo poscerent. His libenter auditis mox per legatum fidelem hunc^a ad colloquium cominus in arce quadam² ad tractanda cum eo quaedam necessaria communis utilitatis cum paucis ad se postulat venire. Huic iunior Bolizlavus ilico consentiens ad conductum locum perrexit^b caritativeque ab eo primo susceptus in sequenti nocte erutis sibi oculis, ne umquam in suos tale quid perpetraret vel amplius ibidem regnare valisset, ab eius familiaribus est prohibitus exilioque longo deputatus est. In sequenti igitur die ad Pragam velociter properans ab incolis semper de nova dominatione gaudentibus introducitur communiterque in dominum laudatur. Accrescente igitur ibi seculari potentia, attollitur infrenatae mentis multo maior solito contumacia. Haec, lector, attendens scito, quod, cuius animus in prosperis fit elatior, in adversis sepe erit humilior, quod non esse sapientis scriptura testatur.

31. (19.) Haec omnia rex dictante fama comperiens, honesta gravitate animi patientis tulit, suis dumtaxat imputans peccatis, quicquid in regno suis temporibus incommoditatis^c accidit. Itaque, quod oportunum tunc maxime sibi videbatur, dissimulatis omnibus, quae eis acciderant, nuncios ad Bolizlavum misit, mandans ei, si terram nuper a se occupatam³ de sua gratia, ut ius antiquum poscit^d, retinere sibi in omnibus fideliter vellet servire, se eius voluntati in hiis assentire, sin alias, se armis illi velle contraire. Hanc legationem, etsi iustam et bene compositam, tamen Bolizlavus indigne suscipiens futuram ultionem merito promeruit. Finita namque quadragesimali abstinencia, sicut

Mart. 28.

exorsus sum, festum paschale Quidilingaburg antecessorum suorum more honorabiliter rex celebravit. Ibi tum iniquam presumptionem Bolizlavi et aspirationem Heinrici⁴ dissimulans familiaribus suis, ut tantam festivitatem decebat, arrisit. Ibi etiam Ottonem ducem et Ernastum^e a prelio male pugnato revertentes regiis donis honorat paternisque adminiculis

a) nepotem A. S.   b) Qui mox consentiens ad conductum locum avunculo occurrit. A. S.
c) incommodi A. S.   d) possit 2; more antiquorum r. A. S.   e) arnestum 2.

1) *I. e. attingere vel dimidium dierum sibi concessarum. L.*   2) *In urbe Krakow hoc accidisse posteriores tradunt.*   3) *Videl. Bohemiam, id quod Usingerum ('Jahrb.' I, 224 n. 1) fugit.*   4) *Marchionis in pago Nordgau.*

cod. 1, fol. 89, asc. 14), man. A. consolatur. Nuncios quoque *Rederariorum^a et horum, qui 1003. Liutici dicuntur, misericorditer suscepit hactenusque rebelles munus dulcedine promissionumque iocunditate sedavit^b et de inimicis familiarissimos effecit.

32. (20.) Post haec rogationum^c dies a Christi fidelibus Mat 3-5. iugiter colendas Merseburg celebrans, de aperta Bolizlavi ducis et Heinrici marchionis rebellione intimatum est. Proximum pentecostes festum in Halverstidi a rege celebratur. Mat 16. Post haec ad Bawariam tendens Henricum auxilio Bolizlavi resistentem primo devincere posteaque positas^d a longe insidias amovere conatur. Comperit etiam ad hoc, quod Ernastus ab eo nuper honoratus et domnus Bruno, frater suus¹, cum eo iniuste conspiraverant, ignorantes quod scriptum est:

Virtus consilii expers mole ruit sua.

Hor. Od. III,
4, 65.

* p. 800. *Rex autem ob sedandam horum arrogantiam familiares suos undiquesecus colligens intrante Augusto^e bona prefati comitis Aug. invadendo vastavit eumque, ubicumque extra urbem potuit, invitum latitare compulit. Dicat aliquis, non ignorans causam tantae presumptionis, necessario eum² hoc fecisse: sublimioribus non congruere potestatibus, tam firmiter promissa *cuiquam fideliter servienti subtrahere devotionemque ceterorum abalienare. Quibus reciproco non ullam in hoc seculo esse dominationem, nisi a Deo; et qui se contra eam erigat, Rom. 13, 1, 2. divinae maiestatis offensam incurrat; subitaneam iniquae mentis inflationem patientiae gubernaculo debere retrahi, et cum humili supplicatione consolationem expectare sibi veraciter profuturam; saciusque arbitror esse, alcius de die in diem ascendere, quam ruinam inexuperabilem [subito] incurrere. Libenter nepotem meum aliqua ex parte defenderem, si veritatem a cunctis fidelibus honorandam polluere auderem.

33. Approbata sunt in multis antiquorum proverbia: inveterata populi facinora parere nova mali pudoris detrimenta. Namque patri regis genitor istius non ut miles, sed ut inimicus sepe resistit imperatorumque partem, ut ipse testatus est, ob confirmatam sacramentis gratiam adiuvit. Similiter et iste usque in finem ultimi Ottonis ei fidelis erat seniorique suo usque ad haec infelicia strennue ministrabat tempora. Set regi *secreto mentis latebat repostum* patris sui que zelus infinitum. Spero autem, quod hoc omne pro amore Christi inultum semper^f relinqueret, si hunc tam crudeliter et cum caeteris sibi contrariis aperte sibi renitentem non cerneret. Henricus marchio quamvis in hoc

Verg. Aen.
I, 26.

* fol. 90.

a) redariorum 2. b) selavit A, corr. T. c) rogationum 1. d) positos A. e) augusta A. f) sep 1. saepius.

1) Bruno frater regis, qui postea (1006—1029) episcopus Augustanus fuit.
2) Scilicet Henricum marchionem.

1003. crimine solus culpabilis appareret, tamen absque consilio aliorum hoc primitus non aggreditur. Et quia pro magno dedecore in hoc seculo proditor habetur, maluit hoc conscientia gementis celare, quam sui damnum aliorum augere detrimentis; et ob haec, qui prius viriliter suam ab hoste defendere studuit patriam, tunc aperuit huic in rapinam, mittiturque ei clam a Bolizlavo auxilium nihil sibi omnino proficuum.

34. (21.) Venienti autem tunc regi ad locum, qui Hatheresburgdi^a dicitur¹, omnem thesaurum suum se precedentem Maganus, comitis predicti miles, cum suis corripit ac tum intra se dividentes ad Amardelam civitatem² letus revertitur. Quos rex pone insecutus possedit^b compositisque bellorum instrumentis eos vitam solum reddita urbe et preda fidis intercessoribus postulare compulit. Tunc destructa penitus eadem divisaque inter suos Poleniorum multitudo rex inde ad Crusni castellum³, in quo frater comitis Heinrici, Bucco nomine, dominam suam Gerbergam cum filiis custodire debebat, proficiscitur^c. Exercitum autem undiquesecus circumsedentem Henricus comes cum suis exterius impugnabat quosdam vulnerans aliosque incaute frumentum equis *congregantes perimit. Quod ne amplius * fol fieri potuisset, rex curiose previdit positis militibus quadringentis hostemque secretiora cuiusdam^d vallis petere loca coegit. Quem ibi castra metantem rustici unius incontiens lingua custodibus prodidit. Hii autem medii fervore diei illó latentibus tendentes insidiis, ut primum castra visis agnovere tentoriis, alta voce per kirieleison sotios convocantes, hostes relictis ibidem omnibus suis, capto solum Ernasto, effugarunt. Reversi tunc idem ex magna parte tristes effitiunt consodales admodum laetantes; presentatoque regi captivo capitalis sententia a iudicibus decernitur, quae Magontinae archipresulis Willigisi intercessione supplicii et, quae regi placuit, redemptione amovetur.

35. Tunc audita senioris sui fuga Buccó comes gravi dolore concutitur [ac, quid sibi tunc] foret faciendum, [socios] consulit. A quibus diversa percepit responsa. Quidam dixerunt ob fidem seniori suimet promissam ac ignaviam perpetuo eis inputandam mori malle, quam urbem cum tali pignore regi umquam dare; superstite adhuc seniore suo auxilium semper sperare profuturum. Alii autem, qui plus

a) ita A, sed alterum r erasum est; Hatheresbrugge A. S.   b) possedet A.   c) proficissitur A.   d) cuidam I.

1) Hersbruck oppidum ad fluvium Pegnitz situm; v. 'Jahrb.' I, 266.

2) Ammerthal vicum prope Amberg situm.   3) Kreussen oppidum inter Baireuth et Auerbach.

91. sapi^eebant, aque torrenti et homini potenti arduum esse 1003.
 testabantur resistere; devictos raro aut numquam promereri
 veniam, incolomes et nullo se tunc vulnere tardatos cum
 domina suimet caeterisque bonis ac hospitibus abeundi
 01. licentiam *apud regem imploratuos affirmabant. Horum,
 ut opinor, consilio custos eiusdem civitatis Bucco cum
 Ottone germano suimet domine¹ loquitur eiusque suffragiis
 urbem regiae potestati tradidit; ipse autem cum omnibus
 sibi commissis securus abiit. Confestim civitas radicitus
 dirui a rege iubetur, set parcentibus huius rei auctoribus
 magna ex parte cum aedificiis servatur.

36. (22.) Interim, dum rex Heinrici comitis urbem,
 Crusni vocatam, possedit, Bolizlavus eum in aliquo ledere
 sumopere nisus clam exercitum colligit et per nuntios
 suimet Guncilinum fratrem ortatur, ut memor firmae pro-
 missionis urbem Misnensem suae redderet dicioni amiciciam-
 que renovaret pristinam. Ille autem sciens istius ingressu
 a gratia regis et a domenio^a tali se penitus exclusum fuisse
 mandatis talibus respondet: 'Omnia, quae praeter haec a me
 expetis, frater, libenter inpendo et, si unquam haec faciendi
 01. *oportunitas accidit, non recuso. Sunt mecum senioris mei
 satellites, qui talia non paciuntur; et si hoc publicatur, vita
 mea cum omnibus, quae possideo, periclitatur.' Hac legatione
 accepta Bolizlavus internuntios custodiri et legionem ad
 Albim properare^b iussit. Hic qualitatem vadorum secreto-
 perquirens mane facto [ipse] subsequitur et ad Strelam
 civitatem, quia suae dos erat filiae², mandat, ut nec sibi
 quicquam timerent neque cum clamore illato convicinos de
 hac re certos efficerent. Nec mora, exercitus iussu ducis in
 quatuor dividitur et ad Cirin castellum³ vespere conveniri
 precipitur. Duae^c autem phalanges premissae, ne sui ali-
 quam a marchione molestiam paterentur, providere studebant.
 Totus hic pagus, qui Zlomizi⁴ dicitur, optime tum excultus,
 in una hac die igne, gladio et habitatoris eductione flebiliter
 desolatur.

37. Sed qualiter is^d, qui omnes crebro fallere solebat,
 a quibusdam^e, qui in Mogilina urbe⁵ sedebant, deluderetur^f,
 memorare libet. Hii cum a legione ad eos missa inpugna-
 rentur: 'Cur sic facitis?' inquit. 'Vestrum seniore[m] opti-
 mum scimus et hunc nostro preponere volumus. Tantum

a) demonio I; dignitate sua A. S.   b) re add. T.   c) φ in loco raso T.   d) his A.
 e) quibam A, corr. T.   f) deludetur A, corr. T.

1) Otto frater Gerbergae idem fortasse fuit, qui supra c. 24 Heriberti
 filius dicebatur.   2) Conf. supra IV, 58.   3) Zehren vicum in sinistra
 Albis ripa infra Meissen situm.   4) Glomaci vel Glomuzy I, 3.
 5) Mügelin; cf. IV, 5.

1003. precedite et nos cum familiis et possessionibus * universis * fol. 92.
subsecuturos^a non dubitate.' Talia orantes non amplius vexabant hostes et seniori suo hos^b adventare pro certo nunciabant. Sed cum commilitones ad condictum sero confluere locum hosque^c domi sedere dux cerneret, multum irascitur et mendacibus sociis poenas^d minatur. Postera luce, orto iam sole, preda innumerabilis premittitur et magna pars hostium Albi inmergitur. Caeteri domum redeuntes inlesi dividunt predam, deo et^e seniori suo optima^f quaeque assignantes. Non fuit minor captivorum numerus quam tria milia et, ut presentes affirmabant, multo amplius.

38. (23.) Heinricus [vero] comes^g [se iam defecisse^h a]nimadvertens ad urbem Crana dictam¹ properat ibique Sifridum, filium comitis Sigifridi² iuvenem, auxilio se expectantem collato inveniens nec sibi neque huic ullam in rebellione spem in his partibus promisit. Tandem cum eoⁱ multa locutus eandem incendit seque ad Boemiae tunc invasorem Bolizlavum cum domno Brunone residuisque fautoribus concessit^k. Sifridus vero spe palam resistendi frustrata non eos comitatur, set de futura commissi emendatione certus revertitur. Rex autem ad Cranam hostem insecutus fugientem, lenivit in hoc suimet animum, quod ag^lnovit se * fol. 92.
inimicum in destruendis preoccupasse. Misit tunc Heinricum, Wirciburgiensi¹ episcopum, et Erkanbaldum, Fuldensis coenobii abbatem³, ut Suinvordi castellum⁴ incenderent atque diruerent. Quos adventantes Heinrici comitis inclita mater, Eila nomine⁵, ut talibus decebat personis, suscipiens et salutans, ut precepta intellexit regalia, perturbatur concitoque cursu ad aeclesiam properans ibidem ignis concremationem prius sustinere, quam hac comburente viva vellet exire, testatur. Unde seniores prefati ob Christi amorem^m seculares postponendo timores decretam mutabant sententiam; murosque urbis ac aedificia solotenus frangentes tristem matronam his mulcebant promissis, si quando cum gratia regis id fieri potuisset, hoc * totum ex sua parte se * p. 801
renovaturus.

Rex autem devastata omni comitis proprietateⁿ et cum beneficio late divisa ad Bavanberg venit ibique exercitu suo
Sept. 8. bona cum pace dimisso nativitatem Dei genitricis sollemp-

a) subsequituros A. b) has A. c) hasque I. d) o a T additum postea erasum est I.
e) deo et erasum I. f) optimo optimo A. g) com I. h) se iam defecisse a in loco raso T. i) ea A. k) excessit I. l) tertium I erasum I, ut plerumque in his nominibus. m) amore I. n) proprietate I.

1) Kronach oppidum. 2) Nordhemensis, ut videtur. 3) Qui, postquam abbatiae illi a. 968—1011 praefuit, Willigiso in archiepiscopatu Magontino successit († 1021). 4) Schweinfurt. 5) De qua cf. supra c. 14.

nibus celebravit gaudiis. Inde profectus ad silvam Speb- 1003.
teshart nuncupatam¹ laborem expeditionis delinivit suavitate
fol. 93. venationis. * Completa ibidem autumnali iocunditate per
Franciam transiit ad Saxoniam, indicens hiis proxima hieme
suam ad Milzieni expeditionem. Post haec natale Domini Dec. 25.
in Palithi^a more priorum divinitus ac humanitus honorando^b
pereggit.

39. (24.) Deinde ad Thornburg² veniens Willigisum 1004.
archipresulem cum caeteris familiaribus ad Gisillerum^c misit
archiepiscopum³ tunc nimis infirmum, ut memor Domini,
quicquid^d in destructo Merseburgiensi episcopatu^e hactenus
deliquit, hunc resumendo iniustamque sedem relinquendo
in ultimis saltem emendare voluisset. Hunc* primo propter
Herimannum^f, quem sibi idem semper in regno sumopere
conatur preponere, odivit posteaque data huic suimet gratia
inter familiarissimos habuit; commissisque ei omnibus in
Saxonia suimet proprietatibus fidelem in hiis persensit pro-
visorem, multa, quae tunc suae arridebant voluntati, per
eundem complens. Tandem zelum Dei amplius^g ferre non
valens perfecto hunc persecutus odio hos, sicut predixi.
nuntios misit. Quibus vix talibus respondit: 'Dentur mihi
fol. 98. trium vel quatuor induciae dierum et mihi liceat abire;
quibus transactis * certa vobis referam.' Hoc apud regem
inpetrans et in curru, ut diu tunc solebat, exiens ad Thri-
buri^h curtem suam⁴ venit ibique duos commoratus dies
VIII. Kal. Febr.⁵ migravit ab hoc seculo.

40. Quo audit rex corpus archiantistitis precedens 1004.
Tagin. chr. usque ad Magadaburch subsequitur, premittens⁶ eó capel-
lanum suimet Wigbertum, ut de electione Taginonisⁱ una-
nimem confratrum voluntatem inpetraret. Set prepositus
eiusdem civitatis, Waltherdus nomine, convocatis in unum

*) archiepiscopum Gisilerum rex *add.* 2.

a) polithi *radendo alqs corr.* 1. b) honerando 1. ut iam supra. c) alterum 1. erasum 1.
d) quicquid 1. e) episcopatu 1. f) i. erasum 1. g) Tandem vero zelo Dei instinctus
iniustitiam tantam amplius 2. A. S. h) h. add. T. i) ita iam A, sed postea aliquis in-
feriorem partem litterae g et totam n. erasit, quae V restituit; item fere fol. 97, 97, 98.

1) Spessart. 2) Dornburg ad Salam; de villa Dornburg ad Albin
sita hic cogitari non potest, quoniam Thornburg non longe a Thriburi
curti abfuisse ex eis, quae sequuntur, perspicitur. 3) Illum tunc in
ipsa urbe Thornburg fuisse necesse est censeamus; quae inter commissas
ei regis in Saxonia proprietates videtur fuisse. 4) Sine dubio villam
illam intra Thuringiam nomine Driburi in comitatu Ekkihardi mar-
chionis sitam, quam Otto III. 1000 Ian. 17 (Stumpf 1210) Magdeburgensi
ecclesiae donaverat. Quae siquidem prope Dornburg iacebat, nulla
nisi Ober-Trebra vicus inter oppida Apolda et Sulza situs fuisse potest.
5) Hunc diem noster et apud Taginonem et in Necrol. Mers. et Magd.
invenit. 6) Ex hoc quoque intellegitur regem non ita prope a Magde-
burg abfuisse.

1004. confratribus universis obitum senioris et adventum regis pariter indixit, obsecrans, ut invicem unum aliquem inquirerent, cum quo antiquam eligendi consuetudinem retinerent. Cui ab omnibus ilico respondetur, eundem se communiter velle in dominum divina ad hoc favente gratia habere. Hoc cum magna, ut decuit, humilitate idem suscipiens veniam
- Ian. 28. prostratus peccit. Delatum est¹ corpus archiepiscopi ad sanctum Iohannem² ibique proximam noctem dignis servatur honoribus. Postera autem die cum ad sanctum portaretur Mauritium, adveniente tunc ibidem rege, ab eo omnique clero et populo suscipitur secundamque noctem diligenter custoditur.
- Ian. 30. 41. Mane iam facto Arnulfus episcopus * a rege ad confratres et ad milites^a admodum tristes gratia Taginonem eligendi mittitur. Cui legationem suam cunctis ordine pendenti Walterdus respondens pre omnibus: 'Scimus,' inquit, 'quid vester senior intendat. Volumus, si licet fieri, potestatem habere eligendi; et cunctis presentibus his, me quamvis indignum voluerunt in vacuum succedere, ut ipsi potestis probare. Detrimentum aeclesiae fieri nostrae multum veremur; quod ne eveniat^b, regiam pietatem ac vestram petimus intercessionem. Non sumus inmemores proverbii cuiusdam sapientis³: *Libertatem populi, quem regna cohercent, libertate dominantis^c perire, tantumque eius umbram^d servari, si cunctis eiusdem velit obtemperare preceptis.*' His dictis presul egressus regiis omnia instillavit auribus. Qui mox prepositum vocans multumque ei promittens et sui licentiam ac consotiorum in eleccione Taginonis gratiam acquisivit. Confestim in maiorem convenientibus aeclesiam cunctis, rex baculo Arnulfi presulis clerum et populum Taginoni venerando patri cum redditura summo iudici ratione commisit eundemque in cathedram episcopalem ipse constituit, asstantibus universis [et] laudes Deo canentibus. Celebrata pro defunctis memoria corpus archiepiscopi coram altari^e australi sepelitur. * fol. 94
42. (25.) Set antequam ad nostrae sedis renovationem^f perveniam, libet quaedam de *prefato viro, qui tunc ordinandus erat, disserere. Fuit hic egregii clericus Vulfgangi, qui Ratisbonensem pius pastor, habitu et conversatione monachus,

Lucan. III,
145 sq.

a) ministeriales 2, A. S.   b) nec veniat A, postea alterum e erasum.   c) dominatis 1.
d) ūba (= verba) A, corr. T.   e) altare A.   f) renouationis A, deinde s erasum 1.

1) *Trium fere dierum spatium cum sit itineri a Thriburi ad Magdeburg facto tribuendum, die Ian. 23 corpus archiepiscopi illuc videtur pervenisse.*   2) *Monasterium Bergense. L.*   3) *Lucani, apud quem (Phars. III, 145—147) haec leguntur: Libertas, inquit, populi, quem regna cohercent, Libertate perit; cuius servaveris umbram, Si quidquid iubeare velis.*

rexerat aecclesiam¹. Huic tam carus erat iste, ut in vice filii a puero nutriens eundem iam adultum bonis suimet omnibus prefecisset. Insuper ducis et imperatoris gratiam in tantum ei acquisivit, ut^a si quando se de hac luce divina iussione subtraheret, hunc sibi successorum non dubitaret. Consummato tunc huius exilii cursu . . .^b in sanctitate admirabili venerabilis antistes . . ., cum iam usque ad mortem egrotare cepisset, accersito ad se dilecto Taginone^c: 'Pone,' inquit, 'fili, os tuum super os meum, accipiens a Deo insufflationem spiritus mei, ut, ubicumque ardore iuventutis incalescente in gemina caritate [sis] frigidus, a summa potestate meique benivolentia temperamentum accipias; et si meis honoribus forsitan privaberis, post bis quinos solares annos, cum mea apud Deum luo commissa, maioribus pro certo laetaberis.' Post haec vir sanctus, cum finem suum adesse^d in spiritu presciret, iussit se in ecclesiam portare^d; expletisque ab eo orationibus caeterisque, quae a fratribus facienda erant, se cum sibi commissis Deo commendans pridie Kal. Octobr.² sanctum emisit in pace spiritum.

Sept. 30
(Oct. 31).

43. Electus ille ab universis ad imperatorem venit, set promissa non percipit, dato tunc ab imperatore episcopatu capellano suimet Gebehardo. Committitur huic iste fideliter et, quamvis ab eo honorabiliter haberetur, tamen, quia bonum et malum non sunt ad aliquid³, non longum tempus cum eo ob morum suorum^e inequalitatem^f versatur. Adhesit namque ilico Heinrico tunc duci et propter castitatem mentis et corporis ei complacuit ac usque ad hanc diem, quam prefatus sum, malis moleste, bonis accepte, perdius et pernox ei servivit, Deo et hominibus sua specialiter impendere satagens; completur[que] ob hoc a rege propter sancti viri¹⁰⁰⁴ ab eodem unice dilecti amorem^g veredicum^g eiusdem vaticinium, decursis tunc, ut ipse dominus Tagino sepe mihi retulit, decem annorum curriculis. Qui carissimum suimet dominum ac reginam cum omnibus consociis multiplicibus, ut decuit, honorat muneribus nequaquam suae benignitati ad hoc subpetentibus.

44. (26.) Inde⁴ rex cum eodem ad cas^htellum ipsius, nomine Givikansten^h, pergens omnia, quae ibidem ab Gisilero

*) quippe qui nutritor ipsius regis extitit *add.* 2; nam et n. i. r. fuerat A. S.

a) deest I. b) post cursu quattuor, post antistes novem fere litterarum spatium erasum est I. c) tagione A; taione radendo alqs corr. I. d) portari radendo alqs corr., et ita 2. e) suarum A. f) inequalitate I. g) veredicum radendo corr. alqs I. h) giukanstaen A.

1) A. 972—994. 2) *Necrol. Mers. Oct. 31: Vulfgangi episc.* 3) *I. e. non conveniunt. L.* 4) *Rex cum die Ian. 30 sepulturae Gisilheri Magdeburgii, Febr. 2 consecrationi Taginonis Merseburgii interfuerit, itineri illuc facto duo dies Ian. 31 et Febr. 1 relinquuntur.*

1004. Tagin. chr. antistite collecta sunt, singulariter perspicit et haec esse
 Tagin. chr. superflua testatur. Dehinc Merseburg diu pastore suo vidua-
 tam consolationis gratia adiens eandem pristinis restitui
 honoribus quam maxime conatur. Ibi tunc Tagino veneran-
 Febr. 2. dus III^a Non. Februarii, id est yppapanti Domini, id est
 obviacione iusti Simeonis, accepta ab Hilderico antistite¹
 licentia, qui primus horum in ordine fuit confratrum, a
 Willigiso archipresule Magontino consecratus est, presente
 rege ac Romano nuncio omnibusque coepiscopis ad haec
 faventibus. Et quia is², * ut scriptura eius testatur, ab solo
 ordinandus apostolico, huc³ venire propter instantem necessi-
 tatem non potuit, ibidem⁴ sacri crismatis delibucione tercium
 implevit numerum⁵, [Waltherdo post se omnem committens
 episcopatum]^{a.6}. Rex autem, quo semper esurivit atque si-
 titivit, iusticiae cibo gestiens tunc saciari, quia aliter non
 posse fieri apud Arnulfum presulem sciebat, [cum] centum
 concambio mansorum super solum Merseburgiensem burg-
 wardum episcopalem redemit bannum. Quicquid autem a
 carissimo Taginone exposcerat, bonae voluntatis habundantia
 hoc largiente perceperat. De Misni *atque de Citici episco- * fol. 96.
 patibus decrevit regia potestate ad integrum redire, quod
 antiquitas hinc demptum valuit explicare. Unde hiis versi-
 bus preludo Christi odas concinentibus*:

O sol iusticiae fulgens^b super omnia, Christe^c!

Adventu primo mundum redimensque secundo

Cum patre plasmator dissolvens, examinatore

Solus, pro variis dispensans^d premia factis

5 Humano generi sceleris per prona labenti,

Vera dies, lucem tu nunc benedicito talem,

*Qua pius aecclesiam visitasti despoliatam.

Mersburg te laudet, de tuis munere gaudet,

Eius et nati, pastores ac renovati

Verg. Aen.
II, 537.

10 *Persolvat grates tibi nunc ex corde fideles.*

Inclite rex regum, modo suscipe fasma⁷ tuorum,

Clemens Heinricum de caelis respice servum

*) 2. in imo margine add.: Incipit prol. lib. sexti.

a) et w. commisit 2, A. S. b) fulges 1. c) xp̄riste 1. d) dispensas 1.

1) Havelbergensi 983—1008; cf. III, 17. 2) Tagino; cuius scriptura hoc loco commemorata nulla alia fuisse potest nisi chronicon illud Magdeburgense nunc perditum, ex quo Thietmarum hausisse iam pridem constat. 3) Sc. Romam. 4) Sc. Merseburg. 5) I. e. tertius archiepiscopus constitutus est. 6) De hoc loco cf. Pflugk-Hartung, 'Forschungen' XXV, Uhlirz l. c., p. 114. 7) I. e. orationem; sed qua ratione ductus noster ad hoc exprimendum graeca voce φάσμα usus sit, non liquet, nisi, id quod Lappenb. suspicatus est, a fando eam derivari credidit.

Et contactalem suimet¹ defende fidelem,
Hiis tua pro parvis bona prestans maxima donis.

15 Vivat in aetheria Taginonis spiritus aula,
[Waltherd et Gero valeant in fine beato].

A Christo salvi sint omnes atque locandi
Sedibus Elisiis, te, Mersburg, qui pietatis

Luc. Phars.
III, 12.

* *Affectu dextris exaltavere benignis.*

20 Omnia qui primus regis, Deus, atque supremus,
Hanc moderare, tuo queat ut subsistere remo;

Eius custodes tua sint precepta sequentes,
Hostes nil valeant, conversi sed bona reddant.

Sis rogo propicius, qui destructor fuit huius;

25 Insuper et cunctis, qui subvenere malignis,
Da veniam, laeti quo spectent certa futuri.

[* *Urbs Wormacensis gaudet temporibus istis
Libertate sua, cuius manebat in umbra*

*Hactenus, atque ducum fuerat sub lege suorum*².

30 Burchard antistes³ laetatur et inter heriles

Ex animo proceres, quod non timet amplius hostes
Nunc ex contiguo, longe semotus ab illo.

Aula ducis domini domus est iam preclua Christi,
Et iudices varios clerus nunc deprimit illos.

* *Hoc rex Heinricus fecit pietate coruscus*^a,

Hanc propriis solvens rebus Christoque remittens.

Annuit ista pius [Otto^b dux at]que benignus

Munere regali concessit habunde teneri.

Ex hoc laetantes sint semper quique fideles]*.

LIBER VI.

1. (1.) *Post salutiferum intemeratae virginis partum 1004.
consummata millenarii linea numeri et in quarto^c cardina- Febr.
lis loco^d ac in eiusdem quintae^c inicio ebdomadae, in

*) Excipit prologus. Incipit liber sextus *add.* 2.

a) choruscus *littera h puncto notata ideoque deleta l.* b) o. d. at in loco raso alio atramento idem T. c) ita Thietmarum dixisse aut certe dicere voluisse iam Ursinus cognovit; quinto—quarto l. d) loc in loco raso T.

1) *Cunigundam reginam.* 2) *Duces Wormatienses posteri Konradi Rufi appellantur, qui amisso Lotharingiae ducatu in Francia occidentali, ubi plurima bona propria et comitatus nonnulli eorum fuerunt, conditionem ducum similem obtinuerunt, sicut etiam Udo comes († 949) et ei, qui ab illo originem duxerunt, in Francia orientali. Conf. Bresslau, 'Forschungen' XIII, p. 106—110. Hic locus spectat ad chartam regis a. 1002 Oct. 3 datam (Stumpf 1326), qua Heinricus totum praedium omnemque proprietatem, quam per dilecti consanguinei — Ottonis quoque ducis firmam traditionem in proprium ius acceperat, sicut ipse (Otto) visus est habere infra eandem civitatem, hoc est Wormatiam, praedictae ecclesiae tradidit cum omnibus ad eandem proprietatem iuste et legaliter pertinentibus; cf. Hirsch, 'Jahrb. Heinr. II.', I, Excurs VII.*

3) *Episcopus Wormatiensis 1000—1025.*

1004. Februario mense, qui purgatorius dicitur, *clarum mane illu-*
 Pers. III, 1. *xit* seculo, et Heinricus, Dei gratia rex, antecessorum nevam
 suorum cupiens emundare sibi que veniam promereri aeter-
 nam dispositis secundum suimet placitum ad haec pertinen-
 tibus cunctis perrexit ad domum suam, ubi se corporaliter^a
 semper solebat reficere, ut ibi desiderato diu alimento
 paululum recrearetur in mente. Convocansque ad se omnes
 regni primates dedit episcopatum sanctae Merseburgiensis
 aeclesiae cuidam^b capellano suimet, [nomine] Wig*berto, cum * p. 805
 archiantistitis baculo Taginonis^c, cum quo ipse, quicquid
 antecessor suus iniuste de hac auferre presumpsit aeclesia,
 renovationi eiusdem arridens reddidit¹, consentiente hoc
 Arnulfo presule, Eido quoque et Hilliwardo² episcopis, [quibus]
 diocesis illa fuit divisa, ac omni populo applaudante. Ductus
 mox cum divina iubilatione ad sedem suam Wigbertus * eodem * fol. 97
 die ab archiepiscopo suimet Taginone et a confratribus
 Hillerico et Wigone³ cum predictis coepiscopis consecratur.

2. (2.) Interim Bolizlavus suo furore et comitis Hein-
 rici⁴ instinctu magnam vim Bawariis omnibusque concivibus
 suis intulit. Ob hanc causam rex indicta prius expeditione
 Milzini fines hostiliter invasit et, ni superflua nivis effusio
 celeriter resoluta eum inpediret, omnis haec regio habitatore
 vastata caruisset⁵. Inde reversus tristis Guncelino marchioni
 caeterisque patriae defensoribus positus auxiliatorum presidiis;
 ac tunc Merseburg veniens fratrem suum⁶ fugisse ad Un-
 gariorum^d regem⁷ veniae gratia acquirendae, Heinricum
 autem incepti multum penituisse ab fidis intercessoribus ab
 eo missis comperit. Quorum et maxime percarum suimet
 Taginonis^e et Bernhardi ducis supplicationes etsi invitum
 suscipiens prefato comiti suimet gratiam ea ratione indulgit, ut
 predium sibi suisque fautoribus et incolatum redderet, ipsum
 autem, quamdiu voluisset, in custodia detineret. Heinricus
 vero se nimis in omnibus culpabilem lacrimabiliter professus
 more et habitu penitentis regi se tradidit eiusque iussione
 * ab archipresule predicto in castellum Ivicansten^f detruditur * fol. 98
 diligenterque a suis militibus die noctuque servatur*.

*) *Erasis in dextro margine versibus 2 vel 3 N in imo addidit:*
 Ibi tunc preter aliud bonum opus in una die psalterium cum CL
 veniis cantavit.

a) corparaliter A. b) ita A. S.; vocabulum in I. erasum quidam fuisse videtur. c) tag-
 glonis A; taginonis T; taolonis radendo alqs corr.; taginonis restituit V. d) I erasum I.
 e) daginonis V saepius. f) legendum Givicansten; cf. I, 6.

1) De hac renovatione vide 'Jahrb.' I, 279—296, Uhlirz l. c. 2) Citi-
 censi 1002—1032. 3) Brandenburgensi 992—c. 1019. 4) Conf. V, 38.
 5) Quam expeditionem Ann. Quedl. minus recte in a. 1003 ponunt; cf.
 'Jahrb.' I, 299, n. 1. 6) Brunonem; cf. V, 38. 7) Stephanum I. sororis
 suae maritum; cf. IV, 59.

3. (3.) Interea rex Italicae haud inmemor iniuriae 1004. [omnes] suos fideles ad hanc ulciscendam hortatur ac instanti quadragesima ipse eó cum armato milite destinavit Febr. 29. pergere. A Merseburg tunc exiens sancti Mauricii apud Deum intercessionem itinerisque prosperitatem Magadaburg peciit¹. Inde per^a Thuringiae orientalisque fines Francia transiens ad Ratisbonam venit; ibique habito regali placito militi suimet generoque Heinrico² XII. Kal. Aprilis cum om- Mart. 21. nium laude presentium cumque hasta signifera ducatum dedit³. Dehinc Augustanam urbem itinere attingens a Sigifrido antistite [eius] honorabiliter introducitur et habetur. Ibi tunc duas tantum noctes commoratus reginae diligenti salutatione licentiam dedit ad Saxoniam abeundi dilectoque eam^b commisit Taginoni. Ipse autem cum exercitu progreditur usque ad locum qui Tinga^{c.4} dicitur. Ibi domnus Brono, frater eius, cum Ungaricis intercessoribus regi presentatur et ab eo data sibi gratia misericorditer suscipitur. Equidem ab archiepiscopo Taginone rogatus ad predictam Apr. 9. civitatem⁵ veni et cum eodem *redii. Venimus ad saltum Geronis⁶ ibique cum venerabili abbatissa Hathui palmas Apr. 12. sollemniter peregrimus; IIII^a feria ad Magadaburg regina Apr. 13. veniens cenam Domini et subsequentem dominicae resur- Apr. 16. reccionis sollemnitatem ibidem celebravit.

4. (4.) Rex autem per multas itineris asperitates^d ad Tridentum^e veniens urbem ibi palmarum festa colit et exercitum nimii laboris necessitate afflictum hac celebri [sollemnitate] paululum respirare permisit. Apr. 9. Quem adventantem Hardwigus [rex] presciens ac multum expavescens ad munitiones supramemoratas nuntios probatos misit; ipse autem collectis agraminibus in Veronensi^f planicie considens sperabat presentia preteritis prosperitatibus forsitan respondere. Hunc transitum Henricus rex interclusum aut vix aut nequaquam expugnandum comperit; et alió se vertens cum suis tractat familiaribus, si clusas hinc longe remotas⁷ Carentanis auxiliantibus intercipere ullatenus valuisset. Quod consilio prudenti, quamvis arduum multis videretur,

a) Inper 1. b) eá 1. c) ita T in rasura, q̄ . . . inga A; Tonga A. S. d) asperitatis 1.
e) tridentem 1. f) numeronensi A, num linea deletit et v superscripsit T, postea n et m crasa, ut restet uveronensi.

1) Ibi adfuit charta (Stumpf 1372) teste Febr. 24; 'Jahrb.' I, 300.
2) Fratri Cunigundae reginae, filio Sigifridi Lützelburgensis comitis.
3) Qua in re ipsum se adfuisse Thietmarus paulo infra dicit; Italicae et Boemicae expeditionibus in c. 4—15 non minus copiose enarratis haud scio an Henricus frater eius interfuerit. Cf. infra c. 15. 4) Nunc Thingau, prope civitatem Kempten. L. 5) Non Thingau videlicet, sed Regensburg aut Augsburg. 6) Gernrode in ducatu Anhaltino. L. 7) In finibus urbium Vicenza et Treviso sitas; 'Jahrb.' I, 303.

1004. effectum est. Carentani regalibus iussis ilico optemperantes in duas dividuntur legiones; unam, quae ante ipsum diei crepusculum montem clusis *superpositum cum peditibus * fol. 93 clam *preoccupabat, alteram^a, quae iam facto mane ad has * p. 80 expugnandas subsequitur, audito^b a premissis commilitonibus signo tam vehementi, ut ex latentibus hostium insidiis audiri potuisset. Qui post tergum, ut opinabantur, securi, venientibus obviam armati properant. Sed nostri eos ex latere irruentes alios effugarunt, quosdam autem precipicio^c et in Brenti fluminis¹ inundacione compellebant interire^d. Sicque victores clausas^e usque ad regis adventum sollicitè tuebantur.

5. Hoc rex ab internunciis ut audivit, relictis omnibus impedimentis, optimis satellitibus exceptis, cum magna difficultate eas pertransit et iuxta litus aquae supramemoratae in quadam grata planitię castra metatus est, ut ibidem^f cenam Domini et crismatis consecracionem ac passionem Apr. 13. 14. dominicam et sanctam eius resurreccionem sumopere veneraretur. Interdicta est omnibus per bannum regalem a palatino comite fuga² et resistantibus viriliter promittitur solatio Apr. 16. futura. Rex autem in III^a feria aquam transiens predictam fixis iterum tentoriis requievit, exploratores prestolans sollicitè ad quaerendam^g Hardwigi hostis conversationem clan*destinam^h. * fol. 99

6. (5.) Longobardorum vero mens hactenus in malo unanimis divinae pietatis instinctu dividitur et ab iniusto supplantatore disiuncta a Deo coronato regiⁱ Heinrico secorum fuga patefecit ingressum. Verona primo eundem succipiens exultat in Domino, advenisse defensorem patriae, auctorem vero abisse totius miseriae. Huic occurrunt diu expectato Thiedoldus^k marchio cum predictis auxiliatoribus, gaudens tempus advenisse, quo¹ secretum bonae voluntatis sibi liceret huic aperire. Tunc rex tali comitatu Brixnam³ veniens ab archiepiscopo Ravennate⁴ et ab huius sedis provisoro [Ethelberone]⁵ cum comprovincialibus succipitur. Inde Pergamam⁶ ab Arnulfo imperatore olim devictam⁷ itinere attingens, Mediolanensem archipresulem⁸ fide sacramentis

a) cum — alteram suppletum ex A. S.; in cod. 1 hic maior versus pars abscissa est. b) ito in loco raso scr. T. c) precipio? A, corr. T. d) i i rire (= interrire) A, iterire corr. T. e) prius a erasum I. f) dem in rosura scr. T. g) adquirendam A. h) Post syllabam clan in 1 maior versus pars abscissa est; destinam — mens suppleta ex A. S.; clandestinam et vero desunt in 2. i) rege A. k) Thiadolfus A. S.; Thiedolfus eum vocavit cod. 2 supra V, 25. l) qua I.

1) Brenta. 2) De poenis eorum, qui ex exercitu fugerunt (herisliz), cf. Waitz, 'Verfassungsgesch.' 2 III, 309, 2 IV, 479. 582, 'Jahrb.' I, 304. 3) Brescia. 4) Friderico; conf. V, 25. 5) Qui sedit 976—1007; v. V, 24. 6) Bergamo. 7) V. Ann. Fuld. (SS. I) et Reginonis chron. (SS. I) a. 894, Liudprand. I, 23. L. 8) Arnulfum, qui sedit 998—1018.

firmata recepit. Post haec Papiam visitans urbem ab archi- 1004.
antistite hoc et a primis illius regionis susceptus cum ad-
mirabili laudē ad aeclesiam ducitur et communi electione
sublimatus in solium regale collocatur¹.

(Mai 15).

fol. 100. 7. (6.) Eademque die revelatur, qua mutabilitate totius
mundi huius instabilis cursus in prouum semper uolvatur.
Namque inter tot gaudia subito inuevit inimica pacis dis-
cordia * et a superflua vini ebrietate de vili causa interrupta
est miserabiliter fidei connexio et sacramenti. Concives ad-
versus noviter electum regem armantur, ad palatium pro-
perant, et maxime hii, quibus ius Heinrici displicebat, Hard-
wigi autem relaxatio mulcebat. Clamor ut a rege auditur,
et quid hoc esset, explorari cicius^a ab eo iubetur. Cui pro-
tinus respondetur, plebeios^b furore subitaneo inflammatos et
servili^c presumptione animatos, hanc commotionem primitus
incepisse; caeteros quoque omnes in detrimentum sui vel de-
decus conuenisse. Quos iam irrumpentes Heribertus, Agri-
pinae* provisor egregius, sedare conatus, de fenestra ut
causam tantae invasionis inquirat, lapidum imbrem et sagittarum
infusione retruditur. Palatium autem ab hostibus
graviter impugnatum, a domesticis^d regis facile numerandis
est viriliter defensum. Divisis etenim in plura necessaria
nostris maior vis excrevit inimicis. Tandem audito clamoris
immensi strepitu nostri gregatim ad regem properant hostes-
que adhuc insanientes paululum expellunt; sed imminente
iam nocte sagittis atque lapidibus obviis tardantur. Quae
ad providenda urbis tunc incendunt moenia.

fol. 100*. 8. Nostri autem, qui foris erant, urbis propug* nacula
fortiter ascendunt, quibus hii sic melius resistebant. Ibi
tum quidam egreius^e iuuenis, Gisilbertus nomine, frater regi-
nae, a Longobardis vulneratus oppeciit² et consociorum
tristiciam vehementer adauxit. Quem Vulferam miles in
medium agmen prosiliens unumque ex his per galeam usque
in iugulum feriens securus vindicavit. Sic alternando quietem
cunctis amicam [belli a]speritate^f mutabant. Nonnullos
ex hostibus, quos vi capiebant nostri, vivos regi presentabant.
Subi[to ibi]dem una domus, quae nostros tuebatur defatiga-
tos, a Longobardis incensa ruit, at eos nulla spei certi* tudine
potitos alacriores bello reddidit. Interim Alemanni cum

*) sedis add. 2.

a) exploraci eius A, corr. T. b) plebios I. c) servile A. d) domestis I. e) egrius I.
f) quietē belli cunctis amicū a — speritate in duabus lineis A; quietem cunctis amicam —
belli asperitate corr. T; Martis 2, praelii A. S.

1) V. 'Jahrb.' I, 306. 2) Scilicet illo die vulneratus Mai 18 mortuus
est; Necrol. Merseb. XV. Kal. Iun.: Gisilbertus frater reginae Chuni-
gundae obiit.

1004 Francis et Liuthariensibus^a tandem haec mala rescientibus
 (Mai 15). fractis intrantes muris in tantum concives persecuti sunt,
 ut e municione domuum^b suarum nec unus egredi presumeret.
 Harum sumitate hii nostros iaculis gravantes^c inmissis in-
 cendio perierunt^d illato. Difficile est cuiquam ad enarran-
 dum, quanta ibidem strages diversis efficitur modis. Milites
 regis tum victores sine ulla offensione spoliis interemptorum
 utuntur. Hoc miserabili aspectu rex motus et, ut residuis^e * fol. 1
 parcerent, firmiter^e precipiens se ad municionem sancti
 Petri contulit hostibusque veniam suppliciter inplorantibus
 misericorditer indulsit. Tunc absentes quique^f accepta regis
 victoria aut ipsi^g veniunt, ut talia declinarent, aut obsides
 mittunt, fidem, auxilium et subiectionis debitum regi pro-
 mittentes^h.

9. (7.) Sedatis tunc Papiæ calamitatibus rex ad Pon-
 tem longum¹ venit Longobardorumque¹ residuum agmen per
 manus suscipit; habitoque ibidem cum omnibus conloquio
 rebusque maximis prudenter ordinatis Mediolanum sanctissi-
 mi presulis Ambrosii amore peccit; moxque ad prata^k pre-
 dicti Pontis¹ reversus presentem populum de subito eius
 conquerentem discessu promissa celeri suimet reversione
 ceterisque consolationibus multis placavit. Insistentem [vero]
 Iun. 4. tunc pentecostes sollempnitatem in loco, qui Grommo² voca-
 tur, celebrat. Inde tum procedens Tuscos^m sibi obviantes
 in consorcium sibi firmiter servientium suscepit. Dehinc
 patriam revisere festinans Alemanniae fines, nuper a ducisⁿ
 Herimanni solatio privatos³ filioque eius et equivoco adhuc
 puerulo de^dditos, ad regendum et confirmandum invadit. * fol. 1

Iun. 24. Inde in Alsacia positam petens Argentinam, venerabilem
 Iun. 23. Christi precursoris ibi excolit nativitatem. In cuius vigilia
 quae Dominus per eum fecit mirabilia, non sunt mihi pre-
 tereunda, quia haec piis ad delectacionem, reprobis autem
 dicuntur ad terrorem. Domus, in qua rex populo legis ius-
 ticiam dabat^o, subito cecidit, uni dumtaxat presbitero nocens
 cum domna excommunicati iniuste^p sedulo commoranti.
 Ille pre caeteris in hoc crimine culpabilis morte sua, prius
 con fractis cruribus, luit poenam commissi facinoris. Quam

a) primum i erasum I. b) domium A, corr. T. c) graventes A, corr. T. d) erunt
 in rasura I. e) firmiter A, corr. T. f) quique A, quiq; corr. nescio quis posterior.
 g) ipsa A, corr. T. h) promittens I. i) longobardorumque I. k) pratam A. l) pont' I.
 m) induntuscos I, qui error nescio an ortus sit in dictando ex duplicatione vocabulorum
 inde tum; in Duntuscos 2, in diuttuscos A. S. n) n. adducis A. o) ita in loco raso T.
 p) inlustae A.

1) Pontelungo non longe a Pavia remotum. 2) Hunc locum, qui apud
 Adalboldum (Vita Heinr., SS. IV) Chromo vocatur, Grumo prope Ca-
 dempino in via montis Ceneris esse G. de Wyss ('Anzeiger für Schweiz.
 Gesch.' 1887 p. 41) probavit. 3) Herimannus II. dux 1003 Mai 4
 mortuus erat, cui Herimannus III. successerat.

dulcia piorum gesta ad aedificationem animae ipsi legimus 1004. et ab aliis visu ac auditu didicimus et tamen obdurato corde miseri desipimus nec amovemur inolita nequicia certis malorum poenis neque delectamur inestimabilibus iustorum premiis^a.

10. Hinc rex discedens^b, sancti Martini presulis limen Magontia supplex adiit ibique natale apostolorum¹ venerabiliter coluit. (8.) Post hoc^c per Franciam orientalem iter faciens Saxoniam, ut sepe professus est, securitatis ac tocius ubertatis quasi florigeram paradisi aulam, revisit. Ibi tunc diu reconditum zeli latitantis archanum ab simplici corde evomuit et ad compes^dcendam Bolizlavi arrogantis seviciam omnibus in sua ditione Christo sibi^eque fidelibus expeditionem Augusto iam mediante indixit. Statuto igitur termino in Merseburg exercitus fit collectio ac in hostem tandem secreta promocio. Assimulato namque in Poleniam itinere naves Boruz² et Nisani^{d.3} glomerantur, ut ficta suorum benivolentia non fieret inimico circumeundi propalatio ulla. Interim magna inbrium effusio in transeundis fluminibus exercitui ineffabilis fit retardatio, et cum minime quis hoc conicere potuit, in Boemiam rex celeriter perrexit. Huius adventum leo rugiens^{e.4} cauda subsequenti impedire satagens in silva, quae Miriquidui⁵ dicitur, montem quendam cum sagittariis [prorsus] intercluso omni aditu firmat. Rex autem id comperiens, premissis clam loriceis militibus electis, hostibus invitis arduam irrupere viam, facilem subsequentibus parantes^f callem. Inter haec Bolizlavo in una dierum cenante unus ex nostris, capel^glanus Reinberni pre-

a) nec ad correctionem vitae iustorum premiis ineffabilibus delectati convertimur 2.
b) ab Argentina add. 2, A. S. c) hac A. d) ita T, 2; naves citiza nicici A. e) rui-
gens A, corr. T. f) parentes I.

1) Petri et Pauli. 2) Boritz haud procul a Riesa iuxta Albiam. L. Adalboldus c. 43 exhibet: usque Citizam; unde apparet illum Thietmario vivo ex opere eius nondum perfecto haec hausisse. Conf. Waitz, SS. IV, praef. p. 682. Citiza in pago Nicici ad sinistram ripam Albis fluminis prope Bleddin inter Pretzsch et Wittenberg e regione vici Schützberg in colle quodam videtur situm fuisse, cui idem nomen Schützberg est. 3) Nisani hoc loco non pagi, sed vici cuiusdam nomen esse apparet; quem vicum fuisse Neussen prope Mühlberg et olim in ipsa ripa Albis situm probatum est a Wedekindo, 'Neues Lausitz. Magazin' XVIII, 217. De vico Neussen (a. 1251 Nisene) cf. etiam Knabe, 'Hist.-stat. Nachr. aus d. kursächs. Amt Torgau', Progr. Torgau 1887. 4) Bole-slavus. 5) Quod nomen Myrkvidr etiam occurrit in carmine Islandico Atlaquida in groenlezka. Hic designatur tractus montanus, qui hodie vocatur: das Erzgebirge. V. etiam chartam Friderici I. imp. a. 1162 Febr. 26 (Stumpf 3929). L. Hoc nomen idem est atque Mirewidu nomen alius silvae infra IX, 28 commemoratae et obscuram silvam significat: mrok slavonice, murk in dialecto Germaniae inferioris, myrkr apud Germanos septentrionales = tenebrae, widu = silva.

1004. sulis sui¹, de adventu nostri exercitus loquitur et ab eo Aug. mox auditus, quid diceret, rogatur. Cui responsa referentium id^a inquit: 'Si reperent ut ranae, iam possent huc advenisse.' Et verum est [hoc], 'ni aspiraret regem^b divina pietas et hunc non inflaret superbie magnanimitas, non proveniret nobis tam subito victoriae prosperitas. * fol. 1

11. Adiuvit etiam regem exulis Iaremiri, qui firma pax interpretatur², comitatus, et adoptatus eiusdem adventus Boemiorum delinivit agmen. Horum consultu et vocatione regi introitus patefecit et in ipsa regionis istius ianua unum castellum³ sua eidem sponte reddidit. Rex propter^c Bawarios nondum adventantes tardato paululum itinere ad urbem Satzi⁴ dictam venit et concives hos, portas sibi ilico aperientes et Polenos intus presidio positos occidentes, suimet cognovit amicos. Videns rex tantam stragem commovetur et superstites in una precepit aeclesia retrudi. Adest etiam, qui Bolizlavum a comprovincialibus esse interemptum pro certo referret. Letantur in Deo familiares regis, corruptique tristantur fautores adulterini ducis. Hii invicem mussantes ex iniusti cordis sui secretario hoc evomuere mendacium: si rex umquam in bona securitate consisteret, se tunc ad nihilum valere multaque ab eo pati contraria debere. Propter hoc latente igniculo sub cinere *in hoc itinere ac postea sepissime regi suo cunctorum hostem fidelium brutis peiores animalibus preposuerunt, ignorantes, quod ab eorum fraude vicarium suimet in terris Deus pater ingenitus, speculator desuper, liberaturus erat ꝥ caelis. * fol.

Virg. Aen.
III, 179.

12. (9.) Tunc Iarimirus iussu regis cum optimis militibus ex nostris ac cum incolis sibi adherentibus ad capiendum seu occidendum serpentem venenosum Pragam premititur. Quem preoccupantes nuncii prescriptorum *rem ordine pandunt* Bolizlavo de tali periculo prius securo. Hic legatione tali commonitus clam se preparavit et subsequenti nocte iam mediante audiens in urbe proxima, quae Wissegrodi⁵ dicitur, campanas cives ad bellum sonitu hortantes cum prima legione exivit et patriam fugiendi revisit. Quem Zebizlovo⁶, frater Adhelberti presulis et Christi martyris, subsequutus in ponte vulneratus oppetiit et magnum hosti-

a) id corr. id 1. b) regi radendo alqs corr. 1. c) proter 1.

1) Colbergiensis, cf. supra IV, 45. 2) Iar polon. = ver, jary = vernus, vicens; mir = pax. Conf. Iaropolk VIII, 72 n., Iarislav VIII, 65; Wladimir VIII, 72, Dobremir IV, 58. 3) Tunc Gnewin, hodie Brüz vocatum; 'Jahrb.' I, 317. 4) Saatz. 5) I. e. Hochburg (wysoký, compar. wyżšj bohém. = altus, grad pol., hrad boh. = castellum); hodie Wysehrad. 6) Hic a Cosma (SS. IX) c. 29 appellatur Sobebor: accuratius igitur nomen scribendum est Sobi-slav et significat eum, qui 'sibi gloriam' petat; cf. IV, 45.

bus gaudium, suis autem luctum ineffabilem reliquit. Crastina autem die Iarimirus adveniens populis iura veniamque commissi poscentibus ante portam dedit ilicoque intromissus pristinis honoribus magna ^{p. 103.} iocunditate inthronizatur ac tunc depositis vilibus indumentis preciosioribus^a ornatur. Huic ibi tum presentatur, quicquid unusquisque militum hosti fugitivo vel occiso spoliolum abstulit. Muneribus idem delectatus plurimis ad Wissegrodi introducit ibidemque in dominum exclamatur, regis indulgentiam et secum huc usque perseverantibus diu elaboratum promisit bravium. Confluit undique secus tam vulgi quam seniorum^b ineffabilis turba ad gratiam novi ducis percipiendam et ad prestolandum gloriosi regis accessum. Hic tandem adveniens ab antistite Thiedego^l et a duce Iarimiro cum immenso cleri tocusque populi tripudio succipitur et ad ecclesiam sancti Georii^c deducitur. Cunctis mox dignitatibus a rege honoratur Iarimirus pater-nis, convocatis indigenis coram omnibus.

13. (10.) Sed cum ibi sanctae Dei genitricis ortum om-
ni celebrem mundo rex veneraretur, Goddescalcus^d, sanctae
Frisingensis^e aecclesiae venerabilis pastor², nomen³ cum re
possidens, missam canere ac populos instituere ab eo precipi-
tur et ab episcopo sedis illius permittitur. Perfecto tunc
euvangelio* presentes idem ammonet de timore divino et de
conservando geminae dilectionis vinculo, de obedientia Dei
sublimiorumque ^{p. 104.} honore potestatum et ad ultimum regem
suaviter aggreditur, ut semet agnoscere et omnia, quae a
primis vitae huius cunabulis usque ad hoc tempus honoris
alicuiusve commoditatis umquam percepit, largitate divina
pocius quam suis meritis ascribere voluisset. Insuper
misericordiae mentionem fecit, quae unicum est salutis pre-
sidium, venerabile fidei ornamentum et magna^f remissio
peccatorum. In cuius opere servando unicuique Christo
fidelium tria sunt semper optanda: posse et velle ac perficere.
Quae cum a cunctis sint adinplenda, ab his maxime, qui
^{p. 809.} nullum ledentes sibi avent similia ^a Domino recompensari;
et, ut acceptabile ab his Deo votum fiat, ex corde debet
unumquodque largiri et cunctis debitoribus remitti, ne mali
vice servi^g diris asstringantur tormentis. Et his concludens:
'Te,' inquit^h, 'obtestor per nomen et amorem eius, qui suo
debitori decem milia talentorum, id est *Iudeis recutitis*ⁱ suo-

Sept. 8.

Matth. 18,
23—34.Martial.
VII, 29, 5.

*) gradum ascendit *add.* 2; gradum ascendens *A. S.*

a) preciosioribus 1. b) nobillium 2, *A. S.* c) *i. e.* Georgi aut Georgii; *cf.* I, 6.
d) goddescalcō 1. e) *pr̄ius* n *add.* T. f) magno *A.* g) seru 1. h) Te, o rex
gloriose 2. i) recutitis 1; recusatis 2.

1) *Episcopo Pragensi* 997—1017. 2) *Qui sedit* 994—1006. 3) *Quod 'servum Dei' significat.*

1004 Sept. 8. rum transgressionem preceptorum indulisit, Heinrici quondam marchionis, nunc autem, ut spero, vere penitentis, senior karissime, miserearis, vincula solvas et gratiam dones, ut eo liberiori animo hodie Deum interpellas: 'dimitte nobis *debita nostra' et reliqua.' Hac rex exhortatione lacrimabiliter profusa placatus sic se facturum firmiter spondit^a et post haec domum veniens misericorditer adimplevit.

14. (11.) Statutis tunc ibidem^b omnibus Bawarios domum remisit. Ipse [vero] cum Boemiorum duce novo Milzienos, qui tum sibi fuere proximi, terminos per ineffabilem itineris difficultatem adiens Budusin urbem¹ possedit. Sed cum in una dierum unumquemque suimet fidelium ad expugnandam eandem incitaret, ab uno sagittario[rum e]^c propugnaculis, ni divina custodiretur providentia, vulnere inproviso lederetur. Quod illi, qui secus se stabat proximus, nocuit et propositum inimici in alio peregit. Rex autem elevato ad Deum corde supplici hunc laudat, qui solitam pietatis vigilantiam sibi inmerito revelavit. Urbs vero prefata igne iam adportato combusta iaceret, ni hoc Gunceolini marchionis iussio infausta prohiberet.

15. Vulnerantur invicem multi et nonnulli perempti sunt. Ex nostris autem unus nobilis et genere et virili conversatione, Hemuza nomine, cum urbanos crebro certamine provocatos pene usque ad muros insequeretur, molaris dimidio lapidis *per galeatum caput prostratus ab inimicis insultantibus in urbem mortuus trahitur. Huius cadaver Heinricus comes, frater meus, cuius is miles fuit, precio comparatum ad patriam reduxit. Alter vero, qui ob assiduam^d venationis exercitium indomitus Tommo³ vocabatur, dum in Sprewa flumine hostibus fortiter resistit, torrentum lubricatione lapidum corruit optimaque diu protectus lorica tardo [tandem] vulnere, pro dolor! oppetiit. Hunc unus ex suis satellitibus^e, ne aliquo deduceretur, cum prohibere temptaret, cuspidem perfossus super eum corruit. Predicta belli asperitate^f iam pene devicta, iubente per nuntium suimet Bolizlavo, regiae potestati urbs salvis defensoribus traditur presidioque novo munitur. Post haec rex cum exercitu itinere ac inedia iam defatigato domum rediit, marchiones, ubicumque opus fuit, solitis adiuvans ammiculis⁴.

a) alterum s erasum I. b) Dispositis in Praga 2, A. S. c) rum in rasura, e in margine add. T. d) as add. T. e) ti add. T. f) asperitate A.

1) Bautzen. 2) Unde comperimus Heinricum Bohemicae interfuisse expeditioni; ex cuius narrationibus tota haec relatio videtur hausta esse. 3) Idem, ut videtur, qui Thangmarus dicitur in Ann. Quedlinb. a. 1003 et Tanko laicus in Necrol. Merseb. Oct. 25. L. 4) Igitur, quamquam bellum nondum erat confectum, tamen rex hos fines ut sui iuris provincias iusto regimini reddere potuit; v. V, 18.

16. (12.) Hic cum se in Merseburg optatae quieti in- 1004.
 dulgeret, Esiconem venerandum comitem¹ longa infirmitate
 vexatum vitam hanc in Linbici^{a.2} finisse comperit. Huius (Nov. 22).
 corpus adveniens ipse suscepit et honorifice sepeliri iuxta
 ecclesiam sancti Iohannis baptistae in septentrionali parte
 precepit; pro cuius animae remedio quoddam eiusdem pre-
 dium Uppusun³ nominatum cum candelabris duobus argen-
 teis altari *sancto et confratribus ibidem Deo famulantibus
 dedit⁴. Insuper Wigberto antistiti mercatores et Iudeos
Apellas^b ab Gisilero primitus acquisitos ac diu commuta-
 tos reddidit. Comitatum super Merseburg et benefitium ad
 hunc pertinens Burchardo⁵ et super quatuor urbes iuxta
 Mildam fluvium positas Thiedberno benefitium concessit.
 Omne autem predium sibi iudicio retinuit. Heinricum comi-
 tem⁶ a custodia absolutum cum gratia abire precepit.

Hor. Sat.
I, 5, 100.

17. (13.) Sicut sanctae matris aeccliesiae prospera spiri-
 tuali eiusdem proli ad augendam Christi gloriam^c sunt pre-
 loquenda, ita eiusdem detrimenta ad compuncionem^d provo-
 candam huic sunt enarranda; quia haec unanimi laetitia,
 ista autem mesticia pari conquerenda et molli paciencia sunt
 ab hac sufferenda. In Pathelbrunnun monasterium et *omnis
 eiusdem apparatus flamma nostrae iniquitatis ultrix con-
 sumens multorum corda fidelium commovit, quae amor
 divinae remunerationis ad haec renovanda communiter ac-
 cendit.

18. Posita est etiam in loco, qui Throtmunni⁷ dicitur, 1005.
 magna sinodus, ubi rex coepiscopis presentibusque cunctis
 plurima questus est sanctae aeccliesiae inconvenientia et
 communi eorundem consilio haec statuit deinceps prohiberi
 et optimo novae institutionis decreto gravem peccatorum
 suimet *sarcinam relevari^e: 'Anno dom. incarn. MV., anno
 autem domni Heinrici secundi regnantis III° in die Non. Iul. 7.
 Iulii actum est in Throtmunni hoc decretum gloriosissimi
 eiusdem regis et contectalis suae Chungundae reginae^f

a) linbizici A, deinde libzic radendo alqs corr., nullo post alius libzic restituit; equidem censuerim Thietmarum dixisse linbici. b) ita B videtur scripsisse, postea hoc vocabulum erasum est I; Apellas 2. c) spiritualibus filiis ad incitandos ipsos ad gloriam Iesu Christi sponsi eius 2. d) epuncionem B. e) Sic A. S.; reulari I. f) regis B, corr. T.

1) Merseburgensem. 2) Leimbach, ut videtur, prope Querfurt, non longe ab Obhausen remotum; Libzic esset Leipzig, Liubzic Lübschütz ad fluvium Muldam prope Püchen. 3) Obhausen, vicus prope urbem Querfurt. URS. 4) V. chartam imperatoris datam Merseburg a. 1004 Nov. 23 (Stumpf 1397), per quam memoria comitis Esiconis instituitur. Conf. Calend. Merseb. Nov. 22 de morte Esiconis comitis. L. 5) Comiti palatino (c. 1002—1017), de quo cf. 'Neue Mittheil.' XVII l. c. 6) V. supra c. 2 et 13. 7) Dortmund.

1005. necnon^a et archiepiscoporum Heriberti Coloniensis, Lievizonis^b Bremensis^a, Daginonis Magadeburgensis archipresulis^c tertii^a; episcoporum autem^d Notgeri^e Leodicensis, Suithgeri [M.]^{f.1}, Ansfredi^a [T.]², Thiederici [M.]³, Thietmari [A.]⁴, Berenharrii [F.]⁵, Berenwardi^g [H.]⁶, Burchardi^a [W.]⁷, Retharii [P.]⁸, Wigberti [M.]⁹, Ekkihardi [S.]¹⁰, Othinkerdi^{a.11}. In obitu cuiusque prenominatorum singuli episcoporum^a infra XXX dies, nisi infirmitas impederit, missam pro defuncto^a celebret, et unusquisque presbiter in monasterio^a similiter^b faciat. Presbiteri vero forenses tres missas peragant^a. Diaconi et ceteri inferioris ordinis psalteria X. Rex^a et regina infra XXX dies MD denariosⁱ pro animae redemptione^a erogent et totidem pauperes pascant. Episcopi singuli CCC^a pauperes pascant et XXX denarios expendant et^k triginta^a lumina accendant. Dux autem B.¹² D pauperes pascat et XV^a solidos expandat. Vigiliam sancti Iohannis baptistae et apostolorum^a Petri et Pauli et vigiliam sancti Laurentii et omnium sanctorum^a in pane, sale et aqua decernimus ieiunare; vigiliam [assumptionis]^l sanctae^a *Marie et omnes^a * fol. 100
vigilias aliorum apostolorum sicut in quadragesima. Quatuor tempora sicut in quadragesima, excepta VI. feria ante natale Domini, quam in pane, sale et aqua^a decernimus ieiunare.⁷

19. (14.) Fresones [rex] navali exercitu^a adiens ab^m ceptis contumacibusⁿ desistere et magnum Liudgardae^a sororis regine zelum^o placare coegit¹³. Iussit^p etiam^a in pala-

a) magna pars folii 106 in cod. 1 abscissa est; ex cod. 2 supplevimus haec; necnon et, mensis, tñ episcoporum, idi T., Thiederici M. Thi, rehardi W., Retharii P., I. In obitu cuiusque pre, rum infra XXX dies nisi infir, defuncto celebret et u, terio similiter faciat. Presbiteri, gant. Diaconi et ceteri inferi, Rex et regina infra XXX dies MD, tione erogent et totidem pau, CC pauperes pascant et XXX de, ta lumina accendant. Dux, XV solidos expandat, apostolorum Petri et Pau, sanctorum in pane sale, assumptionis sanctae, aq, tu ad, udgardae, sit etiam in pala. b) liuizonis radendo alqs corr. 1. c) a. t. desunt 2. d) istorum quoque episcoporum 2; quod in 1 fuisse nequit. e) episcoporum Suithgeri Mirmingardevordensis, Thiederici Metensis, Bernharri Ferdensis, Bernwardi Hildnesheimensis, Retharii Patherbrunnensis, Burchardi Wormatiensis, Nothgeri Leodiensis, Ansfredi Traiectensis, Thietmari Osnabruggensis, Wicperti Merseburgensis, Ekkikardus . . . . . Othinkardi . . . . . 2. f) M. a T additum; ita in abscissis quoque nominibus sedes nonnisi littera initiali indicatas fuisse spatium folii abscissi docet. L. g) n erasum 1. h) unusquisque presbiteriorum similiter 2, A. S. i) id. denarios 1. k) et totidem 2, A. S. l) deest 2, sed haec in 1. abscissa esse spatium docet. L. m) b erasum 1. n) ab incepta contumelia 2, ab 1. contumacia A. S. o) zelus B. p) Praecept 2, A. S.

1) Mirmingerdensis 993—1011. 2) Traiectensis 995—1010; de quo v. supra IV, 31—37. 3) Thiedrici II. episcopi Mettensis 1005—1046, fratris Cunigundae reginae; de quo cf. 'Jahrb.' I, 360. 4) Asanbrunniensis sive Osnabrugensis, qui sedet 1003—1023; v. 'Jahrb.' III, 282. 5) Ferdensis 994—1014. 6) Hildeshemensis 993—1022. 7) Wormatiensis 1000—1025. 8) Paderbornensis 983—1009. 9) Merseburgensis 1004—1009. 10) Schleswigensis († 1026); de quo cf. Lappenberg, 'Archiv' IX, 395—408. 11) Ripensis, filii Toki ducis Winlandiae; cf. Schol. ad Adam. (SS. VII) c. 47, n. 37. 12) Bernhardus I. dux Saxoniae 973—1011. 13) Liutgarda Cunigundae soror, Sigifridi Lützelburgensis comitis filia, nupta fuerat cum Arnulfo Thiedrici II.

tio et in omnibus regni suimet^a comitatibus^b expeditionem 1005. ad Poleniam conventumque ad Liezka¹ per bannum^b fieri. Convenit exercitus statuta hora^c, id^b est XVII. Kalendas^{Aug. 16.} Septembris conducto loco. Et^d rex sanctae Dei genitricis^b assumptionem Magadaburch celebrans, in^e ipso^b die post^{Aug. 15.} missam et caritatem expletam comitante regina^b Albiam transnavigans proficiscitur^f.

* p. 811. 20. (15.) In hiis^g diebus Ricdago^{b.*} ob *crimen quoddam ab^b abbacia suimet a Taginone^b episcopo deposito Alfkerus, monachorum in Palithi Christo servientium^b provisor, in vacuum ponitur; et proposita sanctae^b conversationis religio hactenus firmiter consistens^b miserabiliter destruitur et in nomen prepositurae¹ mutatur^b, unde et miseriae futurae prima exstitit indicio. Hoc^b etiam, quod per labentia accidit tempora, o^k si^b fuisset *dextrae mutatio excelsae!*^{Psalm. 76, 11.}

fol. 107. Auctores sanctae institutionis in omni pietate modernos oppido precellentes quod sumopere construentes et usque ad aedificationem, ut sibi videbatur, perfectam complentes prudenter ordinavere, hoc nostro, pro dolor! in tempore malorum instinctu, ut vereor, non in melius, [sed in peius] versum¹ est. Utinam^m propter specialem nostrae utilitatis hoc non oriretur effectum.

21. Verum est, quod hii, quorum nova conversatio et in habitu et in victu laudabilis extat, veroⁿ non sunt sepe, quod simulant. Dicit namque scriptura²: *Simulata^o equitas non est equitas, sed duplex iniquitas^p*. Omnis hominum Deo acceptabilis fructus in corde bono consistens a bonis veste pulchra et aurea cibi potusque mediocritate nonnumquam dissimulatur. Quod autem abstemiis et diploide indutis subtrahitur, cui hoc inpenditur? Si in earum id transit augmenta aecclesiarum, dupliciter proficit, et in animabus fratrum, si propter Deum ista paciuntur, et in rebus domesti-

*) abbate de monte sancti Iohannis baptistae *add. 2*; quae in 1. *de fuisse tenuitate spatii comprobatur.*

a) o. c. regni sui e. in p. et conventum in 1. 2. b) tibus expeditionem, bannum fieri. Con, id est XVII. Kalendas Septembris con, tricis assumptionem Mag, so die post missam et caritatem, gina Albiam transnavigans, Ricdago ob crimen quoddam, none episcopo deposito Alfkerus mo, servientium provisor in va, sanctae conversationis rei, tens miserabiliter dest, mutatur unde et miseriae fut, Hoc etiam quod, si fuisset dextrae *abscissa 1*. c) E. c. statuto die 2. d) loco. Rex autem sollempnia de pausatione sancte Marie virginis 2. e) *deest 2*. f) proficiscitur 1. g) Diebus hiis 2. h) ab a. s. *desunt 2*. i) propositura 1. k) *erasum 1*. l) versus B, *corr: T*. m) nam in *rasura scr. T*. n) ita B; *errore inductus T inde fecit conversacio*. o) ta *add. T*. p) *iquitas 1*.

comitis Hollandiae († 988) filio, *Ekberti Treverensis archiepiscopi* (977—993) fratre, qui a. 993 a *Frisonibus occisus erat*; cf. *Jahrh. I*, 352—353, *Wenzelburger, 'Gesch. d. Niederlande' I*, 1878. 1) *Liezeca locus, ubi affuit Otto III. a. 995 Aug. 18 (Stumpf 1043) et 997 Aug. 20 (Stumpf 1120). Nunc Leiskau inter Magdeburg et Zerbst. L.* 2) *Augustinus in psalm. 63, p. 650. L.*

1005. cis eorum elemosina lucrandis. Sed si extrinsecus omne defertur, qua securitate hoc crescit, cuius profectu multorum diminutio gemit? Certe non id firma stabilitate exaltatur, sed lugubriter quandoque degradatur^a. Si sileat veritas Christus eiusque precones linguam mordeant omnes, estne hoc totum per omnia bene limatum? Tuba sonat *euange-^{* fol. 10}lica, *nihil opertum fore, quod non revelabitur*. Postquam voluntati nostrae in omnibus satisfacimus, ineffabile malum dissimulato facinore perpessi sumus; fragilis naturae nos commortales sumus et omnia nutu suo pondera in terram ferri non nescimus^b. Resipiscenda^c respiciamus, ammonentes neque spernemus, promissa fidelibus cunctis premia cum mandatorum observatione divinorum acquiramus. Non videamur nostris antecessoribus meliores, quia pariter decepti in varia specie recti hiis sumus [nimis] inaequales. Nemo irascatur, cum propter Deum familiariter^d ab aliquo arguatur. Caritas benigne a cunctis succipiatur et ob recompensationem supernam veritas nuda sufferatur^e. Optet fidelium supplicatio omnium necessariam de rebus his et de criminibus aliis a Christo indulgentiam. Et ego longe digressus [re]petam inceptae narrationis cursus.

22. (16.) Ordinatis legionibus rex* inde progreditur, et regina celeriter reversa optatum dilecti senioris sui in Saxonia sollicite prestolabatur adventum. Exercitum^f autem nostrum cum prosperitate ad locum, qui Dobraluh dicitur¹, in pago Luzici^g venientem Heinricus et Iarimirus duces ad supplementum eiusdem cum suis properantes laetificant maioreque^h consilii et fortitudinis spe roborant. Hic ducibus corruptis et sua defendere cupientibus per solitudines paludesque circumductus ad*modum gravatur et, ne cito ad^{* fol. 10} hostem ledendum perveniret, invida eorum malignitate tardatur. Inde provinciam Nice vocatam² itinere attingensⁱ iuxta Sprewam fluvium³ castra metatus est. Hunc cum hostem ex latere abdito nocentem Thiebernus⁴ miles egre-

*) a Liezka add. 2.

a) hunc locum 2 ita exhibet: exaltabitur — degradabitur et sanctorum patrum institutio redintegrabitur. Sileat v., que est C., p. e. o. l. m.: lapides clamabunt, hec omnia non bene esse limata. Tuba evangelica sonat, n. o. esse, q. n. r. Veniet, inquam, veniet tempus, quo et istorum hypocrisis detegetur et antiqua patrum institutio per omnia laudabilior his diversis novitatibus esse cognoscetur. Nos peccatores postquam. b) ones (pro ones) scimus B, non nescimus corr. T. c) resipiscenda I. Omittenda quaeque respiciamus, admonitores nostros non spernamus, sed conversi promissa f. c. p. c. o. m. Dei acquiramus. Non v. m. a. n., quia ab eorum probatissima conversatione deviantes ipsi nimis inaequales sumus. Nemo fidelium irascatur, cum propter Deum caritative ab aliquo admonetur. Caritas 2. d) familiariter B, corr. T. e) suffaratur B, corr. T. f) exercitum B. g) luidere 2; luidere A. S. h) maioraque I. i) attingentes I.

1) Dobrilugk in Lusatia inferiori. L. 2) I. e. eam fere Lusatie inferioris marchiae partem, quae inter Spree et Neisse fluvios iacet. 3) Spree. 4) Fortasse Thiebernus ille supra c. 16 commemoratus.

ius^a comperiret, ob laudem sibi specialiter usurpandam op- 1005.
 timos e^b consociis clanculum eligendo convocans eum dolo
 intercipere temptat. Qui satis providus, ut sic melius se-
 quentes lederet, inter lignorum condensitatem iacencium
 fugit et sagittis, quibus maxime defenduntur, more solito
 remissis primo hunc posteaque Bernhardum, Isin et Benno-
 nem, Arnulfi presulis¹ inclitos satellites, cum aliis commili-
 tonibus [multis] VIII. Id. Septembr.² incautos *prostravit et Sept. 6 (5).
 et despoliavit. [Ob] hoc rex cum omni suimet comitatu dolore
 concutitur et ob hoc Bolizlavus doluisse a nonnullis veraci-
 bus perhibetur. Post haec Liuzici nostris pridie, quam ad
 Oderam fluvium venirent, sotiantur, deos suimet precedentes
 subsequuti^c.

23. Quamvis autem de hiis aliquid dicere perhorrescam,
 tamen, ut scias, lector amate, vanam eorum supersticionem
 inanioremque populi istius executionem, qui sint vel unde
 huc venerint, strictim enodabo.

(17.) Est urbs quaedam in pago Riedirierun^{d.3} Riede-
 gost⁴ nomine, tricornis ac tres in se continens portas*,
 quam undique silva ab incolis intacta et *venerabilis circum-
 dat magna. Duae eiusdem portae cunctis introeuntibus
 patent; tertia, quae orientem respicit et minima est, trami-
 tem ad mare iuxta positum⁵ et visu nimis horribile mon-
 strat**. In eadem est nil nisi fanum de ligno artificiose^e
 compositum, quod pro basibus diversarum sustentatur corni-
 bus bestiarum. Huius parietes variae deorum dearumque
 imagines mirifice insculptae, ut cernentibus videtur, exterius
 ornant; interius autem dii stant manu facti, singulis nomi-
 nibus insculptis, galeis^f atque loriceis terribiliter vestiti, quo-
 rum primus Zuarasici⁶ dicitur et pre caeteris a cunctis
 gentilibus honoratur et colitur. Vexilla quoque eorum, nisi

*) unaqueque per singula cornua add. 2.

***) que nulli facile patet add. 2.

a) egrius I. b) a B; e T. c) subsecuti I. d) ita T; riedirerum B, redirirun 2.
 e) artificiose B. f) galei B; galea, deinde galeis corr. T.

1) Halberstadensis. 2) Ex Necrol. Mers., ubi sub VIII. Id. Sept.
 haec leguntur: Benno laicus. Bernhaer . . . Ysi laicus, Oddo laicus
 cum aliis occisi sunt hora V. 3) De hoc pago (i. e. terra Redariorum),
 qui maximam partem, orientalem scilicet et australem, ducatus Meklen-
 burg-Strelitz sive praefecturam Strelitz et Stargard occupabat, vide Lisch,
 'Jahrb. d. Ver. f. meklenb. Gesch. u. Alterthumsk.' III. L. Cf. 'Jahrb.
 Heinv. II.' I, 260; Böttger l. l. III. 4) Rectius Adam. Brem. (SS. VII)
 II, 18 hoc nomen (Redigast) deo, qui ibi colebatur, urbi autem nomen
 Rethre tribuit. Quam prope vicum Prillwitz in orientali ripa lacus
 Tollense sitam fuisse Lisch l. c. p. 21 probavit. 5) Lacum Tollense.
 6) Idem nomen occurrit in epistola a S. Brunone ad Heinricum II. imp.
 data (apud W. v. Giesebrecht, 'Kaiserzeit' 5II, 702—705). L.

1005. ad expeditionis necessaria, et tunc per pedites, hinc nullatenus moventur.

24. Ad haec curiose tuenda ministri sunt specialiter ab indigenis constituti. Qui cum huc idolis immolare seu iram eorundem placare conveniunt, sedent hii dumtaxat^a caeteris asstantibus et invicem clanculum mussantes terram cum tremore infodiunt, quo sortibus emissis rerum certitudinem dubiarum perquirant. Quibus finitis cespite viridi [eas] operientes equum, qui maximus inter alios habetur et ut sacer ab his veneratur, super fixas in terram duarum cuspides^b hastilium inter se transmissarum supplici obsequio^c ducunt, et premissis sortibus, [quibus id] exploravere prius, per hunc quasi divinum denuo auguriantur. Et si in duabus hiiis rebus par omen apparet, factis completur; sin autem, a tristibus populis hoc prorsus omittitur^d. Testatur idem antiquitas errore delusa vario^e, si quando his seva longae rebellionis asperitas^f immineat, ut e mari predicto aper magnus et candido dente e spumis lucescente exeat seque in volutabro delectatum terribili quassatione multis ostendat.

25. (18.) Quot regiones sunt in his partibus, tot templa habentur et simulacra demonum singula ab infidelibus coluntur, inter quae civitas supramemorata principalem tenet monarchiam. Hanc ad bellum properantes salutant, illam prospere redeuntibus muneribus debitis honorant et, quae placabilis hostia diis offerri a ministris debeat, per sortes ac per equum, sicut prefatus sum, diligenter inquiritur. Hominum ac sanguine pecudum ineffabilis horum furor mitigatur. Hiiis [autem] omnibus, qui communiter Liutici vocantur, dominus specialiter non presidet ullus. Unanimi consilio ad placitum suimet necessaria discucientes in rebus efficiendis omnes concordant. Si quis vero^g ex comprovincialibus in placito hiiis contradicit, fustibus verberatur et, si forinsecus palam resistit, aut omnia incendio et continua depredatione perdit aut in eorum presentia pro qualitate sua pecuniae persolvit quantitatem debitae. Infideles ipsi et mutabiles ipsi inmutabilitatem ac^h magnam exigunt ab aliis fidem. Pacem abraso crine supremo et cum gramine datisque affirmant dextris. Ad hanc [autem] perturbandam et facile pecunia corrumpuntur.

Hii milites, quondam servi nostrisque iniquitatibus tunc liberi, tali comitatuⁱ ad regem auxiliandum proficiunt. Eorum cum cultu consorcia, lector, fugias, divina-

a) duxtaxat I. b) cupides I. c) varia B. d) primum s erasum I. e) et mutabiles, ut videtur, iteravit B; inmutabilitatem ac corr. T.

1) Cf. I. Grimm, 'Deutsche Mythologie' II, 551 sq. 2) Sc. idolorum suorum. URS.

rum mandata scripturarum auscultando^a adimple: et fidem, 1005. quam Athanasius profitebatur episcopus, discens memoriterque retinens, haec, quae supra memoravi, nil esse probabis veraciter*.

* p. 813. *25. (19.) Inde mox inparibus ducibus inequales turmae usque ad Oderam fluvium pervenientes fixerunt tentoria iuxta amnem, qui Pober dicitur Sclavonice¹, Castor Latine. Quos Bolizlavus munitis littoribus prefati fluminis cum exercitu grandi in Crosno² sedens ullo modo transire prohibuit. Sed cum rex VII dies ibidem moratus naves atque pontes pararet, divinus respectus missis speculatoribus [suis] vadum ostendit optimum. Quem sex legiones in ipso diei crepusculo^b iussu regis intrantes incolumes eo fruuntur. Quod eminens agnoscentes Bolizlavi custodes *triste nuncium ac incredibile seniori suimet celeriter detulerunt. Hic tandem per tres vel amplius legatos certus effectus amotis propere castris ipse cum suis, pluribus ibidem relictis rebus, fugit. Id rex cum suis caute considerans Christo laudes cum clero et omni populo alta voce cecinit et cum securitate flumen pertransiit. Hii autem, qui precesserunt, ni Liuticios diu tardantes exspectarent, hostes in tentoriis inprovisos opprimerent. Quos nostri alacriter^c insequuti, veluti fugaces cervos persequi cum non valerent, ad consocios revertuntur.

27. (20.) Profectus est inde rex et usque ad abbaciam, quae Mezerici dicitur³, perveniens annualem ibi Thebaidae legionis festivitatem, qua maxima tunc veneratione potuit, complere [studuit] et, ne monasterium hoc ac absentium mansiones monachorum aliquam a suis pateretur molestiam, studuit prohibere. Dehinc hostem in nulla suimet urbium pernoctare presumentem proxima queque vastando prosequitur et non longius quam duo miliaria ab urbe Posnani rogatus a suis primatibus consedit. Exercitus autem in colligendis frugibus caeterisque rebus necessariis divisus magnum^d ab insidiantibus inimicis sustinuit damnum. Interim per fidos intercessores regis gratiam Bolizlavus peciit et exaudiri [mox] promeruit. Tagino archiepiscopus cum aliis familiaribus regis ad civitatem predictam a Bolizlavo rogatus venit et *cum iuramentis ac emendacionibus condignis

Sept. 22.

*) *Repetit cod. 2 quae iam dixerat*: Hi supra memorati milites, quondam servi n. q. i. t. l., t. c. a. r. auxilium ferendi causa pervenerunt.

a) scripti rari auscultante B, corr. T.   b) us add. T.   c) alacriter B, corr. T.
d) magnam B, corr. T.

1) Bobr pol. et boh. = castor.   2) Crossen.   3) Meseritz iuxta Obram fluvium in provincia Posen. L.

1005. firma pacis foedera apud eundem pepigit¹. Laeti tunc revertuntur nostri, quia itineris longitudine et nimia fame cum intermixta belli asperitate magnum sufferebant laborem.

28. (21.) Post haec rex in nostris partibus, erutis tocium nequiciae auctoribus, optatae securitatis prospera solidare sumopere nititur et Bruncionem² inclitum satellitem in

(Dec.) Merseburch³, [e] Sclavis autem optimos, Borisen et Vezemuisclen^{a.4}, cum caeteris fautoribus in Welereslevo⁵ laqueo suspendi precepit. Sepe cum Sclavis in Wiribeni iuxta Albim positam⁶ conventionem habita, nolentibus seu volentibus hiis, necessaria regni suimet tractavit atque potenter finivit.

1006. Arnaburch prius⁷ devastatam^b ob defensionem patriae renovavit, queque diu hinc iniuste ablata^c erant, restituit⁸. Sinodali iudicio iniustas fieri nuptias christianosque gentilibus venundari presens ipse canonica et auctoritate apostolica prohibuit Deique iusticiam spernentes spirituali mucrone^d interfici precepit.

29. (22.) Interea⁹ Balwinum^e ducem Wlandariorum^{f.10} iuventus et rerum affluentia ac mala iniquorum inflacio adversus regem armavit et Valentinam urbem¹¹ possidere potestatique^g suimet subdere suasit. Quod rex ubi primum comperit, ipse cum signis militaribus accedens *eripere

* fol. 111

eandem assidua pugnatione temptavit; et nil proficiens abiit, expeditionem suam in proxima estate super Balwinum^e fieri orientalibus et occidentalibus firmiter indicens¹². Advenit

1007. optatum tempus, exercitus grandis colligitur^h, et a rege cum eodem ad Scellam fluvium¹³ pervenitur. Ibi se Baldwinus armato milite presentans transitum regi prohibere frustratoria spe nititurⁱ; sed prudenti quorundam consilio nostri navibus alio latenter transvecti eiusdem nimiam presump-

a) nez. corr. nescio quis 1; uezemuisclen A. S. b) m add. T. c) ablatorum B, corr. T. d) mutrone I. e) balduinum V. f) Flandrie corr. V. g) ta add. T. h) colligitur B, corr. T. i) ti add. T.

1) Pacis condiciones nusquam traduntur, tamen pristinos terminos (ad fluvium Bober) restitutos esse consentaneum est; v. infra c. 34 et supra IV, 45, V, 18, VI, 15. 2) Hunc eundem fuisse, cuius mortem Necrol. Luneb. Sept. 21 refert, Lappenbergio concedere non possum, quoniam rex Sept. 22 in abbatia Meseritz commoratus est. 3) Ibi versatus est Dec. 7 duabus chartis (Stumpf 1434, 1435) testibus. 4) Has esse formas accusativas nominum Boris et Vezemuisclen (Weze-mysl) iam Strebitzki cognovit. 5) Fallersleben oppidum; cf. Oesterley, 'Hist.-geogr. Wörterb.' Ita noster etiam Wolcmer scribit pro Folcmar. 6) Werben oppidum in sinistra parte Albis prope ostium Havelae situm. 7) Anno 997; v. supra IV, 38. 8) Hoc iam in a. 1006 cadere videtur, quoniam ea non omnia mense Decembri a. 1005 acta esse possunt. 9) Hoc anno 1006 factum esse etiam Ann. Quedl. et Sigeb. Gembl. tradunt. 10) Baldwinus IV. ducem Flandriae 988—1036. 11) Valenciennes. 12) De his rebus cf. 'Jahrb.' I, 394—403. 13) Schelde.

tionem ex inproviso irruentes confundunt. Fugiente eo rex 1007. in Christo victore laetatur, flumen transgreditur vicinitatemque contiguam populatur¹. Cum autem ad abbaciam, quae (Aug. 19.) Gent dicitur², veniret^a, a confratribus illius aecclisiae susceptus loco eodem^b et bonis *appertinentibus [cunctis] pepercit. Tandem Balduinus magna necessitate coactus humili (Oct.) supplicatione veniam inpetrat³ et non longe post⁴ per manus regis* effectus Walecorn et^c prenominatam urbem in beneficium adipiscitur**.

30. (23.) Pacificatis tunc partibus hiis generaliter^d concilium in Fronkenevordi^e a rege ponitur⁵ et hoc ab omnibus (Nov. 1.) Cisalpinis antistitibus visitatur.

Causam vero precedentem, lector, auribus accipe! Rex fol. 111'. a puero quandam suimet civitatem, Bavanberg^f nomine, *in orientali Francia sitam, unice dilectam pre caeteris excoluit et uxore ducta eandem ei in dotem dedit. Postquam autem ad regni curam divina miseratione promovetur^g, semper tacita mente ibidem episcopatum construere gestit. Sed quia, ut Flaccus testatur, *dimidium facti, qui cepit, habet*, novam ibi inchoat aecclisiam cum criptis duabus et perficit. Omnia autem, quae ad divinum pertinuit misterium, paulatim congregans Heinricum Wirciburgiensem episcopum sibi multum familiarem, ut proposito animi suimet aspirare voluisset parrochiamque in pago, qui a Radinzca fluvio⁶ nomen sortitur, positam concederet, sibi concambio vendicandam [sepe rogavit]. Dilecti senioris iustas petitiones presul benigne suscipiens ea ratione consensit, ut pallium suae permittens aecclisiae Bavenbergiensem sibi subderet pastorem; hocque baculo suimet regi dato et quodam predio pro commutatione prefata tradito clam firmavit. Cum vero se archipresulatum nullatenus adipisci posse sentiret, promissa complere rennuens ad concilium vocatus supramemoratum venire noluit.

Hor. Ep. I,
2, 40.

*) miles *add.* 2, A. S.

***) *Erasis supra in dextro margine sex versibus hoc loco in imo margine inseruit N: Mense Iulio et XII° Kal. Aug. Gisla, venerabilis matrona et mater regis nostri inclita, obiit et Ratisbone sepelitur.*

a) venirent B. b) eidem radendo alqs. corr. 1. c) et Valencinam 2, Valentinianam A. S.
d) generale corr. incerta manus 1. e) frankenuordi radendo alqs. corr. 1. f) habanberg V. g) promotur 1.

1) Quod XIV. Kal. Sept. accidisse Ann. Blandinienses (SS. V) a. 1007 referunt; 'Jahrb.' II, 10—13. 2) St. Bavonis abbatiam in urbe Gent. 3) Aquisgrani mense Oct. 1007; v. 'Jahrb.' II, 12. 4) Valenciennes Baldwinus fortasse a. 1009, Walcheren 1012 demum accepit; cf. 'Jahrb.' II, 282 et 321. 5) Vide 'Jahrb.' II, 66—70. 6) Rednitz.

1007 31. Consedentibus ibidem ordine archiepiscopis cum
 (Nov. 1). omnibus suimet suffraganeis^a rex humotenus prosternitur
 et a Willigiso antistite, in cuius diocesi sinodus habebatur,
 elevatus *cunctis presentibus talia fatur*: 'Ob recompen- * fol. 11
 sationem futuram Christum heredem elegi, quia in sobole
 acquirenda nulla spes remanet mihi; et, quod precipuum
 habui, me ipsum cum modo acquisitis seu acquirendis in
 sacrificium Patri ingenito iam dudum secreto mentis optuli.
 Episcopatum in Bavanberge^b cum licencia antistitis mei
 facere hactenus concupivi et hodie iustum hoc perficere volo
 desiderium. Ob hoc serenissimam vestrimet interpello pieta-
 tem, ne ausencia eius, qui apud me voluit obtinere, quod
 mihi non licuit huic concedere, propositum voluntatis meae
 queat impedire, cum in baculo eius mutuae confirmacionis
 signo clarescat, hunc non propter Deum, sed ob dignitatis
 nullatenus adipiscendae dolorem fugisse. Moveat omnium
 corda presentium, quod per ambitionem suam sanctae matris
 aecclesiae augmentum annullare cum nuigerula^c legatione
 presumit. Ad haec firmiter constituenda contactalis meae
 presentis et unici fratris et coheredis mei¹ larga benignitas
 asspirat, et sibi placita^d adimplecione hiis me eadem resti-
 tuere uterque pro certo sciat. Si quando autem episcopus
 venire et promissa dignatur suscipere, paratum me ad omne,
 quod vobis bonum videtur, procul dubio inveniet.'

32. Finitis talibus alloquiis, Beringerus antistitis * Heinrici * fol. 11
 capellanus surrexit, propter timorem regis seniore[m] suum
 huc non venisse et detrimentum aecclesiae sibi a Deo com-
 missae in aliquo fieri numquam laudasse testatus^e, et obsecrat
 cunctos presentes per Christi amorem, ne talia fieri absente
 eo futurum sibi in exemplum paterentur. Privilegia eiusdem
 ibi alta voce recitantur. Inter haec quociens^f rex anxiam
 iudicium sententiam nutare prospexit, toties prostratus
 humiliatur. Tandem archiantistite^g Willigiso, quid^h de hiis
 faciendum foret, iudicio perscrutanti Tagino primus respondit,
 haec tuncⁱ secundum regis eloquium legaliter fieri posse.
 Cunctis presentibus eius sermonem tunc affirmantibus et

*) *Cod. 2 et A. S. hoc exordium sermoni praemittunt: Domini et patres gloriosi, a mea parvitate huc asciti hodie convenistis; et, quamobrem vos asciverim, vestris auribus aperiam precorque omnium vestrum clementiam, ut in his, que, spero, mihi divina gratia inspiravit, amore Christi inflammati faveatis. Quia in sobole acquirenda nulla mihi spes remanet.*

a) suffraneaneis B, deinde prius ne erasum I. b) e erasum I. c) i. e. nuigerula; cf. I, 6. d) placito B. e) testus B, corr. T. f) quociens B, u puncto deletum I. g) archistite I. h) qđ I. i) ita in loco raso T, haec tunc iusta voluntas et petitio regis consensu omnium vestrum legaliter potest impleri 2, A. S.

1) Brunonis episcopi Augustani 1006—1029.

subscriptentibus Everhardo^a tunc cancellario cura pastoralis 1007
a rege committitur et hic a prefato archipresule eodem die (Nov. 1).
consecratur¹. Post haec autem Henricus antistes auxilio
confratris Hiriberti² regis gratiam et adimplecionem [sibi]
placitam acquisivit.

p. 815. *33. (24.) Sed quia raro illucescit^b serenitas, quam non 1008
sequatur caliginosae nubis obscuritas, regi pascha Ratisbone (1007).
celebranti³ de Liuticis^c et ab hiis, qui a civitate magna (Apr. 6).
Livilni^d dicta missi fuerant⁴ et a Iaremiro duce, Bolizlavum
multa sibi contraria molyri cupientem asserebant seque ad
fol. 113. haec perficienda verbis ac pecunia ab eodem introduci^e affir-
mabant. Intimabant quoque ei, si hunc amplius in pace et
gratia suimet haberet, ut servitutem eorum firmiter non
teneret. Haec rex cum suis principibus^e caute considerans
diversaque ab hiis consilii responsa percipiens inique voluntati
eorum in hoc consensit, quod generum suimet Hirimannum⁵
illo mittens condicta pacis foedera^f interdiceret. Quam
legationem ab internuntiis Bolizlavus comperiens prefatum
comitem, quamvis ad se prius invitatum, non bene suscipit
et percepta ab eo narratione in multis se excusat: 'Sciat,'
inquiens, 'testis omnium Christus, quicquid^g deinceps factu-
rus sum, id invitatus implebo.' Post haec collecto exercitu
pagum, qui Morezini dicitur⁶, iuxta Magadaburch iacentem
populatur et fraternitatem, quam in Christo cum Parthe-
nopolitanis prius coniunxerat, hostili asperitate dirupit.
Inde ad urbem, quae Zirwisti⁷ dicitur, veniens urbanos
terrore gravi et hortatu dulci devictos secum vehebat. Hoc
totum nostri comperientes tarde veniebant ac morosius^h
[eos] insequiebantur. Horum primicerius fuit Tagino archi-
episcopus; et haec omnia prius sciens, non bene providebat⁸.
Fui hic equidem cum illo; et cum nos omnes ad locum, qui
Iutriboc appellabatur⁹, venissemus, visum est sapientissimis,
non esse consilium, hostes tam parva multitudine persequendos,
et reversi sumus.

a) aeverhardo B. b) illucescit 1. c) ei add. T. d) ita T; livilni aut livilni B;
Luvirm A. S. e) principibus 1. f) foedera B, eraso a. g) quicquid B; quicquid T.
h) alterum o add. T.

1) Qui sedit usque ad a. 1040. 2) Archiepiscopi Coloniensis. 3) Quae
Thietmarus in a. 1008 collocare videtur, Ann. Quedl. a. 1007 tradunt. L.
4) Hos igitur a Liuticis diversos fuisse necesse est. Livilni urbs fortasse
in Lusatia sita fuit, cf. 'Jahrb.' II, 7; cetera, quae ibidem de situ eius
proferuntur, mihi non probantur. 5) Filium Ekkihardi marchionis,
qui filiam Bolizlavi Regilindam uxorem habuit; cf. IV, 59. 6) Mort-
sani pagus inter fluvios Albim, Stremmam, Havelam et Nutham situs. L.
Conf. Böttger, 'Diocesan- u. Gaugrenzen' III. 7) Zerbst. 8) Mai. 10
Tagino cum rege in Bamberg versatus est, Mai. 25 magnae Magontinae
synodo interfuit; 'Jahrb.' II, 14. 9) Jüterbog.

1008 (1007). 34. *Bolizlavus autem Luzici, Zara¹ et Selpuli denuo * fol. 113 occupat et non longe post Budusin civitatem presidio Hirimanni^a comitis munitam socer invidus possedit². Mittens autem nuncios suimet urbanos postulat, ut urbem hanc sine utrorumque labore sibi redderent^b et nullam a seniore suo ereptionem sperarent. Fit pax mutua ad VII dies. Iste parat impugnationes; hii per legatum suimet a domino et a principibus regni suppliciter auxilium poscunt, se alios VII^c dies hosti resistere promittentes. Venit marchio H. ad Magadaburg Walterdum tunc prepositum interpellans omnesque specialiter per legatos evocat primates; quos multum [hic tunc]^d tardasse vehementer queritur et tamen milites suos per internuncios solatur. Qui cum assidua Bolizlavi impugnatione laborarent viriliterque diu resisterent, videntes nonnullos ex sociis eorum nutare dominumque se ad liberandos non venisse, licentiam hinc exeundi cum omnibus, quae habebant, apud ducem prefatum impetrantes urbem [ei] reddiderunt tristesque patriam repedabant.

1008. (Apr. 7). 35. (25.) Mortuo [post pascha] Treverensis aecclesiae archiepiscopo venerabili Liudolfo³ cappellanus eiusdem Aethelbero^e, frater reginae et immaturus iuvenis⁴, plus timore regis quam amore religionis communiter eligitur. Rex autem, ut hoc audivit, *prioris non inmemor in germano eiusdem Thiedrico⁵ non premeditatae constitutionis uxorem dilectam caeterosque suimet familiares de episcopatu eodem^f inpetrando sollicitos sprexit et Meingaud^g, Willigisi^h archipresulis camerario, nobili secundum carnem viro, eundem dedit⁶. Propter hoc subdolae generationis furor accenditur. Palás⁷ a Trevirensibusⁱ contra regem firmatur ac terra haec hactenus pacifica crebris concremacionibus^k quatitur et, quicquid^l hii inmites in dominum lenem [prius] peccaverunt, equali lance^m receperunt. Quid hii omnes hic et in futuro examine dicturi sunt, quorum culpa inefⁿfabili aecclesiaⁿ * p. 816 mater incorrupta tocies in filiorum suimet nece et despoliacione gemens lacrimas a maxillis descendentes ante con-

a) herimanni V. b) reddeunt B, corr. T. c) littera V erasa 1. d) quos multum quos multum B, corr. T. e) aethelberto B, athelbero radendo alqs. corr. 1. f) eidem B, corr. T. g) meingozo B, corr. T. h) uulligiso B, corr. T. i) trever. V. k) cre add. T. l) quicquid B, corr. T. m) lancea 1. n) ꝥcclesiꝫ 1.

1) Orientalem Lusatiae inferioris partem inter fluvios Neisse et Bober circa urbem Sorau sitam. 2) Eosdem igitur fines recuperavit, quos a. 1002 occupatos a. 1004 et 1005 amiserat. 3) Obiit 1008 Apr. 7; 'Jahrb.' II, 199. 4) Quem Usinger ('Jahrb.' I, 360 n. 3) cum Adalberone III. episcopo Mettensi 1047—1072, Thiedrici ducis Lotharingiae superioris filio, confundit, qui iam a. 1005 puerili aetate episcopus constitutus a Thiedrico Cunigundae fratre expulsus erat. 5) Episcopo Mettensi 1005—1046, de quo cf. superiorem notam. 6) Qui sedit usque ad a. 1015; cf. VIII, 26. 7) Palatium Trevirensis; cf. 'Jahrb.' II, 203.

spectum vindicantis Dei fundit? Tali presumptione rex com- 1008.
 motus illó cum exercitu properat, archiantistitem inthroniza-
 tum ibidem consecrari Aethelberonemque excommunicari
 precipiens. Obsidione eciam continua¹ eos, qui Palas tue-
 bantur, in tantum constrinxit ut fame et assidua inpuгна-
 tionе defatigati aut interius perire aut in potestatem regis
 inviti deberent exterius venire. Quod ne fieret, Heinricus
 dux improvisa calliditate impediens, eos exire inlesos apud
 regem obtinuit. Postquam vero de hiis rei certitudinem rex
 114'. inquisivit, gravitate mentis *id ferens, ut in sequentibus
 referam, ultus est.

36. (26.) Interim antecessor meus*² longa infirmitate
 detentus diem sollicitus supremum prestolatur. Sed quae-
 dam de eo ante conclusionem ad memoriam eiusdem expedire
 [mihi] libet. Hic ex^a optimis Turingiae australis parentibus
 originem³, in Magadaburg autem ab Ohtrico^b disciplinae
 regimen sumpsit. Hunc egregie^c educatum Gisilerus archi-
 episcopus sibi familiariter^d in servicium ascivit et multo
 tempore secum habuit, beneficio singulari et archipresbiteratus
 offitio demulcens. Novissime autem quaedam ei iniquorum
 assidua susurracione subtrahens mentem eius in tantum
 abalienavit, ut relictis omnibus suis Heinrico regi, sicut
 prefatus sum, adhereret^e optimeque ei placeret. Fuerat
 enim egregius^f et statura et facie, facundia et voce pulcher-
 rima, sapiens in consilio, iocundus in concilio ac largitatis
 immensae; unde divina visitatione et tali virtute sacerdotalis⁴
 gradum ascendit. Qui in diebus sibi divinitus concessis haec
 suae acquisivit aeclesiae: Sidegeshusun⁵ et Wiribeni⁶, in
 Derlingun⁷ VIII mansos ac in Daluvu^g·⁸ VII, in Ninstidi⁹
 III; de sua vero proprietate concessit in Uppusun¹⁰ VII mansos
 et saltum, qui Pulcher Mons dicitur. De libris rebusque
 aliis divina respicientibus^h misteria multa contraxit.

37. Non minus quam decem annos toxicataⁱ *lesus potione
 crebram passionem corporis et in mense Martio maximum

*) Wigbertus *add.* 2.

a) rex B. b) oftrico B, ortrico *radendo alqs. corr.* 1. c) alterum g *add.* T. d) fami-
 lialiter 1. e) adheret B, *corr.* T. f) egregius 1. g) dalunu I; Dalwi L. h) respi-
 cientibus 1. i) *primum fasciculi 16. folium excisum est, quod supplevimus ex 2.*

1) *Regem inde a medio Septembri usque in Novembrem ibi moratum esse chartae docent; de omnibus his rebus vide 'Jahrb.' II, 199—209.*
 2) *Wigbertus episcopus Merseburgensis 1004—1009.* 3) *Fortasse Wigbertus marchio Merseburgensis a. 965 constitutus pater aut certe agnatus eius fuit.* 4) *Sc. dignitatis. L.* 5) *Sotterhausen in praefectura Sangerhusana. URS.* 6) *Burg-Werben vicus prope Weissenfels situs.* 7) *Nieder-Roeblingen in praefectura Alstadiensi. URS. (Num forte [Nie]der-[Röb]lingen? !). Locus ignotus est.* 8) *Thaldorf in praefectura Querfurtensi. URS. Fortasse Dölan vicus prope Halle situs.* 9) *Nienstedt in praefectura Sangerhusana. URS.* 10) *Obhausen; v. supra c. 16.*

1008. sustinuit laborem. Si quid in eo suis vel alienis umquam occurrit contrarietatis, hoc stimulus effecit immensae infirmitatis. Predicatione assidua commissos a vana superstitione erroris reduxit lucumque Zutibure^{a.1} dictum, ab accolis ut Deum in omnibus honoratum et ab aevo antiquo numquam violatum, radicitus eruens sancto martiri Romano in eo ecclesiam construxit; praeter hanc tertiam et quartam in Magadaburg multasque alias ipse dedicavit. Si quid in eum varium vulgus et sepe mentiens garrivit, bonis incredibile satis esse persuadeo. Multi enim, *cum alios culpant*, ignorant, quoniam *nemo sine crimine vivit*. Hic venerabilis vir quinque annos in episcopatu et sex ebdomadas et dies quinque sedit. Flebiliter sepe peracta confessione et ab episcopis
- Caton. Dist. I, 5.
- 1009 Wigone² et Herico³ in extremis eum visitantibus percepta remissione nono Kal. Aprilis feria tertia⁴ in Merseburg de hac luce ad Christum, ut spero, felix migravit. Sepultus est, ubi unus electorum Christi, dux eius, dum vixit, et socius, per visum sibi prius monstravit.

- 1008 (27.) Huic equidem ego, qui haec scribo, indignus succedere a pio pastore Taginone^b predestinabar. Natale Domini⁵ in Palithi^c celebrante rege, cum simmista^d suo Taginone ipse tractavit, qualiter post mortem Wigberti presulis Merseburgensem ecclesiam bono provisorio commendaret. Cui ille inquit: 'Est in meo monasterio quidam frater nomine Thietmarus, quem vos ipsi^e bene nostis; hunc sua modo prudenter disponentem ad hoc largiente Deo spero idoneum.' Ad haec rex infit: 'Utinam hanc voluisset suscipere, qui me fautorem certissimum ad ea, quibus indigeret, non dubitaret habere.' Nepos meus Thiedricus^{f.6} ilico ad me mittitur, qui haec mihi ex parte *regis et episcopi^g intimaret et ad haec * p. 81
facienda pro posse persuaderet. Ego in Magadaburg positus legacionem hanc percepi et talibus respondi: 'Deus omnipotens domino et patri nostro pio vicissitudinem retribuatur, quod mentionem meam alicubi in bonum facere dignatur. Ad haec me immeritum esse iudico, unde ea laudare adhuc nequaquam presumo: potens est enim Deus, episcopum ad-

a) Zutibure A. S. 1009. b) thaginone 2 *semper*. c) palithe 2. d) simpnista 2; simmista A. S. a. 1009. e) ipse 2. f) thiderici 2. g) archiepiscopi A. S.

1) Zutibure *sive* Zuentibor (cf. Zuetepulco VII, 39, Zentepulcum IX, 32) significat silvam sanctam (święty polon. = sanctus, bor = silva). Illic aedificata esse videtur villa Scudibure in DHII. a. 1012 Oct. 17 (Stumpf 1565) commemorata, hodie Schkeitbar inter Lützen et Zwenkau.
2) Brandenburgensi. 3) Havelbergensi, qui Hilderico 1008 Oct. 30 mortuo successerat; cf. infra c. 46. 4) Diem 9. Kal. Apr. non 3, sed 5. feriam fuisse, iam Wedekind annotavit. L. 5) De controversia, quae de hac re inter nostrum et Ann. Hild. intercedit, v. 'Jahrb.' II, 206. 6) Theodricus subdiaconus Taginonis archiepiscopi capellanus commemoratur in Necrol. Magdeb. Oct. 30; cf. infra c. 46 et VII, 14.

huc viventem de manu mortis eripere. Si autem prorsus 1009. recuso, me ab solita eius gratia repudiari vereor; non est mihi preter hunc aliquod auxilium, a quo vel haec promereri vel maiora valeam percipere. Post mortem presulis, quod Deo placet in potestatibus ab eo constitutis, vita comite libenter adimplebo.

39. Rex autem in Franconevoid^a audita morte episcopi memoriam pro eo debitam precepit fieri. Iam vero tum quorundam instinctu mentem suam a me ad meliora convertebat; voluit enim Ethelgero cuidam bene merito honorem hunc impendere. Quod cum regis familiaris Tagino resciret, summopere rennuit et cum assidua supplicatione eo me^{*} cum gratia regis per Gezonem prepositum¹ vocavit. Venit ille ad me ad curtem meam, quae Retmerslevo dicitur²; et ea nocte vidi baculum episcopalem iuxta lectum meum stantem, et interrogavit me unus dicens: 'Vis aecclesiam suscipere Merseburghiensem?' Et ego: 'Si Deus vult,' inquam, 'et, qui iubet venire, archiantistes.'^b Ille autem prosequutus: 'Cave,' inquit, 'quia, quicumque sancto cerebrum movet Laurentio, statim insanit.' Cui mox respondi: 'Tueatur me custos hominum Christus, ne in hoc vel in aliquo offendam maiestatem divinam sanctorumque intercessionem avertam.' Cumque evigilarem, obstipui et protinus exiliens *iam clarum diem* Pers. Sat. III, 1. *fenestras intrare* vidi; et ecce is, de quo nunc dicebam, intravit et ostensis mihi duabus epistolis in sabbato sancto ad Augustanam urbem me rogavit et^c precepit venire.

40. Veni ad Parthenopolim et in die palmarum cum Apr. 10. licentia prepositi³ ac confratrum inde profectus III. feria Apr. 19. post resurrectionem dominicam loca attingebam predestinata et ab archiepiscopo, quamvis irato, quod sic tarde venirem, misericorditer susceptus sum. Postera die vocatus inter- Apr. 20. rogabar ab eo iussu regis, si aliqua parte hereditatis meae ecclesiam vellem adiuvare meam. Cui talia referebam: 'Vestra iussione huc veni et de hoc modo nil certi nec possum vel volo respondere. Si divino consensu et regis largitate vestra voluntas, pia semper in me, hic adimplebitur, ^{*}quicquid in hoc aut in rebus aliis pro animae remedio meae et de debito commissi facere possum, devotus implebo.' Hoc verbum archiantistes benigne suscipiens et laudans me ad cappellam Brunonis episcopi, ubi rex eundem exspectabat, duxit et paratus^d ad missam regi me per manus tradidit. Qui ut cum electione presentium pastorem mihi curam inmerito

a) franckenvort 2. b) an *add. T.* c) rogavit. Aet *corr.* Et 1. d) p. sum B.

1) *Merseburgensem, ni fallor, cf. VIII, 70.* 2) *Rottmersleben; cf. I, 13.*
3) *Walthardi.*

1009. commisit cum baculo et prostratus veniam petii, cantor introitum incepit: *Venite benedicti patris mei*, et in maiori ecclesia omnes interim ad missam campanae sonabantur; quod etsi casu et non iussu alicuius seu dignitate mea evenisset, tamen rex bonum hoc esse omen testatur. Peracto tunc ibi
- Apr. 23. magno^a a Brunone venerabili presule convivio, proximo sabbato ad Novam Urbem¹ venimus. Ibi tunc in octavo dominicae sollempnitatis die a predicto archipresule, Hilliwardo confratre nostro adiuvante et coepiscopis non minus quam IIII asspirantibus, in regis presentia crismate in sacerdotem perunctus
- Apr. 24. sum VIII. Kal. Mai. Inde Ratisbonam in Danubio flumine navigio perducimur^{b.*}.

41. (28.) Interea Henricus dux² rebellionis gratia Bawariam clanculum intrare presumens, interclusum sibi aditum a provida regis sollercia ut primo persensit, mox fugiendo revertitur. Quocirca optimi Bawariorum Ratisbone regali edictu conveniunt et, quamvis *duci suimet ad tres^{* fol. 1.} annos se alterum non eligere omnes sponte iurarent, tamen ob^c hoc a rege iurgati blandiciis^d atque minis ab eius famulatu et auxilio deducuntur sibi que specialiter assumuntur. Ibi tunc confratres de monasterio Christi martiris Emmerammi, quod Arnulfus imperator in honorem eius construxit hieque ad corporaliter^e pausandum elegit³, unanimiter regis pedibus provoluti ex parte presulis suimet Gebehardi multa flebiliter^f me eadem audiente queruntur, et laici presentes magnis lamentationibus hiis subsequuntur. Difficile est mihi enarrare et alicui credere, quanta de hoc populus sibi subditus ad vanam^g *pertinentia superstitionem animaeque detri-^{* p. 81}mentum suae dissereret^h. Hoc solum scio, quod moribus et raris apparatibus huic similem numquam vidi nequeⁱ de antiquioribus audivi. Si interiora exterioribus concordant, aut melior est caeteris aut⁴ longe inferior. Optime prius culta diruens novis insudat maximis laboribus. Patriam cum commissis deserit, aliena, et quamvis longe sunt, supervacuis cultibus colit. Deum testor, quod non ob reprehensionem sui tantum haec loquor, — quia nostra fragilitas in proximis

*) *Eraso uno versu, qui in margine sinistro et inter lineas scriptus erat, in imo margine add. N: In diebus illis famis magna in hac regione fuit.*

a) magna B. b) perducim' I. c) ab B. d) tertium i add. T. e) corporaliter B saepius. f) flebiter I. g) unam B, a add. T. h) alterum s add. T. i) et B, corr. T.

1) *Neuburg ad Danubium. L.* 2) *Frater reginae, anno 1004 dux Bawariae constitutus (v. supra c. 3), qui tunc prodicione eius a rege cognita (c. 35) aperte seditionem fratris sui adiuvit.* 3) *Cf. Dümmler, 'Gesch. des Ostfränk. Reiches' III, 474.* 4) *Sc. si non concordant. L.*

dissimulanda et ob melioracionem est castiganda, — quantum 1009.
 116' .ammiror. Propicius *illi Deus, ut, si haec bona intentione
 faciat, in iustificationibus Dei sine querela cursum huius
 peregrinationis incedat. Si autem tumore elacionis aliquo
 magis inflatus quam^a amoris fomite spiritualis tanta operatur,
 ad vituperandam solum presentium conversationem con-
 vertatur ab iniquitatibus suis ac per lucracionem secularium
 aedificationem fidelium sequutus animarum nullo prematur
 detrimento sui. Felix est in Christo, qui aeternam iusticiae
 cultu memoriam et a malo suspensus auditu divinam pro-
 meretur ad dexteram vocationem.

42. (29.) Rex dum haec, quae nunc longe progressus
 aiebam, discutit, ad invadendam episcopalem cathedram iussu
 regis ego precedebam. Primoque ad curtem meam, Sclavonice
 Malacin^b dictam, Teutonice autem Egisvillam¹, veni et sub-
 sequenti luce iuxta Elstram fluvium et Iteri oppidum² cum
 convocatis aecclesiae meimet famulis^c ad consolandum pre-
 sentes et ad vocandum absentes loquebar. Fugerat enim
 maxima horum^d multitudo suimet inconstantia et antecessoris
 mei infirmitate prevalida. Inde ad Merseburhg proficiscens
 per Ericum antistitem³, a confratribus primo honorifice sus-
 ceptus, inthronizabar. Dies dominica crastino illuxit, et ego Mai. 22.
 peccator^e missam cantans populos advenientes amonicionis
 egentes^f institui et peccata confitentibus divina potestate,
 117' *tamen infirmitate mea resolvi. II. feria rogationum^g dies Mai. 23.
 incipiunt, et hinc ad Magadaburhg peticione archiantistitis
 mei pergens IIII. feria a spiritualibus meimet fratribus non Mai. 25.
 pro qualitate meriti, set pro quantitate amoris immensi
 succipiebar. Ascensionis inclitum et regale misterium com- Mai. 26.
 muni devotione pro nostra possibilitate peregrimus.

43. (30.) Inde ad Wallibizi⁴, ubi tunc prepositus con-
 fratres Deo semperque virgini Mariae ibidem servientes VII
 annos ac tres ebdomadas^h et tres dies rexi, tantum onus
 simoniaco, pro dolor! subiens exemplo, non in pecunia, sed
 in predio patruo meimet dato. In hoc multum culpabilis
 spero districti iudicis veniam, quia ob defendendum gregem
 dominicum et instituta parentum observanda multo magis id
 egi. Ergo te lectorem per Deum testor, ut textum huius
 narrationis inspicias et pro qualitate meriti discernas exa-
 minatorisque venturi horridam faciem lacrimabili supplicatione
 preoccupes.

a) quam et B. b) malain B. c) famulus corr., familis I. d) harum I. e) pec-
 catorum B. f) egens I. g) rogationum I. h) ebdomas I.

1) *Eisdorf in praefectura Lützen. L.* 2) *Eythra.* 3) *Havelber-
 gensem.* 5) *Walbeck.*

Avus meus, de quo predixi, Liutharius, postquam in dominum suimet et regem deliquit¹, nevam hanc abluere sedulo cogitavit. Unde monasterium in loco, [qui Rivus] dicitur Silvaticus, in honore sanctae Dei genitricis construxit ibidemque Willigisum statuit prepositum, concedens fratribus hiis ad victus vestitusque necessaria decimam hereditatis (964) suae partem. Quo discedente² uxor sua Mahtildis votum dilecti senioris sui faventibus ad haec duobus suimet filiis perficere anhelavit *et post obitum Willigisi patris egregii^a * fol. 1 Reginbertum de orientali Francia natum succedere fecit. Hic decurso multorum spacio annorum, mortuo^b tunc patre meo et matre eius³, auxilio patrum meimet Liutharii Antiquae^c (992). civitatis⁴ antistes a tercio Ottone effectus est⁵.

44. Fuit tunc in nostra vicinitate clericus nobilis genere, Thiedricus nomine, qui suasu prefati comitis decem^d mansi preposituram hanc comparavit. Quo tot⁶ annis vel plus 1002. sedente, defuncta matre mea, ego heres tertius successi⁷ et predii medietatem^e, quae cenobium respiciebat prefatum, a confratribus^f meis suscepi. Exin patrum sepe alloquebar meum, quatenus mihi liceret curam subire predictam et, si non potuisset id fieri dono, saltem fieret *mediocri precio. * p. 81 Hic^g post longam animi constantis deliberationem^h posthabito caritatis et affinitatis debito magna exⁱ parte mea poposcit; et quia in fratribus meis nullo fruebar amminiculo, desiderio eiusdem, pro dolor! consensi ac eiusdem aecclisiae, cuius tunc fui paterna tradicionē [servus, dominicae] incarnationis Mai. 7. [anno] millesimo II. Non. Mai^k custos effectus sum, annuente id antecessore meo ob acceptam commutationem sibi placitam.

45. In hoc offitio plus iniquitatis quam divinae aequitatis ociosus operator exegi et pro hoc dignos penitentiae fructus numquam exercere conabar. Non ullum consanguinitatis linea mihi *coniunctum accuso, sed bona pro malis omnibus * fol. his exflagito. Mortua uxore fratris mei [rogatus sum ab eo, ut] sepulturam [ei] preparare voluissem optatam. Sed cum scirem Willigisum venerabilem ibi esse tumulatum,

a) egregii B. b) mortua I. c) uae add. T. d) tredecim B. e) medietatem I.
f) acfrib. I. g) Б I. h) longa a. c. deliberatione I. i) et B; ex T. k) legendum
est: millesimo secundo Nonas Mai.

1) Anno 941; cf. supra II, 21. 2) Ann. necrol. Fuld. 964: XII. Kal. Febr. obiit Liutharius comes. 3) Pater Thietmari Sigifridus mortuus est 992 Mai. 15, avia eius Mahtildis eodem anno Dec. 3; v. supra IV, 17. 4) Aldenburg in Wagria. L. Hodie Oldenburg oppidum. 5) Dedicatōni Halberstadensis ecclesiae 992 Oct. 16 iam Reginbertum episcopum interfuisse Ann. Quedl. tradunt: aestate igitur eiusdem anni illum ordinatum esse necesse est. Cui rei optime conveniunt ea, quae Thietmarus in sequenti capite dicit. 6) I. e. totidem, scil. decem: qua re perducimur ad a. 1002, quo ordinatum sese esse ipse quoque noster paulo infra refert. 7) I. e. tertius Willigisi successor Thietmarus factus est.

primo rennui ac postremo rectum et pudorem voluntati eiusdem supposui miserque aggressus sum, quod utinam non fecissem; et, quod gentibus nefas videbatur, christianus ego in deiectione sepulcri et ossium confratris mei operabar. Et calicem argenteum, quem ibi inveniebam, pauperibus ad dividendum reservari precipiebam; quem postea nullatenus comperiebam. Agnovi [post] in infirmitate sequenti, quia in Deum nimis peccavi. Sed cum hanc divino superarem auxilio, causa orationis Coloniam peccii. Quadam autem nocte audiens clamorem inmensum, quid hoc esset, percontatus sum, et: 'hic ego sum,' inquit, 'Willigis, qui culpa tui errans vagor.' Expergefactus mox obstipui et usque huc et, quamdiu vivo, culpabilis hoc ingemisco.

46. (31.) Ad percipiendum presbiteratus ordinem ad Alstidi civitatem a domino Taginone vocabar et in via hac peracti facinoris confessionem feci; et quod ad emendationem eius promisi, pro debito non complevi. Presbiterii vero dignitatem XII. Kal. Ianuarii¹ a prefato archiepiscopo, presente (1004) Heinrico rege et casulam mihi optimam largiente, indignus Dec. 21. percepi. Antequam vero episcopus ordinarer, in ea ebdomada, 1008 qua recordacio fratrum a cunctis fidelibus universaliter Oct. 11. celebratur, talia per somnum quidam mihi nunciat: 'In hoc,' inquit, 'anno presul Hillericus et Meinric decanus ac tu mandatum Dei implere debetis.' Cui sic respondebam: 'Ut sit voluntas in caelo, sic fiat.' Et in ipso mense et in tertia^b Kal. Novembris², quae tunc proxima fuit, antistes predictus, Oct. 30. ut sibi prius revelatum est, in Christo exhalavit³. Sed quia Deus omnipotens humanam fragilitatem sepe dignatur^c visitare et^d consolari, congruum est laudibus et scriptis hoc posteris innotescere^e, ut glorificetur^f nomen Domini et prospiciat homo instabilis sibi. Praesul supramemoratus in Magadaburg invalescente [prius] nimia corporis egritudine a quodam egreio viro in somnis sibi apparente sic ammonitus est: 'Ne sis modo de fine tuo sollicitus: quatuor annos et duas ebdomadas vel tres exspectabis et bona, quaecumque possis operari non desistas'^g. Haec locutus evanuit^h et, sicut iste predixit, episcopus mente, ut spero, vigilantia supervixit,

a) ossuum B. b) tertia radendo atq. corr. 1. c) dignitatur 1. d) visitaret B, corr. T. e) enarrare: laus et honor Christo, quo magnificetur in isto 2. f) glorificetur B. g) exspectabis. Tu vero tempus a Deo tibi concessum non negligas, sed, quicquid boni possis, instanter operare, ut eternam vitam promerearis 2, A. S. a. 1008. h) Dixit et in vacuas se mox transfuderat auras 2.

1) Anno 1004 hoc factum esse demonstratur 'Jahrb.' I, 327, quoniam illo demum anno Tagino archiepiscopus factus est. 2) Ex Necrol. Mers. 3) Hillericus episcopus Havelbergensis obiit anno 1008; v. Ann. Quedl. L. Cui successit Ericus iam supra commemoratus.

1008. morte, pro dolor^a! subitanea lineam vitae huius concludens supremam*.

Nov. 2. 47. Post omnium memoriam sanctorum ego de me multum pavidus licentiam abeundi a decano postulavi et eundem, ut se provideret, ammonui. Ad curtem^b meam, quae Retmerslevo^c dicitur, veni et in nocte proxima suppliciter Deum rogavi, ut aliquam de me certitudinem dignaretur aperire. In primo subsequenti diei crepusculo, id est in

Nov. 10. vigilia sancti Martini, ut paululum quiescebam, sic tunc, ut mihi videbatur, Walterdus, tunc noster prepositus, haec dicens *apparuit: 'Vis tibi profutura scire^d?' Et ut voluntatem meam in hoc sensit, mox volumen unius martyrologii^e diligenter inspiciens plumbum^f, quo murus mensuratus dirigitur, tacendo inmisit, et post longum temporis intervallum hoc substitit. 'Et quid nunc est?' aio ad eum; et ille: 'V,' inquit; et vidi manifeste numerum hunc atramento signatum, incertus, utrum dies an ebdomadas seu menses an signaret annos. Et protinus respondebam ei, utrum prius indictum an posterius innotesceret tempus; et ille tacendo exivit. * Equidem *premonstratas mihi inducias cura non sine maxima notavi, sed bonis operibus nullatenus^g preveni. Adveniente

1009. quinto mense, quamvis plus mortem quam hoc sperarem, completer utrumque in accepto episcopatu somnium, quia in eo preceptis obedivi divinis et numerum complevi signatum. Unde inconveniens esse mihi videbatur, ut sine speciali rectore aecclesia, quam actenus regebam, esset, ac eidem Willigisum, fratrem meum ex patre, huius altaris servum, communi fratrum consilio preposui; et inde ad Mersseburg

Jun. 5. veniens cum domino meimet rege proximum pentecosten celebravi.

Jun. 48. (32.) Dehinc ad Magathaburg omnes venimus. Ibi tum nepos meus marchio Wirinharius a rege in multis accusatus gratiam eius et beneficium suimet instinctu Daedi^h comitis perderet, nisi infirmitas eius subitanea [id] inpediret et ni hoc Burchardus comes palatinus *prudenti consilio differret. * Rex indeⁱ progressus varias occidentalium mentes probare

*) *Eraso uno versu, qui in margine sinistro et inter lineas scriptus erat, in imo margine add. N: In sequenti nocte lux magna et a multis visa apparuit.*¹

a) prodor I.   b) cortem B.   c) retmersleue radendo a'qs. corr. I.   d) re add. T.
e) martorlogii I.   f) blumbum I.   g) nullatus I.   h) a erasum I.   i) e add. T.

1) *Necrol. Magdeb. Oct. 30: obiit Hillericus episcopus; eadem nocte revertente archiepiscopo Tageni cum duobus cappellanis suis Theodrico subdiacono et Erico presbitero aperto caelo quasi per hostium lux clarissima facta est quasi per unius horae curriculum.*

et, ne solito commoverentur, sedare temptavit¹. Quos non- 1009.
 nulli iniusticiam dominorum suorum pati nolentes laudant,
 nos autem quasi ignavos econtra vituperant. Sunt^a plerique,
 qui corporis voluptatibus cunctis servientes freno equitatis
 a Deo inpositae regi nullatenus curant, sed hoc, virtute seu
 fieri valet arte, de futuro nil solliciti^b defendunt et omnes
 in hoc sibi non consentientes detractioe et odio insaciabili
 persequuntur. Sed ego hiis neque suimet fautoribus consentio;
 quin potius illis, qui Deo se potestatibusque ab eo constitutis
 humiliant et cedunt, asspiro, quibus videtur esse sacius
 omnia propter Deum pati, quam litigio^c et execrabili peri-
 iurio divinam maiestatem offendere. Nostri predecesores
 suis senioribus semper fideles in extraneas nationes ac non
 in viscera optimi seviebant milites. Hoc posteritas discat
 et alia fugiat et, quae mutanda sunt, non in peius, sed
 semper in melius transferre contendat; beatitudinem octenam
 libenter attendat eorumque opposita fugiens eam apprehendere
 studeat. Quid illos amplius corripere vel hos attollere volo,
 cum unusquisque pro qualitate sui seminis pro certo recipiat
 fructum futurae messis? Cum pro corruptibilibus accipiendis
 semper laboramus, cur non ad indeficientis coronam *honoris
 sublato timore aliquantulum properamus? Hanc ad capiendam
 rex noster, ut predixi, in itineribus et aliis necessitatibus
 maxime laborans amicos fecit sibi inimicos, iuste eosdem
 exosus.

cf. Matth. 5.

pt. 120.

49. (33.) Interim Daedi comes magnum dedecus in verbis
 et in operibus predicto nepoti meo inferens excitavit malum,
 quod fore putavit oblitum². Consilio enim eius et auxilio
 urbs patris eius et nostra Walmerstidi³, Slavonice autem
 Ustiure⁴, eo quod Ara⁵ et Albis fluvii hic conveniunt, vocata,
 combusta est et depopulata.

Commovit hoc omne animosum juvenis egregii pectus,<sup>Verg. Georg.
 III, 81.</sup>
 et cum hostem de civitate Tongeremuthi⁶ dicta, quia Tongera
 fluvius ibidem in Albiam cadit, equitare veraciter comperiret,
 fratrem meum Frithericum cum XX tantum militibus armatis
 secum sumens a summitate^d unius campi ad Mosum villam⁷
 pertingentis, qua eminus asspici^e potuit, viriliter aggreditur (Iul. 9.)
 et eundem fugientibus mox plus quam XXXX sociis fortiter

a) Sed corr. Sunt 1.   b) solliciti 1.   c) quas ligitos B, sed utrumque s erasum est.
 d) assummitate B.   e) prius s erasum 1.

1) Iul. 2 charta teste (Stumpf 1537) iam in palatio Ingelheim fuit;
 'Jahrb.' II, 280—284.   2) I. e. novis illis iniuriis Daedi Wirinhario
 in memoriam revocavit veterem quandam iam patri eius Liuthario illatam
 et paene oblivione obrutam; unde apparet urbem Wolmirstedt non a. 1009,
 sed ante a. 1003, quo Liutharius obiit, deletam esse.   3) Wolmirstedt.

4) Usta polon. et boh. = ostium.   5) Ohre.   6) Tangermünde.
 7) Mose dominium prope Wolmirstedt situm.

1009. resistantem cum Egilhardo suimet milite occidit¹. Et post hoc iuste perdidit, quod prius pene^a iracionabiliter eius persuasu amisit.

50. (34.) Sed si te lectorem audire delectat, unde is fuerit, de tribu, quae Buzici² dicitur, et de patre Thiedrico originem duxisse accipies. Hic Rigdago marchionis, agnato^b suimet, ab infancia serviebat et gemina cordis ac corporis virtute pollebat; et, ut predixi³, Boemum^c adversum nos insurgentes, ad Citicensis^d perduxit ecclesiam. Ubi cum hiis vastando circumquaque perlustrans ad ultimum captivam matrem suam hostis, non filius, cum caetera adduxerat preda. Post haec reconciliatus regis^e efficitur tertii Ottonis et in parvo tempore gratiam eius et familiaritatem promeruit. Interim Bio comes Merseburgiensis in expeditione obiit⁴, et Gisillerus^d archipresul huius comitatum, qui inter Wipperam⁵ et Salam et Saltam⁶ ac Villerbizi⁷ fluvios iacet, isto acquisivit^e. Insuper Zurbizi^f, burgwardum, quem antecessores sui in beneficium possiderunt, sibi et confratri suimet Fritherico vendicavit. Insuper Thiedburgam Thiedrici marchionis filiam duxit^g, et ob hoc omne adeo [in]tumuit, ut regi molestiam in occulto et multis offerret^h in aperto.

Dec. 25. Proximum natale Domini rex in Paethi celebravit et ibidem Thiedrico predicti comitis filio comitatum acⁱ omne beneficium iure et ortatu^k reginae ac principum^l suimet dedit. Insuper marcam et quicquid^m Wirinzo ex parte regis tenuit, hoc totum Bernhardo comiti⁹ concessum est.

51. (35.) In diebus illis Thiaedricus Metensis^a episcopus et dux Henricus frater eius¹⁰ cum caeteris conspiratoribus magnam regi et suis familiaribus molestiam inferens sibi

a) pene corr. poene, sed o post eraso I. b) auagnato fortasse scripserat B, deinde antiagnato superscripto i T videtur correxisse; postea via, sive quodcumque fuit, erasum, ut restet a. gnato. c) perduxit I. d) alterum l erasum I. e) isto ac acquisivit I. f) curbizi B. g) dux I. h) offeret I. i) at I. k) & iterum B, corr. T. l) principium B saepius. m) quicquid I saepius. n) mettensis B.

1) Necrol. Merseb. Jul. 9: Daedi obiit comes. Aeilherdus. Conf. tamen 'Jahrh.' II, 288. 2) Hoc nomine si locus aliquis significatur, alius esse non potest atque Pausitz villa in sinistra ripa Muldae inter oppida Nerchau et Wurzen sita, id quod Lappenb. voluit. Alii hoc gentis cuiusdam nomen fuisse dixerunt, quam a Burchardo sive Buccone marchione Thuringiae a. 908 occiso derivaverunt; quos ego secutus sum 'Neue Mittheil.' XVII. 3) Supra III, 18. 4) Post a. 990 (cf. IV, 12) et ante a. 1004, quo Gisilher mortuus est; fortasse in una earum expeditionum, quae annis 991 et 992 ad urbem Brandenburg expugnandam factae sunt. 5) Fluvium eum, qui inter Harzgerode et Stolberg oritur et prope Bernburg in Salam cadit. 6) Salzam rivum, qui ex Salso lacu in Salam fluit. 7) Rivum Wilderbach, qui urbem Eisleben praeterfluit et in Dulcem lacum cadit. 8) Zörbig. 9) Theoderici marchionis filio, de quo cf. 'Jahrh.' II, 288 — 289. 10) Fratres Cunigundae imperatricis; de expeditione a rege contra eos autumno huius anni facta v. 'Jahrh.' II, 281 — 284.

successoribusque suis inexcusable detrimentum promeruit. 1009.
Ecclesia namque una, quae extra Metensem stabat civitatem,
et congregatio ibidem serviens a Sclavis¹ Deum non timentibus
vastatur. Sed hoc damnum magnam ex parte rex cum iura-
mentis et ex sua proprietate restituens, ne quid huic simile
accidisset, cuncto exercitui cavere precepit. Vineas et edificia
cum frumento caeterisque utilitatibus lesit. Vidi epistolam
non longe post, ubi octingentorum numerus mancipiorum
sancti Stephani inscriptus fuit, quae propter famem et aliam
necessitatem a patriis finibus egressa sunt absque conscientia
prepositorum, exceptis^b omnibus, qui cum consensu eorum
abierant. Sacius esset huic ecclesiae, quod numquam natus
fuisset homo ille, qui a Sclavis captus fuit, et in captivitate
52. Describam quoque² unum facinus eorum, quod in
Adram³ lugubre^c peregerunt. Rex autem habuit concilium
in Magontia civitate et hii tunc interfuere. Et cum omnia (1011).
ibidem secundum suimet placitum respondere non potuissent,
reversi sunt irati, pace tamen ad tempus facta, et cum eos
sequerentur nil mali sperantes Heimò Wirdunensis episcopus^d
et dux^e Thiedricus, latentes insidias^f inproviso irruunt et
paucis effugentibus cum episcopis^g interfecti sunt innumerabiles
viri. Dux ille nimis vulneratus [et], quia amicus eorum fuit,
captus abducitur et multos dies custoditur. Post haec datis
obsidibus solvitur et a regis gratia ob hoc non movetur.*

53. (36.) Interea⁶ Herimannus comes et Guncelinus 1009.
marchio invicem certantes inusitato in hiis regionibus more
confligere. Namque Guncelinus Strelam civitatem a militibus
Herimanni custoditam expugnare temptans et nil proficiens
Rocholenti⁷ urbem iuxta Mildam flumen positam⁷ et non
bene provisam incendio consumere precepit. Insuper quic-
quid incommoditatis predicto comiti, quia semper patri in
fratrum filios seviunt⁸, facere potuit, id nullatenus distulit.
Herimannus et Ekkihardus confratres castellum quoddam
iuxta Salam situm, quod Guncelinus unice sibi dilectum
muris et presidio firmavit bonisque innumerabilibus replevit,

*) *Erasim in dextro margine versibus duobus et dimidio N in inferiore addidit: anno dominicae incarnationis millesimo . . . Bernhardus dux Corbeia obiit.*

a) qd I. b) acceptis B, corr. T. c) lugub I. d) insidiantes B. e) episcopo B, corr. T. f) rocholenti B, qui saepe ff pro ci exhibet; rocholenti corr. T, postea u erasum est. g) seruliant B, corr. T.

1) Liuticiis a rege contra rebelles ductis. 2) His verbis Thietmarus digressionem parvam indicat, quam de rebus in occidentalibus regni partibus postea gestis ingreditur; v. 'Jahrb.' II, 310—311. 3) Odernheim vico inter Oppenheim et Alzey sito. 4) Qui sedit 988—1024. 5) Lotharingiae superioris. 6) De chronologia horum capitum usque ad finem libri cf. 'Neues Archiv' XIV, p. 70 sq. 7) Rochlitz.

1009. ex improvise manu valida circumdantes expugnant et divisa omni congerie^a radicitus [illud] deiciunt ac incendio consumunt.

54. Pervenit [hoc] ad aures regis, et confestim idem^b ad Merseburg haec ad discutienda^c properavit. Sed cum ibidem predictorum sententias comitum animadvertisset, culpam omnem Guncelino imputat, quia se in multis prius sperneret et in illato sibi dedecore ultorem non exspectaret. Adiecit autem, quod familias multorum sepe id sibi querentium Iudeis vendidit et nec iussu suo has reddere nec^d latrocinia^e multis a sua potestate nocentia umquam curavit compescere^d. Insuper questus est maiorem apud Bolizlavum fratrem gratiam hactenus habuisse, quam [ei] deceret aut sibi placere deberet. Hii presentes erant, qui cum semet ipsis reum esse maiestatis accusare voluerunt. Inter tot lamentationes et eiusdem suorumque excusationes, principum communiter^e consilium a rege quaeritur et ab hiis diu hoc secretae volventibus taliter respondetur: 'Scimus hunc erga vos inexcusabilem non esse et, ut vestrae^f pietati se omni relictatione remota tradat, nobis bonum videtur. Ammoneat^g vos misericors Deus, ut non qualitate suimet meriti, sed^f pro quantitate ineffabilis clementiae vestrimet, ad exemplum omnibus ad vos conversis [in eo faciatis].' Horum consultu rex aspirans suscepit eundem et Arnulfo antistiti firmiter custodiendum tradidit, presidii continuatione ab hostibus Misni muniens eamque ad tempus providendum Fritherico¹ committens^g.

1010. 55. Proxima vero messe interventu reginae et instinctu cari Taginonis Herimanno comiti marcham dedit et consilio et laude^h principum eorundem.

(37.) Interea predictam urbem Brun comes, frater Guncelini, ordine vicis suae custodiebat; et ecce priori die, quam Herimannus adventaret, magna Poleniorum caterva in primo diei crepusculo Albim transgressa usque ad portam civitatis sibi promissae silenter veniebat. Sed cum positis ibidem militibus facilis ei non pateret introitus, est reversa tristis, pro dolor! illesa, et nemini nocens. Huius rei ductores erant duo Wetheniciⁱ ex suburbio, ut post revelatum est. Namque hii sanguine suo talem merito presumptionem persolvunt. Bolizlavus autem inter spem metumque sollicitus^k [in] Budusin¹ [hos] expectabat et, ut adventare socios comperit, delusum se graviter portat. Post [haec]^m Herimannus comes

*) que magna esse expertum est *add.* 2, A. S.

a) congerit B, corr. T.   b) id est B, corr. T.   c) disciendia I.   d) es *add.* T.
 e) communice B, corr. T.   f) si B, corr. T.   g) comitens I, commisit 2.   h) cum filio
 et laudant B, corr. T.   i) ci *add.* T.   k) solliciti I.   l) busin I; Budtizin A. S.
 m) ita T; Postadte B pro postera die.

1) *Dedonis fratri supra (c. 50) memorato, comiti Eilenburgensi.*

per regalem nuncium^a introducitur ac debitoribus suis, 1010. quicquid in eum deliquerant, dextera hoc affirmante ab eo remittitur.

56. Rex autem in hac estate et proxima hieme consilio et virtute^b pacificatis hostibus contumeliam et dampnum a Bolizlavo sibi illatum crebra meditatione revolvit^c et post pascha expeditionem suam atroci^d iussione^e indixit¹. 1011.

(38.) Fit conventus in Belegori, quod pulcher *mons dicitur², in Geronis predio marchionis. Tunc Bernhardus dux et Waltherdus prepositus gratia Bolizlavum convertendi precesserunt ac nil ibi, quod sibi placeret, invenientes reversi sunt. Venit etiam huc Iarimirus Boemiorum dux inclitus et regi per^f omnia fidelis. Nec preterire possum, quod miserabile nimis predicto comiti ibidem accidit. Nos omnes — nec aliquem excipere valeo — vice amicorum hostes huic fuimus exceptisque dumtaxat mancipiis omnia consumpsimus et quaedam igne. Huius rei nec rex ultor seu defensor^{*} fuit. 1010.)

57. Inde ad Luzici^g pagum, in cuius fronte urbs quaedam Iarina³ stat, a Gerone dicta marchione, qui magnus fuit et sic nuncupabatur⁴. Ibi tunc capti sunt duo fratres ex provincia Hevellun et ex urbe Brandenburgensi, qui ad Bolizlavum causa eum contra regem vertendi venerunt et inde digressi inciderunt palam laqueum, quem occulte teterunt. Hii de multis interrogati^h et nihil de hiis omnibus volentes profiteri in uno colle pariter suspendio periire. Infirmabatur tunc ibidem rex et sibi dilectus Tagino. Tunc principes angustoⁱ versant in pectore, quid deberet fieri de incepta expeditione^k. Tandem ab hiis inventum est, quod rex cum episcopis [quibusdam] et infirmiori multitudine rediret; Arnulfus autem et Meinwercus⁵ episcopi cum duce Iarimiro et marchionibus Gerone et Hirimanno caeterisque compluribus Cilensi⁶ et Diedesi vastarent. Sicque factum est.

Verg. Georg.
IV, 83.

*) nec alius quis redditor add. 2.

a) noculum B; nuculum T. b) virtute B, corr. T. c) reuolutus B. d) atrici B, corr. T. e) iussione I. f) pro I. g) luziti I. h) interrogati I. i) augusto I. k) expeditione B.

1) In a. 1011 igitur noster hanc expeditionem ponere videtur, quam a. 1010 fuisse ex Ann. Quedl. et ex itinerario regis constat. 2) Bialy, bielo pol., běle boem. = albus; gora pol. = mons. Belgern oppidum in sinistra Albis ripa supra Torgau situm est. 3) Gehren, villa parochialis in extremis finibus circuli Luccaviensis ipsiusque marchionatus inferioris Lusatie. URS. Cf. etiam 'Jahrb.' II, 292—293. 4) Magnus audit etiam apud Widukindum III, 54 et in Ann. Quedlinb. a. 1013. L. 5) Paderbornensis episcopus 1009—1036. 6) Cilensi sive Silensi (cf. VIII, 59) pagus, a quo Silesia nomen accepit, regio dicebatur circa montem Zlenz (Zobten) inter fluvios Katzbach, Oder, Glatzer Neisse sita.

1011. 58. Predicti seniores, cum urbem Glogua dictam¹, ubi
 (1010). Bolizlavus ipse fuerat ac eos perspicere poterat, gregatim et
 loricati trans^airent^a, militum haec a muris cernentium animos * p. 823.
 provocant; et hii ducem suimet, cur hoc pateretur, alloquentes
 sibi eos temptandi licentiam poscunt. Quibus talia refert: * fol. 12
 'Exercitus, quem videtis multitudine parvum, virtute magnus
 est et [e] milibus caeteris electus. Hunc si aggrediar, sive
 (1010) vincam seu superabor, in posterum depressus^b sum. Regi
 possibile est, alium ilico^c exercitum congregare*. Multo
 melius est, nos hoc modo patienter ferre et alias, si possit
 fieri, absque magno nostri detrimento hiis superbientibus
 nocere**'. Sic insolens militum animus sedatur et in hoc
 itinere, nulla eiusdem voluntas in nostris adversitatibus
 saciatur. Quamvis crebra imbrum inundatione^d nostri
 tardarentur, tamen late magnum hostibus damnum intulerunt.
 Tandem vastatis omnibus circumquaque iacentibus Boemii
 ad sua, nostri autem per Milzienos fines laeti ad Albim
 remeabant; premissis ilico ad regem nunciis^e se cum bona
 prosperitate venturos indicant. Hic Dei gratia iam bene^f
 convalescens legationem istam et pone sequentes amicabiliter
 in Mersburg suscepit et archiepiscopus Tagino de Stręla
 Sept. 22. [prius] a rege divisus sanctam Thebeorum sollempnitatem in
 Magadaburg celebravit et ad regem huc incolumis venit.
 1011. 59. (39.) Tractatis tunc patriae laborantis necessitatibus
 plurimis rex iterum occidentales invisit regiones² et flucti-
 vagos habitatorum^g animos sapientiae freno edomans natale
 Dec. 25. Domini festiva iucunditate in Palithi celebravit³. Tunc
 1012. iterum sibi percaram Merseburg invisit et firmata ibi ad V
 annos mutua [pace]^h cum consilio paucorum urbem Liubusiam
 dictam⁴ edificare et confirmare precepit; de qua multi pre-
 dixere venturum, quod in hoc anno⁵, pro dolor! agnoscunt
 non esse falsum. Ad hanc venimus in fine mensis Ianuarii * fol. 11
 Febr. 2. et ibidem sanctae Dei genitricis purificationem veneratione
 iusta peragentes in XIII diebus opus inpositum complevimus
 et presidio urbem munientes remeavimus. Iuxta hanc in
 parte aquilonari stat¹ civitas, quam a predicta nil nisi una
 vallis^k dividit; et in hac XII portae sunt. Hanc cum diligenter

*) et nos appetere *add.* 2.

**) et nostras iniurias vindicare *add.* 2. A. S.

a) n *add.* T.   b) ultimum s *add.* T.   c) c *add.* T.   d) inundatione I.   e) vere-
 dantis 2, A. S.   f) bone B, corr. T.   g) ta *add.* T.   h) pace, quod B post paucorum
 scripserat, hic posuit T.   i) alterum t *add.* T.   k) unaldis B.

1) Glogau.   2) De hac expeditione v. 'Jahrb.' II, 310—311; cf. etiam
 supra c. 52.   3) Hoc in Dornburg factum esse Ann. Hild. tradunt.
 4) Anno 932 dirutam, cf. supra I, 16.   5) I. e. eodem anno, scilicet
 1012, cf. VII, 20.

lustrarem, opus Iulii Cæsaris et magnam Romanorum structuram 1012.
 Lucano ammonente¹ tractavi; hæc plus quam X milia
 hominum capere potuisset. Minor autem quam tunc per-
 fecimus; ab [I.] Heinrico rege usque ad hoc tempus vacua
 erat; et quam flebili miseria hæc cito corruerit, enumeratis;
 quae inter hæc acciderant, explicabo. [In] priori estate² III. Id. Aug. monasterium in 1011
 Wallibizi cum III. ecclesiis et campanis omnibus ac cum Aug. 10.
 edificiis apertinentibus propter peccata mea incendio perii.]
 60. Peracta in civitate Bavenbergensi ecclesia maiore, 1012
 cum natalicius regis dies esset [et XXXV. iam inciperet
 annus³], II. Non. Mai⁴ omnis primatus ad dedicationem istius Mai. 6.
 aulae ibidem congregatur; et sponsa hæc Christi per manus
 [Iohannis^a patriarchae de Aquileia⁵ et aliorum plus quam
 XXX episcoporum]^b consecratur^c.⁶ Hiis ego peccator interfui
 et, ut summo decuit regi, in omnibus [hanc] ornatam vidi.
 * [Post hec synodus^d hic fit magna^e, in qua Gevehardus^f
 Ratisbonensis ecclesiae episcopus ab archiepiscopo suimet⁷
 arguitur^g; et Metensis ecclesiae presul Thiedricus a rege
 increpatur^h, eo quod [in] epistola suimet hunc iniuste apud
 papam⁸ accusaret. Sed hæc omnia et multa alia consilio
 prudenti finita sunt, et restitucio parrochiaeⁱ [tunc] promissa
 est mihi.]

LIBER VII (VI, 41—61).

1. (VI, 41.) * Completis⁹ omnibus in orientali Frantia 1012.
 utilitatibus rex Merseburgensem revisit civitatem ac ibi
 sanctam pentecostes sollempnitatem celebrat. Et in primo Ian. 1.
 mane dominicae diei, qua sanctus apostolos replevit Spiritus,
 Tagino archiepiscopus infirmari cepit, et missam canere non
 potuit. Tunc iussus [sum] indignus hoc offitio succedere.

a) iohanni I. b) verba iohanni → aquile in loco raso exstant, ubi B XL episcoporum vel plus consecratur videtur scripsisse; ia-episcoporum supra lineam addita sunt. c) consecratur dees! I, inest in 2. d) sidus primo T, quod ipse corr. e) magnus corr. magna T. f) Gehardus corr. Gevehardus T. g) accusatur corr. argultur T. h) increpatur corr. increp. I. i) parchig corr. parrochig T.

1) Respicit noster, quae Lucanus Pharsal. VI, 29—65 refert de castris prope Dyrrhachium a Iulio Caesare exstructis. L. 2) Anno igitur 1011. 3) Non a. 978, sed 973 Heinricum natum esse Hirsch, 'Jahrb.' I, 88—89 probavit. 4) E Necrol. Merseb., ubi ipse Thietmarus ad eum diem adnotavit: Natalis dies Heinrici imperatoris. 5) Qui sedisse videtur 984—1019, cf. Gams, 'Series episc.', 'Jahrb.' III, 141. 6) De festiuitate ea v. 'Jahrb.' II, 86 sq. 7) Hartwigo Salzburgensi archiepiscopo 991—1023. 8) Sergium IV. (1009—1012). 9) Hinc incipit altera operis pars, quae ante priorem incohata et diversis temporibus usque ad a. 1018 ita continuata videtur esse, ut singulae quaeque res non longo tempore post, quam factae sunt, litteris mandarentur. Atque VII, 1—15 iam ante primum librum a. 1012 conscripta esse videtur. Conf. 'Neues Archiv' XIV l. c.

1012 *Postera die ad modicum evaluit archiantistes et ad regem * p. 824.
 Iun. 2. ambulans se multum commovit et post hoc in tantum tardatur,
 ut per se numquam aliquid facere potuisset. Accersito tunc
 ad eum fratre meo^a abbate Sigifrido*¹ [ac] presuli^b Erico,
 Iun. 5. et illis confessionem fecit et in V. feria, cum iam inde
 voluisset pergere, iuxta caminatam regis solio portatur suo
 et elevato a capite pilleo dormientem aloquitur seniore:
 'Grates tibi condignas, domine mi karissime, referat omni-
 potens Deus de cunctis miseracionibus tuis, [quibus] peregrinum
 [me] hactenus visitasti et consolatus es^{**}. Et tunc ad
 aecclesiam veniens audivit missam, [ipse] presentes benedicens.
 Inde portatur^c ad navim et in ea ad Ivicansten deductus
 Iun. 7. est. Ibi tum sabbato requiescebat; et in die dom. iuxta
 Iun. 8. urbem suam Spiutni vocatam² navigio venit. In II. autem
 Iun. 9. feria in ipso itinere^d cum iam pene defecisset, Walterdum
 ad se vocavit prepositum; eiusque fidei se suosque committens
 V. Id. Iunii³ non obiit, sed ad Christum, quem semper amavit,
 laetus abiit. Fit oratio a confratribus cum intermixtis fletibus
 et Bodo miles *ad regem ad haec indicanda mittitur. Corpus
 autem archiepiscopi ad Frasam ipso die venit et ibi sacer-
 dotalibus vestimentis paratum ad sedem suam transfertur
 et cum ingenti tristitia ab omnibus suscipitur. * fol. 124

Iun. 11. 2. (42.) Ego autem haec omnia in Merseburg sero
 comperiens in ipso depositionis die orto iam sole adveniebam;
 et cum in aecclesia maiori pauca orationis verba effunderem,
 veni ad refectorium, ubi prepositus cum universis confratribus
 atque militibus sedens de electione tractabat. In quorum
 presentia ego stans multum flevi, turbatus dolore vehementi;
 et salutatis omnibus sedebam et, quid ab his [tunc] esset
 dispositum, interrogabam. Ad haec Waltherdus: 'Misi,' in-
 quid, 'legatum meimet ad regem, qui haec ei, quae nobis

*) Sigefrido nove Corbeie modo abbate 2.

***) Et det tue benignitati ob recompensationem earum in celesti Ieru-
 salem premium, quod ipse suis dilectoribus ineffabile preparavit;
 me enim amodo viventem non es visurus, quia iam, ut spero, viam
 universe carnis sum ingressurus. Vale igitur, domine carissime,
 vale in Domino! *add. 2.*

a) mat B; meo T. b) i *add. T.* c) ur in loco raso scr. T. d) in ipse canere B,
 corr. T.

1) Quem a. 1009 abbatem coenobii St. Iohannis Magdeburgensis electum
 esse *Ann. Magd. tradunt.* 2) Quae Zputinesburg et Zputneburg in
 pago Nudzici vocatur in duabus chartis uno die 961 Iul. 29 datis
 (DO I, 231 et 232), municipium Zputne dictum in orientali parte Salae
 fluminis situm in DO I, 386 (970 Ian. 24), Rodenburg in *Gest. arch.*
Magd. c. 15, p. 394; nunc Rotenburg in dextra ripa Salae inter Wettin
et Könnern. 3) *Necrol. Mers. Iun. 9:* Tagino archiepiscopus obiit et
 Unger.

acciderant mala, indicaret et voluntatem suam in rebus 1012
 faciendis inquireret. Et hic ad nos Hericum antistitem ^{Iun. 11.}
 misit, ut electio a nobis non fiat, sed tantum consensus
 unanimes et hic indicetur ei. Nunc autem omnium pietas
 presentium me, quamvis ad hoc indignum, decernit, si Deus
 consentit et si vult rex.' Cui sic protinus respondebam:
 'Sum unus ex his, qui electionis huius ac consecracionis
 participes esse debent; et hoc vobis consilium do ac illud
 adiuvere, in quantum possum, volo. Senior meus imperet^a,
 quod velit; vos autem, quod accepistis a Deo et antecessoribus
 suis, videte ne perdatis. Te autem fratrem primus eligo
 mihi ad archiantistitem, non karitate tua, sed utilitate certa
 [in te agnita]; et presen^cium mentem nunc singulariter
 scire desidero.' A quibus hoc unum percepi responsum:
 'Waltherdum nobis in dominum et archiantistitem eligimus.'
 His tunc confirmatis ille surrexit et coram prostratus veniam
 petiit, divinam interpellans pietatem, ut haec nobis omnibus
 retribuere dignaretur, et a sua parte bona promisit omnia.
 Tunc ego me inclinans rogavi eum per nomen Domini et
 per verae fraternitatis amorem, ut aecclesiae meimet admo-
 dum despoliatae parrochiam sibi iuste pertinentem, si ad
 hunc^b perveniret honorem, restituere aut sibi hanc cum aliis
 rebus inde abstractis voluisset sacramentis firmare. Hoc
 mihi in presentia omnium firmiter promisit.

3. Interim lassatus ab itinere presul Hericus dormivit
 et episcopus Wigo veniens electionem nostram consolidavit.
 Mittitur a nobis omnibus tunc custos^c aecclesiae Redingus^d
 ad regem, ut memor Domini et antiquae promissionis, si
 umquam sic accidisset, familiam sancti Mauricii orbatam et
 nimis tristem tanto patre consolari voluisset.

(43.). Sonata iam prima Ericus antistes evigilat, et
 missam pro defunctis cantavit. Post euangelium autem, ad^e
 quid^f rex eum huc mitteret, presentibus innotuit et defuncto
 archipresule absolutionem nobiscum fecit et ab omnibus
 fieri postulavit. Tertia enim tunc dies erat, qua sacerdos ^{Iun. 11.}
 predictus obierat, quae cum septima atque tricesima in
 uniuscuiusque [fidelis] exitu est memoriter ob misterium in
 se continens cele^gbranda, id est ob fidem sanctae trinitatis
 et septiformem spiritum. Ac ^{p. 825.} ^{ol. 125^f.} dehinc corpus benedictum
 usque ad locum sepulchri carmine et planctu^h defertur ac
 positum est occidentali parte in choro ante criptam, quam
 ipse fecit et consecravit et in qua se, quamdiu vixit, coram
 altari rogavit sepeliri; ubi idem^h lacrimabiles sepe effudit
 orationes. Sed Waltherdus locum hunc, in quo nunc pausat,

a) imperat B. b) n add. T. c) gustos B. d) reedignus I, altero e eraso. e) at B,
 corr. T. f) qd I. g) plantu I. h) ubidem B, corr. T.

1012. quia non erat dedicatus, animae salubrem et introeuntibus cunctis conspicabilem dilecto suimet seniori^a providit. ^{cap. 4.} Sed quia beati omnes virtutibus suis cum^b Christo vivunt et in hoc seculo scriptis, non est bonum tanti patris inclitam conversationem silentio tegere, sed veritatis luce omnibus proficuis innotescere. Erat hic iustus et timoratus ac mirae caritatis, largus et fidelis, castus ac mitis, prudens et stabilis, canonicus^c habitu, sed monachus in omni conversatione sua. Vicia in cunctis ob melioracionem asperè carpebat, bona quaeque laudans. Non fuit apud modernos ullus pastor, qui confratribus suis familiarior esset. Hos amavit atque coram populis laudavit*. In primo ordinationis suae anno templum Domino edificare cepit. Presbiteris et diaconibus vestitum suimet VIII siclis, subdiaconibus autem et infantibus^d IIII adauxit. Nisi infirmitas obsisteret, omni die missam et psalterium cantavit; et quia ieiunare ob lassitudinem non potuit, elemosinarum multitudine redemit. In vigiliis supra modum laborat et, quia parum man^educare ob infirmitatem dentium potuit, potu quamvis mediocri facile saciatur. ^{cap. 5.} Nobiles genere et moribus amavit, ignobiles autem non contempsit, sed in sua familiaritate non^f habuit. Cultores Christi dilexit, contemptores autem eius iusto persequitur odio. Omnia sibi divinitus commissa excoluit et lucrari contendit. Antequam divinum perageret misterium^g, séverus fuit et post omnibus hilaris arrisit; et persepe cum suis kirieison cantavit. Nequeo^h ex parte mea numerare, quantum pietatis munus mihi indigno studuisset impendere; hoc tantum scio, quod numquam illi digna remuneratione de hiis respondi: obedientiam, quam eo^s suisque successoribus in examinatione promisi, minime adimplevi. Harnaburg² et Frasan³ ac Pretin⁴ urbes cum curte una, quae Eseconis fuit comitis, suae acquisivit aecclesiae. Apparatum episcopalem satis egreium et affluentem congregavit. VIII annos et menses

* fol. 120

*) Hos amavit, memorabatur eorum ubique in bonum et eos coram rege et principibus, et universis populis intus et exterius semper laudavit 2.

a) alterum i add. T. b) cum aut tum I. c) canicus I. d) erasum in 1, sed exstat in 2. e) officium 2. f) neque I. g) ei radendo aqs. corr. 1. h) ptucina, ut videtur; B; ptim corr. T.

1) Eis videlicet, qui in choro ministrabant. (L.) 2) V. chartam regis a. 1006 Apr. 7 (Stumpf 1421); 'Jahrb.' I, 372. 3) Frohse curtem regiam, quam Guncelinus marchio beneficium habuerat (IV, c. 52), rex post depositionem illius S. Mauritio 1012 Ian. 21 tradidit (Stumpf 1554); 'Jahrb.' II, 278. 4) Pretin in ripa aquilonari Albiae inter Wittenberg et Torgau. L. Pretucina esset Pretsch paulo infra ad Albim situm.

III et VIII dies columna ecclesiae sedebat; cadens, ut 1012. predixi, presentialiter; sed invisibili templo Domini translata manet perpetualiter.

Eodem die¹⁾ Vungerus Posnaniensis cenobii pastor, Iun. 9. consacerdos suus et suffraganeus, XXX. ordinationis [suae] anno obiit²⁾. Nunc haec dicta sufficiant et, de quo mihi nunc sermo est, amplius loquar.

fol. 126. Redingus ad regem veniens legationem suam suppliciter profert et, quamvis ardue, tamen desiderata³⁾ impetrans, per internuntium Walterdum, in exequiis dilecti senioris studiosum, etiam XX talenta argenti Thiedrico nepoti meo³⁾ in elemosinam, excepto victu largientem, vocat. Et ego iussus venire proficiscebam cum eo ac in sabbato Gronam⁴⁾

Iun. 14. sero venimus. Mox in presentiam regis venientes misericorditer suscipiebamur, et pauca locutus rex nos ad hospicium ire permisit. Castrametati enim tunc sumus extra urbem et iuxta lucum, ubi modo sancti est ecclesia Alexandri. Crastino fuit dominica dies et festivitas Christi martyris Viti*; et

Iun. 15. ego valde mane missam confratribus meis cantavi et post hanc in urbem vocati ivimus usque ad caminatum regis. Et ibi solus intromittitur Walterdus et ibi usque ad tertiā soli colloquebantur; et egressus tunc Walterdus anulum portat in manu sua, et ostendens nobis: 'Ecce habetis, inquit, pignus subsecuturae pietatis!'

Iun. 15. Et tunc omnes nos in presentiam venientes examinatione regis, ipso primitus eum laudante, predictum patrem elegimus et optimi quique aspirabant; [et mox a rege accepit baculum pastorem]. Post sacramentum regiae potestati exhibitum introductus est ad ecclesiam, quam ibi a rege constructam antecessor suus benedixit, et laus Domino a presentibus canitur. Deinde regiam^{c)} interpellabam pietatem, uti de ecclesiae necessitatibus meae aliquid loqui [cum eo] dignaretur; et ut ego postulabam, firmam suimet commisit [me] fidei. Thiedricum quoque nepotem meum, ut ipse desideravit,

man. T. man. B. p. 826. fol. 127. rex per manus illi dedit. Et cum generos suimet tunc iterum

*) solennitas pretiosi martyris Viti pueri Saxonie patroni, qui in nova Corbeia requiescit 2.

a) Ecce pignus indicium future dignitatis pie mihi promisse 2. b) regi B₁ 2 add. T. c) am add. T.

1) Ex Necrol. Merseb. 2) Sederat igitur inde ab a. 982, nisi Thietmarus in numero erravit. 3) Taginonis capellano, de quo cf. VI, 38 et VIII, 7. 4) Non Gronau oppidum haud longe ab Hildesheim situm, id. quod Wedekind, 'Noten' II, 360 sq. probare studuit, sed Grone prope Göttingen, quoniam palatium illud antiquum in via Merseburg-Paderborn situm fuisse necesse est; cf. itinerarium regis a. 1002 ('Jahrb.' I, 223 sq.), 1013 ('Jahrb.' II, 393—396), 1022 ('Jahrb.' III, 346—347); ex quibus ea, quae Wedekind pro sententia sua protulit, corrigenda sunt.

1012. exercitu petere voluisset, cum presentibus suimet principibus^a, qualiter Bolizlavus ab^b hiis invaderetur, tractavit^c. Hoc omne archiepiscopo noviter instituto et suas curtes in Saxonia
Jun. 15. positas^d commendavit. Eodem die omnes declinavimus unusquisque ad sua.

Jun. 21. 8. In proximo autem sabbato archipresulem Walterdum Arnolfus [presul] iussu regis inthronizavit et utrique honore
Jun. 22. ac magna iocunditate ibi suscepti sunt. Postera die unctus est Walterdus ab Eido Misnensis^e aecclesiae venerabili episcopo III°.^f cum adiutorio suimet confratrum Wigonis, Hilliwardi ac Herici et a me hiis multum inferiori. Adiuvit

Jun. 23. autem nos Arnolfus presul. II. feria omnes nos cum caritate bona et munere magno^g abivimus. Fuerat enim viilia^h sancti Iohannis baptistae, et tunc Redingus ab archiepiscopo constitutus est ad prepositum cum communi electione confratrum.

Jun. 24. In die sancto ad Montem cum solito honore [is] ductus a me et a fratre meo Sigifrido^{*.1} succipitur. Ibi tunc missam cantans populos primo instituit et post ab [ab]bate multum rogatus, ut ibi caritatem faceret, ob turbam sibi adherentem

Jun. 29. omisit. Fuit [in] natali apostolorum² in sede sua ac tunc commissos salubriter ammonuit.

9. (45.) Interim a Bolizlavi¹ nunciis rogatus Sciciani³ causa pacem faciendi^k venit et ibidem magnifice susceptus duas [ibi] tantum noctes mansit; ac nil ibidem proficiens¹ muneribus magnis revertitur. Affuit mox expeditionis in-

Jul. 24. *dictae statuta dies, id est VIII. Kal. Aug.; iuxta locum^m, * fol. 127 qui dicitur Zribenz⁴, convenimus et sic sursum usque [prope Belegori] ascendimus. Tunc visum est principibusⁿ non esse bonum perfici iter nostrum, sed optimis marcham firmari

Aug. 2. presidiis. Et in consequenti nocte archiepiscopus capite nimis infirmatur; cumque ad eum mane venissem, diu eum in tentorio tardantem expectavi. Egressus tandem queritur mihi se multum egrotasse. Promisit autem se ad reginam in Merseburg tunc manentem venturum et ibi me allocuturum.

Tunc ego abcessi, et ille prius recusans tamen, quia inventio Christi protomartiris tunc fuit [et dominica dies], missam cantavit, pro dolor! ultimam.

Aug. 3. Christi protomartiris tunc fuit [et dominica dies], missam cantavit, pro dolor! ultimam.

*) sancti Viti monacho *add.* 2.

a) p̄cibus I. b) ad I. c) intrauit B, corr. T. d) positos I. e) misnensis I. f) III° B. g) magna B. h) cf. I, 6. i) bozlau I. k) faciendam B. l) fi *add.* T. m) i. in loco B, corr. T. n) principibus I. ut iam aliquoties.

1) Coenobii illius abbate. 2) Petri et Pauli. 3) Zützen prope Luckau; cf. VIII, 51 et IX, 1. Alii (v. 'Jahrb.' II, 332 sq.) vicum Zinnütz inter Kalau et Luckau situm dici arbitrati sunt; quod nomen ex Sciciani oriri nullo modo potuit. 4) Schrenz in praefectura Zorbigenis. URS.

10. V. feria ego ad Merseburg veniens, dum me cum 1012.
 confratribus meis ad adventum eius prepararem, audivi ab Aug. 7.
 internuntiis, quod ille ad Ivicansten non bene valens curru
 veniret. Proxima die huc equitans Bernwardum* Hillinsem- Aug. 8.
 mensis aecclesiae episcopum causa benedictionis et, [quam]
 bene sciebat, curationis gratia vocatum ibidem repperi et
 Frithericum comitem, cuius frater erat Dedi comes. Et cum
 introirem, sedebat archiepiscopus in solio et me suscipiebat
 quam caritative; et suimet pedes tunc a tumore^b solito relaxatos
 intuetur et dolet, quia, dum hii turgebant, venter levius
 habebat [eius]. Intimaverat is tunc mihi, si hoc periculum
 sanus evaderet, nullus amicorum mihi fidelior esse potuisset.
 Fui tunc ibidem usque ad vesperam et tum invitus redii,
 quia crastino erat vigi*lia Christi adletae Laurentii, cuius Aug. 10.
 festivitas dominica instabat die. Qua cum ego populis
 venientibus pauca predicarem, communiter ab his pro in-
 firmo archiantistite orationem fieri suppliciter postulavi.

11. III. feria ante primam, ubi ille fuerat, veniebam; et Aug. 9.
 tunc hic erat Eid episcopus, multum pro eo in oratione Aug. 10.
 continua laborans. Et cum caminatam, ubi ille pius iacuit,
 ingressus essem, nec loquentem audivi nec bene cognoscentem^c
 [hunc] vidi. Advenere etiam eo vivente Arnulfus et Hilli-
 wardus cum Meinwerco et Erico coepiscopi, omnes hunc
 pariter benedicientes et indulgentiam ei facientes. Ego autem
 peccator unxi^d eum oleo sanctificato in locis maxime dolentibus.
 Iarmirus quoque dux [adfuit], quem frater suimet Othelricus
 et satelles tocius debiti in memor in sacro sabbato dominicae
 resurrectionis [proximae]¹ a regno Boemiorum expulit et
 Bolizlavum, quem etsi amicum sibi consanguinitate², tamen
 pro hoste^e hactenus habuit in persecutione, fuga petere
 coegit. Hic quia archiepiscopum cunctis laborantibus nimis
 fidelem esse^f sciebat, sperans eius incolumitatem ad impe-
 trandam regis gratiam intercessionem [eius] quaerebat; et
 cum hunc iam defecisse videret, dexterarum^f eius [se] committi
 et per eam nobis, lacrimis postulat profusis. Sed [archipresul],
 cum iam finis adesset, nescio quid videns ad levam, signo
 sanctae crucis potenter dextera se munit et aversus corpore
 et vultu contraxit faciem quasi ploraturus et mox remisit
 laetus.

12. *Hoc ego videns ob tristiciam egressus sum, et
 interim presentes eundem videntes iam semianimem a lecto
 protinus elevaverunt ac tapeto superposuerunt. Accensis

a) n *erasum* 1. b) attumore *B*. c) cognocentem 1. d) hunc si *B*. e) oste ac-
 tenus *B*, h *utrimque* add. *T*. f) dextrę *B*, e *add. T*.

1) Anno igitur 1012. 2) Boleslavi mater Dobrawa soror fuerat Bole-
 slavi II. Bohemiae ducis, cuius filius Iaremirus fuit.

1012. tunc luminaribus vocabar et iam stola indutum in agone laborantem vidi. Cuius pectori crux sancta fuit superposita; in manibus cinerem et subtus habebat cilicium, ut Eid episcopus monstrabat. Et cum sol die iam mediante declinaret, cum incenso sibi adhibito II. Id. Aug. 1, transiit anima eius ad creatorem suum, unde erat, derelinquens, quod non erat. Orantibus tunc cum lacrimis presentibus [cunctis] ego infelix pro debito^a eosdem non adiuvī: et quod tunc mihi obviaret in animo, non^d possum cuiquam prodere; sed hoc tantum, Christi fideles, mecum orate, ut Dominus, cui nullum latet secretum, ne huic, neque mihi hoc inputet.

Aug. 12. Post haec solutis visceribus et intra aecclesiam atque caminatam sepultis corpus preparatur et sancto altari presentatur. Ibi tum facta pro defunctis memoria nos ibi cenavimus et corpus eodem die usque ad Coniri² prosequimur. In via plangens familia obviavit. Crastino cum ad villam iuxta montem sancti Iohannis sitam venissemus, clerus omnis flens adfuit et Iudeorum magna^b et, quorum erat pater, orphanorum multitudo conveniens dolorem lamentando manifestat; et nos in ecclesia maiore cum funere intrantes amici cum hereditariis omnibus, elevatis cum luctu manibus, miserabiliter suscipiunt. Quis non tunc plangeret, cum talia videret? Querimonia autem omnis haec novo non equabatur dampno.

Aug. 13. 14. (46.) Omnes nos confratres ad capitulum tunc [venientes], nepotem meum³ excepto Bennone⁴ eligimus, non^c hoc ob iuventutem eius impleri^d sperantes, sed pro conservandae electionis gratia ac^e caritate archiepiscopi Taginonis maxime facientes. Vespere autem facto Arnulfus venit episcopus, quibuscumque valuit bonis, ad haec aspirans. Postera die renovata electione corpus archipresulis tumulatur ad dexteram antecessoris sui in australi manica^e, et in vigilia assumptionis sancte Marie. Quod regina ut primo comperit, per Geconem pincernam^f suum regi iam iuxta Metensem urbem cum exercitu sedenti indixit⁶. Hic

Aug. 14. a) bi add. T. b) Iudeorum synagoga 2; Iudeorum pars A. S. c) non hoc — gratia ac desunt 1, absciso primo fol. 129 versu. Supplevimus ex 2. L. d) impleri posse 2, sed existant in 1 partes inferiores duarum litterarum, p in verbis impleri et sperantes, inter quas vocī posse spatium non relinquitur. e) absida 2. f) in add. T.

1) *Necrol. Merseb. Aug. 12:* Waltherdus archiepiscopus Magdeburgensis IIII. obiit. 2) *Könnern.* 3) *Thiedricum saepius commemoratum.*

4) *Bernhardo canonico Magdeburgensi (cf. IX, 5), qui paulo post episcopus Oldenburgensis ab Unwano archiepiscopo Bremensi (1013—1029, cf. Adam. II, 47), sed ante mensem Iulium a. 1014 (cf. VIII, 3) ordinatus est et ecclesiae illi usque ad a. 1023 praefuit.* 5) *Manica apud architectos illius aevi significat cuiusvis aedificii, praesertim templi, latūs sive latiore[m] eius partem.* URS. Do.

6) *De obsidione civitatis Mettensis anno 1012 facta v. Jahrb. II, 335.*

vehementer illud ammirans et, qualiter se res nobiscum 1012. haberent, interrogans eundem, regnum prout curaretur ab ea, celeriter remisit^a.

15. Epitafium autem archiantistitis, non lapide aliquo, sed memori corde inscribendum, lector, exaudi! Walterdus^b quamvis interpretetur potestate durus, severus in aperto, mitissimus^c fuit in occulto. In timore continuo et amore iusto Deum agnovit et proximum. Fragilitatem carnis fletus amaritudine crebri et elemosinarum largitate ineffabili resolvit.

828. Utraque¹ hic pollens virtute regi acceptus cunctisque *primatibus admodum extitit honorandus, quem senior suimet benedictione et solo nomine precellebat; verus et compaciens ac aeclesiae suimet fortis propugnator erat. Sine omni iactantia convicinis plurima impendit; ille solus sibi suffecisse cunctis innotuit. Audivi eundem multum iurare, quod non ob ambitionem, sed laborantis aeclesiae et pene deficientis utilitatem hunc expeteret honorem. Ad hoc se dixit immeritum et ibi duos esse confratres, quos libenter eligeret, si hoc ullo modo fieri posse speraret. *Iustus et tenax propositi* suimet *vir* iste fuit. Laudari se non *appetebat ab aliis nec aliis ipse detrahebat. Ex nobilissimis^d natalibus genealogiam ducens acceptam ingenuitatem nullatenus inhonestavit^e, sed provectori industria decoravit. Erat eiusdem pater Erp senior, vita laudibili, carus cunctis suimet contemporalibus; mater autem eius Amulred nomine, [quae] castitate pia et opere herili inter alias lucebat matronas. *Haec vero omnia, quaecumque potuit bona, pro eiusdem memoria diligenter impendit.

Horat. Od.
III, 3, 1.

16. *Predicto² autem Walterdo in somnis [prius] dictum est, quod archiepiscopatum Magadaburgensem accipere et ad

a) ea. celeriter. remisit 1. b) in 2, quae sequuntur, valde mutata ita leguntur (Acta SS. Junii I, p. 926): Waltherdus, quamvis potestas dura interpretatur, — severus in aperto, mitissimus in occulto sentiebatur. — Homo fuit timoratus, — bene morigeratus; — gemina pollebat dilectione, — summa florebat religione. — Creber in vigiliis — orabat in lacrymis; — largus elemosinis — opem ferebat miseris. — Hiis honoratus virtutibus — regi placebat et primatibus; — ab hoc amabatur, — ab illis venerabatur. — Hunc suus predecessor benedictione — et solo precellebat nomine. — Ecclesie sue in omnibus — propugnator erat fortissimus. — Sine omni iactantia — vicinis suis impendit plurima. — Me audiente iuravit — et pro vero affirmavit, — quod non per ambitionem — hunc expetisset honorem; — sed ob utilitatem ecclesie laborantis — et iam pene deficientis. — 'Scio', dixit, 'me esse immeritum — hoc suscipere officium. — Sunt hi duo fratres, quos libenter elegissem, — si sic ullo modo fieri potuissent scissem'. — Iustus et tenax propositi — vir iste fuit sui. — Laudari se ab aliis non appetebat — nec aliis ipse detrahebat. — Genealogiam duxit ex nobilissimis natalibus, — quam extollebat bonis moribus. — Eius pater Erp dicebatur, — qui vita laudabili decorabatur, — carus omnibus — suis contemporalibus. — Mater eius Amulradis nomine, — et castitate florens et bono opere, — bona fama alias — prebat matronas. c) mitissimus F. d) appetebat — nobilissimis, *absca* in 1 supplementum ex 2, ubi haec ita leguntur: ab aliis non appetebat n. a. i. d. Genealogiam duxit ex n. n., quam extollebat bonis moribus. e) inho *absca* sunt 1.

1) V. supra I, 2. 2) Quae sequuntur, quamquam ad eundem Waltherdum spectant, tamen multo posteriore tempore scripta sunt. Cap. 22 enim, in quo noster iam Annalibus Quedlinburgensibus usus est, propter id ipsum ante a. 1016 scriptum esse non potest; c. 16—22 autem ab eodem librario C uno fere, ut videtur, tenore exarata sunt.

1012. modicum tempus [eum] possidere deberet. Et in hoc anno, quo hoc impleri debuit, cuidam matronae venerabili mater sua iam defuncta per visum apparuit. Quae cum ab ea salutaretur et, quomodo tunc valeret, interrogaretur, respondit: 'Bene,' et adiecit: 'Scisne,' inquit, 'quod archiepiscopus noster Tagino de hoc seculo migrare et Walterdus sibi debet succedere? non ut hic sit aliquantulum regnaturus, sed in ultimo examine inter iudicantes sessurus. Ab eodem in caelo est tabula [ex] argento pene perfecta; et cum haec cicuius completur, ab aspectu hominum is premia recepturus^a auferetur.' Ipse vero, ut soror sua mihi intimavit laica¹, — alteram enim habuit sanctimoniam, — id ipsum prescians vocavit eam ad se dicens: 'Recor^daris modo, qualiter mihi^{*} olim promisisti, si hereditati meae umquam succederes, ut predium, quod in Osulfstidi² habeo, pro animae remedio meae sancto Mauricio traderes?' Cui haec omnia profitenti et digito³, ut ipse peciit, confirmanti flens respondit: 'Mihi non licet vivere; tu autem fac, ut dixisti, et pro certo scias, quod de residuis nil abalienabo vobis consororibus meis.' Sciebat haec omnia compleri debere, sed speravit in maiori tempore.

17. XXVIII annos prepositus erat et hoc nomen et officium pre caeteris contemporalibus [cunctis] honorifice tenebat. Sarcophagum ingens ad includendas sanctorum reliquias de argente fecit. Ecclesiam rotundam post incendium huius civitatis⁴ magnum dilapsam a fundamento erexit; et ibidem canonicorum congregationem facere proposuit et hiis de sua proprietate predium voluit dare supradictum. Non fuit [is] verbosus, sed conscienciae secreto congruis temporibus manifestanda contegit. [Hoc solum pre omnibus queritur, quod aecclesias et clerum non benedixit; de pallio autem nil doluit]⁵. Ineffabilem librorum copiam et sacerdotalem^b apparatus cum plurimis secularia respicientibus contraxit. Quae omnia in subitaneo eius fine multorum inutiles manus distraxerunt^c. [Sedebat namque]^d *tantum VII ebdomadas et II dies. * fol.

18. (47.) Hoc totum ideo dixi, ut de eius celeri obitu nec palam nec in occulto ullus miretur vel sua speciali

a) recepturos 1. b) sacerdotem 1. c) distraxerunt 1. d) s. n. T in loco raso.

1) Quam matris nomine Amulrad nominatam Suitgeri episcopi Babenbergis (1040—1046) et papae (Clementis II. 1046—1047) matrem fuisse Ann. Saxo a. 1040 tradit. 2) Olvenstedt vicus inter Magdeburg et Gutenswegen situs. 3) Conf. I. Grimm, 'Deutsche Rechtsalterthümer' p. 140 sq. 4) Scilicet Magdeburg; quod vero Schum in praefatione

editioni Gestorum archiepisc. Magd. (SS. XIV, p. 364) praemissa ob inusitatum pronomini demonstrativi usum hunc locum ex Magdeburgensi quodam fonte exscriptum esse putat, equidem probare non possum.

5) Bulla enim P. M. Benedicti VIII. sexto demum die post archiepiscopi obitum, scil. die 18. Augusti, indict. 10, primo Benedicti pontificatus anno scripta est.. URS.; vide Iaffé 23989.

culpa haec evenisse arbitretur; quia multi ante eum plus quam XXX sedebant annos, qui nec hic nec in futuro maioris meriti erant. Ve hiis, qui in hac peregrinatione diu vivunt et id spacium male operando perdunt; et bene illis est, qui dies sibi concessos cum cauta sollicitudine in Christi servicio ducunt. Male operantes quique* poenas sibi augment; econtra autem, quibus abbreviatur vita presens, si sunt culpabiles. cito admyssa luunt. Boni autem omnes, etsi corporaliter non eque degant, una tamen felicitatis aeternitate gaudent. Non ille solus tam parvo tempore sedit. Legimus¹ Tertulinum a sancto Stephano papa presbiterii dignitatem et post IIII dies ob amorem Christi constantiamque fidei martyrium a tiranno susce²pisse; et in utroque ordine is semper manet. Iste quidem peccata luit et in brevi pro laboribus iustis bravium^a a Deo recepit, [et hoc] multis ilico manifestatum fuit. Haec autem omnia enarrare perlongum est; qualiter vero de hiis mihi acciderit, Deo teste, quia non mentior, explicabo.

131. 19. *Fui in presidio ad Misni et in natalicio die apostolorum Symonis et Iudae post matutinam apparuit mihi ille venerandus; et cum hunc mortuum^b bene cognoscerem, quomodo se res eius haberent, protinus interrogabam. Et ille: 'In poenis^c', inquit, 'pro qualitate meriti fueram, quas omnes prorsus iam superabam'; et ego mox admodum gavisus: 'Licet mihi', inquam, 'campanas sonare et populos ad laudem Dei accendere?' Et ille respondit: 'Bene, quia verum est.' Et tunc amplius in colloquendo progressus: 'Estne,' dixi, 'hoc vobis notum, quod multorum susurratione mens regis alienata est a vobis, eo quod post ordinationem vestram contra eum multa operari studuissetis?' Et ille: 'Credite mihi, obsecro, credite', ingeminans, 'quia in hoc culpabilis non sum.' Cum autem percontari hunc vellem, cur tam cito obierit, evigilavi et hoc scire non licuit mihi. Accepi post a veracibus^d, quod [is] in omnium commemoratione sanctorum divinis clementer presentari mereretur obtutibus. Omne quod de illo dixi, non de speciali aliqua suimet caritate protuli, quia verum est, quod ante benedictionem [suam] mediocriter dilexit me et ob defensionem suimet ecclesiae inpedit^e multa meae. Veritatis gratia

1012
Oct. 28.

*) longeva vita *add.* 2.

a) brauiuiū I. b) prius in *add. T.* c) o *add. T.* d) veratibus I. e) inpendit C.

1) In Adonis (*Surius 'de prob. sanct. hist.' VII, p. 1163 sq.) et Notheri (Henr. Canisii 'Lection. Antiqu.' tom. II, 3 p. 161) martyrologiis a. d. II. Non. Aug. narratur, Tertulinum sive Tertullinum a beato Stephano pontifice presbyterum consecratum, post biduum autem ad Valerianum imperatorem ductum et illius iussu crudelissimis atque diuturnis suppliciis usque ad necem execratiatum esse: re vera Valerianus 253—260 regnavit et Stephanus I. papa 254—257 sedit, Tertullianus autem inter a. 220 et 240 mortuus videtur esse.*

1012. et obprobrii ob mutationem subsequuturi haec locutus sum, * fol.
 minora quam * fuerint, quia post se meliorem nullum reliquit.
 Post huius sepulturam Hericus antistes ex nostra parte ad regem
 cum electione mittitur, cui mox epistolam de aecclesiae detri-
 mento [meae] inscriptam et regis clementiam ammonentem
 commisi.

20. (48.) Interim Bolizlavus¹ de nece archipresulis
 certus congregato exercitu Libusum, de qua predixi, peciit;
 et quia sciebat, ob effusionem Albis ex nostra parte nullum
 urbanis posse ad auxilium venire, castrametatus est ibi.
 Miles [eius] ad bellum hortatus accessit, et defensor ad
 modicum resistit. Magnam enim hanc urbem nil nisi mille
 homines tuebantur, cui vix ter totidem suppeterent^a. Boli-
 zlavus ad prandium sedebat et satellites suos iam victores
 urbem ingredi gaudens cernebat. Porta aperitur et multorum
 sanguis effunditur. Capiuntur [ex hiis] optimi Guncelinus
 ac Wiso^b et eiusdem infelix custos Scih^c vulneratus. Is
 namque urbem, quamcumque umquam ad tuendum accepit,
 [non] ignavia sui, sed infortunio miserabili semper amisit.
 Hii omnes ducti sunt in presentiam superbi triumphatoris,
 cuius edictu mox ad custodiendum abducti sunt. Ex sociis
 autem predicti ducis non minus quam quin^{*}genti ibidem re- * fol.
 manserunt. Facta est vero haec miserabilis cedes XIII. Kal.
 Sept.². Divisa tunc inmani preda ac urbe incensa victrix
 turba cum seniore suo laeta rediit.

21. (49.) [Ab] internuntiis festinantibus haec regina in
 Merseburg tunc manens conperit^d. Ego autem, prepositi
 dum ortatu Redingi duo altaria, unum, ubi archiepiscopus
 requiescit, et aliud in septemtrionali eiusdem templi parte
 Aug. 22. XI. Kal. Septembris dedicarem indignus, in Magadaburg
 primitus id rescivi et mox ad reginam velociter abii. Omnes
 nos conprovinciales iuxta Mildam sedere et ad adventum
 regis haec omnia providere ab ea iussi sumus. Interim
 rex ab expeditione occidentali revertitur et Geronem³ suimet
 capellanum^e ponere in vacuum^f conatur. Huic presul Hericus
 occurrens et^g legationem^h [suam] aperiens non exauditurⁱ.
 [Thiedricus] nepos meus [tunc] ad Gronam⁴ vocatus venit
 et a rege per manus succipitur et in vice Geronis deinceps
 Sept. 21. habetur. In natali sancti Mathei apostoli rex ad Sehusun^{k.5}

a) superent C, corr. T. b) wisso C, prius s puncto deletum I. c) cih C, corr. T;
 Isich A. S. d) t add. T. e) e add. T. f) na deest excisum I. g) et deest ex-
 cisum I. h) inter vocabulum legationem in initio 15. lineae positum et cum, a quo 14.
 orditur, leguntur litterae eua a C ezaratæ, qui 14. lineam scripturus loco paulo inferiore
 coeperal, statim autem denuo exorsus illas delere oblitus est. i) au add. T. k) sein C, corr. T.

1) Dux Poloniae. 2) Necrol. Merseb. Aug. 20: In Liubuzaua multi
 peremti sunt. 3) De quo cf. IV, 74. 4) Ubi rex charta teste
 (Stumpf 1564) Sept. 17 versatus est. 5) Seehausen oppidum non longe
 a Magdeburg ad occidentem versus situm; Seesen oppidum prope Gan-

venit; et ego accedebam et, cum iam tempus esset, ammonui 1012.

hunc coram cunctis residentibus, ut aliquid^a de parrochia

1. 132^r. meimet caeterisque rebus iniuste ablatis ante con*stitutionem

archipresulis cum eo voluisset tractare. Ibi me tunc firmæ

suimet fidei commisit, ut cum iusticia aut alio salubri consilio

p. 880. hæc finirentur. Postera die rex ad Maga*daburg veniens Sept. 22.

in refectorio fratrum omnes nos convenire precepit. Ibi tunc

regali petitione [et] salva in posterum electione Gero

communiter eligitur; et in ecclesia se primitus altari tradens

et communionem fratrum X mansis acquirens^b baculum a

rege accepit pastorem; et mox inthronizatus ab Eido

unctus est episcopo, nobis confratribus predictis [eum]

adiuvantibus. Thebeorum festivitàs martyrum a rege ibi Sept. 22.

celebre ducitur, et post hæc ab archiepiscopo magnificis

muneribus idem cum suis omnibus honoratur. Inde [hii] ad

Mersburg^c properantes diu ibi manebant¹ et procurationem

regni cum^d summis tractabant^e.

22. Erlwinus² Camaracensis^f episcopus³ in hoc anno Ann. Quedl.

ac Conradus⁴ et Herimannus puer⁵ duces egreii obierunt.

Quidam vero monachus infirmitate magna depressus multa

per visum sibi revelata vidit, quæ interim, dum ipse ea

secum loquitur, a presentibus scriptis notata^g sunt et pro

maximo habentur miraculo. Nati sunt autem in hiis diebus

duo fratres cum dentibus, in ore similes aucae, quorum

alter dextri dimidium brachii, sicut ala aucae, [habebat];

1. 183. qui tertia die nativitatis suae invicem ridentes *civili dis-

sensione moriuntur⁶. Quidam vero miles, cum bona sancti

Clementis vi tolleret et inde rectum facere nolisset, in una

dierum a muribus intra cubiculum impugnatur ineffabilibus.

Qui primo fuste arrepto eos prohibere temptans posteaque

evaginato eos aggressus gladio et [sic] nil proficiens arca

quadam, ut ipse rogavit, includitur, ac in medium fune

suspenditur; et cum exterius hæc plaga sedaret hicque liber

solvi debuisset, ab aliis^h usque ad mortem corrosus invenitur⁷.

a) aliqut 1. b) acquirans C, acquiraens corr. T. c) b excisum 1. d) ita A. S., vocabulum excisum in 1. e) post hæc erasa sunt in 1: dehinc ad occ. f) ra excisum 1. g) nota 1. h) luis aut suis C.

dersheim situm, de quo Hirsch ('Jahrb.' II, 337) cogitavit, hoc loco dici non potest, quoniam regem postera die Magdeburg venisse Thietmarus narrat.

1) Charta teste (Stumpf 1565) Oct. 17 rex ibi moratus est.

2) Abhinc usque ad finem libri Thietmarus Annalibus Quedlinburgensibus usus est; v. præfationem et 'Neues Archiv' XIV l. c. Atque hoc quidem caput totum ex Annalibus sumptum est.

3) Qui sedit 995—1012. 4) Konradus I. Ottonis filius, Carinthiae et Franciae occidentalis (Wormatiensis) dux 1004—1012.

5) Herimannus III. Alemanniae dux 1003—1012, filius Herimanni II. 6) Melius dicitur in annalibus: Quos civili contigit consensu mori, quia eos diu vivere erat omnibus timor.

7) Cf. Chronica. Ebersheim. c. 21 (SS. XXIII, 442).

1012. Tunc cunctis presentibus et postea venientibus manifestum fit^a, quod hunc ira Dei vindex predicti facinoris sola consumpsit.

23. (50.) Interea Iaremirus, de quo predixi, regis gratiam suppliciter petens *pro misericordia et restitutione exilium * *ma* ac custodiam Ethelbodi presulis¹, Ansfridi successoris episcopi, suscepit; qui in immensa cede Bawariorum ad Boli-zlavum [sine regis ac sui licencia] cum muneribus iter agencium et trucidacione sibi commissorum et non aliqua regis infidelitate talem promeruit ulcionem. Nostri hoc audientes inimici irriserunt; nostri autem [concives] id ut sibi profuturum timerunt². Et hiis liceat in semet ipsis hoc factum cognoscere, qui id consilium regi nostro umquam dedere. Post haec Othelricus [frater eius] ad Merseburg a rege vocatus venit et regnum, quod sibi iniuste prius usurpavit, gratuito munere suscepit³.

Ann. Quedl. Eadem tempestate inundantes pluviae ac se *surgentes * *fol.* piratae multum, pro dolor! nocuere.

In illo tempore inundante Danubio in Bawariis et stagnante Reno [ita] ineffabilis populi ac pecoris, edificiorum quoque et silvarum tali inpetu erutarum multitudo periit, quod omnes harum habitatores parcium sua vel antecessorum memoria id numquam accidisse firmabant, hoc gementes ex variis criminibus suis tunc evenisse et post haec aliquid magnum timentes sibi esse venturum. Equidem longe digressus* redeam.

Nov. 1. 24. (51.) Rex a Mersburg discedens navigio ad Harneburg venit. Ibi cum Sclavis confluentibus plurima discuciens pace [vero] ibi firmata rediit et omnium festa sanctorum in Helmanstidi celebravit; deindeque occidentales properat invisere regiones.

Interea donna Ludgerd nimis infirmata, me quia unice dilexit et, ut supra memoravi⁴, linea consanguinitatis mihi fuerat coniuncta, per internuncium vocavit. Sed [cum] post crepusculum^b ad Walmerstidi, ubi illa iacuit, venirem, caminatam ingressus vidi eam nimis laborantem et ob hoc a spalmis non deficientem. Inter quos hoc solum oreolvebat Ps. 63, 9. 10. et mente: *Me, inquiens, suscepit dextera tua, Domine; ipsi vero in vanum quesierunt animam meam.* Haec nullum omnino

*) a ceptis tempus est ut *add.* 2.

a) fecit C, corr. T. b) crepusulum corr. crepusculum T.

1) Adalboldi episcopi Traiectensis (1010—1026), qui postea ex hoc potissimum chronico hauriens vitam Heinrici II. regis conscripsit (SS. IV ed. Waitz); -cf. de illo 'Jahrb.' II, 296—301. 2) Dicere voluisse noster videtur: timerunt, ut id sibi prodesset sive profuturum esset. 3) Quod tenuit usque ad a. 1037. 4) Vide I, 13.

ad me proferens verbum, cum a me interrogaretur, si sancto 1012.
 voluisset ungi oleo, respondit: 'Libenter, quia post hoc Christi
 voluntas cito perficitur in me.' *Vestimentis tunc parata
 novis me vocavit; et perfectis omnibus ad unctionem iuste
 pertinentibus: 'Quam pulchra es nunc!' dixi ad eam; et illa:
 'Video,' inquit, 'iuvenem formosum ad dexteram,' oculis designans
 in eam. Post haec digressus ob fatigationem itineris diu
 dormivi et tunc expergiscens audivi eam pre nimio dolore
 graviter ingemiscentem; et propius accedens cantavi spalterium,
 usque *dum eam in extremis esse presentes testarentur; et
 tunc completis, quae ad haec dicenda erant, cum ipsa sanctorum
 invitacione transiit felix anima eius Idibus Novembr.¹ ad Nov. 13.
 sponsi caelestis thalamum.

25. Huius obitum quidam laicus, civis Parthenopolitanus,
 cum in infirmitate iaceret, predicens: 'Est,' inquit, 'domna
 Liudgerd de hoc seculo transitura; et vere beatus est ille,
 qui eam meretur incedere viam.' Cum iam primo illucesceret,
 corpus ad Wallibizi nobis comitantibus defertur et in proxima
 die iuxta monasterium in aquilonari parte, ubi Liutherdus
 pater XXVI annos inclusus^{a.2} requiescebat, deponitur et a
 viro suimet Wirinhario ineffabiliter defletur. Fuerat enim
 haec vite eius et animae diligens custodia et in divino
 maxime sudans famulatu pro illo plus quam pro se ieiuniis
 in frigore et oracione continua peractis et elemosinis ab
 omnium huc usque tuebatur insidiis hostium. Dico autem
 cunctis presentibus atque futuris, quicquid boni in [hoc]
 seculo pro alicuius memoria a fidelibus exhibetur, *si non
 licet ei prodesse^b, pro quo agitur, numquam a Deo ei irritatur³,
 qui hoc facere studiosus conatur^c.

26. In primo^d Heinrici regnantis anno predicta Liud-
 gerd post mortem patris sui ad virum suum, a quo
 iniuste tamdiu disiuncta fuerat⁴, mense Ianuario rediit. 1003.
 (52.) Et post nuptias marchio Liutharius in occidente in-
 firmatus et pocione Paulina⁵ inebriatus ex inproviso obiit

a) inculsus corr. incisus 1. b) prodere 1. c) canatur 1. d) prima B.

1) *Necrol. Mers. Nov. 13*: Liukierd cometissa obiit. 2) *Quo nomine non Liutharium comitem, Wernheri avum a. 964 mortuum (VI, 43), de quo Lappenb. cogitavit, sed eremitam quendam 26 annos ibi inclusum notari apparet.* 3) *I. e. irritum fit. L.* 4) *Cf. IV, 42.* 5) *Potionem Paulinam Aegidius medicaminum saec. XII. exeuntis in carmine de virtutibus et laudibus medicaminum composito (Polyc. Leyser, 'Hist. poet. et poem. mediæ aevi', p. 629) inter medicamenta refert; Nicolaus Myrepsus ('Medicamentorum opera', Basil. 1549, fol. de antidotis nr. 230 p. 74) etiam praeparandi illius medicaminis rationem exponit (cf. 'Jahrb.' I, 255). Tamen dubitaverim, an illorum scientia ex hoc loco fluxerit, Thietmarus autem priorem S. Pauli ad Timotheum epistolam V, 23 respiciens nihil aliud quam vinum dixerit.*

- 1003 octava^a Kal. Febr.¹; sepultus in Colonia in eodem loco, ubi
 Ian. 25. ipse prius rogavit, in australi parte templi, quó in cena
 Domini penitentes introducuntur. Huius vidua, nomine
 Godila², quodcumque boni potuit, pro memoria eius[dem]
 facere non desistit. Filio suimet Wirinharío beneficium patris
 [et marcam] cum ducentorum precio talentorum acquisivit,
 1007. permanens in castitate IIII annos. Et tunc consanguineo
 suimet Hirimanno³ nupsit, nil curans inpositum ab Arnulfo
 presule bannum et, quod dexteras episcoporum sibi hoc a
 Deo interdicentium fefellit trium. Propter hoc est [ex]-
 communicationis gladio ab antistite predicto iugulata nullam-
 [que] in procreanda prole spem deinceps adipiscitur.
1012. 27. Sed ego delirans, id est ab incepto paululum devians.
 Ann. Quedl. regis Heinrici inclitam conversationem agrediar. (53.) Is^b
 (Nov.) magnam sinodum ob dampnationem Thiedrici Metensis epi-
 scopi posuit⁴. [*Huic in eodem concilio ab omnibus epi- * man
 scopis ibidem convenientibus interdictum est, ut ante purga-
 tionem missam non caneret.] *Post haec natale Domini in * fol.
 Dec. 25. Palithi festivis peregit gaudiis; et ibi tunc Walkerus Treve-
 rensis aeclesiae servus^e et capellae suimet custos providus man
 1013. egrotavit et nobis inde euntibus ibidem relinquitur; III. Id.
 Ian. 11. Ian.⁵, pro dolor! moriturus.
- Ann. Quedl. 28. Interim Lievizo Bremensis archiepiscopus longa
 infirmitate depressus diem pius^d sollicitè prestolabatur
 Ian. 3. supremum et in nocte hac, quae ultimam precesserat diem,
 consotios crebris iam defatigatos [vigiliis] talibus mulcebat
 alloquii: 'O dulcissimi fratres et filii, ne quisquam vestrum
 de superna diffidat clementia et ut labor vester [nunc]
 paululum relevetur, de me exemplum vobis admodum credibile
 profero. Domnum papam Benedictum* in his partibus exul^e
 quesivi⁶ et, ne ad hunc pervenirem, a multis iterantibus
 [sepe] tardatus nullis [eorum] acquievi blandiciis^{f. **}. Huic,
 dum vixit^g, studiosus adhesi et post excessum eius Aethel- * p. 83
 dago^h seniori meo servi vice famulabar. Hoc ipse considerans

*) Otto cesar iniuste accusatum deponi consensit et *add. 2.*

**) Tandem vero ad eum perveniens et eum in divinis officiis studio-
 sissimum videns *add. 2.*

a) octavo B b) his *corr.* Iis 1. c) ctiens 2. d) tempus *corr.* diem plis 1. e) exsul B.
 f) suasionibus 2. g) quamdiu supervixit 2. h) edtheldago primo B, quod aut ipse
 aut T videtur *correzisse.*

1) *Sine dubio ex parte Necrol. Merseb. nunc deperdita.* 2) *Filia Wirin-*
harri cuiusdam in occidentali Saxonia nobilis; cf. IV, 39. 3) *Non*
Ekkihardi marchionis filio, qui Boleslavi filiam in matrimonio habuit,
sed Werlensi fortasse comiti, quem Thietm. VIII, 49 filium Gerbergae,
IX, 26 patrem Heinrici dicit; cf. 'Jahrb.' I, 254, 466-467. 4) *In*
Coblentz et Mainz; Ann. Quedl. 1012, 'Jahrb.' II, 343. 5) *Fortasse*
ex deperdita Necrol. Mers. parte. 6) *Conf. IV, 18.*

pauperes suos fidei commisit meae. Dehinc camerarius eius-
dem effectus sum. Sed cum ille pius, quam semper optavit,
caelestem pergeret ad patriam, vestra electione communi
et munere regali huic indignus succedebam. Omne, quod
invicem peccavimus, amore Christi ex corde remittamus, ut
cum bona pace [nunc] separati mereamur in die ultimo
[iterum] sociari. *Hoc in extremis meimet salubre vobis
consilium dó, ut Oddonem, qui fraternitatis vestrae est
particeps^a, communi nostrorum consensu ad rectorem nostrae
eligatis^b aecclisiae et ad utilitatem patriae. divinam suppli-
cantes pietatem, in cuius manu cor regis est, quatinus id
sibi placite perficiatur.' Talia hortantem omnes exaudiunt
et sui benivolentiam et procurationem unanimiter laudant.
Crastino dominica dies illuxit, et ille beatus pater summo
pastori gregem sibi subditum manibus elevatis cum spiritu
committens II. Non. Febr.¹ defunctus pergit, quo vivens
tetendit. Fuerat enim unus ex numero eorum, quos *ut nubes*
et quasi columbas propheta miratur *suas volare ad fenestras*.
Ille enim ob vigiliarum et ieiunii assiduitatem, dum adhuc
valeret, quasi mortuus ignotis videbatur. Ad altare dominicum
numquam sine oblacionibus accessit; assiduus populi monitor
et hilaris omnibus arrisit dator. Is erga Deum promeruit,
quod inter continuas piratae furentis incursiones sedis sua
hactenus permansit intacta.

29. (54.) Interea rex de Alstidi discedens, ubi epi-
phaniam Domini celebravit et Bolizlavi nuntios pacem po-
scentes et confirmationem cum Misecone eiusdem filio fieri
promittentes audivit, ad Merseburg venit; et ibidem predicti
antistitis obitum comperit *et hunc queritur ob presentem
fructum, gratulatur autem propter subsequentem interventum,
recordationem eius sumopere faciens. Post haec transit a
nobis et purificationem sanctae Dei genitricis in Magada-
burg celebravit. Et in ipsa die predictus Oddo clericis
comitantibus ac laicis supplex venit, et regis gratiam sicut
prius ad complecionem eleccionis per fidos intercessores
postulat. Quos rex nullatenus audit, sed capellano suimet
Unwano^c cum laude advenientium, etsi non spontanea, epi-
scopatum dedit, Oddonem per manus succipiens et promissa
sibi pietate demulcens. Tunc iussu regis et presentia eius-

a) partipes 1. b) eligamus B, corr. T. c) unnuano corr. unuano 1 et ita infra.

1) Obiit ille Ian. 4 secundum Necrol. Luneb. et Adam. Bremens., et ita etiam Thietmarum scribere voluisse ex sequentibus apparet. Haec etiam dies anno 1013 dominica fuit. I. Hunc quoque diem dubitari non potest, quin Thietmarus in parte illa Necrol. Merseb. nunc deperdita invenerit.

1013. dem a Gerone archipresule cum consensu et auxilio episcoporum Ekkihardi¹ et Thurgati² Unwan ungitur archiantistes^a.³
- Ann. Quedl. 30. Et interpositis diebus paucis Miseco Bolizlavi filius cum magnis veniens muneribus regis efficitur et fidem cum sacramento firmat. Dehinc cum honore magno remittitur et, ut iterum veniret, delectatur. In hiis diebus tempestas magna post solis occasum contigit ac omnes nos admodum turbavit. Diruit namque aecclesiam extra urbem positam, quae de rubro facta est ligno regnante primo Ottone. Incendium quoque plurima archipresulis bona consumpsit. Insuper regias pervenit ad aures, quod nepos meus Wirinharius cum Ekkihardo *Hirimanni marchionis fratre ad Bolizlavum sine licencia pergeret^b ibidemque multa gratiae suimet contraria loqueretur^b eiusque nuncios hic sepe in secreto haberet^b. Hoc omne rex graviter suscipiens utrosque in suam venire presentiam iussit. Id cum facere non auderent, comprehensis omnibus suimet bonis, ut regiae potestati resisterent, diffamantur. Tandem nepos meus gratiam et incolatum cum predio suimet et auro comparavit. Alter vero longe post cum fideli interventu restituitur. [Eodem anno Wonlef
- Ann. Quedl. Mart. 18. heremita et verus Israhelita⁴ XV. Kal. Aprilis⁵ obiit.]
- Febr. 24. 31. (55.) In proxima XL^{ma} rex ad Werlu veniens diu colica passione [ibi] infirmatur et * [multa^c per visionem sibi * man. revelata sunt]. Ad ultimum lacrimis et oratione multorum convalescens, quia in tam brevi intervallo ad predestinatum
- Apr. 5. non valuit pervenire locum⁶, paschale festum cum Meinverco sibi admodum familiari in Pathebrunnan digna veneracione peregit; pentecosten autem nobiscum. In cuius vigilia Boli-
- Mal. 24. *zlavus cum securitate obsidum apud se relictorum venit, et * p. 83
- Ann. Quedl. Mai. 23. optime suscipitur. In die sancto manibus applicatis miles * man. efficitur * et post sacramenta regi ad aecclesiam ornato in-
- Mai. 24. cedenti armiger habetur⁷. In II. feria regem magnis muneribus a se et a contectali sua oblatis placavit deindeque regia largitate his meliora ac multa maiora cum beneficio diu desiderato [suscepit] * et obsides suos cum honore et laeticia * fol. 1
- Mai. 25. remisit. Post haec vero Ruciam nostris ad hoc auxiliantibus petiit; et magna regionis illius parte vastata, cum commotio inter suos et hospites Pezineigos⁸ fieret, eosdem quamvis suimet fautores iussit interfici omnes.

a) archiantes B, archiantites corr. T. b) pergerent — loquerentur — haberent corr. pergeret — loqueretur — haberet I. c) multa — sunt in loco raso T postea addidit, quam ea, quae sequuntur, scripsit.

1) Sleswicensis. L. 2) Scaræ. L. 3) Qui sedit 1013 — 1029. 4) Conf. Ioh. 1, 47; notior nominis Wonlef (sive Wunnileif) ea est forma, quae apud Germanos septentrionalis in usu fuit, sc. Olaf. 5) Ex Necrol. Mers. 6) Aquasgrani; v. Ann. Quedlinb. 7) I. e. ante regem incedens gladium illius portavit; cf. 'Jahrb.' II, 396, n. 1. 8) Petschenegi, gens Hunici sive Tartarici originis, qui in aquilonari

(56.) In diebus illis Bronhag abbas Vuldensis deponitur¹, 1013. et succedente sibi Popone converso et tunc Laressemensi^a Ann. Quedl. pastore² hoc monasterium confratribus late discedentibus a priori statu mutatur.

In civitate Bernhardi ducis Liunberg dicta³ eodem Ann. Quedl. anno aeris fit mira mutacio atque motio et immensus terrae hiatus. Hoc stupet accola et se prius numquam vidisse testatur.

32. Rex autem ad occidentales pergens regiones iter Ann. Quedl. suum ad Longabardiam disposuit et iterum ad nos repedavit; et inde XI. Kal. Octobr. discedens per Bawariorum fines Sept. 21. atque Swevorum usque ad locum, qui dicitur . . .^b, properavit⁴. Huc exercitus undique confluit et bene adiuvantium voluntas patuit. Et hinc usque ad Romam rex sine omni scrupulo (1014). regina comitante venit. Ad supplementum huius itineris Bolizlavus antea invitatus nil aspiravit et in bene promissis more solito mendax apparuit. Insuper antea domno papae questus est per epistolae portitorem, ut non liceret sibi propter latentes regis^{*} insidias, promissum principi apostolorum Petro persolvere censum^c. Tunc vero missis illo nuntiis tacite rimatur, qualiter rex in [hiis] partibus haberetur; quoscumque potuit, ab eius gratia per hos amovere conatus. Tantus fuit huic respectus Dei et sic piorum quoesivit interventum ac ita cluebat militis incliti firma fides et de sacramentis terribilibus adeo curavit! Attende lector, quid inter tot flagicia is faciat. Cum se multum peccasse aut ipse sentit aut aliqua fideli castigatione perpendit, canones coram se poni, qualiterque id debeat emendari, ut quaeratur, precipit ac secundum haec scripta mox scelus peractum purgare contendit. Maior tamen est ei consuetudo periculose delinquendi, quam in salutari penitentia permanendi.

33. (57.) Huius conpar et quasi collega Hardwigus, a Longabardis falso rex appellatus, adventum magni regis et potentiam exercitus doluit; et quia suis viribus huic ad nocendum diffidit, in castelli munitionem se protinus recepit, hoc solum ingemiscens, quod rex ad maiorem tunc vocatus

a) larhirsemensi B, corr. T.   b) nomen huius loci librarii negligentia omissum esse videtur, cum nihil spatii ei sit relictum in I.   c) n add. T.

Ponti Euxini parte incolabant, propter antiquam discordiam, quae inter illos et Russos eorum finitimos extabat, cum Boleslavo coniuncti fuerunt.

1) Qui a. 1011 Erkanbaldo tunc archiepiscopo successerat et postea episcopus Halberstadensis factus est (1023—1036); v. *Gesta episc. Halb.* (SS. XXIII).   2) Qui utriusque monasterio usque ad mortem (1018 Apr. 7) praefuit; v. *'Jahrb.'* II, 410 sq.   3) Lüneburg.   4) *Chartis testibus* (Stumpf 1586—1588) rex Sept. 22. Balgstädt, Oct. 2. Bamberg, Oct. 7. Ratisbonae fuit; natale Domini Papiae celebravit. *'Jahrb.'* II, 414 sq.

accessit honorem. Post longam [animi] exestuantis deliberationem legatos ad regem misit, qui comitatum quendam sibi dari *peterent et coronam suimet cum filiis¹ ei redditurum * fol. 13
veraciter promitterent. Hoc cum consilio quorundam acquiescens facere rex noluisset, ut in sequentibus enucleabo, ad magnum suis familiaribus provenire dampnum id postea persensit.

34. Sed priusquam haec aggrediar, quae superius in discussa oblivione preterii, prescriptis interponere conor.

(58.) Fuit quidam Brun nomine, contemporalis et conscolasticus meus, ex genere clarissimo editus, sed divina miseratione pre caeteris parentibus inter filios Dei electus². Hic ab Ida venerabili matre sua unice dilectus magisterio Geddonis philosophi³ traditur, et omne, quod habere^a debuit, cum habundancia^b suggeritur. Huius pater erat Brun⁴, senior egregius et per cuncta laudabilis, amicus mihi consanguinitate⁵ et omnibus erat proximus familiaritate. Filius autem eius [et equivocus], cum mane ad scolam ire debuisset^c, antequam ab hospicio exiret, veniam petiit et ludentibus nobis in oratione [is] fuit. Ocio negocium preposuit et sic fructificans ad maturitatem pervenit. A tercio desideratur

(997). Ottone et succipitur, quem non longe post deserens solitariam quesivit vitam⁶ [et de opere suo vixit]. Is vero post mortem gloriosissimi imperatoris, regnante^d tunc secundo Dei gratia Heinrico, ad Mersburg veniens benedictionem cum *licencia * p. 334
domni papae⁷ episcopalem *ab eo peccit et eius iussione ab * fol. 13
archiepiscopo Taginone consecrationem et, quod ipse detulit
(1004) huc, pallium ibidem suscepit. Dehinc ob lucrum animae
(Nov.) laborem subiit diversae ac grandis viae, castigans corpus inedia et crucians vigilia. Multa a Bolizlavo caeterisque divitibus bona suscepit, quae mox aecclesiis ac familiaribus suis et pauperibus nil sibi retinendo divisit.

(1009). 35. In duodecimo conversionis ac inclitae conversationis suae anno ad Pruciam pergens steriles hos agros semine divino studuit fecundare; sed spinis pululantibus horrida non potuit facile molliri. Tunc in confinio predictae regionis

Math. 13,
3-8.

a) abire B, corr. T. b) habuncia I. c) debuisset I. d) rengante I.

1) Scil. obsidum loco habendis; v. 'Jahrb.' II, 416. 2) De quo cf. v. Zeissberg, 'Heinrichs II. Polenkriege', Wiener SB. LVII, 346-369.
3) Scholae Magdeburgensis magistri; cf. VIII, 35. Qui in illo officio Elkkihardo Rufo (IV, 66) videtur successisse; cf. Uhlirz l. c., p. 112.
4) Comes (?) Querfurtensis, de quo v. Gesta archiep. Magd. c. 15, p. 395, Ann. Magd. a. 1009, Ann. Sax. a. 1009 et 1106. 5) Fortasse originem duxit a. Brunone comite Arneburgensi, qui proavus Thietmari fuit.
6) Quod a. 997 factum esse ex eo sequitur, quod paulo infra annus 1009 duodecimus conversionis ac inclitae conversationis appellatur.
7) Silvestris II., ut Gesta episc. Halberstad. referunt; 'Jahrb.' II, 267 sq.

et Rusciae cum predicaret, primo ab incolis prohibetur^a et (1009). plus euvangelizans capitur deindeque amore Christi, qui ecclesiae caput est, XVI. Kal. Martii¹ mitis ut agnus decollatur cum sociis^b suimet XVIII. Corpora tot martirum insepulta iacuerunt, quoad Bolizlavus id comperiens eadem mercatur ac domui suae futurum acquisivit solatum. Facta sunt autem haec in tempore serenissimi regis Heinrichi, quem Deus omnipotens triumpho tanti presulis honorificavit et, ut multum spero, salvavit. Pater autem predicti antistitis longe post infirmatus [et], ut ipse mihi narravit, precepto [filii] monachicum suscepit habitum et XIII. Kal. Novembr. in pace quievit². Oct. 19.

Febr. 14
(Mart. 9).

36. (59.) Nec flocci pendenda^c est Geronis satellitum marchionis *magna presumtio, quam stupeat fidelis et fugiat amore pietatis. Causa proferatur in medium et tunc pendatur factum, si sit laudabile an bonis omnibus detestabile.

Arnulfus antistes ad saltum Geronis³ a venerabili eiusdem loci abbatissa Hathawi ad festivitatem Christi martiris Ciriaci (1013).

Ann. Quedl.

ad convivium invitatus venit⁴; et in die sancto, [cum] post missam de ecclesia ambularet, vidit clericum accipitrem in manu sua tenentem; et zelo commotus hunc cum brachio suimet comprehendit ac secum duxit, non ut puniretur, sed sic verbis mediocribus corripere.

Mart. 16.

Fama volans milites predictos congregat, quorum primus Hugal^d nomine ad episcopum veniens, cur seniore suum sic inhonorare voluisset, interrogat. Et antistes: 'Quid feci?' inquit. 'Vidi abominationem Christi et, quia in meo factam episcopatu cernebam, sustinere non potui. Nil mali factum est. Ponamus diem vobis complacitam; et ubi culpabilis a communibus invenior amicis, digna emendatione restituo.' Et ille prosequitur: 'Nec sic,' inquit, 'esse debet nec ita fieri valet. Hodie aut sacramento vos excusate aut seniori meo et nobis ad emendandum promittite.' Ad haec presul: 'Sancta me,' inquit, 'sollemnitas prohibet iurare et vos illud suscipere. Et multum miserabile mihi videtur, quod iusticia a vobis mihi solum denegatur.'

Verg. Aen.
XI, 139.

37. Post haec *ille iratus egreditur, et miles armatus ignorantia comitis^e glomeratur; et cum iam vellet episcopus cenare, videt omnes appropriare. Domus, in qua fuit, a suis firmiter obseratur et, ne hostibus facilis pateret ingressus,

a) prohibetur 1. b) suis D; suis sociis 2. c) floccipendenda 1. d) 1 add. T. e) ignorante marchione A. S.

1) Ann. Quedl. et Gesta episc. Halb. exhibent VII. Id. Mart., et cum noster III, 6 in hoc die mortem Brunonis episcopi Verdensis (962—975) posuerit, utriusque episcopi diem emortualem ex deperdita illa Necrol. Merseb. parte ab eo sumptum esse equidem existimo, ita ut per errorem St. Brunoni d. Febr. 14, Verdensi d. Mart. 9 tribueret. 2) Necrol. Merseb. Oct. 19: Brun conversus obiit. 3) Gernrode. 4) A. 1013 hoc factum esse Ann. Quedl. tradunt.

(1013). omni modo munitur. Sed cum eam iam impugnare voluissent, dictum hiis [est] veraciter, quod sacerdos alio declinans ibidem non inveniretur. Tunc is in claustro et tandem in monasterio queritur et Dei gratia non ullo sui dedecore latens et haec omnia cernens nullatenus^a invenitur. Ad ultimum sedato furore hii ad hospicium^b pergunt et domos suas tristes revisunt. Convocatis postera luce militibus suis Arnulfus ad propriam^c remeavit sedem abbatissamque nimis flentem solatur.

Mar. 17.

38. Hoc totum rex comperiens conspiratores hos sibi precepit presentari. Quem cum marchio predictus nimis iratum cerneret, per internuntios fideles eum placare nititur. Hos rex ea ratione audivit, ut prius CCC^{orum} pondera talentorum episcopali solverent dicioni et, qui in hoc facto culpabiles esse deputarentur, aut sacramento suorum XI amicorum expurgarent aut secundum canonicam auctoritatem^d [ei] satisfacerent. Facta tunc inter eosdem mutua pace post Apr. 5. pascha ponuntur induciae. Huc nostri eorundem[que]^e amici conveniunt et ego *cum illis affui; et ut pecunia datur pre-^{* fol. 140} dicta, episcopus in occidentale monasterium venit, sedens^f ibidem [in] solio summi gradus. Ibi tunc solus marchio se iuramento admodum credibili expurgat; *satellites autem sui^{* p. 835.} more poenitentum^g de manu predicti antistitis singulariter suscipiunt ea ratione ieiunium, ut, si quando amonerentur, onus subirent impositum.

cf.
Ann. Quedl.
1014.
Luc. 16, 9.

39. (60.) Illud etiam adnectendum est, qualiter Othelricus Boemiorum dux, *mammona iniquitatis* interpretatus¹, Bosionem inclitum suimet militem caeterosque complures interfici preceperit, eo quod hos fratrem adiuvare exulem² a falsis murmuratoribus^h audierit et omnes caute in hiis cladibus discerent, qualiter sibi in futurum precavere debuissent. Quod Dominus in utroque testamento iubet observari firmiter, id in hiis regionibus compleri prohibet ambicio ceca semper. Germanum enim, quem merito [pre] hiis diligere debuit, verebatur et, ne umquam ad se veniat, diligenter custodire conatur. Boemii regnante Zuetepulco duce³ quondam fuere principesⁱ nostri. Huic a nostris parentibus quotannis solvitur⁴ census, et episcopus in sua regione

a) nullatus 1. b) hospicium 1. c) propria B, propria corr. T. d) autoritatem 1.
e) nostrique eorundem B, corr. T. f) sedit B. g) ponitum B, corr. T. h) murmuratoribus B, murmuratoribus corr. T; criminatoribus 2. i) principes et huic a et episcopos — minoratur erasa in cod. 1, sed ita ut dispici possint.

1) Ôdil-rich = *praediis dives*. 2) *Iaremirum, qui Traiecti captus tenebatur; cf. supra c. 23.* 3) *Swantopluk (bohem. swaty, pol. swięty = sanctus; boh. pluk, pol. polek = germ. volk) Moraviae dux potentissimus regnavit a. 870—894; cf. Palacky, 'Gesch. v. Böhmen' I, Dümmler, 'Ostfr. Reich' II. III.* 4) *Sic pro solvebatur. I.*

Marierun¹ dicta habuit; quod omne is^a et successores sui superbia tumidi perdidit, quia *omnis humilitas* euvangelio teste, *crescit et arrogantiae sublimitas minoratur*. Sine maximo timore in hiis nullus dominatur provinciis. Caritas pura gemit exclusa^b, quia regnat ibidem periurium cum fraude socia. Matth. 23, 12.

140'. 40. (61.) *Superius [de] universali papa Brunone disputans² cum successore eius Gerbertum tantum nominarem, ut de eo laicius aliquid scribam, non incongruum est. Erat is natus de occiduis regionibus, a puero liberali arte^c nutritus et ad ultimum Remensem^d urbem ad regendum [iniuste]^e promotus³. Optime callebat astrorum cursus discernere et contemporales suos variae artis noticia superare. Hic tandem a finibus suis expulsus Ottonem peciit inperatorem; et cum eo diu conversatus in Magadaburg oralogium fecit, illud recte constituens, considerata per fistulam quadam stella nautarum^f duce⁴. Post haec autem predicto [papa] Gregorio defuncto is gratia inperatoris eidem successit et usque ad tempus Heinrici regis sedebat, Silvester vocatus⁵. In cuius vice Iohannes Phasan [id est gallus] positus sedem apostolicam dies sibi commissos regebat⁶, sub quo aecclesia Merseburgiensis renovatur et privilegii auctoritate sui roboratur. Huic succedebant Sergius⁷ ['qui vocabatur bucca porci'^g] atque Benedictus⁸, ambo preclari et consolidatores nostri⁹. (991).
(994).
(999).
(1003).
(1009).

41. Ab omnibus hiis sacerdotibus summis adventus regis admodum desideratur, sed diversorum reluctatione hostium diu tardatur. Benedictus sit in cunctis operibus suis omnipotens Deus, qui Romam longo tempore a multis temporibus depressam^h tali pastore consolari et pacificare dignatus est! Namque papa Benedictus Gregorio quodamⁱ in electione prevaluit. Ob hoc iste ad^k nativitatem dominicam ad regem in Palithi venit cum omni paratu apostolico, expulsionem suam omnibus lamentando innotescens. Huius crucem rex in suam suscepit custodiam et a caeteris abstinere precepit. (1012).
(1012).

a) et hic in sua r. M. d. habuit episcopos, que omnia hic 2, A. S. b) exculsa I. c) parte B; naturalibus artibus 2. d) remensam I. e) in erasum I. f) nautorum I. g) porc 1; porcus A. S. a. 1009. h) deſsam, I. i) cuidam radendo alqs. corr. I. k) per B, quod ipse videtur correxisse.

1) Mähren. 2) Gregorio V. papa 996—999; cf. IV, 27, 43. 3) Annis 991—999 Gerbertus Remensi, 998—999 etiam Ravennati sedi praefuit; conf. K. Werner, 'Gerbert v. Aurillac, die Kirche u. Wissenschaft s. Zeit'. 4) Ab Ottone III. invitatus Gerbertus Remis, ubi ab adversariis urgebatur, excessit (Epist. 153 apud Duchesne, Hist. Franc. Script. II, 789—844). id quod a. 994 factum videtur esse; cf. Werner l. c., p. 93—94, de fistula illa ibid. p. 75—76. 5) Silvestrem II. papam 999—1003 sedisse constat. 6) Iohannes XVIII. (XIX.) papa 1003—1009. 7) Sergius IV. 1009—1012. 8) Benedictus VIII. 1012—1024; de quo v. 'Jahrb.' II, 385—391. 9) Quippe qui episcopatum Merseburgensem bullis roboraverunt.

promittens sibi, cum ipse illuc veniret, haec secundum morem Romanum¹ diligenter finire. Advenit optati temporis acceleratio, et rex Henricus a papa Benedicto, qui tunc pre caeteris antecessoribus suis maxime [dominabatur], mense (1014) Februario in urbe Romulea cum ineffabili honore suscipitur et advocatus sancti Petri meruit fieri.

42. [Et] quia de secunda eius ordinatione locuturus sum, concedet eum me prius laudare, de cuius hoc venit gratuito munere, * ut magister gentium [nos ortatur Paulus: * man. Ephes. 5, 20. Deo patri pre omnibus et in omnibus, fratres,] gratias agite; haec est enim voluntas eius in Christo Iesu² domino nostro. Thess. 5, 18. Iure laudandus est a nobis, qui multum profuit nobis munere et gratia aeterni regis. Henricus etenim rex aecclesiam adaugxit^b nostram multis utilitatibus, inprimis divino apparatu; et de omnibus curtis, * quas in Thuringia et in Saxonia habuit, * p. 836 duas [nobis] tradidit familias². Euvangelium auro et tabula ornatum eburnea et calicem aureum atque gemmatum cum patina dedit et fistula³, cruces duas [et ampulas] ex argento factas et magnum calicem ex eodem metallo cum patina simul ac fistula dedit. Quicquid [in prediis] ab antecessoribus meis neglectum erat, precepto renovarat*.

* Quem laudant superi, veneremur nos quoque servi Promentes dignas nostris ex cordibus odas.

Est hic namque Deus trinus, in deitate sed unus, Et sine quo nullus regnat, Deus ille benignus

5 Atque bonum summum, depellens omne nocivum; Largitur caelo, quae prosunt omnibus, alto.

Verus mendaces confuderat hic modo testes Heinricum regem dicentes imperialem

Curam non suscepturum nec denique longo

10 Tempore regnandum, sed seva morte premendum.

Nunc sunt [bisseni], quod regno preluit, anni, Scandens cesaream post rector clarus in aulam

Illo mense, meam quo solverat ipse cathedram.

Mart. IX, 53. Ista dies pulchro signetur clara lapillo,

15 Qua regi nostro se subdit Romae benigno Atque liquore sacro perfusus gaudet et almo Fert grates Domino, qui se visitavit ab alto Ac Cunigundam contectalem sibi caram.

*) *Carmini praemittitur in 2. vox Prologus.*

a) Ihu I., Ihesu Lapp., qui littera h graecam η significari non animadvertit. b) adauxit corr. adaugxit T.

1) I. e. ius cononicum. 2) Conf. chartam regis datam Merseburg 1010 Iul. 28 (Stumpf 1538). 3) Scil. eucharistica, de qua v. Wetzer et Welte, 'Kirchenlexicon' IV, p. 1525.

* fol. 1. man.

Summus pastor ovat^a, chorus atque suus quoque cantat,
 20 Quod sunt securi tanto rectore potiti.
 Merseburg, et tu concinnes omnibus actu*.

LIBER VIII (VII).

1. (1.) *Decursis¹ a dominica incarnatione^b [post mille- 1014.
 narii plenitudinem numeri]^c annis tredecim et in subsequentis
 anni secundo mense ac ebdomada tertia, anno autem regni
 eius tercio decimo² et die dominica ac XVI.^d Kal. Marcii Febr. 14.
 Heinricus Dei gratia rex inclitus a senatoribus duodecim
 vallatus^e, [quorum VI rasi barba, alii proluxa mistice in-
 cedebant cum baculis,] cum dilecta suimet coniuge Cunigunda
 ad aecclesiam sancti Petri papa** expectante venit³. Et
 antequam introduceretur, ab eodem interrogatus, si fidelis
 vellet Romanae patronus esse et defensor aecclesiae, sibi
 autem suisque successoribus per omnia fidelis, devota pro-
 fessione respondit et tunc ab eodem unctionem^f et coronam
 cum contextali sua suscepit; priorem autem coronam super
 altare principis apostolorum suspendi precepit. Eodem
 die papa⁴ eis cenam ad Lateranis fecit copiosam. In octava Febr. 21.
 vero die inter Romanos et nostrates magna oritur commocio
 in ponte Tiberino et utrimque multi corruerunt, nocte eos
 ad ultimum dirimente. Huius rei auctores germani tres
 extitere, [Hug, Hecil ac Eciliu,]⁵ qui postea capti sunt et in
 custodia detenti; ex quibus [unus]^g in hiis partibus evasit,
 [secundus]^h autem ad [Fuldu]ⁱ deductus [est], in Ivicanstene
 [autem] castello [III^{us}] diu servatur.

*2. (2.) Arnulfum fratrem suum, quem Ravennati^k antea⁶ 1014.
 prefecit aecclesiae, cesar denuo inthronizatum ab apostolico
 [ibidem] consecrari precepit⁷. Subplantatorem [Aethelbertum]

*) Da iubilum Domino, per quem pollere videris *add. 2, ubi legitur:*
 ac tu.

***) cum clero *add. 2, A. S. a. 1014.*

a) hovat B. b) incarcione. c) post millenarii plenitud nri *add. T; eraso d nri N scripsit*
 dinem numeri. d) X erasum, ab N ni fallor, qui Ann. Hild. inspezit; at VI. Kal. Mart.
 non fuit dies dominica. e) uallatus B. f) inunctionem regalem 2. g) duo E,
 corr. T. h) evaserunt tertius E, corr. T. i) nos ni fallor E, corr. T. k) raentati I.

1) C. 1—2 ante maiorem libri septimi partem et, antequam *Annalibus*
Quedlinb. Thietmarus potitus est, iam a. 1014 conscripta videntur esse;
cf. 'Neues Archiv' XIV l. c. 2) Rectius duodecimo: neque vero a die

Iun. 7 (cf. V, 11) noster annos regis numeravit, sed annum 1002 primum
Heinrici II. posuit; cf. prologum libri II. 3) De hac Heinrici ex-

peditione Romana v. 'Jahrb.' II, 414—440. 4) Benedictus VIII.

5) Filii Othberti II. (Estensis) marchionis, quos Arnulfus, Gesta archiep.
Mediolan. (SS. VIII) I, 18, Hugonem, Azzonem et Adalbertum appellat;
de seditione eorum cf. 'Jahrb.' II, Eccurs V. 6) In synodo Ravennae

mense Ianuario eiusdem anni habita; 'Jahrb.' II, 416—420. 7) In
synodo Romana; 'Jahrb.' II, 426 sq.

1014. autem eius *iniuste ibi diu sedentem primo voluit degradare; * fol. 1
sed assidua piorum devictus intercessione alteri prefecit
aecclesiae, [nomine Aricia¹. In Ravenna duos et Romae
totidem sinodali iudicio papa deposuit, ab archiepiscopo
Leone iam muto² consecratos.]*

Apr. 25. (3.) Dominicam resurrectionem imperator in Papia civi-
tate celebrans instabilem Longobardorum^a mentem caritate
cunctis exhibita firmavit. Dehinc sedatis tumultibus universis
reversus est ab Italia^b; et Hardvigus ob hoc admodum
gavisus Fercellensem invasit civitatem, Leone eiusdem epi-
scopo vix effugiente³. Omnem quoque hanc civitatem com-
prehendens iterum superbire cepit; * [quem, ut in sequentibus⁴ * man.
expono, divina maiestas nimis humiliatum^c se culpabilem
cognoscere coegit]^d.

[In⁵ hiis partibus cesar** episcopatum, quod erat
tercium⁶ devoti operis sui ornamentum, in Bobia⁷ civitate,
ubi christicolae sancti et confessores incliti Columbanus et
Attala corporaliter requiescunt, communi consilio et licencia
comprovincialium episcoporum construxit; quia summa ne-
cessitas et. quae eam precellit, Christi caritas ad hoc in-
stigavit. Hic cum maxima prosperitate et gloria Alpinas
superat difficultates ac nostrae regionis adiit serenitates, quia
aeris huius et habitatorum^e qualitates nostris non concordant
partibus. Multae sunt, pro dolor! in Romania atque in
Longobardia insidiae: cunctis huc advenientibus exigua patet
caritas; omne, quod ibi hospites exigunt, venale est, et hoc
cum dolo, multique toxico^f hic pereunt adhibito.]

Apr. 28. 3. (4.) *Eodem⁸ anno IIII. Kal. Mai. obiit Karolus * fol. 1
comes, Riedagi marchionis filius, qui omne suimet benefitium man.

*) *Erasis in margine sinistro sex aut pluribus versibus N in inferiore inseruit: Sanctorum instituta patrum in sacris ordinibus ibidem et apud nos diu, pro dolor! neglecta cum excommunicatione redintegrata^g renovavit. Prohibent namque canones, ut ante XXV annos diaconus, presbiter autem et episcopus ante XXX annos nequaquam ordinetur. Hoc quia non servavimus, miseri prevaricatores sumus excommunicationemque incidimus.*

***) Henricus secundus *add. W.*

a) langobarum *corr.* longobarum 1. b) a. I. cesar *E*, sed cesar *linea deletum* (a Thiet-
maro) et postea *erasum est* 1. c) humiliatum *corr.* humiliatum *T.* d) quem — cognoscere
in rasura, coegit *supra lineam T* postea *addidit*, quam *sequentia scripsit.* e) habitatum
corr. habitatum *T.* f) toxicato cibo 2. g) redintegrata 1.

1) Arezzo. 2) Leone II. archiep. Ravenn. 999—1001, qui Gerberto
successerat. 3) De quo cf. Löwenfeld, 'Leo von Vercelli', *diss. Gott.*
1877. 4) *Infra c. 24.* 5) *Haec T in inferiore parte fol. 142' posteriore*
tempore supplevit, quam ea, quae sequuntur, scripta sunt. 6) *Scilicet*
post Merseburgensis et Babenbergensis episcopatum constitutionem.
7) Bobbio. 8) *Quae sequuntur c. 3—30 inde ab aestate a. 1014 usque*
ad aestatem a. 1016 paulatim videntur conscripta esse, Annalibus
Quedlinb. nondum adhibitis; v. 'Neues Archiv' XIV. l. c.

iniuste accusantium turgida inflatione et nulla sui^a culpa 1014.
prius perdidit et illatum facinus aequanimiter portavit.

Eodem die¹ neptis mea Mahtildis², quae in Geronis Apr. 28.
salto cum domna Hathui abbatissa iure consanguinitatis diu
nutriebatur, [animam] exhalavit; quam quia sibi successuram
venerabilis matrona semper optavit, insolabili merore mortuam
flevit et hanc in proximo mense Iulio IIII. Non.³ eadem^b Iul. 4.
subsequitur. De cuius laudabili vita quaedam breviter per-
curro. Fuit haec reginae Mahtildis inclita neptis [ac] in
XIII. aetatis suae anno Geronis filio marchionis Sigifrido
nupserat, et^c cum eo tantum VII annos coniuncta erat.
Post cuius excessum ob Dei amorem et tristis solatium
senioris sacrum a Bernhardo antistite velamen et mox con-
secrationem, ut predixi⁴, suscepit, sedens LV annos, tam
assidua in Christi servitio ut Anna^{*.5}, et tantae largitatis
ut Sarephena⁶, in castitate et abstinentia similis [Iudith]^a,
ecclesiam sibi commissam diversis decorans^e ornatibus. Huius
obitum signa prenuntiabant ista. Vivarium^f, quod in orientali
parte urbis est positum, usque in mediam diem apparuit
sanguineum et post viridi^g colore est variatum. Multis est
[visum], quod meritis istius neptis mea se cum palma virgini-
tatis prederet. Sepulta est autem egregia Christi *sponsa
a Bernhardo Antiquae civitatis episcopo⁷, non ubi petiit,
sed ubi gemens congregatio sua rogavit, in medio aecclesiae
coram sanctae crucis altari^h, ubi postmodum per eius nobile
meritum quodamⁱ viro diu debili et cum scabellis [diu] am-
bulanti tribuit omnipotens Deus facilem gressum.

4. (5.) Imperator autem transcensis Alpibus caeterisque
adiacentibus provinciis regendo decursis natale Domini cele- Dec. 25.
bravit in Palithi. Et post haec ad Merseburg veniens, Boli- 1015.
zlavi fidem et auxilium suis innotuit fidelibus et, ut ab eis
ad excusationem aut indictae rei emendationem is vocaretur,
unanimes poscit⁸.

Interim nepos meus, comes *Wirinharius, instinctu^k 1014.
malesuasae iuventutis et dolosarum machinamento mulierum Nov. 7.
cum paucis¹ ad urbem Bichlingi vocatam⁹ dominica die

*) vidua add. 2, A. S.

a) sua B, sui corr. T, postea sua restitutum I. b) eidem B, corr. T. c) ac B, corr. T.
d) hoc nomine spatium relictum explevit T. e) decoravit B. f) vivarium B; vivuarium T,
deinde primum u erasum est. g) virido B. h) altare B. i) cuidam radendo alqs. corr. I.
k) instintu B, c add. T. 1) pacis I; cum pacis obtentu . . . d. d. ad u. b. v. venit cum
paucis 2, A. S.

1) Necrol. Merseb. 2) Bernhardi I. ducis filia; 'Jahrb. III, 2. 3) Necrol.
Merseb. 4) V. supra II, 19. 5) Sive Hanna, v. Luc. evang. II, 37.
6) 1. Regum 17, 9-16. 7) De quo v. VII, 14 et IX, 5. 8) De
his rebus cf. infra c. 9. 9) Schloss-Beichlingen inter Kolleda et Hel-
drungen situm.

1014. venit et domnam eiusdem Reinildam prius a se desideratam fraudatis custodibus rapuit invitam. Namque inperatori, ut nullo^a absque scientia et consilio suimet umquam sociaretur marito, haec antea firmiter promisit; et ob hoc cum clamore et eiulatu deducitur. Hoc audientes cum clientibus satellites armati conveniunt, et ex his unus, Vullerd nomine, vulnere diro tardatur. Sed una ex ancillis cum se pariter [ab]duci rogaret et iussu senioris sui hanc sumere Alwinus nobilis voluisset, vallatur undique et nepotem meum *iam tunc * fol. egressum revocat in auxilium. Hinc antequam ei^b succurreretur^c, pro dolor! oppetiit. Et dominus eius adveniens infra clauditur et ab uno servorum^d sauciatur; quem protinus lancea perfossum muro infixit, et caeteros, ut sibi propius accedere non auderent, terruit. [Et] cum suos longe cum matrona [iam] exisse, sibi^e autem nullum evadendi locum patere vidisset, relicto protinus equo se dimisit a muro et a lapide sequenti admodum depressus tristes vix pervenit ad socios. A quibus usque [Wi]¹ ad villici cesaris domum portatus ibi cum paucis^f est dimissus; et dominam cum magna festinatione avexerunt, nunc hic nunc illic cum ea latitantes^g, adventum domini solliciti prestolantes.

5. Sed villicus iniquitatis [plenus]^h hospitem infirmum inperatori [mox] prodidit et eius mentem fecit nimis hilarem. Speravit enim eum in suam venientem potestatem in exemplumⁱ [aliis] periturum aut precio ineffabili ab hoc redempturum. Nox iam erat* et Bernhardus² ac Guncelinus³ et Willehelmus⁴ comites cum suis militibus a cesare missi, ubi egrotus iacuit, veniebant; et hos adfuisse Wirinharius a suis presciens sibi familiarem Willehelmum salutatur, caeteris duobus indicens, si gladium elevare potuisset, quod numquam in eorum potestatem incolumis venire voluisset^k. Willehelmus vero eius vulnera ligans et, quod ad Merseburg, ut sibi iussum fuerat, *venire nullo modo valuisset, intellegens a suis * fol. fecit eum portari ad proximam villam Elerstidi dictam⁵ ibique in domo nimis lapidibus firmata precepit custodiri, ipse cum suis ad inperatorem^l reversus.

*) nox erat et toto fulgebant sidera celo, cum ecce *add. 2, cf. Verg. Aen. III, 147. IV, 522. VIII, 26. I.*

a) nulli V. b) *ita T in loco raso.* c) succurreretur I. d) seruorum B. e) sit B, corr. T. f) pacis B, u *add. T.* g) latantes B, ti *add. T.* h) *ita supplevi; in codd. hoc vocabulum deest.* i) exemplum B. k) uoluissent B. l) *ra add. T.*

1) *Wiehe oppidum prope Memleben situm.* 2) *Marchio aquilonaris, de quo v. VI, 50.* 3) *Non marchio Misniensis depositus, qui tunc in custodia tenebatur (v. VI, 54 et VIII, 66), sed comes ille pagi Nordthüringen Wernhero vicinus, qui IV, 52 et VIII, 18 commemoratur.* 4) *Willehelmus III. comes Wimariensis.* 5) *Allerstedt vicum inter Wiehe et Memleben situm.*

6. Eodem die [nos] ad presentiam cesaris vocati, quali presumptione suum¹ nepos meus interruperit votum, ab eodem flebili lamentatione percepimus. Namque cum Brun a Milone inimico eius in domo propria, ubi omnibus est pax habenda, occideretur² idque ab omnibus indigenis inperatori lugubriter intimaretur, multum rogatus, ut suorum more antecessorum tam sceleratis hominibus predium cum incolatu prohiberet idque sacramentis firmare ex sua^a parte iussisset³, elevatis manibus omnipotenti Deo et cunctis presentibus illud se, quamdiu viveret, impleturum⁴ promisit. Et quia scimus multo sacius esse, bonum non vovere Deo quam postea declinare, rogemus eum, cui haec dedit promissa, sicubi ea humanitatis gratia seu malo is fregerit ortatu, emendatione condigna respiscat. Post inperatoriam lamentationem optimi quique dedere consilium, ut comprehensis omnibus suimet bonis domna revocaretur et huius rei auctores^b aut capti presentarentur^c aut fugientes usque ad mortem persecutionem paterentur; ipse autem comes superata infirmitate, si culpabilis efficeretur^d, capite privaretur; si autem haec omnia cum consensu matronae acta fuissent, *optime uteretur sponsa. Frater meus comes Henricus haec ad implenda ilico mittitur, et ut ad Alstidi ad publicum venirent colloquium, iubetur. Illo tunc proficiscente predicti comites advenerunt et cesari, quae facta sunt, nuntiaverunt.

1014
Nov. 10.

7. Postera die, id est in sancti festivitate Martini⁵, Wirinharius, pacienti animo adversa quaeque sustinens hactenus, exspiravit, nullum hostibus lucrum, suis autem invincibile dampnum relinquens. Ob hoc rex tristatur et Thiedricus hostis eius⁶ lacrimatur. Hoc ego comperiens Thiedrico nepoti meo⁷ abeundi licentiam petii et corpus amici per satellites meos de Miminlevo, ubi tunc abbacia fuerat et Reinoldus eiusdem provisor egregius debita hoc procuraverat humanitate, ad Helpithi⁸, ubi hoc expectabam, *reduxi. Sed eodem iam tunc nimis fetente, exsolvi protinus viscera iussi iuxta^e

Nov. 11.

a) exua B, s add. T. b) c add, T. c) p̄sentaretur B, n add. T. d) efficeretur f.
e) x add. T.

1) Scil. imperatoris. 2) Fortasse hic Brun comes ille fuit Brunsvicensis, primus Giselaë imperatricis maritus, quem circa a. 1006 mortuum esse Eccard ('Hist. geneal.') probavit (v. 'Jahrb.' I, Excurs V, C); Milonem autem proavum Milonis comitis Nordthuringiensis et patrem Theoderici et Hanulfi de Ammenesleve, de quibus Ann. Saxo a. 1040 refert, fuisse suspicatus sim. 3) Accuratius noster dixisset: et ut id . . . iuberet. 4) I. e. semper se scelera eiusmodi puniturum. 5) Necrol. Merseb. 6) Filius Dedi comitis a. 1009 a Wernhero occisi. 7) Regis capellano (v. VII, 21), quem Wernheri fratrem et Liutharii marchionis filium fuisse Hirsch, 'Jahrb.' I, 330, ex hoc loco argute collegit. 8) Helfta vicum prope Eisleben situm.

1014. aecclesiam iubens sepeliri meam et usque ad Wallibizi illud prosequerbar, ponens ad levam dilectae coniugis^{1.*}.

Verg. Aen.
I, 507.

8. (6.) Interim cesar in Alstidi populis iura dabat et, ut presentes affirmabant, meis haec amicis denegabat. Insula, quae Porei dicitur², quia prius comes Bernhardus predictum voluit occidere Wirinharium^a, per iniustos iudices sibi eam cesar precepit assignari. Hoc Wicmannus comes³ prohibet et iniustum^b esse affirmat; omnes populi mussant et christum Domini peccare occulte clamant. [Ibi tunc] stella multis in

Dec. 25. medio appa^rruit die^{**}. Et inde exiens natale dominicum in * fol. 1

1015. Palitho clouit, et in IIII. feria ante pascha ad Mersburch

Apr. 7. venit. In cena Domini crisma in eius presentia indignus benedixi. In vigilia [autem] sanctae resurrectionis, quae tunc

Apr. 9. fuit V. Id. Aprilis⁴, Redbald abbas Wirdunensis⁵ obiit; et

Apr. 10. sancto archiepiscopus Gero missam cantavit⁶; et interim Othelricus Boemiorum dux advenit et dies hos sollemnes duximus admodum hilares.

9. Interea Hirimannus marchio pascha duxit cum socero⁷ et inde vix solutus ad imperatorem cum nuntio^e eiusdem Stoignewo diu exspectatus venit.

Idem legatus mentiri semper solitus ad cesarem in occidentali parte, plus ad perturbandum, quam, ut simulaverat, ad pacificandum, ab instabili seniore suo missus est⁸.

(Febr. . Quem cum consociis suimet inperator [suis familiaribus] committens generos^f suos gratiam eiusdem nudis pedibus querentes misericorditer suscepit⁹ et tunc demum, nuigerulus^g ut haec cerneret^h, presentari iussit et publice domino eiusⁱ

*) *Hic inter lineas et in dextro margine nonnulla verba uno versu asscripta fuerunt, quibus funditus erasis N in inferiore margine addidit: Post XIII dies domna Swonehild, socrus eiusdem, morte subitanea VI. Kal. Decembr. 10 obiit.*

***) *Erasis in margine sinistro tribus versibus N in inferiore addidit: In octava sancti Andree¹¹ Rigmannus presbiter^k, qui aecclesiae preluit suae LXXXV annos, in Christo obiit.*

a) harium add. T. b) iustum B. c) hetenricus B, h add. T. d) li llitur, ut videtur, B in duabus lineis; ell gitor corr. T. e) o add. T. f) geros B, ne add. T. g) nuigerulus B, i add. T; cf. VI, 31. h) cernerent B. i) eorum B, corr. T. k) ita etiam in Necr. Merseb. Dec. 7; p. 1.

1) Liutgerdis. URS. 2) Parey, insula Albiae, haud procul a Ierichow et Genthin. J. 3) Wigmannus III. filius Ekberti uniuoculi, nepos Wigmanni I.; 'Jahrb.' II, 346. 4) Necrol. Merseb. 5) Werden.

6) Quod Magdeburg factum esse Thietmarus hoc loco referre omisit; at cf. infra c. 35, Strebitzki, 'Forschungen' XIV. 7) Boleslavo Polonorum duce. 8) Accuratus noster dixisset: missus erat, susceperat, iusserat, responderat; sed imperfecto, perfecto, plusquamperfecto temporibus sine ullo discrimine utitur. 9) Quod mense Februario aut Martio eiusdem anni factum esse necesse est; 'Jahrb.' III, 15. 10) Necrol. Merseb.

11) Necrol. Merseb. Dec. 7.

respondit. Hic cum alia, quam cæsar præceperit, domi retulisset, 1015. cum prefato comite^a pacem firmare cupienti iussu ducis infausti remittitur¹ et in conspectu inperatoris et principum^b Apr.

fol. 146. eius fallax et in invicem disturbans esse convincitur². *Tunc iterum [Bolizlavus] se ad excusandum vel inobedientiam ad emendandum a cesare vocatus in presentiam eius venire noluit, sed coram principibus^c suis haec fieri postulavit.

10. Sed quantam ei benignitatem inperator prius³ ostenderit, lector, attende!

(7.) Prefatus dux mille artium scientia plenus filium (1014). suimet Miseconem ad Othelricum Boemiorum provisorem misit, ut memores mutuae consanguinitatis se invicem pacificarent et cunctis hostibus suis et maxime cesari pariter resisterent. Ille vero hoc omne in detrimentum sui esse compositum a veracibus accipiens hunc comprehendit, ex consociis eius optimos quosque interficiens, ac caeteros una cum seniore capto Boemiam reduxit ac in carcerem proiecit. Quod cum inperator comperiret, Thiedricum nepotem meum illuc misit, ut satellitem suum sibi redderet et, si de gratia suimet aliquid curaret, hunc nullatenus perderet. Cui hoc fertur dedisse responsum: 'Senioris mei iussa in omnibus sequi tam posse quam velle mihi admodum necesse est. Eripuit me nuper indignum omnipotens Deus de ore leonis eiusque catulum in perniciem meam missum mihi tradidit. Et si hunc liberum abire permitto, certos hostes in patre et filio semper habeo; sin autem retineo, aliquem cum eo fructum me acquisiturum sperabo. Videat dominus meus de hiis omnibus, quid^d *sibi placeat ac mihi aliquatenus proficiat, et hoc totum devotus inplebo.'

11. Sed cum Thiedricus cum hac legatione reverteretur, alius mox celeriter remittitur, qui eundem mitti rogaret firmiterque [ei] preciperet, promittens ex parte cesaris omnem eius excludi sollicitudinem et bonam firmari pacem. Tunc Othelricus nolens volens captivum reddidit et inperatorem multum placavit. Bolizlavus autem de ereptione filii supra modum gavisus per internuntios suimet condignas cesari gratias egit, postulans, ut eum sibi ad honorem, inimicis autem suis ad dolorem remitteret et futuram utriusque remunerationem ipse veraciter agnosceret. Quod inperator tunc non posse fieri respondit, sed, cum ad Merseburg veniret⁴, cum communi principum consilio suorum voluntati suimet

a) comiti I. b) principum I. c) principibus I. d) quæ I.

1) *His verbis redit noster ad mensem Aprilem.* 2) *Ad haec videntur ea spectare, quae Thietm. supra in c. 4 dixit.* 3) Anno 1014; 'Jahrb.' III, 12—14, Excurs. I. 4) *Coniunge*: promisit se, cum ad Merseburg veniret (= venisset), . . . satisfactorum.

(1014). se tunc satisfactu^{*}rum promisit. Hoc Bolizlavus ut audivit, ^{p. 840} non bene suscepit, qualiterque filium in suam redigeret potestatem, semper tacita mente et crebra legatione revolvit^a.

(Nov.). 12. (8.) Ad condictum^b cesar ut venit locum¹, cunctos optimates, quid sibi de hac re esset faciendum, consuluit. E quibus Gero archiepiscopus loquitur^c primus: 'Cum tempus fuit et cum vestro honore id fieri potuit, me ista^d hortantem non exaudistis. Nunc a vobis est mens Bolizlavi ob longam filii retentionem et custodiam aversa, et vereor, si hunc sine obsidibus aut aliis confirmationibus remittitis, ut in posterum fidelis servitii in ambobus ^{* fol. 1} careatis.' Talia loquentem maxima presentium turba consequitur et pars corrupta id cum honore magno fieri [non] posse ingeminat. Vicit pecunia consilium et, ut hoc Bolizlavo carius esset, in fidem suam et cum omnibus, quae habebant, Miseconem [haec]^e a cesare suscipiens^f reduxit; et promissa percepit, ammonens eundem et filium, ut memores Christi et firmae Dei² nullum cesari incommodum amplius inferrent nec suos decipi paterentur amicos. Huic dulci ortatu^g fistulae blandientis more ab hiis protinus respondetur, quod factis postmodum nullatenus completeretur. Quamvis enim hiis aut fides parva sit aut nulla, tamen hoc nobis inputant, quod ex parte cesaris et nostrorum is tam sero remittitur, qui in numero militum habebatur.

1015. 13. Hoc eis erat semper in animo³ et propterea se in presenciam cesaris non venire affirmabant. Et verum est, ^{Luc. 14, 18.} quod vox euangelica testatur, excusationem aliquam hunc querere, qui ab amico familiari meditatur discedere. Haec inperator agnoscens a nobis discessit⁴ et proximos rogationum dies in Capungun⁵ fuit, quo ipse curtem suam de civitate Cassalun^h dicta⁶ transtulit⁷; et ibi cum consilio sui archipresulis Heriberti predictam Hethenrico curam⁸ commendavit. ^{Mai. 16-18.} [Interim ecclesia incipitur nostra presente archiepiscopo Gerone, cuius primos posui lapides in modum sanctae crucis ^{Mai. 18.} XV. Kal. Iunii]ⁱ. Et tractatis ibidem⁹ rebus necessariis in ^{Mai. 28.} vigilia pentecostes ad Immedeshusen¹⁰ venit, illic cum anti-

a) reuoluuit B. b) conditum I. c) loqt' I. d) hista B. e) hgc in loco raso add. T. f) succipiens B. g) ortatu I. h) cassulun B, corr. T. i) Interim — Iunii add. T in margine; 2. vero eadem inseruit post sollempnitatem ibique pergit: rege manente Immedeshusen; illic.

1) Merseburg, ubi imperator charta teste (Stumpf 1636) Nov. 1 fuit; cf. etiam supra c. 6. 2) I. e. iurisiurandi. L. 3) Digressione finita iam redit noster ad Aprilem a. 1015. 4) 1015 Apr. 17 imperatorem in Merseburg fuisse charta testatur (Stumpf 1648). 5) Ober-Kaufungen prope Cassel situm. 6) Cassel. 7) Sive transtulerat; cf. 'Jahrb.' III, 74. 8) Abbatiam Werdensem; cf. supra c. 8. 9) Kaufungen. 10) Imbshausen vicum inter Northeim et Gandersheim situm; cf. 'Jahrb.' III, 8.

stite Meinwerco hanc sanctam [festive]^a *ducens^b sollempni- 1015
tatem^c. (9.) Illic Val Corbensis abbas, prius¹ ab cura Mai. 29.
sensus, deponitur, et unus ex Larsemensi monasterio
[Druhtmer] sine fratrum consensu predictorum assignatur.
Quo ad sedem suam in hac venienti ebdomada, omnis con-
gregatio exceptis VIII flens abiit et, [ut Liudulfus abbas
predixit], locum hunc pene vacuum non sponte reliquit*.

14. (10.) In hiis diebus festivis Ernest^d inclitus Ale-
manniae dux, pueri successor Herimanni², cum in silva qua-
dam illicite venaretur, ab uno militum suimet plus ignorantia
*quam voluntate spontanea, ut cervam sagittare^e debuit, pro
dolor^f vulneratur^f. Hic, quia mortem sibi imminere perspexit,
socio vocat et, ut reo parcerent, supplicatur; et quia hic
tunc presbiterum, quo^g sua confiteretur peccata, non habuit,
unum ex militibus huius vice propius accedere iussit. Quem
cum adesse perspiceret: 'Omnes,⁷ inquit, 'accedite et com-
mortalis vestri ac^h peccatoris facta aure cordis percipite et.
qualiter curentur, unanimiter succurrite; absentibus[que]

*) *Codex 2 (cf. VIII, 75 et A. S. a. 822) addit*: Quia vero huius
cenobii mencionem sepius feci, libet aliqua de eius inchoacione
et rectoribus breviter dicere, quia unum ex antiquissimis est. Anno
dominice incarnationis octingentesimo vicesimo secundo Liudowicus 822.
imperator augustus, Karoli Magni filius, imperii sui anno decimo
per venerabilem Adelhardum antique Corbeie abbatem hoc cenobium
fundavit, in memoriam, unde cepisset, Corbeia nova loco
nomen imponens. Ipse tradidit eidem loco multa predia, scilicet
Huxeri villam³, Eresburg et Meppiam⁴ abbacias. Huius vero filius
Liudwicus contulit nobile donum, abbaciam scilicet in Visbike⁵
et decimas in episcopatu Asnebruggi cum decimalibus ecclesiis.
Tradidit quoque piscacionem in Wisera, quae dicitur Hocwar⁶.
Lotharius imperator venit cum orientalibus Francis in Sclaviam
et eorum regi Gestimum occidit ceterosque subegit et dedit
ecclesie Corbeiensi ipso anno dedicationis eius, ut cronica testatur⁷.
Insuper reges et principes et ceteri nobiles ipsum locum multis
divitiis et prediis ditaverunt et Romani pontifices magnis privi-
legiis et honoribus extulerunt. Hic requiescit inclitus martyr Vitus,
septennis puer, translatus eo de Francia per Warinum eius loci (836).
primum abbatam⁸, cuius martiris patrocinio Saxonia rerum suarum
prosperitate in immensum excrevit⁹. Situs est hic locus super
fluvium Wiseram in episcopatu Paderbrunnensi.

a) in loco raso scr. T. b) n add. T. c) p add. T. d) ernest radendo alqs. corr.
e) sagittare I. f) vulneretur B. g) cui radendo alqs. corr. I. h) a B, c add. T.

1) Anno 1014; cf. *Ann. Quedl., Corbeiens. (Iaffé, Bibl. I, 37)*. 2) *Herimanni III. (1003—1012), cuius sororem Gisela post mortem Brunonis Ernestus in matrimonium duxerat*. 3) *Höxter*. 4) *Meppen*. 5) *Fischbeck vico prope Wisaram infra oppidum Hameln sito*. 6) Quia vero — Hocwar, quae etiam apud *Ann. Sax. a. 822 leguntur, ex Catalogo abb. Corb. (Iaffé, Bibl. I, 66—72). Conf. Wilmans, 'Kaiserurk. d. Prov. Westf.' I, 110*. 7) Lotharius — dedicationis eius ex *Ann. Quedlinb. L. S) Qui abbatiae praefuit a. 826—856*. 9) Insuper reges — excrevit ex *catalogo quodam donatorum Corbeiensium (apud Wilmans l. c. p. 508—510)*.

1015. cunctis fidelibus peccatricem meimet animam queso commendate et uxorem meam, ut honorem suum servet et mei non obliviscatur, ammonete.⁷ Haec dicens, in quocumque umquam se aliquid deliquisse recordari potuit, cunctis presentibus innotuit et mox de luce [hac] II. Kal. Iunii¹ discessit, sepultus in Wirciburg iuxta patrem suum marchionem Liupoldum, ut ipse rogavit. Hic iuvenis, ut spero; felicem habet animam, cui, sicut ipse vivens testatus est, plus placuit coram multis hic erubescere, quam coram omnipotenti Deo latere. *De hoc exemplum, fratres in Christo, capite et morbum interius latentem medico caelesti^a aperite et antidotum^b eius salubre nullatenus spernite et, quicumque sit in fine nostro confessor, non moretur in gementi professione peccator, ut ab eo in caelis inveniatur propicius remissor.
- Mai. 31.
- Mai. 29. 15. (11.) Ad supramemoratam^c sollempnitatem et ad predictum locum² quidam rusticus de occiduis veniens partibus novam imperatori legationem detulit et hanc nullo^d nisi eo^d soli umquam aperire voluit, portans adhuc [stimulum hunc, quo tunc pecus arans minavit]^e, cum hoc ei caelitus [per columbam] iussum fuit^f. Et hic^g erat tantae longitudinis, ut omnes, qui eum^h viderant, nimis ammirarentur. [Ipseⁱ vero rediens cunctis interrogantibus indicat iussu cesaris, se ad Aquasgrani post expeditionem venturum et responsum ab eo ibidem accepturum. Et quia hanc admonicionem et crebro aliam innumerabilem imperator sprexit, vindictam sensit.]
- Iun. 24. 16. In nativitate sancti Iohannis baptistae, quae tunc proxima erat, ad Gosleri cesar veniens Ernasti ducatum nepti suae³ et filio eius⁴ dedit; et inde ad Magathaburg proficiscens interventum Cristi militis Mauricii ad exsuperandam hostis Bolizlavi contumatiam suppliciter rogavit. Dehinc ad locum, qui Sc lancisvordi vocatur⁵, cum exercitu glomerato perrexit et magnum comprovincialibus et marchioni eorum *Geroni^{*} intulit [damnum^k]. VIII. Id. Iulii fit nostra congregatio et pro defensione debita habitatoribus hiis¹ praedatio magna. Postquam nostri Albim transierunt, inperatrix et ego cum illa ad Mersburg pergentes cesaris adventum in his partibus

a) caeleste B. b) antidotum I. c) supramemoratoram B, corr. T. d) nulli nisi ei radendo alqs. corr. I. e) stimulum — minavit in loco raso T. f) fuer corr. fuit I. g) hęc B. h) eam B. i) Ipse — sensit T in loco vacuo. k) deest I. l) alterum i add. T.

1) Necrol. Merseb. 2) Kaufungen. 3) Giselaе Ernesti viduae, cuius mater Gerberga, Konradi Burgundiorum regis filia, matertera Heinrici fuerat. 4) Ernesto II. (1015 — 1030). 5) Nomen huius loci, si hodie exstaret, aliud esse non posset atque Schlenzfurt; quaerendus est locus in sinistra parte Albis inter Riesa et Wittenberg: fortasse illic, ubi hodie 'die Furtmühle' iacet ad rivum quendam in chartis geographicis antiquioribus modo Grenzbach modo Schleussbach vocatum, qui prope Dommützsch in Albim cadit, inter vicos Trossin et Meltitz.

expectavimus. Nostri autem, ut ad pagum Lusici dictum 1015. venerunt, a presidio ex Ciani urbe¹ egresso^a temptantur; quod agnoscentes magnam ex eo multitudinem^b occidunt et Hericum, qui dicebatur Superbus et qui ex nostra regione ob omicidium illó fugit, captum in vinculis cesari presentabant.

17. Inde usque ad Oderam inperator profectus ad locum, qui Crosna dicitur², optimos ab exercitu^c ad Miseconem ibi turmatim sedentem misit, ut eum de promissa sibi fide ammonerent et, ne propter^d eum ab inperatore sua perderent bona, cum dedicione sua preoccupare voluisset, unanimiter rogarent. Quibus is talibus respondit: 'Agnosco^e me gratia^f cesaris ab inimici potestate ereptum [ac] vobis fidem promisisse; et eam libenter in omnibus adimplerem, si liber existerem. Nunc autem, ut ipsi scitis, sum mei patris dominio^g subditus et, quia ille hoc prohibet et sui milites hic modo presentes talia fieri non paciuntur, invitus omitto. Patriam, quam queritis, meam, si possum, defendere usque [ad] adventum [mei] patris volo et tunc eum ad gratiam cesaris et ad amorem vestrum inclinare cupio.' Hoc nostri audientes regressi sunt et haec inperatori responsa detulerunt. Interim Bernhardus^h *dux cum suis fautoribus, episcopis et comitibus, et profanorum turba Liuticiorum ab aquilone Bolizlavum peccit et hunc presentem munita undiquessecus Ódera habuit.

18. (12.) César autem in inventione Christi protomartiris Aug. 3. Oderam transmêans reluctantem Poleniorum multitudinem p. 842. admodum prostravit et nemo ex nostris nisi Hodo *inclitus juvenis cum Ekkrico et alio Guncelini comitis satellite cecidit³. Hic cum Sigifrido, Hodonis filio marchionis⁴, ab inperatore accusatus, eo quod Bolizlavoⁱ nimis familiaris actenus fuisset^k, eodem die viriliter se expurgant^l: et a suis Hodo longe digressus, cum hostes solus fugientes insequeretur, sagitta per caput inmissa primo oculum et post vitam perdidit istam. Sed cum Miseco eiusdem corpus cognosceret, quia eius apud nos fuerat custos et sodalis, multum flevit et id bene procuratum ad^m exercitum misit. Eorum autem, qui ex parte hostili oppetieruntⁿ, non minor erat numerus quam sexcenti, predam relinquentes nostris ineffabilem.

a) egresso I. b) tu add. T. c) exercitu I. d) alterum p add. T. e) eo add. T. f) gratiam B. g) ita A. S. domino I. h) ha add. T. i) bolizlono I. k) familiares a. fuissent B. l) ita I; expurgavit A. S. m) et B; ad T. n) oppetierunt B, et add. T.

1) Fortasse Zahna oppido inter Wittenberg et Iüterbog sito; fortasse Ciani in Ciciani (cf. VII, 9) emendandum est ('Jahrb.' II. 332), sed Zinnitz nomen vici inter Kalau et Luckau siti ex hoc oriri nullo modo potuit. 2) Crossen, ubi fluvius Bober Oderam influit. L. 3) Necrol. Merseburg. Aug. 3: Hodo et Ekkricus cum multis interfecti sunt. 4) De Sigifrido patris honoribus privato cf. IV, 60; cuius consanguineus Hodo minor videtur fuisse.

1015. 19. Hoc Bolizlavus, ubi tunc mansit, ab internuntiis festinantibus mox rescivit; et quamvis eo libenter pergere voluisset, tamen presentibus inimicis introitum patescere ausus non est. Quocumque nostri in navibus declinabant, illuc ipse cum suis equo sequebatur alato. Ad ultimum vero erectis celeriter velis, nostri per omnem unam navigabant diem, et inimicis eos tunc comitari non valentibus, litus optatum securi comprehendunt, et proxima incendunt loca. * Quod cum eminus dux prefatus agnosceret, more solito fugit et nostris fiduciam et locum nocendi invitus concessit. Dux vero Bernhardus cum suis imperatori ad auxilium, sicut ei prius iussum est, venire cum nequivisset, per pedites clam missos ei eventum rei et necessitatem inobedientiae indicens vastatis circumquaque iacentibus locis domum rediit. Othelricus quoque, qui cum Bawariis ad cesarem venire debuit, ob multas causarum qualitates¹ dimisit. Et quamvis hii imperatorem non comitarentur, tamen fidele servitium sua² vicinitate ostendunt. Namque Othelricus quandam urbem magnam Businc dictam³ petiit et in ea non minus quam mille viros absque mulieribus et liberis capiens incendit eandem et victor remeavit. Heinricus autem Orientalium marchio⁴ cum Bawariis comperiens Bolizlavi milites iuxta se predam fecisse protinus insequitur et ex hiis fortiter resistentibus octingentos^a [occidit] predamque omnem resolvit*.

20. (13.) Sed antequam haec omnia cesar comperiret, multum sollicitus, quamvis parvo uteretur exercitu, tamen potestative, quamdiu voluit, in hiis partibus fuit; et tunc reversus ad pagum, qui Diadesisi dicitur, venit in angusto, pro dolor! castrametatus loco, ubi nullus, excepto apum magistro, qui ibidem tunc interfectus est, sedit. * Bolizlavus autem audiens imperatorem aliam, quam intraret, viam hinc^b exiturum, iuxta Oderam omnimodis [sua] firmavit. Sed cum hunc iam abisse comperiret, magnam peditum multitudinem ad locum, ubi noster consedit exercitus, premisit, precipiens eis, si ali-

* *Erasis in sinistro margine octo circiter versibus N in inferiore addidit: Interim Redingus Magadaburgensis prepositus, Nonas Aug.⁵ in Christo obiit. Mense eodem et XIII. Kal. Sept.⁶ Eila, venerabilis cometissa⁷ obiit et in monasterio, quod ipsa construxit⁸, ab Everhardo antistite⁹ traditur sepulture.*

a) octingentis B, corr. T.   b) hanc C, corr. T.

1) *Similiter II, 16: multae causarum species. L.*   2) *Sc. Bohemiae. L.*
 3) *Businc (i. e. Businici) non Bautzen urbs, cuius nomen tunc Budusin fuit, dici potuit, sed forsitan Posnitz vicus Silesiae prope Iägerndorf situs.*   4) *Filius Liutpoldi, marchio 994—1018.*   5) *Necrol. Merseb.; cf. infra c. 35.*   6) *Necrol. Merseb.*   7) *Mater Heinrichi comitis (V, 38), amita Thietmari (V, 14).*   8) *In Schweinfurt.*   9) *Bambergensi 1007—1040.*

qua oportunitas sibi accidisset, huius saltem aliquam partem 1015. ledere temptaret. Insuper abbatem suum, Tuni nomine, (Sept. 1.) simulata pace ad caesarem misit, qui protinus ab eo explorator esse cognoscitur et ibidem, quousque omnis pene exercitus factis in precedenti nocte pontibus paludem transcenderet preiacentem, detinetur.

21. Tunc ille, monachus habitu, sed dolosa vulpis in actu et ob hoc amatus a domino, rediit; et imperator Geroni^a archiepiscopo et Geroni^b inclito marchioni ac Burchardo [palatino] comiti residuos committens progreditur et, ut se solito cautius circumspicerent, ortatur. Post hoc ab hostibus prope in silva latentibus magnus clamor ternis mugitibus attollitur et mox nostrum agmen^c sagittariis intermixtim currentibus ab hiis appetitur. Quibus primo conflictu secundo[que] fortiter resistunt et ex eis multos palantes occidunt. Set fugientibus quibusdam ex nostris confortati hostes glomerantur et nostros iterum incurrentes dissipant et separatos sagittis fallentibus perdunt. Gero autem archiepiscopus et Burchardus comes vulneratus vix evadentes cesari haec referebant. Liudulfus autem iuvenis cum paucis capitur et Gero ac Folcmarus comites cum CC militibus optimis occisi p. 150'. spoliati *sunt¹ quorum nomina et animas Deus omnipotens misericorditer respiciat et nos, quorum culpa hii^d tunc optetiere, sibi per Christum reconciliet et, ne quid tale ulterius paciamur, clemens custodiat.

22. (14.) Imperator, ut hoc triste nuncium audivit, ad tollenda interfectorum corpora redire voluit; set multorum tardatus consilio id quasi invitus omisit et Aeidum antistitem, qui eis licentia infausti ducis sepulturam inpenderet et Geronis corpus marchionis inploraret, remisit. Venerabilis [vero] pater cesari^e voluntarie consentiens concito cursu revertitur; et ut miserabilem aspexit stragem, flebiliter ingemuit et suppliciter [pro hiis] oravit. Hunc cum victores et tunc in preda solum morantes eminentes viderunt, de consequentibus timidi primo fugerunt, deindeque propius accedentem salutaverunt et sine omni offensione eum abire permittunt. Hic a Bolizlavo multum de pernicie nostra gaudenti, quod postulat, inpetrans sine mora rediit et corpora sociorum cum magno^f labore inimicis faventibus^g sepelivit. *Funus c. 151. autem predicti marchionis et socii eius Widredi usque ad Mysni fecit reduci. Haec ibidem Hirimannus comes flebiliter suscipiens et usque ad Novam urbem², ubi Gero Agripi-

a) ieroni C, corr. T.   b) ieroni I.   c) acmen C, corr. T.   d) alterum i add. T.
e) cesare C.   f) magna C.   g) se fav. C.

1) *Necrol. Merseburg. Sept. 1:* Gero et Wolcmarus comites cum sociis suimet 200 peremti sunt.   2) *München-Nienburg.*

1015. nensis^a archiepiscopus et Thietmarus marchio, frater eius, vitricus istius¹, pater autem interempti comitis, in honore Dei genitricis et sancti martyris Cypriani regnante secundo Ottone abbaciam construxerunt², cum fratribus suis Guntterio^{b.3} ac Ekkihardo comitatur. Quae Gero archiepiscopus tunc terrae commendans domnam Aethelheidam^c eiusque filium Thietmarum et merentes amicos ac milites solatur.

23. (15.) *Interim caesar cum suis ad Strelam urbem^{* ead. al. te} pervenit; et Miseconem cum exercitu subsequi sciens, Herimannum marchionem ad Mysnensis defensionem civitatis properare iubet. Ipse vero ad Merseburg recto tetendit itinere. Miseco autem a patre nefario instructus, ut primo nostros abisse divisos nullamque post se custodiam esse relictam
 Sept. 13. Id. Septembris Albim iuxta urbem predictam⁴ cum VII legionibus in ipsa transcendit aurora, quosdam circum-
 quaque iacentia vastare, alios vero urbem precipiens impugnare. Quod Wetennici^d conspicientes seque tueri posse desperantes superpositae civitatis municionem relictis pene omnibus suis ascendunt. Ob hoc hostes *admodum gavisus suburbium intrant^{* fol. 11} relictum et hoc ablatis rebus inventis incendunt et superius castellum in duobus locis accensum infatigabiliter aggrediuntur. Hirimannus [vero] comes videns auxiliares suos admodum paucos iam defecisse^e, Christi pietatem et eius incliti martyris Donati intercessionem sanctam prostratus postulans mulieres ad succurrendum hortatur. Quae propugnacula attingentes lapidibus viros adjuvant, ignem inpositum, quia defecit [aqua], medone extingunt et Deo gratias! inimici furorem et audatiam minuunt. Hoc totum Miseco de monte iuxta posito cernens socios adventantes exspectat. Qui depopulantes et, ubi ignis inveniebatur, omnia usque ad Ganam^f fluvium⁵ concremant sero lassus revertuntur equis^g et ibi cum seniore suo cras ad urbem pugnaturi pernoctarent, ni Albim crescere viderent. Propter hoc exercitus nimis defatigatus cum securitate inopinata remeavit et ducis sui cor anxium hac prosperitate^h relevavit. Imperator autem, haec ut audivit, quoscumque tunc colligere potuit, ad succurrendum suo marchioni prope mittit et suburbium non longe post redintegrare precepit. Ad huius operis supplementum

a) ita C scripsisse videtur; coloniensis V. b) i adrasum 1. c) ath. radendo alqs. corr. 1. d) uenene nici 1, interposita inter e et n littera quadam dimidia, quam A. S. prorsus neglexit, Lapp. 1 interpretatus est, eundem t significare crediderim; wenenici autem pro wetennici i. e. Wethenici lapsu calami positum esse mihi videtur. e) defesisse C. f) Granam 2, A. S. g) eqis C, u add. T. h) prosperate 1.

1) Mater Herimanni Suanhild priore matrimonio Thietmaro († 978) iuncta fuerat. 2) Conf. Ann. Sax. et Ann. Magd. a. 971 et 975. 3) De quo cf. IX, 22. 4) Meissen. 5) Iahne rivum, qui prope Riesam a sinistra parte in Albim cadit.

n. 152. et custodiam Gero archiepiscopus et Arnulfus presul *VIII. 1015.
 Id. Octobr. cum comitibus caeterisque [com] pluribus con- Oct. 8.
 veniebant. Hiis omnibus ego longe inferior interfui. In
 XIII diebus incepta ad unguem [nos]* perducentes abivimus,
 committentes urbem Fritherico comiti ad III ebdomas.

24. (16.) Gero archiantistes* et ego eiusdem comes ad
 locum, qui Mucherini dicitur¹, veniebamur. Ibi tunc ego de
 p. 844. promissis dulcibus eum ammonens percepi ab eodem cum
 baculo eius, quem hodie teneo, parrochiam super has III
 urbes, Scudizi, Cotuh, Bichini et Vurcin², et villam, quae...
 dicitur^b, [et Geserisca...]** VIII. Kal. Novembr., presentibus Oct. 23.
 hiis testibus: Heribaldo, Hepone, Ibone, Cristino atque Seberto.
 Eodem die ad urbem Curbici³ dictam venimus, ubi con-
 venientibus archiantistis^c militibus id manifestavi, quam
 misericorditer erga me senior suus egerit. Ibique de infir-
 mitate venerabilis Fritherunae comperivimus, ad cuius hospicium
 tunc nos fuimus; quae, pro dolor! in sequenti die, id est
 VI. Kal. Novembr.⁴, hominem exuit interiorem. Inde archi- Oct. 27 (28).
 episcopus ad^d Magadaburg profectus omnium festivitatem
 sanctorum celebravit et ego in Wallibici. Nov. 1.

(17.) Interim [Hardvigus, nomine tantum .....]**.
 Imperator autem occidentales^e invisens regiones, quae ibi
 tunc erant emendanda, correxerit.

25. (18.) Post haec autem Eid antistes egregius a Po-
 lenia saltem cum muneribus magnis reversus egrotare cepit
 *et in urbe Libzi vocata⁵ fidelem Christo animam XIII. Kal. Dec. 20.
 Ianuarii⁶ reddidit. Et Hilliwardus Citicensis episcopus ad
 huius procurationem vocatus mox adfuit et domum, qua vir

*) Maiedeburgensis add. V.

**) *Erasis verbis et villam — dicitur et compluribus, quae T inter
 lineas et in dextro margine tribus versibus scripserat, N in superiore
 margine adiecit: de residuis V, Ilburg, Pauc, Dibni, Liubanizi et
 Geserisca^f, differens ac in posterum dicens relicturum.*

***) *Erasis in dextro margine sex fere versibus N in inferiore addidit:
 rex perdita urbe Fercellensi, quam diu expulso Leone episcopo
 iniuste possedit⁷, infirmatur et radens barbam monachus est
 effectus terciaque Kalendas Novembris obiit⁸, sepultus in monasterio.*

a) ad unguem per unguem C, corr. T. b) inter Vurcin et VIII in I. rasura est viginti
 fere litterarum, ex quibus haec cognosci possunt: & villa. que . . . n. ci dr; inter lineas
 dispiciuntur verba & geserisca a T scripta et postea erasa. c) archiantistis I. d) ac I.
 e) Interim imperator occidentalis C; erasis verbis imperator occiden, quae in fine lineae 18.
 legebantur, T in rasura scripsit Hardvigus nomine et in dextro margine sex, ut videtur,
 versus, qui excepto primo vocabulo tantum toti erasi sunt, atque in sinistro margine prae-
 scripsit lineae 19: Imperator autem occiden. f) Gezerisca V.

1) Mockrehna vicus inter Torgau et Eilenburg situs. 2) Schkeuditz,
 Gautsch (?), Püchen, Wurzen; cf. III, 16. 3) Zörbig. 4) Necrol.
 Merseb. Oct. 28: Fritherun comitissa. 5) Leipzig. 6) Necrol. Merseb.
 7) Conf. supra c. 2. 8) Rectius, ut videtur, Necrol. Divionense mortem
 eius in die Decembr. 14. ponit; v. 'Jahrb.' II, 438.

1015. sanctus abierat, optimis redolere odoribus introiens agnovit; et corpus eiusdem usque ad Misni prosequitur. Sepelivit illud coram altari^a, auxilio comitis Willehelmi, qui ordine suo eandem tunc custodivit civitatem. Sed quia superius promisi, me de eius vita in sequentibus dicturum, de magnis pauca loquar. Erat vir predictus nobilis genere, dives in prediis, sed paupertate spiritus haec pro nihilo ducens. Ante benedictionem in Magadaburg cum caeteris confratribus regulariter ac multum laudabiliter vivens et post in divinis gregibus lucrandis alcius insurgens pro possibilitate sua apostolicam imitatus est vitam. Nulla umquam utitur camisia neque braca, nisi tunc, cum missam cantavit; quam idcirco sepius dimisit, quia se ad hoc indignum iudicavit. Hiemis asperitatem qualiter is umquam sustineret, multi ammirabantur. Crebro a suis pene desperatus in stuba vix recreabatur; corpus suum nimis afflixit ieiuniis, plus nudis pedibus quam aequo¹ laborans. Cum sibi et sociis late vagantibus victum defecisse vel aliquid arduum occurrere videret, Deo gratias egit et omnes hoc dicere iussit. In baptizando et predicatione continua et confirmatione non modo suae utilis erat aeclesiae, sed aliis quam pluribus. *De hiis, quibus ipse cum suis vivere debebat rebus, sibi subtractis pene ducentos aeclesiae suimet acquisivit mansos. Crisma et clerum raro, templa autem Domini libenter consecravit, et tunc crebro [sine missa. Oculi eius ob assiduum fletus nimii effusionem iam caligabant.] Nobis contemporalibus suis ob crimen nostrum eius conversacio displicuit et ei nostra. XXIII annos et amplius labore ineffabili vivens² finem suum ante predixit et, ut numquam ad Misni poneretur, multum rogavit. Id namque semper in mente ob timorem futurae desolationis desideravit, ut ad locum Colidici^b dictum³, ubi Christi Magnus martyr corporaliter requiescit, et ipse mereretur tumulari. Sed comes Herimannus, sperans precibus eiusdem locum sibi a Deo paratum adiuvari, ut prefatus sum, ibidem fecit eum deponi.

Dec. 24. 26. (19.) In vigilia natalis Domini⁴ Meingaudus Trevericae civitatis archiepiscopus obiit in urbe sua Cophelenci dicta⁵, [sedens VIII annos et VII menses⁶]; indeque corpus

a) altare C. b) primum et tertium i erasa I.

- 1) *Accuratius dixisset noster: plus aequo aut plus quam aequum.*
- 2) *Sederat igitur inde ab anno 992, nisi Thietmarus de numero erravit.*
- 3) *Colditz; oppidum inter Rochlitz et Grimma ad Muldam situm; ubi S. Magni ecclesiam usque in hoc saeculum fuisse V. Cl. Klion illius loci parochus benigne mihi rettulit.*
- 4) *Necrol. Merseb.*
- 5) *Coblentz.*
- 6) *Certe scribere voluit Thietmarus: VII annos et VIII menses, siquidem Meingaudus in fine mensis Aprilis a. 1008 archiepiscopus constitutus est; v. VI, 35, 'Jahrb.' III, 27.*

suum ad sedem propriam^a delatum honorifice ad antecessores 1015.
 suos locatur. Imperator haec audiens de tantorum detri-
 mento patrum turbatur, qualiterque loca bene suppleret vacua,
 cum familiaribus suis tractavit; [et] natalem dominicum [in
 Pathebrunnun]^b festivis peregit gaudiis. Et post hanc
 Popponem, Liupoldi marchionis filium et tunc Bavenbergensis
 aeclesie prepositum, Treverensi prefecerat urbi; et [cum is]^c
 ab Erkanbaldo^d Magociacensi archiepiscopo iussu cesaris
 et licentia Viridunensis episcopi¹, qui primus horum *in
 ordine fuit confratrum, consecrari debuisset, a Thiederic
 Metensi antistite, eo quod a se iustius haec ordinatio fieri
 deberet, assidua acclamatione et humili petitione id incassum
 prohibebatur. Nam inperator hunc scripta demonstrantem et
 banno id interdicientem non exaudivit, sed unctionem^e conpleri
 precepit. In hiis diebus vice Eidi presulis Eilwardus, Thiet-
 mari marchionis cappellanus, ortatu Herimanni confratris² a
 cesare constituitur et in dominica die ante palmas in Merse-
 burg a Gerone archiepiscopo nobis faventibus benedicitur.

Dec. 25.
1016.

27. (20.) Proximam palmarum iucunditatem inperator
 cum Heinrico venerabili Wirciburgiensi aeclesiae episcopo
 complens, III^a feria ad Bavanberg venit, ibique cenam
 Domini et passionem cum paschali tripudio honorabiliter
 peregit³. Et quia Rothulfus Burgundiorum rex, avunculus
 eius⁴, sicut vocatus erat, huc venire non potuit, nepotem sibi
 dilectum obviam sibi pergere rogavit. *Fit eorundem con-
 ventio in urbe Argentina^{f.5} et mutue caritatis invicem larga
 benignitas consociis^g arrisit utrisque. Fuit quoque ibidem
 Rothulfi regis inclita coniunx⁶, quae familiaritatis huius
 adiutrix *filios suimet duos, senioris autem sui privignos,
 cesari commendavit; dilectis sibi militibus hoc totum dedit
 in beneficium, quod sibi ab avinculo suimet tunc est con-
 cessum et quod Willehelmus⁷ Pictaviensis hactenus^h habuit

Mart. 18.

Mart. 25.

Mart. 28.
Apr. 1.

a) propriam C. r add. T. b) in P. add. T in spatio ante vacuo relicto. c) cum is T
 in loco raso. d) erkanbaldo C, corr. T. e) hunctionem C. f) argentiua I. g) con-
 socios I. in duabus lineis. h) actenus D, h add. T.

1) Heimonis 988—1024. 2) Herimannus marchio Misniensis non
 Thietmari II. marchionis, sed patris illius Geronis († 1015) frater fuit,
 quoniam utrumque Suanehildis pepererat (c. 22); qui error auctoris
 fortasse inde fluxit, quod Eilwardum iam Geronis capellanum fuisse
 ei observatum est. 3) Ibidem fuit etiam Apr. 18; v. dipl. Stumpf 1668.
 4) Rudolphi III., qui a. 993 Conrado patri in regno successerat, soror
 Gisela mater Heinrichi fuit, cf. prologum libri V. 5) Mense Maio
 aut Iunio: Mai. 18 imperator in Mörfelden prope Darmstadt fuit
 (Stumpf 1671), Iun. 21 in Kembs prope Basel (Stumpf 1673). 6) Nomine
 Irmingardis; v. 'Jahrb.' III, 34—39. 7) Est is comes Otto Wilhel-
 mus I., Adelberti Italiae regis et Gerbergae Burgundicae filius, a quo
 antiqui comites Burgundiae descendunt. URS. Conf. 'Jahrb.' I, 382 sq.
 Noster, quod Pictaviensem illum appellat, confundit eum cum genero eius
 Wilhelmo V. duce Aquitaniae (994—1030).

1016. regio munere prestitum. Imperator sapienti usus consilio hoc voluit cum hiis id sibi firmiter subdere, quod longe prius rex predictus ei sacramentis post mortem suam sancierat. Omnem namque Burgundiae regionis primatum¹ per manus ab avinculo suimet accepit et de maximis rebus sine eius consilio non fiendis securitatem firmam.

28. Episcopatum in hac regione quodam^a nobili viro dedit, de quo postea vix securus evasit. Namque Willehelmus, prepotens vir in hiis partibus, ut hoc omne comperit^b, eundem persequi et ad ultimum fugientem solum canibus precepit inquiri. Quos cum antistes iam defatigatus latrantes audiret, quod unicum tunc habuit solacium, signo sanctae crucis sua post [se]^c signans vestigia, quasi mortuus iacuit et ad predam paratus fuit; et ecce canes rapidi loca eminus olfacientes signata, ut grandi turbine retroacti, reversi sunt: et sic verus Dei famulus per incognita nemoris loca ad amicos perrexit fines.

29. Cesar autem regi et contactali eius cunctisque suimet principibus ineffabilem pecuniam dedit et firmata iterum antiqua tradicionem eos abire^{*} permisit, ipse exercitu^{*} congregato ad Basulam urbem profectus. Sed cum ibi Willehelmum munitis urbibus resistentem et introitum sibi prohibere cupientem audiret, parva multitudine diffusus amicam manum undiquessecus colligit et provincias sibi rebellare^d presumentes incendio late flagranti securus desolavit. Cumque se nullam urbium earundem expugnare pro certo sciret, reversus est tristis, quod nec hic nec in parte orientali nocituram hostibus suis intulit molestiam.

(21.) Interim inperatrix in nostris commorata provinciis defensionem patriae cum nostris principibus meditatur. Hostis autem noster^e Bolizlavus inter haec nil nostra lesit, sed sua munit et certus de eventu cesaris effectus^f laetatur et nimis extollitur. Namque multi, quibus hoc cognitum erat, veraciter asserebant, si cesar ad eum tunc^g turmatim veniret, timorem^h, quod eundem de nostris respiceret, restituere et eum ad servitutemⁱ suam pace tantum concessa promptum et fidelem habere potuisset.

30. Sed Burgundiorum rex mollis et effeminatus bona, quae nepoti suimet promisit, impedire eorum instinctu voluit, quibus relaxato iusticiae freno velud *infelici vitulo per latum*

a) cuidam radendo corr. alqs. 1. b) comperit D. c) in codd. deest. d) repallare D, rebaellare corr. T. e) nostri D, corr. T. f) effectatus D. g) tum D, tunc T. h) timem 1. i) servitem D, tu add. T.

1) I. e. primates, principes; cf. Waitz, 'Forschungen' XIII, 492—494, et supra V, 11: Francorum et Muselenensium primatus.

*liberos currere placuit*¹. Cum vero iterum ceptis persistere 1016. studuit, eorum conflacione et pessima reluctacione non potuit. Nullus enim, ut audio*, qui sic presit in regno: nomen tantum et coronam habet et episcopatus hiis dat, qui a principibus hiis eliguntur; ad suam vero u^tilitatem pauca tenens ex in^l 155. p. 846. pensis antistitum^a vivit et hos vel ^aalios in aliquo extrinsecus laborantes eripere nequit. Unde hii manibus complicatis cunctis primatibus velud regi suo serviunt et sic pace fruuntur. Ob hoc solum talis rector inter eos dominatur, ut eo liberius malignorum furor^b invicem vagetur et ne lex nova alterius regis ibi adveniat, quae inolitam consuetudinem rumpat. Willehelmus comes, de quo predixi, miles est regis in nomine et dominus in re^c; et in hiis partibus nullus vocatur comes, nisi is, qui ducis honorem possidet: et ne illius potestas in hac regione paulo minus minueretur, consilio et actu imperatoriae maiestati, sicut predixi, reluctatur.

31. (22.) In precedenti estate² Bernharius sanctae 1015 Ferdensis aeccliesiae pius pater et antistes^d, cum se iam ad (1014). occasionem huius vitae^e vidisset inclinare, cunctos debitores suos ad se dulciter vocans in Deum et in aeccliesiam sibi commissam humanitus deliquisse ammonuit et confitentibus cunctis misericorditer indulsit. Omnes autem, qui se aliquo contra eum fore culpabiles negabant^f, sic arguebat: 'Ne queso, filii, sic faciatis! Non concupisco vos ex mea vel successoris mei parte ullatenus decipi, sed nunc vos volo a talibus exsolvi et pace sincera a vobis segregari.' Is aeccliesiam suimet CCC mansis iuste adquisitis adauxit, imperatorem suum et omnes Christo fideles ex corde dilexit et maxime sibi subditos summi ^lpastoris exemplo amavit. Sedebat ille vir venerabilis XXIII annos^g.³ et turrim unam de lapidibus, qui in hac terra^h pauci habentur, iuxta Ferdensem aeccliesiam fabricari incipit; et exin subtractus est a nostris aspectibus lucifer ille VIII. Kal. Aug.⁴ Quod cum inperator Inl. 25.

*) rex est *add.* 2.

a) anstium I. b) suror I. c) ita A. S.; ĩre (terre) *mutatum* in ĩre I. d) antistites I. e) vit I. f) negabant sic arguebant, nequoso f. s. factasti I. g) annis D, corr. T. h) trra D, e *add.* T.

1) V. *Ecbasin captivi*, ed. I. Grimm, 'Lateinische Gedichte d. 10. u. 11. Jh.' (ed. Voigt) v. 66 sq.: Ac misero vitulo . . . Illi consimilis patrum frenabar habenis . . . v. 88: Nititur . . . quo possit currere late. v. 248: Infelix vitulus . . . L. 2) *His verbis apud nostrum nihil aliud temporis significari potest nisi aestas anni praecedentis, i. e. 1015. Tamen hoc fortasse cum parvo errore ex Annalibus Quedlinb. petatum est, ubi mors Bernharii rectius in a. 1014 ponitur. Conf. Usinger, 'Forschungen' IX, 346—360. 3) Fuerunt XX anni, v. Ann. Quedl. 994. Thietmarus ea, quae ipse IV, 19 de ordinatione Bernharii ex Ann. Quedl. conscripsit, postea male videtur intellexisse et a. 992 primum, 1015 igitur vicesimum quartum illius episcopi annum posuisse. 4) Necrol. Merseb.*

1015 comperiret, ut filius absentiam patris, sic flevit mortem tanti
 (1014). senioris. In cuius vice Vidzierum^a, Coloniensis^b aecclesiae
 quondam prepositum, set tunc ab Heriberto archipresule
 Aug. 24. depositum, VIII. Kal. Septembr. diu renitentem posuit et
 ab Erkanbaldo archiantistite consecratum ad sedem propriam
 cum honore magno remisit.

Notandum quoque est et non absque singultu gravi pro-
 ferendum, quod monasterium in Miminlevo constitutum a
 libertate diu corroborata in servitum redactum est¹. De-
 posito namque eiusdem coenobii abbate Reinoldo dispersis-
 que late confratribus [hiis] Heresfeldensi aecclesiae eiusque
 tunc provisorio Arnol² illud subditum est.

32. (23.) In quadam provincia^c Sueviae regionis et in
 comitatu Becilini comitis accidit res una mirabilis et ad-
 modum^d terribilis. Una mulier maritata^e subitaneae mortis
 nexibus depressa obiit. Huius corpus post lavacionem et
 debitam procuracionem ad aecclesiam a merentibus sociis
 delatum est. Haec a feretro se ex improvise erigens ac pre-
 sentes cunctos fugans evocat ad se virum suimet cum
 familiaribus caeteris ac hiis specialiter munus singulare
 asscripsit, verbis *consolata dulcibus; ac post haec in pace * fol
 quievit. Mirum est quod dico, sed mirabilis Domini haec
 solum opera cognosco; et ne quis haec vera esse diffidat,
 testimonium hiis haud vituperabile profero: predictus comes
 hoc imperatori pro vero^f retulit et ille mihi coram multis
 confratribus id intimavit. Sepe contigit, quod in imagine
 mortuorum callidus homini apparet inimicus hunc modis
 temptans deludere variis; et stulti quique sic esse autumant.
 Ego autem veraciter innotesco cunctis fidelibus, quod post
 commendacionem animae ac debitum sepeliendi^g officium
 more christiano diligenter completum corpus illud exanime
 numquam ante universae carnis resurrectionem absque omni
 ambiguitate complendam resurgit, nisi^h meritis iustorum ad
 tempus fiat; quod tunc solum accidit, cum mundus ista
 eorum inclita conversacione floruit. Puto predictam mulierem
 multum valuisse, cui post mortem gustatam iustum complere
 desiderium et tunc sine gemitu denuo licuit somno pacis
 obdormire.

33. *Beatus ille est, qui opus bonum acceleracione con- * ec
 tinuata perficit nec moras prolongacione diutina suspendit. a

a) alterum i add. T. b) coloensis I. c) provincia D. d) addomum I. e) marita D,
 ta add. T. f) fero D, corr. T. g) sepeliendae I. h) alterum i add. T.

1) Haec quoque res in memoriam Thietmari Annalibus Quedlinb. redacta
 esse potest, qui eo loco purgationem Corbeiensis monasterii referunt,
 quam noster supra in c. 13 narravit. 2) Qui abbatae Hersfeldensi
 praefuit 1012—1031.

Econtra autem ille miserorum loco assignatur, qui aut iusta prorsus spernere aut haec, ut non possint compleri, differre conatur. In utrisque ego sepe culpabilis duas tantum

l. 156^t. res nunc profero, in quibus memet ipsum graviter *accuso.

(24.) Post decretum in Throtmanni peractum¹ Richarius 1005.
p. 847. Magadaburgiensis aeccle*siae presbiter et spiritualis frater meus infirmatur; et ego, quia non eram ibi, eundem non visitavi. Cum autem^a pridie, quam ille vir^b iustus obierit^c, venirem, ad eum non accessi, sed in posteram distuli diem: et tunc is sine mea caritate mortuus est. Corpus eiusdem ad aecclesiam delatum de confratribus [nostris] et, quia vigiliis^d sustinere non potui, a vicario meo custoditum est. Hic non longe post sepulturam^e eius in somnis apparens mihi: 'Quare,' dixit, 'non visitastis me, et psalterium non cantastis neque memoriam in Throtmanni inventam fecistis?' Qui cum excusacionem meam audiret, respondit: 'Male haec dereliquistis.' Et tunc interrogabam eum, quomodo valeret; et ille: 'Ut in sabbato,' inquit, 'obdormivi, in alia^f ad requiei dulcis gaudia transivi.' Cumque ego sciscitarem ab eo, qualiter se patris mei atque matris res haberet: 'Bene,' retulit, sic prosecutus: 'Genitrix tua per me tibi indixit, in II. aut in V. feria eam assecuturum.' Et haec ingemiscendo evigilavi, pro certo sciens, communem iustorum institucionem sanctam esse ac salubrem, si custoditur; sin autem, grande periculum. Etsi in hoc nullum accuso preter me, vereor tamen, maximam multitudinem huius pacti alteriusque esse prevaricatricem; et quanto plus spernimus mandata prepositorum, tanto culpabiles sumus in examine^g eorum.

l. 157. 34. (25.) *Insuper in altero deliqui crimine, quod me umquam fecisse penitet ex corde. Redingus Parthenopolitanae 1015
congregacionis prepositus² in quadragesima, quae finem suum Febr. 22.
precesserat³, me huc venientem caritative suscipiens loqui secum in secreto postulat et obortis mox lacrimis sic exorsus est: 'Subitanea me deprimi morte multum timeo et precedentes causas vobis aperio. In Arnaburgiensi civitate semel et in ista bis sic mihi ex improviso accidit, ut nec videre vel aliquid potuissem audire, exuperans hoc celeri auxilio Christi. Ex hoc tempore nimis sollicitus fui et confratribus meis ad hoc, ut spero, idoneis vulnus iniquitatis mee retecxi; et quia vos mihi fideles^h semper agnovi, ad testimonium meae confessionis supplex voco, quia me non diu victurum existimo.' Hanc petitionem devotus suscepi ac me in omnibus eidem

Verg. Aen.
VI, 867.

a) añi I. b) ū (ver) D, corr. T. c) abierit D. d) vidias D, corr. T. e) sepul-
ram D, ltu add. T. f) alio D. g) exanime I. h) s erasum I.

1) Anno 1005; v. VI, 18. 2) Qui Walthardo successerat a. 1012; v. VII, 8. 3) Mortuus est 1015 Aug. 5, cf. infra c. 35 et supra c. 19.

1015. satisfacere promisi. Post haec idem me de talibus ammonuit et, quia tunc tempus congruum non fuit, laudabilis desiderii sacietatem a me non percepit. Quamvis alicuius conversi plagam ob infatigabilem conscientiae meimet peccatrici fetorem [libenter] non inspiciam et curare desperem, tamen huius confratris onus libenter subirem, si oportunitatem aliquam nobis ad haec respondere vidissem.
- Apr. 8. 35. In proxima parasceue Rotmanus presbiter et archiepiscopi prepositus Geronis improvisae necis inpetu *nocte * fol. deprimitur et in lecto mortuus invenitur. Hoc admirabile et nimis terribile cunctis audientibus videbatur; sed Deo gratias! pridie elemosinam largitur et confessionem suam
- Apr. 9. communiter et non sine fletu magno fecit. In sabbato sancto
- Apr. 10. huc veni et sanctam hanc sollempnitatem cum archipresule meo celebriter peregi¹. Ibi tunc Redingus^a, prudens homo et per omnia cautus, fratri suo et dilectae sorori suam dividens substanciam: 'Habete haec,' inquit, 'vobis, ut, cum me [cito] corporaliter perdatis, in hac caritate vobis me
- Iun. 24. fidelem fuisse agnoscatis.' In nativitate [vero] sancti Iohannis baptistae cum fratre meo abbate Sigifrido* fui et ibi preposito sepe memorato ultima salutatione valedicens nil me ad accipiendam reconciliacionem [sibi], pro dolor! exhibui nec^b hunc me amplius expetere sensi; et cum eundem, sicut
- Aug. 5. predixi, [post] mortuum conperirem, tunc sero hic ingemui, ad quod prius respicere neglexi^c. *[Prefuit autem confratribus suis tres annos et VI ebdomadas, vir pius et sapiens ac nimium fidelis, sepultus in porticu australi iuxta monasterium. Huic in sequenti successerat^d anno Geddo venerabilis pater, quondam scolae magister, sed tunc aecclesiae
- Iun. 29. custos, in festivitate apostolorum Petri et Pauli; in quorum
- Iun. 28. vigilia² prius obiit Esico inclusus, qui multa ob Christi amorem mutaverat loca.]

36. *Zelus dominicae domus, quae est in Christo mater * fol. (fasc. man. nostra spiritualis, etsi raro, tamen interdum comedit me; ideoque, quod modo sum loquutus, me preposito intermiscere operi compellit.

(26.) Audivi sepius numero Anglos, ab angelica facie, id est pulchra, sive quod in angulo istius terrae siti sunt³, dictos, ineffabilem miseriam a Sueino Haraldi⁴ filio, *immiti * p. 8 Danorum rege, perpressos^e esse et ad id coactos^f, ut, qui

*) novae Corbeiae monacho *add.* 2.

a) rediggit *D.*, *corr.* *T.*   b) ne *I.*   c) *c add.* *T.*   d) succerat *corr.* successerat *T.*
e) *primum s add.* *T.*   f) coatos *I.*

1) *Conf. supra c. 8.*   2) *Necrol. Merseb.*   3) *Widuk. I, 8.*   4) *Haraldi Blaaland Danorum regis 936—986.*

prius tributarii erant principis apostolorum Petri ac sancti 1016.
 patris eorum Gregorii¹ spirituales filii, immundis canibus²
 impositum sibi censum quotannis solverent et maximam
 regni suimet partem, capto ac interempto habitatore, tunc
 hosti fiducialiter inhabitandam inviti relinquerent. Consen-
 tiente hoc Domino et ob castigandas quorundam suimet in-
 fidelium^a culpas hostes^b predictos ad hoc instigante tantum
 insevit persecutor, qui nec suis parcere umquam^c didicit;
 ille inquam supramemoratus, non rector sed destructor, post
 mortem patris sui a Northmannis^d insurgentibus³ captus,
 cum a populo sibi tunc subdito cum ingenti precio solveretur,
 quia ab occulta pessimorum susurracione se ob^e hoc servum
 nominari comperiret, quod salubriter in paucis ulcisci potuit,
 hoc impacienti communi dampno et, si voluisset scire, sibi
 maxime nocenti meditatur vindicare. Potestatem namque
 suam hostibus extraneis tunc relinquens securitatem vagatione,
 pacem * bello, regnum exilio, Deum caeli et terrae diabolo
 mutavit^f et habitata quaeque vastando sic se suorum non
 empticum neque volentem dominum, sed spontaneum crebro
 se iactavit inimicum late, pro dolor! regnantem.

37. Iste autem cum grandi labore sui et contemporali-
 um inter pios^g impius^h diu conversatus respectu divino mors
 multorum morte tarda depremitur et fugientibus mox sociis
 ibidem sepelitur⁴. Quod cum Aethelrad¹ rex Anglorum⁵ (1014).
 multo tempore ab eodem fugatus pro certo comperiret,
 gratias agens Deo patriam letus revisit et collectis in unum
 cunctis militibus suis corpus inimicum exterminare conatur.
 Et ut hoc non fieret, quaedam matrona prius per familiares
 suos ammonita servatum pignus a terra elevans, etsi indigena,
 tamen ad patriam navigio direxerat arctos, id est septem-
 trionalem plagam⁶; quae hoc nomen ab arcturis duabus,
 hoc est ab ursoris minoribus atque maioribus sortitur, quas
 serpens unus, ut astrologi asserunt, circumdat et dividit.

(27.) Pars terrae illius^k tantum frigida est, quantum a
 solis calore aliena, et mentes incolarum caritatis geminae

a) in *erasum I.* b) hostem *B*, corr. *T.* c) numquam *B.* d) northmannis *I.* e) ab *B.*
 f) mutatum *B.* g) pos *I.* h) hic vox libere expuncta et post *erasa I.* i) aethelrad *B*,
 alterum *h* expunctum et post cum *priore e erasum est.* k) illis *B*, u *add. T.*

1) Gregorii I. papae 590—604, qui primus Anglos ad fidem christianam
 convertere coeperat. 2) Danis tunc nondum ad christianitatem con-
 versis. 3) Hericum Sveciae regem Svenni regnum expugnasse et per
 bis septem annos (987—1000) tenuisse *Adam. II*, 32 tradit; cf. *Dahl-*
mann, 'Gesch. v. Dänemark' I, 89—92. 4) *Sven regnavit 986—1014 et*
mortuus est in Anglia 1014 Febr. 2; cf. *Dahlmann l. c.* 93—98; *Lappen-*
berg, 'Gesch. v. England' I, 449. 5) *Aethelred II. rex 978—1016.*
 6) *Scil. Roeskildiam in Selandia. L. Conf. Dahlmann l. c.* 101.

expertes; ibi sunt Scithe^a, qui domos suas secum vehentes feris et equino lacte pascuntur¹.

38. In hiis partibus est unus rex Gutring^b nomine², qui in monasterio Ferdendis sub episcopo eiusdem loci Erpone in clericatu educatus ad diaconatus gradum pervenit indignus^c.

(993). Sed postquam predictus antistes *obiit, iste elapsus nomen * fol.

et ordinem, alter Iulianus^d, abiicit et vocabulum christianitatis solum professus in multis invenitur longe alienus. Is a suis primo ut est agnitus, ilico succipitur et hereditario honore sublimatur. Quod Deo displicet, nemo laudet, nullus imitetur; presens fructus ob terrorem futurum spernatur. Et ille rex, servus peccati, filius^e mortis, non, ut putat, dominatur, sed cotidiano pondere aggravatur; de quo Dominus

Is. 1, 2. per Esaiam^f clamat: *Filios enutrivit, exaltavit, ipsi autem spreverunt me.* Pro cuius consociorumque eius conversione et digna emendacione ac perseverantia omnis christianitas

oret et, ne tale quid in membris suis amplius paciatur, Deum imploret. Quamvis de illo hoc solum dicerem, sunt, pro dolor! alii, qui similem subiere sententiam, illud Pauli non attendentes, *quia melius^g est viam veritatis non cognoscere, quam post noticiam declinare.*

2. Petri 2, 21.

39. (28.) Sed quia nullus ad comprehendendas aquilonaris regionis varietates, quas natura pre caeteris mirabiles ibidem operatur, et crudeles populi istius executiones sufficit, omitto^h et de geniminis^{1, 3} viperarum, id est filiis Suenni persecutoris, pauca edissero. Hos peperit ei Miseconis filia ducis⁴, soror Bolizlavi successoris eius et *nati; quae a viro * p. 8

sui met⁵ [diu] depulsa non minimam cum caeteris perpessa est controversiam. Huius proles multum in omnibus patrisantes dilecti genitoris corpus delatum flebiliter suscipiunt

(1014). et tumulant et, quicquid dedecoris *patri sui met ingeri ab * fol.

Anglis propositum est, paratis navibus ulcisci studebant. Eorum facinora, quae hiis intulere plurima, me quia latent,

a) scithi B. b) gutring corr. gutring 1 linea per l transversa post erasa. c) adignus B, corr. T. d) ordinem, ut ille demonis exemplar Iulianus apostata cesar 2. e) filis B, u add. T. f) esaiam corr. isaiam 1. g) melior B. h) pmito corr. omito 1. i) geniminis B, ni add. T.

1) Cf. Horat. Od. III, 24, 9 et Vergil. Georg. III, 463. L. 2) Fortasse regum Uplandiae unus, qualis Gudriodus, rex Gulbrandsdaliae, qui circa annum 1018 ab Olavo Sancto, rege Norvegiae, victus et lingua excisa exulare iussus est. V. Snorra Sturleson Saga af Olafi hinom Helga c. 34. 73. 74. L. 3) Debeat esse geniminibus, sed desumptum ex

Vulgata Matth. 23, 33 nec aliter apud Hieronymum ad Ies. 30. WAG.

4) Quae antea Erici regis Sueciae uxor fuisse apud Adam. II. c. 33, schol. 25 et c. 36 traditur. Nomen ei fuisse Sigrid Storråda Lappenb. argumentis ignotis nisus dixit, sed nomen illud non polonicae originis esse apparet.

5) Non Erico videlicet, id quod Lappenb. voluit, sed ipso Svenno.

preteriens illud stilo breviter aperio, quod mihi quidam¹ pro veritate sibi cognitum intimavit.

40. Aethelred^a rex Anglorum obiit anno dominicae 1016. incarn. MXVI^o: et in mense Iulio predicti fratres Harald et Cnut^b [ac] cum duce suimet Thurguto² cum[que] CCC et XL navibus egressi urbem quandam nomine Lundunam, ubi regina³ tristis nece viri suimet et defensoris cum filiis Ethelsteno ac Ethmundo⁴ et duobus episcopis caeterisque primatibus presidio sedebat, circumdant; et naves singulas LXXX viros habentes per flumen, quod Timisi vocatur, ducentes VI menses eandem impugnant. Regina autem tunc bello defatigata assiduo nuntios misit, qui ab eis pacem peterent et, quid^c ab ea^d exposcerent, diligenter inquirerent. Respondetur protinus hiis ab inexplendis hostibus, si regina voluisset dare filios suos in mortem seque cum XV milibus argenti ponderibus et episcopos cum XII milibus et omnibus loriceis, quarum milia XXIII numerus incredibilis erat, redimere et ad haec speranda CCC^{os} obsides electos dare voluisset, sibi tantum sociisque suimet pacem cum vita adipisci potuisset; sin autem, omnes ter^e clamabant [eos] unâ gladio perituros. Venerabilis [vero] regina cum suis hac legatione admodum turbata post longam estuantis animi deliberationem se sic facturam^f sponsondit^g et [id] *[cum] prenomminatis militibus firmat.

fol. 160.

41. Interim confratres secundo^h noctis silentio* in navicula promissum evadentes periculum, quoscumque poterant, ad defensionem patriae et ereptionem matris hoste adhuc hoc ignorante congregabant. Sed cum in una dierum Thurgut piratarum dux ad depopulandos fines proximos cum multitudine egredereturⁱ, ex improvise hostibus occurrens eos offendit et, ut eosdem eminus aspexit, socios exortans viriliter [hos] adiit; et ceciderunt utrimque^k Aethmun et^l Thurgut cum maxima sociorum multitudine⁵. Et nec hiis neque aliis

*) Etmundus et Edelsteinus reges *add. V.*

a) ath. V. b) conuit B. c) qđ I. d) eis B. e) ī I. f) ita V; futuram B. g) alterum s erasum I. h) .ii. (II) I; duo Lapp. i) egrederetur B, corr. T. k) utrique V. l) atmundus rex et dux th, corr. V.

1) Sc. Sewaldus, ut liquet ex cap. sequenti. I. 2) Eodem, qui infra et apud alios scriptores Thurkil appellatur; cf. Lappenb. l. c. 442. Dahlmann l. c. 3) Emma, filia Richardi I. ducis Normanniae (943—996), quam Aethelred a. 1001 in matrimonium duxerat; Lappenb. 431 sq. 4) Privignis Emmae ab Aethelredo ex priore coniuge Aelfleda genitis. 5) Thietmarus de pugna illa ad fluvium Themse 1016 Iun. 25 et 26 commissa (cf. Lappenberg 454 sq.) dicere videtur, quae in carmine Knyttlinga Saga ('Fornmanna Sögur' XI) copiose describitur. At Ethmundus II. (Ironsides) rex non tunc, sed eiusdem anni die Nov. 30 ex vita decessit, Thurkil autem usque ad a. 1022 aut diutius vixit; cf. Lappenberg 458 et 472.

cf. Sap. 2, 2. ulla spes optatae venit victoriae, sed vulnerati sponte discescerunt, hoc solum gementes, quod sic fortuitis id accidit casibus. Nobis autem scriptura prohibet credere fatum vel casum aliquid esse. Dani [tunc], quamvis imbecilles, socias tamen naves visitant et intelligentes urbi solatium ab Aethelsteno superstite et Britannis venientibus afferri truncatis^a obsidibus fugiunt. Et destruat eos atque disperdat protector in se sperantium Deus, ne umquam solito hiis vel aliis noceant fidelibus! In ereptione civitatis illius gaudeamus^b et in caetero lugeamus.

(1012). 42. (29.) Percepi quoque a relatu predicti hominis Sewaldi factum miserabile ac idcirco memorabile, quod perfida Northmannorum manus duce ad hoc Thurkilo Cantarae^c civitatis¹ egregium antistitem Dunsten^d nomine² cum caeteris caperent et vinculis et inedia ac ineffabili poena^e more *suo nefando constringerent^f. Hic humana motus fragilitate *fol. 160^r pecuniam eis promittit et ad hanc impetrandam^g inducias posuit, ut, si in hiis acceptabili redemptione mortem momentaneam evadere nequivisset, semet ipsum gemitibus crebris interim purgaret hostiam Domino vivam ad immolandum. Transactis tunc omnibus designatis temporibus vorax picarum caribdis Dei famulum evocat et sibi promissum celeriter persolvi tributum minaciter postulat. Et ille ut mitis agnus: 'Presto sum,' inquit, 'paratus ad omnia, quae in me nunc presumitis facere; ac Christi amore, ut suorum merear fieri exemplum servorum, non sum hodie turbatus. Quod vobis mendax videor, non mea voluntas, sed dira efficit [mih]i egestas. Corpus hoc meum, quod in hoc exilio supra modum dilexi, vobis culpabile offero et, quid^h de eo faciatis, in vestra esse potestate cognosco; animam autem meimet pec^{*}atricem *p. 850^r Creatori omnium, vos non respicientem, supplexⁱ committo.'

43. Talia loquentem profanorum agmen vallavit et diversa hunc ad interficiendum arma congerit. Quod cum eorum [dux] Thurcil a longe vidisset, celeriter accurrens: 'Ne, queso, sic faciatis!' inquit. 'Aurum et argentum et omne, quod hic habeo vel ullo modo acquirere possum, excepta navi sola, ne in christum Domini peccetis, libenti animo vobis omnibus trado.' Tam dulci affatu infrenata sociorum ira ferro et saxis durior non mollitur, sed effuso innocenti sanguine placatur, quem communiter capitibus boum et imbribus lapidum atque lignorum infusione *protinus effundunt. Inter *fol. 161^r

a) truncatis 1. b) gaudamus B, e add. T. c) cantarae corr. V. d) dunstan V. e) o erasum 1. f) constingeret 1. g) petrandam 1. h) qd 1. i) supplex committo 1.

1) Canterbury. 2) De Elphego archiepiscopo (1006—1012), qui anno 1012 hoc modo obiit, non vero de Dunstano, antecessore eius (959—988), dicere voluit noster. L.

tot frementium impetus potitus est^a caelesti iucunditate, ut signi sequentis efficaciam^b protinus testatur. Unus namque inter primicerios membris effectus debilis agnovit in semet ipso, quod deliquit in Christi electo, sicut scriptum est: *Mihi vindictam et ego retribuam, dicit Dominus.* In hoc Rom. 12, 19. Christi adletae triumpho miseri eiusdem persecutores devicti Deum et pecuniam a duce^c suimet sibi exhibitam et ad ultimum, nisi resipiscant satisfaciētes, perdidērunt animam; et ille cum stola innocentia mentis et corporis hactenus dealbata et tum^d rubro intincta sanguine divinum placavit obtutum. Hunc intercessorem nos peccatores precibus assiduīs acquiramus et apud maiestatem divinam plurimum valere credamus.

44. (30.) In supra memorati circuitu^e anni quae mala 1016. christicolis peccati vindex bissextus^{f. 1} intulerit, non sine gravi merore edissero.

[Magadaburg a Bernhardo march^{g. 2} . . . . *]

Quarta Id. Febr. et in VI. feria subsequiturae signa Febr. 10. miseriae in ipso noctis crepusculo tonitrua cum fulminibus et magnis tempestatibus in diversis nocentia locis terribiliter intonuere. Quidam namque confractis a tali impetu domibus obierunt, alii autem vulnerati vix mortem evaserunt. In silvis cadentibus magnum quoque accidit damnum^{3. **}.

In provincia, quae Hassegun dicitur, IIII confratres, (Iul. 26.) quorum haec sunt nomina: Aelli, Burchard, Thiedric et Poppo, a quodam libero, qui Bern dicebatur, milite bono sepe contempti^h, collectis agminibus irruentes in eum non minusⁱ quam viros C scutatos habentem perimerunt, nonnullis utrimque¹ opprociatibus⁴.

45. (31.) In Longabardia Saraceni navigio venientes Lunam civitatem⁵ fugato pastore invadunt et cum potentia ac securitate fines illius regionis inhabitant et uxoribus in-

*) *Erasis quattuor versibus, quos T in dextro margine scripserat, N in dextro margine scripsit ione, in inferiore addidit: cum magna multitudine appetitur in nocte, et ibi miles archiepiscopi innocens capitur et alter vulneratur.*

***) *Una, ut videtur, littera, quae inter damnum et In, et paucis, quae in dextro margine scriptae erant, erasis N in inferiore adiecit: Palatinus comes Bernh. paralisi percutitur.*

a) ita T; optata et B. b) effitia I. c) duce I. d) it I eraso primo t. e) circuitu I. f) erasum I. g) Magadaburg — march. inter lineas et quattuor versus in dextro margine T adiecit, qui erasi sunt. h) contempti I. i) utrisque B.

1) Dies intercalaris propterea ita dictus, quod post Febr. 24 interponebatur, ita ut bis VI. Kal. Mart. eodem anno scriberetur. 2) Septentrionali. 3) Conf. Ann. Quedlinb. a. 1016. 4) Necrol. Merseb. Iul. 26: Bern cum aliis occisus est. 5) Luna (Lumi), civitas a Saracenis et Normannis saepissime vastata, sita fuit iuxta Golfo di Spezia inter Lavenza et Sarzana. Albertus Stadensis appellat eam Wostelune (Das wüste, verwüstete Luna). L. Conf. 'Jahrb.' III, 128—132.

1016. colarum abutuntur. Quod cum domno apostolico nomine Benedicto fama deferret, omnes sanctae matris aeccliesiae tam rectores quam defensores congregans rogat ac precipit, ut inimicos Christi talia presumentes viriliter secum inrumperent^a et adiuvante Domino occiderent. Insuper ineffabilem navium multitudinem tacito premisit, quae eis redeundi possibilitatem interciperet. Hoc rex Saracenus¹ animadvertens [primo indignatur et tandem] paucis comitatus navicula periculum imminens evasit; sui vero omnes conveniunt et (Iun.) adventantes prius irruunt hostes² eosque mox fugientes, miserabile dictu, III dies et noctes prosternunt. Respexit tandem Deus gemitu piorum placatus et odientes se fugavit et in tantum devicit, ut nec uno de hiis relicto interfectorum et eorundem spoliolum multitudinem victores numerare nequirent. Tunc regina eorum capta ob^b audaciam viri³ capite plectitur. Aurum capitale eiusdem ornamentum invicem gemmatum papa sibi pre caeteris vendicavit postque imperatori suam transmisit partem, quae mille libris computabatur. Divisa omni preda victrix turba laeta mente ad propria^c revertitur et triumphanti Christo dignas persolverat^d odas. Rex autem predictus morte coniugis et sociorum admodum turbatus summo pontifici saccum castaneis refertum remisit et per hunc portitorem tot se in proxima estate milites sibi esse laturos intimavit. Percepta hac legatione papa marsuppium eundem^e milio plenum internuntio^f tali-
 bus dictis reddidit: 'Si non sufficiat sibi apostolicam satis laessisse dotem^d, secundo veniat et tot loricated vel plus se hic inventurum pro certo sciat.' Homo cogitat et loquitur, Deus iudicat; quem suppliciter quisque fidelis oret, ut talem plagam misericorditer amoveat et necessariam optatae pacis securitatem pius indulgeat⁴.

Proverb.
16, 9.

* fol. 16.

* p. 351.

Oct. 16. 46. (32.) In insula, quae dicitur Augia^{e.5}, XVII. Kal. Nov. VIII naves hominibus promiscui sexus [tunc] inpletae mari immerguntur.

(1015
Sept. 12.) In occidente Lanbertus Reinherii filius⁶ cum suis victus ab hoste [Godefrido] multorum inimicus occubuit⁷. Non fuit

a) alterum n add. T. b) deest I, audacia viri 2. c) eidem aut idem radendo atqs. corr. I. d) letis sedotem I; laessisse sedem 2. e) augeat B.

1) Mogehid ibn Abdallah el Amiri rex Balearium et orientalis Hispaniae partis (Deniae). 2) In ora Sardiniae mense Iunio. 3) Sc. mariti L. 4) Mogehid numquam reversus est, sed a. 1044 in Hispania perit. 'Jahrb.' l. c. 5) Reichenau in lacu Brigantino. 6) Lanbertus comes Lovoniensis, filius Reginharii II. (Longicollis) comitis pagi Hennegau, qui filius Reginharii I. comitis, nepos Reginharii ducis Lotharingiae (911—915) fuerat. 7) In pugna apud Florinas (Florennes) contra Godefridum II. Lotharingiae inferioris ducem (1012—1023) commissa 1015 (?) Sept. 12; 'Jahrb.' III, 26.

[enim] in terra hac [tunc] deterior illo, qui multos in ecclesiis cum fune campanarum strangulavit. Quot homines hic exhereditaret vel occideret, nullus explicare valet. Numquam [is] de perpetrato facinore penitentium suscipere curavit. Ille cum fratre suimet Reingerio^a Wirinharium et eius germanum Reinzonem pariter occidit. Huius pater^b ad Boemiam ab Ottone in exilium missus ibidem moritur¹. Ipsa (974). (958).

ol. 162. eorundem pa^tria viventes doluit, amissos gaudet. Hoc dumtaxat conqueri debemus, quod eo die propter nocentem ex utraque^c parte congregientium tot inculpabiles ceciderunt.

(33.) Caeterae [vero] in hiis partibus strages^d, pro 1016. dolor! in illis temporibus evenere. In regno [namque] pacifici et per omnia venerabilis Rotberti^e regis², comprovinciales hii mutuo confligentes, interfecti sunt plus quam tria hominum milia.

Nec est a me pretereundum, quod post haec accidit inexuperabile^f damnum. Namque avinculus meus comes Heinricus in Christo et in hoc seculo multum valens gratulabundus iusta senectute et bono^g fine utriusque debitum persolvit naturae VI. Non. Octobr.³.

Oct. 2.

47. Insuper Wigmannus comes⁴ utilis in omnibus patriae ortatu secundae Herodiadis miserabiliter servili presumptione corrui. Sed unde hoc evenit, lugubri sermone aperiam. Inter predictum et comitem Baldricum⁵ longa fuit contentio, quae Baldricum sepe in prelio devictum mutuo in tantum humiliavit, ut inter caeteros primates cum magno versaretur dedecore. Omnem suimet prosperitatem Wigmannus equo ferens animo et divine^h ascribens clementie pacis federe discordiam diu insanientem sedare meditatur et hostem 1016. amicabili petitione ad domum suam vocans convivio et munere accepto placat. Et ab eodem ad confirmandum inceptae dilectionis vinculum invitatur, insibilante hoc per uxorem suam⁶ antiquo serpente, ut, qui per vim numquam *capi potuit, dolosi saltim retibus ingenii vinceretur. Tunc conivebat laudanda simplicitas herilis animi, quod poposcerat

Apocal. 12, 9.

ol. 163.

a) alterum i add. T. b) frater B. c) utra I. d) stragg I. e) t erasum I. f) inexuperale I. g) bona B. h) diuina a. clementia B.

1) *Reginharium II. Otto I. rex a. 958 exilii damnavit et bona eius Wirinhario et Reginoldo fratribus tradidit. Quibus a. 974 occisis Lantbertus fraterque eius Reginharius III. hereditatem paternam a. 977 tandem recuperaverunt. Conf. Dümmler, 'Otto d. Gr.' 293—297; W. v. Giesebrecht, 'Kaisergesch.' I, 432, 475, 578; supra III, 6.* 2) *Roberti I. regis Franciae 996—1031.* 3) *Necrol. Merseb. Oct. 1: Heinricus comes servus Christi obiit.* 4) *Wigmannus III. comes Saxoniae occidentalis, filius Ecberti uniuoculi; v. 'Jahrb. II, 345—354, III, 40—45.* 5) *Comitem pagi Drenthegau.* 6) *Adelam filiam Wigmanni comitis pagi Hamaland, de quo cf. Dümmler l. l. Excurs III.*

1016. simulata equitas fallentis amici. Inprimis optime suscipitur et ilico infecta veneno potione turbatur. Post hoc nimio dolore protinus ingravescente sequentem ibi vix exspectabat diem; et ut bene remuneratus et caritative salutatus abiit, militibus suis ibidem dolose tardatis a quodam servo furtive prosternitur¹, presente eiusdem seniore Baldrico et hoc nullatenus ulciscente. Tunc unus ex suis comitibus, ut nefandi sceleris auctorem occidit, mox interfectus oppetiit.

48. Fugiente tum Baldrico et conscientiam in hoc manifestante miseria talis fama vulgante dilatatur: et Thiedricus^a sanctae Mirmingendensis aeclesiae presul, materae meae [filius^b]², iuxta [qui] exspectabat, primus advenit ac dilecti obitum amici merore questus insolabili corpus usque ad Fretheni civitatem³ comitatur et hoc ad patres suos collocare sumopere studuit. (34.) Dehinc missis per omnem hanc regionem suimet nuntiis ipse comprovinciales et affines haec ad vindicanda excitat et cum valida manu urbem predicti^c hostis nomine [Upplan]⁴ possedit, contigua devastans loca et igne consumens. Advenit tandem Bernhardus dux, nepos meus, qui iure filii pefati comitis adhuc parvuli⁵ et tocius *hereditatis tutor et nefandi^d criminis ulter * p. 852. extiterat; et hic tristes^e, quantum valuit, milites solatur, cum caeteris fautoribus *urbanos nocte dieque lacessat. * fol. 16.

49. Interim imperator a Burgundia, ubi magnam estatis^f partem morabatur, digressus⁶, ut primum omnem rei eventum comperit, navigio illuc pergere festinavit; et in illo itinere Gevehardus Heriberti comitis filius, nepos meus⁷ regiae[que] maiestati tunc multum acceptus ac omni probitate precipuus, obiit⁸, imperatorem et omnes in hiis partibus constitutos tristes [post se] relinquens. Archiepiscopus autem Coloniensis^g Heribertus multum ex parte sui militis Baldrici sollicitus imperatorem sepe interpellat, quo urbem diu possessam suae vellet subdere^h potestati; cuius assidua petitione imperator devictus consensit. Hoste iam tunc cesaris abeunte urbs [Upplun dicta] omnino destruitur et cometissa ibidem diuciusⁱ turbata cum omnibus, quae habebat, pro dolor!

a) thredricus B. b) ita recte supplevit Lapp., cf. IX, 26; mat. meae fil. desunt 2. c) predictam B, corr. T. d) ndi add. T. e) ita B, corr. tristis. f) ubi in maiestatis partem B, corr. T. g) coloenis I, ut iam supra. h) subdere I. i) diucius B, corr. T.

1) *Ann. Hild.* 1016 Oct. 6, *Necrol. Mers.* Oct. 5, *Necrol. Luneb.* Oct. 9. L. 2) *Episcopus Monasteriensis* 1011—1022; cf. *'Jahrb.'* II, 331 n. 2. 3) *Vreden oppidum in districtu Münster prope occidentalem Westfaliae finem situm.* 4) Upplan, Uplun, Uftabun, Ubladum in pago Hamalant, ubi postea comitatus Zutphaniae, iuxta abbatiam Eltene olim sita, nunc desolata est. URS. 5) Wigmanni IV., de quo cf. Wedekind. *'Noten'* II, 75, III, 56. L. 6) Sept. 29—Oct. 17 imperatorem in Frankfurt fuisse diplomata testantur (*Stumpf* 1676—1679). 7) Heribertus Thietmari matris avunculus fuerat; v. IV, 60. 8) *Necrol. Merseb.* Nov. 8.

servatur. Omnis maledicio, quam^a sibi beatus Iob inprecatus 1016. est, huic talem promerenti eveniat. In presenti tempore tantum mali percipiat, ut in futuro veniam saltem sperare liceat. Quicumque in auxilium eius [in hoc] umquam asspiret, convertatur ad Deum et se vehementer peccasse confessus ad emendationem condignam festinet; quia sibilo venenosae aspidis caret aecclesia tanti defensoris.

In hoc autem anno Thiedricus antistes¹ et Hirimannus *man. T.* comes² Gerbergae³ filius de inani re mutuo certantes *sua vastabant. Dehinc amicis persuadentibus ac maxime iussu imperatorio sedati presenciam cesaris utrimque prestolabantur^b.

fol. 164, nan. B. 50. (35.) *Anno dominicae incarnationis MXVII^o. * im- 1017. perator a Palithi, ubi celebravit natale Domini, exiens^c in Altstidi epiphaniam Domini sollempniter peregit; et in sacra *Ian. 6.* nocte [eadem] Frithericus comes fidelis Christo et seniori suo obiit in civitate sua Ilburg dicta. Hic, quia sapiens erat et sibi finem huius vitae iam appropinquare cernebat, predictam civitatem fratris suimet⁴ filio nomine Thiedrico ea ratione dedit, ut cum laude sua, quia heres suimet fuit et aliter hoc legitime fieri non potuit, liceret sibi tribus suis filiabus predium omne, quod remansit, tradere. Huius comitatum et super Siusili pagum potestatem [ille] Thiedricus imperatoris munere [post] suscepit.

Fit publicus principum in Altstidi conventus; inter Bernhardum marchionem et patruī meimet filios litigium^d cum emendatione sibi accepta et iuramento pacificatum est. Inter Thiedricum antistitem et Hirimannum comitem inimicitiae diu exortae et odium, quod erat inter Eggihardum et confratres, Udonis filios senioris⁵, [usque in tercias Oct.

*) *Hoc numero et sex versibus, qui supra lineam et in dextro margine additi erant, erasis N in inf. marg. haec scripsit: millesimo XVII° Kal. Ianuarii Gero archiepiscopus iussu imperatoris Bernhardum marchionem nudis pedibus emendationem sibi promittentem suscepit et aecclesiae presentavit, solutis omnibus bannis ab eo inpositis.*

a) quas I. b) ita A. S.; prestobantur I. c) exigens I. d) gi add. T.

1) *Monasteriensis; cf. Ann. Saxo a. 1017.* 2) *Werlensis; cf. VII, 26.*
 3) *Illius, quae Conradi regis Burgundiae filia et Giselaē matris Heinrici imperatoris soror fuit, priore autem marito mortuo Herimanno II. duci Alemanniae nupsit. Conf. 'Jahrb.' I, 466—467.* 4) *Dedonis; cf. VI, 49. 50.* 5) *Fortasse illius, cuius supra IV, 11 ad a. 990 Thietmarus mentionem fecit. Hodonem marchionem († 993) dicit Hirsch ('Jahrb.' III, 47—48) arbitratus est, qui Eggihardum minorem Herimanni marchionis fratrem fuisse voluit; at hunc locum equidem aliter interpretari nequeo nisi ita, ut Eggihardum quoque Udonis filium fuisse dicam. Praeterea Hodoni praeter Sigifridum illum prius monachicae vitae destinatum, postea autem absolutum (cf. IV, 60) filius non videtur fuisse.*

1017. Kal.]^a ab imperatore sedatum est. Ibi etiam promisit Geroni archiepiscopo Bernhardus marchio D argenti talenta pro dampni recompensatione inlati². Optima quaeque imperator ibi diu conversatus fecit. Fit pax inter Gevehardum³ et Willelhelmum⁴ comites. Nuntii de Italia huc venientes gratulabundi ad sua redeunt. Iter imperatoris ad occidentem dispositum ob viae asperitatem dilatum est. *Imperator hoc, * fol. 161 quod ex parte Bolizlavi rogatur, [laudat,] convenisse ad eum principes suos et, si quid boni vellet sibi exhibere^b, cum eorum consilio libenter acciperet. Mittuntur invicem nuntii et induciae ponuntur.

51. (36.) Cesar interim ad Merseburg veniens certitudinem rei huius exspectabat. Ibi tunc multi latrones a gladiatoribus singulari certamine devicti suspendio perierunt. Et archiepiscopi duo, Erkanbaldus^c et Gero, et Arnulfus antistes cum comitibus Sigifrido⁵ [ac Bernharde]⁶ caeterisque principibus iuxta Mildam fluvium quatuordecim dies sedebant, Bolizlavum per internuntios suimet ad Albim venire rogantes ad colloquium a se diu desideratum. Et hic tunc erat Sciciani⁷ et, ut legationem audivit, se ob timorem hostium suimet illo venire dixit nullatenus audere. Et nuntii: 'Quid? si,' inquirunt, 'seniores nostri ad nigram veniunt Elstram, quid facis?' Et ille: 'Nec pontem hunc,' inquit, 'preterire volo.' Talibus dictis reversi sunt dominis[que] haec omnia * p. 853. intimabant suis. Imperator autem purificationem sanctae

Febr. 2. Dei genitricis nobiscum celebrat. Post hanc episcopi et comites ob contemptum Bolizlavi se fallentis tristes adveniebant et imperatoris mentem apertis legationibus incendunt. Ibi tunc de futura expeditione tractatur et fidelis quisque ad hanc preparari^d monetur^e et, ut ullus intra nos et publicum hostem deinceps mitteretur nuntius vel susciperetur, firmiter ab augusto *prohibetur^f et, quis hoc hactenus^g agere * fol. 165 presumeret, diligenter inquiritur.

Febr. 9. 52. (37.) Dehinc imperator a nobis proficiscens, ad Magadaburg venit, magno ibidem susceptus honore. Postera Febr. 10. luce, id est dominica die, quia septuagesima⁸ tunc instabat, Febr. 11. carnem deposuit⁹. Et in II. feria archiepiscopus capellam

a) usque — Kal. add. T in loco antea vacuo relicto, atque ci corr. ex m: fortasse primo scribere voluit usque in terminum certum. b) h add. T. c) erkinbaldus B. d) preparare B. e) manetur B. f) prohibetur I. g) h add. T.

1) Sept. 29 a. 1017 an Oct. 1 a. 1019? 2) V. supra c. 44. 3) Qui filius Brunonis Querfurtensis et frater Brunonis martyris videtur fuisse; cf. Ann. Magd. et Ann. Sax. a. 1009, Gesta archiep. Magd. c. 10 et 15. 4) Wimariensem. 5) Filio Hodonis; cf. IX, 22. 6) Marchione septentrionali. 7) Zützen; v. IX, 1. 8) Septuagesimus ante pascha dies, i. e. Febr. 11. 9) I. e. carne vesci desiit, ieiunare coepit. URS.

septentrionalem benedixit, presente imperatore. In proxima 1017. autem die oritur commocio inter socios archiantistitis et Bernhardi marchionis, quae sine periculo sedatur et episcopo honorifice finitur. Conveniunt ibidem fures iussu imperatoris et a congregantibus devicti laqueo traduntur. Multa salutem patriae respicientia ibidem finiuntur*. Sed cum ego multa sepe questus sim imperatori de parte meimet parrochiae ab aeclesia Misnensi iniuste ablata et scriptis restituta cumque bona inde mihi profutura sperarem, aliter, quam ratus sim, hoc evenire cognoscebam. Namque in cathedra sancti Petri, quae est VIII. Kal. Marcii, cum sederet imperator et presentes episcopi adessent Gero, Meinwercus, Wigo et Ericus et Eilwardus, surrexi et lamentationem meam feci. Tunc imperator et archiantistes, a quibus sperabam auxilium, iusserunt mihi, Deus scit invito, qui hiis resistere non presumpsi, ut parrochiam in orientali parte Mildae fluminis iacentem, id est in burgwardis^a Bichni et Vurcin Eilwardo concederem et, quam ille in occidentali ripa [tunc] teneret, *mihi hoc numquam desideranti relinqueret. Id concambium baculis firmavimus mutuis. Testificor coram Deo et omnibus sanctis eius, id quod residuum fuit, tunc nullo modo dereliqui. Iussit quoque imperator, ut villas^b tres, quae sub predicto erant episcopo, Hirimannus marchio aut Misnensi aeclesiae sacramento retineret aut mihi redderet.

53. (38.) Eodem die imperator et contectalis sua a Gerone archiepiscopo magnis honorantur^c muneribus. Crastino[que] inde pergentes tertia die, id est dominica, ad Halverstidi^d pervenerunt; quos ibi Arnulfus presul magnifice suscepit et duas noctes [secum] habuit; III. feria ad Quidilingeburg profecti ab Ethelheida^e venerabili abbatissa non minori gloria ornantur. Quarta die monasterium in occidentali monte [situm], ubi sponso caelesti sanctimoniales monachico^f habitu serviunt, ab Arnulfo antistite presente augusto dedicatum est III. Kal. Marc.¹, auxiliante eum ad hoc Gerone archiepiscopo caeterisque confratribus. Ibi tunc inperator talentum auri dedit ad altare.

Inde tunc percepta a nepte sua caritate magna ad Goslerriam^g tendens^h villam, ibidem IIII sedebat ebdomadasⁱ;

*) *Erasis duobus versibus, quos T inter lineas et in dextro margine adiecerat, N in inf. marg. scripsit: Inde Gunterius¹ conversus causa Liuticios predicandi ivit.²*

a) burgwardis B.   b) nullas B.   c) honoratur B, n add. T.   d) di add. T.
e) ethelhida J.   f) monachito I.   g) Goslarriam V.   h) tetendens B.   i) ebdomos B,
corr. T.   k) i erasum I.

1) VIII. Kal. Mart. Ann. Quedl. et Magd. minus recte.
Gunthero cf. 'Jahrb.' II, 33—42.

2) De S.

1017. hanc enim tunc multum excoluit*. Et quia tunc quadra-
 Mart. 5. gesima fuit, quae Christo oportebant et seculo in multis
 necessaria erant, operari studuit.

Post haec Bertoldus Liutharii filius cum suis fautoribus
 Apr. 1. urbem Munnam¹ Kal. Aprilis conducto custode diluculo *in-
 trans [Baldricum] Wigmanni comitis inclitum satellitem * fol. II
 cum consociis diu repugnantem occidit victorque insedit. (faec.

Mart. 31. (39.) Pridie ego ad Misni presidio veniebam.

54. In hac ebdomade^a principes nostri edictu cesaris
 Apr. 31- ad Gosleri conveniunt, ibi[que] tunc avinculo meimet Sigifrido
 Apr. 6. comitatus fratris Heinrici² commendatur et expedicio in
 nostris partibus ordinatur caeteraque patriae periclitantis
 proficua et admodum necessaria disputantur. Inperator inde
 progressus hoc malum, quod predixi, primitus comperiens
 de futura perturbacione sollicitus fuit. In illo vernali tempore
 et in Bernhardi marchionis potestate nascitur ovis cum V
 cruribus**.

Apr. 14. Palmas rex celebrat [Magoncia et in *Ingilnenem]^b pascha * p. 854

Apr. 21. et in his partibus magis honorifice ac potestative [numquam
 fuit]. Et quia ob tantam sollempnitatem maxima ibidem
 finiri^c non poterant, ad Aquasgrani ponitur conventus et
 tunc illic cum consilio Heriberti archipresulis Thiedricum
 Metensem episcopum et Heinricum fratrem eius placavit.
 Regina autem*** a Froncanavordi a cesare discedens, cum ad
 locum, qui Capungun^d dicitur, veniret, infirmatur et ibi tunc
 Deo promisit, se ad laudem eius unum facturam monasterium³. †.

55. *Sed quod inter haec accidit, hiis adnecti^e haud * man.
 incongruum est. (40.) In urbe Parthenopolitana duae con-
 sorores fuere, quarum prior Alwred et iunior Irmingerd dice-
 batur. Ambae admodum *laudabilis vitae, non cum caeteris * fol. 10
 sanctimonialibus conversando, sed singulariter in aecclesia,
 quae Rotunda dicebatur, Christo eiusque dilectae genitrici
 sedulum exhibebant obsequium. Iunior autem exteriorum
 lumen oculorum perdens interiori acię eterno fruitur splendore^f

*) quam et edificaverat *add. V.*

**) *Erasis paucis verbis, quae T inter lineas et in dextro margine inseruerat, N in marg. inf. scripsit:* In mense Aprili et VI. Id. eiusdem cum iam plenilunium esset, luna a multis visa est ut nova^g, hora diei tertia diu rutilans.

***) *cvnigundis add. V.*

†) *canonicarum, quod postmodum perfecit et vocatur confugiensis eclesia add. V.*

a) *ebdomo corr. ebdoma I.* b) *m et in i. add. T. in loco raso.* c) *finire B.* d) *prius n add. T.* e) *et necti C.* f) *speldore C, corr. T.* g) *scilicet cum est prima add. 2. A. S.*

1) *Monreburg prope Calcar inter Cleve et Xanten situm; 'Jahrbb.' II, 350—351, III, 53.* 2) *V. supra c. 46.* 3) *Conf. IX, 18.*

et non longe post ad patriam semper optatam VI. Id. Febr. 1017. transiit. Huius senior germana nepti suae innixa^a Fritherunae^{Febr. 8.} et crebro amissae sororis et assiduae infirmitatis dolore deficiens, nil nisi XIII ebdomadas et tres dies supervixit. Haec pridie^b, quam carnis debitum persolveret, in excessu mentis effecta in presentiam sanctae Dei genitricis delata est, ubi Taginonem et Walterdum archiepiscopos et Aidum presulem venerandum magno lucentes honore sibi indulgere promeruit. Cognovit quoque ibidem materteras^c Geronis archiepiscopi, [Mirisuidam ac Emnildam et Eddilam]¹ nomine, quae abbaciam relinquens suam Christi amore iuxta monasterium doctoris gentium Pauli Romae includitur, et aliam, quae Odd^d dicebatur, [omnes illud spalmografi canentes: *Placebo Domino in regione vivorum.*] Interim presentibus cunctis haec mortua videbatur; tandem expergiscens et oculos elevans, quod vidit, omnibus innotuit: 'Hactenus,' inquit, 'vobiscum libenter commorabar, nunc consideratis multo melioribus hiis, piget in hac lutea [me] amplius manere casa. Dicam vobis in veritate, quod cras vos relictura locum mihi preordinatum * munere divino possidere debeo.' Sicque factum est. Transiit autem anima eiusdem in Christo felix XI. Kal. Iunii². Hoc verum esse, fratres in Christo, mihi credite et has aeclesiae adiutrices nostrae admodum utiles esse pro certo scitote. In suas orationes sanctas me peccatorem hec succiperunt et nil umquam boni ex mea parte, pro dolor! receperunt.

167.

Psalms.
114, 9.

Mai. 22.

1. D.

56. (41.) * [Inperator^e autem audiens contectalem suam levius habere^f et votum Domino fecisse, grates Christo persolvit ex animo et pentecosten in Wirthunu, quam primo sanctus Dei sacerdos Liudigerus suis construxit^g impensis³, venerabiliter celebravit, abbate Hethenrico^h sibi pleniter ibidem servienti. Postera die, id est III. Id. Iunii, Thieddegus Pragensis antistesⁱ ac martiris Christi successor Aethelberti^k viam universae carnis fideliter adiit. Hic in nova educatus Corbeia medicinali arte optime instructus^l est. Quem Bolizlavus senior ob inobedientiam Christi preconis paralisi percussus licentia Thietmari abbatis⁴ vocavit eiusque magisterio levius^m habere cepit. Sed lampas ardens [Woitegus]ⁿ, cum ex huius mundi caligine, ut predixi⁵, sub-

Iun. 9.

Iun. 10.

a) innixa I, adraso t. b) p̄die I. c) materteram C, corr. T. d) odila C; oda A. S. e) pergit D, ni fallor, sed non ante quam fol. 173—175 exaravit. f) haberi I. g) c erasum I. h) heinrico D. i) antistites D. k) ath. V. l) istructus I. m) leuius D. n) ita T in loco vacuo.

1) Pro uno nomine, quod prius omiserat, tria postmodum Thietmarus supplevit: Eddila eadem videtur fuisse atque Odd, cuius nomen prima manus scripsit Odila. 2) Necrol. Mers. 3) V. supra III. 68. 4) Corbeiensis 983—1001. 5) Supra III. 28.

traheretur, auxilio prefati ducis sedem suam is a tertio Ottone ad regendum suscepit; de qua post mortem Bolizlavi senioris ab equivoco eius et filio sepe expulsus toties a marchione Ekkihardo reducitur et magnas patitur iniurias. Hic* hospites, [ut] sanctus iubet Gregorius, non solum ad *se invitavit, sed etiam traxit, hoc maximum habens vitium. * fol. quod ob morbum sibi innocentem^b bibebat supra modum. Paralyticus enim erat, manuum tremore^c assiduo sine assistantium auxilio presbiterorum missam canere non potuit: sicque usque ad finem languescens bonis, ut spero, animam curabat medicaminibus.]

1017. 57. (42.) * [Interea^d Mararenses^e Bolizlavi milites magnam * man Bawariorum catervam dolo circumvenientes incautam occidunt, dampnum sibi ab eis illatum prius ad partem haud * exi- * p. 8. guam ulciscences^f. Cesar vero ad orientem tendens imperatricem] * ad se in loco, qui Pathrebrunnun^g dicitur, venire * man iubet¹. Inde ambo usque ad Magadaburg profecti a Gerone
Iul. 6. archiepiscopo honorifice suscepti sunt. In sequenti vero
Iul. 7. nocte, id est dominica et Non. Iulii, tempestas ingruit horrida, homines cum pecoribus simul et aedificiis ac frugibus late consumens. Inmensus quoque fragor silvas concutiens vias
Iul. 8. omnes nimis occupabat. Postera die inperator cum coniuge et exercitu Albim transiens ad Liesca², curtem quondam Vignis episcopi³ et tunc feris innumerabilibus inhabitatam^h, venit duasque ibidem noctes in castris sedens tardantem
Iul. 10. turbam expectavit. Et post haec regressa inperatrice caeterisque compluribus ipse turmatim processit. Ipsa vero die Heinricus quondam Bawariorum * dux a Bolizlavo, quo pacis * fol. firmandae gratia perrexit, cum nunciis eiusdem rediit; quem inperator audita referentem sua iterum legacione remisit nilque ibi proficientem ad dominam et sororem suam abire sinit.

58. (43.) Interea in monte sancti Iohannis baptistae, qui iuxta Parthenopolim positus eidem est cum appertinentibus universis subditus, res admodum miserabilis XII. Kal. Aug. et dominica [nocte] accidit. Horum in dormitorio confratrum lucerna quaedam ardens maior solito illuxit et proxima occupans hoc, ibidem quiescentibus id sero intelligentibus,

a) Hac D. b) in erasum 1. c) tremorem assiduum corr. tremore assiduo 1. d) lineis sexta et septima vacuis relictis D in octava scribere aliquanto post perrezerat; postea T verbis Interea — damp sextam et septimam lineas explevit et erasum octava et parte nonae maiore in rasura scripsit num sibi — inperatricem. e) mor. radendo alqs. corr. 1. f) ulciscences 1. g) pathelb. D, corr. T. h) h add. T.

1) Conf. 'Jahrb.' III, 55. 2) Leiskau; cf. VI, 19. 3) Wigonem, qui 1017 Febr. 22 in vivis fuit (v. supra c. 52), ante Thietmarum mortuum esse ex hoc loco nonnulli falso coniecerunt. Diem mortis eius Necrol. Luneb. exhibet Ian. 14; de anno nihil constat.

voraci flamma consumpsit. Et cum tale periculum omnes 1017
 evaderent, unum ex hiis causa sacerdotalem eripiendi apparatus Jul. 21.
 subito regressum et in medio ignis peccata suimet confitentem
 perdiderunt. Huius nomen erat Hemico^a. Dehinc monasterium
 ab eiusdem loci abbate Sigifrido VIII annos optime elaboratum¹
 ardens presentium posteaque advenientium corda turbavit.
 Insuper duas [eiusdem]^b capellas cum refectorio caeterisque
 adherentibus officinis ignis late flagrans absorbit; de
 cuius avaris faucibus divina pietas et confluentium summa
 devotio omnes sanctorum reliquias et maximam thesauri^c
 partem eripuit. Facto autem mane urbis predictae habitatores^d,
 et qui ibidem presidio ab imperatore relictii fuerant, 1017
 conveniunt, *detrimentum tale nimio merore conquesti. Cor-
 poris autem perusti tenues favillas mane confratres sumopere
 colligentes suis apposuerunt^e predecessoribus; abbatque suo
 tunc absentii per internuntium^f suimet eventum miserabilem
 indixere. Qui ut haec comperit, suis specialiter accidisse pec-
 catis cognoscens, quia emendare nequivit, honesta gravitate tulit.

59. (44.) Dum haec aguntur, Miseco Bolizlavi filius
 Boemiam absentia Othelrici ducis sui minus solito repugnantem
 cum X legionibus invadens duos dies predatur eandem et
 cum innumerabili captivorum multitudine^g reversus patrem
 gaudiis replevit inmensis. Cesar vero cum exercitu suo et
 Boemiorum atque Liuticiorum comitatu inmenso obviam quae-
 que devastans V. Id. Aug. ad urbem Gloguam, ubi Bolizlavus 1017
 cum suis [eos] prestolatur, sollicitus venit et provocantem
 inter sagittarios latitantes hostem nostros persequi prohibuit.
 Inde electas ab exercitu valido^h XII legiones ad urbem
 Nemzi, [eo² quod a nostris³ olim sit condita,] dictam premisit,
 quae habitatoribus hiis venturum preoccuparent auxilium.
 Quibus castra metatis hostes adventare rumor indixit; et in
 nocte tenebrosa ac in magna imbrium effusione hos ledere
 nequaquam valentes, quosdam effugarunt nonnullosque civi-
 tatem intrare *inviti paciebantur. Posita est autem [haec]
 in pago Silensi, vocabulo hoc a quodam monte nimis excelso
 et grandi olim [sibi] indito⁴; *et hic ob qualitatem suam et

a) heumuco D. b) in loco vacuo add. T. c) tesauri D; teshauri T. d) habitores D,
 corr. T. e) apsuere I. f) per in nuntium I. g) multitudiue I. h) valida D.

1) *Haud scio an ex hoc loco Ann. Magd. Sigifridum a. 1009. ordinatum esse temere concluderint.* 2) *Nimptsch iuxta fluvium Lohe, inter Reichenbach et Ohlau. L.* 3) *Vox niemez (niemiec pol., nêmec boh., nimz sorab.) Slavis est mutus sive peregrinus, qui eorum linguam non intelligit; ideoque praesertim Teutonicus. L.* 4) *Eo scilicet, qui postea a vico Zobten nomen accepit; Zlenc et Zlenz dicitur in diplomate Boleslavi II. et Heinrici III. ducum 1247 Dec. 28 dato (Tzschoppe et Stenzel, 'Schles.-lausitz. Urkundensammlung' p. 310—311), mons Silentii in bulla Eugenii III. 1148 Oct. 19 (Iaffé² II, 2998.)*

1017. quantitatem, cum execranda^a gentilitas ibi veneretur, ab incolis omnibus nimis honorabatur.

60. Imperator autem post tres dies ad eandem cum exercitu valido veniens castris eandem undiquessecus circumdari iubet, sperans sic omnem hosti suo claudere accessum. Sapiens eiusdem consilium et in omnibus bona voluntas multum ibi prodesset, si in efficiendis rebus auxiliantium sibi affectus hunc adiuveret. Nunc autem per omnes custodias presidium urbi in noctis silentio advenerat magnum. Tunc omnigenorum^b species instrumentorum a nostris parari iubentur et mox ex parte contraria hiis admodum similia videntur. Numquam audivi aliquos, qui meliori patientia ac prudentiori consilio se umquam defendere niterentur. Ex parte gentili crucem sanctam^c erigebant eiusdemque auxilio hos vinci sperabant. Si quid^d hiis prosperi accidit, numquam exclamabant, nec adversitatem aliquo gemitu ingravescente aperiebant.

61. Interim Mararenses Boemiam ingressi urbem quandam expugnant et cum preda ingenti incolumes exhibant. Quod cum marchio Henricus¹ hos petere cum exercitu conatus audiret, festinus insequitur; et occisis ex eorum numero plus quam mille viris fugientibusque caeteris captivitatem hanc omnem solutam domum remisit.

Neque tacendum est, quod alii milites Bolizlavi urbem Belegori dictam XVIII. Kal. Septembr. aggressi et bello eam impugnantes diutino, Deo gratia! nil proficiebant. Liuticiorum autem magna multitudo, quae domi fuerant, quandam civitatem prefati ducis petierunt. Ibiq; plus quam *C socios^e perdentes cum ingenti tristitia remeabant posteaque eiusdem bona multum vastabant.

62. (45.) Hiis quoque adiciam mortiferum Godefridi ducis² et Gerardi comitis³ congressum. Illi namque diu invicem discordes certum condixere diem, qua cum suis fautoribus haec certo duelli iudicio discernent^e. Mense

Aug. 27. Augusto [ac VI. Kal. Septembris] in quadam prati florentis [conducta] planicie configebant⁴. Sed superbiam Gerardi humilitas Christi molliens ac socios eius in fugam subito vertens; non minus ex hiis quam CCC prostravit viros ex quibus fuit unus Walteri Pulvere[l nomine], eo quod in favillam sibi contraria redigisset vocatus, habitu clericus, sed re latro eximius. Hic centurio lacu cum suis clauditur uno et tunc saciatus iacuit in prelio, cui numquam suffecit

a) ita A. S.; exequanda I. b) omnigenarum I. c) m add. T. d) qd I. e) s add. T.

1) Liupoldi I. filius, marchio Orientalis marchiae. 2) Godefridi II. ducis Lotharingiae inferioris (1012—1023). 3) Alsatiensis; v. V, 21. 4) De quo bello cf. 'Jahrh.' III, 62—64.

sanguinis effusio. Nam perhibent populi hunc [dumtaxat] 1017.
 cum laetitia duxisse diem, quo hastam suimet humano cruore
 aspersam et domus Domini, quibus alii pepercere maligni,
 incensas ruere vidit. Hic Burgundia genitus et a predicto
 comite quondam captus non prius ab eo potuit absolvi, quam
 se eodem^a semper auxiliaturum ac loco devoti militis [ei]
 servituum sacramentis sanxivit. Ergo huc vocatus venit,
 sed ad perpetrandum soliti facinoris auctum divina tarda-
 tus miseracione non rediit. Capti sunt autem tunc ex parte
 senioris sui Sigifridus, eiusdem filius, nepos autem impera-
 tricis nostrae¹, cum Balderico² aliisque quam plurimis.
 [Sauciatus est ibi Cono³, cui iam inlicito nupsit neptis sua
 Ernasti ducis vidua.] Predictus vero dux nil nisi XXX
 milites perdidit, et hos elegantes.

63. (46.) Interea perfectis omnibus instrumentis, cum
 iam ibi tres sederet ebdomadas cesar, ad urbem⁴ pugnare
 iussit et haec omnia iniecto a propugnaculis igne celeriter
 ardere vidit. Post haec Othelricus cum suis urbem ascendere
 temptans nil profecit. Tunc Liutici similia aggressi deiciun-
 tur. Cesar autem, videns exercitum infirmitate depressum
 in urbe capienda in vanum laborare, iter suum nimis arduum
 ad Boemiam direxit; ibique [ab eiusdem provinciae iniusto^b
 duce Othelrico susceptus]^c decenti munere honoratur.

Interim marchio Henricus⁵ amitae meimet filius longa
 egrotacione vexatus XIII. Kal. Octobr., orientalium decus Sept. 18.
 Francorum, obiit, et in septemtrionali parte monasterii in
 Suinvordi civitate sua positus, a [b] episcopis] tribus, Henrico,
 Evurhardo et venerabili Riculfo⁶, extra ecclesiam, ut ipse
 peciit, [iuxta ianuam] sepultus est. Hoc cesar in Misni
 comperiens multum doluit.

64. (47.) Bolizlavus vero in *Wortizlava^d civitate⁷ even-
 tum rei sollicitus^e expectans, cum inperatorem abisse urbem-
 que suam incolomem stare audiret, laetatur in Domino^f
 militibusque congaudet in seculo^f. Pedites autem illius plus
 quam sexcenti^g Boemiam^{*} clanculum petentes predamque sibi
 more solito inde sperantes, quem hostibus laqueum^{*} extendere.

a) eidem V. b) in *erasum* I. c) ab — susceptus in loco raso *scr. T.* d) uuordizlavo D.
 e) sollicitus I. f) *verba* in Domino et in seculo *erasa* in *cod. I*; in secundis 2. g) suc-
 centi D, sexcenti *corr. T.*

1) Cunigundae, cuius soror Eva Gerhardi uxor et Sigifridi mater fuit.
 2) *Supra* c. 47—49 commemorato; qui libertatem paulo postea videtur
 recuperavisse. *Conf. IX, 7.* 3) Konradus II. imperator futurus; qui
 duxerat Giselam, Hermanni (II.) ducis Alamanniae filiam, Ernesti (I.)
 ducis Alamanniae viduam. L. 4) *Sc. Nimptsch. L.* 5) Marchio
 in pago Nordgau, Berhtoldi et Eilae filius; *cf. V, 14 et 38.* 6) Henrico
 Wirzburgensi (996—1018). Eberhardo Bambergensi (1007—1040),
 Richulfo Tergestino. 7) Breslau.

1017. paucis excedentibus incurrere. Sed Liutici redeuntes irati dedecus deae suimet illatum queruntur. Nam haec [in vexillis formata] a quodam Herimanni^a marchionis socio lapide uno traiecta est; et dum hoc ministri eius imperatori dolenter retulissent, ad emendationem XII talenta perceperunt. Et cum iuxta Vurcin civitatem Mildam nimis effusam transire voluissent, deam cum egreio L militum comitatu alteram perdidere. Tam malo omine residui domum venientes a servicio caesaris se malorum instinctu abalienare nituntur; sed habito post communi suimet placito a prioribus suis convertuntur. Laborem istius itineris et commune detrimentum quis umquam valet explicare? Inexsuperabilis Boemiae regionis introitus, sed multo deterior eiusdem fuit exitus. Facta est haec expeditio ad perniciem hostis; sed crimine nostro multum lesit victoribus nostris. Quod enim tunc in nobis non licuit inimicis, peractum est postea criminibus nostris. Defleam quoque, quod Bolizlavi satellites inter Albim et Mildam facinus perpetrabant. Namque hii

Sept. 19. iussu senioris sui velociter egressi XIII. Kal. Oct. *plus quam * fol. 17
mille mancipia in hiis partibus sumpserunt plurimaque incendio late consumentes prospero itinere revertuntur.

Oct. 1. 65. (48.) Imperator autem Kal. Octobr. Mersburg venit ibique Ekkihardum Novae civitatis¹ abbatem, et huic XXIII annos et V menses presidentem Pragensi prefecit ecclesiae²,

Oct. 6. eundem II. Non. Novembr. ab Erkaenbaldo archipresule consensu meo consecrari precipiens. Ibi tunc Bolizlavi nuncius Liudulfum iuvenem diu captivum³ remitti promisit suosque milites apud nos firma detentos custodia pro eius liberatione relaxari peccit et, si aliquem imperatori nuncium de acquirenda eiusdem gratia mittere licuisset, diligenter inquirat. Assiduo principum suimet interventu cesar hiis omnibus assensum prebuit et tunc primo conperit Ruszorumb^b regem⁴, [ut sibi per internuncium] promisit [suum], Bolizlavum peccisse nilque ibi ad urbem possessam⁵ proficisse. Huius regnum prefatus dux postea cum exercitu invadens generum suimet et fratrem eius⁶ diu expulsum inthronizavit et hilaris^c rediit.

a) heramanni corr. herimanni C, i postea erasum I. b) ruszurum C, sed ipse corr.
c) hiralis C; hifialis T.

1) Nienburg. 2) Cui praefuit 1017—1023. 3) Anno 1015 a Polonis captum; cf. supra c. 21. 4) Iaroslavum, primum Wladimiri I. († 1015) filium, qui Suentopulcum, Ruriciae gentis principem, Iaropulci filium a Wladimiro adoptatum et Boleslavi ducis generum, ex regno expulerat et ad socerum confugere coegerat. Conf. infra c. 72—74. IX, 31—33; Strahl, 'Gesch. d. russ. Staats' I, 155—156. De nomine v. IV, 45 et VI, 11. 5) De qua obsidione ceterum nihil constat. 6) Scilicet Suentopulcum, generum suum et fratrem Iaroslavi.

66. Imperator a nobis exiens* [... inde]^a ad Alstidi 1017. venit ibique omnium memoriam sanctorum digna veneratione ^{Nov. 1.} celebravit; et tunc in *eodem die Herdingus^b, Novae civitati^c ab imperatore ibidem constitutus abbas, a Gerone archiepiscopo consecratur¹. In sequenti dominica die, id est tercia Nonas Novembris, cesar quoddam predium Rogalici² vocatum, ^{Nov. 3.} quod tunc ab Hatholdo milite sibi placito acquisivit concambio, confratribus nostris in Merseburg Christo famulantibus dedit et lucum quendam ab Hagero^d predicti senioris germano X talentis argenti comparatum, eorundem utilitatibus accommodavit, preceptisque suimet firmari precepit. Tres quoque aecclesias in Libzi et in Olscuizi³ ac in Gusua⁴ positas mihi concessit. In hoc vernali tempore⁵ idem aureum altare ad decus ecclesiae fabricari^e iusserat nostrae, ad quod ego ex antiqui altaris nostri sumptu [auri] VI libras dedi. Sed cum in predicta civitate cesar V ebdomadas et IIII dies sederet, dilectum sibi locum Bavenberg visitat^f, [ubi tunc] mense Decembri [et in prima nocte, quae cesaris adventum subsecuta est, Guncelinus in custodia diu tentus⁶ solvitur, catena de pedibus divina maiestate constrictis leniter cadente integraque permanente]. Heinricum [etiam], quondam Bawariorum^g ducem et tunc VIII annos et pene tot menses sua depositum culpa⁷, pristinis [imperator] restituit honoribus [die dominica]; *sicut ei firmatum est prius a Poppone Treverensi archiepiscopo.

67. *Sed antequam huius conclusionem anni faciam, quaedam in hoc dicenda interseram.

(49.) Thietmarus venerabilis sanctae Asenbrunnensis^h aecclesiae episcopus, servus sancti Mauricii in Magadaburg et prius utilis Magonciae et Aquisgrani prepositus, caligine quadam obfuscante lumen hoc visibile [in priori] perdidit [anno] ac interiori oculo eo lucidius radiante fomitem totius lucis Christum indefesso labore iam contemplatur⁸. Hic

*) *Erasis paucis verbis, quae T in dextro margine scripserat, N in inferiore adiecit: tria dedit dorsalia et urceum argenteum. Ad haec 2. add.: ecclesiae nostrae.*

a) inde in sin. marg. add. T. b) n add. T. c) civitatis C, h expunctum I. d) hogero radendo alqs. corr. I. e) frabricari I. f) visitans C, corr. T. g) bauuariorum I. h) asenbrunnensis C.

1) Cui post tempus incertum successit Brun Thietmari frater, qui postea a. 1034—1049 Verdensi episcopatu praefuit. 2) Roeglitz prope Schkeuditz. L. 3) Ölschütz vicus in dextra ripa Muldae supra Wurzen situs. 4) Geusau prope Merseburg; v. chartam 1017 Nov. 3 datam (Stumpf 1690). 5) Sc. in vere huius anni. L. 6) Conf. VI, 54. 7) Conf. VI, 41, 51, VIII, 54. 8) Mortuus est a. 1023; cf. 'Jahr.' III, 282.

1003. * a rege Heinrico successit antecessori suo Nonnoni, qui * p. 85a.
Othilulfus dicebatur¹.

1017. [Obierunt] in hoc anno antistites preclui [Amulric^{a.2} ac] Fermundus et Becelinus et paucas sedens ebdomas Altmannus. Hic monachus fuit sancti Iohannis baptistae in Magadaburg indeque ab Haethelheida^b abbatissa, eo quod de sua esset familia, Arnulfo regis germano et nunc archiepiscopo Ravennatis aecclisiae ad servitium ab ea datus est; a quo postea consecratus, a suis [toxicata]^c potione lesus est.

68. (50.) In mea vicinitate et in oppido Silivellun dicto³
Dec. miraculum quoddam accidit in secunda Decembris ebdomada. Fuit ibi quedam mulier, quae, cum virum suimet domi non haberet, super se et super filios hospicium obserabat^d suum, et ecce ante gallicinium sonitus ab ea immensus auditur. Haec talibus obstupefacta vicinos clamore continuo evocans^e necessitatem suam indicat. Qui volentes eidem succurrere crebra iactacione repelluntur. Tandem ianuam * fol. 172
frangentes gladiisque intrantes evaginatis, quid matrifamilias vel ipsis tantum rebellaverit, diligenter inquirunt; et quia monstrum erat, hostem non invenientes egressi sunt tristes. Mulier autem predicta diem exspectans sollicitum, crastino proximum accersivit presbiterum; qui omnem hanc domum reliquiis sanctorum et aqua lustravit benedicta. In sequenti^f vero nocte parum de supradicto terrore concutitur^g et Deo gratias! crebra presbiteri visitatione liberatur.

69. Tale aliquid, ubicumque evenit, novum aliquid pretendit. Unusquisque fidelium non sibi timeat terrorem illum; se peccatorem ex corde cognoscat et signo sanctae crucis iugiter se muniens omnem adversariam potestatem prorsus excludat. Hostis incautos quosque sic inludit et in se aliquid credentes ad ultimum decipit. Ubi desolacio tunc est aut facinus subsecuturum^h est vel aliqua mutacio, talis reiⁱ precedit [indicio]. Quia nobis adherere Deo et spem nostram ponere in eo bonum est, preoccupemus sanctam faciem eius assiduis precibus, ut, sive aliquid nobis presignetur sive celetur^k, de^l misericordissima pietate sua in nobis peccatoribus hoc compleatur. Non est admirandum, quod in hiis partibus tale osten^{tatur} prodigium. Nam habitatores * fol. 171
illi raro ad aecclisiam venientes de suorum visitatione

a) amulricus corr. V.   b) hath. radendo alqs. corr. I.   c) add. T in loco vacuo.
d) obserabat I.   e) invocans C.   f) sequente C.   g) contitur C, cu add. T.
h) tu add. T.   i) regi C.   k) celatur I.   l) in C, corr. T.

1) Qui post Guntharium († 998, v. IIII, 69) sederat usque ad a. 1003; cf. Erhard, 'Regesta historiae Westf.' I. p. 146.   2) Conf. Necrol. Luneb. Febr. 5. L.   3) Sülfeld vico prope Fallersleben sito, non urbi Merseburg illo quidem, sed curtibus Thietmari Walbeck et Rottmersleben vicino.

custodum nil curant. Domesticos colunt deos multum[que] 1017.
 sibi prodesse eosdem sperantes hiis inmolant. Audivi de
 quodam baculo, in cuius sumitate manus erat unum in se
 [ferreum] tenens circulum, quod cum pastore illius villae, in
 quo is^a fuerat, per omnes domos has singulariter ductus, in
 primo introitu a portitore suo sic salutaretur: 'Vigila, Hennil,
 vigila!' — sic enim rustica vocabatur lingua¹, — et [epu-
 lantes ibi delicate] de eiusdem se tueri custodia stulti
 autumabant, ignorantes illud Daviticum: *Simulacra gentium
 opera hominum* et caetera. *Similes [illis] fiant facientes ea
 et confidentes hiis.*

Psalm. 113,
4. 8.

man. D. 70. (51.) *Quia vero omne rarum est utique admirandum
 ac persepe ut portenta stupendum, ideo quandam rem, quae
 in nostris evenit temporibus, explano. Serenissimo rege
 Heinrico tunc^b dominante ac Wigberto antecessore meo
 vigente, in villa^c quadam Rotlizi^d dicta², quam a matrona
 venerabili Ida, nuru primi Ottonis³, nostrae traditam aecclesiae-
 Gezo prepositus tunc^e in beneficium tenuit, sicut ab eo vera-
 citer comperi, accidit. In messe laboriosa, cum in una
 dierum operarii eiusdem iam lassissimi se voluissent reficere,
 panem primitus incisum sanguinem viderunt effundere; idque
 fol. 178. admirantes seniori suo concivibusque ostendunt. *Et, ut
 reor, hoc prodigium futuri exitum belli ac in eo multorum
 cruorem hominum presignavit emanaturum.

71. Alteram quoque rem, quamvis multo laudabiliorem,
 tamen mirabilem memoriaeque dignam describo. In arce
 Romulea, quae omnium est capud urbium ob diversarum
 qualitatem causarum, in una aecclesia et in dextera parte
 altaris, ab uno pavimenti foramine per integrum diem, mul-
 tis hoc cernentibus atque stupentibus, oleum emanavit. Huius
 partem Iohannes Crecentii filius in ampula quadam Heinrico
 seniori suo et tunc regi nostro transmisit et, quia oleum
 nunc pro misericordia ponitur, ut est illud: [*Oleum de capite
 tuo non deficiet*, nunc pro adulacione, ut hoc est:] *Oleum*
 p. 859. *peccatoris non inpinguet caput meum*, in hoc signo *clementiam
 rectoris nostri habundantem et illius patricii lasciviam la-
 tentem perpendo. Namque is apostolicae sedis destructor
 muneribus suis et promissionibus^f *phaleratis*⁴ regem a Deo
 constitutum in palam sepe honorificavit, sed imperatoriae
 dignitatis fastigium hunc ascendere multum timuit, omni-

Ecc. 9, 8.
Psalm. 140,
5.

a) his C. b) erasum I. c) uuilla D. d) t et alterum i erasum I. e) erasum I.
 f) suis erasum I.

1) Conf. die Heinzelmännchen; I. Grimm, 'Deutsche Mythologie' 41,
 416 et 421. 2) Quae non iam exstat. 3) Filia Herimanni I. ducis
 Alemanniae (926—949) et uxore Liudolfi Ottonis I. filii, † 986; cf. II, 4.
 4) Conf. supra V, 10 n. (L)

modisque id prohibere clam temptavit; quia, sicut beatus asserit Gregorius, *terrena altitudo confunditur, cum celsitudo caelestis aperitur*. Rex etenim noster, quamvis homo esset, zelum Dei habuit et sanctarum violentas predaciones ecclesiarum fortis armatus vendicavit hancque benignitatem nisi caelitus [sibi] *prestitam, non habuit; iste terrenus et natura et actibus voragine cenulenta traxit in predam, quod multorum devota manus ad aram apostolorum pro peccatis congressit^a in hostiam. Qui cum non longe post obiret, duplici ulcione, ut vereor, confunditur; et domno papae securitas regique nostro amplior potestas aperitur. * fol. 17

72. (52.) Amplius progrediar disputando regisque Ruscorum Wlodemiri^{b.1} accionem iniquam perstringendo. Hic a Grecia ducens uxorem, Helenam [nomine], tercio^c Ottoni desponsatam, sed ei fraudulenta calliditate subtractam², christianitatis sanctae fidem eius ortatu suscepit, quam iustis operibus non ornavit. Erat enim fornicator immensus et crudelis magnamque vim Danais mollibus ingessit. Hic tres habens filios³ uni eorum⁴ Bolizlavi ducis nostrique persecutoris filiam in matrimonium duxit, cum qua missus est a Polenis Reinbernus presul Salsae Cholbergiensis⁵. Ille in pago Hassegun dicto natus liberalique scientia a prudentibus magistris educatus gradum episcopalem ascendit, ut spero, dignus. Quantum autem in cura sibi commissa laboraverit idem, non meae sufficit scienciae nec etiam facundiae. Fana idolorum destruens incendit et mare demonibus cultum inmissis quatuor lapidibus sacro crismate perunctis et aqua purgans benedicta novam *Domino omnipotenti propaginem * fol. 17 in infructuosa^d arbore, id est in populo nimis insulso, sanctae predicacionis plantacionem eduxit. Vigiliarum et abstinentiae ac silentii assiduitate corpus suum affligens cor^e ad speculum divinae contemplacionis infixit. Quem predictus rex, audiens filium suimet ortatu Bolizlavi tacito reluctaturum^f sibi, cepit cum eodem et uxore et in singulari custodia claudit. In qua pater venerabilis, quod in aperto fieri non potuit, in secreto

a) concessit 2, A. S.   b) sanctorum uidlodemiri, ut videtur, D; corr. T.   c) terciā ottonem D.   d) influosa D, corr. T.   e) r add. T.   f) tu add. T.

1) Wlademiri I., qui a. 980—1015 regnaverat; de quo cf. Strahl, 'Gesch. d. russ. Staats' I, 105—117.   2) Huc pertinere ea, quae Ann. Hild. a. 995 de legatione regis Constantinopolim ad sponsam illi petendam missa tradunt, Ursinus vidit, qui Wlademiri uxorem fuisse Annam Romani II. imperatoris filiam atque multo ante a. 995 illi nuptam idem recte monuit.   3) Inter multos Wlademiri filios hoc loco dici videntur Iaroslavus, Boris, Suentopulcus (cf. Strahl l. c. I, 151); Suentopulcus autem rectius Iaropulci, maioris Wlademiri fratris, filius dici debet, cuius viduam praegnantem Wlademirus in matrimonium duxerat.   4) Suentopulco; cf. supra c. 65, IX, 31—33.   5) Anno 1000 ibi constitutus; cf. III, 45.

studiosus in divina laude peregit. Hic cum se lacrimis assidueaque oracionis ex corde contrito prolatae hostia summo sacerdoti reconciliaret^a, ex arto corporis carcere solutus ad libertatem perennis gloriae gaudens transit.

73. Prefati vero regis nomen potestas pacis iniuste interpretatur¹; quia non illa, quam aut impii invicem tenent vel habitatores huius mundi possident, quia [semper] nutat^b, pax vera dicitur, sed ille solus ea specialiter utitur, qui omnem animi suimet motum componens, regnum Dei paciencie vincens angustia solacio promeretur. In caelesti securitate sedens episcopus ille ridet viri minas iniusti et castitate gemina² potitur [ac] fornicatoris illius ultrices flammas speculatur; quia nostro doctore Paulo teste adulteros iudicat Deus. Bolizlavus autem haec omnia comperiens, in quantum potuit, *vindicare non desistit. Post haec rex ille plenus dierum obiit³, integritatem hereditatis suae duobus relinquens filiis, tercio adhuc in carcere posito, qui postea elapsus coniuge ibidem relicta ad socerum fugit. Hebr. 13, 4.
Gen. 25, 8.

74. *Rex predictus habuit lumbare venereum^c, innatae fragilitatis maius augmentum. Sed magister nostrae salutis Christus cum lumbos luxuriae nocentis habundancia refertos precingi iuberet nostros, continenciam et non aliquod provocamen innotuit. Et quia de lucerna ardente a predicatoribus suis rex prefatus audivit, peccati maculam peracti assidua elemosinarum largitate deterisit. Scriptum est enim: *Facite elemosinam, ac omnia sunt vobis munda*. *Hic cum iam decrepitae aetatis esset regnumque diu haberet predictum, obiit, sepultus in Cuiewa⁴ civitate magna et in aecclesia Christi martiris et papae Clementis⁵ iuxta predictam coniugem suam, sarcophagis eorundem in medio templi palam stantibus. Cuius potestas inter *filios dividitur Christique eloquium in omnibus affirmatur. Namque vereor id subsequi, quod vox veritatis pronunciat compleri; dicit enim: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur et caetera*; quam ut mutare in [h]is partibus velit Deus sentenciam, omnis [christianitas oret]^d. Luc. 12, 35.
Luc. 11, 17.

75. *Quia nunc paululum declinavi, redeam, quae in predicto evenerint anno, superius indiscussa succincte aperiens. (53.) Curtis pars maxima inperialis in Palithi et in Traiectensi civitate maior aecclesia cum omnibus Ethel-

a) reconciaetur I. b) nutant D. c) venereum corr. venerium I. d) erasis paucis, quae T deficiente pagina in dextro marg. apposuerat, N in inf. marg. add. christianitas oret.

1) Nomen significat regem pacificum: polon. władać = thiud. walten, mir = pax; cf. V, 23 Wladiwoi, VI, 11 Iaremir. 2) Conf. I, 2. 3) A. 1015 Jul. 15; Strahl I, 110. 4) Kiev. 5) Clementis I. (Romani) † 102.

1017. baldi presulis mansionibus ac cum Ilburg Thiedrici comitis urbe casu accidente combusta est. Inperator autem a Bavanberg^a discedens ad Wirciburg primo deinde ad Dec. 25. Froncannawordi^b venit ibidemque nativitatem dominicam festivis peregit gaudiis. Sed ne huius nominis auctoritas^c te lectorem amplius lateat, sicut a credibilibus viris audivi, sic adnunciare cupio tibi. Regnante Karolo imperatore magno Pippini regis filio bellum fit inter suos et predecessores nostros, in quo certamine Franci a nostris devicti, cum flumen Moin dictum sine aliqua vadi certitudine palantes transire cogentur, cervam precedentem et divina miseratione quasi viam eis demonstrantem subsequuti optati littoris securitate pociuntur laeti. Inde locus hic Francorum dictus est vadum. In illa expeditione predictus cesar, cum se iam ab hostibus superatum esse cognosceret, precessit talia fatus: 'Karius mihi est, ut populi exprobrantes *dicant me hinc fugisse, * fol. quam hic cecidisse; quia, dum vivo, iniuriae pondus inlatae vindicaturum me spero.' * Anno^d dominicae incarn. DCCC...^e * man predictus cesar* ad suae virtutis et bonae operationis deauracionem in una die VIII episcopatus in Saxonia Christo subdita dispositis singularibus parrochiis, constituit^l.*.

76. (54.) Quatuor naves Venetorum magne diversisque pigmentis referte naufragium sunt [in predicto anno] perpassae. Et, ut predixi², in occiduis partibus raro antea quiescentibus pacifica, Deo gratias! manebant cuncta^f. Et Ekkihardus confrater meus, sancti Iohannis baptistae mo-

*) Karolus *add. V.*

***) *Codex 2 (cf. supra VIII, 13 et A. S. a. 822.) addit: Cuius filius domnus Luduwicus electis probatissimis monachis de Gallia cum venerabili viro Adelhardo, datis reliquiis sancti Stephani prothomartiris, Corbeense cenobium ipsi construxit et dedicari fecit³. Ipse vero cesar ad ipsum cenobium tradidit donaciones, abbacias scilicet Eresburg, Meppiam et multa predia in aquilone, villam quoque Huxeri cum omnibus terminis suis. Huius quoque filius Ludowicus iunior tradidit abbatiam Visbike, decimas quoque cum decimalibus ecclesiis in episcopatu Asnebruggi et piscationem in Wesera, quae dicitur Hocwar⁴; quae iam superius dicta sunt. In hoc cenobio primo monastica disciplina in Saxonia floruit et postmodum pluribus in locis eius patriae, quorum omnium Corbeia non immerito caput et mater et quodammodo totius patrie decus cum suo Vito habetur: qui ex quo hanc venit in patriam, ex eo Saxonia in Teutonico regno principatur, quia eius precibus apud Deum et meritis in omnibus, ut speramus, adiuvatur.*

a) bauuanberge D. b) nau erasum I. c) cautoritas eraso c I. d) reliquam folii partem ezaravit T, atque singularibus in loco raso. e) hoc loco T spatium quindecim fere litterarum vacuum reliquit. f) cuncta corr. cuncta T.

1) *Fortasse ex Chron. Halb., cf. Ann. Sax. 781.* 2) *Supra c. 54.*
3) *Ex Catalogo donatorum Corb.; v. supra VIII. 13.* 4) *Ex Catalogo abbatum; v. ibid.*

nachus, in Magadaburg paralitico depressus morbo loquelam 1017. d. man. temp. perdidit. * [In^a Bawariorum confinio atque Mararensium quidam peregrinus nomine Colomannus¹ ab incolis, quasi speculator esset, capitur et ad professionem culpa, quam non meruit, diris castigacionibus compellitur. Ille, cum se nimis excusaret pauperemque Christi se sic vagari affirmaret, in arbore diu arida innocens suspensus est. Nam caro^b eius a quodam postea paululum incisa sanguinem fudit, unguis ac capilli crescebant. Ipsa quoque arbor floruit et hunc Christi martirem esse monstravit. Hoc marchio Henricus ut comperit, corpus eiusdem in Mezilecun² sepelivit.]

LIBER IX (VIII).

INCIPIT LIBELLUS II. HEINRICI INPERATORIS SECUNDI^c.

1. (1.) * Anno dominicae incarnationis millesimo XVIII°, 1018. ol. 176', jan. D. indicione II^a, anno autem domni Henrici inp. aug. XVI°, nan. T. inperii autem IIII° * circumcisio Domini et theophania in pre- p. 861. dicta * civitate³ ab eodem venerabiliter colebatur*. Postea- Ian. 1. Ian. 6. que iussu suo et assidua Bolizlavi^d ducis supplicatione in quadam urbe Budusin dicta⁴ a Gerone et Arnulfo episcopis et a comitibus Hirimanno atque Thiedrico pax sacramentis Ian. 30. firmata est et a Fritherico suimet camerario III. Kal. Februarii, non ut decuit, set sicut tunc fieri potuit; electisque obsidibus acceptis prefati seniores reversi sunt⁵. Trans- Febr. 3. actis autem IIII diebus Oda Ekkihardi marchionis filia⁶ a Bolizlavo diu iam desiderata et per filium suimet Ottonem tunc vocata Cziczani^{e-7} venit; et quia tunc nox erat, multis luminaribus accensis ab immensa utriusque sexus multitudine suscepta est ac nupsit duci predicto post LXX^{am}⁸ absque canonica auctoritate, quae vivebat hactenus sine matronali consuetudine, admodum digna tanto foedere^f.

*) *Erasis tribus versibus, quos T in marg. sin. scripserat, N in marg. inf. inseruit: Ecelinus Longobardus quadrienni^g custodia VIII. Kal. Febr. solvitur.* Ian. 25.

a) pergil idem T, sed alio tempore manu satis infirma. b) affirmaret, animo malo fixa non poterat divelli. Nam eum innocentem in a. d. a. suspenderunt. Sed Dominus malignis quod in eo egerint ostendit. Caro enim 2. c) scripta in cod. 1 in ultima paginae linea rubro colore ab ipso Thietmaro. d) u erasum 1. e) zizani corr. cziczani T. f) o erasum 1. g) quadringenni corr. quadrienni N.

1) Ex Passione S. Cholomanni (SS. IV ed. Waitz) Thietmarum haec hausisse Pabst ('Jahrb.' II, 80) arbitratus est, id quod equidem nullo modo concedere possum. 2) Melk ad Danubium, Austriae inferioris monasterium. L. 3) Bamberg; v. VIII, 75. 4) Bautzen. 5) Conf. 'Jahrb.' III, 86—88. 6) Herimanni soror; quae quarta Boleslavi uxor facta est, cf. IV, 58. Supra V, 18 si recte suspicati sumus, illa Oda (cf. IIII, 57) huius fuit avia. 7) Forsitan Zitzen in circulo Luccaviensi Lusatae inferioris. URS. Certe idem quod Sciciani VII, 9 et VIII, 51. 8) Quae fuit eo anno Ian. 27.

1018. 2. (2.) *In huius sponsi regno sunt multae consuetudines * *man.* variae; et quamvis dirae, tamen sunt interdum laudabiles. Populus enim suus more bovis est pascendus et tardi ritu asini castigandus et sine poena gravi non potest cum salute principis tractari. Si quis in hoc alienis abuti uxoribus vel sic fornicari presumit, hanc vindictae subsequenter [poenam] protinus sentit. In pontem mercati is ductus *per follem * *fol. 1* testiculi clavo^a affigitur et novacula prope posita hic moriendi sive de hiis absolvendi dura electio sibi datur. Et quicumque post LXII. carnem manducasse invenitur, abscis dentibus graviter punitur. Lex namque divina in hiis regionibus noviter exorta potestate tali melius quam ieiunio^b ab episcopi instituto^c corroboratur. Sunt etiam illi* mores alii hiis multo inferiores, qui nec Deo placent nec indigenis nisi ad terrorem prosunt; quos in superioribus ex quadam parte comprehendi. Nec opus esse autumo de hoc amplius disserere, cuius nomen et conversacio, si Deus omnipotens vellet, sacius nobis lateret. Omne hoc, quod pater suus et iste nobis in coniugio ac familiaritate magna copulati sunt, plus damni subsequenter quam boni precedentis attulit ac in futuro infert; quia, etsi pace simulata nos ad tempus diligit, tamen per secretas temptationum varietates nos a caritate mutua, a libertate innata deducere^d et, si quando tempus ei ac locus contigit, in perniciem apertam assurgere non desistit.

3. In tempore patris sui¹, cum is iam^e gentilis esset, unaquaeque mulier post viri exequias sui igne cremati decollata subsequitur. Et si qua meretrix inveniebatur, in genitali suo, turpi et poena miserabili, circumcidebatur idque, si sic dici licet, preputium in foribus suspenditur, *ut * *fol.* intrantis oculus in hoc offendens in futuris rebus eo magis sollicitus esset et prudens. Lex dominica huiusmodi precepit lapidari et parentum nostrimet carnalium institutio tales ortatur decollari. Apud modernos autem, quia libertas peccandi plus iusto atque solito ubique dominatur, plus quam compressa ancillarum multitudo, quaedam pars matronarum, cupidine veneria pruritu noxio subscalpente, marito vivente [nunc] mechatur. Et in hoc eis non sufficit, sed hunc per adulterum morti furtiva consilii inspiratione tradit et post haec malum caeteris exemplum eodem [post] publice sumpto, pro dolor! potestative abutitur. Legalis earundem senior ab-

*) Duci *add.* 2.

a) clave I. b) ieiunio I. c) tu *add.* T. d) primum e *add.* T. e) iam *erasum* I.

1) *Miseconis.* Cf. S. Bonifat. *epist.* 59 (*Iaffé 'Biblioth.' III, 172*).

hominabilis repudiatur et miles eiusdem ab hiis ut Abo^{a.1} 1018. dulcis et Iason mitis preponitur. Hoc quia nunc poena gravis non ulciscitur, de die in diem pro consuetudine nova, ut vereor, a multis excolitur. O vos sacerdotes Domini, viriliter assurgite et hanc nuper exortam filicem nulla re id impediendo sepius acuto vomere radicitus extirpate. [Vos quoque, laici^b, nolite talibus auxiliari]. Liceat Christo conjugatis innocenter vivere erutisque subplantatoribus^c hiis indeficienti pudore in perpetuum gemere. Destruat illos adiutor noster^d Christus potenti spiritu sancti oris sui, [nisi resipiscant] et disperget magna illustracione secundi adventus sui.

l. 862.
pl. 178
c. 25).

4. Et nunc de hiis *ista dixisse mihi sufficiat, quia de prefati ducis² infortunio res quedam narranda restat. (3.) Habuit hic quandam urbem in confinio regni suimet et Ungariorum sitam, cuius erat custos Proci senior, avinculus regis Pannonici³, a suis sedibus ab eodem, ut modo, antea expulsus. Qui cum uxorem suam a captivitate non posset absolvere, gratuito nepotis sui, quamvis inimici, suscepit eam ex munere. Numquam audivi aliquem^e, qui tantum parceret victis⁴; et ob hoc in civitate superius memorata, sicut in caeteris, sedulam Deus eidem concessit victoriam. Huius pater erat Deviu^f nomine, admodum crudelis et multos ob subitum furorem suum occidens. Qui cum christianus efficeretur, ad corroborandam hanc fidem contra reluctantes subditos sevit et antiquum facinus zelo Dei exestuans abluit. Hic Deo omnipotenti variisque deorum inlusionibus immolans, cum ab antistite suo ob hoc accusaretur, divitem se et ad haec facienda satis potentem affirmavit. Uxor autem eius Beleknegini, id est pulchra domina, Sclavonice dicta⁵, supra modum bibebat et in equo more militis iter agens quandam virum iracundiae^g nimio fervore occidit. Manus haec polluta fustum melius tangeret^h et mentem vesanam patientia refrenaret.

5. (4.) *In illo tempore Liutici in malo semper unanimes^{Febr.} Mistizlavum¹ seniore⁶ sibi in priori anno ad expeditionem inperatoriam⁷ nil auxiliantem turmatim petunt plurimamque regni suimet partem devastantes uxorem suam et nurum

a) amabo D; Absalom 2. b) religiosi 2. c) mechis 2. d) uestri? D. e) aliquam D. f) deutux I, Dewix L. g) iracundie I. h) haec incesta manus melius fila de fuso traheret, quam gladium vagina educeret 2. i) mestizl. D.

1) I. e. Abo sive Ἀβρων. 2) Boleslavi. 3) Stephani (Waic); v. III, 59. 4) Scil. quantum Stephanus rex. 5) Běle boh., bialy sive bielo polon. = albus; kněžina boh., kniahini sive kniechynia pol. = domina. 6) Abodritorum ducem, qui filius Misturwoi ducis supra memorati videtur fuisse; de utroque cf. 'Jahrb.' I, Excurs VI^b (Usinger). Nomina significant principem urbibus clarum et urbium expugnatorem (miasto pol. = urbs, sława = gloria, wojna = bellum). 7) V. supra VIII, 59—61.

1018 effugare ac semet ipsum intra Zuarinae civitatis¹ municionem
Febr. cum militibus electis colligere cogunt. Deindeque malesuasa

suimet calliditate per indigenas Christo seniorique proprio
rebelles a paterna hereditate vix evadere hunc compellunt.
Haec abominabilis presumptio fit mense Februario, qui a
gentilibus lustracione et muneris debiti exhibicione veneran-
dus ab infernali deo Plutone, qui Februus dicitur, hoc nomen
acceptit. Tunc omnes aeclesiae ad honorem et famulatum
Christi in hiis partibus erectae incendiis et destruccionibus
aliis cecidere*, cultus[que] idolorum Deo prepositus erigitur
et mens populi istius, qui Abotriti et Wari² vocantur, ut

Macrob.
Sat. I, 13, 3.

Exod. 7, 13.

Math. 11, 30.

cor Faraonis ad haec induratur. Libertatem sibi more Liu-
ticio nota^a fraude vendicabant, sed cervicem suam suavi iugo
Christi excussam oneroso diabolicae dominacionis ponderi^b
sua sponte subdiderant, meliori prius patre ac nobiliori^c
domino in omnibus usi. Hanc debilitatem suam membra
Christi defleant et [hoc] capiti conquerantur suo, assidua
voce mentis hoc in melius *mutari poscentes et ex parte * fol. 1
sua, in quantum fieri possit, haec perdurare non patientes.

6. Bernardus^d confrater Parthenopolitanus et apostatae
istius gentis tunc episcopus³, id ut primo comperit, non se-
cularis suimet dampni sed potius spiritualis immenso dolore
commotus inperatori nostro [id] nunciare non desistit. Hac
legacione audita cesar graviter suspirat, sed de talibus
respondere ad pasca differt, ut cum prudenti consilio hoc
anulletur, quod infausta conspiracione conglutinatur. Hoc
votum et salutare secretum^e Deus omnipotens secundet⁴.
Nullius fidelis cor ob hanc infelicitatem in aliquam despera-
cionem veniat vel diem iudicii appropinquare dicat, quia
secundum veredici^f ammonicionem Pauli ante dissensionem^g
et Antichristi^h execrabilem adventum non debet e talibus
aliquis oriri sermo nec inter christicolos subita venire com-
mocio, cum eorundem unanimitas esse debeat in summisⁱ
stabilitas. Nutet, in quantum velit, mortalis diversitas et
morum eiusdem multiformis inequalitas. Omnis homo, flos
agri, debet a matre ecclesia prius renasci in innocenciam
salvatoris Christi; et tunc timenda est improvisa inportunitas,

2. Thess. 2, 1.

Ps. 102, 15.

*) *Eras in sinistro margine tribus versibus N in inferiore addidit:*
et quod miserabilimum fuit, imago Crucifixi truncata est.

a) mota D.   b) pondere I.   c) mobiliari D.   d) b. c. partheno in loco raso D.
e) decretum 2.   f) veredici corr. veridici I.   g) discessionem Romani imperii 2.
h) antichristi corr. antichristi I.   i) sumis I.

1) *Schwerin.*   2) *Wagrien, ubi Aldenburg sedes episcopi Bernardi.*   3) *Episcopus Oldenburgensis 1013—1023, qui supra VII, 14 et apud Adamum II, 34 Benno appellatur.*   4) *Unde colligitur hoc ante pascha a. 1018 conscriptum esse.*

p. 863. cum ubique nunciatur pax firma ac tran^quillitas. Et propter 1018.
hoc semper amonemur, ut simus solliciti ac pervigiles, cum
non valemus esse certi de futuris ac in nostra fragilitate
durabiles. Nemo ultimae diei adventum aut [venire] diffidat
p. 179'. aut celeriter *contingere exoptet, quia timendus est iustus,
ac multo magis corrigibilibus cunctis.

7. (5.) Iam declinam ab hiis et loquar inperatoris nostri
an. T. prosperitatem nuper sibi exortam. *Avunculus namque suus
et^a Burgundiorum rex Rothulfus coronam suimet et sceptrum
cum uxore sua et privignis ac optimatibus universis [sibi
concessit], reiteraturque sacramenti confirmacio; actumque
est illud Magoncia et in predicto mense^b.

Febr.

Febr. 17.

Mart. 16.

Prodigium fit in Malacin¹ XIII. Kal. Marcii. Mense
autem [eodem] et XVII. Kal. Aprilis magnus fit in Niumagun
sinodus et nepos meus Oddo² et uxor eius Irmirgerd, con-
sanguinitate proxima iniuste [diu] coniuncti, ob inobedienciam
continuae vocacionis excommunicati sunt; cooperatores vero
eorum ab episcopis vocantur suis ad satisfaccionem*. In (Febr. 25.)
tempore illo Mediolanensis^c archiepiscopus³ obiit et pre-
positus eiusdem aecclesiae Hiribertus⁴ successit.

In Anglis triginta navium habitatores piratae⁵ a rege
eorum Suenni regis filio⁶, Deo gratias! occisi sunt; et qui
prius cum patre huius erat invasor et assiduus destructor
provinciae, nunc solus sedit defensor, ut in Libicis *basiliscus*
harenis cultore *vacuis*⁷.

Lucan. IX,
726.

In hac quadragesima et in episcopatu meo quidam fratrem
suum, pro dolor! occidit. Inperator autem in predicto loco⁸ Mart. 30.
palmas et sanctum pascha celebravit; quia Baldricum de Apr. 6.

*) *Erasis in marg. sin. quinque versibus N in marg. superiore
addidit*: Ibi constitutum est antiquo exemplare perfecto, ut corpus
dominicum [ad sinistram]^d, ad dexteram partem^e calix poneretur.

a) *erasum I.* b) *reliqua pars capitis diversis temporibus videtur ezarata esse; inde a
verbis In Anglis et In hac novae ordiuntur lineae; ea, quae praecedit verbis In Anglis,
linea non completa est, verba vacuis et recalitrare comperit linea deficiente in margine
posita sunt: unde fortasse colligi potest, Thietmarum haec inverso ordine scripsisse.* c) *me
in loco raso et diola supra lineam scr. T.* d) *a. s. supplavit Lapp.* e) *et calix
ad dextram sacerdotis pon. 2.*

1) *Eisdorf; v. VI, 42.* 2) *Filius Heriberti comitis (v. V, 24) illius,
qui Konradi I. Alemanniae ducis (v. IV, 60) frater et matris Thiet-
mari avunculus fuit: Nobilium satus prosapia Francorum hic Otto ap-
pellatur in Ann. Quedl. a. 1020, comes de Hamerstein (Hammerstein
in dextra Rheni ripa prope Andernach situm) in Vita Meinweri (SS. XI)
c. 166 et 177 et in Vita Godehardi (SS. XI) priore c. 31, posteriore
c. 19; cf. 'Jahrb.' III, 72—73.* 3) *Arnulfus a. 998 ibi constitutus
obiit V. Kal. Mart. (SS. VIII, 104).* 4) *Heribertus sive Aribertus,
qui sedit usque ad a. 1045.* 5) *Qui a Norvegia profecti Britanniam
invadere conati videntur esse; cf. Lappenb., 'Gesch. v. England' I, 464 n. 4.*
6) *Cnutone, qui a. 1014 patri in regno Danorum successerat et a. 1016
regno Angliae potitus erat; cf. VIII, 40. 41, Dahlmann 'Gesch. v.
Dänem.' I, 99—104.* 7) *Conf. V, 23.* 8) *Nymwegen.*

1018. nece Wigmanni comitis nil se excusantem legitime cum suis conspiratoribus recalitrare comperit*.

8. (6.) *Interim***, dum fama velox aliquid^a novi ad scribendum deferat mihi, hominum vitam piorum, quam ego, culpabilis et obliviosus nimis superius dicendam preterivi^b, explanare nunc ardeo. In temporibus secundi^c regis Henrici fuit quaedam solitaria Sisu vocata¹ in loco Thrubizi dicto² immensae pietatis ac per hoc mihi ineffabilis. Quae iam adulta cum a quodam desponsaretur tempore maximi Ottonis, ad Christum, quem inprimis fidei speciale signaculum in corde pre omnibus infixit, concito cursu properavit; ac in predictae secreto civitatis annos sexaginta quatuor^d caelesti sponso se virginem castam conatur offerre, ac immaculatam se plus, quam fragilitas humana permisit, custodire studuit. In tanto namque spacio numquam foco durum frigus resolvebat aliquo, sed hoc maximum eidem erat temperamentum, quod lapide paululum calido pedes vel manus pene tunc deficientes refocilaret. Haec assiduis oracionibus et intermixtis fletibus cellam suimet interius ornavit, exterius autem populo confluenti crebra institutione et necessaria consolatione multum profuit***. Quicquid illa de oblatione populi continua suscepit, sibi subtrahens Christique pauperibus largiter inperciens peccata offerentium redemit. Pia fuit [haec] matri meae et memoriam sui firmiter promisit proli subsequuturae. In agone huius titubantis seculi haec contendens ab illicitis omnibus abstinuit, non pro recipienda corruptibili gloria, sed pro florigera caelestis bravii corona, quam XIII. Kal. Marcii promeruit divinitus indui³.

Febr. 17.

9. In nocte illa, qua Christo amabilis lampas stelliferum locata est in axem, dormivi peccator in dormitorio in Magadaburg et, testis mihi sit Deus, quia non mentior, vidi per somnium ante matutinam, quod duo pueri de antiquo^e, quod

*) *Erasis in marg. sin. tribus versibus N in marg. inf. addidit: Wolcmarus abbas Fuldensis et Larsemensis obiit.*

**) *In superiore margine scripsit N: In diebus illis sol ante suimet occasum nonnullis dimidiis prodigiose apparuit. In marginibus hic videtur nihil rasum esse.*

***) *Erasis in dextro marg. septem versibus N in inf. add.: Vermes se iugiter comedentes non abiecit, sed cadentes repositus, vice monachi Symeonis in columna diu stantis.*

a) aliqd I. b) in loco raso T; tunc intermisi set C. c) erasum I. d) septuaginta duos C. e) antiqo I.

1) *Alia videlicet atque Emerita illa cognomine Sisu, quam paene una hora cum aliis sanctimonialibus tribus a. 1020 mortuam esse Ann. Quedl. tradunt.* 2) *Drübeck; cf. Schadeberg et Jacobs, 'Zeitschr. d. Harzver.' X, 388—393.* 3) *Fortasse ex Necr. Mers.; ceterum longe ante a. 1018 hoc accidisse consentaneum est.*

adhuc ibidem stabat, erario procederent cantantes antiphonam^a hanc: *Martinus Abrahae^b sinu laetus recipitur et caetera¹*,
 864. **[in pietate sua et paupertate spiritus ac humilitate; hoc totum fuit², et quod sequitur: promeruit . . .]*^{c.*} Et hoc tunc fratribus nuntiavi meis: 'Pro certo,' inquit, 'scitote, quod anima Deo cara de hac luce est nunc separata.' Post dies VI intimatum est nobis, quod, sicut visum est mihi, vere Febr. 22. Dei famula transiret e carcere carnis.

10. (7.) Confratris mei memoriam Bernarii modo aggrediar, qui familiaritate sua mihi exhibita^d apud me caritatem bonam et, si aliquatenus^e [ei] profuisset, mentionem promeruisse^f sedulam. Hic carnis propinquitate consanguineus et, quod nunc est maximum, amicitia fuit [mihi] coniunctus.
 181. Tercio Ottoni *valde carus erat, quia sibi et amitae eius venerabili Mahtildi^f abbatissae³ fideliter serviebat; quicquid in Salbozi villa⁴ in beneficium habuit, in predium [ab hiis] acquisivit. Aethelberto^g archiantistiti suisque successoribus usque in domnum Geronem servivit et apud eosdem dignam retributionem suscepit. Tandem infirmitate gravatur et Deo omnipotenti, quem semper pre omnibus amavit, coniungitur. In cuius amore ac venerando honore aecclesiam in acquisita proprietate predicta construxit et [hanc] ad benedicendam me indignum vocavit. Ante [cuius] consecrationem volumen longum facinoribus suis inscriptum ac prius caeteris confessoribus suis ostensum mihi aperuit et coram me gemens legit et a me supplex indulgentiam postulavit. Hanc epistolam sumpsit et absolutionem commissi divina potestate [huic] feci, cumque eodem die, id est XVI. Kal. Aprilis, quia tunc erat Mart. 17. annua dies sui patris, predictam consecrarem aecclesiam, supra buxidem⁵ reliquiis sanctorum refertam prenominatum posui breviarium, ut eorum assiduo interventu vera flebiliter confitenti remissio fieret et diu optata abolitio. Hoc nunquam vidi aliquem fecisse vel audivi; set quia infirmitatem meam huic nil prodesse timui, *ad sanctos intercessores con-

*) *Erasis in sinistro margine tribus versibus N in inferiore adiecit: Infantes hii geminam eiusdem innocentiam et premium pronuntiabant^h.*

a) antiphonam 1. b) h erasum 1. c) in pietate — promeruit inter lineas add. T; cetera, quae idem in margine scripserat, erasa sunt. d) exhibite 1. e) aliquatinus 1. f) h erasum 1. g) ath. radendo atq. corr. 1. h) Infantes geminam eius innocentiam et premium pronuntiabant, scilicet pietatem in paupertate spiritus et humilitatem cordis et, quam promeruit, armoniam celestem. 2.

1) *Breviarium Romanum, Festa Novembris d. XI lectio VIII (Ratisb. 21850, p. 1198): Martinus Abrahae sinu laetus excipitur.* 2) *In Breviario haec verba ita leguntur: Martinus hic pauper et modicus Coelum dives ingreditur.* 3) *Quedlinburgensi.* 4) *Salbke vico ad Albim inter Magdeburg et Frohse sito.* 5) *I. e. pyxidem sive arculam sacram; cf. Kraus 'Realencyklop. d. christl. Alt.' s. v. 'Altar' 7.*

fugi. Post hec vixit pater venerabilis tredecim ebdomadas, XVI. Kal. Iunii¹, exoptans resolvi.

Mal. 17
(Iun. 18).

Indith 8, 12.

11. (8.) Insuper pii abbatis Alfkeri² quandam accionem egreiam^a in exemplum imitabile profero. Hic preter caeteras virtutes suas hoc in usu habuit, quod nomen suum super altare quodlibet scripsit; et dum ipse missam caneret, in tantum fleuit, ut maxima corporalis pars humectaretur, nil hesitans, quod, sicut scriptum est, *lacrimae pro peccatis cordetenus effusae divinam non modo poscunt veniam, sed [etiam] inpetrant*; et ut eo liberius caeleste suffragium^b inplorare sibi valuisset, cunctis debitoribus suis misericors fuit. Heu mihi indigno sacerdoti, Hos predictos fratres qui in nullo umquam assecutus fui³! Bonorum exempla multorum legi ac persepe vidi, Sed menti meae haec non apposui; Temptationibus variis, quibus resistere debui, Voluntarie ac non fortiter reluctando succubui; Quibus prodesse debui, pro dolor! plus nocui Et ut optimi archanum thesauri crimen meum semper celavi.

12. Non est opus, lector vel mihi care successor, ut varii favore vulgi de mea proficitate credas; Sed assiduo oraminis ac elemosinarum medicamine *mihi diu fetenti succurrens de faucibus voracis lupi me dilaniatum eripias. Ego conscius mihi multo credibilia tibi quam alius indico. Sunt namque nonnulli, quos leniter iniuste tractavi; cumque hii pro meritis [a te] corripuntur, quid mirum, si ex mea parte aliquid fraudulentè sonant. Sis inter detractores meos ac laudatores varios medius Et aput Deum suffragator assiduus. Scio, quod, sicut mos communis est, multum tibi ex me displicet, Quod ut in melius vertatur, Deo et hominibus placet. Quicquid in permissio contraxi [vel feci] *tempore^{c, 4}, scriptis * p. 86 affirmavi⁵. Nec sis magni honoris tui^d elacior, Cum sis in inposito pondere eo gravior. Rem commissi gregis cautus operator inspicias Et, ut divina secularibus [a te] proponantur, multum studeas. Quae confratribus dedi meis spirituales, in quantum possis, auge Ac sub Christi testimonio rogatus nil minue. Hii sunt cooperatores sacri ordinis tui Et futurae adiutores spei. De laicis huc atque illuc titubare ac transferri^e valentibus pro possibilitate tua rogo in tantum

* fol. 1
man.

a) egreiam I. b) suffrator I. c) in tempore C, in erasum I. d) i add. T. e) transferri I.

1) *Necrol. Merseb. Iun. 18*: Bernharius presbiter. 2) *Magdeburgensis* (1005—1009); cf. *supra VI, 20 et Ann. Magd. a. 1009*. 3) *Hinc usque in medium c. 13 et postea saepius Thietmarus bina enunciatorum cola pari quodam ultimarum syllabarum sono sive assonantia, quam nos Reim dicimus, coniunxit; cf. infra c. 27*. 4) *Conf. supra II, 11*. 5) *Scilicet martyrologio infra commemorato et chronico hoc*.

sis^a sollicitus, Ut non disperdatur clerus. Si diligenter tua custodis, Deum hominesque pios fautores habebis; Sin autem, et subditos *tibi perdis Et contrarietatem in hoc presentem ac futuram contrahis.

13. Audi me magistrum nimis indisciplinatum Et absque utili exemplo antecessorem tuum^b. Libenter sustineas paupertatem in te, Ut grex tuus dives fiat per te; Sic fecit Christus nobis, Ut ita faceremus ovibus suis. Noli erubescere [de hac] coram populo, Ut fiducialiter stare possis coram Deo. Satis ingenuus erga hunc mundum fui, Sed sepe propter meos hiis, quibus ignotus eram, despectus apparui. Si quis nititur exaltari supra se, Turpi casu ac sero dolenti cadit infra se. Divites tuos cum honore, Pauperes autem cum gratia tractes et [bona] caritate. Antiquum enim affirmat proverbium, quod hæc cum magna semper incedant multitudine. *Tuam pauperem familiam a summo pastore tibi commissam et a me vix congregatam custodi et^c iniquis susurronibus de hac male persuadentibus piam non accommodes aurem. Tua res est parva et vice maiorum nequam tractanda; [ac] multo sacius est paulatim crescendo [de] die in diem ascendere, quam cum dampno multorum [te] ad ultimum deficere. Tempora haec prioribus cunctis inferiora plus demunt, quam alicui addunt^d. *Culpa gravi et paupertate dira innatus honor et datus vilescit. Non rogo te, ut sis parcus, quia dedecus est; sed hoc ingemino, ne nimium largus, quia [hoc] nec consilium est nec bene convenit. *Cures eti[am] de peregrini anima Godeberti¹, multum nostrae utilis aecclesiae et de caeteris quam pluribus^e. Habes [satis] de libris, quos hic ab antecessoribus nostris collectos inveni et insuper quos contraxi. In his magisterium^f salubre reperies^g ac hos exaudi et tunc potes salvari. Sanctorum reliquias et munda eorum receptacula cum^h aliis utilitatibus plurimis, tam in prediis quam in mancipiis, ego acquisivi; et ne te forsitan laterent, martirologioⁱ inscripsi meo².

14. Oportet autem tuam scire pietatem regis nostri et imperatoris Heinrici multiformem benivolentiam aecclesiae exhibitam nostrae, de qua partem quandam superius comprehendendi, maiorem vero, quia indiscussam reliqui, nunc scribere tibi optimum duxi. Vide, ut in assidua recordacione

a) deest I. b) meum corr. tuum I. c) nec corr. et T. d) vocabulum erasum I. e) Cures eti am in duabus lineis scr. C; T in dextro margine adiecit am de peregrini, ex syllaba am correxit anima, verba Godeberti -- pluribus in loco raso scripsit. f) magisterium C, e add. T. g) rles in loco raso I. h) cu I. i) martirologia corr. martirologio I.

1) *Necrol. Merseb. Oct. 23*: Godebertus laicus. 2) *Nunc deperdito; cf. R. Wilmans, 'Archiv' XI, 139—146.*

tui Sit renovator et indeficiens auxiliator nostri. Ve temporibus illis, in quibus deest haec spes miseris et aecclesiae Merseburgiensi!^a *Nunc est maxime^b orandum, Cui tunc est maxime plorandum. Haec etenim, quae sequuntur^c, ab eo^d percepit Et eo vivente multo his maiori gratuita augmentatione gaudebit. Iam enim disposuit in alta mente sua, Qualiter eam sublimet dote varia. De antecedenti nunc dico Et perfectionem subsequituram^e omnipotenti Deo, cui cuncta sunt presentia, simplex committo. Et quia tipus non est singulariter enarrare, quae preceptis eiusdem confirmata poteris videre, haec sola assigno, quae auctoritate^f carentia in posterum forsitan peritura timeo. * [Sanctae ac] victoriosissimae crucis partem cum caeteris sanctorum reliquiis et altare aureum gemmis honorifice distinctum et buxidem^g auream lapidibus preciosis ornatam collectarium[que] cum inpensis propriis et eciam nostris decoratum cum duobus turribus ac argenteo bicario^h larga manu [cesar] nostrae dedit aecclesiae, quod a nobis non modo est observandum, verum eciam augmentandum. Sed quia de melliflua eiusdem pietate satis dicere nequaquam sufficio, de sua conversacione, sicut proposui, [ordinatim] explicare studiosus anhelō.

Verg. Aen.
I, 26.

1018.

Apr. 27 (24).

* 15. (8.) ** Iste annus, quo hunc attitulavi librum, natiuitatis meae quadragesimus est [primus]ⁱ vel paulo amplius¹; in mense vero Aprili et V. Kal. Mai² decimus ordinationis meae introiit annus.* Et quia humana res omnis semper in dubio est, libet evomere antidotum illud periculosum, quod miser dudum absorbui et nimis mihi hactenus id nocere persensi. In quadam curte mea Heslinge vocata³ nocte una cum requiescerem, per somnum vidi turbam astare magnam, tunc de apposita mihi testa aliquid manducare cogentem; et ego hos persentiens esse inimicos, primitus contempsi^k, ad ultimum vero in nomine Dei patris me istud percipere respondi. Quod cum eis multum displiceret et haec inuisa congregatio id aliter fieri non posse videret,

*) *Erasis in marg. sinistro quattuor versibus N in inferiore addidit: Et pridie in suburbio Gnezni archiepiscopi illius aecclesia cum mansionibus caeteris comburitur^l.*

a) tertium e add. T.   b) maximum I.   c) sequuntur I, ut saepius.   d) habeo C.
e) alterum u post q erasum I.   f) auctoritate corr. auctoritati I.   g) capsellam 2.
h) post bicario spatium unius vocabuli uniusque versiculi vacuum in cod. I.   i) . | . supra lineam inter est et vel add. T.   k) contepsi I.   l) Pridie kalendas ipsius in suburbio Gnezni archiepiscopi illius ecclesia cum edificis ceteris exusta est 2.

1) Hoc loco Thietmarus errorem videtur commisisse, siquidem 975 Iul. 25 sese natum esse ipse (III, 6) memoriae prodidit. Cui, quo tempore natus esset, ipsi non satis constitisse Strebützki ('Forschungen' XIV) haud facile cuiquam persuadebit.   2) VIII. Kal. Mai. se unctum esse Thietmarus supra VI, 40 narravit.   3) Heslingen, v. II, 42.

quasi gemens laudabat, quia me prorsus perdere conveniebat; et nisi tunc dominicum nomen invocarem, sine perpetua salute manerem. Ex hac perceptione, ut mihi visum est, omnigenarum specie herbarum mixta, pessimarum varietates cogitationum sumpsi, quae, etsi me in divinis laudibus maxime turbent, tamen auxiliante Deo, quem hiis preposui, ad opus infaustum raro aut numquam me perduxerunt. Sufficit autem iniquae eorum voluntati, quod aliquam putant in me portionem habere. Sic enim alio tempore ^{*}iterum me signatum eminus hii vallantes: 'Custodisti te,' inquit, 'bene?' Et ego me ita sperare respondi; et subsequuntur: 'Sed non sic erit in fine.' Illorum minas nec timeo nec blandiciis credo, quia haec cum auctoribus suis vanitas est; commissi quantitatem mei admodum vereor.

16. Et^a veraciter id scio, quod talis fantasia, quamvis corporaliter^b appareat, per se hominibus non noceat^c: sed cum peccando^d faciem divinam a nobis avertimus, illorum vesanas manus nemini parcentes miseri incidimus; et [ab hiis] protinus absolvimur, cum aut ipsi convertimur vel ab electis Dei visitatione crebra fovemur. Si quis vero compos sui meditatur in lege Dei, non hic a talibus appetitur, sed potius timetur, non a se, sed ex eius, quem is diligit, sancta potestate; quia custos est Deus omnium semet ex toto corde semper amantium. Ego peccator et fragilitati meae per omnia conscius, quia summis consolationibus non initor, quid mirum, si ab infimis quacior? Et haec ideo dixi, ut tu, lector, mortalitate ac innata humanitate mihi consimilis in hoc consensu me graviter peccasse scias et amniculis indeficientibus succurras. Heu mihi misero, qui in hoc seculo multos spiritualiter adiuvere debui nec hiis prosum nec me tueri possum! Unde autem predicta temptatio ^{*}mihi evenerit, fidelibus tuis auribus infundo. Multis hominibus a predictorum vexacione hostium laborantibus subvenire studui et propter hoc ad insidiandum mihi eosdem accendi vehementer, quamvis in malum proni sint semper. Spero autem in Deum omnipotentem, ut non ad consumendum^e me hiis tradat, sed post purgationem diram clementer eripiat.

17. (9.) Mense predicto et XVIII. Kal. Mai Gero archiepiscopus et Bernhardus marchio [in Wonclava]¹ reconciliati sunt; [et Liudherdus presbiter obiit]². Godefridus quoque dux et Gerhardus comes inperatoria potestate pacificati sunt³. Apr. 14.

a) vereor ^o (= vero). Veraciter *D*, corr. *T*. b) corporaliter *I*. c) nocent *I*. d) do add. *T*. e) consummendum *D*.

1) *Gr.-Wanzleben oppidum inter Magdeburg et Oschersleben situm.*

2) *Necrol. Merseb.* 3) *Conf. VIII, 62.*

1018. *Bertoldus autem Munnae civitatis invasor¹ imperatoriae * ead. man. al. temp.
potestati sponte sua cum suis fautoribus traditur, et eadem
multorum poena protinus concrematur; et faciat Deus rex
pacificus, ut numquam haec amplius elevetur. Quam bene
esset, ut habitatores regni illius, semper unanimes in malo,
ad expletionem eius non haberent munimentum in aliquo!
Nunc autem sunt, pro dolor! horum situs locorum, ut ex-
poscunt mentes indigenarum.

Mai. 12-14. 18. *Inperator vero post longam inhabitationem a Niu- * man. T.
magun discedens, sollempnes rogacionum dies in Aquisgrani
studiose celebrat; quibus transactis Lanbertus sanctae Con-

Mai. 15 (16). *stanciensis^a aeclesiae episcopus XVII. Kal. Iunii obiit². * fol. 186, man. D.

Mai. 25. Hoc cesar, cum pentecosten in Ingilenhem^b sumopere pere-
gisset, comperiens, Rotherdum suimet capellanum prefate
sedi prefecit³. Quibus expletis fit magna in Birgilun⁴ prin-
cipum confluentia, ut ibi corri^{*}geretur per iudicia, quod diu * p. 867.
viciatum est populi istius neglegentia, et temeritas magna.

Post haec Oddo comes predictus in presentiam inperatoris
et Ercanbaldi archipresulis supplex veniens iniustam uxorem
suam tribus sacramentis amisit. Baldericus reconciliatur⁵
et promissio divina obliviscitur. Et transactis diebus paucis
Heinricus, qui marcam inter Ungarios et Bawarios positam
tenuit, VIII. Kal. [Iulij]^c fortis armatus obiit⁶. Interea cesar
Iun. 24. ad Basulensem veniens civitatem exercitu collecto in Burgun-
diam properat. Imperatrix autem ad^d dilectam sibi Capun-
gam veniens monachicam ibi vitam ordinavit⁷; indeque per
orientalem Franciam profecta Bawariam peciit fratremque
suum duce[m] Heinricum Ratisbonae inthronizavit. Mense
Iunio inaequalitas aeris hominibus multis eorumque utilitatibus
diversis admodum nocuit.

19. (10.) Eadem tempestate aeclesia mihi indigno com-
missa^e multum mea id exigente^f culpa sustinuit *dampnum^g. * fol. 186'

Iun. Namque misericors et paciens Deus noluit amplius inultum
relinqui, quod crebra sui castigatione nequivit prohiberi,
percuciens eam in mansuetudine et non in furoris sui digna
retributione; ministros utiles sibi haec perdidit et facinus
meum cotidie ingemiscit. In predicto etenim mense dedecus
magnum eidem [ac mihi] inlatum est ab ibrida Aethelberto^h,
qui curtem meam invadere eamque frangere serviliⁱ collectione
presumpsit.

a) cos corr. cō T. b) prius n add. T. c) deest I. d) a D, d add. T. e) in loco raso scr. T. f) exgente I. g) dapnum I. h) ath. radendo alqs. corr. I. i) serville D.

1) Conf. VIII, 53, 'Jahrb.' III, 69. 2) Necrol. Merseb. Mai 16: Lanbertus episcopus obiit. 3) Cui praefuit ille a. 1018-1022. 4) Bürgel, in ripa Moeni laeva inter Offenbach et Hanau. L. 5) De cuius fine cf. 'Jahrb.' III, 69-71. 6) Necrol. Merseb. 7) De fundatione illius abbatae cf. 'Jahrb.' III, 73-78.

20. Quod vero [hos] ad haec agenda inflammaverit, veraciter explicabo. Secundi Ottonis larga benignitas cunctis pleniter arridens quandam forestum inter Salam et Mildam fluvios et Siusili ac Plisni pagos iacentem nostrae concessit aecclesiae¹, temporibus Gisileri antistitis et Gunterii^a marchionis. Post lugubrem vero nostrae sedis destructionem regnante tunc tercio Ottone Ekkihardus marchio forestum ad locum Sumeringi dictum² acquisivit et cum eodem nostrum (974).
 (997).
 commutavit³. Renovator autem nostrae tunc dignitatis rex Heinricus cum maxima parte appertinentium presentibus cunctis optimatibus suis et confratribus [hiis] Herimanno et Ekkihardo id defendere non valentibus iudiciaria lege hunc c. 1005.
 restituit. Cumque hic in nostrae dominio aecclesiae plus quam duodecim annos *staret et hunc Hirimannus comes LX mansi redimere ex mea potestate nullatenus valuisset, visum est ei, ut eum sibi et confratri super duorum proprietatem burgwardorum, Rochelinti^{b.4} ac Titibutziem⁵, imperatoriis vendicaret^c preceptis, sperans antiquiorem nostram confirmacionem diu esse abolitam. Quod cum mihi is aperiret, id nil proficere sensit. Namque in Magadaburg et in presentia imperatoris nostri⁶ precepta utrisque ostenduntur et munera 1017.
 nostrimet in omnibus priora esse convincuntur^d. Tandem predictus comes presente suimet fratre ac id audiente haec fatur: 'Quicquid hactenus in hiis fecimus, non ob temeritatem aliquam, sed quam habuisse speravimus iusticiam. Nunc autem id omittamus.'

21. Non longe post Ekkihardus, iuvenis ac ideo immaturus, in burgwardo suimet Rochelenzi^b dicto arduas munitiones ad capiendas ibidem feras instinctu Budizlavi militis sui parat. Hoc ego postea comperiens pacienter tuli et, ne sic agere vellet, per internuncium meimet [fratrem eius]^{e.7} postulavi. Herimanno quoque fratri suo haec cito 1018.
 questus nil in hiis omnibus profeci; sicque stetit *usque post Apr. 6.
 pascha. Et quia tunc aeris serenitas et viae oportunitas conveniebant et in has episcopatus^f mei partes numquam veni, placuit mihi illuc pergere hactenus[que] ignota dili-

a) allerum i erasum 1. b) n erasum 1. c) vendicarent 1. d) conuinciuntur 1.
 e) fratrem eius a T a ditum portes erasum in cod. 1 adest in 2. f) pa add. T.

1) Conf. III, 1. 2) Horn-, Mittel-, Lützen-, Haus-, Gangloffs-Sömmern inter Unstrut et Helbe fluvios sita; cf. Oesterley, 'Hist.-geogr. Wörterbuch d. deutschen Mittelalters'. 3) Charta 997 Aug. 20 data (Stumpf 1120) Otto III. interventu Eggihardi marchionis forestum suum Sumeringe S. Mauritio Magdeburgensi tradidit, pro quo forestum Zwengowa (Zwenkau) dictum iusto concambio accepit. 4) Rochlitz. 5) Teitzig URS. Potius fortasse Döbitzchen inter Zeitz et Lucka aut Deutzen prope Regis. 6) Mense Febr. a. 1017, ut videtur; cf. VIII, 52, 'Jahrb. I, 296. 7) Guntherium; v. infra.

1018 genter inquirere. Mense Maio VI. Non. eiusdem ac VI. feria
 Mai. 2. ad Chorun^{a.1} veni ibidemque populum confluentem confir-
 Mai. mavi. Dehinc cum in ipso itinere predictum opus laqueis
 et retibus^b magnis firmatum viderem, obstipui ac, quid inde
 facerem, cogitavi. Tandem, quia haec instrumenta nullatenus
 mecum velere potui, ex hiis partem incidi protinus iussi;
 rectoque itinere ad Rochelinzi^c tendens paucos illic confirmavi
 et decimationem iniuste mihi abstractam et forestum banno
 omnibus interdicens haec nostrae assignavi aecclesiae facta pace.

22. Tunc redii ad curtem supramemoratam; ibidemque
 VII dies cum manerem, audivi, quod * milites Ekkihardi meis * p. 868.
 minarentur sociis. Ibi tunc cancellarius² pernoctavit mecum
 et a me haec comperiens bene respondit. Postea con-
 gregationes multae mihi ad nocendum a predictis satellitibus
 factae a nostris custodibus ad tempus bonum preoccupatae
 sunt. Interim nuncium meimet ad imperatorem Magontiam
 misi pacemque eius supplex * pecii. Quam cum Ekkihardus * fol. 18
 ex sua parte promitteret et frater suus diu a me desideratus
 a Polenia veniens dextera manu sua pacifica promitteret,
 uterque hanc non bene servavit. Namque homines VI flag-
 gellati ac depilati cum edificiis turpiter mutilatis approbant,
 qualiter tanti seniores ab aliis precaveri debeant. Satellites
 eorum more solito in me non modo exarsere, verum etiam
 aliis melioribus nocuere. Archiepiscopum etenim Geronem
 in Wirbini³ et Sifridum comitem⁴ in Nicici⁵ pecierunt et, in
 quantum eis placuit, abstulerunt.

23. (11.) Superbia seniorum^d instigat furorem satellitum
 et, quia hiis sufficit^e, equales sibi alios in hiis partibus esse
 non permittit. Si aliquis vicinus non sponte sua erga eos
 ex improvise delinquit, non est eis emendacio condigna
 acceptabilis et post recompensacio invincibilis. Et per hoc
 flagellum vicini graviter concuciantur^f, ut non contra se
 alii, sive rectum habeant sive non, nequaquam eleventur.
 Episcopatus in hiis partibus constituti ab eorum potentia
 sunt nimium depressi; et nos eorum procuratores, si contra
 Deum et iusticiam eius voluntati eorum in cunctis satisfacimus,
 honorem et aliquam utilitatem habemus, sin autem, con-

a) thronu D, corr. T.
 e) his non sufficit 2.

b) recibus 1.
 f) cu add. T.

c) n et ultimum i erasum 1.

d) seruorum D.

1) Kohren oppidum inter Rochlitz et Altenburg situm. 2) Guntherius
 Hermannii et Ekkihardi frater, cancellarius regis 1008—1023, archi-
 episcopus Salzburgensis 1024—1025. (URS.) Conf. VIII, 22, Stumpf
 'Reichskanzler' II, p. 109. 3) Werben inter Zörbig et montem Sereuum;
 cf. Gesta arch. Magd. (SS. XIV) p. 407. 4) Hodonis marchionis filium;
 conf. IV, 60, 'Jahrb.' III, 47. 5) Nomen Nicici reconditum habere
 videtur vicus Nischwitz, in cuius locum sub exitum seculi XVII. nitida
 et culta civitas Oranienbaum (prope civitatem Dessau) successit. URS.

fol. 188^r.

tempnimur et, [sic] ut nobis nullus aut *regnet aut imperet dominus, depredamur. Novus cornupeta antiquam^a legem bonamque consuetudinem hactenus florentem iam dirumpit, seque caeteris^b elatiore esse, valenter ostendit; qui caelitus n̄ cito deprimitur, nimis^c insolentia intolerabilis solidatur. Daviticam is ignorat sententiam eundem sic dulciter amonentem: *Nolite extollere in altum cornu vestrum et caetera*^d. Ps. 74, 6. Orat pro talibus idem spalmista sanctus: *Auferes spiritum eorum, Domine, et defitient et in pulverem suum revertentur; et emittes spiritum tuum et creabuntur* et reliqua. Multum indiget memoriae, qui nullatenus cognoscit se, cum is, qui se iugiter considerat, sine fame bono nil valeat. Ergo peccatores quique respiscant et, ut se custodiant pauperibus-[que] misereantur, sumopere studeant.

Ps. 74, 6.

Ps. 103, 29.

fol. 189^r.

24. Ego in flagiciis miser et in facultatibus pauper, quamvis in utroque eiusdem ordinis viros^e precellam cunctos, tamen contumeliam superius memoratam non solus pacior sine illis^f. De coepiscopis in diversa huius mundi parte constitutis^g ineffabileque detrimentum perpessus nil ad haec exemplaria introduco, quia absque omni honore, sola benedictione excepta, eos esse graviter ingemisco; et de hiis dumtaxat disputare [mihi] nunc tempus est, qui *apud modernos a concivibus^h suis similem vel, pro dolor! deteriorem subiere vindictam.

(12.) Bernwardusⁱ sanctae Hillinessemensis aeclesiae venerabilis pastor in tantum a Brunone exosus est comite^l, ut militem suum Rim^k nomine videret crine et tergo depravatam postque eundem secum iterantem ab Altmanno iuvene interfectum iacere.

Swithgerus autem almae Mirmingerdensis aeclesiae antistes egregius in sua curte a quodam^l tirone ingenuo appetitur et villici^m suimet cruore coram se occisi maculatur. Quid tales personae umquam promeruerunt? Hii patres ambo pii fuerunt et tamen dedecus hoc immeriti pertulerunt.

25. Sed quia in superioribus de Suithgero presule nil sum, id peste letargica impediante, locutus, nunc hoc emendare congruum est. Hic Saxonia genitus et in Halverstidi ac in Magadaburg a puero educatus, a tercio Ottone civitati predictae prepositus est; quam cum omni diligentia rexissetⁿ, (993.) divino munere fultus polluit in diversis virtutibus. E quibus duas tantum res profero, quas testimoniis veracibus approbare valeo.

a) tl add. T. b) cetgris I. c) inimis I. d) cetgra I. e) uiris D, corr. T.
f) illus I. g) institutis D, corr. T. h) aciucibus I. i) n erasum I. k) ri D, quo expuncto T rim superscripsit. l) quadam D. m) uillitci D. n) c a T additum postea erasum est I.

1) Brunsvigensi, ut videtur, c. 1006 mortuo; cf. Vitam Bernwardi c. 34.

Camerarius suimet cum pilleum quendam furtive sub-tractum celare voluisset diligenterque a pio seniore rogatus nil profiteretur, cultellum supra mensa positum et ex animo benedictum sumere coactus^a *quasi ignitum celeriter pro-^{* fol. 13}
*iecit reumque se nimis esse coram profitetur.^{* p. 869}

Alio tempore quidam maligno arreptus spiritu, vi magna captus est et in presentia predicti patris abductus; quem solvi protinus iubens baculoque solum se acriter inrumpentem viriliter amovens facto sanctae crucis signo divina potestate securum^b exire fecit.

26. Talis vir haec non sibi, sed illi, qui per eum tanta^c est operatus, ascribens vixit in Christo dies huic vitae^d concessos, ministrans illo^e fidelis servus omni studio. Sedebat ille XVI annos¹, magna semper, quae virtutem omnigenam perficit, infirmitate gravatus, et tunc obiit, in quo genuit, XIII. Kal. Decembr.², Heinrico imperatore nostro 1011. tunc regnante X^f annos³.

Huius successor Thiedricus, materterae meimet^g filius, magnum dedecus ab Heinrico, Hirimanni^h comitis filio⁴, ut predixi, perpressus est. Sed in hoc anno eadem commotio ad tempus sedata elevatur.

Heribertus Coloniensis archiepiscopus a predicto comite multa diu sustinuit incommoda, nec mirum, cum is matrem suam⁵ diutina teneret custodia.

Insuper Meinwercusⁱ presul a Thietmaro nepote meo, Bernardi ducis fratre, despoliatus est⁶.

27. (13.) Sed cur hoc totum explico, cum in nullo horum nec exemplar^k bonum nec levamen meum ullatenus^l agnosco? Sacius est mihi inceptis *insistere meis; et dum^{* fol. 19}
hoc tracto, illam beati Iohannis visionem in mente habeo: Apoc. 9, 12. *Primum ve abiit et ecce duo post haec!* Nimis enim est miserabile, quod in superioribus sepe locis revolvi^m. Sic in temporibus nostri rectoris ac invicti defensoris Heinrici nil 1018. umquam tale accidit, quale modo detrimentum e nostro facinore emeris. Namque in Iulio mense ac IIII.ⁿ Kal. Augusti et in III.º feria Mars sevit in viscera, quod in perpetuum plangit mater aecclesia^p. Peciit enim Aethelboldus^q Tra-

a) coactus I; i. e. aut coactus aut conatus; sumere praecepit, quem A. S. a. 993. b) hostem 2, A. S. c) tantum D. d) i add. T. e) illi V. f) et D, corr. T. g) memet I. h) alterum i erasum I. i) meinwercus I. k) in e. D. l) nullatenus D. m) reuolui D. n) tertia D, corr. T. o) IIII D. p) gcccga I. q) aethelboldus D, aethelb. corr. T; ath V.

1) Immo XVIII (993—1011). 2) Necrol. Merseb. Nov. 16: Suidgerus episcopus obiit. 3) Accuratus dixisset noster: decimo anno. A. 1011 Swithgerum mortuum esse etiam Ann. Quedlinb. et Ann. necr. Fuld. testantur; cf. 'Jahrb.' II, 331. 4) Comite Werlensi; cf. VIII, 49 et 50, 'Jahrb.' I, 466—467. 5) Gerbergam Herimanni matrem? 'Jahrb.' III, 46. 6) Conf. Vitam Meinwerci c. 32 et 70.

iectensis^a episcopus cum Godefritho duce auxilioque suimet 1018.
 sociorum atque amicorum imperatricis nostrae nepotem Thie-
 dricum¹, sepius in occisis militibus suis multum nocentem;
 et [in] insula^b quadam² fit conventus collecti exercitus. Hic Iul. 29.
 velociter ad pugnam preparatus mortem, quam hosti minatur,
 pro dolor! patitur. Namque a Fresonibus^c ex insidiis undi-
 que erumpentibus et a predicti iuvenis satellitibus ex in-
 proviso is circumventus, dictu terribile, [gladio] et aqua sine
 resistentium dampno vitam hanc finit. Episcopus autem in
 navicula quadam vix fugit ac dux [ab hoste salvatus est]^d;
 et ut veraces affirmant, plus quam [tres]^e legiones inter-
 fectorum sunt. Omnis haec regio defensore forti carens³
 Piratas advenientes timet cottidie merens. [Godefridus
 comes occiditur,] Iohannes [autem] optimus miles iacet,
 Quem semper patria deflet⁴. Horum^f consocii nobiles *et
 incliti hactenusque pugnantes dextra victricis Nunc pausant
 sorte infelici. Luit corpus eorum, Quod promeruit macula
 nostrorum; Sed, ut spero, gaudebit eorum anima, Tam gravi
 exacerbacione purgata.

28. Sed ne stupeas, lector, talem casum, perpendas
 etiam ortum. Thiedricus ille infaustus predicti antistitis
 satelles fuit; hic in quadam silva Mirewidu⁵ vocata⁵ magnum
 habuit predium, quod sibi ex eiusdem parte iniuste ablatum
 fore, cuncti comprovinciales cesari in Niumagun queruntur.
 Unde cum consilio optimorum imperator episcopo Traiectensi
 haec loca precepit incendi et conclamantibus reddi; cumque
 seniore suum iuvenis nefandus a mandatis talibus compe-
 scere nequisset, licentiam abeundi peciit et se id prohibi-
 turum esse promisit. *Nec mora, factum est, quod dixi,
 plus causa nostri facinoris, quam pro merito victoris. Hanc
 ineffabilem ac nimis invincibilem erumnam avium undiques-
 secus huc congregatarum et semet ipsas invicem unguis
 interficientium multitudo longe presignavit eundemque locum,
 quo isti postea oppetiere^h, preoccupavit. Quod Davit sanctus 2.Reg. 1, 21.
 monti Gelboe imprecatus est, huic insulae ego nullius meriti

a) traictensis D, corr. T. b) in sua D, l add. T. c) fresonibus D. d) ab h. s. e.
 T in loco raso. e) tres in loco raso T. f) Hufus D, g) c a T additum postea
 erasum I. h) oppere corr. oppetiere T.

1) Thiedricum (Dirk) III. comitem Hollandiae, filium Arnulfi comitis
 († 993) et Liutgardae; cf. VI, 19, 'Jahrb.' III, 96—105, Wenzel-
 burger, 'Gesch. d. Niederl.' I, 106—109. 2) Inter Merwede et Mosam
 Veterem fluvios sita, non longe ab urbe Dortrecht. 3) Hinc usque in
 finem capituli eodem genere versuum noster usus est, quo supra c. 12.
 4) Necrol. Merseb. Iul. 30: Godizo et Iohannes et Godefridus comites
 cum innumera sociorum suimet multitudine perempti sunt. Conf.
 Necrol. Luneburg. Iul. 30. 5) Hoc nomen idem est atque Miriquidui
 (VI, 10); hodie transit a silva illa ad flumen modo commemoratum,
 quod ex Rheni et Mosae partibus confluit.

1018. semper exopto. [Baldericus Leodicensis^a episcopus obiit in Iul. 29 (30). Tiele eodem die]^{b.1}.

29. (14.) *In diebus illis in episcopatu meo septem mancipia fungos manducavere non *rectos et acri ardore

Aug. succensi celeriter mortui sunt. Et in mense Aug. stella quedam iuxta plaustrum^c noviter apparens radiis eminus emissis cunctos cernentes terruit². Numquam enim nostri memoria talis exoritur et ideo [unus]quisque [hoc] admiratur, prodigium hoc esse timet vulgus, sed cum misericordia id finire fidelis sperat popellus. De hiis similibus clamat

Baruch 3,32. Ieremias veredicus: *Qui scit universa, novit illa; et adinvenit ea suimet prudentia.* Stella haec, quae effulsit, plus quam XIII dies visa est. In provincia Northuringun dicta tres lupi semper congressi nec antea ex habitatoribus hiis visi hominibus multis atque pecoribus ineffabiliter nocuerunt. Hoc quoque indigena omnis vehementer expavescens maioribus curat impleri *detrimentis. Beatus namque loquitur Gregorius: *Multa debent mala precurrere, ut illa valeant sine omni fine ventura nunciare.* In supradictis omnibus desuper nobis ira caelestis revelatur, sed circumspeccione^d [vigili] haec ab humana fragilitate non attenditur.

30. (15.) *Iste annus nova nuncupacione terrae^e mocio vel magna contricio ex rei veritate appellari potest. Ineffabilis enim tribulacio mundo instabili exorta habitatores eius undique turbavit; cuius partem predixi et, tunc quae preterieram, alte gemitu tracto explicam. Balderici presulis et Cameracensis episcopi³ milites poene omnes predicta oppecerunt in insula et in proximis tribus provinciis non supererat una domus, ubi saltem non deesset habitator unus. Post tempora Caroli in^f una die vel anno aliquid in hiis regionibus tale non accidit, sicut vetustas asserit. Quomodo umquam ceciderunt tales viri absque dampno hostili? Sed nullus id miratur, qui hoc rite meditatur, quia is nil potest pugnare, quem culpa sui gravis vindicta Dei nititur deprimere^g. Hic inexuperabilis casus postea cito obliviscatur; quia Godefridi ducis auxilio Athelboldus antistes cum Thiedrico hoste reconciliatur⁴; et hoc venit non ex voluntate sua, sed ex necessitate summa. Non erat enim istius regionis ullus prepotens defensor, si amplius insurgeret inimicus acrior. Si

a) c erasum I. b) Baldericus — die in ultima paginae linea T alio tempore videtur scripsisse. c) iuxta signum maioris urse, quod vulgo plaustrum dicitur 2. d) p add. T. e) i I. f) i corr. i I. g) deprimere I.

1) *Necrol. Mers. Iul. 30. Baldericus, qui aegrotus Adalboldi expeditionem sequi conatus erat, mortuus est in curte regia Herwerden inter Waal et Maas fluvios prope Tiel oppidum sita.* 2) *De hoc cometa v. Ann. Quedlinb. a. 1018, Alpert. II, 19. L.* 3) *Gerhardi 1012—1048.* 4) *V. 'Jahrb.' III, 103—104.*

damnum hoc ex consensu divino factum est, quis potest 1018.
ulcisci? sin autem, quis vindicatore insanabilior^a illo? Nunc
ut sanctus abba^b Columbanus in morte magni inperatoris^c
Caroli fecit¹, ita nos *stringamus lacrimas precesque fundamus*^d
proficuas.

31. (16.) Nec tacendum est, quod in Ruscia contigit
lugubre damnum. Bolizlavus namque eam grandi exercitu
peciit multumque ei nostro fame nocuit². Mense etenim
* fol. 192. Iulio et XI. Kal. Aug. predictus^e dux ad *quendam fluvium³ Iul. 22.
veniens ibidem exercitum suimet castrametari pontesque
necessarios parare iubet. Iuxta quem rex Ruscorum^{f.4} cum
suis sedens futurum duelli invicem conducti eventum sollicitus
expectabat. Interim Poleniorum provocacione^g hostis presens
ad bellum excitatur et ab amne, quem tuebatur, ex inopinata
prosperitate fugatur. Ex hoc rumore Bolizlavus extollitur
et consocios parari et accelerare rogans fluvium, etsi laboriose,
velociter transcendit. Inimica autem acies contra turmatim^h
ordinata patriam defendere suam frustra nititur. Namque
in primo conflictu cedit ac numquam postea fortiter resistit.
Ibi tum cesa est innumera multitudo fugientium et parva
victorum. Hericus miles inclitus ex nostris oppetiit, quem
inperator noster in vinculis diu retinuit⁵. Ex illa die Boli-
zlavus optata prosperitate inimicos palantes insequitur et
ab incolis omnibus suscipitur multisque muneribus honoratur.

32. Interea quedam civitas fratri suo⁶ tunc obediens
a Iarizlavo vi capitur, et habitator eiusdem abducitur. Urbs
autem Kitava⁷ nimis valida ab hostibus Pedeneis ortatu
Bolizlavi crebra inpugnacione concutitur et incendio gravi
minoratur. Defensa est autem ab suis habitatoribus, sed
celeriter patuit extraneis viribus; namque a regeⁱ suo in
fugam verso relicta XVIII. Kal. Sept. Bolizlavum et, quem Aug. 14.
diu amiserat, Zentepulcum seniolem suum, cuius gratia et
nostrorum timore omnis hec regio conversa est, suscepit.
* fol. 192'. Archiepiscopus *civitatis illius cum reliquiis sanctorum et
ceteris ornatibus diversis hos advenientes honoravit in sancte
* p. 871. accidente combustum est. *Ibi fuit noverca regis predicti,

a) uindica . . . insanabilis 1 (spatio relicto quattuor aut quinque litterarum). b) erasum 1.
c) imperatoris H. d) fundimus 1. e) predictus 1. f) rurorum 1. g) prouocacione 1. h) tuimatim 1. i) ita A. S.; agere 1.

1) Non ipsius Columbani, qui a. 615 in monasterio Bobiensi mortuus est, sed monachi cuiusdam Bobiensis carmen, cui Planctus de obitu Karoli (MG. Poetae lat. aevi Carolini I, p. 434—436, ed. Dümmler) inscribitur, hic spectat noster; ubi in str. 17 haec leguntur: O Columbane, stringe tuas lacrimas precesque funde pro illo ad Dominum. 2) De qua expeditione cf. Strahl l. c. I, 155—157, 'Jahrb.' III. 89—93. 3) Bug. 4) Iaroslavus; cf. VIII, 65. 72. 5) Conf. supra VIII, 16. 6) Suento-pulco. 7) Kiev; quae urbs supra Cuiewa dicitur.

1018. uxor et VIII sorores eiusdem, quarum unam prius ab eo^a desideratam antiquus fornicator Bolizlavus oblita contextali sua iniuste duxerat¹. Ineffabilis ibi pecunia ei ostenditur, cuius magna pars hospitibus suis ac fautoribus distribuitur, quedam vero ad patriam mittitur. Fuerant in auxilio predicti ducis ex parte nostra trecenti et ex Ungariis quingenti, ex Petineis autem mille viri. Omnes hii tunc domum^b remittebantur, cum indigenas adventare, fideles sibi apparere, senior prefatus letabatur. In magna hac civitate, que istius regni caput est, plus quam quadringente habentur ecclesiae et mercatus VIII, populi autem ignota manus: quae, sicut omnis haec provincia ex fugitivorum robore servorum huc undique confluencium et maxime ex velocibus Danis, multum se nocentibus Pecinegis hactenus resistebat et alios vincebat.

33. Hac elatus prosperitate Bolizlavus archiepiscopum predictae^c ad Iarizlavum misit, qui ab eo^d filiam suimet reduci peteret et uxorem suam cum noverca et consororibus reddi promitteret. Post haec dilectum abbatem suum Tunio^e ad nostrum imperatorem cum magnis muneribus misit, ut suam amplius gratiam et auxilium acquireret et se cuncta^f sibi placencia facturum indicaret². Ad Greciam^g quoque sibi proximam nuncios misit, qui eiusdem imperatori³ bona, si vellet *fidelis amicus haberi, promitterent; sin autem, *fol. 193 hostem firmissimum ac invincibilem fieri intimarent. Inter haec omnia omnipotens Deus assistat medius et, quid sibi sit placitum et nobis proficuum, clementer ostendat.

In diebus illis Udo comes^h nepos meus⁴ Hirimanum, coequalem sibi tam in nobilitate quam in potestate cepit, et invitum in suam municionem duxit. Ob hoc vereor aliquam filicem periculosam oriri, quae vix aut nullatenus possit eradicari.

Sept. 34. (17.) De imperatore nostro nunc sermo mihi oriatur, qui de invisâ expeditione⁵ reversus, nil de promissis percepit, sed parum sibi renitentibus nocuit. Huius miles egregius atque fidelis, dux Thiedricus⁶, cum ab eo^a separatus domum pergere voluisset, a quodam seniore Stephanoⁱ nomine, cesaris atque suimet, ut patuit, inimico, locis impugnatur

a) habeo H. b) do domum in duabus lineis I. c) scilicet ecclesiae. d) habeo H. e) Thuni, in quo regnabat tota hypochrisis 2, A. S. f) eunt I. g) grām (= gratiam) I, urbem 2. h) om̄s I. i) stphano I.

1) Scilicet non ante illud tempus, sed tunc ipsum Boleslavus illam duxit.

2) V. Ann. Quedlinb. a. 1018. 3) Basilio II. Romani filio, qui

976—1025 regnavit. 4) Hic Udo Ludigerus ille comes videtur fuisse, Sigifridi Stadensis comitis filius, qui a plerisque dictus est Udo (Ann. Saxo a. 1056), Hirimanus autem Werlensis comes, Gerbergae filius et Godilae maritus, cuius filii fortasse hac re commoti a. 1019 contra imperatorem arma ceperunt. 5) In Burgundiam facta; cf. supra c. 18.

6) Lotharingiae superioris.

abditis; et cum iam victor existeret, milite in predam cadente 1018. iterum initur et pro dolor! superatus cum paucis^a effugit. Haec fuit ei in talibus secunda temptatio¹; et faciat Deus, ut non eveniat illi tercia periclitatio. Imperator noster, cum de his omnibus^b efficeretur certus, unum in Suevia regione colloquium de re publica habuit² et mox per Renum sollicitus descendit. Namque cooperatores eius et regni suimet columnae maxima parte, pro dolor! cecidere sibi que grave pondus occultum^c fidei simulatores occultis resistere insidiis per extraneos nituntur, ut non liceat ei libertate congruente inperare eorumque iniustam temeritatem^d in aliquo minurare*.

*) *Cod. 2. in fine addit:* Continet iste liber gesta quinque imperatorum, id est Heinrici primi et trium filiorum eius, Ottonis, qui dictus est Rufus, et Ottonis secundi, nec non et tertii Ottonis, qui dicebatur pulcher puer, et Heinrici secundi, cui nomen adhesit pietatis. Qui imperatores Romanum et Teutonicum imperium per annos centum et septem strenue rexerunt. Conscripsit autem ea Thietmarus Merseburgensis episcopus; qui quia Saxo erat, maxime, quid in Saxonia hii imperatores egerint, describere videtur.

a) paucos 1. b) omnibus 1. c) in occulto imminebat 2, A. S. d) et libertatis insolentiam 2, A. S.

1) *Conf. VI, 52.* 2) *Sept. 2 imperator in civitate Zürich fuit, cf. Stumpf 1712, 'Jahrb.' III, 81—86.*

INDEX NOMINUM.¹⁾

- Abraham v. Habraham.**
 Abdriti, Abotriti, Apodritae, Apodriti *I*, 10, *III*, 18. *III*, 19. *IX*, 5; *duces* Mistuwoi, Mistizlavus.
 Abo (Ἀβρων) dulcis *IX*, 3.
 Absalon, [Absolon] *II*, 12. [*IX*, 3].
 Achaia *III*, 28.
 Adel- v. Ethel-
 Adram (*Odernheim*) *VI*, 52.
 Advinus v. Otwinus.
 Ae v. E.
 Affra sancta Christi martyr *I*, 8;
 Afrac monasterium *Augustanum III*, 51.
 Agripina, Agripinae sedes (*Köln*) *II*, 23. *III*, 2. *III*, 1. 48. *VI*, 7.
 Agripinensis, Agrippinensis archiepiscopus *III*, 31. *VIII*, 22; v. Colonia.
 Ala urbs (*Ölsburg*) *III*, 3.
 Alamanni, Alemanni *III*, 20. *V*, 12. 21. *VI*, 8; v. Suevi.
 Alamannia, Alemannia *V*, 3. 12. 14. *VI*, 9. *VIII*, 14; *duces* Hirimannus *I*, Liudulfus, Herimannus *II*, Herimannus *III*, Earnastus *I*, Earnastus *II*; v. Suevia.
 Albani Christi martyris ecclesia *Magontina II*, 12. 39.
 Albi filius Guncelini, comes *III*, 69.
 Albia, Albis fluvius (*Elbe*) *I*, 3. 4. 16. *II*, 20. *III*, 16. *III*, 18. *V*, 9. 36. 37. *VI*, 19. 28. 49. 55. 58. *VII*, 20. *VIII*, 16. 23. 51. 57. 64.
 Alemanni, Alemannia v. Alamanni, Alamannia.
 Alexandri sancti aecclesia *prope Gronam sita VII*, 6.
 Alfkerus abbas *Palidensis* (—1005) et *Magdeburgensis* (1005—1009) *V*, 6. *VI*, 20. *IX*, 11.
 Alfricus senior (998) *III*, 42.
 Alvrucus monachus *Corbeiensis III*, 72.
 Alpes *II*, 28. 30. *III*, 18. *VIII*, 4; Alpinae difficultates *VIII*, 2.
 Alsacia, Alsatia (*Elsass*) *V*, 3. 21. *VI*, 9.
 Altmannus antistes († 1017) *VIII*, 67.
 Altmannus iuvenis (1018) *IX*, 24.
 Altstidi, Alstidi civitas (*Allstedt*) *V*, 15. *VI*, 46. *VII*, 29. *VIII*, 6. 8. 50. 66.
 Alwinus nobilis († 1014) *VIII*, 4.
 Alwred sanctimonialis († 1017) *VIII*, 55.
 Amardela civitas (*Ammerthal*) *V*, 34.
 Ambrosius sanctissimus presul *Mediolanensis II*, 24. *VI*, 9.
 Amolongus episcopus *Verdensis* (933—962) *II*, 32; *fratres* Herimannus dux, Wigmannus *I*.
 Amulred mater *Waltherdi archiepiscopi VII*, 15. 16; *coniux* Erp. (Amulred) soror laica *Waltherdi VII*, 16.
 Amulric antistes († 1017) *VIII*, 67.
 Andreae sancti natalis (*Nov. 30*) *III*, 16; [octava (*Dec. 7*) *VIII*, 8.]
 Angli *II*, 1. *VIII*, 36. 37. 39. 40. *IX*, 7; *reges* Ethmundus *I*, Aethelrad, Ethmundus *II*.
 Anna (*Hanna*) *VIII*, 3.
 Anno abbas *Magdeburgensis* (937—950) et episcopus Wormacensis (950—978) *II*, 22. 37.
 Ansfridus comes, patruus *Ansfridi episcopi III*, 31; *frater* Rotbertus archipresul.
 Ansfridus comes, episcopus *Traiectensis* (995—1010) *III*, 31—37. *VI*, 18. *VII*, 23; *uxor* Hereswit.

¹⁾ *Uncis quadratis ea inclusa sunt nomina nominumque formae, quae aut in uno codice Bruxellensi, aut in locis interpolatis codicis Dresdensis inveniuntur; numeris libri et capita significantur.*

- Antiqua civitas (*Oldenburg Wagriae*) VI, 43. VIII, 3; *episcopi* Reginbertus, Bernhardus.
- Apaeellae (*cognomen Iudaeorum*) VI, 16.
- Apulia II, 13. 15.
- Aquasgrani, Aquisgrani palacium et sedes regia (*Aachen*) II, 1. III, 8. 26. IIII, 46. 53. V, 20. 28. VIII, 15. 54. 67. IX, 18; *Aquensis capella* IIII, 35.
- Aquileia II, 40. VI, 60; *patriarchae* (Engelfridus), Iohannes.
- Ara fluvius (*Ohre*) II, 20. VI, 49.
- Argentina urbs (*Strassburg*) V, 12. 13. 20. 22. VI, 9. VIII, 27; *Argentiniensis episcopus* V, 21; v. *Strazburg*.
- Aricia (*Arezzo*) VIII, 2; *episcopus* Aethelbertus.
- Arn episcopus sanctae Wirciburgiensis aeccliesiae (855—892) I, 4.
- Arnaburch, Harnaburg, Harneburg civitas, urbs (*Arneburg*) IIII, 38. VI, 28. VII, 5. 24; *Arnaburgiensis civitas* VIII, 34; *Harneburgiensis comes* III, 8.
- Arnulfus [rex.] imperator (887—899) I, 4. [22.] VI, 6. 41; *filius* Zuetepulcus.
- Arnulfus dux Bawariae (907—937) I, 26; *filia* Iuthitta ductrix.
- Arnulfus, Arnolfus episcopus *Halberstadensis* (996—1023) IIII, 26. 43. V, 3. 4. 15. 41. 44. VI, 1. 22. 54. 57. 58. VII, 8. 11. 14. 26. 36. 37. 38. VIII, 23. 51. 53. IX, 1.
- Arnulfus II. *Mediolanensis* archipresul (998—1018) VI, 6, IX, 7.
- Arnoldus *Heresfeldensis* aeccliesiae provisor (1012—1031) VIII, 31.
- [*Asnebruggi* (*Osnabrück*) VIII, 13. 75;] *Asanbruniensis*, *Asenbrunensis* aeccliesia IIII, 69. VIII, 67, episcopus VI, 18; *episcopi* Dodo, Gunterius, Othilulfus, Thietmarus.
- Athanasius episcopus (*sanctus*) VI, 25.
- Athel- v. Ethel-.
- Athulfus († 1002) V, 6.
- Attala christicola sanctus et confessor VIII, 2.
- Augia insula (*Reichenau*) V, 13. VIII, 46.
- Augustana civitas, urbs (*Augsburg*) II, 5. 9. IIII, 51. VI, 3. 39; aeccliesia III, 8, (sedes) IIII, 50; *Augustensis episcopus* IIII, 26; *episcopi* Othelricus, Heinricus, Liudulfus, Gevehardus, Sigifridus, Bruno.
- Avares (*Ungari*) I, 15. II, 2. 7—10; v. *Ungarii*.
- Avico capellanus (983) III, 18.
- B**acco († 941) II, 21.
- Bada fluvius (*Bode*) II, 20.
- Baldricus presul *Traiectensis* (918—976) I, 12; *frater* Isilbertus dux.
- Baldericus, Baldricus II. episcopus *Leodicensis* (1008—1018) IX, 28. 30.
- Baldericus, Baldricus comes († 1021) VIII, 47—49. 62. IX, 7. 18; *uxor* (Ethela).
- Baldricus Wigmanni comitis inclitus satelles († 1017) VIII, 53.
- Balduinus, Baldwinus, Balwinus IV. dux *Wlandariorum* (988—1036) VI, 29.
- Bardengun IIII, 29.
- (*Basilius* II.) imperator *Greciae* (976—1025) III, 21. IX, 33.
- Basula urbs (*Basel*) VIII, 29; *Basulensis civitas* IX, 18, *Basiliensis episcopus* V, 21; *episcopus* (Ethelbero II.).
- Bavanberg, Bavenberg civitas (*Bamberg*) II, 13. V, 3. 38. VI, 30. 31. VIII, 27. 66. 75; *Bavenbergensis aeccliesia* VI, 60. VIII, 26, *Bavenbergiensis pastor* VI, 30; *episcopus* Evurhardus.
- Bawaria (*Baiern*) I, 26. II, 8. 21. 36. IIII, 3. V, 22. 27. 32. VI, 41. IX, 18; *Bawaria regio* II, 30, *Bawarium regnum* II, 6. V, 14; *duces* Arnulfus, Heinricus I.—IV.
- Bawarii, Bavarii, [Bawarici] I, 21. II, 2. 8. 27. III, [4.] 7. 9. 20. 24. IIII, 3. 4. 20. 59. V, 11. 14. 19. VI, 2. 11. 14. 41. VII, 23. 32. VIII, 19. 57. 66. 76. IX, 18.
- Bececo Herimanni comitis satelles († 1002) V, 9.
- Bezeco comes (984) IIII, 2; *frater* Ekkihardus.
- Becelinus episcopus († 1017) VIII, 67.
- Becelinus comes († 982) III, 20; *frater* Ecelinus.
- Becelinus (999) IIII, 43; *fortasse* = Bezeco.
- Becelinus comes *Sueviae regionis* (c. 1015) VIII, 32.
- Belegori urbs (*Belgern*) VI, 56. VII, 9. VIII, 61.

- Beleknegini IX, 4.
 Benedictus V. papa (964) II, 28.
 35. IIII, 18. 62. VII, 28.
 Benedictus VII. papa (974—983)
 III, 13. (14).
 Benedictus VIII. papa (1012—1024)
 VII, 40. 41. VIII, (prol. 1. 2.) 45.
 Beneventum II, 13. III, 15; Bene-
 venti (*Beneventani*) II, 31.
 Benno Sigifridi filius (1002, † 1005)
 V, 5. VI, 22; *frater* Sigifriht.
 Benno v. Bernhardus.
 Berhta IIII, 67; *filii* Huswardus,
 Bevo.
 Bertoldus comes († 980) II, 21. III, 9.
 V, 14. 33; *frater* Liupoldus mar-
 chio, *uxor* Eila, *filii* Heinricus
 marchio, Bucco.
 Bertoldus Liutharii filius (1017,
 1018) VIII, 53. IX, 17; *fratres*
 Wirinharius marchio, Thiedricus
 capellanus.
 Berna civitas (*Verona*) III, 24.
 IIII, 50; v. *Verona*.
 Bern miles († 1016) VIII, 44.
 Berengarius, *Beringerus rex Italiae*
 (950—961, † 966) II, prol. 5. 13;
uxor Willa; *nepos* Willehelmus
 comes.
 Beringerus capellanus (1007) VI, 31.
 Bernhardus, Bernardus Halverstiden-
 sis aeccliesiae antistes (923—968)
 I, 22. II, 11. 18—21. 37. VIII, 3.
 Bernhardus, Bernardus, Benno An-
 tiquae civitatis episcopus (1013
 —1023) VII, 14. VIII, 3. IX, 5.
 Bernhardus I. dux *Saxoniae* (973—
 1011) II, 31. III, 6. 24. IIII,
 2. 9. 23. 39. 52. V, 4. 15—19.
 VI, 2. 18. [53.] 56; *soror* Snone-
 hilda, *filii* Bernhardus II. dux,
 Thietmarus comes.
 Bernhardus II, dux *Saxoniae* (1011
 —1059) VII, 31. VIII, 17. 19. 48.
 IX, 26; *frater* Thietmarus comes.
 Bernhardus comes, marchio *septen-
 trionalis* (1009—?) VI, 50. VIII,
 5. 6. 8. 44. 50—52. 54. IX, 17.
 Bernhardus Arnulfi presulis satelles
 († 1005) VI, 22.
 Bernharius, Berenharius Ferdensis
 episcopus (994—1014) IIII, 19.
 V, 15. VI, 18. VIII, 31.
 Bernarius confrater *Magdeburgen-
 sis* († 1018), IX, 10.
 Bernwardus sanctae Wirciburgensis
 aeccliesiae episcopus (990—995)
 IIII, 21. 28.
- Bernwardus, Berenwardus Hilli-
 nessemensis aeccliesiae episcopus
 (993—1022) IIII, 2. 9. 43. V, 4.
 15. VI, 18. VIII, 10. IX, 24.
 Bert- v. Berht-.
 Besprim filius Bolizlavi IIII, 58;
fratres Miseco II., Otto.
 Bevo miles IIII, 67; *frater* Hus-
 wardus.
 Bezeco v. Bececo.
 Bichini, Bichni, Bigni urbs (*Püchen*)
 I, 15. III, 16. VIII, 24; burg-
 wardus VIII, 52.
 Bichlingi urbs (*Schloss-Beichlingen*)
 VIII, 4.
 Binizo, Biio, Bio, comes Mersebur-
 giensis († *inter a.* 990 et 1003)
 III, 19. IIII, 2. 11. 12. VI, 50.
 Birgilun (*Bürgel*) IX, 18.
 Bisinstidi (*Bürstadt*) IIII, 4. 8.
 (Bober.) Pober, Castor fluvius VI,
 26.
 Bobia civitas (*Bobbio*) VIII, 2.
 Bockenevorde (*Böckenförde*) V, 19.
 Bodo miles (1012) VII, 1.
 Boemia I, 10. III, 7. IIII, 55. V, 38.
 VI, 10. VIII, 10. 46. 59. 61. 63. 64;
duces Ventizlavus, Bolizlavus I.
 —III., Iaremirus, Othelricus.
 Boemii I, 4. II, 2. III, 18. IIII,
 5. 11. 28. V, 7. 11. 23. 29. VI,
 11. 14. 50. 56. 58. VII, 11. 39.
 VIII, 8. 10. 59; [Boemensis Bol-
 izlavus, Boemenses V, 29].
 Bolizlavus dux Poleniorum (992
 —1025) IIII, 28. 45. 46. 56. 58.
 V, 7. 9. 10. 15. 18. 23. 29—33.
 36—38. VI, 2. 10—12. 15. 22.
 26. 27. 33. 34. 54—58. VII, 7.
 9. 11. 20. 23. 29—35. VIII, 4.
 9—13. 16—20. 22. 23. 29. 39. 50.
 51. 57. 59. 61. 64. 65. 72. 73. IX,
 1—4. 31—33; *uxor tertia* Em-
 nildis, *quarta* Oda, *liberi* Besprim,
 Miseco II., Otto, tres filiae.
 Bolizlavus I. dux *Boemiorum* (936
 —967) II, 2; *frater* Ventizlavus,
liberi Bolizlavus II., Dobrawa.
 Bolizlavus II., Bolizlavo, Bolizlovo
 dux *Boemiorum* (967—999) II,
 31. III, 7. IIII, 2. 5. 6. 9. 11.
 13. 55. 56; *uxor* (Emma), *filii*
 Bolizlavus III., Iaremirus, Othel-
 ricus.
 Bolizlavus III. Rufus, *Boemiorum*
 dux (999—1002) V, 7. 11. 23. 29.
 30. VIII, 56; *fratres* Iaremirus,
 Othelricus.

- Bonifacii *monasterium Romanum* *III*, 28.
- Borintizi (*Brandis*) *III*, 1.
- (Boris) *filius Wlodemiri regis VIII*, 72.
- Boris Sclavus († 1015) *VI*, 28.
- Boruz (*Boritz*) *VI*, 10.
- Bosio miles († 1013) *VII*, 39.
- Boso Merseburgiensis *aecclēsiæ* pastor (968—970) *II*, 22. 36. 37.
- Bosonis saltus (*Posa*) *II*, 36.
- Brandenburg *III*, 16; Brandaburgiensis, Brandeburgiensis, Brandeburgiensis, Brenneburgiensis civitas *III*, 64, urbs *II*, 36, *aecclēsiæ* *II*, 22. *III*, 22, *episcopatus III*, 17; *episcopi* Thietmarus, Dodilo, Wolcmerus, Wigo.
- Bremun *III*, 62; Bremensis *archiepiscopus II*, 42. *III*, 18. *V*, 15. *VI*, 18. *VII*, 28, *prepositus III*, 6; *archiepiscopi* Etheldagus, Lievizo, Unwanus, *praepositus* Erp.
- Brentus flumen (*Brenta*) *VI*, 4.
- Brigida neptis Thietmari, *abbatissa Magdeburgensis I*, 12.
- Britanni *VIII*, 41.
- Brizach civitas munitissima (*Alt-Breisach*) *V*, 21.
- Brixna (*Brescia*) *VI*, 6; Brixiensis *episcopus* (Ethelbero) *V*, 24.
- Bronhag abbas Vuldensis (1011—1013) *VII*, 31.
- (*Brüx*) castellum *VI*, 11.
- Brun, Bruno Coloniensis *archiepiscopus* (953—965) *I*, 9. *II*, 16. 23. 24. *III*, 15. 31; *fratres* Otto I. rex, Henricus I. dux, soror Mahtilda *abbatissa*.
- Bruno Ferdensis *aecclēsiæ* *antistes* (962—975) *II*, 31—33. *III*, 6; *fratres* Ekbertus, Wigmannus *II*.
- Bruno = Gregorius V. papa (996—999) *III*, 27. 30. 43. 44. *VII*, 40; *frater* Conradus I. dux Car.
- Brun *archiepiscopus et martyr* († 1009) *VII*, 34. 35.
- Bruno, Brono *episcopus Augustanus* (1006—1029) *V*, 32. 38. *VI*, 2. 3. 31. 40; *fratres* Henricus II. rex, Arnulfus *archiepiscopus*.
- Brun *frater* Thietmari, in nova *educatus Corbeia III*, 70.
- Bruno dux *Saxoniae* († 880) *II*, 23. *frater* Otto dux.
- Brun comes Harneburgiensi († 978) *III*, 8; *liberi* Ricbertus, Emnilda, Mahtildis.
- Brun senior (*Querfurtensis*) *VII*, 34. 35; *uxor* Ida, *filius* Brun, Gevehardus.
- Brun comes (*Brunsvicensis*) *III*, 11. *VIII*, 6. *IX*, 24.
- Brun comes, frater Guncelini (1010) *VI*, 55.
- Brunco satelles († 1005) *VI*, 28.
- Brunig comes (984) *IV*, 2.
- Brusela (*Bruchsal*) *V*, 22.
- Buccaporci v. Sergius *IV*.
- Bucco comes *V*, 34. 35; *frater* Henricus *marchio*.
- Bucithi (*Poetschau*) *III*, 1.
- Budizlavus miles (1017) *IX*, 21.
- Budusin urbs, civitas (*Bautzen*) *V*, 9. *VI*, 14. 34. 55. *IX*, 1.
- Bulgarii *II*, 31.
- Burchardus Misnensis *aecclēsiæ* *provisor* (968—969) *II*, 22.
- Burchardus, Burchard *antistes Wormatiensis* (1000—1025) *VI*, *prol.* 18.
- Burchardus comes (950, † 982) *II*, 39. *III*, 20.
- Burchardus comes palatinus *Saxoniae* (1002—1017) *VI*, 16. 48. *VIII*, 21, [Bernhardus *VIII*, 44].
- Burchard (1016) *VIII*, 44; *fratres* Aelli, Poppo, Thiedric.
- Burgundia regio *VIII*, 27. 49. 62. *IX*, 18; Burgundia regna *V*, *prol.*
- Burgundii *VIII*, 27. 30. *IX*, 7; *reges* Conradus, Rothulfus *III*.
- Buschuth civitas (*Boussu*) *III*, 6.
- Businc urbs magna (*Posnitz*) *VIII*, 19.
- Buzici tribus *VI*, 50.
- Caesar v. Iulius.
- Calabria *II*, 13. 15. *III*, 20. 23.
- Calabritanus v. Iohannes *XVI*. papa.
- Calonimus Iudeus (982) *III*, 21.
- Calwo urbs (*Kalbe a. M.*) *III*, 18; Calva *monasterium III*, 57.
- Camaracensis (*Cambray*) *episcopus*, presul (Erlwinus) *V*, 20. *VII*, 22. (Gerhardus) *IX*, 30.
- Caminici, Caminizi fluvius (*Chemnitz*) *I*, 3. *III*, 16.
- Camma civitas (*Chamb*) *III*, 7.
- Campania *II*, 15.
- Cantara civitas (*Canterbury*) *VIII*, 42; *episcopus* Dunsten (Elpheg).
- Capua *II*, 15.
- Capungun (*Kaufungen*) *VIII*, 13. 54. *IX*, 18.
- Carentani, Carenti (*Kärntner*) *IV*, 3. *V*, 24. *VI*, 4; *duces* Otto, Henricus *minor*, Conradus *I*.

- Carolus v. Karolus.
 Cassalun (*Kassel*) VIII, 13.
 Castor v. Bober.
 Cathelauensis (*Châlons s. M.*) episcopus (Hildegimus) IV, 68.
 Ceciliæ sanctæ aecclesia *Colonien-sis* (?) II, 25; *Verdensis* II, 32.
 Celsa urbs (*Selz*) IV, 43.
 Salsa Cholbergiensis (*Kolberg*) aecclesia IV, 45. VIII, 72; Cholbergiensis episcopus (Reinbern) IV, 45.
 Chorin, Chorun (*Köhren*) III, 1. IX, 21. 22.
 Cristina cometissa IV, 63.
 Christinus comes II, 17.
 Cristinus (1015) VIII, 24.
 Chruvati (*Klein-Corbetha*) III, 11.
 Chutici, Chutizi, Gutizi pagus I, 4. II, 37. III, 16.
 Ciani urbs (*Zahna* ?) VIII, 16.
 Ciazio comes, Ziazio patricius (= Dedi ?) IV, 2. 44; *frater* Frithericus comes.
 Cideburus II, 29; *frater* Miseco I.
 Cidini (*Zehden*) II, 29.
 Cilensi v. Silensi.
 Ciriacus sanctus II, 19; Ciriaci festiuitas (*Mart.* 16) VII, 36.
 Cirin castellum (*Zehren*) V, 36.
 Cirmini villa (*Zscherben*) III, 11.
 Cisalpinæ partes V, 20; Cisalpini antistites VI, 30.
 Citici, Citicensis urbs (*Zeitz*) IV, 45. V, 44; Citicensis ecclesia II, 36. III, 18. VI, 50, episcopatus II, 36, episcopus II, 22. III, 16. V, 15. VIII, 25; *episcopi* Hugo I., Frithericus, Hugo II., Hildewardus.
 Citiza (*Schützberg*) VI, 10.
 Clementis sancti bona VII, 22, ecclesia in Cuiewa VIII, 74.
 Cnuto (*Chnuba rex Danorum*) I, 17.
 Cnut rex *Danorum et Anglorum* (1014—1035), VIII, 39. 40. IX, 7; *frater* Haraldus.
 Colidici (*Colditz*) VIII, 25.
 Colomannus socius Kiliani I, 4.
 Colomannus Christi martir († 1017) VIII, 76.
 Colonia (*Köln*) II, 25. IV, 16. 27. 53. VI, 45. VII, 26; Coloniensis aecclesia III, 15. VIII, 31, cathedra II, 1; Coloniensis archiepisc. II, 16. III, 26. IV, 35. V, 20. VI, 18. VIII, 49. IX, 26; *archiepiscopi* Wigfridus, Brun, Wolcmerus, Gero, Warinus, Evergerus, Heribertus; v. Agripina.
 Columbanus chisticola sanctus et confessor VIII, 2, sanctus abba IX, 30.
 Coniri (*Könnern*) VII, 13.
 Conradus I. Francorum dux (906—911) et rex (911—918) I, 6—8; *frater* Everhardus dux.
 Conradus rex Burgundiae (937—993) VIII, 62; *soror* Aethelheida, *liberi* Gisela, Gerberga, Rothulfus III.
 Conradus dux *Lotharingiae* (944—953, † 955) II, 5. 6 (*falso* Hugo dictus). 8—10. 38. 39. V, 25; *uxor* Liudgarda, *filii* Otto.
 Conradus I., Conrad dux *Alemanniae* (982—997) IV, 4. 9. 60. V, 22; *fratres* Udo II., Heribertus, *filii* Herimannus II.
 Conradus I. dux *Carinthiae* (1004—1012), gener Herimanni II. V, 12. VII, 22; *frater* Brun.
 Cono († 950) II, 39.
 Conradus comes († 982) III, 20.
 Cono (*Konradus II. rex* 1024—1039) VIII, 62; *uxor* Gisela.
 Conradus confrater *Magdeburgensis* III, 74.
 Constantia (*Constanz*) V, 13; Constantiensis ecclesia IX, 18; *episcopus* Lambertus.
 Constantinopolitani II, 15. III, 23; Constantinopolitanus imperator II, 15; v. Greci.
 Cophelenci urbs (*Koblentz*) VIII, 26.
 Corbeia [antiqua] Francorum latinorum (*Corbie*) V, 19. [VIII, 13].
 Corbeia nova (*Corvey*) urbs II, 32. [42.] IV, 1. 70. 71. V, 19. [VI, 53. VII, 7.] VIII, [13.] 56. [75]; abbas Corbensis II, 18. III, 9. VIII, 13; [Corbeiensis ecclesia VIII, 13;] *abbates* [Adelhardus, Warinus,] Godescalcus, Liudulfus, Thietmarus, Val, Druhtmer.
 Cothug, Cotug, Cotuh urbs (*Gautsch*?) III, 1. 16. VIII, 24.
 Cracuaensis (*Krakau*) episcopus (Poppo) IV, 45.
 Crana urbs (*Kronach*) V, 38.
 Crescentius Romanus († 998) IV, 30. VIII, 71; *filii* Iohannes.
 Crist. v. Christ.
 Crispinianus Christi martir IV, 69—71.
 Crispinus lippus IV, 14.
 Crispinus Christi martir IV, 69—71.
 Crosno, Crosna (*Crossen*) VI, 26. VIII, 17.

- Crusni castellum, urbs, civitas (*Creussen*) *V*, 34—36.
- Cuchavicus senior Sclavorum in Zuencua *II*, 38.
- Cuiewa civitas magna (*Kiew*) *VIII*, 74; *v.* Kitava.
- Cukesburgienses *v.* Wethenici.
- Cumae (*Como*) *II*, 5.
- Cunigund, Cunigunda mater Thietmari *IV*, 17. 23. 24. 38. *V*, 22. *VI*, 44. *VIII*, 33; *fratres* Heinrichus, Sigifridus, Udo, *soror* Hathui, *coniux* Sigifridus.
- Chungunda, Cunigunda, [Cunegundis] regina, imperatrix (*IV*, 51.) *V*, 19. (43. *VI*, *prol.* 3. 8. 18. 19. 22. 30. 31. 35. 55. *VII*, 9. 14. 21. 31. 32.) *VIII*, *prol.* 1. 16. (29. 53. 54. 56); *fratres* Heinrichus *IV*, dux, Thiedricus *II*, episcopus, Aethelbero capellanus, Gisilbertus, *soror* Liudgarda, *coniux* Heinrichus *II*, rex.
- Curbici *v.* Zurbizi.
- Curiensis (*Chur*) pastor (Othelricus) *V*, 13.
- Cypriani sancti martyris abbacia *Nienburgensis VIII*, 22.
- Ciezani *v.* Sciciani.
- Daedi** *v.* Dedi.
- Dagino *v.* Tagino.
- Daluvu (*Dölau?*) *VI*, 36.
- Danai *II*, 15. *III*, 20. 22. *VIII*, 72; *v.* Greci.
- Dani *I*, 17. *II*, *prol.* 14. 23. 31. *III*, 6. 24. *VIII*, 36. 41. *IX*, 32. piratae *III*, 23—25. *VII*, 23; *v.* Northmanni; *reges* Cnuto, Gutring, Haraldus, Sveinus, Cnut.
- Danubius flumen (*Donau*) *VI*, 40. *VII*, 23.
- Darniburg (*Derenburg*) *IV*, 41.
- Davit sanctus *II*, 12. 40. *V*, 1. *IX*, 28; Daviticae laudes *II*, 44; Davitica monita *III*, 14, sententia *IX*, 23; Daviticum *VIII*, 69.
- Dedi comes († 982) *III*, 20.
- Daedi, Dedi comes († 1009) *III*, 18. *VI*, 48—50. *VII*, 10. *VIII*, 50; *frater* Frithericus comes, *uxor* Thiedburga; *v.* Ciazio.
- Deleminci pagus. provintia, regio *I*, 3. 10. *IV*, 5; *v.* Glomaci.
- Derlingun (*vicus*) *VI*, 36.
- Deventeri (*Deventer*) *I*, 12.
- Deviux pater Proci senioris (?) *IX*, 4.
- Diadesisi, Diedesi, Diedesisi pagus *IV*, 45. *VI*, 57. *VIII*, 20.
- Dibni urbs (*Düben*) *III*, 16. [*VIII*, 24.]
- Dionisius Christi martir *I*, 23.
- Diusburg (*Duisburg*) *V*, 5. 20.
- Dobraluh (*Dobrilugk*) *VI*, 22.
- Dobrawa *IV*, 55—57; *frater* Bolizlavus *II*, *coniux* Miseco *I*, *filii* Bolizlavus.
- Dobremirus *IV*, 58; *filia* Emnildis.
- Dodico *v.* Waltherdus.
- Dodilo Brandeburgensis sedis antistes (?—980) *III*, 17.
- Dodo Mirringendensis episcopus (967—993) *IV*, 19.
- Dodo Asanbruniensis aeccliesiae episcopus (967—978) *II*, 16. *IV*, 69.
- Donatus martyr *VIII*, 23.
- Druhtmer abbas Corbensis (1015—?) *VIII*, 13.
- Tudo Havelbergensis aeccliesiae custos (948—983) *II*, 22.
- Dudo *v.* Liudolfus.
- Dunsten Cantarae civitatis antistes (959—988) *VIII*, 42.
- Eber** *v.* Ever.
- Ecelinus († 982) *III*, 20.
- Ecilin [Ecelinus Longobardus] (*Adalbertus marchio Estensis*) *VIII*, 1. [*IX*, 1]; *fratres* Hug, Hecil.
- Eddila matertera Geronis archiepiscopi *VIII*, 55; *sorores* Mirsuida, Emnilda.
- Edico (994) *IV*, 25.
- Edith, Editha, Aedith, Aeditha regina *II*, 1. 3. 11; *coniux* Otto *I*; *liberi* Lidulfus, Liutgarda.
- Egedus (*Aegidius*), Eidus, Eid, Aeid Misnensis aeccliesiae episcopus (992—1015) *III*, 6. 45. *V*, 15. *VI*, 1. *VII*, 8. 11. 12. 21. *VIII*, 22. 25. 26. 55.
- Eggihardus *v.* Ekkihardus.
- Eila (Eilsuith) amita Thietmari († 1015) *V*, 14. 38. *VIII*, [19.] 63; *coniux* Bertoldus.
- Eilbertus cancellarius (1002—1005, episcopus *Frisingensis* 1005—1039) *V*, 19.
- Egilhardus miles († 1009) *VI*, 49.
- Eilwardus episcopus *Misniensis* (1015—1023) *VIII*, 26. 52.
- Egisvilla, Malacin, Malcin curtis (*Eisdorf*) *VI*, 42. *IX*, 7.
- Ekbertus Treverensis archiepiscopus (977—993) *III*, 19.

- Ekbertus, Ekberhtus comes unio-
culus († 994) *II*, 6. 12. *III*, 7.
IV, 1. 3.
- Ekkihardus episcopus *Slesvicensis*
(† 1026) *VI*, 18. *VII*, 29.
- Ekkihardus Novae civitatis abbas
(994—1017), *episc. Pragensis*
(1017—1023) *IV*, 60. *VIII*, 65.
- Ekkihardus, Ekkyhardus comes,
marchio *Misniensis* (985—1002)
IV, 2. 6. 11. 12. 22. 30. 39—42.
45. 52. 67. 73. *V*, 4—9. 15. *VII*,
26. *VIII*, 56. *IX*, 1. 20; *frater*
Guncelinus, *uxor* Suonehildis,
liberi Herimannus, Ekkihardus,
Gunterius, Liudgerda.
- Ekkihardus comes (984) *IV*, 2;
frater Bezeco.
- Ekkihardus (*marchio Misniensis*
1032—1046) *VI*, 53. *VII*, 30.
VIII, 22. *IX*, 20—22; *fratres*
Herimannus, Gunterius, *soror*
Liutgerda.
- Eggihardus (1017) *VIII*, 50.
- Ekkihardus Rufus custos aeccliesiae
sancti Mauricii et magister scholae
Magdeburgensis III, 13. *IV*, 24.
66.
- Ekkihardus sancti Iohannis baptistae
monachus (1017) *VIII*, 76.
- Ekkricus († 1015) *VIII*, 18.
- Elergerus v. Ethelgerus.
- Elerstidi villa (*Allerstedt*) *VIII*, 5.
- Eleslevo (*Alsleben*) *III*, 10.
- Elewangensis (*Ellwangen*) abbas
(Gevehardus) *IV*, 26.
- Aelli (1016) *VIII*, 44; *fratres* Bur-
hard, Poppo, Thiedric.
- Elisiae sedes *VI*, *prol.*
- (Elphegus) Cantarae civitatis anti-
stes (1006—1012) *VIII*, 42.
43.
- Elstra fluvius (*Weisse Elster*) *III*,
16. *V*, 10. *VI*, 42.
- Elstra nigra *VIII*, 51.
- Ema aqua (*Eem fluvius*) *IV*, 37.
- (Emma) regina *Anglorum VIII*,
40; *coniux* Aethelred *II*, *filii*
Aethelstenus, Ethmundus.
(Emma) *vidua Bolizlavi II*. *V*, 23.
29.
- Emmerammi Christi martiris mona-
sterium *II*, 26. 36. *VI*, 41.
- Emnilda matertera Sigifridi *III*,
16; *soror* Mahtildis.
- Emnilda matertera Geronis archi-
episcopi *VIII*, 55; *sorores* Miri-
suida, Eddila.
- Emnildis tertia Bolizlavi uxor *III*,
58; *liberi* Miseco *II*, Otto, tres
filiae.
- (Engelfridus) patriarcha de Aquileia
(c. 944—963) *II*, 40.
- Eoae partes *II*, *prol.*
- Ercanbaldus, Erkanbaldus, Erkaen-
baldus Fuldensis coenobii abbas
(968—1011), Magociacensis archi-
episcopus (1011—1021) *V*, 38. *VIII*,
26. 31. 51. 65. *IX*, 18.
- Eresburch, [Eresburg abbacia] *II*,
2. [*VIII*, 13. 75].
- Ericus, Hericus v. Heinrichus.
- Erlwinus Camaracensis episcopus
(995—1012) *V*, 20. *VII*, 22.
- Erminoldus imperatoris camerarius
(† 1002) *V*, 6.
- Ernastus, Ernost *I. Alemanniae dux*
(1012—1015) *V*, 24. 31. 32. 34.
VIII, 14. 16. 62.
- Ernastus *II. dux Alemanniae* (1015
—1030) *VIII*, 16.
- Erp, Erpo Ferdensis episcopus (975
—994) *III*, 6. *IV*, 19. *VIII*, 38.
- Erp senior, *VII*, 15; *uxor* Amulred,
liberi Waltherdus, (Amulred).
- Herpo capellanus († 999) *IV*, 62.
- Erpesfordi (*Erfurt*) *IV*, 6.
- Ervinus senior *I*, 5; *filia* Hatheburch.
Esaias *VIII*, 38.
- Esericus († 941) *II*, 21.
- Esic, Esico, Eseco comes *Mersebur-*
gensis († 1004) *IV*, 2. 11. 12. *V*,
15. *VI*, 16. *VII*, 5.
- Esico inclusus († 1016) *VIII*, 35.
- Aethela coniunx Geronis (979) *III*,
10.
- Ethela uxor Sigifridi (*ita inter-*
pretandum, non Heinrichi) *III*, 25.
- (Ethela) uxor Balderici comitis (1016)
VIII, 47—49; *filius* Meinwercus.
- Ethelbero episcopus Brixiensis (c.
976—1007) *V*, 24. *VI*, 6.
- (Ethelbero *II*.) episcopus Basiliensis
(1002) *V*, 21.
- Aethelbero capellanus (1008, 1015)
VI, 35. *VIII*, 9; *sorores* Cuni-
gunda regina, Liudgerda, *fratres*
Heinricus, Thiedricus, Gisilbertus.
- Aethelbertus, Aethelbertus archiepi-
scopus Parthenopolitanus (968
—981) *II*, 22. 28. 37. 43. *III*, 1.
9. 11. 12. *III*, 28. *IX*, 10.
- Aethelbertus, Adthelbertus, Boemi-
orum episcopus (983—997) *III*, 28.
44. 45. *VI*, 12. *VIII*, 56; *fratres*
Radimus, Zebizlovo; v. Woytech.

- Aethelbertus *Aricianus episcopus* (1014 — c. 1023) *VIII*, 2.
 Aethelbertus comes († 906) *I*, 7.
 Aethelbertus miles (1018) *IX*, 19.
 Ethelboldus, Aethelboldus, Athelboldus, Ethelbodus presul *Traiectensis* (1010 — 1026) *VII*, 23, *VIII*, 75. *IX*, 27. 28.
 Etheldagus, Aetheldagus, Atheldagus Bremensis archiepiscopus (936 — 988) *II*, 42. *III*, 6. *III*, 18. *VII*, 28.
 Aethellek (Aetheldeg) prepositus *Magdeburgensis* (968 — c. 975) *III*, 15.
 Ethelgerus, Elergerus (*i. e.* Ethelengerus) comes (994) *III*, 23. 24.
 Ethelgerus *clericus* (1009) *VI*, 39.
 [Adelhardus antiquae Corbeie abbas († 826) *VIII*, 13. 75].
 Ethelheida, Ethelheidis, Aethelheida, Aethelheidis, Ethelgida imperatrix († 999) *II*, 5. 13. 15. 44. *III*, 1. 25. *III*, 1. 8. 15. 18. 43; *frater* Conradus rex, *coniux* Otto *I*, *liberi* Otto *II*, Mahtilda.
 Ethelheida, Aethelheida, Ethelhida, Haethelheida abbatissa *Quedlinburgensis* (999 — 1045) *III*, 3. 10. 43. *V*, 3. *VIII*, 53. 67.
 Aethelheida *vidua Geronis II. marchionis VIII*, 22; *filius* Thietmarus *II*.
 Ethelind cometissa (1002) *V*, 5.
 Aethelrad, Aethelred *II. rex Anglorum* (978 — 1016) *VIII*, 37. 40; *uxor* (Emma), *fili* Ethelstenus, Ethmundus.
 Ethelstenus, Aethelstenus, [Edelsteinus] *VIII*, 40. 41; *frater* Ethmundus *II*.
 Ethmundus *I. rex Anglorum* (940 — 946) *II*, 1; *soror* Edith.
 Ethmundus *II*, Aethmun, [Etmundus] *rex Anglorum* (1016 — 1017) *VIII*, 40. 41; *frater* Ethelstenus.
 Evergerus, Evurgerus, Ewergerus *Coloniensis archiepiscopus* (985 — 999) *III*, 4. *IV*, 15. 35.
 Ewerkerus miles (994) *IV*, 21.
 Everhardus, Evurhardus episcopus *Babenbergensis* (1007 — 1040) *VI*, 32. *VIII*, [19.] 63.
 Everhardus, Evurhardus, Ewarhardus *Francorum dux* (918 — 939) *I*, 8. *II*, 34; *frater* Conradus *I. rex*.
 Ezelinus *v. Ecolinus*.
 Ezo comes *palatinus Lotharingiae* († 1034) *IV*, 60; *uxor* Mahtild.
 Farao (*Pharao*) *IX*, 5.
 Februs (= Pluto) *IX*, 5.
 Fercellensis civitas [urbs] (*Vercelli*) *VIII*, 2. [24.]
 Ferdensis (*Verden*) ecclesia *II*, 31. *VIII*, 31. episcopus *III*, 19. *V*, 15; *Ferdense monasterium VIII*, 38; episcopi Amolungus, Bruno, Erpo, Bernharius, Vidzierus; *cf.* Werduun.
 Fermundus episcopus († 1017) *VIII*, 67.
 [Visbike abbacia (*Fischbeck*) *VIII*, 13. 75.]
 Flaccus (*Horatius*) *VI*, 30.
 Vuller (Vulberd, Volchard)¹ miles († 1014) *VIII*, 4.
 Volcmerus, Wolcmerus, Wolmerus antistes *Coloniensis* (965 — 969) *II*, 23. 24. 32; *frater* Hirimannus capellanus.
 Wolcmerus antistes *Brandenburgensis* (980 — 992) *III*, 17.
 Folcmarus comes († 1015) *VIII*, 21.
 Volcmarus *cf.* Poppo.
 Wolcoldus *Misnensis aeclesiae antistes* (969 — 992) *III*, 16. *III*, 6.
 Francanafordi, Francanavord, Francanavord, Froncanavordi, Francanawordi, Fronkenavordi (*Frankfurt*) *II*, 35. *IV*, 8. *V*, 27. *VI*, 30. 39. *VIII*, 54. 75. *IX*, 1.
 Franci (*Franken*) *I*, 6. *II*, 34. *IV*, 4. *V*, 11. *VI*, 3. 18. *VIII*, 75; Franci orientales *V*, 11. *VIII*, [13.] 63.
 Franci latini (*Franzosen*) *V*, 19; *reges* Karl, Lutharius, (Ludwigus), Rotbertus.
 Francia (*Franken*) *II*, 6. 7. *V*, 13. 14. 20. 38. [*VIII*, 13]; *Francia, Frantia orientalis V*, 12. *VI*, 3. 10. 30. 43. *VII*, 1. *IX*, 18.
 Franco episcopus *Wormacensis* (998 — 999) *IV*, 61.
 Frasa, Frasu curtis regia, urbs (*Frohse*) *IV*, 7. 52. *VII*, 1. 5.
 Frekenlevo (*Freckleben*) *III*, 11.

¹) *Conf.* Gisiller = Gisilher, Waltterd = Walthard, Fulhard (*E. Förstemann, altdeutsches Namenlexicon*) = Volkhard.

- Fresones (*Friesen*) VI, 19. IX, 27.
 Fretheni civitas (*Vreden*) VIII, 48.
 Fritisleri (*Fritslar*) I, 8.
 Frisingensis ecclesia (*Freising*) VI, 13; Frisingensis episcopus II, 41; *episcopi* Habraham, Goddescalus.
 Fritherici via II, 20.
 Frithericus archipresul *Magontinus* (937—954) II, 34. 35.
 Frithericus archiepiscopus Ravennae (1001—1004) V, 25. VI, 6.
 Frithericus Citicensis episcopus (979—c. 991) III, 16.
 Frithericus palatinus comes *Saxon.* (995—1002) III, 19. IIII, 22. V, 15.
 Frithericus comes († 1017) IV, 2. 5. VI, 50. 54. VII, 10. VIII, 23. 50; *frater* Dedi *sive* Ciazio.
 Frithericus frater Thietmari I, 13. IV, 41. 42. VI, (44.) 49.
 Frithericus camerarius imperatoris (1018) IX, 1.
 Fritheruna († 1015) VIII, 24.
 Fritheruna (1017) VIII, 55.
 Fuldu (*Fulda*) VIII, 1; Fuldense coenobium V, 38; Fuldensis ecclesia II, 42; Fuldensis [Fuldensis] abbas VII, 31. [IX, 7]; *abbates* Hatho, Ercanbaldus, Bronhag, Poppo.
 [Gallia VIII, 75].
 Galli Christi confessoris festivitas (*Oct.* 16) IV, 18.
 Gana fluvius (*Jahne*) VIII, 23.
 Gandersheim v. Gondesem.
 Gardulfus comes († 997) IV, 29.
 Garewardus (994) IV, 24.
 Gaudii mons (*Monte Mario*) IV, 32.
 Gebehardus, Gebehardus I. Ratisbonensis ecclesiae antistes (994—1023) IV, 20. 44. V, 22. 26. 43. VI, 41. 60; *frater* Otto.
 Gevehardus Elewangensis abbas, *episcopus Augustanus* (996—1000) IV, 26.
 Gevehardus comes († 982) III, 20.
 Gevehardus Heriberti comitis filius († 1016) VIII, 49; *frater* Otto, *soror* Gerberga.
 Gevehardus comes (1017) VIII, 50; *frater* Bruno *martyr*.
 Geco v. Gezo.
 Geddo scolae magister et ecclesiae custos *Magdeb.* (1012—1016) VII, 34. VIII, 35.
 Geila uxor Gozberti I, 4.
 Gelboe mons (*Gilboa*) IX, 28.
 Gelsusa uxor Uffonis I, 25.
 Geniun (*Gross-Jena*) V, 8.
 Gent abbacia VI, 29.
 Georii (Georgii) sancti eclesia in *Wissegrödi* VI, 12.
 Gerberga abbatissa *Coloniensis* (975) III, 3.
 Gerberg abbatissa *Gandershemensis* (959—1001) IV, 20; *frater* Henricus II. dux Bav.
 Gerberga mater Hirimanni II. comitis *Werlensis* VIII, 49; *soror* Gisla, *mariti* Herimannus I. comes, Herimannus II. dux, *liberi* Hirimannus, Gisela.
 Gerberga uxor *Heinrici march.* V, 34. 35; *fratres* Gevehardus, Otto.
 Gerbertus (*archiepiscopus Remensis* 991—999, *Ravennas* 998—999) papa Silvester II. vocatus (999—1003) IV, 43. 47. VII, 34. 40.
 Gerdagus episcopus *Hildeshemensis* (990—992) IV, 9.
 Gereonis sancti ecclesia *Coloniensis* IV, 53.
 (Gerhardus) episcopus *Cameracensis* (1012—1048) IX, 30.
 Gerhardus, Gerardus comes (1002, 1018) V, 21. VIII, 62. IX, 17.
 [Gerinrod,] Geronis saltus (*Gernrode*) II, 19. VI, 3. VII, 36. VIII, 3.
 Germania II, 7. 15.
 Germeresleva civitas (*Nord-Germersleben*) IV, 38.
 Gero Agripinensis archiepiscopus (969—975) II, 24. 25. 43. III, 2—4. VIII, 22; *frater* Thietmarus I. marchio.
 Gero archiepiscopus *Magdeburgensis* (1012—1023) IV, 74. VI, *prol.* VII, 21. 29. VIII, 8. 12. 13. 21—24. 26. 35. 50—53. 55. 57. 66. IX, 1. 10. 17. 22.
 Gero Orientalium marchio († 965) II, 2. 14. 19. VI, 57. VIII, 3.
 Gero comes († 979) III, 9. 10; *uxor* Aethela, *soror* Tetta.
 Gero marchio († 1015) IV, 52. V, 9. 15. VI, 56—58. VII, 36. 38. VIII, 16. 21. 22; *uxor* Aethelheida.
 [Gestimulus rex Sclavorum (822) VIII, 13.]
 Gevehardus v. Gebehardus.
 Gezerisca, Geserisca urbs III, 16. [VIII, 24].

- Gezo prepositus *Merseburgensis* (1009) *VI*, 39. *VIII*, 70.
- Geco pincerna reginae (1012) *VII*, 14.
- Gilboa v. Gelboe.
[Gilhiem] v. Ingilenhem.
- Gilisa curtis *IV*, 34.
- Gisla ductrix (984) *IV*, 7. *V*, *prol.* [VI, 29]; *frater* Rothulfus, *soror* Gerberga, *maritus* Henricus *II*. dux, *filius* Henricus *II*. rex.
- Gisela (*imperatrix* † 1043) *VIII*, 16. 62; *frater* Herimannus *III*., *mariti* Brun, Ernestus *I*., Conradus, *fili* Liudulfus, Ernestus *II*. (*Gisilbertus*) Isilbertus comes Lutharingorum (*dux* 915—939) *II*, 34.
- Gisilbertus frater reginae († 1004) *VI*, 8; *soror* Cunigunda, *fratres* Henricus, Thiedricus, Aethelbero.
- Gisilerus, Gisillerus [Gisilherus]¹ *episcopus Merseburgensis* (971—981), *archiepiscopus* Magadaburgiensis (981—1004) *II*, 37. *III*, 1. 11. 13. 14. 16. 19. *IV*, 6. 7. 9—12. 18. 38. 44. 46. 52. 60. 63. 69. 73. *V*, 15. 39—41. 44. *VI*, 16. 36. 50. *IX*, 10. 20.
- Givikansten, Ivikansten, Ivicansten castellum (*Giebichenstein*) *III*, 11. *V*, 44. *VI*, 2. *VII*, 1. 10—13. *VIII*, 1.
- Glogua urbs (*Glogau*) *VI*, 58. *VIII*, 59.
- Glomaci, Zlomizi (*Lommatzsch*) *provincia*, *pagus* (= Deleminci) *I*, 3. *V*, 36.
- Glomuzi fons *I*, 3.
- Gnesin urbs, [Gnezni suburbium] (*Gnesen*) *IV*, 45. [*IX*, 15]; *archiepiscopus* Radimus.
- Godebertus peregrinus in *Merseburg* (1018) *IX*, 13.
- Godefrithus *I*. dux *Lotharingiae inferioris* († 964) *II*, 35.
- Godefrithus, Godefridus *II*. dux *Lotharingiae inferioris* (1012—1023) *VIII*, 46. 62. *IX*, 17. 30.
- Godefrithus comes († 1018) *IX*, 27.
- Godescalcus abbas *Corbeiensis* (890—900, † 913) *IV*, 72.
- Goddescalcus *Frisingensis* *aeccliesiae* pastor (994—1006) *VI*, 13.
- Godila *IV*, 39. *VII*, 26; *mariti* Liutharius marchio, Hirimannus comes, *fili* Wirinharius, Thiedricus, Bertoldus.
- Gondesem, Goneshem, Gonesheim (*Gandersheim*) *IV*, 10. 20. 49.
- Goresin oppidum (*Gross-Görschen*) *IV*, 73.
- Gosleri, Goslerria (*Goslar*) *VIII*, 13. 53. 54.
- Gozbertus dux *Franciae orientalis* (c. 651—717) *I*, 4; *uxor* Geila.
- Greci *II*, 15. 31. 34. *III*, 20. 22. 23.
- Grecia *IV*, 10. 28. *VIII*, 72. *IX*, 33; v. Danai, Constantinopolitani; *imperatores* Nicaphor, (Johannes, Basilius).
- Gregorius *I*. papa (590—604) *I*, 1. *II*, 45. *VIII*, 36. 56. 71. *IX*, 29.
- Gregorius *V*. v. Bruno.
- Gregorius *nobilis quidam Romanus* (1001) *III*, 48.
- Gregorius quidam *Romanus* (1012) *VII*, 41.
- Grommo (*Crema*) *VI*, 9.
- Grona urbs (*Grohne*) *VII*, 6. 21.
- Guncelinus (= Guntherius marchio?) *III*, 69; *filius* Albi.
- Guncelinus, Guncilinus, marchio *Misniensis* (1002—1009) *V*, 9. 18. 36. *VI*, 2. 14. 53—55. *VIII*, 66; *frater* Ekkihardus *I*. marchio, Bolizlavus dux Pol.
- Guncelinus comes (1002, 1014, 1015) *IV*, 52. *VIII*, 5. 6. 18.
- Guncelinus (*captus* 1012) *VII*, 20.
- Guntherius *episcopus Ratisbonensis* (942) *II*, 26.
- Gunterius cancellarius *Heinrici II.* (1008—1023, *archiepisc.* *Salzb.* 1024—1025) *VIII*, 22. *IX*, 22; *fratres* Herimannus marchio, Ekkihardus.
- Gunterius *episcopus Osnabr.* (996—1000) *IV*, 69.
- [Gunterius conversus (*eremita* 1008—1045) *VIII*, 52.]
- Gunterius, Guntherius marchio *Misniensis* (965—976, † 982) *II*, 15. *III*, 20. *IV*, 39. *IX*, 20; *uxor* Oda (?), *fili* Ekkihardus *I*., Guncelinus.
- Gunthorp (*Gundorf*) *III*, 1.
- Gusua (*Geusau*) *VIII*, 66.
- Gutizi v. Chutici.
- Gutring rex *Danorum* *VIII*, 38.

¹) De quo cf. E. E. Schmidt, 'Gisilher Bischof von Merseburg, Erzbischof von Magdeburg', diss. Hal. 1887, quam supra neglexi.

- H**abraham *patriarcha* IX, 9.
 Habraham Frisingensis episcopus (957—993) II, 41.
 Hagerus (1017) VIII, 66; *frater* Hathold.
 Halverstidi (*Halberstadt*) IV, 62. V, 32. VIII, 53. IX, 25; Halverstedensis, Halverstedensis ecclesia I, 6. 22. II, 11. 20. 35. III, 11. 14. IV, 18. 68, episcopus V, 15; *episcopi* Sigimundus, Bernhardus, Hildiwardus, Arnulfus; *cf.* Stephanus.
 Hammaburg, Homanburg (*Hamburg*) II, 28. III, 18. IV, 62.
 Haraldus rex *Danorum* (936—986) II, 14. VIII, 36; *filius* Svennus.
 Harald filius Svenni VIII, 39. 40; *frater* Cnut.
 Hardingus abbas *Magdeburgensis* (968—?) III, 11.
 Herdingus *Novae civitatis* abbas (1017—?) VIII, 66.
 Hardwigus, Hardvigus, Hardwinus, rex *Italiae* (1002—1014) IV, 54. V, 24—26. VI, 4—7. VII, 33. VIII, 2. 24.
 (Hardwigus) archiepiscopus *Salzburg*. (991—1023) VI, 60.
 Harnaburg, Harneburg v. Arnaburch.
 Hassegun provincia, pagus VIII, 44. 72.
 Hathawi, Hathui abbatissa *Gernrodensis* (959—1014) II, 19. VI, 3. VII, 36. 37. VIII, 3.
 Hathui abbatissa *Heslingensis* (973—?) II, 42.
 Hathui mater *Heinrici I.* I, 3.
 Hatheburgh *uxor Heinrici I.* I, 5. II, 2 (*falso Liudgerda dicta*); *maritus* Heinrichus I. rex, *filius* Tammo.
 Hatheresburgdi (*Hersbruck*) V, 34.
 Hatho archipresul *Magont.* (891—913) I, 7.
 Hed comes II, 42.
 Hatholdus miles (1017) VIII, 66; *frater* Hagerus.
 Hawelbergium (*Havelberg*) III, 17; *Havelbergensis* ecclesia II, 22; *episcopi* Tudo, Hildericus, Ericus.
 Heeil dux v. Heinrichus Minor.
 Heeil (*Azzo Estensis marchio*) VIII, 1; *fratres* Hug, Ecilin.
 Hed v. Hatho.
 (Heiligenberg) monasterium IV, 36.
 Heimo *Virdunensis* episcopus (983—1024) VI, 52. VIII, 26.
 Heimo abbas *Merseburgensis* (?—1004) III, 16. V, 15.
 Heinrichus I. rex (919—936) I, 3. 5—10. 15—19. 21—24. 26—28. II, *prol.* 2. 18. IV, 43. VI, 59; *uxores* Hatheburgh, Mahtildis, *filius* Tammo, Otto I. rex, Heinrichus I. dux, Brun archiepiscopus.
 Heinrichus I. *Bawariorum* dux (947—955) I, 9. 21. 24. II, 2. 6. 8. 9. 34. 40; *uxor* Juthitta, *liberi* Heinrichus II. dux, Gerberg abbatissa.
 Heinrichus II. *Bawariorum* dux (955—995) I, 24. III, [4.] 7. 26. IV, 1—5. 8. 9. 20. 49. 59. V, *prol.* 33. 42; *uxor* Gisla, *filius* Heinrichus II. rex, Arnulfus archiepiscopus, Brun episcopus, *gener* Waic.
 Heinrichus Minor, Heeil dux *Carinthiae* (976—978 et 983—989) III, 24. IV, 3. 8. 9.
 Heinrichus III. dux (995—1002) II. rex (1002—1024) I, 19. 24. IV, 20. 49—51. 54. V, *prol.* 2. 3. 10—22. 24—28. 31—36. 38—41. 43. 44. VI, *prol.* 1—16. 18. 19. 22. 25—33. 35. 36. 38—42. 46—48. 50—52. 54—60. VII, 1—3. 6—11. 14. 19. 21. 23. 24. 26. 27. 29—34. 38. 40—42. VIII, *prol.* 1—24. 26—32. 45. 49—54. 56—60. 63—67. 70. 71. 75. IX, 1. 6—8. 14. 18. 20. 22. 26. 27. 31. 33. 34. [Henricus VIII, 2]; *uxor* Cunigunda, *fratres* Arnulfus, Brun.
 Heinrichus IV. *Bawariorum* dux (1004—1009 et 1017—1026) IV, 51. VI, 3. 22. 35. 41. 51. VII, 7. VIII, 54. 57. 66. IX, 18; *soror* Cunigunda regina, *fratres* Thiedricus episcopus, Aethelbero, Gisilbertus.
 Heinrichus archiepiscopus *Treverensis* (956—964) II, 35.
 Heinrichus presul *Augustanus* (973—982) III, 7. 8.
 Heinrichus *Wirzburgensis* episcopus (996—1018) IV, 50. V, 38. VI, 30—32. VIII, 27. 63; *frater* Heribertus archiepiscopus.
 Heinrichus marchio, comes (*in pago Nordgau* 980—1017) IV, 21. V, 3. 14. 18. 23. 31—36. 38. VI, 2. 13. 16. VIII, 63; *uxor* Gerberga, *frater* Bucco.
 Heinrichus *Orientalium marchio* (994—1018) VIII, 19. 61. 76. XI, 18; *fratres* Ernestus I., Poppo.

- Heinricus comes, avus *Thietmari* II, 28. 42. III, 6; *uxor* Juthitta, *liberi* Heinricus, Sigifridus, Udo, Cunigunda, Hathui.
- Heinricus comes, avunculus *Thietmari* (†1016) IV, 10. 22—25. VIII, 46. 54; *fratres* Sigifridus, Udo, *sorores* Cunigunda, Hathui, *filius* Sigifridus.
- Heinricus comes, frater *Thietmari* IV, 41. 42. VI, 15. 44. 45. VIII, 6. *fratres* Thietmarus, Sigifridus, Frithericus, Brun.
- Heinricus *Catelenburgensis* (1002) V, 5. 7; *frater* Udo.
- Heinricus frater Eilberti cancellarii (†1002) V, 19.
- Heinricus Herimanni comitis (*Werlensis*) filius IX, 26.
- Heinricus Zolunta miles (982) III, 21. 23.
- Hericus¹, Ericus episcopus *Havelbergensis* (1008—?) VI, 37. 42. VII, 1—3. 8. 11. 19. 21. VIII, 52.
- Ericus (†941) II, 21; *filius* Hildwardus episcopus Halverst.
- Hericus Superbus miles (†1018) VIII, 16. IX, 31.
- Helena (*Anna*) *uxor* *Wlodemiri regis* VIII, 72.
- Helmana fluvius (*Helme*) II, 20.
- Helmanstidi (*Helmstedt*) IV, 68. VII, 24.
- Helpithi (*Helfta*) II, 37. VIII, 7.
- Hemico *monachus* *Magdeburgensis* (†1017) VIII, 58.
- Hemuzo nobilis (†1004) VI, 15.
- Hemuzo laicus (981) III, 11.
- Hennil VIII, 69.
- Hepo decanus *Magdeburgensis* IV, 65.
- Hepo (1015) VIII, 24.
- Herdingus v. Hardingus.
- Herevesfeld (*Hersfeld*) III, 1; *Hersfeldensis* ecclesia VIII, 31.
- Heresuit *uxor* *Ansfridi* IV, 34.
- Heribaldus (1015) VIII, 24.
- Heribertus, Hiribertus Coloniensis archiepiscopus (999—1021) IV, 48. 50. 53. V, 20. VI, 7. 18. 32. VIII, 13. 31. 49. 54. IX, 26; *frater* Heinricus *Wirciburgensis* episcopus.
- Hiribertus archiepiscopus *Mediolanensis* (1018—1045) IX, 7.
- Heribertus comes IV, 60. V, 24. VIII, 49; *fratres* Udo II., Conradus I. dux *Alem.*, *liberi* Gevehardus, Otto comes, Gerberga.
- Hericus v. Heinricus.
- Herigerus archiepiscopus *Magont.* (913—927) I, 8.
- Hirimannus, Hirimannus dux *Saxoniae* (†973) II, 12. 14. 28. 31. 32; *liberi* Bernhardus I., Suonehilda.
- Hirimannus I. dux *Alemanniae* (926—949) II, 4; *frater* Udo I., *filia* Ida.
- Hirimannus II. *Alamanniae* et *Alsaciae* dux (997—1003) IV, 54. 59. V, 3. 4. 11—13. 20—22. 27. 39. VI, 9; *uxor* Gerberga, *liberi* Herimannus III., Gisela.
- Hirimannus III. puer, dux *Alemanniae* (1003—1012) VI, 9. VII, 22. VIII, 14.
- Hirimannus, Hirimannus comes, marchio *Misniensis* (1010—1032) IV, 58. V, 8. 9. VI, 33. 34. 53. 55. 57. 58. VII, 30. VIII, 9. 22. 23. 25. 26. 52. 64. IX, 1. 20—22; *fratres* Ekkihardus II., Guntterius, *soror* Liudgerda, *uxor* (Regilinda).
- Herimannus comes palatinus *Lotharingiae* IV, 60.
- Herimannus (†941) II, 21.
- Herimannus I. (*Werlensis*?) comes (984) IV, 8; *coniux* Gerberga (?).
- Hirimannus II., Hirimanus comes (*Werlensis*), Gerbergae filius VII, 26. VIII, 49. 50. IX, 26, 33; *filius* Heinricus, *uxor* Godila.
- Herimannus (*occisus ante a.* 1002) V, 8.
- Herimannus miles (*occisus a.* 1002) V, 6.
- Herimannus capellanus *Otonis* I. II, 32. 33; *frater* Volcmerus.
- Herodias I, 4. VIII, 47.
- (Heroldus) archiepiscopus *Salzburgensis* (939—958) II, 40.
- Herpo v. Erpo.
- Hersevel civitas (*Harsfeld*) IV, 25.
- Hesleburg civitas (*Hohen-Assel*) IV, 2.
- Heslinge curtis (*Heeslingen*) II, 42. IX, 15; *abbatissae* Winnilgerd, Hathui.

¹) Hericus nihil aliud videtur esse nisi nominis Heinrichi ea forma, quae apud Germanos septentrionales in usu fuit; cf. Olef = Wonlef, (Oscar = Ansgar).

- Hethenicus prepositus et abbas *Wirtdunensis* (1014) *VIII*, 8. 13. 56.
- Hevellun regio, provincia *I*, 10. *IV*, 29. *VI*, 57.
- Hidda *II*, 25; *maritus* Christinus comes, *filii* Gero Agrip. archiep., Thietmarus *I*. marchio.
- Hilleslevo (*Hillersleben*) *IIII*, 52.
- Hillibaldus Wormacensis civitatis antistes (979—998) *IV*, 61.
- Hillibertus archiepiscopus *Magon-tinus* (924—937) *II*, 1. 34.
- Hildigrimus Cathelauensis episcopus (c. 804—809) sanctaeque Halverstedensis aecl. rector primus (809—817) *IV*, 68; *frater* Ludgerus.
- Hillinissem (*Hildesheim*) *V*, 4; [Hillineshiemmensis,] Hillinessemensis, Hillinesemensis antistes [*II*, 12.] *IV*, 9. *V*, 15; Hillinissemensis, Hillinessemensis aecl. *IIII*, 43. *VII*, 10. *IX*, 24; *episcopi* Marquardus, [Thietherdus,] Otwinus, Osdagus, Gerdagus, Bernwardus.
- Hildericus, Hillericus antistes Havelbergensis (983—1008) *V*, 44. *VI*, 1. 46.
- Hildiwardus, Hilliwardus Halverstedensis ecclesiae episcopus (968—996) *II*, 20. *III*, 11. 14. 19. *IV*, 18. 26. 57.
- Hildewardus, Hilliwardus Citicensis episcopus (1002—1032) *VI*, 1. 40. *VII*, 8. 11. *VIII*, 25.
- Hildo capellanus (992) *IV*, 18.
- Hiob v. Job.
- Hiri- v. Heri-.
- [Hocwar *VIII*, 13. 75.]
- Hodo comes, marchio († 993) *II*, 29. *III*, 19. *IV*, 13. 60. *V*, 10. *VIII*, 18; *filius* Sigifridus.
- Hodo inclitus iuvenis († 1015) *VIII*, 18.
- (Hohorst) v. (Heiligenberg).
- Hoico comes (984) *IV*, 2. 8.
- Homanburg v. Hammaburg.
- Horthorp villa (*Hordorf*) *IV*, 26.
- Hugal miles (1013) *VII*, 36. 37.
- Hugo *I*. episcopus Citicensis (968—979) *II*, 22. *III*, 18.
- Hugo *II*. episcopus Citicensis (c. 991—1002) *IV*, 45. *V*, 15.
- Hugo gener *Brunonis* archiep. (*dux Francorum latinorum* 923—956) *II*, 23.
- Hugo (*falso* = *Conradus*) gener *Otonis I. regis II*, 6. 8.
- Hug (*marchio Estensis*) *VIII*, 1; *fratres* Ecilin, Hecil.
- Huswardus confrater *Magdeburgensis III*, 15. *IV*, 67.
- [Huxeri villa (*Höxter*) *VIII*, 13. 75.]
- Iacobi apostoli altare *Magdeburgense III*, 11.
- Iaremirus, Iarimirus, Iarmirus Boemiorum dux (1003 et 1004—1012) *V*, 23. 29. *VI*, 11. 12. 14. 22. 33. 56—58, *VII*, 11. 23. 39; *fratres* Bolizlavus *III*, Othelricus.
- Iarina urbs (*Gehren*) *VI*, 57.
- Iarizlavus Ruszorum rex (1015—1054) *VIII*, 65. 72. *IX*, 31—33; *fratres* Zentepulcus, (Boris,) novem sorores.
- Iason mitis *IX*, 3.
- Ibo (1015) *VIII*, 24.
- Ico *III*, 12.
- Ida Hirimanni ducis filia († 986) *II*, 4. *VIII*, 70; *maritus* Liudulfus, *filius* Otto.
- Ida mater *Brunonis* martyris *VII*, 34; *coniux* Brun, *filii* Bruno, Gevehardus.
- Ieremias propheta *III*, 14. *IX*, 29.
- Ierusalem, Ierolimima *II*, 25.
- Iesaias v. Esaias.
- Ilburg civitas, urbs (*Eilenburg*) *III*, 16. *VIII*, [24.] 50. 75.
- Ilua (*Eilau*) *IV*, 45.
- Immedeshusun (*Imbshausen*) *VIII*, 13. 15.
- Ingilnhem, Ingilnenem [Gilhiem] (*Ingelheim*) [*III*, 4.] *VIII*, 54. *IX*, 18.
- Innocentum sollempnitas (*Dec.* 28) *I*, 25.
- Innocentius Christi martyr *II*, 3.
- Iob beatus (*Hiob*) *II*, 26. *VIII*, 49.
- Iohannis sancti baptistae, precursoris Christi, dies, nativitas (*Iun.* 24) *II*, 29. *V*, 13. *VI*, 9. *VII*, 8. *VIII*, 35, vigilia *VI*, 18. *VII*, 8; sanctus Iohannes patronus ecclesiae *Magdeburgensis I*, 28. *III*, 1. *V*, 1, *monasterii* *Magdeburgensis III*, 16. *IIII*, 16. 65. *V*, 40. *VIII*, 67. 76; sancti Iohannis baptistae ecclesia *Merseburgensis II*, 36. *VI*, 16; sancti Iohannis *Magdeburgensis* ovile *III*, 11. *VI*, 11. *abbacia VI*, 20, *mons VII*, 8. 13. *VIII*, 58; *abbates* Hardingus, Ricdagus, (prepositus Alferus,) Sigifridus; *monachi* Altmannus Ekkihardus, Hemico, Hepo.

- Iohannes beatus *evangelista*, IX, 27.
 Iohannes XII. apostolicus (955—963, † 964) II, 13.
 Iohannes XIII. papa (965—972) II, 35.
 Iohannes XV. (XVI.) papa (985—996) IV, 27.
 Iohannes XVI. (XVII.) Calabritanus, Placentinus antistes, papa (997—998) IV, 30.
 Iohannes XVIII. (XIX.) Phasan papa (1003—1009) VII, 40.
 Iohannes XIII. archiepiscopus. Rawennas (983—998) III, 26.
 Iohannes IV. patriarcha de Aquileia (984—1019) VI, 60.
 Iohannes Wrotizlaensis episcopus (1000) IV, 45.
 (Iohannes Tzimisceus) *imperator Byzantinus* (969—976) II, 15.
 Iohannes Crescentii filius VIII, 71.
 Iohannes miles († 1018) IX, 27.
 Iordan episcopus Posnaniensis (968—982) II, 22, IV, 56.
 (Irmingard) Rothulfi regis coniunx (1016) VIII, 27, 29, IX, 7.
 Irmingerd sanctimonialis VIII, 55; *soror* Alwred.
 Irmingerd uxor Oddonis comitis IX, 7, (18).
 Irminsul II, 2.
 (Isangrimus) Ratisbonensis ecclesiae presul (930—942) II, 26.
 Isī miles († 1005) VI, 22.
 Isilbertus v. Gisilbertus.
 Israelita, Israhelita verus IIII, 26, VII, 30.
 Italia II, 12, 15, 16, 29, 35, 42, III, 10, 13, IV, 27, 61, 69, 74, VIII, 2, 50; [Itali] V, 24; Italica iniuria VI, 3; v. Lathuvici regnum.
 Iteri oppidum. villa (*Eythra*) IV, 7, VI, 42.
 Iudae et Symonis apostolorum dies natalicius (Oct. 28) VII, 19.
 Iudei III, 1, 21, VI, 13, 16, 54, VII, 13.
 Iudith VIII, 3.
 Iuthita, Iuthitta ductrix II, 6, 40, 41; *maritus* Henricus I. dux, *liberi* Henricus II. dux, Gerberg abbatissa.
 Iuthita avia *Thietmari* II, 42; *coniunx* Henricus comes.
 Iulianus VIII, 38.
 Iulius Caesar I, 2, VI, 59.
 Iutriboc (*Iüterbog*) VI, 33.
 Ivicansten, Ivikansten v. Givikansten.
- K**arolus, Carolus Magnus imperator II, *prol.* 1, 45, IV, 47, 68, VIII, [13.] 75, IX, 30; *filius* Luduwicus Pius.
 Karl Sot rex in occiduis partibus (893—923) I, 23.
 Karolus comes († 1014) VIII, 3.
 Karelingi (*Franci latini*) III, 8.
 Ketil silva (*Kessel*) III, 26.
 Kilianus Christi martyr I, 4; *missa* (*Iul.* 8) IV, 21.
 Kirberge (*Kirchberg*) II, 36.
 Kitava urbs (*Kiew*) IX, 33; v. Cuiewa.
 Kiza, Kizo miles inclitus (991) IV, 22.
 Konradus v. Conradus.
 (*Krakow*) arx quaedam V, 30.
 Kunigunda v. Cunigunda.
- L**angobardus v. Longobardi.
 [Lantpertus, Lambertus] sanctus, Christi athleta, *patronus Leodiensis episcopatus* IV, 32, V, 28.
 Lanbertus, Constanciensis ecclesiae episcopus (995—1018) V, 13, IX, 18.
 Lanbertus comes Lovoniensis († 1015?) VIII, 46; *frater* Reingerius.
 Larsem urbs (*Lorsch*) V, 11; Larsemense monasterium VIII, 13; Laressemensis pastor [Larsemensis abbas] VII, 31, IX, 7; abbas Popo [Wolcmarus].
 Lateranis VIII, 1.
 Laurentius, Laurencius sanctus, Christi adleta, martyr, victor ignium, *patronus Merseburgensis episcopatus* II, 10, 20, 45, IV, 10, V, 19, VI, 39; *festivitas* (*Aug.* 10) II, 10, 45, V, 19, VII, 10, vigilia VI, 18, VII, 10; Laurencii martiris monasterium in urbe Calwo III, 18. *sanctimonialis* Oda; Laurentii sancti monasterium *Magdeburgense*, I, 12, IIII, 6, 4. *abbatissae* Brigida, Mahtild.
 Lech fluvius II, 9, 38.
 Lederun caput regni *Danorum* (*Leire*) I, 17.
 Leo II. archiepiscopus *Ravennas* (999—1001) VIII, 2.
 Leo Fercellensis civitatis episcopus (999—1026) VIII, 2, [24].
 Leodium (*Lüttich*) IV, 35, V, 28; Leodicensis presul V, 20, episcopus VI, 18, IX, 28; *episcopi* Notgerus, Baldericus II.

- Leonianum claustrum *Romanum* IV, 30.
- Leonis sancti mons (*San Leo*) II, 13.
- Libicae harenae IX, 7.
- Libzi urbs (*Leipzig*) VIII, 25. 66.
- Libusua v. Liubusua.
- Lievizo, Liaevizo, Liewizo (*Libentius*) Bremensis archiepiscopus (988—1013) IV, 18. V, 15. VI, 18. VII, 28.
- Liesca, Liezka curtis (*Leiskau*) VI, 19. 22. VIII, 57.
- Linbici (*Leimbach*) VI, 16.
- Lindinlog (*Lindenlohe*) IV, 21.
- Liubanic urbs (*Löbnitz*) III, 16. [VIII, 24].
- Liubusua, Libusua urbs (*Lebuse*) I, 16. VI, 59. VII, 20.
- Liudgerda (*falso* = Hatheburch) II, 2.
- Liudgarda filia Ottonis maximi († 953) II, 39. V, 25; *maritus* Conradus dux, *filius* Otto Carent. dux.
- Liudgarda soror regine (1005) VI, 19; *soror* Cunigunda regina, *filius* Thiedricus III. comes *Hollandiae*.
- Liudgardis, Liudgerd, Liudgerda, Ludgerd, domna inclita I, 13. IV, 39—42. VII, 24—26; *fratres* Herimannus marchio, Ekkihardus II., Gunterius, *coniux* Wirinarius marchio.
- Liudigerus, Liuderus Ludgerus Mirmingerdeyodensis aecl. pastor (—809) IV, 68. VIII, 56.
- Liudgerus comes (1002) V, 3. 18.
- Liutherdus inclusus VII, 25.
- Liutherdus presbiter († 1018) IX, 17. [Lotharius imperator (840—855) VIII, 13.]
- Liutharii, Liuthariorum, Luthariorum regnum (*Lothringen*) I, 23. II, 23. V, 19; Liutharienses, Liutharii, Lutharingi II, 34. V, 3. 19. 20. 23. VI, 8; *duces* Gisilbertus, Conradus, Bruno archiepisc.; Godefrithus I., Godefrithus II.; Thiedricus I.; v. Muselenenses.
- Liutharius rex Karelingorum (954—986) III, 8. 10; *filius* (Liudwigus V.).
- Liutheri *Walb.* abavus Thietmari, († 929) I, 10; *filius* Liutharius.
- Liutheri *Stad.* abavus Thietmari († 929) I, 10; *filius* Heinricus comes.
- Liutharius avus Thietmari († 964) II, 21. VI, 43; *uxor* Mahtildis, *liberi* Liutharius marchio, Sigfridus comes, Eila.
- Liutharius marchio *aquilonaris* (985—1003) IV, 17. 22. 38—42. 52. V, 3. 15. VI, 43. 44. 49. VII, 26. VIII, 50. 53; *uxor* Godila, *filii* Wirinarius, Thiedricus, Bertoldus.
- (Liutpoldus) Liupoldus marchio Orientalium (976—994) IV, 21. V, 24. VIII, 14. 26; *frater* Bertoldus marchio, *filii* Heinricus marchio, Poppo archiepisc., Ernestus I. dux.
- Liuppo miles (982) III, 22.
- Liudulfus Treverensis archiepisc. (994—1008) IV, 19. VI, 35.
- Liudulfus Augustensis episcopus (989—996) IV, 26. 51.
- Liudulfus abbas Corbensis (965—983) II, 18. III, 4. 9. IV, 70. 71. VIII, 13.
- Liudulfus clericus IV, 64; *frater* Prebizlavus.
- Liudulfus, Dudo *dux Alemanniae* (950—953, † 957) II, 3—8. 12. III, 9. 20; *uxor* Ida, *filius* Otto dux.
- (Liudulfus) Dudo comes (983) III, 19; *filius* Brun?
- Liudulfus iuvenis (1015, 1017) VIII, 21. 65.
- Luduwicus, Luduwicus, [Liudowicus] imperator Pius (814—840) IV, 68. [VIII, 13. 75.]; [*filii* Lotharius. Liudwicus].
- [Liudwicus, Ludowicus I. rex (840—876) VIII, 13. 75.]
- Luthwigus II. rex (876—882) II, 23.
- Luthuwicus III. Puer rex (900—911) I, 6. 7.
- (Liudwigus V. rex 986—987) filius Lutharii regis III, 10.
- Luthuvici regnum (*Italia*) II, 5.
- Liunberg, Liuniburg, [Luniburg] civitas (*Lüneburg*) II, 31. [III, 39.] VII, 31.
- Liutici, Liuticii, Liuzici IV, 11. 13. 22. V, 31. VI, 22—26. 33. VIII, 17. [52.] 59. 61. 63. 64. IX, 5; Liuticius mos IX, 5.
- Livilni civitas VI, 33.
- Longabardi, Longobardi II, *prol.* IV, 48. 54. V, 26. VI, 6. 8. 9. VII, 33. VIII, 2; Langobardus hostis V, 26.

- Longabardia, Longobardia, Langobardia *II*, 5. 13. *V*, 24. *VII*, 32. *VIII*, 2. 45.
- Lostatawa villa (*Lastau*) *III*, 16.
- [Lot-] *v. Liud*.
- Lucanus poeta *VI*, 59.
- Lud- *v. Liud*.
- Luna civitas *VIII*, 45.
- Lunduna urbs (*London*) *VIII*, 40. 41.
- Luniburg *v. Liuniburg*.
- Lunzini civitas (*Lenzen*) *I*, 10.
- Lusizi, Lusici, Luzici, Luziti pagus (*Lausitz*) *II*, 14. *V*, 18. *VI*, 22. 34. 57. *VIII*, 16.
- Lut- *v. Liud*.
- Macrobius** *IV*, 14.
- Magadaburg, Magadaburch, Magadaburgh, Magathaburg (*Magdeburg*) *I*, 12. *II*, 16. 17. 28. 37. *III*, 1. 7. 9. 11. 16. *IV*, 1. 11. 13. 16. 20. 22. 42. 46. 63. 64. *V*, 40. *VI*, 3. 19. 33. 34. 36—38. 42. 46. 48. 58. *VII*, 17. 21. 29. 40. *VIII*, 16. 24. 25. 44. 52. 53. 57. 67. 76. *IX*, 9. 20. 25; Magdaburgiensis, Magadaburgensis, Magadaburgiensis [Magadaburgensis] archiepiscopus *III*, 17. *V*, 15. *VII*, 15, archiepiscopus *IV*, 52. *V*, 15. *VI*, 18, civis *I*, 25, civitas *II*, 3. 11. 30, aecclesia *II*, 22. *VII*, 5. *VIII*, 33 [prepositus *VIII*, 19.]; *archiepiscopi* Aethelbertus, Gisilerus, Tagino, Waltherdus, Gero; *v. Iohannes*, Laurentius, Mauricius.
- Maganus miles (1003) *V*, 34.
- Maginzo *II*, 2.
- Magnus Christi martyr *VIII*, 25.
- Magoncia, Magontia, Mogoncia civitas (*Mainz*) *II*, 6. 12. 18. 39. *V*, 11. *VI*, 10. 52. *VIII*, 54. 67. *IX*, 7. 22; Mogantina cathedra *II*, 1; Magontina sedes, aecclesia *III*, 5. *IV*, 4. *V*, 34; Magontinus, Magociacensis archiepiscopus *II*, 35. *III*, 26. *V*, 20. 44. *VIII*, 26; *archiepiscopi* Hatho, Heriger, Hillibertus, Frithericus, Willehelmus, Robertus, Willigisus, Ercanbaldus; *v. Martinus*.
- Mahthildis, Machtildis, Mahtild, Mahtildis, Mathildis regina *I*, 9. 21. 24. *II*, 1. 4. 10. 11. 18. 20. *VIII*, 3; *maritus* Heinrichus *I*, rex, *fili* Otto *I*, rex, Heinrichus *I*, dux, Bruno archiepiscopus.
- Mahtilda, Mahtildis, Mathildis abbatissa *Quedlinburgensis* (966—999) *III*, 25. *IV*, 18. 41—43. *IX*, 10; *frater* Otto *II*, rex.
- Mahtild cesaris (*Ottonis III*.) soror *IV*, 60; *coniux* Ezzo.
- Mahtildis avia *Thietmari IV*, 17. *VI*, 43; *coniux* Liutharius, *frater* Ricbertus, *soror* Emnildis.
- Mahtild sanctimonialis, filia Thiedrici marchionis, *abbatissa Magdeburgensis IV*, 64; *coniux* Prebzlavus.
- Mahtildis filia Bernhardi *I*, ducis († 1014) *VIII*, 3.
- Malacin, Malcin *v. Egisvilla*.
- Mararensis (*Mährer*) *VIII*, 57. 61. 76.
- Marcquardus episcopus *Hildesheimensis* (876—880) *II*, 23.
- Merquardus confrater *Magdeburgensis III*, 68.
- Marierun regio (*Mähren*) *VII*, 39.
- Mariae sanctae Dei genitricis natiuitas, ortus (*Sept. 8*) *V*, 20. 38. *VI*, 13, purificatio (*Febr. 2*) *V*, 28. *VI*, 59. *VII*, 29. *VIII*, 31, assumptio (*Aug. 15*) *VI*, 19, vigilia assumptionis *VI*, 18. *VII*, 14; Mariae sanctae semper virginis, Dei genitricis ecclesia *Aquensis II*, 1. *IV*, 53, *Memlebensis II*, 43, *Nienburgensis VIII*, 22, *Ratisbonensis II*, 40, *Argentinenensis V*, 12, monasterium in *Wallibizi VI*, 43, oratorium in abbatia *Torna III*, 33.
- Mars *I*, 2. *IX*, 27.
- Martinus sanctus *IX*, 9; *patronus Magontinae ecclesiae III*, 2. 35. *VI*, 10; festum, festiuitas (*Nov. 11*) *V*, 22. *VIII*, 7, vigilia *VI*, 47.
- Mathei sancti apostoli natale (*Sept. 21*) *VII*, 21.
- Mathildis *v. Mahtildis*.
- Mauricius, Mauritius sanctus *patronus ecclesiae Magdeburgensis II*, 11. 17. 20. 30. *IV*, 16. 24. 63. 66. *V*, 40. *VI*, 3. *VII*, 16. *VIII*, 16; *prepositi* Aethellek, Waltherdus, Redingus, *magistri scholae* Ohtricus, Ekkihardus, Geddo, *custodes ecclesiae* Ekkihardus, Redingus, Geddo, *decani* Hepo, Meinric, *confratres* Avico, Benno, Bernarius, Conradus, Eid, Gunterius, Huswardus, Ico, Merquardus, Richarius, Rotmannus, Thietmarus, Wigbertus; sancti Mauricii annona

- III, 15, familia VII, 3, ovile III, 11.
 Medeburu, Medeburun castellum (*Magdeborn*) II, 37. IV, 5.
 Mediolanum (*Mailand*) VI, 9; Mediolanensis presul, archiepiscopus VI, 6. IX, 7; *archiepiscopi* Arnulfus II., Heribertus.
 Meingaudus Trevericae civitatis archiepiscopus (1008—1015) VI, 35. VIII, 26.
 Meinric decanus *Magdeb.* (1008) VI, 46. 47.
 Meinsuth IV, 10.
 Meinwercus, Meinvercus episcopus *Paderbornensis* (1009—1036) VI, 57. 58. VII, 11. 31. VIII, 13. 52. IX, 26.
 [Meppia abbacia (*Meppen*) VIII, 13. 75.]
 Merquardus v. Marcwardus.
 Merseburg, Merseburch, Merseburhg, Mersseburg, Mersburg, Mersburch I, 2. 5. 18. 28. II, 36. 38. 43. III, *prol.* 11. 14. 16. IV, 5. 7. V, *prol.* 15. 17. 32. 44. VI, *prol.* 2. 3. 10. 16. 28. 37. 42. 47. 54. 58. 59. VII, 2. 9. 10. 21. 23. 24. 29—31. 34. VIII, *prol.* 4. 5. 8. 11. 12. 13. 16. 23. 26. 51. 65. 66; Merseburgensis, Merseburgiensis, Merseburhgensis urbs, civitas I, 1, II, 10. III, 1. VII, 1, burgwardus V, 44, aeclesia II, 22. 36. IV, 10. VI, 1. 38. 39. VII, 40. 42. IX, 19. 20. 29, episcopatus II, 36. III, 1. V, 39, episcopus [*I. prol.*] VI, 18, comes II, 2. VI, 50; *episcopi* Boso, Gisillerus, Wigbertus, Thietmarus; *abbates* Ohntradius, Heimo; v. Iohannes, Laurentius.
 Metensis civitas, urbs (*Metz*) VI, 51. VII, 14, aeclesia III, 16. VI, 60. IX, 14, episcopus, antistes VI, 18. 51. VII, 27. VIII, 54; *episcopi* Thiedericus I. et II.; v. Stephanus.
 Mezerici abbacia (*Meseritz*) VI, 27.
 Mezilecun (*Melk*) VIII, 76.
 Michaelis Ratisbonensis episcopus (942—972) II, 27. 40.
 Milda fluvius (*Mulde*) III, 1. 16. IV, 69. VI, 16. 53. VII, 21. VIII, 51. 52. 64. IX, 20.
 Milo inimicus Brunonis VIII, 6.
 Milzeni, Milzieni, Milzini, Milcini fines, regio, termini, pagus I, 16. IV, 45. V, 18. 38. VI, 2. 14. 58; Milzienti V, 7.
 Miminlevo, Mimenlevo (*Memleben*) I, 18. II, 36. 43. III, 1. VIII, 7. 31; *abbas* Reinoldus.
 Mindensis (*Minden*) episcopus (Ramwardus) IV, 29. V, 15.
 Mircwidu silva (*Merwede*) IX, 28.
 Miriquidui (*Erzgebürge*) VI, 10.
 Mirisuida matertera Geronis archiepisc. VIII, 55; *sorores* Emnilda, Eddila.
 Mirmingendensis, Mirmigendensis, Mirmingerdensis, Mirmingerdevordensis aeclesia (*Münster*) IV, 68. VIII, 48. IX, 24, episcopus III, 19. VI, 18; *episcopi* Liudigerus, Dodo, Suithger, Thiedricus.
 Miscio I. Poleniorum dux († 992) II, 14. 29. 31. IV, 2. 9. 11. 12. 28. 55—58. V, 9. 10. VIII, 39. IX, 3; *uxores* Dobrawa, Oda; *fili* Bolizlavus, Miscio, Suentepuleus, (Wlodoweius).
 Miscio *filius* *Miseconis* I. et *Odae* IV, 57. 58.
 Miscio II. Bolizlavi filius (*dux Poloniae* 1025—1034) IV, 58. VII, 29. 30. VIII, 10—12. 17. 18. 23. 59.
 Misni, Mysni urbs (*Meissen*) I, 16. IV, 5. V, 8. 44. VI, 54. 55. VII, 19. VIII, 22. 25. 45. 53. 63; Misnensis, Mysnensis urbs, civitas V, 18. 36. VIII, 23, aeclesia II, 22. III, 16. III, 45. VII, 8. VIII, 52, episcopatus II, 36, episcopus V, 15, [marchio III, 39]; Misnenses V, 9; *episcopi* Burchardus, Wolcoldus, Egedus, Eilwardus.
 Mistizlavus senior *dux Abodritorum* (1018) IX, 5.
 Mistui, Mistuwoi, [Mystuwoi] Abdritorum dux (983) II, 14. III, 18. III, 2; *filius* Mistizlavus.
 (Mogehid) rex Saracenus (1014—1044) VIII, 45.
 Mogelini, Mogilina urbs (*Mügeln*) IV, 5. V, 37.
 Moin flumen (*Main*) VIII, 75.
 Morezini pagus VI, 33.
 Mosum villa (*Mose*) VI, 49.
 Moyses I, 14.
 Mucherini (*Mockrehna*) VIII, 24.
 Mulsberg castellum V, 27.
 Munna urbs, civitas VIII, 53. IX, 17.
 Muselenenses (*Mosellani*) V, 11; Muselenorum pagus (*Lotharingia superior*) V, 27; *dux* Thiedricus I.

- N**acco princeps Slavorum (955) II, 12; frater Stoingneus.
- Nazarius sanctus, patronus urbis Larsem V, 11.
- Nemzi urbs (*Nimptsch*) VIII, 59. 60. 63. 64.
- Nicaphor basileus (*Nicephorus Phocas* 963—969) II, 15. III, 23.
- Nice (*Neisse*) provincia VI, 22.
- Nicici (*Nischwitz - Oranienbaum*) IX, 22.
- Nicici pagus VI, 10.
- Nienburg v. Nova urbs.
- Ninstdi (*Nienstedt*) VI, 36.
- Niriechua (*Nerchau*) III, 1.
- Nisani (*Neussen*) VI, 10.
- Niseni pagus IV, 5.
- Niumagun (*Nymwegen*) IV, 15. V, 28. IX, 7. 18.
- Nodbaldus (994) IV, 25.
- Nonno v. Othilulfus.
- Northeim curtis V, 3.
- Northmanni I, 17. VIII, 36. 42; v. Dani.
- Northuringun provincia IX, 29.
- Notgerus Leodicensis presul (972—1008) IV, 35. V, 20. VI, 18.
- Nova civitas, urbs (*Neuburg*) IV, 51. VI, 40.
- Nova urbs, civitas (*Nienburg*) IIII, 60. VIII, 22. 65; abbates Ekkihardus, Herdingus.
- O**da Thiedrici marchionis filia IV, 57. 58; mariti Guntherius marchio(?), Miseco I, filii Ekkihardus, Guncelinus(?), Miseco, Suentepulcus, Wlodoweius(?).
- Oda Ekkihardi marchionis filia IX, 1. 2; coniux Bolizlavus, fratres Herimannus, Ekkihardus, Gunterius.
- Odd (= Eddila?) VIII, 55.
- Oddo v. Otto.
- Odera fluvius IV, 12. VI, 22. 26. VIII, 17. 18. 20.
- Odilienus (992) IV, 58.
- Ohtradus abbas *Merseburgensis* (981—?) III, 16.
- Ohtricus, Ohtericus confrater *Magdeburgensis* III, 12. 13. 15. IV, 28. VI, 36.
- Olef v. Wonlef.
- Olscuizi (*Ölschütz*) VIII, 66.
- Orientalium (*Saxoniae*) pastor I, 6, marchio II, 14.
- Orientalium (*Bawariae*) marchio IIII, 21. VIII, 19.
- Osdagus episc. *Hildesh.* (984—989) IV, 9.
- Osulfstidi (*Olvenstedt*) VII, 16. (Otbertus) episcopus *Veronensis* (c. 988—1008) V, 25.
- Othelricus Augustanae pastor aecclisae (923—973) I, 8. II, 10. III, 8. IV, 51.
- Othelricus Curiensis pastor (1002—1026) V, 13.
- Othelricus Boemiorum dux (1012—1037) V, 23. 29. VII, 11. 23. 39. VIII, 8. 10. 11. 19. 59. 63; fratres Bolizlavus III, Iaremirus.
- Othilulfus, Nonno episcopus *Asenbrunensis* (1001—1003) VIII, 67.
- Othinkerdus episcopus *Ripensis* (1005) VI, 18.
- Otto dux *Saxoniae* (880—912) I, 3. 6. 7; uxor Hathui, filius Heinrichus I. rex.
- Otto I. rex, imperator (936—973) I, 9. 10. II, prol. 1—18. 20—24. 26—32. 34—38. 39. 42—45. III, prol. IV, 31. 32. V, 25. VI, 43. VII, 30. VIII, 46; uxores Aeditha, Aethelheida, liberi Liudulfus, Liudgarda, Otto II., Mathildis.
- Otto II. rex, imperator (973—983) II, 15. 35. 37. 44. III, prol. 1. 5—14. 16. 20—26. IV, 6. 39. VIII, 22. IX, 20; uxor Theophanu, liberi Otto III., Aethelheida, Sophia.
- Otto III. rex, imperator (983—1002) III, 24. 26. IV, 1. 8—10. 12. 15. 17. 19—23. 27—30. 35. 38. 40. 41. 43—53. 58—65. 69. 73. V, 3. 10. 18. 28. 33. 42. 43. VI, 43. 50. VII, 34. 40. VIII, 56. 72. IX, 10. 25; sorores Aethelheida, Sophia.
- Otto Alemannorum (973—982) et Bavariorum (976—982) dux, Liudolfi filius III, 9. 20. 21.
- Otto Carentorum dux et Veronensium comes (978—983 et 995—1004), a Conrado duce et Liudgarda procreatus IV, 27. V, 24. 25. 31. VI, prol.; filii Bruno papa, Conradus dux.
- Otto, Oddo comes, Heriberti comitis filius V, 24. 35. IX, 7. 18; frater Gevehardus comes, soror Gerberga, uxor Irmirgerd.
- Otto germanus Gebehardi presulis (1002) V, 26.

- Otto *f. Bolizlavi ducis Pol. et Emnildis* IV, 58. IX, 1.
- Oddo canonicus Bremensis (1013) VII, 28. 29.
- Otwinus, Adwinus, [Advinus] *abbas Magdeburgensis* (950—954), Hilinsemensis antistes (954—984) II, [12.] 22. IIII, 9.
- Ozer dominus urbis *Misni* (1002) V, 9.
- [Paderbrunnensis] *v. Pathebrunnun*.
- Palás (*palatium Treverense*) VI, 35.
- Palithi, Palethi curtis inperialis (*Pöhde*) [III, 1.] V, 6. 38. VI, 20. 38. 50. 59. VII, 27. 41. VIII, 4. 8. 50. 75.
- Pannonicus rex (Waic) IX, 4.
- Pantaleonis sancti monasterium *Coloniense* IV, 15. 53.
- Papia civitas urbs (*Pavia*) II, 5. 24. III, 25. IV, 1. 8. 27. VI, 6—9. VIII, 2.
- Parisia sedes (*Paris*) III, 8.
- Parthenopolis (*Magdeburg*) II, 17. 18. 43. IV, 29. 60. 74. VI, 40. VIII, 58; Parthenopolitana urbs II, 20. 55. IV, 65, congregacio (s. Mauricii) VIII, 34; Parthenopolitanus archiepiscopus IV, 28, archipresul IV, 63, confrater IX, 6, civis VII, 25; Parthenopolitani VI, 33; *v. Magadaburg*.
- Passini villa (*Gross-Possna*) III, 16.
- Patavia (*Passau*) III, 7.
- Paterna urbs (*Paterno*) IV, 49.
- Pathebrunnun, Pathebrunnun, Pathebrunnun, Pathebrunnun (*Paderborn*) V, 5. 19. VI, 17. VII, 31, VIII, 26. 57; Patheburnensis episcopus V, 15. VI, 18. [Paderbrunnensis episcopus VIII, 13]; *episcopi* Retharius, Meinwercus.
- Pauc urbs (*Pouch*) III, 16. [VIII, 24].
- Paulus sanctus, beatus, veredicus doctor, apostolus I, 12. II, 16. III, 19. IV, 10. V, 1. VII, 42. VIII, 38. 73. IX, 6; Paulina pocio VII, 26; *festivitas v. Petrus*; Pauli sancti monachi *Romani* IV, 59, monasterium VIII, 55.
- Pecinegi, Pedenei, Petinei, Pezineigi (*Petschenegen*) VII, 31. IX, 32.
- Pergama (*Bergamo*) VI, 6.
- Petrus sanctus II, 24. III, 5. 17; sancti Petri cathedra (*Febr.* 22) VIII, 52, Petri et Pauli apostolorum *festivitas, natale* (*Iun.* 29.) VI, 10. VII, 8. VIII, 35, *vigilia* VI, 18; sanctus Petrus princeps apostolorum *patronus ecclesiae Romanae* II, 19. 26. VII, 32. 41. VIII, 36; sancti Petri aeclesia, domus *Romana* III, 25. IIII, 27. VIII, 1, *Coloniensis* IV, 53, *in Eresburg* II, 2, *municio Papiensis* VI, 8.
- Phasan *v. Iohannes* XVIII.
- Philippi apostoli altare *Magdeburgense* III, 11.
- Pictaviensis (*de Poitiers*) VIII, 27.
- Pierius fons I, 23.
- Pilisini urbs (*Pilsen*) III, 7.
- Pippinus rex (751—768) VIII, 75; *filius* Karolus Magnus.
- Piscini villa (*Pissen*) III, 16.
- Pitagoras Samius II, 4.
- Placentinus (*Piacenza*) episcopus (*Iohannes*) IV, 30.
- Plisni pagus III, 1. 16. IX, 20.
- Pluto infernalis deus IX, 5.
- Pober *v. Bober*.
- Poleni, Polenii IV, 55. V, 29. 34. VI, 11. 55. VIII, 18. 72. IX, 31; *Polenus* V, 30.
- Polenia V, 23. VI, 10. 19. VIII, 25. IX, 22.
- Pollingun curtis (*Polling*) IV, 50.
- Pompeius I, 2.
- Pons longus (*Pontelungo*) VI, 9.
- Poppo *conf. Volcmarus*.
- Poppo episcopus *Traiectensis* (976—990) IV, 1. 3.
- Poppo Cracuaensis episcopus (1000) IV, 45.
- Poppo Liupoldi marchionis filius, *archiepiscopus Treverensis* (1016—1047) VIII, 26; *fratres* Henricus marchio, Ernestus I. dux.
- Poppo presbiter II, 14.
- Poppo capellanus II, 16; *frater* Willehelmus II. comes.
- Popo [Wolcmarus] *Laressemensis pastor et Fuldensis abbas* (1013—1018) VII, 31 [IX, 7].
- Poppo (1016) VIII, 44; *fratres* Aelli, Burchard, Thiedric.
- Porei insula (*Parey*) VIII, 8.
- Posnani urbs (*Posen*) VI, 27; *Posnaniensis episcopus* II, 22. IIII, 45, *cenobii pastor* VI, 5; *episcopi* Iordanus, Vungerus.
- Praga, Pragu (*Prag*) IV, 6. V, 30. VI, 12; *Pragensis antistes* VIII, 56. *ecclesia* VIII, 65; *episcopi* Aethelbertus, Thieddegus, Ekkihardus.

- Prebizlavus Sclawus quidam *IV*, 64.
 Pretim urbs (*Prettin*) *VII*, 5.
 Pretucina civitas (*Pretsch*) *VII*, 5.
 Pribuvoius (992) *IV*, 58.
 Proci senior, avinculus regis Pan-
 nonici (1018) *IX*, 4.
 Pruci (*Preussen*) *IV*, 28.
 Prucia (*Preussen*) *VII*, 35.
 Pulcher mons *VI*, 36.
 Pulverel v. Walteri.
- Q**uidelingeburg, Quidilingaburch,
 Quidilingaburg, Quidilingeburg
 (*Quedlinburg*) monasterium *I*, 18.
II, 4. 21. 31. *III*, 25. *IV*, 2. 9.
 10. 16. 22. 41. 43. 46. 63. *V*, 31.
VIII, 53; *abbatissae* Mahtildis,
 Aethelheida.
- R**aco v. Razo.
 Radegundis aeclesia in Helpithi
II, 37.
 Radimus (*Gaudentius*, *archiepisc.*
Gnesn. 1000) *IV*, 45; *frater*
 Aethelbertus *episc.* Prag.
 Radinzca fluvius (*Rednitz*) *VI*, 30.
 Rambaldus miles *IV*, 73.
 Ramwardus Mindensis *episcopus*
 (996—1003) *IV*, 29. *V*, 15.
 Rara (*Rohrheim*) *IV*, 4. 8.
 Ratisbona urbs, Bawarii caput regni
 (*Regensburg*) *II*, 6. 17. 36. *IV*, 44.
V, 22. 23. *VI*, 3. [29.] 33. 40. 41.
IX, 18; Ratisbonensis ecclesia
II, 26. *V*, 42. *VI*, 60, *episcopus*
II, 40. *IV*, 20; *episcopi* (Isan-
 grimus,) Guntherius, Michaelis,
 Wolfgangus, Gebhardus *I*; v.
 Reinesburg.
 Ravenna *V*, 25. *VIII*, 2; Ravennas
 ecclesia *III*, 26. *VIII*, 2. 67,
archiepisc. *VI*, 6; *archiepiscopi*
 Iohannes *XIII*., Gerbertus, Leo
II., Frithericus, Arnulfus.
 Razo, Raco capellanus († 999)
III, 62.
 Redarii, Rederarii *I*, 10. *II*, 12.
V, 31.
 Riedirierun pagus *VI*, 23.
 Redbald abbas Wirdunensis († 1014)
VIII, 8.
 Retharius Patheburnensis *episcopus*
 (983—1009) *V*, 5. 15. *VI*, 18.
 Redingus custos aeclesiae (—1012),
 Parthenopolitanae, congregacionis
 prepositus (1012—1015) *VII*, 3.
 6. 8. 21. *VIII*, [19.] 34. 35.
- Redulwerothe (*Rottleberode*) *II*, 18.
 (Regilindis) filia Bolizlavi, uxor
Herimanni comitis *IV*, 58.
 Reinbern, Reinbernus Salsae Chol-
 bergiensis aeclesiae *episcopus*
 (1000—?) *IV*, 45. *VI*, 10. *VIII*,
 72. 73.
 Reginbertus Antiquae civitatis an-
 tistes (992—1013) *VI*, 43.
 Reinesburg (*Regensburg*) *II*, 6. 8;
 v. Ratisbona.
 Reinherius (*Reginharius II. Longi-*
collis, comes pagi Hennegau) ab
 Ottone in exilium missus (958)
VIII, 46; filii Lambertus, Rein-
 gerius.
 Reingerius (*Reginharius III. comes*
pagi Hennegau, † c. 1013) *VIII*,
 46.
 Reinilda mater Mahtildis reginae
I, 9; coniux Theodricus.
 Reinilda domna urbis Bichlingi
VIII, 4. 6.
 Reinoldus abbas Memlebensis (1014)
VIII, 7. 31.
 Reinzo (*Reginoldus comes a. 974*
occisus) *VIII*, 46; frater Wirin-
 harius.
 Reinwardus († 941) *II*, 21.
 Reinwardus miles (1002) *V*, 12.
 Remensis urbs (*Reims*) *VII*, 40;
archiepiscopus Gerbertus.
 Renus (*Rhein*) *II*, 34. *V*, 11. 12.
VII, 23. *IX*; 34.
 Retharius v. Red-
 Retmerslevo curtus (*Rottmersleben*)
I, 13. *VI*, 39. 47.
 Ricbertus comes *V*, 3; sorores Maht-
 ildis, Emnildis.
 Ricdagus, Rigdagus abbas *Magde-*
burgensis (—1005) *IV*, 16. 24.
VI, 20.
 Ricdagus, Rigdagus, Riedagus
 marchio *Misniensis* (976—985)
III, 19. *IV*, 5. 6. 58. *VI*, 50.
VIII, 3; filia uxor Bolizlavi
prima.
 Ricdagus civitatis *Misni* custos
 († 984) *IV*, 5.
 Richarius Magadaburgiensis ecclesie
 abbas (954—968) *II*, 22.
 Richarius Magadaburgensis aecle-
 siae presbiter († 1005) *VIII*, 33.
 Richarius lancifer († 982) *III*, 20.
 [Rigmannus presbiter († 1014)
VIII, 8.]
 Riculfus *episcopus Tergestinus*
 (1017) *VIII*, 63.

- Riedegost (*Rhetra*) VI, 23.
 Riedirierun v. Redarii.
 Rim miles IX, 24.
 Rivus Silvaticus (*Walbeck*) VI, 43;
 v. Wallibici.
 Robertus v. Rotbertus.
 Rocholenzi, Rochelinzi, Rochelinti
 urbs (*Rochlitz*) VI, 53. IX, 20.
 21; Rochelenzi burgwardus IX, 21.
 Rod- v. Rot-.
 Rogalici quoddam predium (*Röglitz*)
 VIII, 66.
 Roma I, 15. II, *prol.* 5. 13. 15. 19.
 20. 28. 35. III, 11. 12. 14. 25.
 IV, 9. 27. 28. 30—32. 43. 44. 48.
 59. 60. 62. VII, 32. 41. VIII,
prol. 2. 55; Romana sedes IV, 46,
 aeclesia II, 13. VIII, 1, sinodus
 IV, 44; Romanus nuncius V, 44,
 mos VII, 41, Romana fides IV,
 32, Romanum imperium III, 20.
 IV, 47. 49; [Romani pontifices
 VIII, 13]; v. Romani, Romulea
 arx; *papae* Stephanus I., Grego-
 rius I., Iohannes XII., Benedi-
 ctus V., Iohannes XIII., Benedi-
 ctus VII., Iohannes XV., Grego-
 rius V., Iohannes XVI., Sil-
 vester II., Iohannes XVIII.,
 Sergius IV., Benedictus VIII.
 Romani I, 18. III, 13. IV, 47. 48.
 VI, 59. VIII, 1; Romanorum
 partes II, 35, imperium, imperator
 II, 28.
 Romania (*Romagna*) IV, 29. 41.
 VIII, 2.
 Romanus sanctus martir VII, 37.
 Romulea arx, urbs (*Rom*) IV, 47.
 VII, 41. VIII, 71, gens I, 2.
 Rossan urbs (*Rossano*) III, 21.
 Rotbertus rex *Francorum latino-*
rum (996—1031) VIII, 46.
 Rotbertus *archiepiscopus Treveren-*
sis (931—956) II, 1. III, 31.
 Robertus Magontinae sedis archi-
 presul (970—975) III, 5.
 Robbertus oblacionarius (1000) IV, 44.
 Rotherdus *episcopus Constantiensis*
 (1018—1022) IX, 18.
 Rotlizi villa quaedam VIII, 70.
 Rotmannus, Rotmanus presbiter
 Magdeburgensis, prepositus Gero-
 nis *archiepiscopi* († 1015) IV, 44.
 46. VIII, 35.
 Rothulfus III. Burgundiorum rex
 (993—1032) VIII, 27. 29. 30.
 IX, 7; sorores Gisla, Gerberga,
 uxor (Irmingard).
 Rodulfus monachus IV, 6. 8.
 Ruscia, Rucia (*Russland*) II, 22.
 VII, 31. 35. IX, 31.
 Ruscorum, Ruszorum rex (Wlode-
 mirus, Iarizlavus) VIII, 65. 72.
 IX, 31.
 Sala fluvius II, 20. III, 1. 16. VI,
 50. 53. IX, 20.
 Salbozi villa (*Salbke*) IX, 10.
 Saleveldun (*Saalfeld*) II, 5.
 Salsa Cholbergiensis ecclesia (*Kol-*
berg) IV, 45. VIII, 72.
 Salsum mare (*Salsiger See*) II, 20.
 Salta (*Salze*) VI, 50.
 Salzburgiensis *archiepiscopus* (He-
 roldus) II, 40.
 Samius Pitagoras II, 4.
 Saraceni II, 25. III, *prol.* 20. 23.
 VIII, 45; Saracenus rex v. Moge-
 hid.
 Sarephtena *vidua* VIII, 3.
 Satanas I, 24; *cf.* diabolus III, 3.
 III, 67, hostis VIII, 69, zablus
 III, 2.
 Satzi urbs (*Saatz*) VI, 11.
 Saxones I, 19. III, 12. V, 19.
 VIII, 75.
 Saxonia I, 7. II, 8. 11. 22. 28. 34.
 42. IV, 18. 52. 74. V, 38. 39.
 VI, 3. 10. 22. VII, [6.] 8. 42;
 [VIII, 13.] 75. IX, 25; *duces*
 Bruno, Otto, Heinrichus, Heriman-
 nus, Bernhardus I. et II.
 Scella fluvius (*Schelde*) VI, 29.
 Sciciani, Cziczani (*Zitzen*) VII, 9.
 VIII, 51. IX, 1.
 Scih custos *Libusuae urbis* (1012)
 VII, 20.
 Scithe (*Lappen*) VIII, 37.
 Selancisvordi VIII, 16.
 Selavi I, 3. 4. II, 12. 31. 38. III,
 17. 19. 24. IV, 9. 18. 21. 29. 38.
 52. V, *prol.* VI, 28. 51. VII, 24;
 Selawus quidam III, 64, Selavus
 (Bolizlavus) V, 18; Selavonica fam-
 ilia III, 16, mater II, 35, verba
 II, 37; Slavonice, Szlavonice
 III, 21. IV, 55. V, 9. VI, 2. 6.
 42. IX, 4; v. Liutici.
 [Slavia VIII, 13.]
 Scotti I, 4.
 Scudici, Scudizi urbs (*Schkeuditz*)
 III, 16. VIII, 24.
 Sebertus (1015) VIII, 24.
 Sehusun, Seusun (*Seehausen*) IV, 3.
 VII, 21.
 Selibur *Wagriorum princeps* II, 14.

- Selon pagus (*Seeland*) I, 17.
 Selpuli pagus II, 14. IV, 11, VI, 34.
 Sergius IV. papa (1009—1012) VI, 60. VII, 40.
 Servatius sanctus presul *Tongrensis* († 384) V, 28; Servacii Christi presulis altare *Quedlinburgense* II, 18.
 Severini sancti monasterium *Coloniense* IIII, 53.
 Sewaldus VIII, 39. 42.
 Sidegheshusun (*Sotterhausen*) VI, 36.
 (Sigebertus,) Sibertus, Sibert, Siccocomes († 995) IV, 1. 2. 20; frater Thiedricus comes palatinus.
 Sigifridus presul Augustanae sedis (1000—1006) IV, 50. VI, 3.
 Sifridus I. comes Merseburgensis († 937) II, 2.
 Sigifridus II. comes *Merseburgensis* (969) II, 15.
 Sigifridus Geronis filius marchionis († 959?) II, 19. VIII, 3; uxor Hathui.
 Sigifridus comes, pater *Thietmari* († 992) II, 29. III, 16. 19. IV, 11. 16. 17. VI, 43. 47; frater Liutharius, soror Eila, uxor Cunigunda, filii Thietmarus, Heinricus, Sigifridus, Frithericus, Brun, Willigis.
 Sigifridus comes, avunculus *Thietmari* IV, 19. 22—25. VIII, 54; sorores Cunigunda, Hathui, fratres Heinricus, Udo, uxor Ethela.
 Sigeifridus, Sigifridus frater *Thietmari*, abbas *Magdeburgensis* (1009—1022) I, prol. IV, 24. VII, 1. 8. VIII, 35. 58.
 Sigifridus, Sifriith comes (*Northernensis*) IV, 2. 11. V, 5. 38; uxor Ethelind, filii Sigifridus, Benno.
 Sigifridus, Sigifriith, Sifridus filius comitis Sigifridi (*Northemensis*) IV, 2. V, 5. 6. 38.
 Sigifridus, Sifridus filius Hodonis marchionis IV, 60. VIII, 18. 51. IX, 22.
 Sigifridus filius *Heinrici com.* (994) IV, 24. 25.
 Sigifridus filius *Gerardi comitis* (1017) VIII, 62.
 Sigimundus Halverstidensis eccl. presul (894—923) I, 6. 22.
 Silensi, Cilensi pagus (*Schlesien*) VI, 57. VIII, 59.
 Silivellun oppidum (*Sülfeld*) VIII, 68.
 Silvester II. v. Gerbertus.
 Simeonisti obviacio (*Febr.*) V, 44. [Symeon monachus IX, 8.]
 Symonis et Iudae apostolorum dies natalicium (*Oct.*) VII, 19.
 Sisu solitaria IX, 8.
 Siusili, Siusuli pagus III, 1. VIII, 50. IX, 20.
 Sleswic (*Schleswig*) III, 6; S(leswigensis) episcopus (Ekkihardus) VI, 18.
 Slopan miles (990) IV, 12.
 Sonterslevo (*Gross-Santersleben*) II, 21.
 Sofhae sanctae monasterium in *Kitava* IX, 32.
 Sophia, Sophya abbatissa *Gandershemensis* (1002—1039) IV, 10. V, 3. 19; frater Otto III., sorores Aethelheida, Mahtild.
 Sot v. Karl.
 Spehteshart silva (*Spessart*) V, 38.
 Spiutni urbs (*Rotenburg*) VII, 1.
 Sprewa flumen (*Spree*) VI, 15. 22.
 Stephanus sanctus [VIII, 75], patronus *Metensis ecclesiae* VI, 51; (Stephani) Christi protomartiris altare *Halberstadense* I, 22, inventio (*Aug.*) VII, 9.
 Stephanus I. papa (254—257) VII, 18.
 Stephanus v. Waic.
 Stephanus senior (1018) IX, 34.
 Stethu urbs (*Stade*) IV, 25.
 Stoderania, quae Hevellun dicitur IV, 29.
 Stoingneus, Stoinneguus II, 12; frater Nacco.
 Stoingnewus nuntius *Bolizlavi* (1015) VIII, 9.
 Strazburg (*Strassburg*) V, 12.
 Strela, Stręła, Striela urbs, civitas (*Strehla*) V, 9. 18. 36. VI, 53. 58. VIII, 23.
 Stui civitas (*Stöben*) IV, 63.
 Sueinus, Suennus Danorum rex (986—1014) VIII, 36. 39.
 Suenuca v. Zuenuca.
 Suentepulcus filius *Miseconis I. et Odae* IV, 57. 58; fratres *Miseco*, *Wlodoweius* (?).
 Zentepulcus gener *Bolizlavi* (IV, 58. VIII, 65. 72. 73.) IX, 32; fratres *Iarizlavus*, (Boris).
 Zuetepulcus dux *Moraviae* (870—894) VII, 39.
 Zutibure lucus (*Schkeitbar*) VI, 37.
 Suevi, Swevi (*Schwaben*) IV, 18. 60. VII, 32; v. Alemanni.

- Suevia regio *VIII*, 32. *IX*, 34.
 Suinvordi castellum, civitas (*Schweinfurt*) *V*, 38. *VIII*, 63.
 Suithgerus, Suitgerus, Swithgerus Mirmingerdensis aeclesiae antistes (993—1011) *IV*, 19. *VI*, 18. *IX*, 24—26.
 Sumeringe (*Sömmeringen*) *III*, 9.
 Sumeringi forestus (*Sömmern*) *IX*, 20.
 Suonehilda, Suonehildis, [Swonehild] Bernhardi *I*. ducis soror *IV*, 39. *V*, 8. [*VIII*, 7]; *coniuges* Thietmarus *I*. marchio, Ekkihardus *I*., *liberi* Gero, Liutgarda, Herimannus, Ekkihardus *II*., Gunterius.
 Sveinus, Svennus Haraldi filius, Danorum rex (986—1014) *VIII*, 36. 37. 39. *IX*, 7; *filii* Cnuto, Haraldus.
 Symeon, Symon v. Simeon, Simon. *Syon* (*Zion*) *V*, 17.
Tagino, Dagino Magadeburgensis archipresul (1004—1012) *V*, 40—44. *VI*, *prol.* 1—3. 18. 20. 27. 32. 33. 38—40. 46. 55. 57. 58. *VII*, 1. 3—5. 14. 16. 34. *VIII*, 55.
 Tammo (*Thankmarus*) *Heinrici I.* regis filius *I*, 9. *II*, 2.
 Tomino († 1004) *VI*, 15.
 Tarentum urbs *III*, 20.
 Teresi (*Theres*) *I*, 7.
 Tertulinus (*Tertullianus*) *VII*, 18.
 Tetta soror *Geronis comitis* (979) *III*, 10.
 Teutonici *V*, 25. 26; *teutonicus sermo* *IV*, 55, *teutonice* *VI*, 42; [*Teutonicum regnum* *VIII*, 75.]
 Thancmarus v. Tammo.
 Thebaidae legionis. Thebeorum martyrum festivitas, sollempnitas (*Sept.* 22) *VI*, 27. 58. *VII*, 21.
 Thedericus, Theodricus v. Thiedricus.
 Theodonis villa (*Diedenhofen*) *V*, 27. (*Theophano*) *imperatrix Graeca* *II*, 15; *maritus* Nicaphor.
 Theophanu, Theuphanu, Theuphano imperatrix († 991) *II*, 15. *III*, 1. 21. 22. *IV*, 1. 8. 10. 11. 14. 15. 30; *maritus* Otto *II*., *liberi* Otto *III*., Aethelheida, Sophia, Mahtild.
 Thieburnus, Thieburnus miles († 1005) *VI*, 16. 22.
 Thiedburga Thiedrici march. filia *VI*, 50; *coniux* Dedi, *frater* Bernhardus marchio, *sorores* Oda, Mahtild.
 Thieddegus Pragensis antistes (997—1017) *VI*, 12. *VIII*, 56.
 [Thietherdus Hillineshiemensis antistes (927—954) *II*, 12.]
 Thietmarus Brandeburgensis aeclesiae pastor (948—?) *II*, 22.
 Thietmarus episcopus *Merseb.* (1009—1018) *I*, *prol.* 1. 12. 14. 20. *III*, 6. *IV*, 16. 24. 25. 70. 75. *V*, 1. *VI*, 3. 33. 38—48. 56. 59. 60. *VII*, 1—3. 5—14. 18. 19. 21. 24. 25. *VIII*, 6. 7. 13. 23. 24. 26. 32—36. 52. 53. 55. *IX*, 7—16. 19—22.
 Thietmarus Asenbrunensis aeclesiae episcopus (1003—1023) *VI*, 18. *VIII*, 67.
 Thietmarus abbas *Corbeiensis* (983—1001) *V*, 19. *VIII*, 56.
 Thietmarus *I.* marchio *orientalis* (965—978) *II*, 24. *IV*, 39. *VIII*, 22; *frater* Gero archiepiscopus, *uxor* Suonehilda, *filius* Gero marchio.
 Thietmarus comes († 982) *III*, 20.
 Thietmarus *II.* marchio *orientalis* (1015—1029) *VIII*, 22. 26.
 Thietmarus Bernhardi *II.* ducis frater (1018) *IX*, 26.
 Thietmarus miles (998, 1002) *IV*, 42. *V*, 9.
 Thiedoldus, [Thiedolfus] marchio *Canusinus* (1002, 1004) *V*, 25. *VI*, 6.
 Thiaedricus episcopus *Mindensis* (853—880) *II*, 23.
 Thiedericus *I.* Metensis aeclesiae episcopus (965—984) *III*, 16. 21. 22.
 Thiedricus, Thiedericus, Thiaedricus *II.* Metensis episcopus (1005—1046) *VI*, 18. 35. 51. 60. *VII*, 7. 27. *VIII*, 11. 26. 54; *sorores* Cunigunda regina, Liudgarda, *fratres* Heinrichus, Aethelbero, Gisilbertus.
 Thiedricus Mirmingendensis aeclesiae presul (1011—1022) *VIII*, 48—50. *IX*, 26.
 Thiedricus capellanus, *filius* Liutharii *VI*, 38. *VII*, 6. 7. 14. 21. *VIII*, 7. 10. 11. (50); *fratres* Wirinarius, Bertoldus.
 Thiedricus prepositus *Walbeccensis* (992—1002) *VI*, 44.
 Thiedricus pater *Mahtildis reginae* *I*, 9; *uxor* Reinilda.

- Thiedricus marchio *aquilonaris*, dux (965—985) *II*, 6. *III*, 9. 17. 19. 24. *IV*, 2. 22. 57. 64. *VI*, 50; *liberi* Bernhardus marchio, Oda, Mahtild, Thiedburga.
- Thiedricus de tribu Buzici *VI*, 50; *filii* Dedi, Frithericus.
- Thiedricus. Theodericus Liuthariorum dux (*Lotharingiae superioris* 978—1027) *V*, 3. 27. *VI*, 52. *IX*, 34.
- Thiedricus comes palatinus *Saxoniae* (982—995) *IV*, 1. 2. 20.
- Thiedricus *avunculus Eihelgeri* (994) *III*, 24.
- Thiedric (1016) *VIII*, 44; *fratres* Aelli, Burchard, Poppo.
- Thiedricus, Thiedricus comes, Daedi comitis *filius* (1009, 1018) *VI*, 50. *VIII*, 7. 50. 75. *IX*, 1.
- Thiederici domus (*castello di S. Angelo*) *III*, 30.
- Thornburg (*Dornburg a. S.*) *II*, 35. 36. *V*, 15. 39.
- Thriburi curtis (*Ober-Trebra*) *V*, 39.
- Throtmunn, Throtmanni (*Dortmund*) *VI*, 18. *VIII*, 33.
- Thrubizi (*Drübeck*) *IX*, 8.
- Thurgatus episc. Scaræ (1013) *VII*, 29.
- Thurgut dux *Danorum* (= Thurkil) *VIII*, 40. 41.
- Thuringia (*Thüringen*) *I*, 7. *II*, 34. *V*, 7. 14. *VI*, 3. *VII*, 42; Thuringia, Turingia australis *IV*, 39. *VI*, 36; Thuringii *V*, 14.
- Thuringia septentrionalis (*pagus Nordthüringen*) *IV*, 39.
- Thurkil, Thurcil dux Northmannorum *VIII*, 42. 43.
- Tiberinus pons *Romanus VIII*, 1.
- Tiele (*Tiel*) *IX*, 28.
- Timisi flumen (*Themse*) *VIII*, 40.
- Tinga (*Thingau*) *VI*, 3.
- Titibutziem burgwardus (*Döbitz-schen?*) *IX*, 20.
- Tommo v. Tammo.
- Tongera aqua, fluvius (*Tanger*) *III*, 19. *VI*, 49.
- Tongeremuthi civitas (*Tangermünde*) *VI*, 49.
- Torna abbatia (*Thurne*) *IV*, 32. 34.
- Totmannus socius Kiliani *I*, 4.
- Traiectum (*Maastricht*) *V*, 28; *episcopus* Servatius.
- Traiectum (*Utrecht*) *I*, 12; Traiectensis civitas *VIII*, 75, *episcopatus IV*, 35, *episcopus IX*, 27. 28, custodia *III*, 26, Traiectenses *IV*, 37; *episcopi* Baldericus, Poppo, Balduinus, Ansfridus, Ethelboldus.
- Transalpini (= Germani) *IV*, 47.
- Treverenensis urbs, Treverica civitas (*Trier*) *IV*, 31. *VIII*, 26; Treverenensis aeclesia *VI*, 35. *VII*, 27, archiepiscopus, archipresul *II*, 1. 35. *IV*, 19. *VIII*, 66. Trevirenses *VI*, 35, Treverenensis *II*, 22; *archiepiscopi* Rotbertus, Heinricus, Ekbertus, Liudulfus, Meingaudus, Poppo.
- Tribisa fluvius (*Triebsche*) *IV*, 5.
- Tridentum urbs *V*, 25. *VI*, 4.
- Tuchurini pagus (*Teuchern*) *III*, 16.
- Tudo v. Dudo.
- Tuni abbas *Bolizlavi* (1015, 1018) *VIII*, 20. 21. *IX*, 33.
- Tusci *VI*, 9.
- Udo *I*. amicus regis, comes *Franciae orientalis* († 949) *II*, 34; *liberi* Udo *II*., Conradus *I*. dux, Heribertus, Iuthitta.
- Udo *II*. dux, comes *Franciae orientalis* († 982) *III*, 20.
- Udo senior (990) *IV*, 11. *VIII*, 50; *filii* Eggihardus et confratres.
- Udo *avunculus Thietmari* († 994) *IV*, 19. 22—23; *fratres* Heinricus, Sigifridus, *sorores* Cunigunda, Hathui.
- Udo *Catelenburgensis* (1002) *V*, 5; *frater* Heinricus.
- Udo comes, *nepos Thietmari* (1018) *IX*, 33.
- Uffico *IV*, 64; *frater* Ugio.
- Uffo civis Magadaburgiensis *I*, 25; *coniux* Gelsusa.
- Ugio *IV*, 64; *frater* Uffico.
- Ungarii, Ungri, [Ungari] *I*, 15. *II*, 27. 31. 34. *VI*, 2. *IX*, 4. 18; Ungarici intercessores *VI*, 3; v. *Avares*.
- Ungaria *IV*, 58; *rex* Waic.
- Ungaricus mons (*prope Tridentum situs*) *V*, 26.
- Ungerus v. Vungerus.
- Unstred fluvius (*Unstrut*) *II*, 20.
- Unwan, Unwanus archipresul *Bremensis* (1013—1029) *VII*, 29.
- Upplun urbs *VIII*, 48. 49.
- Uppusun (*Obhausen*) *VI*, 16. 36.
- Ustiure (= Walmerstidi) *VI*, 49.

V v. F et W.

Valentina urbs (*Valenciennes*) VI, 29.
 Veneti VIII, 76.
 Verona III, 24. V, 25. VI, 6; Veronensis campania V, 25; planicies VI, 4; Veronenses V, 24.
 Victor sanctus III, 2.
 Virdunensis, Wirdunensis (*Verdun*) presul, episcopus IV, 39. VI, 52. VIII, 26; *episcopi* (Heimo), (Wigfridus).
 Vitus, Christi martir, *patronus Corbeiensis monasterii* IV, 72. V, 19. [VIII, 13. 75]; Viti Christi adletae festivitas (*Iun.* 15) VII, 6, ecclesia in Heslinge constructa II, 42.
Wagio miles (984) IV, 5.
 Waic (= Stephanus) rex Pannonicus (997—1038) IV, 59. VI, 2. IX, 4.
 Waldo († 979) III, 9.
 Walecorn (*Walcheren*) VI, 29.
 Val Corbensis abbas (1010—1015) VIII, 13.
 Valeshusun (*Wallhausen*) II, 20.
 Walkerus Treverensis ecclesiae servus († 1013) VII, 27.
 Wallibici, Wallibiki, Wallibizi, Walbizi (*Walbeck*) civitas IV, 7. 17. 41. VI, 43—45. 59. VII, 25. VIII, 7. 24; prepositi Willigisus I., Reginbertus, Thiedricus, Thietmarus, Willigisus II.; *cf.* Rivus Silvaticus.
 Wallislevo urbs (*Walsleben*) I, 10. 11.
 Walmerstidi urbs (*Wolmirstedt*) VI, 49. VII, 24.
 Walteri Pulverel clericus († 1017) VIII, 62.
 Waltherdus, Waltherd, Walterdus, Waltterdus, qui et Dodico vocabatur, *Magdeburgensis* prepositus (984—1012), archiepiscopus (1012) III, 12. IV, 46. 63. 66. V, 40. 41. 44. VI, *prol.* 34. 40. 47. 56. VII, 1—3. 6—20. VIII, 55. IX, 10; *mater* Amulred, (*soror* Amulred).
 Wari (*Wagrier*) IX, 5.
 [Warinus abbas *Corbeiensis* (826—856) VIII, 13].
 Warinus Coloniensis archiepiscopus (975—985) III, 4. 26. IIII, 1.

Vedu pagus (*Wethau*) III, 16.
 Welereslevo (*Fallersleben*) VI, 28.
 Ventizlavus Boemiorum dux (926—935) II, 2.
 Werden v. Wirthun.
 Werduun¹ (*Ferden*) II, 32; v. Ferdensis ecclesia.
 Werlo, Werlu (*Werla*) IV, 3. 52. V, 3. 7. VII, 31.
 Wesera v. Wisera.
 Wethenici, Wenetnici, Vethenici (*incolae suburbii Misniensis*) V, 9. VI, 55. VIII, 23.
 Vezemuscle († 1005) VI, 28.
 Wi (*Wiehe*) VIII, 4.
 Wicelinus (*Wernher*) episcopus Argentinensis (1001—1029) V, 12. 21.
 Wic- v. Wig-
 Widicinnus (*Widukindus*) rex *Saxoniae* I, 9.
 Widikindus († ante a. 1002) V, 8.
 Widredus († 1015) VIII, 22.
 Vidzier v. Wigher.
 Wieglesdor (*Eider*) III, 6.
 Wigbertus capellanus, episcopus *Merseburgensis* (1004—1009) V, 40. VI, 1. 16. 18. 36—39. VIII, 70.
 Wigfridus Coloniensis archipresul (924—953) II, 1, 23.
 Wigfridus Wirdunensis presul (962—983) IV, 39.
 (Wigher, Wikier,) Vidzierus *episc. Verdensis* (1014—1031) VIII, 31.
 Wigmannus I. comes *Saxoniae* († 944) II, 34; *fratres* Herimannus dux, Amolungus, *filius* Ekbertus, Wigmannus II., Bruno *episc.*
 Wigmannus, Vigmannus II. comes († 967) II, 6. 12. 13; *fratres* Ekbertus comes, Bruno *episc.*
 Wigmannus, Wicmannus III. comes († 1016) VIII, 3. 47. 48. IX, 7; *filius* Wigmannus IV.
 Wigmannus IV. comes VIII, 48. 53.
 Wigo, Vigo episcopus *Brandenburgensis* (992—c. 1019) VI, 1. 37. VII, 3. 8. VIII, 52. 57.
 Viliniburch (*Weilburg*) I, 8.
 Willa uxor *Berengarii regis* II, 15.
 Willehelmus archipresul *Magonciae* (954—968) II, 18. 20. 35; *fratres* Liudulfus, Otto II.

¹ Quod supra II, 32 hoc nomine oppidum Werden dici censui, error fuit.

- Willehelmus *II.* comes *Wimariensis* († 1003) *II*, 16. *IV*, 7. *V*, 8. 14; *filii* Willehelmus *III*.
- Willehelmus *III.* comes *Wimariensis* (1014, 1017) *V*, 8. *VIII*, 5. 6. 25. 50.
- Willehelmus comes *Burgundiae* (1016) *VIII*, 27—30.
- Willerbizi, Villerbizi (*Wilderbach*) *II*, 20. *VI*, 50.
- Willigisus archiepisc. *Magociacensis* (975—1011) *III*, 5. 26. *IV*, 2. 4. 6. 18. *V*, 11. 19. 34. 39. 44. *VI*, 31. 32. 35.
- Willigisus *I.* *prepositus Walbecensis* *VI*, 43. 45.
- Willigisus *II.* *prepositus Walbecensis* (1002) *VI*, 47; *frater* Thietmarus.
- Willo a Boemiis captus (990) *IV*, 11.
- Wilti regio, Wiltii (*Wilzen*) *I*, 10. *IV*, 19.
- Wimeri (*Weimar*) *IV*, 7. *V*, 8.
- Winnilgerd *I.* *abbatissa Hestlingensis* *II*, 42.
- Winnilgerd *II.* *abbatissa Hestlingensis* *II*, 42.
- Wipper fluvius (*Wipper*) *VI*, 50.
- Wirciburg, Wirciburgiensis urbs (*Würzburg*) *I*, 4. *VIII*, 14. 75; *Wirciburgiensis aeclesia* *I*, 4. *IV*, 21. 28. *VIII*, 27, *episcopus* *V*, 38. *VI*, 30; *episcopi* Arn, Bernardus, Heinricus.
- Wirdunensis *v.* *Virdunensis et Wirthunu*.
- Wiribeni iuxta Albim (*Werben oppidum*) *VI*, 28.
- Wiribeni (*Burg-Werben*) *VI*, 36.
- Wirbini (*Werben*) *IX*, 22.
- Wirinharius *pater Godilae* *IV*, 39.
- Wirinharius, Wirinzo marchio aquilonarius (1003—1009, † 1014) *IV*, 39—42. *VI*, 48—50. *VII*, 25. 26. 30. *VIII*, 4—8; *fratres* Bertoldus, Thiedricus, *uxor* Liutgarda.
- Wirinharius (a. 974 *occisus*) *VIII*, 46; *frater* Reinzo.
- Wirinus († 941) *II*, 21.
- Wirthunu, Wirdunun (*Werden*) *IV*, 68. *VIII*, 56; *Wirdunensis abbas* *VIII*, 8; *abbates* Redbald, Hethenicus.
- [Wisera, Wesera *VIII*, 13. 75.]
- Wisio miles (1012) *VII*, 20.
- Wissegrodi urbs (*Wyssehrad*) *VI*, 12.
- Wissepuig villa *III*, 16.
- Wlandarii (*Flandrer*) *VI*, 29.
- Wlodemirus rex *Ruscorum* (980—1015) *IV*, 58. *VIII*, 72—74; *uxor* Helena, *filii* Iarizlavus, (Boris), Zentepulcus.
- Wlodoweius *dux Boemiae* (1003) (*IV*, 57.) *V*, 23. 29.
- Vodenesvege (*Gutenswegen*) *II*, 21.
- Wolc- *v.* *Volc-*.
- Wolfgangus, Vulfgangus *Ratisbonensis aecclisiae pastor* (972—994) *V*, *prol.* 42.
- Vulfharius capellanus (996) *IV*, 26.
- Vulferemus miles (994) *IV*, 24.
- Vulferam miles (1004) *VI*, 8.
- Wonclava (*Gross-Wanzleben*) *IX*, 17.
- Wonlef heremita († 1013) *VII*, 30.
- Olef (994) *III*, 24.
- Wormatia, Wormacensis urbs (*Worms*) *II*, 10. *V*, 11. *VI*, *prol.*; *Wormaciensis, Wormacensis episcopus* *II*, 37. *IV*, 61; *episcopi* Anno, Hillibaldus, Franco, Burhardus.
- Wortzlava civitas (*Breslau*) *VIII*, 64; *Wrotizlaensis episc.* (Iohannes) *IV*, 45.
- Woytech, Woitegus (= Aethelbertus) *IV*, 28. *VIII*, 56.
- Vungerus, Ungerus *episcopus Posnaniensis* (982—1012) *IV*, 45. *VII*, 5.
- Vurcin urbs (*Wurzen*) *III*, 16. *VIII*, 24.
- Vurta fluvius (*Warthe*) *II*, 29.
- Zara (*Sorau*) *pagus* *VI*, 34.
- Zebizlovo *frater Aethelberti presulis* († 1004) *VI*, 12, *Zente- v. Suenta-*.
- Ziazio patricius, Ciazio *IV*, 2. 44; *frater* Frithericus comes; *v.* *Dedi*.
- Zirwisti urbs (*Zerbst*) *VI*, 33.
- Zlomizi *v.* *Glomaci*.
- Zolunta (Heinricus) *III*, 21.
- Zribenz (*Schrenz*) *VII*, 9.
- Zuarasici *deus Scavorum* *VI*, 23.
- Zuarina (*Schwerin*) *IX*, 5.
- Zuencua, Suencua (*Zwenkau*) *II*, 38. *III*, 1.
- Zuete-, Zuti- *v.* *Suenta-*.
- Zurbizi, Curbici *burgwardus, urbs* (*Zörbig*) *VI*, 50. *VIII*, 24.

GLOSSARIUM.¹⁾

Abavus *proavus* I, 10.
 absinthium V, 9.
 abstemius *abstinens* II, 35. VI, 21.
 adleta Christi II, 45. IIII, 10.
     VII, 10. VIII, 43; (athleta V, 28
     unus codex 2).
 advocatus II, 30. IIII, 27.
 aeleri *eller* II, 37.
 aequivocus (*plerumque* equivocus)
 συνώνυμος II, 15. 37. 44. IIII, 11.
     20. 31. 43 *et saepissime*.
 agonis mutui luctamen II, 27; agon
 exitus *todeskampf* IIII, 26.
 agonizare *in den letzten zügen liegen*
 IIII, 67.
 ampula VII, 42.
 anhelare *cupere* IX, 14; *anhelanter*
studiose I, 11.
 annona 1) = *praebenda* III, 15;
 2) = *frumentum, pabulum* V, 9.
 antidotum *venenum* IX, 15.
 antiphona IX, 9.
 antistes = *episcopus, saepissime*.
 apex archiepiscopatus II, 22.
 apostata gens IX, 5.
 apostolicus = *papa* II, 13. 19 *et*
saepe.
 applaudans III, 19. VI, 1.
 appropriare III, 19.
 archanus *arcanus* II, 18. VI, 10.
     IX, 11.
 archiantistes *archiepiscopus, sae-*
pius.
 archimandrita *archiepiscopus* III,
 12.
 archipresbiteratus VI, 36.
 archipresul *archiepiscopus, saepius*;
     archipresulatus VI, 30.
 aromatibus condire II, 43.

arridere *favere, consentire* II, 4. 15.
 21. *saepius*.
 arx regni = *imperium* I, 6.
 asperitates, asperitates bellorum
 II, 13. IIII, 9. 39. 50. VI, 15.
 aspirare 1) *favere, consentire* I, 7.
     II, 6. 11. V, 11. VII, 14; 2) *aspi-*
rare vires V, 28.
 assumptio Mariae VI, 18. 19. VII, 14.
 atrium defunctorum, cadaverum I,
 11. 12. 13.
 attitulare librum anno IX, 15.
 auca (*ital. oca*) *anser* IIII, 26.
     VII, 22.
 auleum V, 4.
 autumare I, 10. II, 23. V, 18. VIII,
 69. IX, 2.
 avinculus *avunculus* IIII, 23. VIII,
 27. 46. 54. IX, 4.

Baculus pastoralis I, 22. IIII, 62.
 VII, 7. *episcopalis* VI, 39, *harundi-*
neus IIII, 61; *similiter saepius*.
 banno (apostolicae auctoritatis, *epi-*
scopali) *interdicere* I, 6. VIII, 26.
 IX, 21, *per bannum regalem inter-*
dicere VI, 5, *per bannum (regalem)*
fieri iubere VI, 19; *bannus episco-*
palis super burgwardum Merseb.
 V, 44; *banno (episcopali)* *con-*
stringere II, 31, *impositus a pre-*
sule bannus VII, 26, *solutis bannis*
impositis VII, 35.
 basileus III, 23.
 basiliscus V 23. IX, 7.
 Belegori, quod pulcher mons dicitur
 VI, 56.
 Beleknegini, i. e. pulchra domina
 IX, 4.

¹⁾ *Parvas scribendi differentias, ut c pro t, e pro ae, i pro y, cx aut gx pro x, ex- pro exs- aut exh-, -essere pro -escere, -escerunt pro -esserunt posita et similia omnino neglecti; numeris libri et capita significantur.*

- bellum = *pugna II*, 2.
 beneficium *lehen I*, 7. *II*, 36. *V*, 21.
 22. *VI*, 36. 50. *etc.*
 bicarium (*ital.* bicchiere) *becher IX*, 14.
 bile mascula succensus *II*, 28.
 binomius *III*, 21.
 bissextus *dies intercalaris VIII*, 44.
 blasfemia *I*, 24.
 Bolizlavus, qui maior laus interpretatur *III*, 45.
 braca *V*, 6. *VIII*, 65.
 bravium βραβεῖον *praemium III*, 67. 72. *VI*, 12. *VII*, 18. *IX*, 8.
 burgwardus *V*, 44. *VI*, 50. *VIII*, 52. *IX*, 20. 21.
 buxis *IX*, 10. 14.

 camera *sc. regalis III*, 9.
 cameraria *III*, 34; camerarius *III*, 36. 69. *V*, 6. *VI*, 35. *VII*, 28. *IX*, 1. 25.
 caminata (*germ.* kemenade) *II*, 30. *III*, 26. *V*, 6. 9. *VII*, 1. 6. 11. 13. 24.
 camisia *chemise VIII*, 25.
 campana *II*, 28. *III*, 1. *VI*, 12. 40. 50. *VII*, 19. *VIII*, 46.
 campania *planities V*, 25.
 cancellarius *III*, 5. *V*, 19. *VI*, 32. *IX*, 22.
 capitulum *VII*, 14.
 capula *I*, 8.
 caritas = *cena Domini VI*, 19.
 caritativus *blandus, comis, familiaris II*, 20. *III*, 1. 8. 25. *V*, 5. 18. 23 *etc.*
 cardinales *III*, 45.
 carnis universae viam intrare *I*, 7.
 castellum *V*, 27. 34. 36. 38. 34. *VI*, 2. 11. 53. *VII*, 33. *VIII*, 1 *etc.*
 casula *vestis sacerdotalis VI*, 46.
 cathedra episcopalis *III*, 59 *et saepius, regalis II*, 45.
 cellarium *III*, 9.
 cellerarius *III*, 9; celleraria *III*, 33.
 census *zins I*, 16. *V*, 14. *VII*, 32. 39. *VIII*, 36.
 christianitas 1) *christenheit II*, 10. *III*, 18. *III*, 53. *VIII*, 74; 2) *christenthum II*, 14. *III*, 17. *VIII*, 38. 72.
 chriticola *I, pr. 14. III*, 15. *VIII*, 2. 44. *IX*, 6.
 cimiterium κοιμητήριον *III*, 12. *III*, 68.
 civitas *semper* = *urbs.*
 clamida χλαμύς *III*, 36.
 claustum *III*, 26. 30. *VII*, 36.
 clericatus *III*, 64.
 cluens = *inclutus I*, 1. *III*, 1. *III*, 61; cluere *VII*, 32.
 clusae, introitus Longobardiae *V*, 24. 25. *VI*, 4. 5.
 colica passio *V*, 28. *VII*, 31.
 collectarius *IX*, 14.
 cometissa *III*, 68. *V*, 5. *VIII*, [19.] 40; comitissa *III*, 34 *solus codex 2.*
 comitatus 1) *begleitung, gefolge III*, 46. *VI*, 22. 25. *VIII*, 64; 2) *grafschaft III*, 31. 69. *V*, 21. *VI*, 19. 50. *VIII*, 32. 50. 54.
 commendare terrae *bestatten III*, 25. *absol. III*, 11.
 commestionis (= *comedendi*) usus *I*, 14.
 commixio *I*, 6.
 communio 1) *gemeinschaft III*, 7; 2) = *cena Domini II*, 10. 41; communicare *III*, 28.
 comprovinciales *I*, 28. *II*, 7. *III*, 2 *etc.*
 compunctio divina *V*, 22. *VI*, 17.
 concambium *III*, 1. *V*, 44. *VI*, 30. *VIII*, 52. 62.
 concite *citissime I*, 6; concito cursu *IX*, 8.
 concives *II*, 2. *VI*, 1. 7. 11. *VIII*, 70. *IX*, 24.
 concludere memoria *I*; 20. 28.
 condignus *III*, 8. 28. *V*, 17. *VIII*, 49.
 confessio *beichte II*, 16. 26. 40. *III*, 25. *III*, 21 *etc.*
 confortatus *II*, 1. 27. *saepius.*
 confrater = frater *saepissime*; confratres *gemini III*, 64.
 congruum est = *convenit I*, 9. 25. *VII*, 17. *IX*, 24.
 conivere *consentire II*, 6. 20.
 coniunctio *I*, 25. *II*, 15.
 conlaudare sibi aliquem in regem, dominum *II*, 1. 44. *V*, 14. 20.
 consocii *III*, 9. 38. *saepius.*
 consodales *V*, 34.
 consolidare *III*, 1. *III*, 29. *VII*, 3; consolidator *VII*, 40.
 consubstantialis *II*, 33.
 contactalis *uxor I*, 5. 25. *II, pr. 3. III*, 10. *III*, 42 *etc.*
 contemporales *I*, 6. *III*, 5. *saepius.*
 contrarietas = *controversia I*, 8.
 conversatio *lebenswandel II*, 33. 36. *III*, 6. 10. *VI*, 15. 21. *VII*, 27. *VIII*, 25.
 convitiare *conviciari II*, 6.

- cornupeta IX, 23.
 coronas accendere II, 28.
 corruptibilis IX, 8.
 crastino *sequenti die* IIII, 7. 13.
 VI, 42. VII, 10. 28; cras VIII, 23.
 crastina die II, 14.
 crepusculum orientis diei I, 11.
 VI, 4. 26. 55, aurorae IIII, 11,
 noctis VIII, 44.
 cripta VII, 3.
 crisma V, 44. VI, 40. VIII, 8.
 25. 72.
 crucifixum III, 2.
 crusinatus *crusina indutus* V, 10.
 cubiculum V, 9.
 cuculla IIII, 60.
 cultura = *dei s. deorum cultus*
 I, 28. II, 14. III, 17.
 cunei hostium = *acies* II, 30.
 cura cathedrae = *episcopus* II, 1.
 curia regia *la cour* V, 18.
 curtis *villa munita (hof, pfalz)*
 I, 13. IIII, 34. V, 5. 13. VI, 39.
 42. VII, 5. 42. VIII, 57. 75. IX, 15
 19; regia I, 22, regalis V, 19.
- Clainon**, id est omnia sciens I, 24;
 demon I, 24, demones II, 14.
 IIII, 74, demoniacaheresis IIII, 17.
 dapsilitas IIII, 33.
 debitum naturae persolvere II, 43.
 IIII, 17. VIII, 46.
 decanus IIII, 65. VI, 46. 47.
 decima III, 1. IIII, 10.
 declinare = *collabi* III, 11.
 dedicius *dediticius* I, 16. IIII, 8.
 degradare II, 34.
 deguit II, 18. IIII, 28.
 delibucio crismatis V, 44.
 demulcere *delectare praemiis* II, 9.
 IIII, 10. V, pr.
 depositio 1) *absetzung* saepius;
 2) *beisetzung* III, 3.
 depredare II, 5. III, 19.
 designare *addicere* III, 16.
 desolare = *devastare* III, 18. 19.
 dictamen, dictatus = *dictio* I, pr.
 diffamare *de fama detrahere, clan-*
culum maledicere II, 39. 41.
 diluculo III, 9. VIII, 53; valde
 diluculo I, 12.
 diocesis III, 11. VI, 31. saepius.
 diplois VI, 22.
 dissonus *discors* IIII, 8.
 Dobrawa Bona interpretatur IIII, 55.
- dominium III, 8. IIII, 8. VIII, 18.
 IX, 20; domenium (?) V, 36.
 dominus *der herr (opp. servus)*;
 domnus *titulus nomini appositus,*
cf. senior.
 domna *uxor* VI, 9.
 dormitorium III, 11. IIII, 67.
 VIII, 58. IX, 9.
 [dorsale VIII, 67].
 ducatus *herzogtum* II, 23. IIII, 8.
 V, 7. 12. 14.
 ductor *herzog* IIII, 60; ductrix II,
 6. IIII, 7.
 duellum = *bellum* III, pr. IIII, 4.
 V, 13. VIII, 62. IX, 31.
- ebdomada** ἐβδομάς IIII, 38. 48.
 VI, 1. 37. 46. 47. VII, 17. VIII,
 1. 13. 23. 35. 53. 54. 55. 63. 66.
 68. IX, 10.
 eculeo recalcitare IIII, 71.
 egreius I, 6. II, 15. 18. III, 2. 46.
 VI, 22. 36. VII, 5. VIII, 25.
 42. 64. IX, 34.
 elabisse IIII, 38.
 elemosina (ἐλεημοσύνη) *almosen* I,
 21. II, 40. IIII, 19. 49. 58. VI, 21.
 VII, 6. 25. VIII, 35. 74. IX, 12.
 emittere spiritum II, 26.
 enituisse = *enisam esse* I, 21.
 ergastulum carnis IIII, 6.
 esus *deoratio* IIII, 15.
 eunuchizare V, 23.
 evacuare = *exuere* IIII, 10.
 evigilare *expergisci* II, 16. IIII,
 69. VI, 39. VII, 3. 19.
 ewangelium¹ III, 1. VI, 13. VII,
 3. 42; ewangelica vox VIII, 13;
 ewangelizare VII, 35.
 exasperare *increpare* III, 12.
 excommunicare IIII, 28; excom-
 municatio IIII, 14. VII, 26.
 exhalare in Christo VI, 46, ani-
 mam VIII, 3.
 exequiae assiduae = *missae pro*
animo mortui habitae I, 21.
 exspirare *mori* II, 18. 25. 34. 37.
 IIII, 9. 21 etc.; hominem I, 7.
 extasis II, 16.
 extremitates *extremae (exercitus)*
partes II, 9.
- famen** (= *favor?*) II, pr. 32. V,
 pr. IX. 23.
 fasma *oratio* VI, pr.

1) Ita, non euvang., legendum est.

- feria *wochentag saepissime*.
 festinus *maturus I*, 8.
 fiducialiter *III*, 19.
 filix *I*, 7. *24. IX*, 33.
 fistula *VII*, 40. (*eucharistica*) 42.
 flocci pendere *VII*, 36.
 fluctivagi animi *VI*, 59.
 fodrum *futter V*, 26.
 follis testiculi *IX*, 2.
 fomes totius lucis *VIII*, 67.
 forestus *III*, 1. *IX*, 20. 21.
 fragrantia odoris *III*, 37.
 fraternitas *fratrum societas III*, 16.
 funus = *corpus mortuum V*, 6.
VIII, 22.
 fusum *II*, 39. *IX*. 4.
gallicinium *VIII*, 68.
 gener *sororis maritus II*, 6. *VIII*,
 9. *saepius*.
 genimina viperarum *VIII*, 39.
 gentes *heiden VI*, 45. *VII*, 42.
VIII, 55; *gentilis I*, 14. *II*, 22.
III, 17. *VI*, 23. 28. *IX*, 3. 5;
gentilitas VIII, 59.
 gladiator *VIII*, 51.
 glando *I*, 3.
 glutto *III*, 75.
 gnoti scaucton *V*, 1.
 gratias referre *II*, 16; *grates con-*
 dignas referre III, 8.
 gutta (*gall. goutte*) *gicht III*, 72.
Hasta signifera *VI*, 3.
 heresis demoniaca *III*, 17.
 hominem interiorem exuere *III*,
 43. *VIII*, 24.
 honerare *honorare III*, 26.
 hospicium *VII*, 6. 34. 37. *VIII*, 24.
 humilis *demüthig I*, 22. *II*, 14. 24.
 34. *III*, 2. 9 *etc.*; *humilitas II*,
 32. *IX*, 9; *humiliare III*, 54.
V, 12. *VIII*, 2. 47.
Haremirus, qui firma pax inter-
 pretatur *VI*, 11.
 ibrida *hibrida IX*, 19.
 idola *III*, 19. *IX*, 5.
 illulescere *illustrare III*, 5.
 incantacio *III*, 15.
 inclinare *collabi II*, 43; *cf. declinare*.
 incongruum *I*, 26. *II*, 38. *VII*, 40.
VIII, 55.
 inconsolabilis dolor *II*, 23.
 incredulus *I*, 13.
 inculpabilis *II*, 38.
 indeficiens lumen *III*, 25, honor
VI, 48.
 indefectiva bona *III*, 53.
 indiccio *I*, 22.
 indulgere se quieti *VI*, 16.
 ineffabilis *immensus, innumerabilis*
II, 10. 30. 40. *III*, 20. 21. 26.
III, 14. 30. *V*, 23. 28 *etc.*
 ineffrenatus *V*, 24.
 infantes *chorknaben VII*, 4. [*IX*, 9.]
 infatigabiliter *I*, 25.
 infatuare *prohibere I*. 7.
 infirmari *erkranken II*, 43. *III*, 15.
III, 17. *VI*, 57. 60. *VII*, 24.
 26 *etc.*; *infirmate compressus*
III, 8 *oppressus III*, 15. *III*,
 46 *gravatus IX*, 26 *et saepius*.
 inflatio turgida¹ *superbia et auda-*
cia VIII, 3.
 infortunium *res adversae III*, 23.
VII, 20. *IX*, 4.
 innotescere *trans. I*, 23. *II*, 39.
III, 12. *III*, 43. 70. *V*, 22.
VI, 47 *etc.*
 innumera virtus *II*, 3.
 innumeri = *pauci III*, 2.
 inolita libertas *V*, 7.
 imposiciones *praesidia ceteraque*
urbi defendendae necessaria
I, 16.
 irretitor humanae salutis *I*, 24.
 inrumpere hostes *III*, 19. *III*, 22.
 inthronizare, intronizare *II*, 16.
III, 31. *VI*, 12. 35. 42. *VII*,
 8. 21. *VIII*, 1. 65. *IX*, 18.
 intimare *nuntiare, narrare alicui*
I, 11. *III*, 2. 12. 23. *III*, 13.
 42. 69. *V*, 5. 32. *VII*, 10. 16.
saepius.
 invanum (*gall. envain*) *VII*, 24.
VIII, 63.
 invicticia arma = *invicta I*, 23.
 invincibilis *II*, *pr.* 20.
 invisibilis *II*, 45.
 invitatorium canere *I*, 12.
 iterari = *itinerari III*, 45. *IX*, 24.
 iuvamen *II*, 32.
Karus *III*, 39; *karissimus I*, 22.
VI, 13. *VII*, 1; *karitative I*, 5.
 kirieleison *II*, 37. *III*, 20. 22.
V, 34.
 kriolosso *v. ukrivolsa*.
Lacrimabiliter *II*, 5. 28. 43. *III*, 53.
 laguncula *III*, 30.

1) 'Ohrenbläse' minus recte interpretatus est Waitz, SS. III, gloss.

- laicus (*opp.* clericus) *III*, 11. *IV*, 8. *VII*, 25; laica *VII*, 16; laicalis habitus *III*, 24.
 lancea sacra *V*, 17, signifera *V*, 21.
 lancifer *III*, 20.
 largifluus *III*, 1. *V*, 1.
 latialiter (= *aperte?*) confessio facta *III*, 25.
 laudare in dominum *V*, 30; *cf.* conlaudare.
 legio = mille *II*, 9. *III*, 19. *III*, 11. *V*, 36. *VI*, 26. *IX*, 27; = turma *III*, 22. *VI*, 22.
 letargia pestis = *oblivio IX*, 25.
 lincei oculi *V*, 25.
 lolium *I*, 7.
 loquela *loquendi facultas VIII*, 76.
 loricatus *III*, 7. *III*, 46. *VI*, 10.
 luctamen mutui agonis *II*, 27.
 lumbare *cingulum venereum VIII*, 74.
 luminaria = lumina *I*, 4. *II*, 28. 31. *VII*, 12. *IX*, 1.
mestificare *I*, 9.
 malesuasus *V*, 13. *VIII*, 4. *IX*, 5.
 mancipia *III*, 16. *IX*, 29.
 manducare = *gall.* manger *III*, 56. *VII*, 4. *IX*, 2. 29.
 manica *schiff der kirche VII*, 14.
 mansio = *gall.* maison *III*, 63. *VI*, 27. *VIII*, 75. [*IX*, 15.]
 mansus *hufe V*, 44. *VI*, 44. *VII*, 21. *VIII*, 25. 31. *IX*, 20.
 manus applicare alicui = *militem alicuius fieri V*, 3. 11. *VI*, 31, complicare *V*, 18. *VIII*, 30; per manus accipere *VIII*, 27, suscipere *II*, 21.
 marca *VI*, 50. *IX*, 18, marcha *V*, 9. *VI*, 55. *VII*, 9; marchio *saepius*.
 marcesserunt *II*, 44.
 marsuppium ($\mu\alpha\rho\sigma\upsilon\pi\tau\omicron\nu$) *saccus VIII*, 45.
 martirium *III*, 28; martirizare *I*, 4.
 martorlogium¹ *VI*, 47. *IX*, 13.
 matutina *I*, 11. 12. *III*, 11. 16. *III*, 21. 34. *VII*, 19.
 Medeburu interpretatur mel prohibe *II*, 37.
 mediante die *VII*, 12, Augusto, nocte *VI*, 12.
 medo *met VIII*, 23.
 melioracio *VI*, 41.
 mellifluus *IX*, 14.
 memoriale *I*, 28.
 mercatores *I*, 12. *III*, 1. *VI*, 16.
 mercatus *markt IX*, 32.
 Mese i. e. media regionis *I*, 2.
 migranea *III*, 72.
 migrare ad Christum = *mori I*, 22. *III*, 17. 21. *VI*, 37. *saepius*.
 miles 1) *krieger saepe*, *coll.* = *exercitus II*, 13 *et saepius*; 2) *ritter I*, 10. *III*, 12. 22. *V*, 6. 9. *VI*, 22. *VII*, 1. 22. *IX*, 31. *saepius*; 3) = satelles (*opp.* senior) *III*, 25. *III*, 2. *V*, 22. 33. 34. *VI*, 15. 31. *VIII*, 12. 30. 62. *IX*, 3. 24. 34 *etc.*
 millenarius numerus *VI*, 1. *VIII*, 1.
 minare (*gall.* mener) pecus *VIII*, 15.
 misterium *VI*, 36. 42. *VII*, 3. 5; mystice *VIII*, 1.
 missam cantare *II*, 41, celebrare *III*, 9, canere *VII*, 1, audire *III*, 19 *etc.*
 moderni *IX*, 24.
 momentanea mors *I*, 21.
 moneta *III*, 1.
 monstrum *gespenst VIII*, 68.
 morigeratus bene = *homo morum bonorum I*, 19.
 mortalitas saeva *pestilentia II*, 35.
 mundana lex (*opp.* divina) *III*, 31.
 mundare delictum *emendare III*, 20.
 mundiburdium archiepiscopi *II*, 42.
 municinucula *I*, 16.
 mutatoria *III*, 36.
 mutus = *mortuus VIII*, 2.
nativitas = *natalis II*, 17 *et saepius*.
 nepos *neffe VIII*, 22. *IX*, 4. 27. *vetter VII*, 13. 21. 30. *VIII*, 4. 6. 7. 10 *etc.*
 neptis *base I*, 12. *VIII*, 3. 16. *saepius*.
 neva = *naevus, macula I pr. III*, 56. *VI*, 1.
 novella tempora *I*, 13.
 noviter *I*, 11. *II*, 10. *saepius*.
 nuigerula *nugigerulus VI*, 31; nuigerulus *VIII*, 9.
 nutrire educare *II*, 36. *III*, 26. *III*, 3. *saepius*.
obdormire in Domino, in Christo, in pace = *mori II*, 18. 31. *III*, 36. *VIII*, 33.

¹) Haec lectio, cum eadem bis a duobus librariis exhibeatur in codice 1, in textum recipienda erat.

obfuscare *VIII*, 67.
 oblationes offerre *I*, 1.
 oblacionarius *III*, 44.
 obserare *concludere III*, 26. *VII*, 37.
 obtruncare naribus *II*, 15. *III*, 25.
 obtutus divini *VII*, 19.
 odas Deo referre *III*, 28.
 odientes *VIII*, 45.
 officinae fratrum *III*, 37.
 omicidium *VIII*, 16.
 optinere *saepius*.
 oralogium *horologium VII*, 40.
 oratio *gebet I*, 15. *III*, 9. *III*, 48.
 53. *V*, 5 *etc.*; oratorium *I*, 11.
II, 3. *III*, 33. 71.
 ortari, ortatus *saepius*.
 orphani *VII*, 13.
 Othelricus *mamma iniquitatis*
interpretatus VII, 39.
 ovilis *I*, *pr.*; ovile *III*, 11.
Pacificus = pacatus II, 36.
 palatium *VI*, 19; palatini *III*, 31;
 palatinus comes *III*, 22. 60. *V*,
 15. *VI*, 5. 48.
 pallium *VI*, 30. *VII*, 17. 34.
 palmae = *dies dominica palmarum*
II, 30. *III*, 1. *VI*, 3. *VIII*, 26.
IX, 7.
 pandere cuncta ordine *I*, 7. *II*, 10.
 25, rem *VI*, 12.
 paraclitus *II*, 33.
 paradisi aula *VI*, 10.
 paralis *III*, 6. 16. 44. *VIII*, [44.]
 55; paraliticus *VIII*, 56. 76.
 parasceue *VIII*, 34.
 parrochia (*ita semper*) *saepius*.
 parvulus = *rarus I*, *pr.*; parvus
II, 40.
 pastor = *episcopus saepius*.
 patescere *trans. I*, 7. *VIII*, 19.
 patina *VII*, 42.
 patrinus *II*, 42.
 patrissare *II*, 4.
 paupercula *III*, 5.
 pausare *sepultum esse II*, 11. 42.
III, 2. *VI*, 41. *saepius*.
 pavimentum *III*, 47.
 perimerunt *II*, 15. *VIII*, 44.
 phalanx *V*, 36.
 phalerata verba *V*, 10, promissiones
VIII, 71.
 Phasan i. e. gallus *VII*, 41.
 pilleus *VII*, 1. *IX*, 25.
 pincerna *VII*, 14.
 piratae *III*, 23. *VII*, 28.
 placitum 1) *voluntas VI*, 52; 2) *con-*
ventus III, 24. *III*, 38. *VI*, 3. 25.

plasmator *VI*, *pr.*
 plaustrum *sidus IX*, 29.
 plener *II*, 23.
 Pober *slavonice, Castor latine VI*,
 26.
 pollere *praestare III*, 61. *VII*, 13.
IX, 25.
 populus *nobiles, ingenui. (laici, opp.*
clerus) II, 20. 22. *III*, 12. 13.
V, 14. 22. 30. *VI*, 12. 26. *saepius*;
 populi *leute VI*, 12. *VII*, 19. *VIII*,
 8. 62.
 porcio *pars II*, 17. *III*, 2. *saepius*.
 portitor = *is qui portat III*, 24.
III, 43. *VII*, 32. *VIII*, 45. 69.
 possibilitas *I*, 14. *III*, 71. *IX*, 12.
 possidere = *obsidere II*, 6. 8. 13.
III, 3. 7. 13. *V*, 36. *VI*, 14.
VIII, 48. 65.
 post tergum cadere *III*, 9.
 preclusus *inclitus I*, 2. 26. *VI*, *pr.*
VIII, 67.
 predicatio *predigt II*, 36. *III*, 28;
 predicator *VIII*, 74.
 prelibare *praemittere III*, 2.
 preputium *IX*, 3.
 presbiterium *VI*, 46. *VII*, 18.
 presentare *donare II*, 23. *III*, 9.
 presignare ad *II*, 20. *III*, 15. *III*,
 16.
 presul = *episcopus saepe*.
 presumere *sich erdreisten II*, 32. 38.
III, 2—8. 19. 22. *III*, 24. 63.
saepius; presumptio *II*, 2. *III*, 17.
III, 29. *saepius*.
 prevalere adversus *II*, 23.
 prima (*diei hora*) sonatur *III*, 17.
VII, 3.
 primarii regni *II*, 31.
 primates *II*, 15. *III*, 13. *V*, 2. *VI*, 1.
 34. *VII*, 15. *VIII*, 30. 40. 47.
 primatus = *primates V*, 11. *VI*, 60.
VIII, 27.
 primicerius *VI*, 33. *VIII*, 43.
 principatus = *principes III*, 24.
 priores = *primates V*, 24. *VI*, 27.
 proficuitas *I*, 1. *II*, 23. *IX*, 12.
 propalatio *publicatio VI*, 10.
 propheta *III*, 14.
 propiare *appropinquare III*, 21.
 proventus secularis, bonorum ope-
 rum *II*, 44.
 provisor *aecclesiae I*, *pr.*, imperii
II, 15, sedis *III*, 2, navis *III*, 21,
 civitatis *III*, 64.
 provocamen *VIII*, 74.
 pugil Christi *II*, 14.
 pustella *III*, 49.

- quadragesima fastenzeit** *IIII*, 17. 56. *V*, 28. *VI*, 3; *fastnacht?* *V*, 29; *quadragesimalis abstinencia* *V*, 31.
- racionaliter** *II*, 32.
ramosa littera (*Y*) *II*, 4.
reatus culpa *III*, 6.
reciprocare respondere *V*, 32.
redarguere castigatione *III*, 11.
refectorium *VII*, 2. 21.
rennuere recusare *III*, 5. *IIII*, 36. *V*, 16. *VI*, 30. 39.
requiescere sepultum esse *II*, 11. *III*, 10. *IIII*, 15. 49. *V*, 11. 19. *VII*, 25. *VIII*, 2.
repedare *I*, 22.
reverberante cauda *I*, 27.
rogationum dies *V*, 32. *VI*, 42. *VIII*, 13.
- sabbati dies** *III*, 19; in sabbato sancto (*i. e. vigilia resurrectionis*) *IIII*, 53. *VI*, 39.
sacerdotalis = *episcopalis* *I*, 22. *II*, 14. 22. *III*, 11. 17 *etc.*
sacramentum caeleste = *cena Domini* *III*, 19.
salandria γελάνδιον *III*, 21. 23.
sanctimonialis (*sc. mulier*) *I*, 21. *III*, 32. 33. 57. 64. *VII*, 16.
sarcophagum *II*, 43. *VII*, 17, *sarcophagum* *IIII*, 37. *VIII*, 74.
satagere = *studere* *V*, 18. *VI*, 10.
satelles 1) = *miles* 3 (*opp. senior*) *I*, 13. *IIII*, 12. 13. 22. 69. *V*, 9. 36. *VI*, 4. 15. 22 *etc.* 2) = *miles* 2 (*ritter*) *VI*, 28.
scabellum krücke *VIII*, 3.
scopae *IIII*, 36.
scrinium *III*, 9.
scrupulus difficultas *II*, 23. *III*, 14. *V*, 2. *VII*, 32.
scutati *VIII*, 44.
secretarium *IIII*, 34.
semitae = *semittae* *IIII*, 55.
seniores = *primates* *IIII*, 46.
senior 1) = *senex?* *II* 26. 2) = *germ. hêiro, hêre a*) = *domnus* *IIII*, 58. 73. *VII*, 34. *VIII*, 31. 50. 56. 66. *IX*, 5. 34, *seniores* (*opp. vulgus*) *IIII*, 7. *V*, 38. *VI*, 12. 58. *VIII*, 51. *IX*, 1; *b*) = *dominus* (*opp. servus, satelles*) *I*, 22. 28. *II*, 16. 18. 23. 32. 33 *etc.* *IX*, 23; *c*) = *maritus* *I*, 21. *IIII*, 10. *V*, 5. *VI*, 22. *IX*, 3.
septiformis spiritus *VII*, 3.
- siclus nummus** *VII*, 4.
signiferi *IIII*, 29; *signifera hasta* *VI*, 3, *lancea* *V*, 21.
simmista symnysta *VI*, 38.
simoniacum exemplum *VI*, 43.
solarium sôller *V*, 6.
solium 1) *sella* *II*, *pr. VII*, 1. 10. 2) *sarcophagus* *IIII*, 47.
somarius sagmarius, säumer *III*, 21, *Sot i. e. stolidus* *I*, 23.
spallere = *psallere* *II*, 10; *spalterium, spalmsus* *VII*, 24, *spalmografus* *VIII*, 55.
spata *IIII*, 31; *spataferius* *IIII*, 32.
spondidit *II*, 8. *VIII*, 40.
stola *VII*, 12. *VIII*, 43.
stuba (*ital. stufa*) *stube* *VIII*, 25.
subsannare *IIII*, 75.
suburbium *VI*, 55. *VIII*, 23.
suffragium fürsprache *II*, 11. *III*, 13; *suffragator* *IIII*, 61.
summates = *primates* *I*, 21.
sumitas *II*, 16; *sumopere* *II*, 42. *IIII*, 6. *saepius*.
superedificare *I*, 28; *superedificatio* *I*, 2.
supplattator gegenkönig, -bischof *IIII*, 30. *VI*, 6. *VIII*, 2. *IX*, 3.
susspensionum *VI*, 57.
susurro *IX*, 13.
tapetum leichentuch *III*, 11. *VII*, 11.
temperamentum 1) = *temperantia* *III*, 1. 2) *tepefaciendi instrumentum?* *IX*, 8.
termae *V*, 23.
thesaurus *IIII*, 24.
theophania *I*, 17. *IX*, 1.
thriumphalis gloria *III*, 8.
timoratus timore (*Dei*) *plenus* *II*, 1. *III*, 9. 18. *V*, 2.
tipus (τύπος) est *male intellectum a Thietmaro ponitur pro opus est* *IX*, 14.
tyro adulescens *I*, 3. *IX*, 24; *tyro* *II*, 2.
torrentum *VI*, 15.
transire de hoc seculo *IIII*, 20, *carcere* 26.
tribulacio *IX*, 30.
tribus *I*, 9. *VI*, 50.
tricornis urbs *VI*, 23.
tripudium = *summa laetitia* *II*, 10. *V*, 22. *VI*, 12. *VIII*, 27.
truncus = *corpus mortuum* *IIII*, 71.
tubicina *III*, 19.
tumba *IIII*, 43.
turribulum *II*, 30. *IX*, 14.

ukrivolsa, quod nostra lingua dicitur
'aeleri stat in frutectum' *II*, 37.
uncio sacerdotalis *IIII*, 62, regalis
V, 11.

unioculus *IIII*, 1.

undiquesscus = *undique* *I*, 8. 9.
II, 9. *IIII*, 12. *V*, 32. 34. *VI*, 12.
VIII, 17. 29. 60.

urbs (= civitas) *burg*, *stadt* *saepe*.
[urceus *VIII*, 66.]

ut primo *V*, 26, ut perprimo *IIII*, 52,
primo ut = *ut primum*.

vadimonium *pignus*, *obses* *IIII*, 50.
velamen suscipere *VIII*, 3; *velata*
I, 5. *II*, 19.

vendicare *petere*, *acquirere*, *occu-
pare* *II*, 2 (vendicare). 5. 13. 36.
VI, 30. *VIII*, 45. *IX*, 5; *cf.* *vin-
dicare*.

[*venia genuum flexio* *VI*, 2.]

vermes *ungeziefer* *IIII*, 72. [*IX*, 8.]

vespera cantatur *II*, 43.

vexillum *VI*, 23. *VIII*, 64. *saepius*.

viaticum divinum *II*, 43 sacro-
sanctum *IIII*, 36.

vice alia = *alias* *IIII*, 56.

vindicare *ulcisci*, *punire* *I*, 10. *II*, 2.
IIII, 69. *VIII*, 36. 48. 71 (vendi-
care). 73. 75; se vindicare *V*, 29;
vindicator *IX*, 30.

vita comite *I*, 8. 19. *VI*, 38, superstite
IIII, 13.

vivarium *VIII*, 3.

volupe est *II*, 32.

volutabrum *VI*, 24.

Walterdus interpretatur potestate
durus *VII*, 15.

Wlodoweius, qui potestas exercitus
interpretatur *V*, 23.

ydropica *hydropica* *IIII*, 34.

yppapantis (ὀπαπάντησις) Domini i. e.
obviatio iusti Simeonis *V*, 44.

zablus = *diabolus* *III*, 2.

zelus¹ ζῆλος *I*, 6. *V*, 39. *VI*, 10.
19. *VII*, 36. *VIII*, 36. 71. *IX*, 4.

1) *V*, 33 *zelus mendo librariū ortum est ex voce scelus*; *VI*, 19
zelum mutandam esse in zelus = scelus Waitz (SS. III, gloss.) censuit,
quod equidem non probo.

N. 119 (cop. 20) *manuscript* *1765* in *Germany*

N. 166: (cop. 54) *Thietmari merseburgensis* "familiae merseburgensis"
an *Inden* (1009)

DD
136
T5
1889

Thietmar
Thietmari Merseburgensis
episcopi Chronicon

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

Lamperti monachi Hersfeldensis opera. Accedunt Annales Weissenburgenses. Recogn. Osw. Holder-Egger. 1894	6	—
Liber de unitate ecclesiae conservanda. Recognovit W. Schwenkebecher. 1883	2	40
Lindprandi episc. Cremonensis opera omnia. Editio altera. Recognovit E. Dümmler. 1877	2	70
Monumenta Erphesfurtensia saec. XII. XIII. XIV. Ed. O. Holder-Egger. 1900	9	—
Monumenta Welforum antiqua. Ed. Weiland. 1869	—	45
Nithardi Historiarum libri IIII. Ed. G. H. Pertz. Editio altera. 1870	—	75
Ottonis episcopi Frisingensis chronicon. (In Neubearbeitung)	—	—
Ottonis et Rahewini Gesta Friderici I. imp. Editio altera. Recensuit G. Waitz. 1884	3	75
Pauli Historia Langobardorum. 1878	3	—
Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon cum Continuatione Treverensi. Recognovit F. Kurze. 1890	2	40
Richeri Historiarum libri IIII. Editio altera. Recognovit G. Waitz. 1877	2	70
Ruotgeri Vita Brunonis archiepiscopi Coloniensis. Ed. G. H. Pertz. 1841	—	60
Ryccardi de Sancto Germano notarii Chronica. Ed. G. H. Pertz. 1864.	1	50
Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon. Post ed. Ioh. M. Lappenbergii recogn. Fr. Kurze. 1889	3	—
Vita Anskarii auct. Rimberto. Accedit Vita Rimberti. Recensuit G. Waitz. 1884	1	50
Vita Bennonis II. episc. Osnabrugensis auct. Norberto abbate Iburgensi. Recogn. H. Bresslau. 1902	—	50
Vitae sancti Bonifatii archiepiscopi Moguntini. Recogn. Wilh. Levison. 1905	5	—
Vita Heinrici IV. imperatoris. Ex recens. Wattenbachii. Ed. III. Curante W. Eberhard. 1900	—	50
Widukindi monachi Corbeiensis Rerum gestarum Saxoniarum libri III. Editio quarta. Post Georgium Waitz rec. K. A. Kehr. Accedit Libellus de origine gentis Svevorum. 1904	2	—
Wiponis Gesta Chuonradi II. ceteraque quae supersunt opera. Editio altera. Rec. H. Bresslau. 1878	—	90

FONTES IURIS GERMANICI.

Edictus ceteraque Langobardorum leges cum constitutionibus et pactis. Correct. recudi curavit Fr. Bluhme. 1869	1	80
Lex Ribuaria et Lex Francorum Chamavorum. Edidit Rud. Sohm. 1883	2	40
Hincmarus de ordine palatii. Ed. Viet. Krause. 1894	—	50
Leges Visigothorum antiquiores. Ed. Karol. Zeumer. 1894	6	—